APHRODISIACUS , SIVE DE LUE VENEREA; IN DUOS TOMOS BIPARTITUS, ...

Christian Gottfried Gruner

AI
…-108

APHRODISIACVS
SIVE
DE LVE VENEREA

IN DVAS PARTES DIVISVS
QVARVM ALTERA CONTINET
EIVS VESTIGIA
IN
VETERVM AVCTORVM MONIMENTIS
OBVIA
ALTERA QVOS
ALOYSIVS LVISINVS
TEMERE OMISIT
SCRIPTORES
ET
MEDICOS ET HISTORICOS
ORDINE CHRONOLOGICO
DIGESTOS
COLLEGIT NOTVLIS INSTRVXIT GLOSSARIVM
INDICEMQVE RERVM MEMORABILIVM
SVBIECIT

D. CHRISTIANVS GOTHFRIDVS GRVNER

SERENISSIMO DVCI SAXO-VINARIENSI ET ISENACENSI A CONSILIIS AVLAE BOTANICES ET THEORETICES IN VNIVERSITATE LITTERARVM IENENSI PROFESSOR PVBLICVS ORDINARIVS FACVLTATIS MEDICAE ADSESSOR ACADEMIAE CAESAREAE NATVRAE CVRIOSORVM COLLEGA REGIAE AVRELIANENSIS ET DIVIONENSIS ELECTORALIS MOGVNTINAE SCIENTIARVM VTILIVM SOCIETATIS REGIAE MEDICAE ET AGRARIAE PARISIENSIS DVCALIS LATINAE IENENSIS ACADEMICAE PRINCIPALIS HASSIACAE ET OECONOMICAE BAVARICAE BVRGHVSANAE VLISSINGENSIS HARLEMENSIS PHYSICAE EXPERIMENTALIS ROTTERODAMENSIS ARTIVM ET SCIENTIARVM RHENO-TRAIECTINAE ET MOSQVENSIS EXCOLENDIS LITTERIS ROSSICIS NEC NON COLLEGII REGII MEDICORVM NANCEIANI SODALIS

TOMVS TERTIVS

IENAE
APVD CHR. HENR. CVNONIS HEREDES
CIↃ IↃ CC LXXXVIIII

Google

VIRIS
ILLVSTRIBVS EXCELLENTISSIMIS
EXPERIENTISSIMIS

D. PHILIPPO GABRIELI HENSLERO

POTENTISSIMI REGIS DANORVM ARCHIATRO ET PROFESSORI MEDICINAE IN VNIVERSITATE LITTERARVM KILONIENSI ORDINARIO
REL. REL.

PATRONO FAVTORI
HORTATORI SVASORI ADIVTORI
OPERIS DIGNISSIMO

D. MATTHAEO DE MEDERER

MEDICINAE CHIRVRGICAE IN CAESAREO-REGIA VNIVERSITATE FRIBVRGENSI PROFESSORI ORDINARIO PVBLICO CONSILIARIO AVLICO ET PLVRIVM ACADEMIARVM SODALI

PATRONO FAVTORI ADIVTORI

OPERIS DIGNISSIMO

Digitized by Google

D. PASCALI IOSEPHO FERRO

POLIATRO VIENNENSI PRIMARIO ET IVDICII PROVINCIALIS PHYSICO CARCERVM PVBLICORVM ET NOSOCOMII CAPTIVORVM MEDICO DIRIGENTI

D. RVDOLPHO BVCHHAVE

POLIATRO HAFNIENSI ET REGIAE SOCIETATIS MEDICAE HAFNIENSIS MEMBRO ORDINARIO

FAVTORIBVS ET ADIVTORIBVS

OPERIS DIGNISSIMIS

HAS

DE MORBO VENEREO

RELIQVIAS MEDICAS

ET

HISTORICAS

7. D. D.

SVIQVE MEMORIAM

PEROBSERVANTER COMMENDAT

EDITOR

PRAEFATIO

Saepe miratus sum, quid sit, quod medici inde ab eo tempore, quo turpissima lues hominum corpora polluit atque contaminavit, tantopere a se dissideant, si de origine huius quaerantur. Alii cum mundo coaetaneam a) et vetustissimis populis propriam censent, alii annum certo definiunt, quo primum erupisse statuenda sit, atque his Cl. Edwardus King b) eam intra annum MCC—MCCLXII iam Angliae incolis adversam fuisse contendit, et Perill. de Sensburg c) eam naturalia Hamburgi MIII circa annum MCCLXVI male habuisse credit, alii quaevis genitalium mala pro venereis habenda profitentur. Sed in his vel affirmandis, vel reprobandis non est, quod moremur, cum perquam lubricum fundamentum sit, cui res omnis nititur.

Certior lues est, quae demum sub finem seculi XV derepente ac subito, hominibus nec opinantibus et adstupentibus, in conspectum venit. Bone deus, quot inde tempore factae medicorum concertationes, digladiationes, discordiae! Quot inventa opinionum commenta de tempore, quando, ac de patria, ve de veneni, de contagii natura, et propagatione, formarum mutatione variisque infectionum modis! Quot medicamenta vel efficta, vel ex omni terrarum orbe deprompta in hominum salutem atque perniciem! Quot viae medendi excogitatae, quarum quaeque laudatur ab his, culpatur ab aliis! Quot denique volumina ab necessitate, sacra auri fame ridiculoque inclarescendi studio profecta et paullo liberalius effusa! Vide nomina apud (I. Girtannerum d), numera, et ex aequo diiudica, si potes. Nam et hic multi desunt. In quibus haud raro incertum est, quid magis mireris, imprudentiam in affirmando, an pertinaciam in negando. Hoc unum exinde satis colligitur, neminem adeo tutum ac securum e praeiudicatis esse, ut non passim in contrarium rapiatur vel ambitiosolae captatione vel contra dicendi prurita vel religiosa affectatione, modo in hominum aures ac animos influeret. Hinc forte factum puto, quod cum aliquando contagionem veneream a poculo communi e), maxime sacro, fugiendam suaderem, exemplisque con-

a) Sic unicus vel post fata deliberationum Sanch. V Prediet in discursu morbo chronico, ed. Cl. Gart. Vienn, ap. Wappler 1787 p. S ex capone probatum esse Sermonis Antiguidad de las Bubas Madrit 1758 8. quae paucis memoratur Allgemeine Litt. Zeitung 1789. No. 181 p. 617

b) Miscellanies of Criticism tending to illustrate some few passages in the holy scriptures upon philosophical principles and an enlarged view of things. Lond. 1788. 4. No. 9. Memoratur locus in Allgemeine Litteratur Zeitung 1789 No. 64. and sic, vel quibus argumentis usus ad probandum auctor sit, non satis patet.

c) Biographie der Deutschen Th. VI. S. 14.

d) Abhandlung von der Lustseuche, T. II et III. Göttingen 1789. 8.

e) v. Almanach für Aerzte, f. 1783 S. 88 et f. 1785. S. 159. Der gemeinschaftliche Kelch, nach seinen historischen und medicinischen Zeugnissen — Item bei Caesar Erben 1789 et meiner: Die venerische Ansteckung durch gemeinschaftliche Trinkgeschirre und durch den gemeinschaftlichen Kelch aus Theorie und Erfahrungen bewiesen. — Weissenfels und Leipzig bei Severin 1787. 8.

confirmarem, viri clarissimi, Trallesius f), Todt g) et Girtanner h) non tantum arma inferrent, verum etiam sub specie religionis incautos lectores fallerent. Tales cum sint adversarii, non lubitum est rem aleae plenam iterum aggredi. Veritatem facti et opinionem, et alii viri doctissimi confirmant, nec licet contagionem quandam tenere negare, qua rarior exest, quae ab coitu contrahitur. Iudicium sit penes iustos controversiae arbitros, cuius vberiorem explicationem sponte sibi defendendam sumsit doctissimus meique studiosissimus discipulus, Cl. Gruetzmacher i).

Multa ergo restant in hoc morbi genere peragenda, neque deerit medicis post secula disceptandi disputandique materia, si velint intra opinionum commenta consistere, atque gladiatorum more huc illuc vagari.

Sola historia duce ac magistra, licet tenebras dispellere, ac rem dubiam, ancipitem vel obscuram luce sua collustrare. Hanc qui sequitur sine ira et partium studio, non facile potest fallere vel falli. Mirum est, medicos clarissimos etiamnum posse *de origine morbi Neapolitani siue Gallici* fluctuare, et de eo acriter disputare, Italiae an Americae et Hispaniae in acceptis sit referendus. At vero nuperrime defendit Cl. Girtanner k) originem Americanam, viam, quam olim Astrucius inierat, presse secutus, negant Sanchez, Sarmiento l) et Cl. Hensler m), Italiam vince accusans. Ego vero etsi primum ab Astrucii partibus steterim, deinde paullum deflexerim, Africam n) alienam loedi morbi parentem professus, tamen, curatius discussis versatisque maiorum libris, quorum antea non erat copia, non possum non sententiam mutare, et in Hensleri castra transfugere, sed ita, vt, quantum eius fieri possit, vtrique sententiae sua constet veritas, salua libertate sentiendi. Nemini enim me mancipaui, nec vllius auctoritati vnquam assurrexi. Vis veritati sanctum, ibi mihi vindico. Dispiciamus ergo *de vera Gallici morbi origine*, [illegible] opinionibus

Quam demum cunque amplexeris opinionem, vnum id est certum et omni exceptione maius, ante annum MCCCCLXXXXIII et MCCCCLXXXXIV talem non extitisse luem in nostro terrarum orbe, qualem inde ab hoc tempore cum medici, tum historici gregatim memorant. Debuit ergo quaedam noua et ante haec incognita caussa superaccedere, vnde demum orta et nata noua lues est. Eam quidem maxime contractam atque propagatam impuro coitu fuisse omnes consentiunt, sed mirum est, cur non prius ab eadem vulgivaga venere eadem malorum congeries proruperit. Neque caussae morborum reliquae et communes huic generandae pares erant, relinquitur ergo quaedam occulta. Quaenam vero illa fuerit, de hac quidem ambigitur, et adhuc sub iudice lis est. Cl. Girtanner materiam morbi e longinquo, id est, ex America repeti et arcessi iubet, et vel ipsum diem III Martii MCCCCLXXXXIII Europae fatalem nominat. Iam vero hicce dies quidem ob primum Columbi ex India reditum solemnis et memorandus in aevum est, sed ob luem inde importatam minore certus est, partim quia non adsunt testes idonei et omni exceptione maiores, (id quod nuper abunde demonstrauit Cl. Henslerus) partim quod natura contagii et huius luis, vnus atque occulti, et eius, quod Hispani *bubas* appellant, nondum ad liquidum perducta est, partim quod minus probabilis putanda videtur illaec mali noui et sporadici migratio in Italiam et subita in morbi epidemici transmutatio. Immo vero si Cl. Sarmiento credimus mus-

f) Ehre und Unschuld des gemeinschaftl. Kelchs bei dem heil. Abendmaal gegen ungegründete Einwürfe und Bedenklichkeiten gerettet — Breslau 1785. et Nothwendige Vertheidigung seiner kleinen Schrift, — Breslau 1785.

g) Unterhaltende Arzt B. 3. S. 197

h) L. cit. B. I. p. 67.

i) Commentat. de *miasmatis* venerei indole variante contagii excipiendi modis, seorsim ... Gryphisw. 1789. 4. et similiter sentit Cl. Stieglitz Diss. de morbo venereo larvato, Gotting. 1789. p. 23

k) L. cit. p. 23, seq.

l) L. cit.

m) Ueber den Westindischen Ursprung der Lustseuche, Hamb. 1789. 8.

n) Almanach für Aerzte, I. 1784. S. 226.

Digitized by Google

nuſpiam extat tale teſtimonium, et iam anno cIↄcccclxxxxvii reperitur ſenatus ſupremi gallici decretum contra morbum, quem a figura nominant *groſſe verole*. Quamobrem donec nouis veteri opinioni ſuppetias ferant clariſſimi viri, an primus Itali et Hiſpani, primos nouae luis narratores e ſqualore ac tenebris protrahendo, anceps, dubia et lubrica origo Indica erit.

Qua miſſa, reſtat, vt fontem mali foedisſimi quaeramus in Italia. Ex hiſtoria ſatis ſuperque patet, Romae ceteriſque Italiae locis inde ab anno cIↄcccclxxxxiii ad cIↄcccclxxxxiiii. vehementisſimam et perniciaſam peſtem graſſatam eſſe, teſtibus STEPHANO INFESSVRA, PETRO DELPHINO, IOANNE BVRCHARDO et PETRO PINCTORE, eodemque tempore Maranos, ex Hiſpania pulſos, Italiae fines intraſſe, ac Romae ante portam Appiam ſubſtitiſſe, clanculum vrbem ingreſſos. Hanc vero peſtem ſiue vulgarem putes, ſiue cum HENSLERO veneream, id certe videtur extra omnem dubitationis aleam poſitum, tunc temporis extitisſe morbum quendam epidemicum malignum, eumque fere ab reliquis diuerſum, quia ſimplex peſtis quidem et pernicioſa eſſe, et contagioſa ſolet, ſed raro maxime contra vel contrahitur, vel propagatur. Quae cum mecum reputo, non poſſum non in eam iree ſententiam, vt aliquid repetam originem, id eſt, *ab Marranis*. His ſine dubio propria fuit et velut priua iſta contagio, et vel ipſis Hiſpanis incognita, donec Marani, ſuos patrios lares relinquere, eam cum exteris communicarent. Sub hoc itinere nouum et incognitum malum de repente erupit, quo demum cumque loco tranſierant. Hinc ſtupor et admiratio cepit incolas Italiae, neſcios, quo malo ſidere tam hoc in miſeriarum genus inciderint. Neque ſic cuiquam (puto) mirum amplius videbitur, turpem naturalium morbum vel ipſos Hiſpanos latuiſſe, ſi probe meminerimus, hos quidem Marranos, ſiue Mauros, ſiue Iudaeos cenſeas, nationi ſemper fuiſſe inuiſos et veluti a reliquorum ſocietate ſecluſos. Iniuum ergo et aequum erat illius mali occultandae conſilium, ne quis inimicorum ubi dicam ſcriberet vel iniuriam faceret. Sic ſatis liquida, me quidem iudice, atque probabilis eum origo, tum propagatio mali eſſe videtur. Sic Gallorum copiis, circa medium annum cIↄcccclxxxxiv. Italiam ingreſſis, et facta corporum miſcendorum copia, potuit et virus prauum ſuſcipi, et ulterius communicari primum cum Venetis, Mediolanenſibus et Neapolitanis, deinde ſequenti demum anno medio cum Hiſpanis, ſub CORDOVA duce Siciliam et Calabriam appulſis. Sic contagii venerei naſcentia pertinet ad Marranos, ſubita propagatio ad milites.

Ex his perſpicuum eſt, cur STEPHANVS INFESSVRA o) *mortuos dicerit quamplurimos ex peſte et contagione Marranorum*, cur IO. BAPTISTA FVLGOSVS p) ſcripſerit hanc *peſtem primo ex Hiſpania in Italiam allatam*, *ad Hiſpanos ex Aethiopia*, cur IOANNES TRITHEMIVS q) *infectionis peſtiferae principium in Hiſpania* quaeſiuerit, et *ab Hiſpania pullulaſſe in Gallias* contenderit, cur LEO AFRICANVS r) morbum ex *Hiſpania ad Afros* nominat *inuectum* aſſerat, et PAVLLVS IOVIVS s) *id malum ob Iudaeos, sub id tempus tota Hiſpania pulſos, in Italiam utriuſque regionis cuiuſque errore delatum* litteris conſignarit, cur ſeniores medici et hiſtorici paſſim *morbum ab oriente venisse* t) profiteantur. Aut Maranos accuſes, aut veritas in tenebris ſemper iaceat neceſſe eſt. Prior corporum corruptio, qualem IOANNES SALICETVS u) anno cIↄcccclvii aſſignat, PARACELSVS x) anno cIↄcccclxxx, PETRVS PINCTOR y) anno cIↄcccclxxxiii et PETRVS MARTYR z) anno cIↄcccclxxxvii. probabilis quidem eſt, ſed cum ab aſtrorum influxu repetatur, magis coniecturalis, quam vt poſſimus toto fiducia affirmantibus. Hanc etiam dubium relinquimus, vtrum hoc vitium idem eum *lubra* a) fuerit, an diuerſum.

* 2 Sed

o) Aphrodiſiac. p. 38.
p) Ib. p. 110
q) Ib. p. 54.
r) Ib. p. 125
s) Ibid.
t) Conſpeg. Ib. p. 129.
u) Ib. p. 47.
x) Ib. p. 135.
y) Ib. p. 91
z) Ib. p. 33.
a) Aliorum Sarcindo dolyreos l. c. et p. 1101. *lubra*, *morbum gallicum et elephantiasmmelluat* ut eſſe eadem morborum genera.

Sed iterum quaeritur, vnde Marani hoc malum adspectu foedum ac turpe acceperint. Non satis liquet, attamen probabilem puto coniecturam, Fulgosi testimonio fretus, Aethiopiam, id est, Africam *b*) eius genitricem et parentem fuisse, etsi tempus, quo primum importabatur, ignotum sit. Erant vero Marani origine Saraceni siue Mauri, forte Iudaeis intermixti, hinc suis ciuibus ob religionem celatam suspecti, ergo subiecti morbis Africae propriis, id est, contagiosis cutis affectionibus. videtur ergo ista gentilium contagio endemia vel sub primo eorum aditu Hispaniam intrasse vel sub seriori rerum corporumque commercio esse introducta. Cum ipsi Hispani nesciant, vnde veniat foeda lues, necesse est hoc quidem virus fuerit Maranis proprium, commune Hispanorum minime. De hoc quidem viderint iusti rerum arbitri, maximeque Hispani.

Restat, vt operis rationem strictim percenseam. Iuuenis adhuc in gallici morbi antiquitates *c*) curiosius inquisiui, neque viro displicuit haec inuestigatio, vtpote vtilis et iucunda, et passim sensa mea in vulgus edidi. Nouis me coepit libido, cum scriptiones virorum clarissimorum, Sanchezii et Henslerii, curatius legerem et facile perspexi, quaestionem de luis originibus esse perarduam, perplexam multisque implicatam difficultatibus, sed ita comparatam, vt vlteriori exploratione indigeat. Redii ad studium intermissum, perspexi, quam vanus et irritus labor sit sine loco historiae, hinc inde ab amicis percontatus sum, vtrum in bibliothecis aliqua opella vetus, nec satis obuia huic vero inquisitioni aptissima, lateat, necne, Gavnoeckii libellum *de morbo pustuloso*, commoda data occasione, ex squalore ac tenebris in lucem iterum protraxi, et fidem dedi publicam, me etiam Petri Pinctoris librum rarissimum velle in vulgus edere. Venit illico mihi obuius, Cl. Hensler, hortator et suasor fuit, vt hoc, quod ipse olim in animo habuerat, propositum ne mitterem, et primos Gallici morbi narratores, in collectione Lvisini deficientes, vno volumine comprehenderem, immo vero ipse ~~opes~~ suas se suppeditaturum spopondit. Annui viri optimi precibus, rem denuo aggressus sum, collegi, quicquid reliquum erat in monumentis medicorum et historicorum, ordinem temporum, quoad eius fieri posset, secutus, et beneuolentia Excellentissimi professoris, Mvlleri, qui academicae bibliothecae est, strenue adiutus, sena subsidia litteraria amicorum exterorum, Meermani, Ferro et Boerhaave, et sic hoc supplementum Lvisini, si placet, ad annum vsque ~~MDXXV~~ perduxi, in quo, praeter Franciscvm de Villalobos, Ioannem de Fonseca, Avgvstinvm Niphvm, Iacobvm a Bethencovrt, Antonivm Rovbellvm et Thomam Rangonvm, neminem desideres. Dedissem et hos, si per fata et amicos licuisset.

Neque, vt inter omnes constat, defuerunt inde ab eo tempore, quo turpissima lues hominum corpora et ora foedauit, qui dispersas et facile perituras opellas vno complecterentur volumine. Hinc variae natae sunt collectiones, easque hodie maximam partem rarissimae. Ecce vero singularum inscriptionem!

1. Nicolai Leoniceni, Vicentini, et Ioannis Almenar, Hispani, l. *de morbo Gallico*, Angeli Bolognini, Bononiensis, *De cura vlcerum exteriorum et vnguentis communibus in solutione continui lib. II.* Alexandri Benedicti, Veronensis, l. *De pestilenti febre*, Dominici Massariae, Vicentini, *De ponderibus et mensuris medicinalibus Lib. III Papiae ex off. Bernardini de Garaldis M. D. XVI. f.* (Astrvc) Nunquam vidi.

2. *Liber de morbo Gallico, in quo diuersi celeberrimi in tali materia scribentes medicinae continentur auctores videlicet:* Nicolavs Leonicenvs Vicentinus. Vlrichvs de Hvtten *Germanus* Petrvs Andreas Matthaeolo Senensis. Lavrentivs Phrisivs. Ioannes Almenar *Hispanus*. Angelvs Bo-

b) Hinc sq. in supplemento zum *Almanach für Aerzte* I. 1784. S. 226.

c) Morb. Antiquit. p. 69. seq.

Bologninus. *Venet. per Ioannem Patavinum & Venturinum de Ruffinelis. Anno domini MDXXXV.* 8. (Astruc, Bibl. Trew. et Haller.) Ferrara editio, sed non deleta facta, cum pagina expressa, nova usque libro inscriptione praefixa. Hanc enim habeo, nec aliam, et videtur, Cl. Girtannero, cum hanc tertiam (l. Lib. cit. P. II p. 85 et 90.) scribat, quae cum secunda est eadem. Alia collectio sub auctore Cl. Assemanno a. 1532. 8. a I. Manardi, Almenarem, Leonicenum, et Bologninum complexa in *Bibl. Trew.* reperitur, sed quatenus ab hac differat, non liquet.

3 *Morbi gallici curandi ratio exquisitissima a variis iisdemque peritissimis medicis conscripta: nempe* Petro Andrea Matthaeolo Senensi. Ioanne Almenar, *Hispano.* Nicolao Massa *Veneto.* Nicolao Poll *Caesareo Medico physico.* Benedicto de Victoriis, *Faventino. His accessit* Angeli *Bolognini de cura ulcerum exteriorum utilis opusculum perquam utile. Eiusdem de unguentis ad eundem generis malum conficiendis lucubratio. Cum Indice eorum omnium quae in eo continentur, sunt expositionibus. Basileae, apud Ioan. Beb. M D XXXVI.* 4. 299. pagg. (Bibl. nostra) Adversarium repetita est Lugduni 1536. 8. teste Cl. Girtannero l. cit. p. 50.

4. *De morbo Gallico omnia quae extant apud omnes medicos cuiuscunque nationis, qui vel integris libris, vel quoquo alio modo huius affectus curationem methodice aut empirice tradiderunt, diligenter hinc inde conquisita, sparsim inventa, erroribus expurgata, et in unum tandem hoc corpus redacta. In quo de Ligno Indico, Salsa Perillina, Radice Chynae, Argento vivo, caeterisque rebus omnibus ad huius luis profligationem inventis, diffusissima tractatio habetur.* Cum Indice Locupletissimo *Rerum omnium scitu dignarum, quae in hoc volumine continentur. Opus hac nostra aetate, qua Morbus Gallicus vel passim vagatur, apprime necessarium. Catalogum Scriptorum sexta pagina comperies. Tomus prior. Venet. apud Iordanum Zilettum* 1566. f. 736. pagg.

De morbo gallico Tomus posterior, in quo medicorum omnium celebrium veterum monumenta, ad hunc morbi cognitionem et curationem attinentia, quaecunque haberi potuerunt nunquam alias impressa, nunc primum coniuncta sunt. Cum Indice Locupletissimo *Rerum omnium scitu dignarum, quae in hoc volumine continentur. Catalogum scriptorum quarta pagina comperies. Venet. MDLXVII. Ex officina Iordani Ziletti* 215 pagg.

Appendix tomi prioris de morbo gallico, in qua, qui eidem non ante devenire fuerunt, reliqui congesti sunt auctores. Cum indice, rerum magis memorabilium in se contentarum, abunde amplo, et copioso. Catalogum scriptorum quarta pagina comperies. Venetiis, MDLXVII. Ex officina Iordani Ziletti 93 pagg. (Amoen. Bibl. acad. et nostra)

In priori tomo continentur Sebastianus Aquilanus, Nicolaus Leonicenus, Nicolaus Massa, Natalis Montesaurus, Antonius Scanarolus, Ioannes Cataneus, Ioannes Benedictus, Hieronymus Fracastorius, Georgius Vella, Ioannes Paschalis, Nicolaus Poll, Petrus Andreas Matthaeolus, Ulrichus ab Hutten, Wendelinus Hock de Brackenau, Coradinus Gilinus, Laurentius Phrisius, Gonsalvus Ferdinandus Oviedensis, Ioannes Almenar, Aloysius Lobera, Leonhardus Schmaus, Petrus Mainardus, Antonius Benivenius, Alphonsus Ferrus, Ioannes de Vigo, Antonius Gallus, Gaspar Torella, Ioannes Baptista Montanus, Andreas Vesalius, Leonhardus Fuchsius, Ioannes Manardus, Ioannes Langius, Benedictus Victorius, Amatus Lusitanus, Antonius Musa Brasavolus, Alphonsus Fontana, Nicolaus Macchellus, Hieronymus Cardanus, Gabriel Fallopius, Antonius Fracanzanus, Ioannes Langius et Petrus Bayrus. In altero tomo Bartholomaeus Montagnana, Marinus Bartoletus, Blasius Hollerius, Franciscus Frizimelica, Petrus Trapolinus, Bernardinus Tomitanus, Ioannes Salius, Michael Ioannes Paschalius, Prosper Borgarutius, Bartholomaeus Maggius et Alexander Traianus Petronius. *In appendice tomi prioris* Antonius Chalmeteus, Leonardus Botallus, Do-

*2 mini

Digitized by Google

MINICVS LEONVS, AVGVSTIVS [illegible], PETRVS HASCHARDVS, GVILIELMVS RONDELETIVS, DIONYSIVS FONTANONVS et IOSEPHVS SCVTTIVS. *Vtetes profecto medici, sed ita collecti, vt ordinem temporis et boni editoris officia vbique desideres.*

5 *Aphrodisiacus siue de lue venerea in duo volumina bipartitus, continens omnia quaecumque hactenus de hac re sunt ab omnibus Medicis conscripta; vbi de ligno Indico, Salsa parilla, Radice Chinae, Mercurio caeterisque rebus omnibus ad huius luis profligationem inuentis diffusissime tractatio habetur, ab excellenti Aloysio Luisino Vtinensi Medico celeberrimo nouiter collectus. Venet. apud Bartholum* 1559. f. Vol. I et II. ASTRVC. Non vidi. Est sine dubio ea, quae in 4. fuit descripta et posthaec ab HERMANNO BOERHAVE, viro clarissimo, repetita. Memorat aliam a. 1599 f. sub hac inscriptione Cl. GIRTANNER (L. cit. p. 189 P. II.) de reliquo ad amussim cum ea conueniente, quam LVISINVS a. 1566 in vulgus edidit.

6. *Aphrodisiacus, siue de lue venerea in duos tomos bipartitus, continens omnia quaecumque hactenus de hac re sunt ab omnibus Medicis conscripta. Vbi de Ligno Indico, Salsa Pa rilla, Radice Chynae, Argento viuo, caeterisque rebus omnibus ad huius luis profligationem inuentis diffusissima tractatio habetur. Opus hac nostra Aetate, qua Morbi Gallici vis passim vagatur, apprime necessarium. Ab Excellentissimo Aloysio Luisino Vtinensi, Medico celeberrimo non ita pridem collectum, Indice rerum omnium scitu dignarum adornatum. Editio longe emendatior, et ob innumeris mendis repurgata. Tomus primus et secundus Lugduni Batauorum apud Iohan. Arnold. Langerak et Iohan. et Herm. Verbeek, Bibliop.* MDCCXXVIII f. 1366 pagg. (Bibl. nostra). Etiam haec editio rara est in Germania, et solo editoris nomine clara. Recte ASTRVC. l. cit. p. 617 quid factu opus erat, memorauit, et praeclare monuit, plures superesse libellos hoc honore dignos, plura desiderari, quae ob bono editore iure meritoque possis exspectare.

Hanc ego lacunam, quantum per me licuit, resarcire studui. Deest quidem (fateor) editio cum critica, tum ad ordinem temporum disposita, habebunt tamen lectores velut complementum quoddam, vt possint morbi historiam vberius latiusque ab primis originibus repetere. In quo negotio dextre peragendo ita versatus sum, vt primum percenserem veterum scriptorum locos, quibus symptomata vel nomina luis venereae inesse dicuntur, deinde vt aliquos eosque paullum antiquiores medicos in lucem protraherem, qui vel ipsis Gallici morbi incunabulis interfuerant, vel propius aberant ab primis originibus, testes mehercle idoneos et omni exceptione maiores, addendo historicorum coaeuorum et Hispanorum testimonia, breuem vitarum narrationem, libellorum inscriptionem, qualis erat in archetypo, perpaucas notulas, ne iusto liberalior esse viderer vel alieno loco diserti-or, vocum ignotarum vel obsoletarum explicationem rerumque memorabilium indicem. Hac via (puto) prouisum est, vt medici possint, vtra in parte sit veritas, si de luis venereae origine Italica vel Americana disputatur, ipsi videre atque ex aequo iudicare. Si qua desint vel scitu memoratuque digna, vel paullum obscura et dubia, in spem certissimam ingredior, fore, vt ex clarissimis Italis Hispanis, Gallicis medicis aliquis exsurgat, qui pulueruIenta publicorum actorum scrinia et monumenta maiorum perquirendo veritatem in lucem proferat. Scripsi Ienae Saxonum Calend. Maiis [illegible]

IN-

Digitized by Google

INDEX AVCTORVM

PARS I.

LVIS VENEREAE VESTIGIA IN VETERVM SCRIPTORVM MONIMENTIS.

Prooemium. Pag. 3

I. Iudaei 4
- I. Moſes. —
- II. Iobus. —
- III. David. —

II. Graeci et Latini. 5
- I. Herodotus —
- II. Hippocrates. —
- III. Celſus —
- IIII. Poetae. 6
- V. Dioſcorides. 7
- VI. Scribonius Largus. —
- VII. Sextus Platonicus et Lucius Apuleius. —
- VIII. Cleopatra. —
- VIIII. Caelius Aurelianus. —
- X. Plinius Secundus. 8
- XI. Ioſephus. —
- XII. Euſebius —
- XIII. Galenus. —
- XIIII. Oribaſius —
- XV. Octavius Horatianus ſ. Theodorus Priſcianus 9
- XVI. Marcellus Empiricus. —
- XVII. Aetius Amidenus. —
- XVIII. Palladius 10
- XVIIII. Paulus Aegineta. —
- XX. Moſchion. 11
- XXI. Actuarius. —
- XXII. Nicolaus Myrepſus. 12

III. Arabes. —
- I. Haze. —
- II. Eſhahylyha Bingezla. 13
- III. Abu Oſeibah. —
- IIII. Meſue. —
- V. Serapion. 14
- VI. Rhaſes. —
- VII. Haly Abbas. —
- VIII. Ebn Sina 15
- VIIII. Avenzoar. 16
- X. Averroes Pag. 16
- XI. Alſaharavius. 17
- XII. Albucaſem. 18

IIII. Arabistae 19
- I. Conſtantinus Africanus. —
- II. Michael Scotus. —
- III. Gariopontus. 20
- IIII. Trotula. —
- V. Rogerius. 21
- VI. Rolandus. —
- VII. Petrus Hiſpanus. —
- VIII. Brunus 22
- VIIII. Theodoricus —
- X. Gulielmus de Saliceto. 23
- XI. Lanfrancus. —
- XII. Arnoldus de Villa Noua. 24
- XIII. Simon Ianuenſis. 25
- XIIII. Dogbus —
- XV. Bernardus de Gordonio. —
- XVI. Silvaticus 26
- XVII. Ioannae I. reſcriptum, quoad lupanaria. —
- XVIII. Ioannes Arden. 27
- XVIIII. Guido de Cauliaco. —
- XX. Ioannes de Gaddeſden. 28
- XXI. Valeſcus de Taranta. —
- XXII. Gulielmus de Varignana. 30
- XXIII. Meguinus. —
- XXIIII. Galeatius de Sancta Sophia. —
- XXV. Bertapalia —
- XXVI. Ioannes de Concoregio. 31
- XXVII. Gatinaria. —
- XXVIII. Becket. 32
- XXVIIII. Villon —
- XXX. Cent Nouvelles. —
- XXXI. Ioannes Arculanus. —
- XXXII. Angelus. —
- XXXIII. Pacificus Maximus. 33
- XXXIIII. Petrus Martyr —
- XXXV. Magiſter Vulgerius. 34

PARS II.

SCRIPTORES
DE
MORBO GALLICO COMPLEXA.

Prooemium. pag. 35

I. Ioannes Nauclerus cIↄcccclxxxxii. 37
II. Stephanus Infessura cIↄcccclxxxxiii. 38
III. Petrus Delphinus cIↄcccclxxxxiiii. —
IIII. Ioannes Burchardus — — —
V. Philippus Beroaldus. cIↄcccclxxxxviii. 39
VI. Alexander Benedictus. cIↄcccclxxxxvii. —
VII. Conradus Schellig. — 48
VIII. Iacobus Wimphelingius — —
VIIII. Chronicon Monasterii Mellicensis. — —
X. Ioannes Sabellicus. I. II. cIↄcccclxxxxvii. —
XI. Marcellus Cumanus. — 52
XII. Chronica van Cöln. cIↄcccclxxxxix. 54
XIII. Ioannes Trithemius. — —
XIIII. Vaticinium Mannusca. — —
XV. Sebastianus Brant — —
XVI. Iosephus Grunbeck I. — —
— — II — 63
XVII. Decretum Senatus Parisiensis cIↄcccclxxxxvi. 69
XVIII. Proclamatio Angliae. cIↄcccclxxxxvi. 71
XVIIII. IoannesScephower de Meppis — —
XX. Bartholomaeus Steber — 72
XXI. Simon Pistoris. cIↄcccclxxxxviii. 75
XXII. Antonius Benivenius 85
XXIII. Petrus Pintor cIↄcccclxxxxviii. —
XXIIII. Ioannes Bapt. Fulgosus. — 115
XXIIII. Christophorus Columbus. cIↄ. 116
XXV. Petrus Martyr — —
XXVI. Franciscus Roman. cIↄ. — —
XXVII. Elias Capreolus cIↄI. —
XXVIII. M. Antonius Coccius Sabellicus cIↄIII. —
XXVIIII. Albericus Vespucius. cIↄI. —
XXX. Wendelinus Hock de Brackenau cIↄII. 117

XXXI. Petrus Crinitus cIↄIII. 119
XXXII. Linturius. —
XXXIII. Clementinus Clementinus. cIↄIX. 120
XXXIIII. Ioannes Vochs cIↄVII. —
XXXV. Angelus Bologninus. — 121
XXXVI. Franciscus Guicciardinus. cIↄXVIII. 124
XXXVII. Bolerus. cIↄXX —
XXXVIII. Leo Africanus cIↄXXII. 125
XXXVIIII. Petrus Bembus — —
XXXX. Paullus Iovius — —
XXXXI. Ioannes di Vigo. — —
XXXXII. Symphorianus Champegus. cIↄXVI. 128
XXXXIII. Franciscus Lopez de Gomara cIↄXVIII. 129
XXXXIIII. Vlricus ab Hutten cIↄXVIII. 130
XXXXV. Desiderius Erasmus cIↄXX. —
XXXXVI. Malo de S. Iob cIↄXXX. 132
XXXXVII. Ioannes le Maire cIↄXXV. —
XXXXVIII. Gonsalvus Ferdinandus de Oviedo. cIↄXXV. —
XXXXVIIII. Ioannes de Bourdigne. cIↄXXIX. 133
L. Ioannes Ludovicus Vives. — 134
LI. Aureolus Theophrastus Paracelsus. — —
LII. Magnus Hundt. cIↄXXVIII. 137
LIII. Leonardus Fuchsius cIↄXXX. —
LIIII. Sebastianus Frank cIↄXXXI. 139
LV. Sebastianus Munsterus cIↄXXXII. —
LVI. Ioannes Baptista Theodosius. cIↄXXXXI. 140
LVII. Hieronymus Benzonus. — 141
LVIII. Petrus de Cieça de Leon. — —
LVIIII. Ioannes Fernelius. — 142
LX. Michael Angelus Blondus cIↄXXXXII. 147
LXI. Augustinus de Zarate cIↄXXXXIII. 162
LXII. Ioannes Stumpf cIↄXXXXVII. —
LXIII. Bodeneus Duerus Insulanus cIↄLV. —
LXIIII. Hieronymus Montuus cIↄLVIII. 163

PARS I.

PARS I.

LVIS VENEREAE

VESTIGIA

IN

VETERVM SCRIPTORVM

MONIMENTIS

PROOEMIVM

Ex quo lues gallica et adſpectu foeda, et curatu difficilis ſub finem ſeculi quinti et decimi primum in Italia veluti ex inſidiis et ex improviſo erupit, obſtupefactis omnibus morbo horribili, incertisque medicis, quid facto opus ſit, deinde per omnes terrarum partes quam celerrime diffuſa et propagata, ſub variis formis hominibus miſereque aegros excruciavit, incredibile eſt quantum ſcriptis et diſſenſu medicorum curam occupavit. Succeſſores hinc inde diſſenſerunt, incertos ad hunc uſque diem reliquerunt. Neſcimus, quae diſſ. et incognita morbi natura ſit, quae cauſa continens, unde proficiſci videatur, quae communicandi poſſit via certa vel dubia, quae medicina contra eius vehementiam plurimum valeat, ut ne fere [illegible] humorum optio, alias alia commenta literis conſignavit. Maior, ſubtilior fereque inextricabilis pugna exorta de internae luis origine et antiquitate eſt, et adhuc poſt ſecula ſub iudice lis eſſe videtur. Triplex vero, quantum equidem video, eſt ſententia, in quam medici diſceſſerunt. Alii turpiſſimum morbum inde a primis rerum hominumque originibus repetunt, quicquid in veterum ſcriptorum monumentis de eorum genitalibus inſidentium ſimile invenerunt, huc retraxerunt, eumque demum ſuo tempore vehementiorem in forma propagatis contendunt. Alii eum poſt Americam demum inventam Europae flatibus diuturnis hominumque [illegible] fuiſſe teſtimoniis hiſtoricorum et medicorum idoneis, non opinionum commentis abunde comprobarunt. Alii denique, ſpretis horum teſtium fide, malum hoc, quo nullum eſt foedius, nullum ignominioſius, nullum contagione potentius, Europae noſtrae aſſignarunt, eiusque ortum in Italia quaeſiverunt. Prime opinio patres ad aliquos priores hos narratores, maximeque ad virum lana meritoque conſpicuum, Hensleerum a). Altera Astrucio b) cum primis acceptu referenda eſt, qui hoc argumentum late, docte et probabiliter pertractavit. Tertia eſt clariſſimi Sanchesii c), qui tamen infauſte operam, ut Hiſpanos ab ignominiae [illegible] liberaret, ipſamque luem in Italia natam, epidemicam et acutum fuiſſe magis ſpecioſe quam vere oſtenderet. Nec defuerunt tamen, qui hanc illius opinionem amplexarentur, in primisque a Sanchesii partibus ſtetit Cl. Henslerus. Hic enim ad Astrucii exemplum compoſitos, quum fieri potuit maxime eruditionis copia eandem opinionem, ex ipſis fontibus hauſtam, uberius confirmare atque ſtabilire conatus eſt. Plauſum plurimorum medicorum et aſſenſum tulit. Nuper demum, quae eſt rerum humanarum opinionumque mutabilitas, veterem reliquiaeque antiquatam Astrucii doctrinam e primis quod aiunt, inſtitit renovavit et in integrum reſtituit Cl. Girtannerus d). Quam bene ac vere viderint alii. Nolo enim medius iudex item utrumque pugnantem ſiſtere, vel iſte, quibus quisque ſe tueatur, temere recenſere aut tribuere. Attamen non poſſum non ingenue publiceque profiteri, me ſemper in eadem opinione fuiſſe, quam ſibi [illegible] Cl. Girtanner, et pluribus viciſſim, vel refragantibus medicis noſtratibus, ſolum docuiſſe, hunc morbum eſſe novum e), ex America in Italiam f) delatum, iſte anno CIↃCCCCLXXXXIII et inſequentem g) apparere coeptum, et deinde uſque tenorem miſſum diſtenſu mutuoque corporum contactu propagatum, neque nobili repetendae videri ab primo Colonii reditu h), dubitationes Sanchesii et Cl. Hensleri i) non eſſe nunc exceptione maiores etc.

Cui demum eamque opinanti faveas, id unum rerum ſtatum ac certum eſt, habere ſingulos, quibus ſe muniunt argumentis, neque tam eſſe adeo in cognito poſitam, ut adverſarii illico victas manus dent. Adducit hoc quilibet teſtes, qui hanc fidem habent, [illegible] Mercurii Hensleri et ex parte nocuis vanitiſſimos auctores, qui cum quondam corporum [illegible], venerem impuram ſecuta ut morbo Neapolitano ſimili, dubios et ancipites lectores dimittunt. Haerent ipſi primi fondae tam ſcriptores, et quadam ſimilitudine

Sympto-

a) v. Phil. Gabr. Hensler *Geſchichte der Luſtſeuche, die zu Ende des XV Jahrhunderts in Europa ausbrach. Erſter Band.* Altona 1783. 8.

b) De Morbis Veneris L. VI. auct. Io. Astruc. Paris 1738. 4. et auctior 1740.

c) Diſſert. ſur l'origine de la Maladie Venerienne, pour prouver, que le mal n'eſt pas venu de l'Amérique, mais qu'il a commencé en Europe par une Epidemie. à Paris 1752 et [illegible] Examen historique ſur l'apparition de la maladie Venerienne en Europe et ſur la nature de cette Epidemie. à Lisbonne 1774.

d) *Abhandlung über die veneriſche Krankheit von Chriſtoph Girtanner.* Göttingen bey Dieterich 1788. 8.

e) Medic. Anzeigen Venedig Nov. 1775. p. 69 ſeq.

f) *Almanach für Aerzte und Nichtärzte auf das Jahr 1788.* p. 214 ſeq. et p. 301 ſeq.

g) Ib. p. 381 ſeq.

h) Ib. p. [illegible]

i) *Almanach für Aerzte J.* 1789. p. 124 ſeq. et *Almanach J.* 1791. p. 237 ſeq.

Digitized by Google

ſymptomatum [illegible] *cum veteres medicos appellaſſe*, [illegible] *morbos* [illegible] *afferunt*, *quales ſunt lichen*, *ficus*, *condyloma*, *verrucae* [illegible] *ſcabies*, *tuſſis*, *lepra*, [illegible] *ſervice*, [illegible] *ignis perſicus*, *prunae*, *malum mortuum*, *ulcera*, *apoſtemata et* [illegible] *rigor*, [illegible] *pruritus*, [illegible] *cancer*, *carcinoma*, [illegible] *haemorrhoides et* [illegible] *fiſtula* [illegible]. Haec enim tanquam exempla, adhibere ad galliem ſuis vocabulis eandemque naturam confirmando [illegible]

Valem ergo eſt [illegible] hortatu Cl. [illegible] hanc [illegible] veterum ſcriptorum reliquias, tanquam vallem [illegible] hanc [illegible], ut [illegible] intelligant lectores [illegible] ſtudio [illegible] quod a [illegible] lectorum [illegible], paſſim reperiri non [illegible] illud [illegible] quo [illegible] morbus [illegible], deinde vero ſubiſſere ſpicilegia, quibus [illegible] plenior, [illegible] ſpicae ſieri videntur. Sic [illegible] quando (puto) [illegible] rerum arbitri, [illegible] quia [illegible] eſt [illegible], quam [illegible] valere. Sic me nec ſolummodo diligentiam, nec [illegible] lectoris [illegible].

I.

IVDAEI

I

MOSES k)

Vnuſquiſque, quem ſluxus [illegible] ſui, immundus [illegible]. Haec vero [illegible] immunditia [illegible] ſi [illegible] caro eius [illegible] fluxui [illegible] immunda eſt. Omne ſtratum, in quo iacuerit qui patitur fluxum ſeminis, immundum erit, et omne ubi ſederit immundum erit. Quicunque hominum tetigerit lectum eius, lavabit veſtimenta ſua, poſtea quam lauerit ſeſe aqua, eritque immundus vſque ad vſperam. Et qui ſederit ſuper aliquid, ſuper quo ſederit fluxum patiens, lavabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua, eritque immundus vſque ad veſperam. Qui vero tetigerit carnem fluxum patientis, lavabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua, eritque immundus vſque ad veſperam. Et ſi [illegible] fluxum patiens ſuper mundum, lavabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua, eritque immundus vſque ad veſperam. Et omnis ſagma, ſuper quo [illegible] fluxum patiens, immundum erit. Atque omnis, qui tetigerit omne quodquod fuerit ſubter [illegible] immundus erit vſque ad veſperam, et qui portauerit ea, lavabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua, eritque immundus vſque ad veſperam. Omne autem, quem tetigerit fluxum patiens, et manus ſuas non abluerit aqua, lavabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua, eritque immundus vſque ad veſperam. Et vas fictile, quod tetigerit fluxum patiens, confringetur: omne autem vas ligneum lavabitur aqua. Quum autem mundus fuerit fluxum patiens a fluxu ſuo, numerabit ſibi ſeptem dies ab emundatione ſua, lauabitque veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit quoque carnem ſuam aqua viua, et mundus [illegible] —

Quum autem ex aliquo egreſſa fuerit effuſio ſeminis, lauabit aqua totam carnem ſuam, immundusque erit vſque ad veſperam. Et omnis veſtis omnisque pellis, ſuper quam fuerit aliquid de effuſione ſeminis, lavabitur aqua, et immunda erit vſque ad veſperam.

Mulier quoque, cum qua dormierit vir profuſione ſeminis, lauabunt ſe aqua, et immundi erunt vſque ad veſperam. Mulier autem, quum fuerit fluxus ſanguinis [illegible] per carnem ſuam, ſeptem diebus erit in ſeparatione ſua, et omnis, qui tetigerit eam, immundus erit vſque ad veſperam. Et omne ſuper quo accubuerit in ſeparatione ſua, immundum erit. Omne quoque, ſuper quo ſederit, immundum erit. Omnis praeterea, qui tetigerit lectum eius, lavabit veſtimenta ſua, et lavabit ſeſe aqua, immundusque erit vſque ad veſperam. Omnis etiam qui tetigerit quodcunque vas, ſuper quo ſederit, lavabit veſtimenta, poſteaquam lauerit ſeſe aqua, immundusque erit vſque ad veſperam. Quod ſi inſtrumentum aliquid [illegible] ipſa, vel ſuper lectum, ſuper quem ſederit quum tetigerit illud aliquis, immundus erit vſque ad veſperam. Quod ſi dormiendo dormierit quis cum ea, et fuerit immunditia eius ſuper eum, immundus erit ſeptem diebus, et omne ſtratum, ſuper quod dormierit, immundum erit. — —

Iſta eſt lex patientis fluxum ſeminis, et eius, ex quo egreditur effuſio ſeminis, ut ſit immundus propter illam, et aegrotantis in fluxu ſuo, et eius, qui [illegible] fluxum ſuum, [illegible] ſiue foeminae, et viri, qui dormierit cum immunda.

II

IOBVS l)

Egreſſus igitur Satan a facie Iehouae, et percuſſit Iob vlcere malo a planta pedis eius vſque ad verticem eius. Accepitque teſtam, vt ſcalperet ſeſe, et ipſe ſedebat in medio cineris. — Induta eſt caro mea vermibus, et ramento pulueris. Cutis mea rupta ſeſe, et diſſoluta eſt. — Is eſt, ſicut putredo, quae veteraſcet, et vt veſtimentum, quod comedit tinea. — Ac ſouea dicam, Pater meus es tu, et vermibus, mater mea et ſoror mea es. — Cuti meae et carni meae adhaeret os meum, et ſeruatus ſum [illegible] dentium meorum. — Viſcera mea [illegible] non [illegible] ſolem, [illegible] in congregatione et clamaui. — Cutis mea denigrata eſt ſuper me, et os meum [illegible] prae ſiccitate.

III

DAVID m)

Cadat ſuper caput Ioab et ſuper vniuerſam domum patris eius, nec deficiat de domo Ioab fluens, et leproſus —

k) Leuit. 15, 1 — 33. [illegible] Amſt. [illegible] 1649. [illegible] et poſt eum alii. Sed [illegible] gonorrhoeam ſimplicem et pollutionem [illegible] deſcripſit. Cl. [illegible] I. [illegible] p. 132 ſeq.

Cl. [illegible] gonorrhoeam [illegible] Cl. [illegible]

l) Cap. 2. 7 ſeq. [illegible] p. 148

m) 2 Sam. 3, 29. [illegible]

II.

II.

GRAECI ET LATINI

I.

HERODOTVS n).

Morbus femineus

Scythae vbi retrocedentes in vrbe fuiſſent Palaeſtinae Aſcalone, paucique parte Scytharum inultam hanc rem inſerente, quod aliquot rebus Veneris Vraniae fanum depeculaturi — At vero deus ipſe templi ſpoliatoribus eorumque poſteris ſemper immiſit morbum *femineum*, quemadmodum et ipſi fatentur Scythae, ſe videlicet ob morbum ob id laborare, et videre licet apud Scythas hunc morbum curantes, quos ἐνάρεας appellant Scythae —

II.

HIPPOCRATES o)

De Aere p. 293

Ad haec quoque plerique Scythae eunuchi fiunt, et muliebria obeunt, ac velut mulieres faciunt ac loquuntur; vocanturque hi ejuſmodi ἀνανδριεῖς *effeminati*. Ac regionis quidem incolae cauſſam deo adſcribunt, et hos homines reuerentur et colunt, ſibi quiſque timentes, ne quid tale contingat. — Atqui quomodo hic affectus mihi contingere videatur, enarrabo. Ex equitatione eos perpetuum diuturnam ex defluxione articulorum, quae κέδματα dicuntur, corripi ſemper prendentibus ex equo eorum pedibus. Deinde qui vehementer aegrotant, claudicant, ſuique coxendices contrahuntur. Hos autem ratione ſic medentur. Cum aegrotare incipiunt, vtramque venam poſt aures inciſam. Itemque ſanguis eius exit, prae imbecillitate ſomno corripiuntur et obdormiſcunt; deinde alii quidem ſani excitantur, alii minus. At mihi quidem videntur hac curatione ſeipſos perdere. Iuxta aures enim venae ſunt, quas ſi quis inciderit, iecorae ſteriles reddunt. Has igitur venas mihi ſecare videntur. Poſtea vero vbi ad vxorem accedunt, neque cum ea rem habere poſſunt, primum id nihil reputantes quieſcunt. Cum autem bis, ter aut ſaepius id tentantes nihil proficiant, deum in quem culpam conferunt ſe offendiſſe exiſtimantes, muliebrem ſtolam induunt, ſuam ignauiam accuſant, et cum mulieribus verſantes earum opera tractant. Quod et ii qui peruenerunt opulenti ſunt qui apud Scythas non a viro infimi, ſed generoſiſſimi et qui ad maximas opes per equitatem rem adſecuti deruntur, pauperes autem, qui non equitant, minus — hi hoc quidem morbo ob eam, quam dixi, cauſam Scythae contingit. Quae et in reliquis hominibus eodem modo ſe habet modum. Vbi enim plurimum et maximeque homines equitant, ibi plurimis diuturnis et diuturnis affectionibus contrahuntur morbus podagraque dolorihus corripiuntur, et ad venerem exercendam pelime ſe habent. Haec autem Scythis adſunt, et ob eam cauſſam omnium maxime ad coitum redduntur, tum etiam quod feminalia ſemper geſtant, et in equis magnam temporis partem degunt, vt ne quidem pudenda manu attrectare liceat, atque prae frigore et laſſitudine coeundi appetentiam ſentiant, neque aliud prius habent, quam vi virilitate priuentur.

De Natura Muliebri

N. 56 et 79 p. 591 402. ſeq. T. II. ed. Lind.

Si *ex fluxu et ſuperfetatione vlcera pudenda* fuerint exulcerata, myrti baccis in vino coctis pudenda colluito p) — Si in pudendis granulatim fuerint, et co-

pimella naſcatur, et dolor habet, dolorem quidem ſedabit eſt ſemen. — Colocynthidem vero relevare oportet.

Si *vlcera ſunt in pudendis*, et pruritus corripiat, oleo et hedera, et ruta, et mel, panici dulcis folia cum ſo vino veteri diluc q) —

Si in pudendis vlcera ſunt, adipem bubulum illinito —

Si *ex fluxu ac ſuperfetatione vlcera pudenda* fuerint exulcerata, adipem bubulum, et butyrum, et anſeris adipem ac ſuillum vnguentum miſceto. —

De Morbis Mulierum.

L. I. § 9. p. 423 ſeq.

Sterilis euadet, — vbi magna vlcera fuerint, quae in vtero facta ſunt. Si vero non conſuget, vt menſes ipſi in pudendum procedant, ſuppurati fecti ad partes ſuperiores, (ἐς τα ἄνω τοῦ αἰδοίου) iuxta lateris molliculum erumpent, aliqua ſubacculum vapore pure rupto, et illa parte purulenta grauiter procedens. Et ſi hoc fiat, mulier non ſuperſtes manet. Si vero etiam ſuperſtes manent, ſemper ſterilis erit. —

Et aliquando ſi tractatum fuerit os vterorum et ad pudendum conuerſum, et menſes proceſſerint per pudendum ad, quod circa lateris molliculum erumunt, ſedatur. In vterum enim diſtribuuntur, ibi vero foras leuantur. Si vero non conuerſum fuerit os vterorum ad pudendum, circa lateris molliculum ſeguuntur. —

De Vlceribus

c. 9. 10 p. 671 ſeq. T. II. ed. Lind.

Vtendum eſt hoc pharmaco ad vlcera inueterata et recentia, et ad pudendi, et capitis ac aurium vlcera —

Herba — parthenium — haec *verrucas* (θύμια) *de pudendo aufert.* —

Eunuchus r) ex venatu et diſcurſatione in equum latera rupta debilitat. Qui ad Ephesum ſemper habitabat, ad ſex menſes hippurin habuit, et inguinis tumorem, (βουβῶνα) varices et *discrimina defluentis* in coxendicem aut ſcrotulos. (κιρσούς)

III.

CELSVS s).

Eſt etiam circa naturalia vitium, nimia profuſio ſeminis, quod ſine venere, ſine nocturnis imaginibus ſic fertur, vt, interpoſito ſpatio, tabe hominem conſumat. In hoc affectu ſalutares ſunt vehementes frictiones, perfuſiones, natationesque quam frigidiſſimae, neque cibi, nec potio, niſi frigida, aſſumta. Oportet autem vitare cruditates, omnia inflantia, nihil ex his aſſumere, quae contrahere ſemen videntur, qualia ſunt ſiligo, ſimila, oua, alica, amylum, omnis caro glutinoſa, piper, eruca, bulbi, nuces pineae. Neque alienum eſt, fouere inferiores partes aqua, decocta ex verbenis reſtringentibus, et ex iisdem cataplaſmata imo ventri inguinibusque circumdare praecipueque ex aceto rutam. Vitare etiam oportet, ne ſupinus obdormiat.

M. I. VI. c. 18.

Proxima ſunt ea, quae ad partes obſcoenas pertinent. Quarum apud Graecos vocabula et tolerabilius

n) Clio L. I. p. 23 ſeq. ed. Bruneſ. 1592. De hoc morbo vberrime ſcribit ſcriptum eorumque quam alia a medicis diſputant. Valens in opinio propius a vero abeſſe qui ſtatuunt Scythas morbi venerei ſcortum generatiorem laboraſſe. abſque ſubtilius tractatu ſuiſſe. Vide de his Cl. Hensler l. c. p. 210. ſeq.

o) Ex verſ. Foeſ. ed. Francof. 1624. Hic morbus idem eſſe cum Herodoteo videtur. Vide explicationem vtriusque (Cl. Morbos Antiquis p. 291 ſeq. et nova-

tum l. c. p. 21 n.) Quem demum ſuaſerit ſenſum auctoris probabiliter prae ſcilicet moribus ſe habere ſuam. Itaque ſibi ſuggeſtum, loquens certamen Cruſii, ubi hae vocari ſunt, vero *Illuminatus ſemininus* ab ſcorcerings aut gutta baccata contendunt. Cf. Hensler l. c. p. 181 et 201.

p) Cf. De Morb. Mul. II. c. p. 614 T. II.

q) Cf. De Morb. Mul. L. I. c. 9. p. 611.

r) Epidem. VII. p. 1196. Cf. Hensler l. c. p. 183.

s) De Medic. L. IV. c. 21.

Digitized by Google

bus ſe habent, et accepta ſint viſa ſunt, eum omnia fere medicorum nomina neque ſermone noſtrum, quod non ſordidiora verba ac conſuetudine quidam eloqui verecundius loquentium commendata ſunt, ut difficilis haec explanatio ſit ſimul et pudorem, et artis praecepta ſervantibus. Neque tamen ea res a ſcribendo deterrere me debuit: primum ut omnia, quae ſalutaria accepi, comprehenderem, deinde quia in vulgus eorum curatio etiam praecipue cognoſcenda eſt, quae invitiſſimus quisque alteri oſtendit.

Igitur ſi ex inflammatione coles ſupernoli ... eique ſumma cutis ... ſus induci non poteſt, multa calida aqua fovendus locus eſt. Ubi vero glans contecta eſt, oriculario quoque clyſtere inter eam cutemque aqua calida inſuſcanda eſt. Si mollita ſic et extenuata cutis ducenti paruerit, expeditior reliqua curatio eſt. Si tumor vicit, ſuperinduenda eſt vel lenticula, vel marrubium, vel oleae folia ex vino cocta, ſic, ut cuilibet eorum, dum teritur, mellis paulum adiiciatur. Sursumque coles ad ventrem deligandus eſt, quod in omni curatione eius neceſſarium eſt, iſque homo continere ſe et abſtinere a cibo debet, et ſola aqua potione ... ſiti ... Poſtero die ... ſis ... ſicut ... iis ... ſt ... eſt, et ſem ... quoque experiendum, ... ſequi ... tur. ... ſuis ... ut ... conteſt ... eruendum erit. Nam cum ſanies proſluxerit, extenuatur is locus, et ſacilius cutis ducitur. Sive autem hoc modo victa erit, ... uſque ... ſerit ... vel ... ulcera vel in colis interiore parte vel in glande ... eum in cole reperientur, quae ... eſt cum ſcabie ... humida ... Si ſicca ſunt, primum aqua calida ſovenda ſunt, deinde imponendum lycium ex vino eſt, aut ... cocta cum eadem ... ... ſi ... tale ... humor ... vino eluenda ſunt ... mellis paullum ad ... ſerum ... ſuperinde ... coque ... Si ... ex ... cutis ... mollo calido debent, cum ſupraponi ... P. I. ... P. II. ... ſqua ... ſingulorum P. ... vino ... coquuntur ... mollitudo ... debent. —
Illud perpetuum eſt, poſt curationem ... ſuper ... qualis ſupra poſitum eſt, ... ſuper dare, et quotidie ulcera eadem ratione ... Quod ſi ... ſerpere, ... cum ... colis ... ſerpere lenticulam ... vel ... adiiciatur, aut oleae, aut ... decoquendum eſt, eoque humore eodem modo cum melle utendum, ſupponendaque autem — —

Si vero ulcus latius atque altius ſerpit, eodem modo eluī debet: ſuperponi vero aut aerugo, aut omphacium cum melle. — —

Solet autem interdum ad nervos ulcus deſcendere, proſluitque pituita multa, ſanies tenuis malique odoris, non coacta aut aquae ſimilis ... in qua cura ... lore eſt ... dolorque ... punctionibus ... Id genus ... ſanies ... eſt, ... curandum eſt.

Praeterquam id ulcus multa calida aqua fovendum eſt ... neque frigori committendum.

Interdum autem per ipſa ulcera coles ſub cute exeſus eſt, ſic ut glans excidat. Sub quo cole cutis ipſe circumcidenda eſt. Perpetuumque eſt, quoties glans aut ex cole aliquid vel excidit vel abſciditur, illam non eſſe ſervandam, ne conſidat, vicerique agglutinetur, ac neque reduci poſtea poſſit, et forſan fiſtulam quoque urinae claudat.

Tubercula etiam, quae φύματα Graeci vocant, circa glandem oriuntur, quae vel medicamentis, vel ferro aduruntur, et cum cruſtae exciderunt, ſquama aeris inſpergitur, ne quid ibi rurſus increſcat.

Haec citra cancrum ſunt, qui cum in reliquis partibus, tum in his quoque vel praecipue ulcera infeſtat. Incipit a nigritie. Quae ſi cutem occupavit, protinus ſpecillum ſubiiciendum ... incidenda eſt, deinde ... ſubſtitit ... tum quo-

quid corruptum eſt, excidendum: ſic, ut ex integro quoque paullum demetur. Idque eiſdem ... Quoties quid adhaeret, ... quoque ... ſequitur ... ſuperponenda lenticula ſit. Deinde ubi cruſtae exciderunt, ulcera ſicut cetera curanda ſunt. At ſi cancer ipſum nervum occupavit, inſpergendae aliquae ſunt ex medicamentis ... quod ex calce ... chalcitide auripigmentoque componitur. Si ſuffecta omnia vincuntur, hic quoque ſcalpello, quicquid corruptum eſt, ſic ut aliquid etiam integri teneatur, praecidi debet. Illud quoque aeque perpetuum eſt ... eo ... ſeu ... nihil excidendum. Sed ſive ex ... caruncula ... ex ſerro cruſtae ... grave ... proſluvium ... deciderunt, ex cole profuſio ſanguinis ſubſequitur.

Ergo longe quiete et immobili paene corpore opus eſt, donec ex ipſo cruſtae paullatim reſolvantur. At ſi vel nolente aegro, vel ſuperveniente, duo ſegredi ..., ... cruſtae ... ſanguinis ſanguis, ſuppreſſio aqua adhibenda eſt. Si haec parum valent, decurrendum eſt ad medicamenta, quae ſanguinem ſupprimunt. Si ne haec quidem ſuccurrunt, ... diligenter ... debet ... ulla ... nam ... per eum locus eſt.

Nonnumquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαιναν a Graecis nominatur, oriri ſolet. In quo ... ... medicamentum ... ... occurrendum eſt, et ſi parum valent, ferro adurendum.

Quaedam etiam nigrities eſt, quae non ſentitur, et ſerpit, ... uſque ad veſicam tendit, neque ſuccurri poſtea poteſt. Si id in ſumma glande circa fiſtulam urinae eſt, primo in eam tenue ſpecillum demittendum eſt, ne claudatur, deinde id ſerro adurendum. Si vero alte penetravit, quicquid occupatum eſt, praecidendum eſt. Cetera eadem, quae in aliis cancris, facienda ſunt.

Occalleſcit etiam in cole interdum aliquid. Id quoque pene ſenſu caret. Quod ipſum quoque excidi debet. Carbunculus autem ... in ... non ... oriculario clyſtere eluendus eſt ... deinde ... quoque ... ... abluendus ... cum melle ... aerugine ... ... cum ... melle ... ſicco ... Ubi ... ex ... liquida ... vero ſimilem eſt, quae ad alia ulcera componuntur.

Θύμιον eſt tuberculum ... ſed lene, in quo quiddam ... ſimile eſt. Huius duae ... que ... ſunt ... ... id ... ... Forum ... ... ſiguram ... v. ... ; i) —

Sicque nominant, quod ſuper cutem quaſi ... ... in ... ... ſub ... rum, ... in ... ... — ... ... ſunt, ... ſinguinem ... dum g) —

Ater quoque medio ... plena mala recipit, ... in ... ... habet. Ac ... ... et quidem plurimis locis, ... γαγγλία Graeci vocant h) —

Condyloma eſt tuberculum, quod ex quadam inflammatione naſci ſolet i). —

IV.

POETAE.

Quae tibi me vitae abundat
Triſtitiam obſcuram? ... a) ...
... ...
... ...
... ...
... ..., ..., ...

Cum

a) Juvenal. Sat. ... ... Haec quidem ... ... — ... ...

Digitized by Google

Cum dixi fero a), video, quasi barbara verba,
Et dixi ficus, Caecilianus, ficos.
Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
Dicemus ficos, Caeciliane, tuos.

Ficosa b) est uxor, ficosus et ipse maritus
Filia ficosa est, et gener atque nepos.
Nec dispensator, nec villicus ulcere turpi
Nec rigidus fossor, sed nec arator eget.
Cum sint ficosi pariter iuvenesque senesque,
Res mira est! Ficos non habet unus ager.

Effugere c) non est, Flacce, basiatores.
Instant, morantur, persequuntur, occurrunt,
Et hinc et illinc, usquequaque, quacunque.
Non ulcus acre, pustulaeve lucentes,
Nec triste mentum sordidique lichenes —

V.

DIOSCORIDES d)

Sectigmata, quae in labiis deficiuntur — ad *ranas [illegible] et condylomata* [illegible] bene sanat.

Myrteum oleum e) — facit ad — *exulcerationes*, condylomata et laxatos musculos.

Thus f) — cum lacte [illegible] et fomentis excepto [illegible] et reliquorum [illegible] *maligna ulcera* mitigat. [illegible] lacte impetiginesque ex aceto et pice illitum [illegible].

Pix liquida g) — cocta [illegible] *tubercula sedis* [illegible] discutit — *Sedis rhagadibus* [illegible] medetur — *Amurca* [illegible], *genitalibus* et vulvae [illegible] h) [illegible] infunditur. — Semen [illegible] ex aceto [illegible] i) genitalis [illegible] ad — *genitalium et sedis ulcera.* —

VI.

SCRIBONIVS LARGVS k).

Lapatii [illegible] facit ad *fissuras* [illegible], quas [illegible] dicunt [illegible] et eiusdem partis *exulcerationes* et vitia [illegible] bene facit. — Ad *condylomata* facit bene [illegible].

Ad haemorrhoidas l). Si quando non exulceratae *emissiones* [illegible] ferro volumus, ut [illegible] — [illegible] generis, hoc medicamento utimur.

Ad *venteri m)* tumorem [illegible] ex aqua cocta et [illegible], [illegible] — Si *ulcus* [illegible] [illegible] occupaunt, Andronem ex vino benefacit.

VII.

SEXTVS PLACITVS PAPYRIENSIS n).

Ad ingui[illegible]. Cervi [illegible] si tecum habueris, in [illegible] non [illegible], et si *tumor* [illegible] fuerit, velocitur recedit.

Ad *[illegible] in ventre* o). — Ad *ficus, qui in ano* p) nascuntur — Sanat et *rhagadas* et [illegible] (*purulentas*). — Ad *rhagades q)* [illegible] — *phymata r)* omnia [illegible] et purgat. Ad *callum*, qui *in ventre* nascuntur —

LVCIVS APVLEIVS s)

Ad ventris dolores et tumorem — *tumorem et dolorem inguinum t)* tollit — ad *panuculam*, quae in *inguine* [illegible] nascitur — ad *condylomata x)* — vino [illegible] *condylomata* et [illegible] y) — ad *inguinum dolorem z)* — ad *ventris* [illegible].

VIII.

CLEOPATRA b).

Ad rhagadia c) in matricis orificio.

Ex partu difficili aut ex nimia purgatione rhagadia in orificio *matricis* [illegible] solent. Quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] debent. Si [illegible] est, primo [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] possunt. — *Ad ulcera in corpore matricis ex* [illegible] e) — ad *ulcera* [illegible] *sordida vel putrida*, — ad *tumorem uteri* — [illegible] ad [illegible] et [illegible] et *tumorem* et *dolorem matricis d)* — ad *[illegible]*, quae [illegible] f) nascuntur — ad *condylomata*, quae in [illegible] nascuntur —

IX.

CAELIVS AVRELIANVS g).

De mollibus sive subactis, quos Graeci μαλθακοὺς vocant.

Molles sive subactos Graeci μαλθακοὺς vocaverunt, quos quidem esse nullus facile [illegible]. Non enim hoc [illegible] [illegible], sed, [illegible] [illegible] [illegible] *subactorum* [illegible] [illegible]. [illegible] modum, [illegible] [illegible] [illegible] corporis loca [illegible] [illegible] [illegible]. Tum denique violentes [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], quae sunt [illegible] corporis [illegible], sed [illegible] corruptae mentis vitia. Nam saepe [illegible], vel quod est difficile, [illegible] quosdam, [illegible] [illegible], repente [illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] quam [illegible] nesciunt, [illegible] [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], hoc vero [illegible]. [illegible] enim ut SORANUS ait [illegible] *[illegible] mentis passio.* Nam sicut feminae tribades appellatae, quod utramque venerem exercent, [illegible] magis, quam viris [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et cum passione [illegible] [illegible] temporibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] *passione* [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

a) Martial. L. Epigr. 66.
b) L. VII Epigr. 71.
c) L. XI. Epigr. 99.
d) Ed. *Sarac.* Francof. ap. Wechel. heredes 1598. L. I c. 14 p. 84.
e) Ib. c. 48 p. 28.
f) Ib. c. 81. p. 48.
g) Ib. c. 94. p. 52.
h) Ib. c. 156 p. 69.
i) Ib. c. 181 p. 1[illegible]. [illegible]
k) De Compositione Medicamentorum. [illegible] [illegible]
l) Ib. c. 31 [illegible]
m) Ib. c. 94 [illegible]
n) [illegible]
o) Ib. [illegible]
p) Ib. c. 11 [illegible] p. 11
q) Ib. c. 11 n. 28. p. 36
r) Ib. c. 13 [illegible] p. 42.
s) De Medicaminibus Herb. [illegible]
t) Ib. [illegible]
x) Ib. [illegible] p. 208.
y) [illegible]
z) [illegible]
a) [illegible]
b) [illegible]
c) Gynaecior. ed. [illegible] 1566. [illegible]
d) Ib. [illegible]
e) Ib. [illegible]
f) Ib. [illegible]
g) Ib. [illegible]
h) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Digitized by Google

ſie corporis depellendae paſſionis cauſſa recte putare [illegible], ſed potius animus coercendus, qui tanti peccatorum labe vexatur. Nemo enim primitus corpus feminando correxit, et virilis veteri [illegible] [illegible], ſed commoditer querelam ſue dolorem ab ex uteris toleravit. — Pervenisse illuc, quos de natura ſcripta, curatio [illegible] contemptam molles aſſi [illegible] ſeu ſubactos homines generari. — Multi praeterea ſectorum [illegible] genitum dicunt eſſe paſſionem, et propterea ſe poſſerae venire cum femine, non quidem utrorum communes — ſola tamen, quae ſubactae ſeu molles eſſint viros. Senuſt corporis gravitas [illegible] deſecat, et [illegible] magis libidine [illegible], uno quidem ſue ratione. In illis enim aetatibus adhuc valido corpore et naturalis venerie officia celebrantes genitae [illegible] non [illegible], animorum [illegible], eosque ſocie [illegible], in uno vero, qui ſenectute deſecat [illegible] utrumque officium curare, omne ordine [illegible] in contrarium ducunt [illegible], et propterea ſum [illegible] validius vanerem [illegible]. Hinc denique [illegible] plurimi, etiam potius hac paſſione [illegible] —

X

C. PLINIVS SECVNDVS i).

Navigabam per Larium noſtrum, cum ſenex amicus oſtendit mihi villam, atque etiam cubiculum, quod in lacum prominet. Ex hoc (inquit) aliquando municeps noſtra cum marito ſe praecipitavit. Cauſſam requiſivi. Maritus ex diutino morbo circa velanda corporis ulceribus putreſcebat. Uxor ut inſpiceret, exegit. Neque enim quemquam fidelius indicaturum, poſſetne ſanari. Vidit, deſperavit, hortata eſt, ut moreretur, comesque ipſa mortis, dux, immo et exemplum et neceſſitas fuit. Nam ſe cum marito ligavit, abiecitque in lacum.

XI

IOSEPHVS k)

Herodi vero morbus factus eſt gravior, poenam impietatis exigente numine. Lentus enim aeſtus torrebatur, qui non tam externo tactu deprehendere tur, quam intus populabatur viſcera. Aderat et vehemens voracitas, cui neceſſe eſſet eundem cibos ſuggerere. ſimulque vexabatur inteſtinorum exulceratione et colicis paſſionibus. pedes tumebant phlegmate humido et pellucido. ſimiliterque [illegible] ([illegible] [illegible]). Ipſa quoque verenda ([illegible] [illegible] [illegible]) putrefacta ſcatebant vermibus, accedente foede [illegible] nec minus moleſte ſpiritus [illegible], non ſine foetore graviſſimo. Super haec omnia nervorum contractione laborabat et difficultate anhelitus. —

Vnde recte mihi videtur Apion l) propter patriae ſuae leges poenas dediſſe blaſphemiae. Etenim ob neceſſitatem circumciſus eſt, ulcere ei circa naturam facto, ſed nihil ceſſit circumciſio, et ex putredine ſub magnis doloribus mortuus eſt.

XII

EVSEBIVS m).

Ex improviſo in illis corporis partibus, quas natura ob verecundiam operuit ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) nomine ulcerum naſcitur apoſtema, deinde in interioribus corporis receſſibus [illegible] fiſtuloſum, atque illorum inſanabilis morſus ([illegible]) intime depaſcebatur viſcera, quae quadem infinita vermium multitudine redundabant, unde foetor letalis effluxit. Quandoquidem univerſa corporis moles ex nimia eius [illegible] quam in morbum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible] pinguedinem conversio erat, quae tum putredine contabeſcens intolerabile et horrendum ſpectaculum his, qui appropinquabant, exhibuit. Proinde ex medicis alii, qui tam horrentem foetoris graveolentiam ferre omnino non poterant, ſuere [illegible] iuſſu trucidati, alii [illegible] corporis [illegible] et de ſalute deſperationem [illegible], cum nihil opis afferre valerent, crudeliter interfecti n).

XIII

GALENVS o).

Cunnus [illegible] p) eſt ex magis melancholico putrefacto ſanguine tumor verrucoſus. — *Acrochordon* excreſcentia eſt [illegible] anguſtamque [illegible] baſim. *Phygetolon* [illegible] eſt [illegible] in inguine. *Thymus* aſperum [illegible] eſt, quae [illegible] [illegible] genitalia [illegible] [illegible]. *Phimoſis* eſt, cum praeputii pellicula glandem tegit, adeo, ut detrahi non [illegible] [illegible]. *Phimi* duo [illegible] ſunt. Vel enim ex natura ſit, vel poſtea [illegible], [illegible] [illegible]. *Paraphimoſis* eſt, cum denudata glande [illegible], praeputium [illegible] [illegible] nequit. *Rhagas* [illegible] eſt [illegible] [illegible] callo [illegible] — *Haemorrhoides* — aliae [illegible] ſunt, aliae [illegible]. *Condyloma* eſt excreſcentia, quae [illegible] phlegmone in rugoſa contrahenteque ſe [illegible] parte conſurgit. —

Inguina q) [illegible] ſimplices, *phymata* [illegible] [illegible]. — Ceterae [illegible] corporis partes [illegible] — *acrochordones*, *thymi*, *myrmeciae*, [illegible], calli. — Sedem [illegible] haemorrhoides [illegible], *fiſſurae* — *condylomata*, [illegible]. —

Clavos, callos, *acrochordonas* r), *thymos*, *myrmecias*, [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible]. —

Ad *thymos* s), verrucas [illegible]. Ad verrucas. Ad formicantes verrucas. — Ad condylomata t), quo [illegible] [illegible] reperimus. — Ad tubercula et pudendi noſtentia u). — Fiſſuras et [illegible] pudendorum [illegible] [illegible]. — *Teſticulos* [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible]. —

XIV.

ORIBASIVS.

Thymus x) eſt ulcus, aſpera et ſqualida cum excreſcens. [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] in partem quidem [illegible] eſt et ſponte ſua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et dolorem affert, et [illegible] praeterea ex [illegible] [illegible] [illegible].

Ficus y) appellant germina quaedam ad modum [illegible] rotunda, ſubdura, rubentia, cum dolor [illegible] [illegible]. Oriuntur plerumque in capite, naſcuntur tamen etiam in reliquis corporis partibus. —

Ad *ficus* z), quae in ſede et pudendis ſunt. — *Puſtularum* [illegible] *ulcera* a), quae abſque inflammatione oriuntur, valde [illegible] [illegible] [illegible]. —

Ad excreſcentias b), quas *thymos* dicuntur. — Ad *ficus* pudendorum valet [illegible] — *Teſticulus* ulcere [illegible] [illegible]

i) L. VI. Epiſt. 24.

k) Antiquit. Iudaic. XVII. 8. p. 597. ed. Aurel. Allobrog. 1611.

l) Contra Apion. II. p. 1079.

m) Hiſtor. Eccleſiaſt. VIII. 17. p. 313. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] VIII. 13. p. 192.

n) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

o) Opp. per [illegible] Cornar. Baſil. ap. Froben. 1549.

p) Finit. Med. 18. p. 189. et 190.

q) [illegible] [illegible]. II. 25. p. 132.

r) Ib. II. 29. p. 134.

s) De Compoſit. Medic. ſecund. loc. L. [illegible] p. 474. T. V. Ex Cornar. [illegible] [illegible] [illegible]

t) Ib. L. IX. 6. p. 771.

u) Ib. [illegible] p. 772. ſq. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

x) [illegible] VII. 26. p. 116. Coll. Steph. Cf. Loc. Affect. Cont. IV. [illegible] p. 668.

y) Ib. c. 40. p. [illegible] cf. De Medic. Contr. III. 53. p. 676.

z) Ib. L. IX. 17. p. 141. cf. De Loc. Affect. Contr. IV. [illegible] p. 667.

a) Ib. L. IX. 73. p. 246. cf. De Locis Affect. Contr. IV. [illegible] p. 667.

b) Ib. c. 48. p. 15[illegible]

gitized by Google

this ſimili correptus. — *Ad pudendum interſectis c)*, — ad *dolorem ſcroti pudendique* — ſi *vlcera in ſcroto ex ſudoribus* gignantur. —

Ad vlcerationes vuluae d) facit — *verendorum* vero et *ſinuum pruritus ſedat* —

XV.

OCTAVIVS HORATIANVS e) SIVE THEODORVS PRISCIANVS.

De veretri, hoc eſt, de naturae vitiis.

— Si veluti *corrodatur* lanacea ſuerit, ſiciam cum meſa tritam ſuppono, frequenter per diem inſpergo vel tripl... Fomentandum eſt interea ex aqua de ferventibus, quae in aqua coqui debent. —

De diverſis vitiis in imo ſubſecutibus.

— Naſcitur in hoc ſtrepiſſime indignatio vel fervor, ſi *ragadium*, ſi *condilomata*, rumpunt haemorrhoides, naſcuntur *excoriationes* et *ſyringae*. — Hos (ſlamina) certa excoriata lyonitaten frequentius acciderunt.

XVI.

MARCELLVS EMPIRICVS f).

Pulveris *procreandi* confectio ad *rhagadia* vel exochalia ſit — *Ad rhagadas in ano naſcentes*. — *Ad ſicus*, qui in locis verecundioribus naſcuntur. — *Contra ſupercrescentes ſine dolore tuberculis* — *Ad ſiſtulas vulnerum in ano vel quae naſcuntur in locis verecundioribus* — *Ad vitia et condylomata*. —

Inguinum tumorem g) cochleae minutae tritae cum melle illitae ſedant. *Ad inguen* —

Ad tumorem inguinum paniculae remedium ſit — tumorem vernarum et dolorem paniculorum diſpergunt et ſedant — *dolorem inguinum ſedat* — cohibet particulatim tubarum. Sive incipientem paniculum compriment opus ſit, ſive conrectam diſſolui, proderit vtiliſſimum tamen . . . cinis matricum vel purpurarum vſtularum cum oleo vetere impoſitus vel ſuperditus. Lapis ex acete cocti et illiniti, et pro emplaſtro appoſiti tumorem paniculorum mitigant et ſedant dolorem. —

Ne *inguen ex vlcere* aliquo aut vulnere intumeſcat — Quae ſi prius facias, nunquam naſcentur inguina, gravem inguinum vel glandularum moleſtiam prohibebis, ſi poſtea dolorem tumoremque ſedabis. —

Si *ab equitando* venter ſuerint *inguina*, aut intertrigines doluerint — Si *ab equitando aut ambulando* a graue tubuerit. — Ad *condylomata* veretum vel quaecunque pruritus — Muſtra a molliſſimis ... in ... vel tumentia ſi contingantur ... ſanari credantur — inguina tumida et dolentia ſanabis, ſi ipſa veretri ... (id eſt ... pelliculis) aſſidue ea contigeris vel perfricueris. *Apoſtemata* vt emolliantur, aut ſi mollia fuerint, vt diſpergantur, ſicum medicamentum ute, quo nihil potentius eſt. —

Ad veretri tumorem h) lactem et aqua coctam et tritam impoſiti vtiliſſimum eſt. *Si vlcus in pene i) ſordidum fuerit*, aut *cancer* illud contraxerit, vel iam occupauerit, *Arnoam* paſtilli unti ex vino impoſiti benefaciunt. — Panacis radix appoſita purgat *ſordida vlcera* vel *in verendis* vel quoque loco fuerint. Mirifice hoc medicamentum purgat vlcera quaelibet, etiamſi cancer occuperit. Eſt autem hoc — Folia myrti leniter commanducata, et in *vlcera veretri* ... Sordium prodeunt. *Ad tumores et dolores teſticulorum*. — Portulacae ſuccus tubo laborante per clyſterem iniectus vtere proderit. Ipſa etiam trita ſuper impoſita ſanabit. — Puluis tenuiſſimus de myrti foliis confectus *vlceri veretri* inſperſus celerrime proderit. Nucleos pinorum minutos purgatos numero XXX. aſſectos pondo ... croci ſimul tritos, ſi quis ex paſſi cyatho quotidie per dies nouem continuos biberit, *vitia penis* gravia elatenterque ſanabuntur. — *Carbunculo in veretro* efficacius ſanat — Succus *exceptus myrrhae* quae in veretro naſci ſolent, vaccinus ſuo purget et diſtrahit.

Cinis *veretri* vel *teſticulorum* tabidis et ... vlceribus inſperſus prodeſt — *veretri doloribus vlceri* lingua inſitam — vacceto impoſita *vlcera* eius et *apoſtemata* celere perſanat. — *Verenda vitia* aliuallis et vlnacior aloe trita veluter impoſitum, cum prius vino eluta fuerint vitia veretri. — *Carbunculo de veretro* natum urat — ea, quae *veretris frequens* ...ra celeritate perſanat — Naturae ſuo vacceto vlceris remedium eſſicax ſit, ſi in *veretro ſummo elauus* natus fuerit, habens callum purulentum, hoc modo curabitur.

XVII.

A E T I V S.

Ad inflammationes ſedis k) et ani, ſive rhagadas, ſive condylomata in collo fuerint. —

Accidit *in ſede l) condylomata*, quando reduplicatis ani corpuſculis ruga quaedam praeter naturam inſurgit et intumeſcit — ruga, intumeſcente ruga, condyloma generatur, quod interdum molle et ſine inflammatione eſt, interdum inflammatum, durum et doloriſicum; *rhagades* autem quandoque in muſculo claudente — quandoque in circulo ſiunt vel ob acrium humorum ſluxum, vel ob inflammationes extenſionemque condylomatum, quibus partes adiacentes ſinduntur. Haec quidem in principio medicamentis curantur, producta vero medicatione, induratesque et ad calli formam peruenientes aſſecta, ad magnum opus confugere oportet, condylomata quidem volſalla exterendo e baſi excidere, rhagadum autem calloſis labiis excludendo, vt nouum vlcus ſiat et parum proſibens medicationum commodum reddat, quod quidem poſt chirurgiam primo ſuppurare oportet, deinde mundiſicare, poſtea ad cicatricem perducere. —

Thymi m) nomen a corymborum ſimilitudine herbas ſortificedam tranſlatum eſt. Qui enim in corpore thymi enaſcuntur, turgidas quaedam excreſcentias ſunt, aſperae, ſubrubrae, obliquae, praeter naturam magnae, in extremo longae, plus ſanguinis, quam magnitudini ſuae requiritur. Frequens eſt his morbus circa ſedem, pudenda et ſemora, inuadit tamen quandoque et faciem.

Thymorum quidem pauſili ſunt, et a mollis ... varianties, quidam magni, ac proprie thymi appellantur quidam maiores, quos *ſycoſin* vocant. Eorum alii, ... alii *feri*. Mites exiguos carnes ſunt, inaequales, ... laeſionibus, ſcabrae, atque candidae aut ſubrubrae, dolore carentes; *feri* autem duriores, ſubaliores ampliores que ſunt, ſecundi, colore liuidi, dolorem permittentesque inferentes, ... attacti et medicamentorum applicatione. At aliqui quidem curari faciles ſunt, feri vero intractabiles. Qui tamen etiam interdum curantur, non ſolis a radice, quemadmodum cetera ſolent, ſed amputatione totius membri, in quo ſuerint.

Acrochordon autem, id eſt, *verruca*, turgida quaedam eminentia, ita appellata, quod apici laxiſae chordae maxime aſſimiletur. Eodem modo *formica* tumens et calloſa eminentia eſt, colore nigricans, baſi

c) Lacut. Affect. Caus. IV. ... p. 607
d) Ib. ... p. 670.
e) Logic. L. I. c. 25 fol. 24. et c. 17 fol. 25. Omnia Horatiani rerum Medicorum Lib. quatuor — ... Gemanus a Nomine ... — Argent. ap. Scottum M. D XXXII f. Vide ſcotto ... Findacium ... Germani ...
f) De Medicamentis c. 31. p. ... ſeq. Coll. Steph. Quae ... ad vulnera apud ... ſequitur ... Tali

vero Thuchiſt ... ardioret et ... magiſter, vena in ſormulae vel ...
g) Ib. c. ... p. 281
h) Ib. c. 33 p. 291
i) ... leg. pro pule
k) L. XIV. ... c. ... T. ... ed. ...
l) Ib. ... p. 6.
m) Ib. XIV. ... p. ... T. III.

baſi lata, et in aure ſeſſile, in exciſione dolores adferens, tubercula ſic unde nomen ſortiti ſunt, e quo etiam nomen accepit. Radicitus haec [illegible] abſcindere longe maiorem ſanguinis quantitatem, quam ſine periculo [illegible]. — *Thymos* vel *ſeſſiles* exſcindere [illegible] et medicamentum ſiſtendo ſanguini idoneum apponemus. —

De pudendorum thymis ex Leonida n)

— Qui quidem vel in ipſa *ſede* oriuntur, vel in *glande* cutanea, vel in *fiſtula* penis, vel in *praeputio*, [illegible] [illegible] parte occupant. Praeter eos etiam [illegible] quidam facile ſanari, maligni autem inſanabiles eſſe, neque abest, qui in membri affecti ablatione [illegible]. Nec minus declaramus, quibus inde [illegible] a maligni diſtinguantur. Si ergo thymi benigniores perinque fuerint, ſciſſilia extendendi abſcindendique ſunt, medicamentum [illegible] applicandum, quod cruſtam inducendo ſanguinem ſiſtat — vel per eam cruſtam ſive in [illegible] in [illegible] inferatur. Ubi vero magis maligni ſunt, tunc poſt exciſionem ad ſanguinem reſiccandum et ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et ad prohibendam thymorum regenerationem [illegible] [illegible]. Sed ſi praeputium [illegible], quam exterius [illegible] [illegible] ſit, haud facile [illegible] poteſt. Ideo totam cutim abſcindendo operatio, et poſt abſciſſionem [illegible] ad eam [illegible] medicamina, quae ſupra ad *ſedis* [illegible] praeſcribemus. Exciſis vero thymis poſt exciſionem [illegible] medicamenta ad cruſtam inducendam adhibeo, et ubi cruſta abſceſſerit, reliqua curandi ratio ad exſiccandum vertitur —

De rhagadibus pudendorum ex eodem o)

In ſummitate praeputii rhagades oriuntur, quae de [illegible] angulum eſt, ut [illegible], niſi violenter reduci queat. Cum enim efficiunt, inflammationem doloremque [illegible] ſuperveniunt [illegible] [illegible] [illegible] rhagas [illegible] dum adhuc recens eſt, [illegible], antiquata vero callidis [illegible], ſi violenter reducatur praeputium, [illegible] [illegible] cruentantur. —

Confert ad *praeputii rhagadem et ſordida ulcera p)*, praeſertim ubi praeputium reduci nequeat. — Facit ad incipientes et antiquas praeputii rhagades. — Aliud *ulcera praeputii et glandis* repurgans et ad cicatricem ducens. — Aliud ad *praeputii*, aut ad *maleficam pudendorum rhagadem*.

Aliud ad rhagadem et altitudinem ulceri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. — Mirifice ad rhagadas ceteraque pudendorum ulcera confert [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] vel applicatum, vel ſi praeputium reduci nequit, [illegible] per clyſterium [illegible] [illegible]. *Ad pudendorum vero ſinuoſa* [illegible], [illegible] vel praeputium reduci nequit, loco prius per fiſtulam [illegible] [illegible], [illegible] cum vino dilutum iniicito. —

Ad pudendorum depaſcentias q)

Si vero depaſcentia aut cruſta ſupervenerit, poſt [illegible] [illegible] [illegible] apparet. Qua expulſa, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] excernitur. Fomenta igitur adſtringentibus locum ſoveamus.

Ad *pudendorum carbunculos r)* — ad *vinorum* [illegible] *ulcera s)*. —

Carbunculoſa vulvae ulcerina t) conferunt.

Ad *ſordida vulvae ulcera* venitur —

Thymus u) vel in [illegible], vel in ipſo pudendo, vel in [illegible] [illegible], vel in collo generatur. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ruber [illegible] [illegible] ac poſt [illegible] [illegible] ambulationem. Aequalis vero praeputio ſimila-

bus, viſuque deprehenditur, modo ſine ullo artificio oblatus, modo per ſpeculum oculatos. — *Pudendorum fomentis* haec conferre compertum eſt. —

Condyloma x) eſt rugae excreſcentia. Rugae autem circa os uteri exiſtentes, dum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *in ſummitate* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Praecipue [illegible] [illegible] [illegible] excrementorum et poſt partum perturbationes excitantur, facileque [illegible] [illegible]. —

— *Rhagades circa os uteri y)* [illegible], ſed et [illegible] [illegible] [illegible] loca [illegible] et exulcerare ſunt ſoliti. —

XVIII.

PALLADIVS z)

Heron — profectus Alexandriam — acceſſit ad theatra et equeſtria certamina, ut verſaretur in corporis. Is autem cum gulae eſſet deditus et ebriosus, incidit in carnium feminarum [illegible] et [illegible] peccare [illegible], *cum quadam enim congreſſus, ulcus ſuum aperuit*. Cum hanc ſic haberet, [illegible] quidem conſilio natura eſt in *anthrace* et *glande* et tempore ſemeſtri [illegible] [illegible] [illegible], ut *illius virilia membra computruerint*, et *ſua ſponte ceciderint*. —

XIX.

PAVLLVS AEGINETA a)

Fiunt autem eruptiones ulceroſae rotundae, ſubdurae [illegible] ad quas conſequitur dolor. *Naſcuntur* hae plerumque in capite. Sed et aliquo corpore. — *Ad ſcabies in capite et mente puſtulas* medicamentum ſiccum —

Ulcera in pudendis et circa ſedem b), ſi ſunt citra inflammationem, valde ſiccantibus opus habent medicamentis. — Non [illegible] autem et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt. Sicca in pulverem [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] vero dolorem [illegible], et nullo minus efficax eſt pompholyx. Si vero humidiora fuerint ulcera, [illegible] cortex per ſe ac [illegible] [illegible]. Si autem in *profunditate* aliqua [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt. At ſi [illegible] depaſcendo proſerpat, lenticula [illegible] [illegible] [illegible] —

Valde commoda ſunt medicamenta et ad *vinum* et ad *ſordida* [illegible] *corrumpentia ulcera*, et [illegible], aut [illegible] praeputium non poſſint — *Ad condylomata* facit hoc — Si vero in *cute extra pudendi foramen* [illegible] ulcus ſit, [illegible] ex eo, quod aut pus, aut ſanguis [illegible] [illegible] [illegible]. —

Ad dolores in pudendo — ad *tumidum pudendum* — *Pertinet ad pudenda*, ſi non [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. — In [illegible] vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] at *thymus*, at *formicariae*, et quae quaſi ex [illegible] pendent, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] —

[illegible] [illegible] *ad [illegible] inflammatur* et ad *ulcerationem ſedis* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — Ad [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] — ad [illegible] [illegible]. —

Circa vero ſedem *fiſſurae* eſt [illegible] — quando quidem contingit *fiſſuras* [illegible] in *condylomata* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et condylomatum [illegible] ad [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] *d)* [illegible] [illegible] eſt parva, calloſa ac [illegible] [illegible] rotunda. Verum ſunt

n) Ib. L. XIV. c. p. 11 — T [illegible].
o) Ib. c. 12. p. 16.
p) Ib. c. 14. p. 16.
q) Ib. c. 16. p. [illegible]
r) Ib. c. 17. p. 17.
s) Ib. c. 18.
t) L. XVI. c. 88. p. 169.
u) Ib. c. 107. p. 177.

x) Ib. c. 108. p. 178.
y) Ib. c. 109. p. 1[illegible].
z) Palladii Epiſcopi [illegible] [illegible] Lauſiaca, ed. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] Bibliothec. [illegible] [illegible] T. VII. [illegible] [illegible] p. 361.
a) De Re Med. III. [illegible] [illegible] Coll. Steph. et [illegible] Tomi, [illegible] [illegible] p. [illegible]
b) Ib. III. 59. p. 4[illegible]. Coll. Steph. et ed. Tom. p. [illegible].
c) Ib. III. 71. p. 490. Coll. Steph. et ed. Tom. p. [illegible].
d) Ib. IV. [illegible] p. [illegible]. Coll. Steph. et ed. Tom. p. [illegible].

Digitized by Google

formicaria latum fundum habet, et si quis contulerit, similem sensum seducit velut e formicarum morsibus, altera vero, *acrocordon* ej pellitur, angustum fundum habet, ut si adsidetur, funiculus, ab ea partes dependens putes. Hac igitur exuberantias celle abscindum cum recto. — Ad cancrosa et ut malignae, et ad *cynosi* *[illegible]* *[illegible]*, itemque ad inflammationes in pudendis ut *[illegible]* —

Ceterum ad ea *cicera*, quae circa *sedem* ac *pudenda* f) sunt, inveteratae et inflammata fuerint, aliae vero [illegible] ficca, nec cum aqua —

Thymi g) carnosae sunt exuberantiae quandoque in glande, quandoque in praeputio consistentes, et ex his alii [illegible] molliores, aliqui [illegible] Nos vel ignes igneos scalpello vel detrahere consuevit, et chalcitidem [illegible], in malignis autem post ablationem assiduo utendum est. Si vero alternantes *[illegible]* ex praeputio thymi sunt, alia tota ipsum, alia mora, non omnes simul aggredi oportet, ne praeputium, quod totum est, non continentes, deficiamus. Verum post[illegible] ipsius, et post [illegible] [illegible] cicatricem etiam alternas aggrediamur. Quidam ex recentioribus simpliciter praelectos, sed [illegible] obligatos, ipsos curabant, quemadmodum ab frigido cauterio ipsos aberunt.

Thymus h) eminentia quaedam est, aliquando subrubentes, quandoque alba, plerumque sine dolore, thymi herbae corymbis sive cacuminibus similis.

Condylomata vero rugosae exuberantiae sunt, quemadmodum *haemorrhoides* similes sibi sunt, quae in eo sunt, quae aliquando etiam sanguinem fundunt. Omnes itaque emendare oportet, et *[illegible]* *[illegible]* sub confectione verrucae et [illegible], vellere *[illegible]* [illegible] non [illegible], et gallis [illegible] abscidere [illegible] ad eas venire. Melius est a chirurgi obligationem per fila in his non admittere.

Condylomata in ano a) [illegible] loco differunt ab eo, quod in muliebribus pudendis est. Est enim adeo ipsius rugosa subs eminentia inflammatione mat [illegible] progressa. Pruritum igitur *[illegible]* appellatur. Ubi vero callescit, *condyloma*. Oportet [illegible] velut illo [illegible] et hoc vellicando prehensa excidere, et crustam inducentibus curare —

Formicaria verruca k) eminentia est super partes, callosa, rotunda, [illegible] in basi inhaerens, et si [illegible], formicarum morsibus similem sensum inducens, in quod quidem etiam ipso corpore consistere, maxime autem in manibus. Quidam igitur, haec quos est et an GALENUS dixit partae fuisse, quoties sint veterum galliorum [illegible] et [illegible], et aequalem [illegible] esse censent, ita, ut [illegible] pus vas in profundum et ex fundo verruca formicaria tollatur, alii vero omnes aut ferro [illegible] [illegible] faciunt.

Verum inductibus [illegible] circumscribere, et vellicata prehensam, scalpello, velut clavo, excindunt. At vero *acrochordon* verruca eminentia est cutis parva, dolore extans, callosa, [illegible] explanda [illegible] basi [illegible] angustam, ut pendere videatur. Unde [illegible] appellata fuit, quod [illegible] chordae [illegible] similis [illegible]. Exterendo igitur [illegible] [illegible]. Sed [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ipsam deligamus. Nos vero, quod et has et reliquas omnes eminentias plerique frigido cautere consumunt.

XX.

MOSCHION l).

Frequentius in parte nascitur, quae in orificio matricis m) sunt, excepta fallitione, *condylomata* sciliet,

quae etiam ipsa, cum in fervore steterint, paraguelvande sunt, dehinc consolidanda, cruentissime chirurgica tollenda. Sic etiam facillime cicatricem recipere possunt.

Vi in *[illegible]* n) et in *[illegible]*, et in *orificio*, vel in *collo matricis* [illegible] nascuntur, sic sunt sine ulla [illegible] dolore, aliquando rufi, aliquando albi. Facillime autem ubi foris visu deprehenduntur, [illegible] aperta [illegible], videri possunt, et in *formicariae* apprehensa bene praecidentur et curantur. Interiores autem, quae tolli non possunt, medicamentibus contrahuntur debent.

XXI.

ACTVARIVS o).

Myrmecia et acrochordon (illam *formicam*, hanc *verrucam pensilem* [illegible] vocant) utraque cutis est exigua exuberantia, callosa ex magna ex parte teres, sed *formica* latiori basi sedet, et si quis contrectaverit, mordentis formicam sensum inducit, verruca autem [illegible] angustiorem obtinet basim, ut funiculus chordae similis pendere videatur

Porro *[illegible]* et *tuberculum* sive *[illegible]* ac *[illegible]*, quod parum quidem et in ve[illegible], glandularum sunt effectus. Et tuberculum dicitur glandulae inflammatio; *[illegible]* vero [illegible] est ad [illegible] [illegible] [illegible] et inflammatione sive phlegmonodes eius [illegible] [illegible] vocatur. —

Ceterum non est ignorandum, nasci itaque in *externo* parte *[illegible]* tuberculum q) obtiri, quod dum [illegible], sanguinem vix exiguum ve [illegible]. Quae quidem tuberculum ex profundo et [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Verum [illegible] ex prius dolore deprehenduntur. Venae [illegible] [illegible] sola [illegible] frigidusculo [illegible] malestis vindicaverimus.

Quod si visio a morbo [illegible], et vulnus alicui per [illegible] [illegible] exercita, quoties in lippitudine vitiatur, [illegible] [illegible].

Balneis ac omni mordenti calidoque calefaciente [illegible], cum [illegible] abstinendum. Ita namque [illegible] ergo valetudinem recipit. —

Formica r) et quam *pensilem* vocant *verrucam*, quae [illegible] fuerint magisque [illegible], quippe quae humor [illegible] et terreus genuerit, validiora quoque requirunt medicamina. Unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ubi [illegible] acetо, quidam [illegible] [illegible] —

Ceterum *bubon* s) *tuberculum*, [illegible], [illegible] [illegible] qui abscessum [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Si quis [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible], ac [illegible] [illegible] [illegible] —

Thymus t), qui [illegible] per translationem thymi etiam corymbis appellatur, quique [illegible] et [illegible] [illegible] Graecis, et Latinis *[illegible]* nominatur — ut uno verbo dicam, omnes quae [illegible] detrahendique vim obtinent. [illegible] [illegible] —

Formica u) autem et *verrucas pensiles*, quas acrochordonas appellant, tollit [illegible] cum sale [illegible], aut thus, aut grassi cum aceto, et [illegible] ac [illegible]. —

Quae ad *cancrosos* *[illegible]* *[illegible]* x), item tuberosa et pudendorum *[illegible]* [illegible] [illegible] [illegible] in plumbeo [illegible] plumbeo [illegible] [illegible] [illegible] vel multa, vel lacte [illegible], donec nigrescat.

e) Ib. c. 26. p. 616 Coll. Steph. et ed. Tiron. p. 731

f) Ib. c. 41. p. 113. Coll. Steph. et ed. Tiron. p. 785

g) Ib. VI. 56. p. 159. Coll. Steph. et p. 58. p. 10. in Pauli De Chirurgia Lib. ed. Felicitan, Bas. 1533

h) Ib. VI. c. p. 551 Coll. Steph. et p. 15. ed. Felicitan.

i) Ib. c. 80. p. 656. Coll. Steph. et p. 17. ed. Felicitan.

k) Ib. c. 73. p. 558. Coll. Steph. et p. 18. ed. Felicitan.

l) v. [illegible] Gynaec. c. [illegible] p. [illegible]

m) [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] primum [illegible] [illegible] ex [illegible] Cod. [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] 1538. et repetitum in Gynaeciorum T. I. Basil. 1566. p. 1. In [illegible] [illegible].

In [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

n) Ib. c. 17. p. [illegible].

o) [illegible] [illegible] *L. VI* [illegible] *[illegible]* Venet. 1554. 4. Lib. II. c. 11. p. 43. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

p) Ib. c. 13. p. [illegible]

q) Ib. IV. [illegible] p. 150.

r) Ib. IV. [illegible]. p. 170.

s) Ib. c. 16. p. 171

t) Ib. c. 16. p. 176

u) Ib. VI. [illegible]. p. [illegible]

x) Ib. p. [illegible].

— *Ad verrucas formicas y).* — Hinc quoque frequentis visus in praeputio [illegible], quam internatas propter [illegible], quod [illegible] intendum inter glandem ac praeputium [illegible].

XXII.

NICOLAVS MYREPSVS z).

Iis, qui in vesica et pene ulcera a) habent. — Prodest ad — corpus *[illegible] verrucosum* b) — condylomata c) [illegible] horum quam [illegible] pro vitium [illegible]. — [illegible] ad tonsillarum ulcera et gingivarum atque *pudendorum putredinem*, contra et *carbunculos* d). — [illegible] — ad omnes in *pudendis* [illegible] e). *condylomata* — ad vulnera et in [illegible] *folia* [illegible]. —

Ad *pudenda f) vicerata et rimas*, etiamsi iam putrescunt. — Hedricum ad *fistulas g). condylomata*, vetera tubercula ac omnia *fistis vlcera*. Visis etiam est ad omnis generis *rimas in labiis*, *nomas et vlcera* — ad omnem *dolorem condylomatum*, *rumorum* et vehementissimos cruciatus — *Ad nomas pudendorum* — et contra *sordidum* vlcus — ad *condylomata* [illegible] — ad [illegible] *condylomata*. — Ad fortasses, rimas h) et rachaedas, et dolorem [illegible] habere intra et extra anum. Contrito habere recens [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], et [illegible] in locum, vbi sunt herbae dictae [illegible]. In primo et quinto lunae decrescentis die [illegible] herbas tres quidam cultello, sic dicens: In nomine patris, et filii, et sancti spiritus. Postea [illegible] tres herbas cum radicibus hanc precationem dicens: O deus caeli et terrae, et omnium, quae in iis sunt, sancta trinitas, [illegible] [illegible], [illegible] verbo patris, fili dei, sanctissimi dei genitrix, sancte LVCA, sancte PAVLI, sancti [illegible] [illegible], et miracula edentes, COSMA et DAMIANE, CYRE et IOANNES [illegible], et HERMOLAE, intercedite, apud optimum deum [illegible], et [illegible] [illegible], vt [illegible], tubefaciat et [illegible] [illegible] externas et internas rimas, *fortasses*, et *rachaedas*, et si quid aliud fuerit in sede [illegible] et extra servi dei N. Et quemadmodum hae herbae conteruntur, sic conterantur et omnia [illegible], quaecunque fuerit e [illegible] servi dei, sic per gloriam ac [illegible] [illegible] CHRISTI, veri dei [illegible], et [illegible] [illegible] matris et omnium sanctorum, conterantur et intercasescant, [illegible] interna et externa [illegible], et si quod aliud est in [illegible] servi dei N. Post haec dic precationem consuetam.

Colligito tres herbas cum simplici filo, et suspende in fumum. Et si herbae conterentur, contereretur et ipsa gratia dei et immaculatae genitricis dei et omnium sanctorum, Amen.

Pulvis a) — ad *pudenda* [illegible] laborantes. Hic enim cicatricem inducit, valde bonus est. —

Ad *pudenda* [illegible], et potissimum recentia, et ad [illegible] vlcerosus [illegible], — ad *nomas* k) oris, potissimum *pudendorum*. — Pulvis — ad [illegible] *pud.* [illegible] l) [illegible] [illegible] — [illegible] et *pudendorum putredinibus* m) et *fluxionibus* accommodatum. — Pessus ad *condylomata* [illegible] n). Pessus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] et *formicas* o) sanans. —

III.

ARABES

I.

ISAAC p).

De Passionibus Naturae.

Fissura autem ex [illegible] est [illegible] [illegible] calidorum et acutorum, aut quia [illegible] est siccum et durum, cum [illegible] per [illegible] [illegible].

Apostema [illegible] in [illegible], sicut in membris [illegible], et ex [illegible], et dolore, et [illegible] intelligitur.

Quod si fit [illegible], [illegible] et [illegible] de causa [illegible] frigida, si [illegible], et [illegible] calida. De *frigido apostemate* a contrario accipe.

De apostemate virgae q)

Apostema in virga curatur, sicut alia apostemata corporis —

De verrucis et porris r).

Verrucae porri et formicae. Haec omnia [illegible] [illegible]. [illegible] ferro calido [illegible] [illegible], [illegible] sine ferro. Aliquando cadunt, si [illegible] [illegible]. PORRI, quibus [illegible] [illegible], [illegible] euelluntur. *Formicae* [illegible] [illegible], in exteriore cute [illegible], quae cum alia non prodest sibi medicina, vt [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], deinde [illegible] et [illegible] [illegible].

De verrucis et porris vuluae s).

Aliquando [illegible] haec in *vulua* [illegible], sed cum [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible].

De glandulis et nodis in ano t).

Glandulae et nodi in ano, vt in *vulua* [illegible], et [illegible], et [illegible] fit [illegible], sicque [illegible] [illegible].

y) Ib. c. 9. p. 306. seq.

z) *Medicamentorum opus* — interpr. Leon. Fuchsio Lugdun. ap. Aureliol. 1549. f. [illegible] *Nic. Myreps. Dispensatorium medicum siue de recta medicamentorum [illegible]* — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

a) Antidot. 216. p. 97.

b) Antidot. 193. p. 115.

c) Antidot. 370. p. 128.

d) Hiera 25. p. 308.

e) Empl. [illegible] p. 510.

f) Empl. 27. p. 510.

g) Hedric. [illegible] 4. 6. 10. 13. p. 376. seq.

h) Ib. [illegible] p. 379. [illegible]

i) N. 51. 52. p. 554.

k) N. 63. p. 556.

l) N. 81. p. 569.

m) N. 91. p. 559.

n) N. 36. p. 602.

o) N. 32. p. 603.

p) Theoria. L. IX. c. 1. fol. 48. a. Lugdun. ap. Treh. 1515. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

q) Pract. c. L. VIII. [illegible] fol. 115. a.

r) Pract. c. IX. 27. fol. 120. [illegible]

s) Practic. L. IX. 53. fol. 113. a.

t) Ib. c. 66. fol. 113.

Digitized by Google

tur. Hoc ut [illegible] in vulva, & cum hurcellis capitis axe [illegible] medicamen superpositum dat [illegible]. Ragadiae vero magnae, si non curentur medicamine, [illegible] ferro [illegible], donec aperiatur eadem fissura. Tunc vagus [illegible] —

De apoſtemate virgae u)

Apoſtemata et vulnera virgae [illegible] pustulae sunt ex humoribus a corpore descendentibus, quod [illegible] est [illegible], cum hoc membrum [illegible] fit, [illegible] unde [illegible], quoniam ex [illegible] complexionalem. —

II.

BVHAHYLYHA BINGEZLA x).

De morbis veretri.

Morbi in pelle ipſorum accidentes ſunt *puſtulae*, *ulcera*, *prurites*. Et morbi veretri ſunt aut in corpore, aut in membris ipſius. Si in corpore ſunt, ſic dilatatio — *apoſtemata* et *ulcera*. Et morbi accidentes in eius membris eius ſunt [illegible], [illegible] ex [illegible] facialis in corpore [illegible], et ut plus hoc fit, cum apoſtemata acuta et [illegible] fient, et cum hoc fit, quandoque [illegible] —

Et ſi [illegible] laborans eo ad [illegible], [illegible] ulteriores [illegible] veretri et ſudorem ipſius frigidum. Sed ulcera et apoſtemata in eo accidunt ut in aliis membris, et eorum ſigna ſunt, ut ſcitum.

De morbis matricis.

Morbi matricis ſunt — [illegible] humida — *apoſtema* calidum et frigidum, [illegible] cancer — *fiſſura* in ore matricis, *ulcera* [illegible]. — *Ulcera matricis* aut ſunt ex [illegible] — vel ex *puſtulis* [illegible]. — Ex [illegible] hoc per [illegible] matricis [illegible] factae ad id, quia videntur et cognoſcuntur ſubſtantia ipſius per id, quod emittitur de matrice —

III.

ABV OSEIBAH y)

De ingenti *penis inflammatione* (loquitur), quae nata fuerat ex impuro cum beſtiis concubitu, [illegible] vitiorum [illegible], [illegible] modo [illegible] [illegible] aeque crudeli. Imperium [illegible] ad [illegible] medicos [illegible] expectationem, quam [illegible] ut percuteret [illegible] in pugnum [illegible], ut [illegible] et [illegible] diſſiliret.

IV.

MESVE z).

De enervationibus a).

— Ex quibus ergo eveniunt puſtulae ſunt plures ſecundum pluralitatem earum, quae contrahunt in [illegible]. Et ſunt *enervatio*, *apoſtemata*, *ragadiae*, *fiſſurae*, *ulcera* et *moliſicatio*. — *Cauſa enervationis* materialis [illegible] eſt [illegible] [illegible] ſpecierum. [illegible] melancholia et ſanguis [illegible] phlegmate, [illegible] melancholia eſt [illegible], [illegible] ſanguis [illegible]. — Et [illegible] eſt [illegible] ſunt ad modum [illegible] [illegible], et [illegible] modo [illegible] [illegible]. — [illegible] et [illegible], et dolore, [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. —

[illegible] *inſitiorum*, et [illegible] poſt illum, ſi apertae fuerint et [illegible] nulla erit, [illegible] etiam [illegible] poſt [illegible] ſemper [illegible] [illegible] magnum, et dolor [illegible] ſimilis ei, qui fit in *ulceribus* oris. Quare credunt male habentes *ulcera enervationis* habere, cum non habeant, ſed *ulcera* tantum, et e converſo. Quae diſtinguuntur ab illis *exitu ſanies* et *puris*, et mordicatio percipitur in *ulcere* apud emiſſionem ſecum etiam liquidarum. —

De medicinis ragadiarum eius b).

Ragadiae ſunt *fiſſurae* [illegible] eius, et ſunt plurimum longitudinales. [illegible] [illegible] ſunt [illegible] propter [illegible] [illegible] propter eius dilatationem. [illegible] cauſa earum eſt duplex, interior et exterior — et quandoque propter aliam cauſam [illegible] et *apoſtemata calida* et *ſicca*, et quandoque propter *enervationes* —

De pruritu et dolore virgae c).

Pruritus in virga accidit ex materia acuta ſalſa — Quandoque tendit per [illegible] eius, et tunc accidit [illegible] in virga, et ſit [illegible] ad modum pruritus [illegible], ex quo mulieribus accidit [illegible] et [illegible] coitus deſiderium. Et plurimum eſt *cauſa doloris*, cum valde *acuta* fuerit et *pungens*, et [illegible], et ſit dolor ex eo, et ex [illegible] [illegible] — vel ex *apoſtemate* —

De apoſtematibus virgae et corroſione eius d).

Ulcera virgae et *apoſtemata* ſunt proportionabiliter *ulceribus* et *apoſtematibus* [illegible]. Sunt enim ex humoribus deſcendentibus a corpore et ſuperioribus membris, et deteriora ſunt, quae ſunt in [illegible], qui eſt in radice virgae [illegible], quod fit in capite, quod [illegible], quia indiget [illegible] [illegible]. Et debet cum hoc [illegible] et plurimum [illegible] *ad corroſionem* et *putrefactionem*. Et minus malum eſt, quod fit in pelle, et [illegible] ſunt in *parte exteriori*, ſunt non et [illegible]. Si vero *in ore et ductu urinae* [illegible] ex dolore magis in urinae egreſſione et [illegible] [illegible] urinae. Et ſi fit *apoſtema* in ore et ductu urinae, dolor erit cum [illegible] [illegible], [illegible], *facta ſunt* et [illegible], [illegible] *puſtula* et *ſrangulatio* — Cura ulcerum virgae, ſi ſint interiora, eſt cura ulcerum veſicae. — Si vero fiat *corroſivum* aut [illegible] [illegible] aut antiquum. — Quod ſi illis [illegible] *corroſio*, et [illegible] [illegible] [illegible], ut prohibeatur corroſio et ambulatio [illegible] [illegible], ut [illegible], ut [illegible] et [illegible], et [illegible] cum urina [illegible] [illegible] — Si autem fuerit *fraudulenta* et *maligna*, et *denigretur*, tunc melius eſt [illegible] praeceptum HIPPOCRATIS, ut *abſcindatur* totum nigrum, et deinde curetur cum [illegible] [illegible] et conſolidatione. Et ad *ragadias* virgae cura eſt cura *ragadiarum* ani. —

De apoſtematibus virgae e).

Et cura *apoſtematum* eius eſt propinqua curae *apoſtematum* [illegible], magis tamen [illegible] ſunt [illegible] et in principio [illegible] [illegible] propter [illegible] [illegible]. — [illegible] cum eſt [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] et eſt [illegible] ſupra in *apoſtematum* [illegible]. Sed hic eſt magis [illegible] ad *vertigines virgae*, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. — Et ſi [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. — Et quando non ſufficiunt [illegible] et [illegible] [illegible] et [illegible] —

u) Vid. l. L. XI. c. fol. 169. [illegible] quod ſibi *Conſtantinum* [illegible] [illegible]

x) Canon. 40. [illegible] p. 44 — [illegible] [illegible], ut mihi videtur, [illegible] [illegible] Canon Regum.

y) [illegible] [illegible] *Opuſc.* [illegible] ex [illegible] *Arab.* et *Hebraeis* [illegible] [illegible] [illegible] p. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Cheſſ.* [illegible]

Aphrodiſiac. T. III.

z) Opera [illegible] *Joannis Meſue* — 1533. [illegible] In fine leg. *Expoſita ex* [illegible] *Lugdunum* [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] *Joannis* [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] MCCCCLXXXIII. Die XV mense [illegible]

a) [illegible] VI. Sect. I. Summa I. c. 5. fol. 17[illegible] b.

b) Ib. c. 7. fol. 173. a.

c) Summ. III. Tract. IV. Sect. I. c. 12. fol. 183. b.

d) Ib. c. 14. fol. 183. b.

e) Ib. c. 5. fol. 184. b.

Digitized by Google

De carbone ſeu pruna et igne perſico f)

Carbo ſeu pruna et ignis perſicus proprie ex apoſtemationibus pravis eſt foetidum et quantitatem lapilli mutat [illegible] fieri, et venter ſua producit vſque ad deſtructionem et [illegible] veſicam et in principio et [illegible] ſui caves, [illegible] paulatim corrumpentes ſeu putreſcentes ipſum cum foetore plurimo [illegible]. Quam dicam eſt carbo ſeu pruna, et deinceps etiam *ambulantes*, de genere carbunculorum. —

De moro et mochamis eius g)

Morum eſt apoſtema molle ex carne addita [illegible] ſed in carne rara, [illegible] plurimum in [illegible] quae *ex uno*, rubea et *aquae* [illegible]. Et quandoque eſt ... bemdictum [illegible] ad [illegible] aquoſi, et quandoque eſt *ſalutare*, quandoque eſt *malignum* et *doloroſum*. Et cum *ſalu* eſt cum aſpiratione [illegible] granis aceteſi. [illegible] vero, quod eſt *malignum* [illegible] eſt cum ſ[illegible] dolorem ex corroſivis pharmacis, [illegible]. —

De formica h)

Formica eſt apoſtema [illegible] ex cholera aduſta [illegible], [illegible], ſicut *puſtulae* [illegible] *cum punctione ad modum punctionis formicae*. Quare dictum eſt *formica*. Deinde [illegible] et [illegible], et quandoque *corrodit* et *ulcerat* propter [illegible] cholerae, et ſit *cum putredine*. Et quandoque reſolvitur, cum eſt [illegible], et eſt [illegible] *ſiccum* [illegible]. Et quaedam eius eſt [illegible] quae habet puſtulas plures et [illegible]. Similes milii [illegible] eſt ſpecies formicae. Signa quidem ſunt *formicae*, quod eſt, quia incipit ſicut puſtula, et eius [illegible] eſt [illegible], [illegible], [illegible] et color eius eſt ad [illegible] declivis cum inflammatione grandi habens radicem latam, unde eſt, quod *nominatur miliaris*. —

V.

SERAPION i).

De apoſtemate matricis.

Scito, quod *apoſtema* accidit in matrice propter [illegible] multas. — Et quandoque [illegible] matricem ex multitudine coitus, quando eſt [illegible], et [illegible] et inaequalitate. — Si autem in *orificio* matricis fuerit *ulcera*, ex quibus currit ſanies, curantur ea cum medicinis, quae conſerunt [illegible] et mundificant putredinem. —

Epuliam ad *ulcera*, quae ſunt in inguinibus k) — ad *ſciſſuras*, quae fiunt in ano — ad *pruritum et apoſtemata ani* — ad *fiſſuras et apoſtemata* in ano et [illegible] — ad *fiſſuras*, quae ſunt in matrice. —

VI.

RHASES l).

Accidit Machumeti, filio Alchaſem, *pruritus in corpore et ſudor*, et habet etiam in virga, [illegible] eſt [illegible], et [illegible], quod [illegible] *in capite eius virgae*; quam videram [illegible] *fumum cum vrina*. Et ſic dolet. —

Dixit. Etiam accidit in ore matricis *pruritus m)* cum tumore, qui accidit ex parte [illegible] coitus, ſicut etiam accidit in [illegible] tumor [illegible] coitus. [illegible] *apoſtemata* in matrice cum [illegible] vehementi [illegible] et ponderoſitate in dorſo et in matrice cum [illegible] fiunt [illegible] et ea cum febre acuta. —

Cancer — ſit etiam in ore matricis cum dolore vehementi in utroque inguine, et in inferioribus partibus ventris, et pectine. —

Fiſſura in ore matricis in primo occultatur, deinde modice manifeſtabitur, dum ſanguinolenta erit, ſi tangitur, et poſt coitum, ſi aperiatur os vulvae, videbitur fiſſura. —

Dixit. Coloro rubea n) quotiens [illegible] fuerit in membris, appellatur morbus *formicalis*, et dum fuerit ſuperaddita corpori in toto, appellatur *icteritia*. — Dixit [illegible] ſimile [illegible] genere formicae eſt, et cum eſt in ſuperficie corporis [illegible] [illegible] ad modum [illegible], et haec eſt ſpecies de formica, et accidit ſimiliter ex cholera rubea, tamen cholera ipſa eſt [illegible] et caliditatis, quod illa ex qua accidit, duae ſpecies aliae, quae ſupradictae ſunt. — [illegible] corpus [illegible] cholerae rubeae. Quod ſi cum formica fuerit [illegible], non eſt cum [illegible] cura [illegible] rebus [illegible] et [illegible], ſed cum illis, in quibus eſt [illegible] cum frigiditate. —

In primo capitulo [illegible] o) dixit, de [illegible] appellatio *ſera*. Antiqui appellant [illegible] ſera *ſudor noctis*, eo, quod illa evenitur in nocte magis. —

Dixit in tertio *aphoriſmorum* p), [illegible], appellatum *aſaf*, [illegible] ex ſuperabundantia ſudoris, unde ſi fuerit ſudor [illegible], in cute ſunt puſtulae cum aſperitate. [illegible] Graeci appellant aſaf cum [illegible] derivato a ſudore. Dico, ulcera, quae ſiunt de aſaf, ſunt mala et maligna. —

VII.

HALY ABBAS q).

De virgae paſſionibus calidis r)

Quae in virga ſunt paſſiones, aliae in ipſius corpore aliae in membris accidunt. — *Apoſtemata* vero et *ulcera*, quae virgae accidunt, ita quoque, quemadmodum et in reliquis membris [illegible] manifeſta, eadem habendo ſigna. *Oppilatio* autem, quae [illegible], aut ex humore ſit groſſo [illegible] qui eſt [illegible], aut ex ulcere. Significatur que [illegible] dolore, et exeundi difficultate, ſi humor, qui eſt, groſſo, aut ulcere, et ſanguine [illegible] ſpumam, quae cum urina egrediuntur ſine ſanie [illegible].

De matricis paſſionibus s).

Matrici, quae accidunt paſſiones — *apoſtemata, furunculi* — *verrucae, anormia fiſſurae puſtulae, ulcera* — *Verrucae*, quae in matrice accidunt [illegible] ex humore ſiunt groſſo et melancholico. Significatque paſſio haec, ſi matricis [illegible] que [illegible], [illegible]. Patebit etiam [illegible] et [illegible] ſi aperiatur — *Puſtulae* ex hoc cadunt ſunt ſanguineae, aut materiae, quibus [illegible] eſt ſanguis. Accidit autem haec [illegible], quorum habetur cognitio, aperta vulva, in matricem directe [illegible], et tactus ſenſu ſi [illegible] digito [illegible]. *Ulcera* vero [illegible] ab interioribus ſunt, — aut ab exterioribus. — Eſt et ex humore acuto cholerico, qui incidit et corrodit, [illegible] apoſtematis eruptione, aut puſtularum. Aliquando ſinitur haec in matrice eſt [illegible], ſignificatque [illegible] ſenſu, cum vulvae os fuit apertum [illegible]. Significatur [illegible] qualitas eius [illegible] hemidiſtinae, quae egrediuntur.

f) Sermo. I. Tract. II. Sect. II. c. 6. fol. 234. b.
g) Ib. c. 13. fol. 2[illegible]
h) Sermo. II. Part. I. Sect. II. c. 2. fol. 136. a.
i) Breviar. seu Sermo [illegible] — Venet. [illegible] 1479. f. Tract. V. c. 29. fol. 74. b.
k) Tract. VII. c. 39. fol. 33. b. et 134. a.
l) *Continens Rhaſis ordinatum et correctum per clariſſimum artium et medicinae doctorem* [illegible] *Hieronymum Surianum*. [illegible] [illegible] *proximum* [illegible] per [illegible] *impreſſum* [illegible] *Lib. De Mirabilibus*, c. I. [illegible]

[illegible] ſunt ſcripta [illegible], [illegible] [illegible] ad [illegible].
m) Ib. Tract. III. L. XXII. c. 1. p. 182. a. T. I.
n) Tract. VIII. L. XXVII. c. 1. p. 15[illegible]. b.
o) Tract. II. L. XXXI. c. 1. p. 90. b.
p) Ib. c. 7. p. 51. b.
q) *Liber totius Medicinae [illegible] Regalis Diſpoſitio* Lugd. 1523 [illegible] [illegible], [illegible] Stephano [illegible].
r) Theorica L. IX. 33. p. 119. b.
s) Ib. c. 39. p. 119. b. ſeq.

Digitized by Google

dicuntur, varietate — Et ſi eneſio est vlcus fordidum eſt, et quod egreditur, corum aquae ſimile eſt, et dolor eſt minor, et ſi vlcus in eſt, et ſimile, ſi des egreditur ſpiſſ, ſed et quantitas grauior, et eum punctura et dolore caret. —

De verrucarum et emorroidum matricis medela t).

Verrucarum et *emorroidum*, quae in matrice accidunt, medela per aurculandam ſi corporis ab humoris ulgre eum epithemata decoctione — debent vngueria, quia ex hilung ea — ſunt. — Et ſi haec non proderunt, loca adiuberius ſoufſi, et quemam ex a ſ præmans ſit, adſtrictis autem medicamina apponendis sua ſuibus haec in loca, cum tum exurant, et ſolutionem generant ſigura, humiditatemque matricis exarcant tunicas.

Fiſſurae u) cum matricis accidunt ei, in earum medela vnguenta viandum baſilico. —

Si *materie vel puſulae x)* acciderint, baſilicon vtandum et i ſ laborante — et locum vnguento inunge ceruſae —

Fiſſurarum y) et *nodorum emorroidarumque* quae mulieribus accidunt in u, cum lenibus paruis et vtandum ad exteriora ſ, aura, ſicque cum ſerici primus ſimpliciter et confaciendo apponantur, quae et carnem educunt, et vlcera humoresque delicent.

Nodoſ ex z) ano quemadmodum et vuluam, accidit mulierum ex apoſtemate eſt de, quod praeceſſit, aut ſiſ ex Et priora quidem *fiſtulae* vocatur, et cum diuitas duraverit, vnduſum vocatur — *Fiſſurae* vero, quae in ano ſint, ſi medicamentorum non prodarit cura, earum induantur loca cum inequinibus, donec ſanguinem emittat, et ſic cure ſit, quibus vlcera curantur, medicabis quo cura producatur in eis, et cicatrices obducantur.

VIII

BEN SINA. a)

Arcola apoſtematum et bothor b)

Apoſtematibus calidis, apoſtematibus frigidis, apoſtematibus intraſecis, phlegmone, apoſtematibus hais, ſubaciem, ſanore, apoſtematibus duris, ſcrophulis, elſchanie, alkhebas ſit inuerentibus eryſipelas, formicam, eſſerae, formicam miliarem, veſicis, igni Perſico (ulceribus leu nitium ex intaneis) apoſtematibus vlcerolis (elſchatſat) bothor, — apoſtematibus ventri, apoſtematibus matricis — apoſtematibus ſiccatis generum apoſtematum calidis, generum apoſtematum ſluxa, generum apoſtematum dura, generum cancrum

Scias c), quod mulieres exiſtunt aliquis, quod habent *haemorrhoides* et non habent, niſi vlcera in recto et in via, quas ſunt ſuper ipſum. — Et *haemorrhoides* quidem diuiduntur per ſpecies diuiſionis ſamoſae in *verrucales*, et ſunt denominis earum et in *moras*, et in *morales* Et verrucales ſunt ſimiles verrucae parua et parua ſunt lana, rotundae, purpurea coloris est ad purpureitatem declives. Et morales ſunt molles, languinae Et ſunt de hannere ahaldſiſur haemorrhoides, quae ſunt quaſi veſicae.

— Et plurimum quidem generantur haemorrhoides ex melancholia et ſanguine melancholico Et ſorum generantur ex phlegmate, et tum generantur ab eo generantur, quaſi ipſae ſint veſicae venarum

t) Tract. VIII, 19. fol. 266, a.

u) Ib. c. 30.

x) Ib. c. 16.

y) L. IX. 45. fol. 283. b.

z) Ibid. L. IX. 11. fol. 283. b.

a) *Avicennae Medicorum Arabum principis Liber Canonis De Medicinis Cordialibus et Cantica. Iam olim quidem a Gerardo Cremonensi ex Arabico ſermone in Latinum conuerſa. Poſtea vero ab Andrea Alpago — Indice donata. Nunc autem demum a Benedicto Rinio — illuſtrata — Baſil. per Io. Heruagium* 1556 f. Non vero ... ed. apud Iunt. 1582. ... eagd ... ingr. fol. 405 ... ginius magni ... gloriae lu-

pilſcinae. Et *verrucales* ſunt propinquiores ad hoc, vt ſint ex parte melancholia et *morales* ad ſanguinem, et media inter illas et illas. —

Rhagadiae in ano d) quandoque ſunt propter ſiccitatem et caliditatem accidentes eis. — Et quandoque ſunt propter apoſtema calidum. —

De vlceribus teſticulorum et virgae et loco eo e). Cum vlcera accidunt in iſtis locis, ſunt mala ambulativa, quoniam — aſſimilantur quemadmodum vlceribus vlcerum et ſeris. Et eorum deteriora ſunt illa, quae ſunt in ſcroto, qui eſt in radice virgae, et in ano et illud ideo, quoniam indigent exſiccatione ſorti, et ſanus eorum cum hoc eſt vehemens Et forte neceſſarium eſt, *abſcindere* virgam ipſam, quae ſuper ipſam putrefiant *vlcera*, et *putrefaciunt Vlcera*, quae ſunt *ſuper caput virgae*, indigent eis, quae ſunt vehementioris exſiccationis, quam ſunt ei, quibus indigent ſiunt *ſuper praeputium* et *extremitatem*, quoniam caput virgae eſt vehementioris exſiccationis in ſua complexione. Et iſta vlcera cum ſunt *corroſiva*, ut ſunt antiqua. Et de eis ſunt, quae ſunt maligna. — Si autem ſunt humida, et non ſiccata per, indigent eis quae ſunt ſuper, ſicut est vlcum — Quod ſi illa ſunt *corroſiva*, tunc ex eis quae conſeruant illi. — Si autem maligna ſunt et denigrentur, tunc melius eſt, ut pen turabſcindatur locus et curetur cum virgae generatione, denigrentur. *De vlceribus virgae f)* — *De pruritu virgae*. Et ex materia acuta ad ipſam — *De apoſtematibus virgae calidae* — *frigidae* — *De curatione rhagadiarum virgae* — *De verrucis ſuper virgam.* — *De cura bothor et ſaniarum eius.* —

Vlcera matricis g) — quandoque ſunt cum putrefactione, et quandoque ſunt cum illa cum ſordibus et ſordida, aut cum mundificatione et ſine ſordibus Et quandoque ſunt in profundo, et quandoque ſunt in non profundo. Et ſunt cum corroſione et abſque corroſione et cum apoſtemata et abſque apoſtemate — Et ſignum, quod ipſa ſunt ſordida et calida, eſt multitudo humiditatum virulentarum, et illud, quod ſit abſque mundificatione —

Rhagadiae accidunt in matrice h) — propter apoſtema. — Et quandoque ingroſſantur rhagadiae valde, et quandoque ſunt, ſicut *verrucae* et *morae*, quoniam conſolidentur loca — Et illud, quod ſignificat eas eſt dolor apud coitum et exitus virgae ſanguinolentus. —

Accidunt matrici quandoque apoſtemata ſolida i). — Et quandoque ſunt propter abundantiam ſpermatis. Et quandoque ſunt in ore matricis, et quandoque in concauitate eius, in quibusdam partibus duorum laterum et ante, et retro Et quod de eis eſt durities, eſt illud, quod eſt ex omnibus plurimus partibus Et quandoque ſit *ſcirrhus* et quandoque convertitur ad induratione aut cancrum —

Quandoque currunt in matrice k) *haemorrhoides*, et accidit quandoque in ea, ſicut *morum*. — Et quandoque apparent ſuper eam bothor diverſae Quare quaedam dicuntur *albaſa*, quoniam ſimiles ſunt capitibus *albaſae l)*, et quandoque ſunt albae Et quandoque apparent ſuper eam haemorrhoidas, vt ſunt a ſuccesſione rhagadiarum et ſucceſſione apoſtematum durorum —

Dico m) quod omne *apoſtema* et *puſtula* aut eſt calidum, aut non calidum. — At vero a ſanguine graſſo malo ſiunt ſpecies carbunculorum. Nam ſi alea maliciae vehementis ſit et ipſum aduſtio, provenit *eryſipelas*, et auenit combuſtio et *cruſta* et dicitur ei eſt *ignis perſicus* — Cholericum etiam

D 2 eſt

mas, auctoritate eum ... eſt paullo ſubtilior, ... et diuidar, quam ... eſt.

b) L. II. Tract. II. p. 176.

c) Lib. III. Sen. XVII. Tract. I. c. 2. p. 652.

d) Ib. Tract. II. c. 11. p. 136.

e) L. III. Fen. XX. Tract. II. c. 20. p. 712.

f) Ib. c. 15. 25. 26. 27. 29. 30. p. 709 ſeq.

g) L. III. Fen. XXI. Tract. II. c. 5. 6. p. 717

h) Ib. c. 12. 13. p. 718.

i) L. III. Sen. XXI. Tract. III. c. 10. p. 730.

k) Ib. Tract. IV. c. 22. p. 737

l) ... rhymes, ſuper quam exhauret epithematum, Arabis.

m) L. IV. Fen. III. Tract. I. c. 1. p. 691

Digitized by Google

eſt aut a cholera ſubtili valde, quae non continetur in eo, quod ſit magis forte, quam illud quod apparet de cute, et eſt acuta, et ſic ex ea *formica* aut ambulativa ſola, et eſt ſubtilior, aut *ambulativa corroſiva*, et eſt mala, aut ex cholera groſſiore ſit et minus calida, et continetur magis intus, quam prima in cute.

Et ſi fuerit permixtum in ea phlegma, ſit ex ea *formica miliaris*, et eſt minoris inflammationis et ardoris velocitatis. Et ſi fuerit materia groſſior et deterior, accidet *formica corroſiva*. Et ſi permaſerit in groſſitie ſua uſque ad ſubſtantiam ſanguinis, et ſanies mala, accidet *corroſiva* mala. Et in ſumma ſua materia eſt mala, ſubtilis, quamvis diverſificetur poſt illud, et ſit propter ſubtilitatem ſuam, quod ex palpitatione, et non retinetur in aliquo, niſi in cute. —

Formica n) eſt puſtula aut puſtulae, quae egrediuntur, et faciunt accidere apoſtema parvum et ambulant et foramen vicerant, et ſeſe reſolvuntur. — Lata quidem formicae ad ambulantem eſt declivis, et eſt inflammata cum ſubtilitate variolis et rotunda, et ſecundum plurimum habet radices latas, niſi quaedam ſpecies eius, quae nominatur *acrochord* (acrochordon), quae habet radicem ſubtilem, quaſi ſit pendens. Et ſentitur in anima ſecundum, ſicut punctura formicae, et ad ſummam omne apoſtema acutum ambulativum, quod profunditatem non habet, eſt *formica*. Verum alia eſt *miliaris*, et alia eſt *corroſiva*. — Et quando ſit vicus, et putreſcit, appropriatur nomine putrida.

De pruna et igne perſico o). Haec duo nomina fortaſſe abſoluta ſunt ſuper omnem puſtulam corroſivam, veſicantem, adurentem, facientem accidere *eſcharam*, qualem facit accidere combuſtio et cauterium. Et quandoque abſolvitur nomen *ignis perſici* de illa, ſuper quod eſt illa puſtula de genere formicae corroſivae, adurens, veſicans, in qua eſt aliquid ambulans, et humiditas eſt choleraea acerrima, parum egrediens, pauca putrefaciens, et eſt cum puſtulis plurimis parvis, ubertatis, quaſi ſit illa humor calidus plurimum ebullitionis et fervoris, et abſolutum nomen *prunae* ſuper illud, quod denigrat locum, et facit membrum habens colorem carbonis abſque humiditate, et eſt plurimae aegritudo ſubmerſa, et utrumque eorum eſt *pruna* quamquam ſaepe unum, et fortaſſe non erunt illae puſtulae omnes in prima, et totum illud utique cum generatur ſunt ſcabies. Amplius quandoque veſicat *ignis perſicus* aut *pruna*, et aperit in eo aliquid, ſicut cortice accrescente cum combuſtione, et eſt locus cinereus coloris, niger, et quandoque eſt ſubalbus, et eſt infinito vehemens, qui circumdatur abſque ruboris veſicatis, ſed non declinantes ad egredientem. Et illud, quod appropriatur nomine prunae, eſt niger, et radix eius ad ſuperficiem eſt declivis ad ſignificationem, et eſt ei luminis pruna. Et *ignis perſici* de eo ambulans eſt valentioris appariturae et motus, et pruna eſt tardior et profundior, et quaſi materia eius eſt materia pulſabilis et impinguans, ſed eſt utique in *igne perſico*. — Et unum quodque coniungitur eſt de cholera citrina aduſta, permixta melancholia, et propter illud utitur ex eo ambulans eſchara nigra, et eſt, quod *in igne perſico* vehementius abſolvitur, et *prunae* vehementius melancholiae. — Et quandoque ſunt cum illis et cum *formica* ſpecialiter *miliari* malae febres vehementis caliditatis, periculoſae. —

De vulneris erbilis p). Eorum eſt de ſumma *dubelet*, quae collectionem faciunt ex apoſtematibus calidis quaſi nomen *aldubelet* q) cadit ſuper omne apoſtema exiſtens in loco vacuo vel concavo, vel habens locum vacuum in interiore, cuius eſt locus, ad

quem affunditur materia aliqua, et convenit in eo, quaecunque materia ſit.

Et natura eſt illa, quae eſt ex ſumma illarum calida, et quae aggregat materiam. — Non loquemur de eo, quod aggregat ſaniem. Illa enim eſt incipit exitum, propter materiam, quam expellit natura. — Illae ergo exiturae incipiunt et aggregant materiam, deinde maturantur ſaniem, poſtea rumpuntur. —

De moro r). Illa eſt apoſtema molle ex carne addita, quod accidit in carne ... Et plurimum eius ſit in *ano* et *virga*, et quandoque eſt *ſalvum*, quandoque eſt malignum doloroſum.

Figulit s) eſt de genere apoſtematum glanduloſorum, et quaſi hoc nomine appropriatur illud, quod ſit poſt aurem. —

Sahafati t) eſt de ſumma bothor vicerolarum u) — Et quidem incipiens eſt bothor pruriens ſiccitas. — Deinde exulcerantur vicerolae cruſtoſa, et ſunt ad rubedinem declinans. Quandoque etiam emittit virus. —

IX.

AVENZOAR x).

De apoſtemate teſticulorum y).

Et accidunt quidem in inguinalibus apoſtemata, quemadmodum in aliis membris, et haec apoſtemata ſunt maligna et falſa ea ratione propter ſua membra. —

De privatione ſenſibilitatis virgae z).

Haec aegritudo curatur, ſicut curatur privatio ſenſibilitatis alterius membri. Et accidunt etiam quandoque in capite virgae puſtulae rubeae, quae in Arabico nominantur *Alahombra*. Quibus collirium de mentiſtre confert multum. —

De foraminibus, quae ſunt in virga a).

Haec quidem poſſit accidit in hoc membro ex abundantia humorum, et curatur cum collirio de mentiſtre, et regitur cum ſit locutus decocta.

De corroſione matricis b).

Generatur quidem haec aegritudo *in matrice* accidentalis *inflammationis et corroſiva*, et quando in ea eſſe aliquo membro cum diſſolutione incurrit. Ergo non curatur in illo, malo diabolico. — Et aliquando haec aegritudo in ea alleviabitur, et tandem accendetur, donec ſanguis in quantitate maxima emanat, et *corroſio* dilatatur, et in tantum augmentatur et dilatatur ſicut corroſio, quod corroſio venas et magnas venas, et inde exeunt ſanguinis extant, quod inde moritur ſtatim.

X.

AVERROES c).

Formicae duae ſunt ſpecies ambulantes. Una cutim corrodit, et interius laborat, et alia veſiculas habet parvas, quae milio aſſimilantur, et propterea *miliaris* appellatur. Sed ambulativa, quae ſit ex humore cholerico ſubtili, debet curari cum medicinis illam humorem evacuantibus. — et ſuperponenda ſunt ſuperius medicinae, quae deſiccant ſine mordicatione et refrigerantes. — Sed tollendi eo, quod ſic

n) L. III. Fen. III. Tract. I. c. 6. p. 841.
o) Ib. c. 9. p. 842.
p) L. IV. Fen. III. Tract. I. c. 20. p. 845.
q) i. e. apoſtema, quod colligit et facit ſaniem. ASTRUC.
r) Ib. Tract. II. c. 34. p. 849.
s) L. IV. Fen. III. Tract. II. c. 9. p. 871. Apud Rhaſen C. V. II. Tract. II. L. XXVII. c. I. p. 559. h. dic. ... et eſt apoſtema calidum compoſitum de ſiſcuatre et bothor ... dicitur in vitae molle.
t) L. IV. Fen. VII. Tract. III. c. 8. p. 586.
u) I. e. ſunt maculae rubeae, quae ſiunt cum puſtulis parvis ASTRUC.

x) *Albumeron*, Genuli de medica facultate ſeptem ſubliſt... cibat ... Avenzoar ... Colliget Averroes ... ſeptem libri Colliget ... 1531. f. ... Lug. ... Gentio.
y) Theiſir L. II. Tract. III. c. 5. fol. 29. b.
z) L. II. Tract. IV. c. 2. fol. 33. a.
a) Ib. c. 3. fol. 33. a.
b) L. II. Tract. V.
c) L. VII. c. 31. p. 136. b. Colliget Tomus Nonus ex quo Magni Averrois Cordubenſis — ſeptem libri Colliget ...

Digitized by Google

ſit ex admixtione phlegmatis cum cholera, et propterea eius materia debere curatur cum mollificativis illos humores expurgantibus. —

Sed apoſtema d) durum ſit in corpore humida eſt *formica* nova, nec ſic vagatur, niſi ex cholera rubea. —

Vicus, quod dilatatur, ſit procul dubio ex cholera ſed *dubeylet*: *apoſtemata* nervoſa, ſiunt ex groſſa materia et corrupta: et *groſſiet* sed ſit vaporinum ab alio, quam ex cholera, et tum etiam ſit ex ea, ſit ex cholera groſſa —

Verum *formica* ſit et plurimum ex cholera. — Contingit f) ſeſſuram, quod melancholia, ſit caſu retentionis vaſorum, mittere naturam melancholicam, evacuatam in menſibus venae. —

XI.

ALSAHARAVIUS g)

De ſeſſura ani h).

Seſſura ſit ex humoribus calidis fluentibus ad anum, aut ex retentione naturae et ſiccitate egeſtionis, vel ex pero ſtercore modo natum venarum. — Signum *ſeſſurae* eſt, quod ſentit pater, et eſt cum dolore, et aſſeritur quod lenticulam recipit.

De apoſtematibus et puſtulis ani i).

Apoſtema et *puſtulae* generantur ex humoribus fluentibus ad anum ſanguinis cum colore, aut frigidis flegmaticis. —

Huius aegritudinis k) memoratiorem, quae dicitur *aldes alcohis* relinquimus propter ſui turpitudinem et inhoneſtatem, et radicitus novimus, qui curantur ex ea, et ipſa aegritudo diſtinguitur in XVII modos quorum memoratio prolongaret librum, nec eſt utilitas in hoc mundo, nec in futuro.

Et *ſignum* huius aegritudinis, quae dicitur *aſnas*, eſt, quod ſit fortis deſiderii coitus, valoris emiſſionis ſpermatis et corporis, et eſt carneſus et humidus, hic curatur eſt, quod ſedeat in aqua ſtyptica, et diluitur cum oleo ſtyptico, vel cum galla et acacia, et ſimilibus, et retentione conſultationis noctis, et ſint aſſae, et ea, in quibus eſt condimentum cum ſiccitate.

De vlceribus veſicae l).

Generatio ulcerum ſit ex humore acuto, afluſa ad vaſorum et tranſitum venae, qui ſunt in virga, unde ſiunt in ea vlcera ex acumine humoris. — *Signum* vlcerationis virgae eſt exitus putredinis cum et aſſiduitate doloris poſt exitum venae

De puſtulis ſive exituris virgae m).

Puſtularum plures ſunt ſpecies, quia quaedam ſunt ſimiles aaliis quaedam ſimiles *alneolis*, aliae vero creſcunt, et extenduntur, et devoluntur ad corroſionem aliae vero profundae. *Signa* omnium puſtularum ſunt, quia videntur ad oculum et ſenſui manifeſtantur. Curatio puſtularum, exituerum et ſimilium eaſis eſt cum hoc emplaſtro. Et lavatur vlcerum ſumentorum ex [illegible] et [illegible] et diſtemperentur cum aqua, et emplaſtrentur cum

un pulvis, quousque mundificetur corruptio ipſarum, deinceps vero curetur cum vnguento albo, quousque ſanetur. *Corroſio* vero curatur cum lotione [illegible] vel cum [illegible] fermentatum, donec mundetur corroſio, poſtmodum vero curetur cum vnguento albo. —

De apoſtematibus duris, quae dicuntur alcoatir.

Signa apoſtematum ſunt, quia profundantur in circulo virgae, et poſſibile eſt ea tranſire concavum de una parte ad aliam, ſi diu permaſerit. Et curatio ipſorum in principio eſt cum ſtabernaculo, poſtea vero ſupponatur eis ovis, aſſi genus populi qui ſit de lenteo tinctus vitem, vel pluribus vitium et ceratum vitem, ferrugo argenti, ſanguis draconis, et merdaſengi, et ſupponatur vnguentum aegyptiacum. —

De prurite virgae.

Pruritus virgae curatur cum aqua modica vel cum aqua ſola — et ſi fuerit latus et *concavitate virgae*. Sit ex illa aluſtra diſſoluta in aqua ſine aceto, et clibanetur virga cum ea.

De vlceribus matricis n)

Vlcera generantur in *matrice* pluribus ex cauſis, aut cum effuſione calidi humoris vel extraneo quae aperitur, vel ex apoſtemate quod dicitur *dubeila*, — et ſit vicus aut in ore matricis aut in collo eius. *Signum vlceris* eſt effluxio humoris, dolor et pulſatio in matrice cum forti mordicatione. Et quando eſt *vlcus* in ore *matricis* poſſibile eſt manifeſtare ad oculum poſt aperturam matricis cum inſtrumento ſuo, quod aperit os matricis.

Et quando *vlcus* eſt in *fundo* matricis, tunc ſignum eius eſt, quia fluunt ex eo humores, eſt fluxit *vlcus putridum cum corroſione*, et erit color humoris niger. Signet malum apoſtema, ſi fuerit modici caloris. —

De corroſione matricis o).

Corroſio eſt vlcus fordidum, corrodens, quod in circuitu eius eſt, et ſiunt ex eo humor putridus et liquor acutus, ſubtilis, foetidus, et non ceſſat ſic eſſe, quo uſque venalit ea, et corrumpit illud —

De ſeſſura matricis p)

Seſſura accidit in *matrice* — ex apoſtemate. —

De duris apoſtematibus, quae dicuntur, alcoalib q).

Generatur hoc *apoſtema* ex exceſſu aut ex amortoydibus, et ſiunt in *ore matricis* et in *fundo* eius. Signum earum, quia ſenſui patet, vel accipiat mulier ſpeculum de ferro bene, quod dicitur *cuidem* et teneat illud verſus matricem. Tunc enim manifeſtabitur apoſtematum, ſicuti ſunt ſive nigra, ſive parva, ſive multa, ſive pauca. Et curatio eorum eſt, quod ſupponatur in *vaginam* eius ſuffumigium vel curetur cum curatione ana, et ſi hoc non ſufficit, aponatur eam incida cum ferro, vt determinatum eſt.

De

et *Avicennae Canticus* cum eiusdem *Averr* Expoſitione ad cum tuebatur ordinavit. — Vnde apud Gemnerum de Typhone Menis ſuerat MHLX. [illegible] Al, [illegible] vt, vos cum Averrore typis expreſſa, ſed [illegible] huic inter [illegible]. Colliget Averroys Nedui [illegible] Albucaſimi [illegible] [illegible] [illegible] ſl) [illegible]. Altiora eſt [illegible] [illegible] in principio apere [illegible] [illegible]. [illegible] Vocabulario Lag. ad ſunde de Gunti. Natus erat Cordubae, philoſophus et medicus ſub ſine ſaeculi XII [illegible] ARISTOTELIS, quem tota [illegible] [illegible]

d) Avicen Commentis in Avicen. Canticum. P. II. Tract. II. p. 243. a.

f) Ib. p. 243. b.

g) Liber Theoricae necnon Practicae Alsaharavii in preſſis Avicennae [illegible] ſeculo principis, qui vulgo Azaravius dicitur, [illegible] [illegible] [illegible]. — [illegible] Sapientiſſ. Ordi. Mediol et Marci Vurſang Auguſti Vindelicorum [illegible] MDXIX [illegible] [illegible] ALSACHARAM [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

h) Practic. L. II. Tract. XVII. Sect. II. c. 6. fo. 93 a.

i) Ib. c. 7.

k) Ib. c. 9. fol. 93 b.

l) Tract. XXI. c. 4. fol. 97 a.

m) Tract. XXII. c. 2. 3. 4. fol. 98. a.

n) Tract. XXV. c. 11. fol. 100. b.

o) Ib. c. 13.

p) Ib. c. 15. fol. 101. a.

q) Ib. c. 16. Sunt vero [illegible] [illegible].

Aphrodisiac T. III.

E

De formica r)

Formica eſt de genere cabdarum apoſtematum, et appellatur *rubeda maſcina*: eius ſpecies ſunt tres, quod eſt, quod eſt colera ſubtilis ſolitarie, et groſſa, aut mediocris. Prima ſpecies fit ex ſubtili colera, et appellatur *eryſipela maſcina*, et nominatur etiam *tabeta* dilatatum, et haec ſpecies appellatur ſuo nomine proprie, quod eſt *formica*. Secunda vero ſpecies generatur ex colera groſſa, et appellatur *formica corroſiua* et *dilatata*. Tertia quidem ſpecies generatur ex colera medie inter groſſitiem et tenuitatem, et appellatur *formica miliaris*, scilicet *granoſa*. *Signum formicae maſcinae corroſiuae* eſt, quoniam primo generatur una puſtula parva vel plures cum pruritu, et ſunt uſtione; et modica ſolutione poſtea vero fit vulnus, et dilatatur de loco ad locum, et profundat in cutim, donec perveniat ad [illegible]. *Signum formicae miliaris*, quia eius in ſui principio puſtulae multae, albae, granis milii ſimiles, et eſt cum eis ſiccitas mordicatio et [illegible], et deſinunt paucitatem et rubor, quod eius non eſt de carne et generantur ſuper cuti. *Curatio formicae maſcinae* eſt cum contritione a colera rubea, deinde vero ſuperponatur loco plantago et [illegible], et [illegible], poſtea vero emplaſtretur cum medicinis fortis [illegible] [illegible] ſicut ſemicula [illegible] cum melle. — *Curatio corroſiuae* eſt, quod ducimus in curatione formicae maſcinae cum evacuatione et medicinis, in quibus eſt frigiditas et ſtipticitas. — *Curatio formicae miliaris* ſimilis eſt cum evacuatione coleræ rubeae, et ſchenereola, ſicut diximus, et ſi neceſſe fuerit, deinde vero emplaſtretur deſuper cum rebus [illegible] ſi pelle et exſiccationis ex rebus [illegible] ſe aliis [illegible] ſpeciebus. — Eſt quidem et alia ſpecies *formicae*, quae nominatur *ſerpentinis*. Unde mutet, differt haec paſſio a ſpecie formicae miliaris.

Et ſigna indicantia iſtum ſunt, quoniam apparent parvae puſtulae, albae, ſimiles milio, et ſubito exeunt in ſuperficie corporis, quarum figura ſimilis eſt parvo ſerpenti, exeunt cum forti acumine: inflatione et ſcire, et non extendit et tranſit ſuperficiem cum eſt ſic apoſtema compoſitum. Curatio eius eſt, ſicut curatio, quam deſcripſimus in formica miliari. —

De alcaleb, id eſt, verrucis s)

Haec apoſtemata efficiuntur dura, ut lapis, et ſpecies iſtorum ſunt ſecundum locorum diverſitatem in corpore. Nam quaedam ſunt — in aut in reliqua parte corporis. Et horum quidem apoſtematum alia ſunt parva, alia ſunt magna, alia humida, alia ſicca et dura. —

De igne perſico t)

Ignis perſicus, qui dicitur etiam carbunculum, generatur ex ferventi ſanguine, cum colera mixto. *Signa* *indicantia* ipſum ſunt, quando ſunt puſtulae generatae in ſuperficie corporis, per ſe, ſunt cauſa manifeſta, habens tenues deſuper empullae nigrae, et puſtula eſt, ... eſt in colore [illegible] cum forti calore et rubore aſcendente ſuper eas, non ſicut rubedine pars ſanguinis ſunt, ſed declinatur ad nigredinem, et durities caloris apoſtematis. *Curatio* eius in ſui principio eſt, quod educitur de ſanguine cum flebotomia loci appoſiti [illegible], et diſtrahitur de eo uſque ad ſincopim vel circa illud. Et ſi tranſiverit locus poſt flebotomiam, non eſt nec inconveniens, et fiet ſuo ſcede profunda in carne aliquantulum. Et ſit cibus leſienti, quod ſubtiliter ſanguinem praebet acumen, ſicut eſt potus de endiv et ſucco cucurbitae et [illegible], et mucilago pſilii ſuperponatur. Poſtea loco vulneris medicinae ſtipticae, et eſt illud vi coquatur granatis acetoſis in aceto, donec liqueſcant, et ... et extenditur de

eis ſuper pedis panni, et ſuperponatur aut ſi habet loco [illegible], et [illegible] de eis per vias et decima partis ipſius [illegible] et terantur et miſceantur cum eis. Si vero egritudo deceſſeris ſeſe [illegible] et [illegible], et videatur amplius, curetur [illegible] conſuetis, ut in ſuo loco diximus.

XII

ALBUCASEM u).

De uſtione in corpore accidentium (Bothour) puſtularum x).

Quandoque expelluntur ex corpore *puſtulae foedae*, quae ſunt ex materiis craſſis, corruptis, frigidis. Oportet igitur, quando primum apparent, ut urat ſuper caput ſingularum uſtione ſubtili, cum ligno myrti, cuius extremitas in igne accenſa ſit, vel radice ariſtolochiae longae, vel cum cauterio lenticulari. Aliquando etiam uruntur ſeruncula quando primo expelluntur eodem modo, et non augent, et diſpergatur ſuperfluitas eſſentiae eos, et infirmus ab eis ſanetur. Verum tamen oportet, ut hoc adurat, poſtquam infirmus phlebotomia evacuatus ſit.

Dico, quod cum natura ad ... calor et febris, et dolores [illegible], donec ſudata ſit ſuperfluitas eſſentiae, et putrefio completa ſit, et tunc ceſſabit febris et calor. Cum enim ... calor, nec febris, nec dolores adeſſent.

De puſtulis, quae in praeputio accidunt, et in glande, et virgae capite z).

Saepiſſime accidunt hae *puſtulae* in *formaine* pa[illegible], et ſunt carnales tumores foedae. Ex his ſunt *malignae* et *non malignae*. Non *malignas* autem oportet, ut ſuſpendas hamo ſubtili, et eas abſcindas, donec totas auferantur; tum loco admoveas goſſypium in unguento Aegyptiaco imbutum, deinde poſtea curas unguento diaphoenicon, donec ſanentur. Si voluerit deus. Quando vero ſunt *malignae*, ſoedi coloris, in hoc oportet ut cauteries poſt incisionem et aſportationem earum. Quod ſi ſit *puſtula* in *praeputio* perſeſpo nec circumciſione, et eſt *puſtula* intra *praeputium* et pars eius extra, oportet, ut primo ſpiſſam, quae intus eſt, auferas, et cum conſolidatur, tunc exteriorem abſcindas. Te ocendum eſt enim eodem tempore curas, non ſecerum eſt e *perforatione praeputium*. Et accidit aliquando in *teſticulis* et *praeputio* ægrido et *putrido*; oportet igitur, ut exſiccabiſ[illegible] abſcindas id, quod nigreſcit, et perpendas, cum putreſcet, et ſcin patrum, deinde alienum poſt haec mel cum conſolidatione granatorum tunc exſiccatis et erui ſciens. Deinde reliquam curationem, donec ſanetur, ſi deus voluerit. Quod ſi fluxus ſanguinis accederet, uſtione utere. — *At ſi penis corrodatur*, *deſtque usque eius medium* tempore, oportet, ut intromittas in urethram cannulam plumbi, ut urinam reddat aeger. —

Carnoſitas a) ſuper vel naturalis eidem eſt, adeo, ut deformis foedaque ſit aſpectus eius. *Et* quibusdam etiam aliquando *maſculus* adeo magnae, ut ſimilis uteri virgae ſint, et ad coitum inclinat. — — Quod *carnem germinantem*, ea eſt ecce germinata in *ore matricis*, donec repletam ſit. Saepe etiam extra prodit, ad inſtar ſimilitudinem, quam de capitis motum *cauda eius* nominarunt antiqui. Illam vero oportet, ut abſcindas, ut carnem ſecuiſti, et cures, donec ſanetur. —

Haemorrhoides b) ſunt inflatio extremitatum vaſorum ſingulorum, adeo, ut ex illis eſſet multus ſanguinis perpetuo. Quando haemorrhoides antiquae ſunt,

r) Tract. XXIX. c. 9. fol. 100. b.
s) Ib. l. 23. fol. 115. b.
t) Ib. c. 6. fol. 190.
u) *Albucaſis de Chirurgia arabice et latine. Tom. I. cura Johannis Channing. Oxon. 1778. 4.* Ejus nomen *Abu'l Caſem Chalaf Filius Abbas Alzaharavi*; natus Alzahara, urbe quinque milliaribus ab Corduba diſtante, ſeculo Hegirae ſexto. Conſulas etiam [illegible] [illegible] et ſui temporis medicis, chirurgia praeſtantiſſimus, ſcripſit [illegible], et hoc libro chirurgico, qui poſtſtiam [illegible] [illegible]. Abulfaraj l. Abulharris [illegible], [illegible] Dictaſſe nomen Hegirae 500.
x) Lib. I. Sect. 55. p. 113. T. I. *Bothour*, eſt eminentia cutis vel puſtula. Simili.
y) L. II. Sect. 48. p. 321. T. I. Per *ariam* intelligitur quicquid in corpore eminet quidcunque *formicae puſtulae* aut ſuperadditum eſt.
z) L. II. Sect. 56. p. 165.
a) L. II. Sect. 71. p. 331.
b) L. II. Sect. 73. p. 311.

Digitized by Google

fiunt, verrucae candorem. — Dico igitur, haemorrhoides et verrucae, quando fiunt ſanda, nec apparent ſimul, eas dum non eſt his per ferrum curanda. Et quae ex illis ſunt in ore viri, quibus ſenſus cadit, hae ſunt, quae curabis. —

Puſtulae autem rubeae ſimiles equidem ſunt capitibus lignis, aſpectu aſperae. Oportet autem, ut id, quod ex eis apparet, abſcindatur. —

Quandoque accidunt in viero i) ſpecies ſuperiorum, ſicut *cancer*, — et *ulcera*, et *apoſtema*, et *gangraena* exedens, — et *haemorrhoides*, *rhagadiae* verrucae et tumor calidus. —

Formicae d) etiam eſt eminentia parva, congregatio, craſſa, ſuper ſuperficiem corporis in profundum valde recedens ... ſi tunc adaeneris illi frigus, in illa ſentiet quid ſimile mordicationi formicae, et eſt in corpore toto, maxime vero in cruribus. —

IV.

ARABISTAE e)

1.

CONSTANTINUS AFRICANUS f).

De mollitie et exitu ani g)

Paſſiones ani, ſicut haemorrhoides, *apoſtema*, vulnera, *fiſtula*, nocere et dolere faciunt nates. —

De ſtranguria h)

— Strictio viae, unde urina exit de veſica, eſt — vel ſanie, vel cuiuslibet rei ibi naſcentis, ſicut verrucae, carnis ſuperfluae — aut ex *apoſtemate* — Si ſtranguria ex ſanguine ſit congelato, vel ſanie, vel puſtulis, — ſedeat in aqua calida — cliſterizetur in virga cum lacte mulieris et oleo violato. Si ex apoſtemate fit in ſuido ſeſſione minuatur — cataplaſma fiat — clyſtere faciamus in virga cum lacte mulieris, aqua hordei —

De apoſtematibus virgae i).

Apoſtemata et vulnera *virgae* ſeu *puſtulae* ſunt ex humoribus, a corpore deſcendentibus. Quod ſalem eſt ſimul cum his merdeum et percapiendo fit. Inde illi *glute*, vnde naſcuntur, ex infirmorum complexione. — Si virga ſibi *pruriat* ... recum et camphoram ex quo faciamus clyſtere in virga, et ſi *apoſtema* vlcerantur, mulieremus hoc vnguento. —

De apoſtemate vulvae k)

Aliquando *apoſtemata* naſcuntur in vulva multiformia. Si ergo cholera ſit rubea, calidum generat *apoſtema* — Si enim apoſtema in vulvae ſit prora ſequuntur acutus dolor cum ſtranguria. Si in ore, vmbilici et aliorum adeſt dolor. Si in alios poſſit, ſequitur dolor dorſi, conſtipatio digitorum doleque ſub hypochondrio. Si apoſtema ſit cholerarum vel ſanguineolentum febres habent acutas, ſitim et dolorem nimium. Si de humoribus ſit groſſis, tumor et dolores grauitas in renibus et coxis. Vnde oportet ſuccurri —

De vulnere vulvae l)

Vulnera in vulva generantur de omnibus apoſtematibus, et aliquando de medicamentis. — Quae cognoſcuntur ex ſanie inde affluente et dolore, et pulſudeta matrice. Si ſint putrefacta, ſanies ſit colore nigra cum putredine horribili et acrita, et ardore et zelo, vnde mulieri eſt praecipitandum, et in vulvam ponas, quibus mundificentur vulnera, et tales adiunguntur, dolor mitigetur. — Valent ad *puſtulas vulvae* cruorem —

De apoſtematibus m)

Omnia *apoſtemata* naſcuntur de humoribus ad membra in quibus ſunt affluentibus. Quae vel de cauſa ſunt exteriori, ſiue interiori. — Materia, faciens apoſtemata, de eleuatis quatuor humorum eſt efficacia — Quod de cholera naſcitur rubea, appellatur *eryſipela*, color eius citrinus, et rufi eſt medius, in tactu durum, puſtulas minutas et pungitiuas. —

De haemorrhoidibus n)

— Si ſit *pruritus in ano* — ſi *fiſſurae* ſint in ano vel in ventre appone ſtercoris combuſti cinerem amplo diſſolutum cum ſucco foliorum ſambuci. Hoc etiam prodeſt *fiſſurae* et *puſtulae* veteri. — Aliud ad omnes ſicus ſanandos. —

Ad haemorrhoidas in ore matricis. o) — *Vlceribus minutis matrice* inſpiſcentur. —

Verrucae p) et *porri*, et *formicae*, haec omnia radicitus euellantur. Lotion autem ferro calido fortiter torque. Verruca ſi ſitque ſilo ſtringatur aliquando caderet, ſi diu ſtercorum paſcatur. *Formicae* partes ſunt puſtulae in exteriore cute naſcentes. Quia autem aliae non proſunt medicamina, vt comprehendi valeant, primo circumſcindamus, et poſtea cum ferreis forcipibus ad hoc factis illas extrahimus, deinde vnguentis et oleo plagam ſanamus.

2.

MICHAEL SCOTVS q).

Efficiuntur (feminae) ſuldae et *rrumaticae* — Si vero mulier fluxum patiatur, et vir eam cognoſcit, facile ſibi *virga* inficitur, vt patet in *adoleſcentibus*, qui hoc ignorantes videntur quandoque virga, quandoque lepra. —

Sciendum eſt, quod ſi erat ſcorta, quando r) erat facta conceptio, et de menſtruo manſit in cellula, creatura concipitur vitiata in plus vel minus. Et tunc

 vir

c) Lib. II. Sect. 74. p. 311 T. I.
d) L. II. Sect. 31 p. 265. T. II.
e) Qui proprie iis medici, quos vulgo *Arabiſtae* et *Latino-Barbaros* appellant, ex grauiore iſtis ſeculis obſcuro, ex compilatio et ex ſuccedaneo ... memoranda medici ſunt, qui mutuata illorum et ſeriorem occupans ... Hinc eſt ſynopſianum ſed vtile et commendanda, ſiſus eadem medicorum.
f) *Conſtantinus Africanus* opera vero primum typis evulgata — *Baſil. ap. Henric. Petrum* 536 f. Claruit circa ſunt medicorum et autoritas Caſſinenſis circa 1 1087. ſcholae Salernitanae primarius medicinae veluti ſemper veteris et graecae, et arabicae liberalitatis.
g) De Morb. Cogn. et Cur. Lib. III. 20. p. 92.
h) Ib. L. V. 11. p. 126.
i) L. VI. 4. p. 126.
k) Ib. c. 12. p. 131.
l) Ib. c. 13. p. 131.
m) L. VII. 13 p. 152.
n) De Remed. et Aegrotud. Cogn. c. 32 p. 175.
o) De Mulier. Morb. p. 111
p) De Chirurgia. c. 17 p. 134.
q) *De procreatione hominis Phiſionomia.* Opus 1477. 4. Cap. 6. Natus erat c. 1114. decessit 1291 *Scotus*, et complexis opuſculum ad *preces* F. *Frederici* Romanorum Imp. natuis, qui a. 1110. die 13 Decembr. defunctus ... iam aliud ſed vitij datus post Conſtantinum ... opera ... fuit.
r) Ib. c. 10.

Digitized by Google

vir ſe debet abſtinere a coitu, et mulier debet eſſe reſiſtere cum ſagacitate. —

III.

GARIOPONTUS s).

De ficus ficteris t).

Ficus id eſt, qui multae cauſae fiunt. *Condilomata* aut *amorrhoides* vel *pyſcis*, diverſorum generum magnitudine granorum piſi, fabae, aliquando nucis, et *rhagades* ſunt, in [illegible] eorum impenſius, et lyſum vaſis aut claudere videntur. Tunc vaporamen cibi aliud ex aqua calida decoctionis ſibi feminis aut foeni graeci, aut altea, cum ſpongia, et loco tutiſſo, tuberoſa vel [illegible] loca, aut *condilomata* ad maturitatem ex hac medicamine perungere quod conficitur ſic. In mortario mollificato cum eiusdem metalli piſtello contrita perſicorum vis, olei roſei partes duae, vini boni [illegible]. Si ut [illegible] in modum cerati ſpiſſ. Quod ſi magnus ſit tumor ad ruſicio, ut cum clandae cum ſeruere, ut ſi [illegible] cum roſaceo et vino [illegible], ut ſpiſſum ſiat, et unget ad maturitatem. Si vero *rhagadine* vel ſcribles ſiant, ex oleo roſeo cum ovo albore contrito unges loca. Quod ſi collecto ibi erupent, mox emplaſtrum *diaſamecum* appone. Si autem *fiſtulaverit*, inſidendum erit aut inciſendum, ſicut in chirurgia ſcripſerunt.

Cauſa *ani* u) ſit indecora et turpiſſima a dolore vel pondere longi temporis, vel a frigore, et non ſolum ipſe anus tumeſcat, verum etiam vicina loca [illegible]. Et interdum vulvere eunda ſunt maligna, et *incurata*, et *fetida*, tales ſordes et morsuſfolae non [illegible] et non [illegible] medela. Et ſi negligentia [illegible] palpare et erectare turpa, quae contendunt contemptſerimus, aut imitatores, qui praeceſſerant, auctorum medicina ſtimus, ſed diſtantium locum [illegible], ut [illegible] infirmus et vel [illegible] pereat. —

De haemorrhoſanda x).

Haemorrhoſolda vpſere ſit ex ruptione venarum, vel ex collectione, aut *ex aranu nimio*, ut pro vena ſanguinem eſſugat, aliquoties purum, aliquoties ut lotura carnium cum gravedine lumborum et vicinorum locorum veſica, et urinae difficultate, quae aut carnea et cum rotations; aut ex toto negatur, aut cum urina globo ſanguinis cadit, ut ſupra natat. Ex *frontione corporis* aliquoties *exacerbatur* et ſanguis plus provocatur. Quando yrae dolore aut ex iracundia alantur, tunc ſit urina acerrima et calida, et cum trombus provocat, id eſt, globo ſanguinis.

De gonorhea y).

Gonorhea paſſio eſt veſicae et veretri, quam qui patiuntur, ſeminis lapſu vexantur crebrerrime, ſine ulla recordatione, auſtante pallore corporis et macie. Haec paſſio maxime ſit viris et mulieribus, ſerviſſima et corpus valde, et attenuat, quomodo geniale ſemen diminuit. Corrumpuntur enim ſeminales meatus, et non poſſunt continere ſubſtantiam ſeminis prae debilitate. Et diffundunt urinam continuam, ſubſidium et acerrimam, et aquoſam et humorem ſemen multum frequenter et ſponte provocatur, et non tardante poſt urinae diffuſionem cum morſu ſaniem, unde debiles ſiunt et purgantur frequenter, et ex purgatione debiles ſiunt, et impoſſibiles ſunt ad opus venereum, et omne corpus ſequitur debilitatio, et ſtultium et immobilitas. Quod ſi diligentiam non habuerint, ſequitur eos mors, et pereunt. Aliquando deficient in ipſa paſſione corporis ſibi etiam turpitudinem, non adhibita cura. Quando contigerit *fluxum* a dolore, circa contrarium locum et peccatus, ut libidine itineris aut *ex coitu*, aut ex violenta motus, aut ex veſicae fulgore, debilitatur, et in quibus concluſione vaſtiſſimam non egerunt ſeminis ſaniem *citabantur*. Curatio autem adhibeatur, ſicut in omnibus *rheumaticis*. —

De bubone z).

Bubon eſt phlegmon vel ferme diuturnus et durus. *Fima* (Φυμα) vero brevis et mollis eſt. Id eſt, quae cito creſcit, maturaſcit et ſaniem facit. *Fygetia* (Φυγεθλον) eſt phlegmonodes herſipila vel herſipilacodes phlegmon. —

Nec non et *bubones* a), et *fimata*, et *fygetia* ſaluberrime aliis ſermonibus ſunt narranda. —

IV.

TROTULA b).

De nimia caliditate matricis c).

Contingit quandoque matricem diſtemperari in caliditate, ita, quod maximus ardor et calor ibi ſentiatur. —

De apoſtemate matricis d).

Quandoque naſcuntur in matrice inflationes et *apoſtemata diverſi coloris*. Si a felle rubra cholera eius ſit apoſtematis, tunc febrem habet et *cancrum*. Si a ſanguine humoribus mala fuerit, tumidum et durum ſit apoſtema, et ſiunt motus in coxa, noctis et tibiis gravedinem cum multo dolore. — Si naſcuntur in eminentiori vel anteriori parte matricis, dolet ſemper circa vulvam, et inde ſequitur ſtranguria. Si apoſtema fuerit interius in veſicae matricis, dolet ſemper circa umbilicum et renes. Si in parte poſteriori, dolet ſemper in dorſo ſub coſta, et ventre conſtipatur. Si de ſanguine vel cholera rubea ſuerit tum apoſtema, febris adeſt continua vel acuta, ſitis et dolor nimius. —

De ulceribus matricis e).

Ulceratur quandoque matrix de acuitate medicinae vel materiae. Quandoque ab exceſſu, quod cognoſcitur per ſaniem egredientem et dolorem, et punctionem matricis. Si ulcera ſint ex ſale vel corroſiva vena, ſanies vergit aliquantulum in nigredinem cum foetore horribili. —

De inflatione virgae virilis et teſticulorum f).

Sunt quidam, qui in virga virili patiuntur inflationem *ſub praeputio foramen multo cum ulceratione*. Quibus ſic ſubvenimus. Malvam in aqua bullimus, et bullitam exprimimus, ut nihil aquae remaneat, poſtea

s) Gariopontus tempus, atque [illegible] [illegible] *Remediorum* [illegible] *Libri V. Elenchus de febribus atque earum ſignificationibus libri II.* [illegible]
[illegible]

t) L. III. 49. p. 65. b.

u) Ib. c. 50.

v) L. III. 49. p. 75. b.

x) L. III. 67. p. 76. b.

y) L. V. 12. p. 110. b.

a) Ib. c. 37. p. 113. b.

b) *Trotulae Curandarum Aegritudinum muliebrium ante, in et poſt partum* [illegible]
[illegible]

c) Ib. c. 7. p. 18.

d) Ib. c. 8. p. 18.

e) Ib. c. 9. p. 19.

f) Ib. c. 50. p. 73.

Digitized by Google

poſtea pilloſum cum ſanguine calido vel butyro ſine ſale vel oleo, et igal ſuppoſitum ac calidum — membrum illi ſe circumdamus. Ex hoc enim ſi remedium ad inflationem tollendam. Deinde, praeparato cerebro, cum aqua calida lauamus collum praeputii vlceroſum, et pulverem de pice graeca et carie lignorum — ſuperaſpergimus. —

V.

ROGERIVS g).

De reumatizatione virgae h)

Quando reumatizant humores ad *caudam virgae*, et faciunt ibi *puſtulas* et *ſpaſmata*, ſi ſiat de calida cauſa, cognoſcitur per calorem, per punctionem et ardorem, per ruborem et inflationem maximi. Si ſiat de cauſa frigida, cognoſcitur per reumatizantis punctionem et ſordidationem, et per excluſionem ruboris. In vtraque cauſa difficultas mingendi.

Particulariter ergo convenientibus in vtraque cauſa, fiat flebotomia de vena ſaphena laterali et apponatur ventoſa ſupra. Item in ſtatu abſtinebit et plagamdoſa ſolarina liquefacta decoquatur ſuum teſtiali et fiat emplaſtrum, et frequenter apponatur calidum. Sanies *fiat*, et eadem *acumine per virgam* velocius, et inſtillentur locus, alteratur alteris doreſſus, — et ſiringa iniiciatur per aliquis — Sic ergo laborandum eſt ad generationem inciſi et mundificationem, quia, vt dixit HIPPOCRATES, quibus lucium puſtulas in virga vidit, hic, ſanie facta et educta, ſalus ſit.

De teſticuli inflatione i)

Teſticuli quandoque patiuntur inflationem ex humore ad ipſos reumatizante, quandoque patiuntur ex apoſtemate, quandoque moleſtantur ex ventoſitate. — Si ex calore, cognoſcitur locus ſentiuntur dolorem et punctiones, et ardorem in profundo. —

De excoriatione matricis k)

Excoriatur matrix quandoque ex calore interius manente ulcerante, quod cognoſcitur per puncturas et *ardorem*, et quandoque reſudat cruſta humiditas. —

De malo mortuo l).

Sequitur de alio genere ſcabiei, quae dicitur *malum mortuum*. Quod quandoque fit de pura melancolia, quandoque de melancolia cum admixtione flegmatis ſalſi. Fit autem haec ex longo vſu melancolicorum ciborum, quandoque ex optatione lyſiaſis, cum aut poſſit humor melancolicus cepi in lyene, ponderibus ſua depilantur inferius, et inde *cruſta* et illam facit *puſtulas*: quae *malum mortuum* dicuntur. Dicitur autem *malum mortuum* quia membrum, vel calidum, mortificari videtur. Vnde nihil poteſt generari de ſapue, et efficitur membrum ſiccum et ſolidum. —

VI.

ROLANDVS m).

De cancris et fiſtulis, et aliis puſtulis in genitalibus conſurgentibus

Si *cancer in virili membro* ſuerit, et totum membrum occupaverit, totum *cancroſum* et *infectum* inciditur, ita, quod de ſano aliquantulum auferatur, et cum ferro calido vel auro adaequetur, deinde curetur, vt dictum eſt ſuperius. Si vero *fiſtula* ibi nata fuerit, cum vnguento cupreo et alio cum adhibeatur — Quod ſi *puſtulae* ſuperabundant, vnguentum album ſuperponatur, ſed pro aceto aquam roſatam, et pro oleo communi oleum violarum ponimus. Si autem exterius ſiſtum per corrumpi contingat, vnde inſertur et tumor atque durities, oleum violarum album in ora permittatur ſuperponi, et interius mundificetur. Contra ſi *orificium* ſunt in *ſiſtula* vſque intra de aere vel de alio ſimili immittatur, vt ſanies ad exteriora melius educatur. — Ad *cancrorum* et *ſiſtulam* conſolidationem, et *inflationem*. — Solent quandoque in *viril membro verrucae* naſci et *puſtulae* ſuperaccrefcere. Vnde ad verrucas delendas operatur pulvis vfticatorum. — Ad *puſtulas* Fomentetur locus cum aqua decoctionis maluae, benacae vſtione et ſimilium.

De fiſtulis et cancris natis in poſteriori parte corporis humani n)

De fiſtulis et *cancris* in his locis naſcentibus, idem dicimus, quod ſuperius docuimus. Intus ſunditus tem naſcitur aliquando aliquod *apoſtema*, quaſi carbunculus, et ſit ibi ampulla per renſiem, et patiens propria manu auferat illum, et locum mundet, et negligentia non curatur, et ſit locus ſiſtuloſus —

De emoroydibus o).

Emoroydes fiunt tribus modis. Aliquando ſunt latae, et emittunt ſanguinem et faciunt dolorem. Aliquando ſunt *acuta*, et quandoque emittunt putredinem. Quando nihil emittunt, et ingroſſantur, et ſunt *attritae p)* vel *ficus*, et *atriſcuntur*, maximum faciunt dolorem. —

Denique ſi predictus vis curare, quodque attritus ſilo de ſerico bene ligetur, et ſi patiens ſuſtinuerit, inciditur. Quod ſi non ſuſtinuerit, dimitte ſilum, donec ceciderit, deinde ſuper vnamquamque attritam ponatur parum de vnguento cupreo in capitula de cera facta, vel ponatur calidum ferrum.

Quod ſi ſanguis non emittitur, ſed putredo, temperetur cum tenta — imminuatur ferrum calidum vel vnguentum cupreum, deinde appoſito cono, curetur, vt cetera vulnera.

VII.

PETRVS HISPANVS q).

De ficu et atricis r).

Ad *ficus* et *atricas* res probata. Plantaginis ſiluj vel folia, marrubii albi, accipiantur et Meo, tere et exprime ſuccum, et adde piperis grana ſeptem, maſtiches grana vij. et in ieiuno bibe, et renovant potionem novem diebus. GAL. —

De vlceribus virgae s)

Lava virgam ſaepe cum vino decoctionis ſalviae. MACER. — Si ſit *inflaturae*, fiat ſanus ficcus ex farina frumenti mixto cum oleo, et appone. CONSTANTINVS — Item lac aſininum vel caprinum cum ſucco

---

g) *Cyrurgia Guidonis de Cauliaco. Et Cyrurgia Bruni. Theodorici. Rolandi Lanfranci Rogerii Bertapaliae.* — Venet. 1498. f. Vixit Rogerius Medicus Salernitanus, auctore CONRINGIO (Antiquit. Acad. Diſſ. III. p. 105 ed. Heumann.) ſeculo XII

h) *Praeſ. magiſtri Rogerii* Tract. I. c. 56. fol. 120. a. b.

i) Ib. c. 57. fol. 120. a.

k) Ib. c. 45. fol. 121. b.

l) Tract. II. c. 9. fol. 124. b.

m) *Cyrurgia* L. III. c. 32. fol. [illegible] a. b. Secutus eſt vt eſſe perhibetur ad ſuum opere p. 160. b. *Rogerium* ideoque illius fuit et clarissimus in ſeculo XIII. ſoliuſque vero atque ipſius vel rediit ad locum *Guid. de Cauliaco* p. 1. b. *ſpeculus de chirurgia* [illegible] *Rolandum ex Stoltu* (Hiſt. Medic. p. 307. Opp. ed. Paris.) et *Haym* (Bellicon. p. 94. T. III.)

n) L. III. 37. fol. 129. a.

o) Ib. c. 38. fol. 130. a.

p) L. e. *morule conſervatur*: quae magnum dolorem infert, ea ratione purpureae capitulae inſigneiae, ad modum fraſtae mori, JOSSEAE Log. etiam morenae attritae vſſitata.

q) *Theſaurus Pauperum Vbi conſiſtunt de medicis materiae* [illegible] *optimae morti* [illegible] qui non poteſt ſtatuit quando Petriſi I Mei ut in reliquis [illegible] *deſert qui ab Petri Hiſpani eſſe* [illegible] *in quo auctore* [illegible] *contra* [illegible] *ſive Thomas, ſive Petrus* [illegible] — 1510. 8. ad hanc ſit ordini [illegible] *que pauperum* [illegible] *ſacris multa cum materiis* [illegible]. Salude XX *ſibi meta* [illegible] *Petro Hiſpano* [illegible] — Natus [illegible] XII. Vigeſimus [illegible] et Medicinae [illegible] Pariſ. et Montpell. [illegible] Cardinalis a. 1273. Papa a. [illegible] ſub nomine IOANNIS XX. [illegible] 1277 die 16. Mai [illegible]

r) Fol. 26. b

s) Fol. 31. a.

eo pinguiguis, aliquantulum bulliat, donec tenuem et rubeum, et virgae inunge, si habeas Dioscorides. —

De inflatione virgae t)

Si virga inflatur, et dolet multum, misceatur cera et ciminum et succus portulacae, et apponatur heminam accipe et vino. Hoc est Constant. — Contra emmerum in virga et nihil folia olivae trita cum melle curat. Hoc Constant. Cinerares portura in porcon dies sunt cancrorum perfisum. — Succus lenticulae aquaticae, positus super cancrum, eum occidit.

De duritie et apostemate matricis u)

Radix iddi, cum oleo contrita cocte, sub peccata duritiem matricis mollificat, et cum cyclo. Dioscorides. — Radix ebuli elixata et inde fomento facto, omnem duritiem et omnes eius clausuras sanat. Dioscorides.

VIII.

BRVNVS x).

De cura formicae

Formica est pustula parva, ex colerica materia nascens, et accidit cum ea pruritus et dolor vehemens caput calor ... et fortasse ambulat et vincit loca. Et color eius est ad citrinitatem declinans, et substantia eius rotundis et tumida, radix autem secundum plurimum est longa et tenuis. In omni formica, quae est punctura formicae. Et ab Avicenna, quod omne apostema in cute ambulativum et effigie latitudine est formica. —

De cura ignis persici.

Multotiens autem accidit quoddam apostema, quod ignis persicus nominatur, et sit pruritus cum eo et fervor immoderatus, et nisi succurratur, locus velociter ulceratur, et inspicitur aqua foetida, quae est, sicut venenum, et fortasse erit locus [illegible] et nigri, sicut carbo aut plumbum.

Et bekamodi quidem apostema alio modo dicitur prunæ, et non est differentia inter ignem persicum et prunam, nisi prima in diversitate materiae, quod est, quia carbo sunt de colera et propinquitas adurente permixta melancoliae. Et propter hoc accidit in eis nigredo.

Verum in igne persico magis dominatur de colera, et in pruna magis de melancolia. Et scias, quod hoc apostema est valde [illegible], praecipue quando cum eo accidit vomitus et pulsus cordis, et sincopis. Quapropter non sit tardius in eius curatione, immo velociter succurratur. —

De verrucis et porris, et clavo, et formica accidentibus in virga et in alia parte corporis y)

Verrucae multotiens accidunt in virga et in omni parte corporis — ex malis qualitatibus, quas natura expellit ad exteriora. Earum vero aliae sunt durae, et aliae sunt molles. Sed quae durae sunt, ex colerica sunt nigra, molles autem ex flegmate. — Et scias, quod non accidere in capite praeputii, semper sunt molles. Quare in eis non reiiciatur vacuatio. Opus ergo, ut mundificetur et scindas eas cum forficibus. —

IX.

THEODORICVS z).

De formica sive noli me tangere a)

Formica vulgari sermone noli me tangere dicitur. Morbus est, qui fit in omni et in vultu, et in ossa, bene crescit quasi pustulae, toto anno manens parva, et in summa noli me tangere est quoddam apostema quod fit a mento superius. et dicitur noli me tangere, quod ab ulcere de contagioso morbo vel dicitur noli me tangere quod si tangatur, magis fiunt humores ad ipsum, et sic exgenerantur ulcera. Fit ergo de duplici colera quaerens una non est adusta, inde generandis rubeum radicem rubeum colorem. Altera est adusta, unde generandis superius nigrum colorem. —

De formica b).

Formica est pustula cum pustulae, quae egrediuntur et faciunt acuiliere apostema parvum, et ambulant et forsitan vincunt, et color formicae est ad citrinitatem declinat, et ad infectionem cum subsida est ... rotunda, et secundum plurimum habent radicem latam. Et quaedam species est radicis parvae. Et in omni specie formicae sentitur, sicut punctura formicae. Et in summa omne apostema in cute ambulativum, quod latitudinem non habet, est formica.

Si autem locum fiet excoriatione, morbus resurgit: Quare adhibet cetera — Et formica corrosiva vocatur ab humanorum. Haec autem eius inconsummata est victoribus. — Et formicae proterrum destruuntur, si introducantur in balneum. Deinde egrediantur sine mora, quia eos balnei nocet eis, et linatur cum oleo rosato. Haec est ergo cura formicae et aliorum, quae in aurib sunt curanda. —

De apostematibus — virgae c)

Apostema in — virga aut ex humore calido, quam frigido generatur. —

De verrucis et porris accidentibus in virga — et de formicis d)

Verrucae multotiens accidunt, et in omni parte corporis. — Et cum accidunt in capite praeputii et sunt evulsa, scindantur cum forficibus et mundificentur. Item abscindantur verrucae radicitus et compleatur filo bene ante tota concumeas, et premantur cum digito longo tempore. —

De curatione formicae cum ferro e)

— Dicemus curationem eius (formicae) cum nondum est, ut in ipsius circulus concauetur et extrahatur, sicut de clavo diximus. —

De ficu, qui fit in ano f)

Ficus nascuntur in ano, et sunt quaedam carunculae superfluae. — Quando ficus est interior — item ad ficus qui exterior et in apparenti sunt positi. — Quod si profundantur ficus, et non recedant cum medicinis, et necessarium sunt amputari, sicut sic per omnem, sicut est de emorrosidibus supra dictum.

X.

v) Fol. 31. b.

w) Fol. 33. [illegible]

x) Cyrurgia magna Bruni Longoburgensis (ed. cit.) L. II. Cap. 5. Rubric 5. fol. 97 b. Finem illi, ut ipse sub calcem profitetur, a. 1252 mense Januario imposuit, quod contrarium Paduae in loco Sancti Pauli. Patria genere Calabrensi patria Longoburgensis fuit.

y) Chir. magn. L. II. c. 14. fol. 101 a.

z) Cyrurgia edita et compilata a domino fratre Theodorico episcopo Cerviensi, Ordinis praedicatorum (ed. cit.). Lux clarus seculo XIII, cum esset Cardinalis et Sabinis, Romae studuit et praedicatoribus domini papae (sic)... Hugonis de Luca, ut iste dementibus palam (l. c.). Scripsit hanc librum appropinquante fine (l. c.) sicut praecipuis eloquentiae doctoris Bonati, quem iste ad verbum repetit. Cum propria et ejus experientia. Cf. Kurt Sprengels Gesch. p. 277 T. III.

a) L. III. c. fol. 127 a.

b) L. III. c. 26. fol. 1[illegible] a.

c) L. III. 12. fol. 134. a.

d) L. III. 33. fol. 135. a. Contra ad verbum ap. Brunum legantur.

e) Ib. c. 40. fol. 135. a.

f) Ib. c. 43. fol. 136. a.

Digitized by Google

X.

GVILIELMVS DE SALICETO g).

De apoſtemate calido et frigido ſamoſo in inguinibus h).

Haec egritudo vocatur bubo vel *denguandes*, vel apoſtema inguinis et vicinitatum fit ex materia quae eſt circa capillitur ad illa loca et eſt eſt quando calida, et aliquando frigida. — Et fit etiam cum homo infirmatur in virga propter foedam meretricem vel aliam cauſam ſeu quod corruptum indiſpoſitur ſit et non poteſt materia mundificare virgam et locum, propter corruptionem malitiſicatam et propter ſtrictioram viarum redit materia ad locum inguinum propter habilitatem iſtorum locorum ad recipiendum ſuperfluitatem et effuſionem, quam habent loca iſta cum virga corrupta.

De ficu et condylomatibus in ano et vulva i).

Aegritudines hae ſunt a materia groſſa melancholica quae ad illa loca deſcendit et vertitur quandoque in carnoſitatem quandam. — Habent pedem quendam ſubtilem ut pyramidem latam in medio ſicut et non eminent ſanguinem neque humiditatem. *Condylomata* non habent pedem neque figuram ficus, ſed ſolum modo quaedam intercoſtitatem ſparſam ſine pede, plenam ſingulae melancholiae. — Si autem talis *ficus* fuerit intra anum aut intra vulvam, tunc leventur inteſtinum cum ventoſa magna poſita ſuper ano cui ſuper valva et inſpiciantur inteſtina. — Et ſi hoc non poteſt fieri cum ventoſa, tunc enim vectabis decantibus hoc fiat. Eodem modo in cura condylomatum procedatur.

De puſtulis albis et, fiſſuris et corruptionibus, quae fiunt in virga et circa praeputium propter coitum cum meretrice vel foeda ab alia cauſa k).

Haec egritudo ſaepe accidit ex frigida vel materie ventoſa retenta inter praeputium et pellem virgae, et cum non exſpirat cresſit et multiplicatur in loco ſi in cura neglecta fuerit in principio. — Iterum aliquando multiplicatur, quae corrumpitur pellis et denigratur et corroditur cum his ſolſſuetur virgae quae cum illo inflammationem non recipit. Et accidit cum hoc corrumpitur ſcora et ſiunt ſanguinis, et mors inuiterunt. Cura ſolanda eſt — mundificetur — lavetur — donec corruptio tenerere fuerit. Si vero non removeri poſſit et in tantum augmentatum ſit, quod de igne quae locus quod ſigerum eſt mortificatione. Tune intendas terrentionem denigratam corruptam radicitus, ſi eſt poſſibile, cum ferro igneo ſirmando corruptum a ſano quod ſi hoc ſubito non feceris non ceſſare corruptio augmentari donec totum membrum corruptum fuerit. — Attende hic, quod ablutio cum aqua frigida et abſterſio cum pano mundo et iterum ablutio dum incipit *poſt coitum cum foeda* muliere aliquod *corruptionis futurae veſtigium*, defendit perfecte virgam a corruptione futura, ſolum ob illam cauſam, mundificat ſi poſt illum ablutionem fiat ex aceto et quandam ablutio, vel loci cum ablutio aſperſio cum aceto medico aut petro in acero ſubſtis virga totaliter inquinata. Pulvis hermodactylorum valde valet eſt *parvus* virgae et aliis corruptionibus.

XI.

LANFRANCVS l).

De apoſtematibus.

Fiunt etiam ex ebullitione humorum corruptorum praedictorum *veſicae*, *formica miliaris*, pruna hoc ignis perſicus, quae quidem omnia ſunt diverſe ſecundum diverſitatem compoſitionum, et de ſuis nominibus eſt diverſitas apud auctores. De qua diverſitate non curo, ſed curo de coloribus et accidentibus. Et licet ornatum earum eſt una, ſecundum quod in vi debis in ſequentibus. *Veſicae* tamen ſunt ex materia praedicta ecora, ſunt, propter ſi perſiciunt eorum propter eam ſoluntur. *Formica* eſt enim puſtula, ſed eſt profundior in carne, et ambulat magis ad profundum et cito ulcerat. *Miliaris* fit ex eadem materia, ſed magis incurrere per ebullitionem, et facit puſtulas parvas ad modum milii cum magno furore et pruritu. *Pruna* etiam ſunt puſtulae ſubnigrae, duras, habentes in circuitu rubeum colorem, quae ſiunt ex malitie parte coleras eduſtae et materi melancholiae eduſtae.

De ſaphati m).

Saphati ſunt puſtulae parvae, quae naſcuntur in capite et fronte ut ſacie puerorum maxime et mulierum et quorundam virorum humidorum qui humorem eminentium habuerunt, et faciunt aliquando cruſtas. —

De impetigine, morphea, ſerpigine et albaras n).

— *Serpigo*, *impetigo*, *morphea*, ſumuntur aliter apud Salernitanos, aliter apud Arabes. Quod enim Salernitani vocant *ſerpiginem*, Arabes vocant *alhumla*, hic *impetigo* apud Arabes eſt *morphea*, et apud Salernitanos aliter, et aliter apud nos. Quod autem Salernitani vocant *morpheam*, Arabes vocant *albaras*. — Dico ergo, quod *ſerpigo* eſt cutis exaſperatio, quae ſerpit hinc et illinc, quae dicitur in Gallico *dardes*. In Lombardia *denbede* vel coloritur. Iſta provenit ex humoribus ſalſis in aſperatione cutem procedit. — *Impetigo* eſt cutis varietas, in alio colore mutata, ſine cutis laeſione in ſuis ſubſtantia vel forma, et non peccat niſi colore. — *Morphea* eſt cutis laeſionis cum cutis ſubſtantiae et laeſione. — *Albaras* vero non ſolum cutem laeſit, ſed et carnem. —

De apoſtematibus o).

— De colera eduſta et aliis eduſtis humoribus et corruptis plures hunt *puſtulae*, quarum aliquae ſunt multis et *miliarioſae* ſecundum ruconus malitiam. Fiunt enim inde *ignis perſicus*, *miliaris formica*, *pruna*, *herpes eſtiomenus* et *cancer*. *Ignis perſicus* eſt aegritudo, in qua ſunt multae puſtulae aqua venenoſa plenae in circuitu earum eſt rubedo extrema, totum occupans membrum, et eſt cum magno furore et ardore, et hoc fit ex colera eduſta cum ulcere. *Miliaris* habet puſtulas iſtas parvulas ut milium, et non eſt cum tanto fervore, tamen ſervet et ſtrecdit, nec locus eſt ita rubeus, et ſit ut plurimum de ſuceeſſione ſlegmatis cum parte modica colera. *Formica* eſt puſtula non valde ſervens quae ſunt in ſuperficie cruſtas et eſt ex eduſta colera magis ipſa. Haec ambulando corrodunt membri ſuperficiem et eſt cum ardore magno. *Pruna* ſimiliter eſt puſtula, quae ſit ex melancolia eduſta et haec eſt nigra vel lurida, et venit cum multis accidentibus propter malitiam venenoſ-

g) *Inſipit Cyrurgia Mag. ſive Guilielmi de Saliceto placentini.* — Explicit opus Magiſtri Guilielmi de Saliceto in Cyrurgia Placentine impreſſum ad exemplar emendate ipſius Magiſtri Guilielmi. Anno ab incarnatione domini M.CCCC.LXXVI die XV. Menſis. Claruit Veronae medio ſeculo XIII. (...) reliquis medicae et chirurgicae artis in experientia, omnia medico et profitebatur. (...) Tom. III. libri ..... ipſe ... obiit a. M. CC. LXXV.

h) Chirurg. l. 42.

i) Cap. I. 45.

k) Cap. I. 48.

l) *Parva cyrurgia Mag. Lanfranci Mediolanenſis.* Ed. c. l. cap. 12. fol. 18. — Floruit diſcipulus Guilielmi de Saliceto, et medio XIII. ſeculo, Mediolani Regiensis et Bononiae, quae omnia ambagibus

Pondus tibere ſub Philippo Francorum rege commendatus in ſuo ex Mediolano victoriae Medicinam in Galliam in Gallia transformavit. Lugdunum ſuper Cirurgiam ſcribens ſua *de Chirurgia* ...... omnes Chirurgi ...... ſuos verſus vaſit quo ..... in plures per omnes diverſos ...... Lutetiae Pariſiorum a. 1295. generalis ... nominatim habuit cum ..... in regno magiſtri ... de Pariſienſis ut doctorem compoſuit librum ſuum ..... a. 1296. Sic ipſe Lanfrancus ... choragus ..... Cf. (...) Lex. Biblion. p. 14. T. III.

m) *Practic.* I. *Ars completa totius cyrurgiae* Tract. III. Doctr. I. c. 3. fol. 170 a.

n) Ib. c. 6. fol. 170 b.

o) Tract. III. Doctr. II. c. 2. fol. 173 a.

Digitized by Google

remeſcitus, et eſt timenda maxime, cum venit prope membra nobilia. *Herpes* — ſit etiam, quando malae puſtulae penetrant in membra, ventrem ſuperficie corrodentes, ſicut *formica*. —

De apoſtemate in inguine p).

Saepe provenit *apoſtema in inguine* propter vitium virgae et pedum, proptereа, quod locus eſt deſcenſus humorum ad ille loci. Et tunc non eſt ita timendum, propterea, quod emittit tunc poteſt ſine malo corporis plenitudinis, et ideoque eo, quod decurſus humorum materiae ibi ſit. Saepe quoque generatur *ſine vulneribus* in ilis locis, et tunc plus eſt timendum, ſpecialiter cum corpus eſt malis et diverſis humoribus plenum. —

De apoſtematibus virgae et teſticulorum q).

Sicut aliis membris, ita genitalibus accidit *apoſtema*. Quod aliquando eſt *humorale calidum* vel *frigidum*, vel alia. Aliquando repletur *virga ventoſitate groſſa*, ipſam cum dolore extendente. — *Ventoſum* cognoſcimus eo, quia accidit quibusdam membris *rubedo*, et eo, quod membrum eſt vel ſentitur et durum, et non multum ponderoſum, neque color ab alterius colore partis corporis variatur. — *Curatio* communis apoſtemati calidi *in teſticulis*, quam in virga eſt. — Cum autem ceſſit *materia*: *curſus* — Si vero *apoſtema teſticuli* induretur. — Cum autem *virga tenditur groſſa ventoſitate*, ſicut accidit quibusdam in infirmibus, quibus ex calore egente in groſſis humoribus reſolutis quaedam groſſa ventoſitas virgam tendens, tunc locum conſidera. Si calidus eſt, et ſit ſicut dicendo, et cum ſtiptic. epithema. —

De ficu et cancro, et ulcere in virga viril r).

Ficus eſt quaedam *excreſcentia*, quae naſcitur *ſuper praeputium virgae*, et aliquando *ſuper caput*. Quae quidem aliquando eſt *mollis*, et de flegmatica generatur materia. Aliquando dura, et de melancolia. Quae ſi corrumpatur, tranſit in *cancrum*. *Cancer* ſit *in virga*, ſicut in aliis diximus ſieri membris. *Ulcera* veniunt *ex puſtulis* calidis, virgae ſuperveniendibus quae poſſint creſcere vel ex acuis humoribus locum ulcerantibus, vel *ex commixtione cum foeda muliere*, quae cum aegro, talem habens morbum, de ne ie concubuit. *Cura ficus* flegmatica eſt ligatio cum filo vel tonſura eſt ciſio et loci conſolidatio. — *Melancolici* vero cura eſt dubia. Curatur tamen haec excreſcentia cum corruptivis medicamentis. — Securior tamen methodus auferendi illam excreſcentiam eſt tangere cum ferro calido, et poſtea ponere butirum uſque ad cutem, eſcarum, poſtea iterum tangere cum ferro calido, et ſic ſucceſſive et leniter operari, donec tota ſuperfluitas ſit conſumta. *Cancer* vero non curatur, niſi membrum infectum totaliter auferatur.

Nec eſt aliqua alia melior ad auferendum quam ſit ignis. Locus ergo infectus cum ſolo radicitus comburatur, et poſtea mundificetur de cute ſuperpoſita, et vel ulterius cum deinceps ſuccus ſit ſol[illegible] ſetus. Non hic non dimittas quin ſuper partem ſanam ponas cerotum defenſivum, et ſpecialiter illud, quod fit cum bolo armenia et terra ſigillata. Locum ſanum a corroſione defendit.

Ulcera curantur cum fortibus abſterſivis, quae quandoque *ingroſſant labia praeputii*. Ita quod videntur ibi fieri *verrucae*, quae non curantur, niſi illa *groſſities auferatur*, quod multum valet haec medicina, quae groſſitiem removet et deſiccat. — Nam ulcera deſiccat et conſolidat, et cancrum interficit.

Si vero non eſt ibi tuſſi ſole excoriatio, appone unguentum album. — Si quis enim invenerit ex malo *corruptione ſcriptura* cum accedit a muliere, quam habet inſpectam a venenoſum, lavet illud cum aqua cum aceto mixta.

De emorroidibus, ragadiis et fiſtula in ano s).

— Hae vero venae aliquando aperiuntur, et quandoque *emorroidae*, aliquando *apoſtemata*. — Si ſanguis fuerit groſſus flegmaticus, generatur *ficus*. Si fuerit groſſus, cholericus, generat *moralem* et ei *ſelem emenulam*. Et ſi fuerit groſſus melancolicus, generat *condilomata*. — *Ficus* cognoſcuntur quando eſt ſine colore, et ſi colorem habet, eſt cinericius ſeu pallidus, et eſt valde mollis, et habet pedem ſubtilem ſicut eſſet pediculus ficus. Et aliquando oritur quaedam ſubalbidam ſuperfluitatem, et tunc cura eſt levis. *Curatio pediculi et ficus* eſt ut habeas filum ſericum ſortem et ſtringes pediculi cum eo, ita, ut quod aeger ſentiat ſtrictorem et quolibet ſtringe plus filum donec pediculus totaliter laceratur, et cadet ficus, poſtea cum deſiccativo conſolidatio reſiduum deſiccetur. *Moralis ſive mora* magnum ſacit dolorem, et eſt emmanens cubeo habet parvo capite, ſit in modo celi, et eſt ſubrubea, ad ſanguinem tendens colorem. Et haec, niſi ſuerit curatum magno dolore, aliquando generat *apoſtema*. — Si vero in illo loci apoſtemat vertatur ad *fiſtulam*, et quum exſpectes quod per ſe aperiatur ab intra, quoniam tunc ſemper erit et valde parum materiae, quod ſcinditur, quod videbis exterius groſſum, uſque ad intimum profunde procedat. Illud ergo ſcindatur apertum, antequam digeſtionis habeat complementum. —

Condilomata ſunt dura, ut *ſcrophulae*, et curantur diſſolvendo et mollificando. —

Ragadiae ſeu fiſſurae aliquotiens ſiunt in ano ex humore in illi ex durum eorum ſecernente, quae curantur cum albis et pectus humectantibus et cum ſeſſione in aqua decoctionis maluae. —

De cancrenis et malo mortuo t).

Malum mortuum eſt quaedam ſpecies ſcabiei, quam plus diſſolvit ad crura, et eſt de groſſis humoribus aduſtis *per inguina* deſcendentibus, quorum aliquam partem retinent *in inguine*, et *glandulae* *inflat*, quas ibi naturales reverunt, ita, quod ſuperveniens in has glandulas, quae ſunt in inguine, tumeſacit. —

XII.

ARNALDUS DE VILLA NOVA u).

De puſtulis, carbunculis et fiſtulis in membro virili et teſticulis x).

Aliquando naſcuntur *puſtulae in virga*, vel *in teſticulis*, quibus erumpit, ſic *ulceratio* in praedictis locis, et *cancer* ſive *fiſtula*, & *puſtula* quandoque excoriatur ibi — Inungantur loca — loca puſtuloſa apparentur. Hoc enim tollit dolorem et inflammationem, et maturabit ipſas puſtulas perquam. Haec cum ſiant, quaeque puſtulae rumpuntur, et ſanies ab eis emanaverit. Et tunc laventur optime *puſtulae* hic *ſeantur* cum vino decoctionis lilii.

Et ſi *ſub capite virgae* fuerint inverſi circa virgam, et laventur cum praedicto vino, vel ſi in *pene* fuerint porus, laventur cum lente triticis, deinde pulvis conſolidationis deſuper ponatur. —

Quod

p) Tract. III. Doctr. II. c. 11. fol. 187. b.

q) Ib. c. 13. fol. 198. a.

r) Tract. III. Doctr. III. c. 12. fol. 199. b.

s) Ib. c. 13. fol. 200. a.

t) Ib. c. 13. fol. 200. a.

u) *Arnold. de villa nova* [illegible] opera [illegible] [illegible] [illegible] tractatus *de philoſophorum lapide*. [illegible] librorum et capitulorum in hac [illegible] *Aligurtatis* [illegible] legitur *Apud Sequanum de gohorem* — [illegible]

de pelle. *Argent.* 1541. & per *Godofr.* H. *Ruff.* in unica [illegible] Nam [illegible] *Symphoriano Champerius* in oppido Villanova [illegible] a. 1300. Parisiis et Montpellii artem [illegible] Theologicam. (Arnaldus [illegible]) [illegible] Philoſophiam et Medicinam. [illegible] Parisiis [illegible] ad regem [illegible] et [illegible] ſepultus.

x) Breviar. L. II. 29. fol. 177. b.

Digitized by Google

Quod ſi pendentes puſtulae non fuerint curatae, ut ibi *cancer* vel *fiſtula* fuerit generata, apponatur pulvis tartari ſublimati pulverizati. — Cum his enim ſolis *cancer* curabitur, ſi *levis*, *parvus* vel *novus* fuerit. Si vero *cancer* fuerit *periculoſus* et *fortis* lavetur cum aceto forti vel cum urina pueri virginis calida, et pulvis ſuperſtitorum — ipſi cancro ſeu fiſtulae apponatur. — Quod ſi ipſe *cancer* ſeu *fiſtula* in naturam fuerit *fortiſſima*, quod quaſi non ſit in membrum transpoſuerit, et ſi medicina [illegible] in ſua [illegible] ſeu [illegible] curari non poſſit, tunc ultima medicina eſt ipſum *cancrum cum radice* opertet [illegible] uſque ad vivum, poſtea cum ferro candenti argenteo vel aureo coquere ipſum radicem cancri poſtea loca illa, ſicut cetera vulnera curentur. —

Additio. *Quidam* habebat multas *puſtulas* et *veſiculas*, *plenas* [illegible] *cum dolore magno* — Ad *ardorem* et *ruborem*, et *cruorem*, quae ſunt in membro virili expertum —

De exorroydibus y).

— *Caro vero ſuperflua*, quae pendet circa anum, dicuntur *attrici*. *Caro vero oriens* circa *foramen* vel ſuperflua inter duas urtes habens granula, quaſi ficus nominatur *ficus*. Ex quibus *ſudes* quandoque procedit, quod quandoque ex ſanguine, quandoque ex ceteris generantur humoribus. Et haec paſſio gravitate curatur. —

XIII.

SIMON IANVENSIS z).

Acrocordines a) ſunt verrucarum ſpecies, ut Grammaticus Gordius Felix ſecundum Graecos tres differentias verrucae ponit. *Acrocordines*, quae ſeu latae ſunt ſuperficiei et ſine dolore, aliae vero mobiles, radices habentes parum cutem adhaerentes, infantibus ſaepe naſcuntur. Aliquando ſua ſponte cadunt. Quae cum digito fuerint preſſae, dolorem faciunt, ſimilem morſibus *formicarum*, unde Graeci *myrmecias* dicunt. Sunt et aliae aſperae et criſpulae, in ſimilitudinem ſumitatum thimi, unde a Graecis *thimus* appellantur ac Graecus *Acrocordines* ſcribitur. *Ceruchus* ſunt quaedam verrucae ſtrella, quarum ſunt diverſa nomina, et vi da ſunt *Acrocordones* vocant, ubi ſub cute cum aliquid durities, et interdum paulum aſperum, coloris eiuſdem. Infra tenue ad cutem baſis. Idque modicum eſt, quod raro ſit hac magnitudinem excedit. Vix tamen unum eodem tempore naſcitur. —

Ficus b) vocantur duriores ulceroſae, habentes in ſe grana, ſicut grana ficuum, quae dicuntur graece *ſikar*, quod eſt *ficus*, ut infra in *ſikar* —

Sicodes c) ſunt *ficus* in ano, qui fiunt ex ſuperfluitatibus prope inteſtinum, quando putreſcunt. —

Sikar PAVL. *Sikar* appellant humores ulceroſos rotundos ſubduros rubeos quos ſequitur et dolor. Naſcuntur autem hae plurimum in capite, aut et aliis membris. —

TIMOR d). PAVL. *cap. de dolore ſpadicorum*, eſt ſpecies verrucarum. —

Thymus eſt ſpecies verrucae. —

Thymon Cor. cel. *tumor* nominatur, quod ſuper corpus quaſi verrucula eminet, ad cutem etiam, ſupra

labiis, ſubdurum, et in ſummo paruſpuriat, idque ſummum colorem ſicut thimi repraeſentat, unde ei nomen eſt, ſiusque ſinditur et cruentatur. Nonnunquam aliquantulum ſanguinis fundit: ſere circa magnitudinem ſabae aegyptiae eſt raro maior, interdum perexiguum. Modo unum aut modo plura naſcuntur. — *Poſſima* tamen in *aliſſimis* ſunt, maxime, quae *de ſanguinem fundunt.* —

XIV.

DOGLIONI e).

L'anno 1304 fu provedute, chi curaſſe à quelli che vuo il *vermocane* (che è ſpecie di malore) pagaſſe ogni volta un. ſoldo.

XV.

BERNARDVS GORDONIVS f).

De apoſtematibus in generali g).

— Apoſtemata quaedam ſunt de materia non adusta, nec multum corrupta. Et quaedam ſunt de materia aduſta, corrupta, ulcerante, corrodente, corrumpente carnem et oſſa et cetera. Et iſta ſunt multiplicia valde, ſicut eſt *ignis perſicus*, ſeu *ignis infernalis*, ſeu *ignis Sancti Antonii*, quod idem ſunt, et *carbunculus* et *antrax* — *formica miliaris*, *formica ambulativa* — Intelligendum ſecundum AVICENNAM, quod omne quod ulcerat et corrodit, et denigrat, et comburit et eſcharam facient, ſicut cauterium, poteſt vocari *ignis perſicus*, ſeu *carbo*, ſeu *carbunculus*: et videtur ſub iſtis comprehendere *formicam* et quaedam alia. —

Impetigo, *ſerpigo*, *formica miliaris* et *formica ambulativa*, ſunt puſtulae parvae, aſcendentes et infixientes autem de colera aduſta, magis ſubtili, et propter ſerpunt et moventur, et creſcunt et deambulant per cutem, et quaſi aliquando videntur volitare, et aliquando quieſcere in uno loco, et aliquando occupant parum de cute, et aliquando multum. Et accidit aliquando vulgariter *eadebet*, aliquando *ignis volatilis* cum calore et rubore, et dolore, et *infectione* [illegible] aliquando *ulcerant* et *corrodunt*. *Inter* ignes *infectionis* et *corruptionis* cutis poſſunt reponi. — Omnia apoſtemata de materia aduſta, ſicut *antrax* et *carbunculus*, et *formica* — omnia ſunt peſſima et mortifera. —

De formica miliari h).

Formica miliaris eſt puſtula parva, acuti capitis, calida, aut multae *puſtulae*, et videntur *ambulare*, quoniam videntur exequi. Aliquando ulcerat, et aliquando non. — Quia igitur in omnibus iſtis materia eſt *venenoſa*, magnum ſtudium et magna cautela adhibeatur, ſicut in *igne perſico* recte.

De malo mortuo i).

Malum mortuum eſt quaedam ſpecies ſcabiei, quae oritur ex melancolia naturali aduſta et ex aduſtione phlegmatis ſalſi, cum livore et nigredine et *puſtulis cruſtoſis magnis*, *fetidis*, *ſine ſanie* cum *aegritudine*, et cum quadam *inſenſibilitate*, et cum turpi *aſpectu*, in coxis et tibiis frequentius ſunt eminens. —

De

y) Ib. c. 34. fol. 110. b.

z) *Clavis Sanationis Simonis Ianuenſis*. Venet. per Simon. de Luere. 26. *ſ Ianuarii*. 1507. *f.* Arnoldus Geruns. Phyſicus Aul. Papae Bonifacii VIII. Caepit iam et ſcribere a. 1288. Conſercti Rothomagenſis. Iste lexico eiusmodi memorabili ſtudii praeſtitit obſcuriores et conſulatu difficiles.

a) Fol. 4. b.

b) Fol. 32. a.

c) Fol. 64. b.

d) Fol. 110. a. et 72. b.

e) Conſi memorabili del curiom ad 1851. c. 53. ap. HENSLER l. c. p. 110. Cf. C. TRAPP *Geſchichte der ſyphilitiſchen medicin*. Tübing. 6. II S. 15. ſeq. ibi eadem cum pluribus exemplis conſiderantur.

f) *Tabula Practice Gordonii dicte Lilium Medicine*. — Impreſſa Venetiis per Antonium a Gregorium de Gregoriis fratres. Anno Dni. 1498 die 16. Iunii — 4. Atque alterum, quae venit ad manus et *[illegible]* Bern. Gordonii Opus Lilium Medicinae inſcriptum de morborum prope omnium curatione. ſeptem particulis diſtributum — Lugd. ap. Gul. Rovillium 1574. 8. In hoc repertum eſt editt. de 1542 et Fol. 1542. 8. qui in [illegible]. Et de conſervatione vitae humanae a die nativitatis uſque ad ultimum horam mortis — ap. Iacob. Bamkiſt. Lipſ. 1570. 8. In chronicis invenitur et anno 1 et 12 practicam. In poſtremo ſcidit Monteſpeſſulani poſt annorum vigeſimum laborare a domino 1305 usque ſuas ſuis. De vita eius vide Eloy Dictionn. hiſt. de la Médec. T. II p. 385.

g) Partic. I. c. 19. fol. 25. a. ed. Venet.

h) Ib. fol. 25. a.

i) Ib. c. 24. fol. 31. b.

De paſſionibus virgae et de apoſtematibus k)

Paſſiones virgae ſunt multae, ſicut ſunt apoſtemata, ulcerationes, cancri, inflatio, dolor, pruritus. Cauſa enim aut ſunt exteriores, aut interiores. Exteriores ſunt — coitus cum muliere, cuius matrix eſt immunda, plena ſanie aut putredine, aut ventoſitate et humiditate corrupta. Si autem cauſa fuerit interior, tunc ſunt, ſicut humores corrupti et mali, deſcendentes ad virgam et ad partes inferiores, ſubſequente paſſione praedicta. — Paſſiones virgae et membrorum infirmorum ſunt difficilis curationis — De apoſtemate calido. Inveniuntur tumor in foramine virgae, ne ibi appareat, et ſuperflue liberè poſſit exire, conſiſtit tum apoſtema. — De cancro in virga. — Et cum tunc multiſcitur ſiunt, quod diſcernitur, quia apparet cum rubeo, tunc regeneretur cum cum aloe — et ſi unus mortua plurimo apparent, [illegible] — Curatio ulcerum virgae. — Curatio fluxus ſanguinis a virga — Inflationis virgae — verrucarum. In calidis exterioribus excoriantur cum virgae, deinde hoc ſicut apparent. — Secundo intendum, quod apoſtemata naſcuntur frequentius in renibus in virga, quam in ſtatibus. — In hiis tibus etiam ſunt virgae rubei et molles, ideo virgae humore aliter apoſtematur.

De apoſtemate matricis l)

Apoſtematur matrix ſicut alia membra. Cauſa enim aut eſt exterior, aut interior. Si exterior tunc eſt ſicut — nimium coitus — Et ſi eſt interior, tunc eſt *retentio ſpermatis*, aut humor currens ad locum. —

De ragadiis vulvae m)

Vulvam, *ragadiam*, *pruritum*, dolor, aliquando accidit in matrice. Cauſa enim aut eſt exterior, aut interior. Si exterior, ſicut — *groſſitudo virgae viri* ſi — Si autem eſt interior, tunc eſt propter ruptionem apoſtematis aut humoris acutae corroſione aut ſanie. — Si autem quod exit eſt ſanioſum tunc eſt ruptura apoſtematis aut puſtulae. Si eſt virulentum fetidum, tunc eſt corroſio et concretio. Si eſt lotura carnis, eſt ibi putredo.

Si ex humoribus calidis eſt ibi calor, dolor, punctura, mordicatio, inquietudo. Et ſi cauſa eſt frigida, omnia ſunt remiſſa. — Conſuevit etiam aliquando diſtendi ſic. Ponatur mulier in loco luminoſo et ſpeculum ponatur naturalibus illius, tunc in ſpeculo apparet, *ſi fuerit ulcus*, aut *ragadiae* —

De ſterilitate mulierum n).

— *Haemorrhoidas* et excreſcentias in matrice non videntur recipere curationem, nec etiam tortuoſitates foraminum virgae mulie. — *Mulieres vulneratas et poſtea cicatricatas* non recipit curationem. — *Verrucam naturae*, *haemorrhoidas* et excreſcentias matricis reſtaurationibus o) decoriatque. —

XVI.

SILVATICVS p)

Bothor, *bother* q), id eſt, eminentia carnis vel puſtula. — *Bothor* id eſt, eminentiae in cute non naturales, et ſunt puſtulae albae, parvae et citrinae coloris, vel ſunt puſtulae parvae quae ſunt in *putrio*. —

Condiloma r), graece *emoroida* caeca, ſcilicet emorroidas cum ſpecie ſine pede, a qua nihil ſanguinis emanat, ſed aliquando emanat quaedam humiditas ſubtilis. Quando vero fluit ſanguis, vocatur *emoras*

Ficus s) pro morbo vocatur durities vicerſiae, habentes in ſe grana ſicut grana uvarum vel ficus. Pro morbo dicitur aſpectus palpebrarum. —

Fime pinguis ſicut, puſtula. — *Fumata*, ſunt ſi[illegible] turgentes —

Formica t) eſt puſtula parva, quae egreditur, et ſentiſſe viceratur, et ſi tactu ſolvitur, et color eius declinat ad citrinitatem, et ſi ex colera rubea, et eſt, ut granum milii.

Ragadiae u) dicuntur ſciſſurae accidentes in ano vel pellibus malis arctatis.

Thimus x) eſt ſpecies verrucae. Lege acrocordina.

Verruca y) dicitur quaedam durities, habens in ſe grana, ſicut grana ficus. Et habet tres ſpecies. Nam una eſt eiuſdem groſſitiei in capite et in pede, et dicitur verruca l. *porrus*, vel in pede ſubtilis et in capite groſſa, et dicitur *clavus*, et *acrocordon* ſunt ſpecies eius.

XVII.

ORDINATIO IOANNAE I. VTRIVSQVE SICILIAE REGINAE QVOAD LVPANARIA z)

Statuta antiqua lupanaris Avenionenſis

I. Anno M CCCXLVII et die 8 menſis Auguſti, optima Regina noſtra IOANNA conceſſit, ut lupanar publicum eſſet Avenione, ſed vetat meretricibus mulieres per civitatem evagari. Iubetque omnes lupanari concludi, et ut hae ut cognoſci poſſint, ligulam rubram ab humero ſiniſtro geſtari.

II. Item ſi qua puella, quae iam culpae ſuit ſubiecta, corpus vulgare velit, a claviger seu *regi* tunc lupanarium ſimul a prehenſa per manum in causa ad tympani ſonitum, ligula rubra ab humero dependente, et in lupanari collocetur cum ceteris, denudans, ſi poſt unum ſeme intrerit in civitatem virgarum in ſecundo loco, ſi iterum, flagri et exilii poena

III. Edixit optima Regina noſtra, ut lupanar conſtituatur in vico ponte perfracto iuxta conventum Fratrum Auguſtinianorum uſque ad portam Petri. Et in eandem partem porta ponatur, qua omnibus ingredi liceat, ſed quae clave claudatur, ne quis iuvenis mulieres adire poſſit ſine venia Abbaſſiae ſive Baylissae, quae quotannis a Conſulibus eligetur. Baylissa claves ſervet, moneatque iuvenes ut turbas caveat, nec mulieres vllam incutiant molestiam meritorum. Sin ſecus, ſi quae ſuerit expoſtulatio, eis vaulas non exituros eſſe, niſi ut ab apparitoribus in carcerem coniiciantur.

IV. Iubet Regina, Sabbato quolibet a Bayliſſa una cum chirurgo, a conſulibus praepoſito, mulieres meretrices ſingulas inſpici, quae tempus in lupanari praeſtant. Et ſi qua ſortiatur aegritudinem, illam contraxerat, a ceteris ſeparari et ſeorſim habitet ne ſui copiam facere poſſit, ut morbi praecaveantur, qui a iuvenibus poſſint concipi.

V.

k) Partic. VII t. 5. fol. 206. a.
l) Ib. t. 11 fol. 211. a.
m) Ib. t. 11. fol. 218. b.
n) Ib. c. 14 fol. 219. b.
o) L. 1. chirurgia.
p) *Opus Pandectarum medicinae Matthaei Silvatici. Nuper emendatum cum quotationibus omnium auctorum in locis propriis a Symone Leonardo* — 1534. *Habetur Lugduni apud* Iacobum Giuntae. *Ad calcem: Explicit Opus Pandectarum — per Eximium magiſtrum Dominicum Vercelli de ſuſpendo. Lugduni nunc denuo accuratiſſime per eruditum virum* Theobaldum *Payen* [illegible] *Anno Domini M. CCCCCXXXIIII. die VIII. menſis Auguſti.* Chr. a cura a 1317 ut ex dedicatione illius patet, ROBERTO regi Siciliae ſuo, dictum Pandectarum ſed [illegible] et [illegible].
q) Pandect. Med. c. 104 fol. 36. a.
r) Cap. 179. fol. 46. a.
s) Cap. 268. fol. 24. b.
t) Cap. 131 fol. 56. a
u) Cap. 117 fol. 145 a
x) Cap. 626 fol. 162 b.
y) Cap. 653 fol. 164. b.
z) *Leg.* hoc ſtatutum ap. ASTRUC *De morb. Vener.* Pariſ 1738. 4. p. 77 ſeq. lingua provinciali et latina expreſſa ex de vero repertis documentis. Varia cum a linguam germanicam Cl. FRANK *Syſtem der mediz. Polizei* B. II S. 13 ſeq. porro ... commentario Cl. HENSLER l. c. p. [illegible] Sermo eſt a 1347

Digitized by Google

V. *Item ſi quae mulierum quae in lupanari poſſent, gravidata fuerit, caveat Bayliva, ne quid detrimenti embryoni accedat, moneatque conſules, ut futuro partui provideant.*

VI. Item caveat diligenter Baylivus ut quae omnino in lupanar admittantur diebus Veneris et Sabbati hebdomadis ſanctae aut festis diebus Paſchalis. Si ſecus fuit, excommunicanda et flagro caedenda.

VII. Item (cupiens) Regina, ut omnes meretrices mulieres quae in lupanari perſiſtunt, nec rixas, nec litem invicem contendant, ac nec furta et iurgia exhibeant, et ſaeviant ſolite, amice inter ſe vivant. Et ſi quid diſſidii intervenerit, a Baylivo controverſia dirimatur, cuius iudicio ſtandum erit.

VIII. Item ſi quid furti ſubreptum fuerit, reſtitutio a Baylivo bona gratia procuretur. Sin vero, quae rea eſt, reſtituere [illegible] primam plectatur virgis ab apparitore in conclavi, et ſi iterum eadem culpa invenitur, flagro a carnifice cædatur.

IX. Item ne Baylivus Iudaeum aliquem in lupanar recipiat. Quod ſi vero Iudaeus quidam clam et aſtutia intrograſſus cum muliere quapiam rem habuerit, in carcerem conſiliatur flagro per urbis compita mulctandus.

XVIII.

IOANNES ARDERN a).

Contra incendium. Item contra incendium virgae vel ſic interius ex calore et excoriatione ſiat talis ſyringa (iniectio) lenitiva. Accipe lac mulieris maſculum nutrientis et parum zuccarum, oleum violae et ptiſanae, quibus commixtis per ſyringam infundatur, et ſi praedictis adiunxeris, lac amygdalarum melior erit medicina.

XIX.

GVIDO DE CAVLIACO b).

De carbunculo et antrace c)

— Eſt ergo carbunculus ſive pruna, ſicut ignis perſicus vel ſacer, quae quaſi pro eodem accipit AVICENNA puſtula ſugrmanea, mala veſicam et comburens locum in quo eſt, nigra ſeu cinerea cum rubedine obſcura et dolore acriſſimo, et ardore et veſicatione in circuitu ex quo evenit quandoque ſyncope, febris, quibus facile accidere combuſtio et cancrum —

De formicis d) —

Formica eſt puſtula vel puſtulae multae colericae ſive lividae cum inflammatione et pruritu ambulantes in cute, cum ulceratione corroſione et virulentia. Et breviter: *formica nihil aliud eſt*, quam *herpes miliaris*. Eiusdem enim generis ſunt. — Cuius duae ſunt ſpecies. Una eſt *miliaris* quae de magis acri et ſubtili cholera, alia corroſiva, quia de groſſiori cholera — et dicitur *miliare*, et tamen poteſt ingrediens materia, quod videtur eſſe *puſtulae ſimiles ut lenticulae quae ad modum ficus ut lentiae* ſunt apparentes. — Signa *Formicae* eſt incisivis reſolutionis, quare herpes. Formica non habet eſcaram, licet poſſit habere putredinem et ſaniem.

In omni formica ſentitur quaſi punctura ſpinae, inquit AVICENNA. Verruca in giſcendo aſſimilatur formicae, non tamen in materia, ſed poſt eſſicitur *clavus* —

De ulceribus virgae et testiculorum e)

— Quae autem (ulcera) ſiunt in genitalibus, ut in virga et in matricis collo, ſive verecunda, et [illegible]: alia ſunt virulenta, putrida et corroſiva, et cancroſa, et non ubique ulcera ſiſtulat. In virga quae intra labia ſunt, carnes eſſiciuntur ſuper eas ſundamenta. Quorum cauſae ſunt humores mali corrupti et a ſuperſluis, et calore malo cauſato, ſiunt ulcera et labia indurata. — Ulcera aliorum membrorum ſunt diſſicilia — quia ſunt calida et humida, ab urina perfuſa, ad quae ſalutem perſicere, ut ulcus, quod proprium vereundiam non manifeſtatur, quandoque ſiunt maligna. Et deteriora ſunt illa — quae ſiunt in licerte, qui eſt in radice virgae et in matrice, et quae profundantur interius, quam ſunt in naſſello.

*Ulcera ſine flegmone in glande et cum — colore ſive incarnatione malo egent, ſed leviore curatione non tali, ſicut alia ulcera, ſed in tantum ſpecies in virtute, in quantum forte et hoc pruritu ſicciora in cura.

Et ſunt ſunt apud balneum plus, quam circa locum putredinis, quod quidem decoctio, nuclea vel lixivium, in quibus ſtillabis lavationis ad ulcus, in quo ſuit magis dolens quam advertens, ex quo pruna ſunt a rectum hiatum degenerant, per hoc quod ſi fuerit ſola excitatio et chirſa [illegible], ſufficit lavare cum aqua roſarum et plantaginis, ut ad vidaam cuncaq ut aliorum, et ponere unguenta alia, maxime tutia — *Si autem fuerint ulcera virulenta humida, et quodlibet corroſiva*, in his alipes ſolum bonum eſt ſaniarum. — *Et ſi ulcera fuerint corroſiva* et praecipue tempore praecipit AVICENNA quod praedicta cum lixiviis inſpiſſantur. *Si autem fuerint antiqua et putrida et cancroſa* mutatae et ſubtiliantur cum collirio ſub. — Non enim curantur ſecus et ſunt in fortiori illo ſunt lenientes abluſionum — *Si autem fuerit maligna, ut, quod locus denigretur*, tunc melius eſt ut penitus locus niger abſcindatur, et poſt cauteriſetur, et cum aliquo cauſtico — ſupponitur, et poſt, loco mundificato, cicatrizetur et conſolidetur.

Si autem in iſtis ulceribus fluxus ſanguinis acciderit, cum pulveribus et crocis reſtrictivis cum manibus aut trochiſcis manibus bene tenentur, ponatur arſenicum quia non fallit, ſcrutans quod cadit ſupra venam apertam. In quo caſu *ſi medicamina non poterint ſuper locum attingere* praecipiunt — *incidere pellem* et tunc medicina applicetur. Quod ego ſicio tantae, *quia male poſtea conſolidatur, et praeputium caditur et congregatur, et ſiunt tumores ſub virga*, quod eſt valde turbidum. Propter quod Iudaei circumciſi ab hiis poena ſunt ſecuri. — In omnibus eſſe ut laudabile ad dolorem et ardorem — et prohibeatur morris — et ut propter apoſtema non claudatur foramen virgae, ponatur in eo tenta *de cera vel de panno* delicato, et ligetur locus, et ſuſtineatur cum ſacculo et ligamento.

Rhagadiae autem, et *ficus*, quae veniunt in virga et matrice, et *carnes ſuperfluae* curantur, ut quae in ano. —

Groſſities quae ſub virga efficitur propter incidere praeputium ligetur et cicatrices et poſt, ſi eſt neceſſe propter haemorrhagiam, cauteriſetur.

Formicae, quae veniunt in praeputio et in virga, per vada ſaepe ſerviunt, male conſolidantur —

Emorroydes — morbi ſunt a ſanguine groſſo, verrucae a carunculo, veſicae a flegmate, exitus ex melancholicis humoribus. —

De

a) Vide. BIRCH Philoſoph. Tranſact. Vol. XXX. p. 819. ſeq. et raper [illegible] anſ gom. B. I. R. 536. et FREIND Hiſt. Med. p. 284. ſeq. Scripſit vero hanc a. 1380. circiter.

b) *Cyrurgia Guidonis de cauliaco. Et cyrurgia Bruni Theodorici Rolandi Lanf rinci Rogerii Bertapalie.* Venet. 1498. f. Repetita *eſt Lugd.* ap. Steph. Hvenantem 1588. 4. ſed antiqua ponſuis et tecta eſt quam LAUR. JOUBERTUS Prof. Monſpelienſ. elaboravit. Lugd. 1 eſt Q. Philip. Tinghi. 1584. 4. typi [illegible]. [illegible] (in ponſe) 1363 et poenitere ſtudio viendis poſſideat. Vixit ſub tempore chirurgus chirurgus, Avenione Pontif. Clementis VI. et Urbani V. quod cum ut expertiſſime commendabile [illegible] magnae lectionis et experientiae, peculiares poſſidentur a. 1363. graſſante inſtitutionis ſcriptorum chirurgia. Vitam et illorum genio ſcripſit Lorg. Dotteron. p. 174. T. 2.

c) Tract. II Doctr. I. c. 2. fol. 13. b.

d) Ib. c. 3. fol. 14. a.

e) Tract. IV Doctr. II. c. 7. fol. 41. a.

Digitized by Google

De fiſſuris, quae fit in ano f).

Fiſſure, attritis et modificatis, quae in ano, virga et matrice fiunt, ſic curantur; — cum miſſellaſo, poſteriorus, cum paruo ſale peſitus, ac quandiu appoſita lingentur et lociduntur, et vrantur cum vnguento albo vel poenariſi. —

De vagadinis.

Ad ragadiam, quae in ano, virga et matrice, ſuppoſita ducta remollitiua confert ſomentum locum cum aqua decoctionis malvarum — et inungere cum vnguento — *Ligaturam* aliorum partium ſiue plumaceolis ad teneadum medicamina, et ſicut in poſteriorbus in[illegible] et ſuper lintea cum brachii et ſtolo pendente liſtertius, in barb[illegible] teſticulorum cum coxa, in virga cum ſacculo ad brachiale ligaus.

De calefactione et foeditate in virga propter decubitum cum muliere fetida ff).

In primis lauetur cum calcento, et deinde cum vnguento albo camphorato: ſi puſtulae vlcerentur, curentur —

De praeputii clauſura. —

Circumciſio ſecundum legem ſit Iudaeis et Sarracenis de illis, quae multis eſt vtilis, propterea quod non congregantur ſordities in radice balani, et calefaceret ſyſſon. —

XX.

IOANNES DE GADDESDEN g).

De apoſtemate h).

— De ſubtiliſſima eorum ſit formica deambulatiua aut corroſiua, et eſt in cute de ſubtiliori, quae eſt groſſus illa, et eſt magis latius, quam in cute. Sit *formica miliaris* et eſt parua, ſicut formica nigra, et caput habet, ſicut granum milii vel hirſchi, et eſt minoris inflammationis ac reſolutionis. De ſubtili, quae eſt groſſa reſpectiue et mala, ſit *formica corroſiua*. —

De ſterilitate i).

Cura eiurum virgae. *Vlcera virgae virilis* contingunt vel ex coitu cum *leproſa*, vel *ex coitu cum menſtruata*, vel *ex retentione vrinae et ſpermatis*

— Item in ſuperexcalefactione virgae fomentetur virga cum lacte caprino et aliis tepido, et ſuperponatur —

Sed ſi quis vult membrum ab omni corruptione ſeruare, cum recedit a muliere, quam habet ſuſpectam de immunditie, lauet illud cum aqua frigida cum aceto mixta vel de vrina propria aut vino vel *calidis aliis* praeparatum. — In illo vino madefiat pannus lineus vetus et ſuperponatur loco aegro. *Valere* enim defendit, et *caterum* vterſorit et *ſiccat*. Sed ſi illi non ſit, aliſ' *mundificatio ſola*, tunc pannus lineus vetus in aqua roſarum calida intingatur et ſuperponatur — puluis olibani cum agrippa ſuperponatur, quia conſolidat vulnera in virga, habita ex coitu cum virgine.

Sed ſi ſit pruritus in virga — ſi virga tendatur ex groſſa ventoſitate — Si virga inflatur vel teſticulus vnus vel ambo. —

Virga aliquando *apoſtematur* ex humoribus calidis, et tunc eſt pruritus et ardor, aliquando ex humoribus frigidis, et tunc eſt laxitas et grauitas. —

Et eſt notandum, quod in poſſunt[illegible] virgae vel teſticulorum pepio vel bruda ſuppoſita conueniunt ne ſuſpenſio nocat faciendo currere materiam ad locum.

— *Matrix* vulneratur et vlceratur — vel ex humore acuto, vel *coitu cum aliquo, habente virgam nimis magnam*.

— *Signa ſunt*, quando matrix aperitur, et per humiditatem emiſſam. Si illud, quod egreditur, eſt album groſſum, bonum eſt. Se ſit multum foetens virulentum, malum eſt. — Et ſi erreticum ſaniei alba, ſiat clyſtere mundificatiuum cum aqua ordei et aqua mellis, et decocto ireos. Et hoc eſt in vlcere ſordido.

— Et ſi forte ſit ibi aliquae ſordities vel virulentia, adde parum floris aeris. —

De morphea k).

Morphea eſt deſoedatio cutis macularis cutem exaſperans — Et dicitur morphea, quaſi morbus cutis, quia morphea eſt in cute, ſicut lepra in carne. —

XXI.

VALESCVS DE THARANTA l).

De emorroydibus et de paſſionibus ani m).

— Emorroydae ſunt in triplici differentia ſecundum formam earum. Nam quaedam ſunt *verrucales*, et illae magis ſiunt a melancolia, et ſunt ſimiles verrucis parua in ductile, et ſunt peiores omnibus ſecundum AVICENNAM.

Aliae dicuntur *vuales*, et ſunt latae et rotundae ad modum vuae botri vel vuae, et ſunt ad purpureum colorem tendentes.

Tertia ſpecies vocatur *moralis*, [illegible], quod emorroydes ſunt ſimiles mororum. — Item aliquando, licet raro, ſunt a ſanguine, — et ſunt, ſicut veſicae, quae reſplantur in ventribus piſcium.

De ragadiis n).

Ragadiae ſunt quaedam aperturae ſeu ſiſſurae aliqualiter oblongae, ſine tumore, quales ſolent ſieri in labiis mulierum, cum hiemis ſeſſat, vel in pedibus diſcalceatorum. Vnde ragadiae ani incendunt ſanguinem

f) Ib. fol. 41 b.

ff) Tract. VI. Doctr. II. c. 7 fol. 65 b.

g) *Roſa anglica practica medicinae a capite ad pedes.* — In fine leg. Explicit[illegible] Magiſtri Nicolai ſcholaris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Papie 1492 die 24 Ianuarii. Inter ſigmentos [illegible] [illegible] (fol.). Haec quidem [illegible] eſt editio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Roſa Anglica* [illegible] [illegible] [illegible] *De Marini* [illegible], *de* [illegible] *de Chirurgia* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — *Auguſtae Vindel.* [illegible] *Michael Manger* M D XCV [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1305 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Guido de Gaddeſden*, [illegible] [illegible] [illegible]. Cf. *Eloy Diction.* p. 287. T. II.

h) Lib. II. c. 8 fol. 79 b.

i) Ib. c. 17. fol. 107 a.

k) Ib. c. 25 fol. 118 a.

l) Practica [illegible] de Tharanta quae alias philonium dicitur, vna cum domini ſcanoli de ragimento [illegible] — *Feliciter* ſinit. Impreſſa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] M. CCCCC. II [illegible] [illegible] Venetiis [illegible] M CCCCXVI die mens. XI menſis Auguſti. (fol.) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Valeſco de Taranta* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] CXXX [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] M D XIX 4. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1418 [illegible] [illegible] [illegible] 1531 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

m) L. VII c. 41 fol. 259 b.

n) Ib. c. 42 fol. 263 b.

Digitized by Google

non exeunt ut prius quousque propter velle illas [illegible]. Et aliquando sunt ulcerosae propter fordes ibi factas. Causae regulatum boni — propter ayefieas in illis sunt —

De ficu condilomatis o)

Ficus in ano est quoddam excrescentia, generata circa podendum circulum, cuius forma est ficus in pede, et licet sequitur ad modum ficus, et exterius est [illegible]. Condilomata sunt aliquando longae et in [illegible] magis acutae. Atrices sunt quoddam tuberositates [illegible] circa [illegible], quae aliquando rodeant, et per tempus eruntur, [illegible] principio. Dicitur autem [illegible] ficus est durior, quia eadem materia est in eius causis, et si quando postulatur et ulceratur —

De ulceribus et pustulis virgae p)

Ulcera et pustulae sunt in virga, quae aliquando rumpuntur [illegible] circa eam [illegible] fiunt corrosivae et [illegible], quod aliquando penetrat virgae vel pars eius aliquando fiunt extra in pelle, aliquando et [illegible] intus. Causae possunt esse [illegible] — [illegible] ut [illegible] fistula, vel [illegible] est corrosiva materia. Via causa [illegible] potest esse materia [illegible] vel corrupta [illegible] et [illegible] vel mali humores [illegible] qui sibi [illegible] et non [illegible] virgae et ulcerat. — Iudicia in ulceribus virgae. Primo dicit AVICENNA quod ulcera, quae fiunt in [illegible] et virga, et [illegible] sunt mala et [illegible] leviter vero [illegible], quia sunt in loco [illegible], et [illegible] sunt ad [illegible] et [illegible] sunt semper [illegible], per quae [illegible] superficiem, quae sunt mordificae [illegible], et [illegible] sunt in [illegible] in ulceribus et in [illegible]. Secundo. Eidem [illegible] ulcera virgae [illegible], quae sunt in [illegible] quae est in radice virgae et in [illegible] quia [illegible] ex [illegible] forti. Tertio aliquando est [illegible] abscindere virgam, praecipue quando ulcera sunt supra ipsam putrefacta.

Vidi aliquos [illegible], quia tarde ad locum pervenerunt medicum. Virgam eorum [illegible] ulcere corrosivo cum [illegible] et [illegible], sicut [illegible], et [illegible] discoloratur et [illegible].

Inspiciunt [illegible] ulcerum, [illegible] medicus [illegible]. Curatio ulcerum et pustularum virgae et matricis. Et [illegible] primo aliqua canones generales. Primus est — [illegible] et [illegible] facias corpore medicina, unde [illegible] cum [illegible] — Secundus canon generalis est — ulcera, quae sunt supra caput virgae, [illegible] desiccatione, quam illa quae sunt supra praeputium, [illegible] quoniam caput virgae est vehementioris siccitatis et complexionis. Tertius, ulcera virgae indigent medicinis [illegible], quam alia membra — Quartus, nulla [illegible] indigent [illegible] [illegible], nisi aliquando ad [illegible] [illegible]. Quintus, in principio [illegible] loco et [illegible] — Et [illegible] cum [illegible], et sint munda et [illegible]. Si autem ulcera amplius fuerint profundata et [illegible] non sint mundata, [illegible] post [illegible] supra illa pulvis de aloe est [illegible] vel plumbum [illegible] —

Ego autem expertus sum [illegible] [illegible] virgae, quae [illegible] in [illegible] parte exteriori et in [illegible] cum [illegible] [illegible] et mundificatione cum [illegible] [illegible] et frequenti [illegible].

Sed [illegible], quod pellis praeputii non posset [illegible], et ulceratio remanserit in capite virgae, et per [illegible] propter praeputii [illegible], — mundificationem debent intromitti [illegible].

Et ego usus fui isto [illegible]. ℞ Vini albi boni non corrupti ℔ j Aluminis ʒ 30. et ℞ Vini. [illegible] 30. et [illegible] [illegible] in vino et cum tali vino [illegible] frequenter, et curabat ulcerationem et [illegible] per [illegible], et [illegible] [illegible] AVICENNA — [illegible] quando ulcera sunt in interioribus et in exterioribus — Si autem corruptio in toto fuerit augmentata, quod [illegible] apparent nigra, et corruptio et mortificatur, et [illegible] — debemus incidere ad remotionem [illegible] denigrati et corrupti, quia [illegible] [illegible] in eo non potest [illegible], et hoc potest fieri [illegible] cum ferro igneo, vel cum [illegible], vel cum aliqua [illegible] medicina. Et si hoc non fieret, totum membrum corrumperetur, et [illegible] fieret, et [illegible] totum corpus [illegible], et locus non corruptus defenderetur [illegible] — Si vero [illegible] ulcere vel loco [illegible] fluxus fuerit [illegible], [illegible] — et si aliquid de corruptione carnis remanserit [illegible] cum pulvere [illegible] — deinde [illegible] et [illegible] — Si ulcus fuerit intra [illegible] virgae et [illegible], curetur, sicut ulcus vesicae, praecipue cum [illegible], quae non [illegible] [illegible] est. —

— Dubium quod [illegible] frequentius ulcera virgae [illegible] primo, quia aliquando coeunt cum [illegible] ulcera in matrice, cum sua contagiositate [illegible] virgam, et [illegible]. Et quia humores [illegible] et [illegible] sunt [illegible] [illegible] et virga [illegible] non est sic [illegible] [illegible] —

De apostemate in matrice q)

In matrice fiunt apostemata aliquando solida. — Causae [illegible] — [illegible] —

De ulceribus matricis r)

Ulcera fiunt in matrice, sicut fiunt in [illegible] aliis locis. Similiter et [illegible] fiunt ab eisdem causis. — Causae [illegible] possunt esse apostemata, quando non [illegible] vel [illegible] gubernatur [illegible] humorum calidorum et acutorum in corpore collectionem. — Causae [illegible] sunt putrefactio et corruptio substantiae matricis, ad quam sequitur corrosio et ulceratio. —

De formica s)

— Ex quibus patet, quod tres sunt species formicae. Et prima, quae fit a colera rubea simplici, et illa vocatur formica [illegible] — et illa solum est in cute. Et si colera est subtilis et acuta, fit secunda species formicae, qui vocatur [illegible], et illa corrodit [illegible] [illegible], et illa [illegible] cutem et dilatat se, et [illegible] et [illegible] cum calore, et [illegible]. Si autem colera sit [illegible] et grossa, [illegible] fit [illegible], tunc generatur tertia species formicae, quae vocatur formica [illegible], et [illegible] est, [illegible] pustulas vel [illegible] in cute ad [illegible] et [illegible] — Formica ergo est aggregatio [illegible] [illegible] cutaneorum [illegible] [illegible] et ardore, [illegible], aliquando cum ulceratione et corrosione, et [illegible]. Ex illa est [illegible]. —

o) L. [illegible] fol. 129. a.
p) L. VI. 8 fol. 126. a.
q) L. VI. 17 fol. 145 b.
r) L. [illegible] fol. [illegible] b.
s) L. VII. [illegible] fol. [illegible] b.

Digitized by Google

XXII.

GVILIELMVS VARIGNANA t).

De apoſtematibus virgae et vlceribus eius u).

Cum in virga apoſtemata fiunt, liniantur cum oleo et vino, et similibus eis confert. Si autem vlcera fiat in virga et praeputio et scroto, & ſerpunt. Non fuliens eſt maxima congruit. — Ad eadem vlcera — maxime cum fiat plena ſordibus et humiditate, melleum tritum borrhum, et ſuperponatur. — Super vlcera quoque virgae cinis vrcinorum ſiccus ſuperpulueretur. Hoc eo mundificat et perfecte confolidat. — GALENVS — pulueres cum ea pompholigum et mastiche florum ſed humore aq. caſ croſt: etiam quae fiunt in virga vel ano. — Si vero vlcera fiet in ima virga, tunc mundificetur. —

De vlceribus et rhagadibus ani x).

— Ad rhagadias ani confert ceratum de radicibus cardonis. — Dolorem etiam rhagadiarum pallii ſerinum aqua caſſi, quando in eqtis eoq nuur et ſuperemplaſtantur. — Verrucas autem ſtercus ſuperponere debet. — Quaedam dom us proximitate exacerbationem ani curat craſſitiem propter nimiam venenum, cum dolore et punctura, et medicus quidam praecepit, vt primo lauaretur cum aqua calida, deinde leniguerentur oleum roſatum, poſt ſuperponeretur panem decoctum in aqua, et hoc commixtum, vnctum cum oleo roſaceo, et hoc facto liberata eſt.

XXIII.

MAGNINVS y)

De membris generatiuis z).

— Et interdum ex ſpermate deteriti corruptione non ſolum ſeminaria vaſa, ſed etiam totum corpus corrumpitur. Sperma enim corruptum in toto corpore ſe habet ad modum veneni. Vnde ſicut parum veneni, ſufficit corrumpere totum corpus, ita et ſperma modo corrupti aliquantulum ſufficit corrumpere totum corpus.

Viſus ergo moderatus coitus eſt verus ex his, quae conſortant membra generationis. —

De coitu a)

— Vnde periculum eſt, ſi per coitum non expellatur, quod putreſcat ſperma, et ad aliquod ſimile in veneno conuertetur, et cauſabit paſſionem angustiarum, et tandem mortem — cum talis materia eſt fermentata in vaſis ſeminariis. —

— Amplius diligenter eſt attendendum, quod in coitu ſunt figurae inconuenientes et contra legem, et contra mores, ex quibus corpora poſſunt incidere in maximum nocumentum. Sicut ſi aſcendat mulier ſuper virum, vnde eſt figura. Ex ea enim tanctus inflatio et vlceratio virgae et veſicae propter liberum exitum ſpermatis. —

De paraſis caderet in aegritudinem b)

— Faciet enim virgam putrefactionem longitur ſigillatim et febres ſcitatis. — Patet color dia perſeuerant vrinam et virgam puſtulis herniabitur. —

XXIV.

GALEATIVS DE SANCTA SOPHIA c).

De haemorrhoidibus et fiſtulis, et rhagadias, quae in ano fiunt.

Secundo attendum, quod haemorrhoidis ſunt trium ſpecierum vt plurimum (-) varicis, ad ſimilitudinem mori, et hunc ex ſanguine. Aliae dicuntur verrucales, ad ſimilitudinem verrucarum, et generantur ex humore magis melancholico quam eliae, immo eliquatio ex pura melancholia. Aliae dicuntur vt clauis ad ſimilitudinem grani vuae, et rotundae et coloris purpurei. Et generantur ex ſanguine rarius melancholico, quam verrucales. Et dicuntur ſunt verrucales, deinde vuales, deinde morales. —

Sed nota, quod rhagadiae dicuntur eſſe ſciſſurae, factae in ano, quae inducunt quandoque magnum dolorem. Ex illis fieri poſſunt aliquando caulia, — quandoque a multo ſicca cauſa conſiſtentia. —

CAP. 84.

De rogadiis ſeu ſciſſuris vuluae aut matricis

Circa capitulum de rogadiis eſt primo notandum, quod rogadiae matricis accidunt quandoque in parte interiori, quandoque in parte exteriori. Et huiuſmodi rogadiae — ſunt ſciſſurae ſiue ſolutiones continui factae in matrice, vel in collo matricis et in parte ſequenti.

Secundo notandum, quod huiuſmodi rogadiae dupliciter fieri poſſunt, vno modo a cauſa primitiua, alio modo a cauſa corporea — coitu — elliquando a coitu ſuperfluo. — Si vero rogadiae fiebant propter coitum ſuperfluum et conſiſtentia illarum, tunc dimittendus coitus omnino, et fiat incarnatio, ſi eſt neceſſarium, et poſtea fiat conſolidatio. —

XXV.

LEONARDVS BERTAPALIA d).

De formica e).

Formica dicitur eſſe puſtula parua genita de colera aduſta deueniens ſic vel cutaneis per formam colorum cutem et per quantitatem paruam, et per puſtulos illius animalis. Apparet in colore citrina formicae et paruitate illius animalis, et puſtulam formicae.

Species formicae ponuntur eſſe tres, ſ. ambulatiua, miliaris et corroſiua. — Sed dicitur formica miliaris per ſimilitudinem et formam grani milii. Nunc dato, quod AVICENNA loquitur de alia ſpecie formi-

t) Guilielmi Varignana — ad omnes intrinſecas et exteriores partium morbos remediorum praeſidia, et noua ad eius vis pro curandi morbos ratione. — Baſil. per Henr. Petrum. 1545. in 12. Tractatus continet formulae medicamentorum. Vixit ſub principio ſaeculi XIV.

u) De Consil. Morb. L. XVII. c. p. 280.

x) L. XVIII. c. 4. p. 196 ſeq.

y) Regimen Sanitatis Magnini mediolanenſis medici famoſiſſimi attrebatenſi epiſcopo directum. — Impreſſum Louanii per Iohann. Veſt. 1482. 4. Iul. a. edicio Argent. 1503. 4. habi omni poſſumus. Coaetaneus Arnoldi Villanovani vixit ſaeculo XIII. (Aſtruc Kartalis Cl. Eloy (Diction. p. 1 T. III.) in ſaeculo Impreſſo ſeriore.

z) P. II. c. 6. fol. 16. a.

a) P. III. c. 5. fol. 16. b.

b) P. III. c. 1. fol. 56. b.

c) Cap. 80. fol. 97. b. et fol. 98. a. Opus medicinae practicae ſaluberrimum: Galeatii de Sancta Sophia ... ad Regem Almanſorem de curis morborum particularium. — Quae omnia per Haganoae 1533. 8. Georg. et Kreſt. Ariana et Medicamen ... Vixit ſaeculo XIII. ... 1349. ... conſtitutus eſt.

d) Cyrurgia Guidonis de cauliaco — Venet. 1498. f. ... in Sorgo Cirurgia, Venet. 1546 ... Receptas habet ſuper quarto Auicennae ... ab Magiſtro Leonardo Bertapalia — fol. 231 ſeq. Vixit ... 1490. ... 1460. ... ſermonum ... commentarii ...

e) lb. ... fol. 234 a.

Digitized by Google

formicas, nunquam ſunt viſae per me, niſi tres ſpecies, et ſi ab aliis ſunt aliae, ad has tres ſunt reducibiles. — *Sed ſi formica mihare transſit in corroſionem*, inſanior erit cum mora ex doloribus, et viſibus multum corrodit ſuperficiem cutis ſemper ambulando, quod ambulare non eſt aliud, quam ipſius multiplicatio de loco ad locum cum ſanatione alicuius loci et alterius ambulatione.

Secundum quod apparuit mihi in Alexandria in viro nobili viro Veneto, qui paſſus fuerat in crura formicam corroſivam multorum per quatuor annos. —

De moro f).

— *Morus eſt apoſtema molle ex carne addita*, ſimilis moro celſi rubeo in figura et in colore, vel ſimile morae rubi, nunc in albedinem, nunc in rubedinem, nunc in nigredinem, et hoc eſt propter diverſitatem humorum, oritur ubique locorum ſed ut plurimum circa *anſeam* ani et vulvae, et in ſacie *naris*. Quandoque ſine violentia operis ſanatur cum medicinis abſolutis, ſed hoc contingit raro et quandoque *auratur cum medicina incisiva*, ſecundum ſpeciem. Et quandoque cancratur et *fit doloroſus, et continua angustiatum in ſanium*, quod urget cum circumſtantiis adminiſtrari, et habet morum pampilionis in loco, et *quandoque contingit cum maxima excoriatione, ſi erit ulceroſus* —

XXVI.

IOANNES DE CONCOREGIO f').

De ragadiis, pruritu et dolore in matrice g)

*V*lcera, *ragadiae, pruritus, dolor*, aliquando accidunt in matrice. *Cauſa anterior eſt* — *percuſſio vulgaris.* — *Si ab intra, aut eſt propter rupturam apoſtematum, aut propter humores acutos et corroſivos* — *Signa ſunt illud, quod exit, eſt ſanioſum*, tunc eſt ruptura apoſtematis aut puſtulae, matrix tunc ſicca. Et ſi eſt verdentum ſetidum, tunc eſt corroſio. Et ſi eſt ſicut lotura carnis, tunc eſt putredo. Si ex humoribus acutis, eſt ibi punctura etc. Cura eſt, ut purgetur — mitigetur dolor — et illis tepidis immittant in matricem — mundificetur matrix cum decoctione abſinthii — Et ubi eſt multa humiditas, mundificetur cum unguento apoſtolorum aut viridi diſſoluto in aqua decoctionis ſanicurae — aut ſanicularum, ſi ſit in collo. — *Ragadiae* autem *ſicut ſanentur* — ungatur cum unguento de ceruſa — remoto pruritu, abluatur ſaepe locus cum vino calido tabeo. — *Cura vero cancri matricis ſuccedentis ad apoſtema vel ulcus*, cuius ſigna ſunt, quia cum ulcerius, eſt in eodem circulo, et varia circumſtantiae ſunt nigrae cum duritie, calore et pulſatione, viſus quo ulceratur. Et ſi ulceratur, manat ab eo ſanies viride vel nigrum, ſetens, cum labiis duris inflatis. In cute non curatur, ſed blanditur. Purgetur ergo — clibanizetur cum aqua decoctionis camphorae. —

De paſſionibus ani h)

Paſſiones ani ſunt multae, ſ. *emorrhoides*, attritae, *ragadiae* et *cancer*. — *Vero emorroides* vero venarum ſunt cum quibusdam inflatio*nibus*, cauſatae a materia *melancolica*, Aliae ſunt *mucales* et aliae ſunt *vueales* — Si a caducis (hemorrhois) eſt punctura et pulſatio circa anum, et ſequitur etiam diſſolutio ſacies. —

De ragadiis ani i)

Ragadiae ani ſunt ſciſſurae doloroſae ſine tumore, et in hoc differunt ab emorroydibus. Cauſae ſunt — aut apoſtema calidum, aut ſciens acutus ulceroſus inſuſus — *Signa* ſunt dolor et ardor loci cum ſciſſuris manifeſtis aliquibus, aliquando manat ſanies nigrum rubeum aut viride ſetens, aliquando cum febre, et aliquando non. — *Ubi* vero *ſit ſanatio* noſtra, vocatur corroſio, — deinde conſolidetur. —

Attrita ſunt quaedam excreſcentiae circa anum molles rugatae. *Ficus* ſunt excreſcentiae ad modum ficus, habentes pedem, ſub quem ſuſtentatur, ut ficus. —

De apoſtematibus teſticulorum k)

Apoſtemantur quandoque *teſticuli*, et inflantur. Similiter et virga. In teſticulis accidit communiter ex materia calida, in virga ſit ex vapore calido aut frigido inflante.

Fit etiam aliquando ex materia molli flegmatica, collecta in modum apoſtematis frigidi. — *Signa inflationis virgae ex vapore calido* ſunt inflatio cum caliditate magna, tendente, cum ſebre, aliquando urina (ubicumque) ruſa. Et ſi locus albeſcit vel ſuccedit, ſit ex ventoſitate groſſa. Si rubeſcit, fit a vapore calido. *Signa apoſtematis frigidi virgae* ſunt mollities, loci albedo, paucitas doloris, urina alba ſpiſſa, et urina paucitate. — *Cura inflationis virgae ex vapore calido* eſt, ut ventoſitas in anchiſis, ungatur locus cum oleo roſato, deinde embrocetur cum decoctione etc. — *l).*

XXVII

GASCOIGNE m).

*N*oui enim ego Magiſter Thomas Gasscoigne, licet indignus, Sacrae Theologiae Doctor, qui haec ſcripſi et collegi, diverſos viros, qui mortui fuerunt *ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium et corporis ſui, quae corruptio et putrefactio cauſata fuit*, ut ipſi dixerunt, *per exercitium copulae carnalis cum mulieribus*. Magnus enim Dux in Anglia, ſcilicet Iohannes de Gaunt, mortuus eſt ex tali putrefactione membrorum genitalium et corporis ſui, cauſata per frequentationem mulierum. Magnus enim fornicator fuit, ut in toto regno Angliae divulgabatur, et ante mortem ſuam iacens ſic infirmus

H 2 in

f) Ib. c. 36. fol. 298. a.

f') Praeter nota vulgata Ioannes de concoregio Mediolanenſis *Lumbardi et ſuæ ſororis medicinæ conſcriptis*. *Summula eiuſdem de cura febrium ſed in indicent modum et uſum ſtydium ut ſive recognita anſtruxit, arreſit, ad ſigitt*. — Venet. impreſſa Blondero et Iacobino hæredi tutori, 4. XIII. Oſtenſi Sacri Medicinalis et Sacris. 19. Februarii 1515. folium (l) Loc. vero liber (v. penult) medicina poſt annum XXXXIIII, hilarius et complevit. M CCCC XXXVIII in practica ſponte Papienſ. Vivens vero tuſtor neta Medicinalis in clarum nos hanc terra poſſidet. Indem tunc eme ___ ſe. et Ex. (Ibidem p. 695. T. I.) affirmat anti ſunt lege ac.

g) Loridia Tract. IV. c. 1 fol. 64 a.

h) Ib. c. 8. fol. 65 a.

i) Ib. c. 9. fol. 63 b.

k) Ib. c. 13. fol. 66. b.

l) Similiter Cerremon circa a. 1411 (Conſilia Cermiſonis. Conſilia D. etiam Hoeges gravis de ſ. ſtudiis. Tractatulus de balneo graeiis. Tractatus de ſyrupis Franciſci Cabalk. Vnet. f. a. in fol.) exhibet conſil. 3. fol. 21 a. contra ardorem virgae cum ulcere et ardore et dolore inteſtis urinam ad virgae ſi, aut urinae, Conſil. 9. fol. 31 b. contra ardorem virgae ad ſuccus et ſuper cum aliquali cum ardore virgae et urinæ, ſed propter ſecundo medicamentum aliud habet diſtinctæ gonorrhœa ſi genit.

m) Vid. Becket Philoſ. Tranſit. Vol. XXXI. p. 27. (comparitur apud Cl. Hensler l. c. p. 11) Legitur autem ad verſ. genes Lebrii Th. II. S. 294 ſeq. et ap. Astruc Morb. Vener. p. 14. Dux iste mortuus eſt a. 1399, et S. Ibid. hunc eum Gasscoigne narrant ſub principio ſaeculi XV

in lecto, eandem putrefactionem Regi Angliae, Beckando secundo offendit cum idem rex eundem Ducem in sua infirmitate visitavit, ut dum mihi, qui ista noui, vnus fidelis sacrae theologiae baccalaureus. Wellys autem longe vir moratus senilis et de ciuitate Londonii, mortuus est ex tali putrefactione membrorum suorum genitalium et corporis sui causata per copulam carnalem cum mulieribus, ut ipse saepe plaries confessus est ante mortem suam, cum manu sua propria eleemosynas distribuit. Vt ego noui A. Dni 1430.

XXVIII.

BECKET n)

— *None* Stewholder to keep any woman, that hath *the perilous infirmity of burning* (*i. e.* CHAUDEPISSE) — I find, that in the custody of the Bishop of Winchester was a Book, written upon Vellum, the title of which runs thus: „Here begynne the ordinances, Rules and Customs, as well *for the Salvation of Mannes Lyf*, as for to alschewe many Myschiefs and Inconvenients, that dayly be lik there for to fall owte, *to be rightfully kept, and due Executions of them to be don unto any Person ayenst the same*."

One of the articles begins thus: *De his, qui custodiunt mulieres habentes nephandam infirmitatem.* It goes on: *That no Stewholder keep noo Woman wythin his House, that hath any Sykenesse of Brennyng, but that she be putt out upon the peyne of make a fyne unto the Lord of a hundred Shillyngs.* This is taken from the original Manuscript, which was preserved in the Bishop's court, supposed to be written about the year 1430. From these orders we may observe *the Frequency of the Distemper at that Time*, which with other Inconvenients was *dayly lik there for to fall owte*, and the greatness of the Penalty, as the Value of Money then was, that is laid on it, proves, it was no trifling or insignificant thing. —

XXIX.

VILLON o).

En sublimé, dangereux a toucher
Et au nombril d'une couleuvre vive,
En sang, qu'on met en poylettes secher
Chez ses barbiers, quant plaine lune arrive,
Dont l'ung est noir, l'autre plus vert, que cive,
En chancres et fiz et en ces ords cuveaux
Ou nourrices essangent leurs drappeaux
En petits baings de filles amoureuses
(Qui ne m'entend, n'a suivy les bordeaux)
Soient frittes ces langues venimeuses.

Quant p) de Messieurs les Anglois,
Leur grange ils auront lambrissee
Et coulx, qui ont les culs rognez.
Chascun une chaire percée,
Mais quant à la petite Macée
D' Orleans, qui eut ma ceincture,
L'amende soit bien hault taxée
Car elle est très mauvaise Ordure. —

Vente, q) gresle, gelle, j'ay mon pain cuist;
Je suis paillard, la paillarde me duist
Lung vault l'autre, c'est à mau chat mau rat
Ordure aimons, et Ordure nous suyt
Nous deffuyons honneur, et il nous fuyt
En ce bordel, ou tenons nostre estat.

XXX.

CENT NOVELLES r).

Advint toutes fois, ou que Dieu le permist, ou que fortune le voulut et commanda, que eusse ce mal congneu de la prosperité de cette belle fille de ses parens ou de tous deux ensemble, ou alyme de une lecture causa, dont je laisse l'inquisition aux philosophes et medecins, qu'elle cheut en une dangereuse et desplaisante maladie, que communement on appelle (vocat) s) La doulce maladie fut treslargement troublée. — Les medecins voient apertement la grant meschief, qui fort la tourmentoit. —

XXXI.

IOANNES ARCVLANVS t).

De ardore vrinae.

— *Causae* eius sunt acuitas vrinae propter permixtionem alicuius acuti cum ea — *excoriatio* [illegible] [illegible] *aut* [illegible] *in* [illegible] *aut virgae* — *Causa vero excoriationis et vlceris est* — *apostema aut pustula, quae rumpitur.*

— Sed quod sit ab excoriatione vel vlcere in loco praedicto cognoscitur per exitum sanguinis aut saniei, aut virulentiae cum punctione et mordicatione in loco illo, hoc videns quod in mictione hoc [illegible] non praecesserit febris continua. —

XXXII.

ARGELATA u).

De pustulis, quae adueniunt virgae propter conuersationem cum foeda muliere, quae albae vel rubeae sunt.

— Ex

n) V. Philosoph. Transf. l. c. et vers. germ. *Anserius. Allerhand* [illegible] *Traités* [illegible] *des philosoph. Transact.* — *Abref* [illegible] Lemm. Th. I. S. 334. sqq. et Hensler I. c. p. [illegible] [illegible] BECKETUS [illegible]

o) Oeuvres de *François Villon* [illegible] *Formey* 1742. p. 140. f. [illegible] Hensler l. c. p. [illegible] sq.

p) Pag. 171.

q) Pag. 156.

r) Vid. Cl. Hensler l. c. p. 326 [illegible] 1457 — [illegible]

s) [illegible] SCALIGERIUS

t) *Ioannis Arculani Commentaria in Nonum librum Rasis ad regem Almansorem* — Venet. [illegible] M D XLII. [illegible] p. 476. [illegible] 1484. [illegible]

u) *Chirurgiae* L. IV. Venet. 1480. f. L. II. Tr. II. XXX. [illegible] XV [illegible] 1479. [illegible] Vol. *Ettys Dictiona*. p. 174. T. I.

Digitized by Google

— *Ex materia ventoſa, quae retinetur inter praeputium et pellem virgae, cauſantur* illae *puſtulae*, tales per hunc modum, quoniam *ex retentione* illius *materiae, quae remanet inter pellem et praeputium* ac unione ſua cum *foeda materia*, quae non reſpirat, putreſcit. Deinde ille *locus denigratur*, et *mortificatur ſubſtantia virgae*, quae reſtaurationem non recipit, niſi *corrigatur ſua remota et loco abſterſo*. Illae *puſtulae* ſunt illo modo, quod inter praeputium et pellem retinetur materia, quae non poſſunt exhalare. Putreſcunt, et ſiunt *puſtulae albae vel rubeae*. —

Vlcera virgae x) ſiunt *ex apoſtemate aut ex inordinata fricatione*, vel *ex inordinato coitu*. — Aliqua ſunt, ſicut *puſtulae*, et aliqua, ſicut *vlcera vehemente corroſiva*, et aliqua ſunt antiqua et putrida, et *cancroſa*. Et aliqua ſunt *maligna*. Sic quoque *locus denigratur*. — Si modo aliae *puſtulae*, quas illi vocant *cavroli*, ego eas conſuevi removere cum aqua viridi. — *Si autem vlcera ſint nova virulenta et quodammodo corroſiva*, tunc alor. — *Si vlcera fuerint ad intus inter pellem et praeputium*, — *ſi antiqua, putrida et cancroſa*. — Ego talia *vlcera penetrantia ab uno capite virgae ad aliud* narravi — et erat ille homo, habens *vlcus a capite virgae uſque ad pectinem incluſive*, octuagenarius, et curatus eſt. Et plures habui alios ſimiles, et curati ſunt. —

Verum tamen recordor vobis, quod *antequam* iſta balnea, decocta ex vino illo ſupradicto fiant, *ſiat purgatio*.

Alter illis bubo ſupervenit in inguine, quoniam materia, quae venit ad locum illum, retropellitur a balneo illo, et inaceleta concentratum ſequatur illic ...um facit. Quare *bubo generatur et ad ulteriora plures deveniet*. Quare purgationem vitiem facias. Imperiti medici non faciunt, et dupliſ *modo luxantur de virga et bubone*. Iterum iſti ... debentes *materiam reſolvere*, quaerunt illam ſanare, vt aliquid lucrentur.

Et hoc non debet fieri a diſcreto viro et magiſtro.

Ne ergo iſtae puſtulae eruantur veterum, *cauti eſſe debetis. Quare poſt coitum literum* ..., *quae foedae ſunt, debetis ſacere lavationem*. —

De bubone y). Apoſtemata glandoſa fiunt tribus modis — uno modo, cum eſt repletio in toto — alio, cum in membro aliquo principali erant ſuperfluitates, quas virtute expulſiva pelluntur ad illa *loca emunctoria*, ſeparata a natura. Alio modo *poteſt fieri bubo ratione vlceris* exiſtentis in aliquo loco, vt in pede. —

Et ſimiliter contingit in vlceribus virgae, quae habentes non ſcientes operari in continente conſortant virgam cum ſeptuis.

Quare materiae ad iſtum locum fluere non poſſunt, in concurrente inguinis tenentur.

Quare in pluribus ex vlcere virgae ſequitur bubo. Et ex hac ſequitur, quod, niſi ſit evacuatio vniverſalis, non debemus apponere repercuſſiva in vlcere virgae. Ergo evacuatio ſeparat nos ab iſto tormento. —

Et vidi z) in vno fratre Praedicatorum, qui *habebat pellem praeputii incarceratam*. —

In hoc loco ſaepe generatur nodus a), etiam *porrus*, de quo poſterius. — Si vis nodum removere, — tunc incide pellem ſuper nodum, et extrahetur totaliter. Quare comprime digitum, quem habes ſub glandula, facta inciſione, et exibit. Ipſo vero extracto, ſue pellem. Et non negligas tamen, quin videas, ſi pellis aequetur pelli, vel non. —

XXXIII.

PACIFICVS MAXIMVS b).

Ad Priapum.

Turpe *meum ſi non properas ſanare Priapum,*
Decidet, heu! non hoc nobile robur erit,
Atque mali oculis orbatus protes, et ante
Abſciſſus foedo naſus ab ore cadat!
Non me reſpiciet, nec me volet vlla puella,
In me etiam mittet triſtia ſputa puer.
Laetior, heu! toto me non erat alter in orbe!
Si vidit hoc, non me triſtior alter erit.
Me miſerum! *Sordes quas marcidus ore remittit!*
Vlcera quae foedo marcidus ore gerit!
Aſpice me miſerum, precor, o! qui poma, per hortos.
Per caput hoc ſertum per vigilemque trabem. —
Hinc ego commendo tota tibi mente, *Priape*,
Hoc valeat, *hoc ſit ſanus*, vt ante ſuit.

XXXIV.

PETRVS MARTYR c).

P. M. A. M. Ario *Luſitano, graecas literas ſalmanticae profitenti, valetudinario.*

In *occultatem te noſtrae tempeſtatis morbum*, qui appellatione Hiſpana *bubarum* dicitur, (ab Italis *morbus gallicus*, medicorum *elephantiam* alii, alii aliter appellant) incidiſſe praecipitem, libero ad me ſcribis pede. Lugubri autem elogio calamitatem aerumnaſque geris tuas, *articulorum impedimentum*, internodiorum *hebetudinem*, iuncturarum omnium dolore intenſos eſſe praecinunt, *vlcerum* et *oris foeditatem* ſuperciliſſimam oſtentanda tecum eloquentia conquereris, lamentaris, deploras. *Miſereor* quidem, Ari amiciſſime, tui, cupereque te bene valere, ſed minime, quod te proſternat, ignoſco.

Angi namque nimium adverſo tua emitti proſperis ſapientem minime decet, imo et ſerenitate eſſe ... fortunae ſitas cohaerentes ac indefeſſo ſpiritu ..., ad utrimque fortitudinem omni-

x) L. I. Tract. XII. c. 1.

y) L. I. Tract. I. c. 22.

z) L. II. Tract. XXX. c. 8.

a) Ib. c. 4.

b) Clarus fuit ſaeculo XV. et edidit poemata ... Florentiae 1489. vnde haec repetit SANCHEZ (Appendic. de la mal. Vener. p. 120.) et poſt eum Cl. HENSLER l. c. p. 320. ad ſubſidiandam ... ſuam ... Sed ... CELLARIUS (Abhandl. von der Luſtſeuche, Götting. 1788. 8. p. 19.) eumque ... in ... Gottingenſi ... publica ... eſt.

c) *Petri Martyris Anglerii Mediolanenſis Epiſtolae. Alcalae de Henares* 1530. f. Ep. 68. In hanc hoc loco ... SANCHEZ (Examen ... de l'apparition de la maladie venerienne. Vliſſ. 1774. p. 30.) deinde repetit HENSLER l. c. p. 74. Contra vero GRUNERUS hanc epiſtolam falſam eſſe putat, ... dubitat quia morbus gallicus demum a. 1493 appellari coepit, et praeterea ... Salamanticae a. 1508 introducta ſit auctore PETRO SANCTIO CIRUELO (Opp. Gruner. 1766. T. I. p. 7.) De hoc viderint alii, ... Tum ... valeat ...

Apheroiſſes

I

Digitized by Google

omnium lenones universum, confugiendum cenſetur — *Sicuti namque ſemper in diſcrimine humani arma, qui vigent verſetur.* — Si ergo multo magis ubi ſe celebrum, quam fabricam, ad Deum, rerum principium ac finem, tuos laboro cogitans. Id ſi feceris, non minus te felicem eſſe intelliges, *quod nunc te ſecurum appetunt, at quo morbus iſte* quam ſi unum, eadem vultore per arva tuebitur decenter. Vale. Literulo in Pomio Aprilis 1458

XXXV.

MAGISTER VVLGERIVS d)

— Et dixit angelus Lege, quae reperta
Qui legant repeti de uno ſcelere
Qui loca movit amator Veneris,
Aveeps infamiae, pariter commune.
Hic vir Deorum eſt, qui viri ſpretus.
Non vir, ſed virus eſt, virtute ſcelus,
In viro virtibus virtute militiae
Humanum mentem hunc vita ſui. —
Abominabilis vir deo ſanguinem,
Plus mortem amplexi, quam viam hominum,
Vanae puerperam capiens ſi inam
Mollet quam valedicat volit virginem
Poſt miſſam Presbyter relinquens ſolutam,
In meretrixulae deſcendit ſtiſidem. —
Sic fecit Iupiter qui ſuum fabulam
Coelum deſerens, ſequendo vitulam
Hanc mulierſuas propriis maximam,
Quod rerum declina non ſolum animam,
Nulla ſtudiorum ad bonum ultimam,
Niſi de coerore ſuo dat docemus.
Vnum vulpecula, ſenect ſeueram
Nec cuiuſ Veneris infaniae genuerit. —

d) *Magiſtri Vulgerii Verſus in Bonifacium VIII Papam* et nunc dixit p. 1407 ſeq. in ECCARD Corp. Hiſt. lr medii Aevi T II Præmiſſum in quaque Venalis animadverſione, ſi verſicul. ad Pauli Bonifacium VIII unaque ſecundum periodi. Ut conſt. uſtc *Annales Angelo de Rivo* iu (Tl. 8. Pontif. Rom. p. 398 T II ECCARD Hiſt.) Summum Pontificiae abiiſſus ad a 1294.

FARS

Digitized by Google

1 - 11229

PARS SECVNDA

SCRIPTORES

DE

MORBO GALLICO

COMPLEXA

PROOEMIVM

Abſolutis primis morborum venereorum teſtibus, reliquum eſt, vt propius ad rem ipſam accedamus. Mos eſt medicorum omnis aeui conſenſu in [illegible] memorandisque corporis malis quae oriuntur et ſimulant, et [illegible] ſequuntur, ſed incredibilis in eiuſmodi [illegible] diſſenſio. Deſcribit quisque, quae demum cuique videtur, et vt plurimum naturae praepoſuiſe, ſed quo quis antiquior eſt, eo magis occupatus in accuſando peſſimi ſeminis nocua, quo recentior, eo propenſior ad [illegible] et quaerunt humorum qualitates mutatas eſſe deprehenditur. Videnturr haud pauci a medicis noſtra ſemen deliramenta et ſomnia. Si quando ſemen apud eos non male audiiſſe cognouerint, nihil vt ſupra. Neque miror, cum nihil verum certum et ratum habeant, niſi quod maior aliquis ex antiquis dixerit vel ſcripſerit, nihil aequo animo ferunt, niſi quod cum praeſumtis opinionibus conuenit.

Ego vero haec mecum reputans non poſſum non ſtare a veterum medicorum partibus, qui ſemini plurimum, ceteris rebus parum aut nihil ſere contendebant. Errant poſtea in eorundem explicatione, nonnihilque vtriusque ſeminis miſturam, nimiam humiditatem, ſiccitatem, frigiditatem, narrant incredibilia de menſtruorum vsu quae inde cum in viro, tum in ſoetum ipſum quaſi per traducem transferantur, ſed falſa facta, quibus iſtae ſanationes ſuperſtruuntur, ideo poſtanda non ſunt. His fides habenda videtur, donec probetur contrarium.

Parum eſt, quod phyſiologi de huius ſeminis natura et viliſſima ſpecie atque probabiliter adferunt, quis et hoc quidem ſeminis, quantum et quomodo ad procreationem hominum conferat. Parum eſt, quod pathologiae auctores de morbosis eius indole indeque ſecuturis aegritudinibus ſcribunt, ſed hoc quidem ſaltem ſimiliter eſt. Iam vero iſte liquor non poteſt non eſſe alius in alio homine, idemque et alius debet differre in eo corpore diuerſo. Multi demum in mutuo homine regnant morbi, quos, quoniam ante pubertatem deſunt vt plurimum, non errare ſeminales dixeris. Siue ſpecies originem, ſiue qualitatem et quantitatem, ſiue tempus et effectum. Adoleſcunt ergo cum homine, augeſcunt cum viro, decreſcunt in ſene increbreſcunt in eo, quem inſatiabile veneris deſiderium diu noctuque vrget, atque penitus quieſcunt et ſilent, ſi qui ſint ob aetatem tempore, vel propter appropinquantem ſenectutem omnia coitus gaudia caſſant. Quisque leuiter depulatur igne, Tros Rutulusue ſuit, neque aliquae ſeris rata ſalus eſt. Siſtunt autem ſemen, ut vitam tandem vtam, quo membro ſingula ſtudium paulatimque reſicoantur, et, adeunt intrinſecus vel extrinſecus cauſis, illos velut ex uſſibus proruunt nouos morbos facile longeque ad infantes et homines locatos falli.

Eſt ergo ſemen veluti parens plurimorum morborum, quos ab alma matre, venere, venereos licet appellare, luxatos vero, vbi, quae eorum origo et natura ſit, non ſatis liquet. Hos vero haec ut copioſa pervenire nec locus, nec tempus permittunt, digna eſt tamen materia, in quam curatius inquiratur, vt ſpero eſt, Cl. Hensler.

Verum medici hanc ſemina vim et poteſtatem ad hiſtoriam luis venereae transtuliſſent? Aut omnia fallor, aut dudum meherele omnis lis eſſet compoſita. Litigant enim et acriter diſcrepant inter ſe, vnde ſit prima morbi foedi origo, Italica, an Americana, et rem velut in medio relinquunt. Dicam ergo, quae ſentio, ſed magna ex conſilio et [illegible], quam vt me rem omnem non exegiſſe ſcirem. Sequamur hiſtoriam, fidam magiſtram. Saeculi inde ab anno [illegible] vbique terrarum maximeque in Italia, horrenda peſtilentia, quae febrium malignarum more ad glandulas, in primis inguinum, magnam plurimorum hominum vim depoſcit, et ſic lymphae omnem comparauerunt. Paullo poſt redux ex America Columbus ([illegible] die III. Martii) appulit Vlyſſipone, Seuiliam et Barcellonam, antequam iubent temporibus Hiſpanorum intulit. Neque vero haec lues prorſus continua ſubſtitit, ſed venit per Marranos expulſos eodem anno in Italiam et ſic ſeminant antiquam priorem morbi ſpeciem, quia poſt venetiam Americanae luis vires ſuperaccreſſit. Tunc vero haec noua peſtis propagata primum per Hiſpanos et Gallos in vniuerſa Italia eſt, deinde per reliquos milites in omni terrarum orbe.

Id

Id quod omnes fere ſcriptores atteſtantur. Fuit ergo vulgaris ab hoc tempore foeda lues, ſed in homines [illegible], alia ſub prima origine, vt creditur, alia, cum ſeculum altius decurreret, quia ſcriptores ad potiora ſymptomata reſpicientes, variam eius faciem variumque nomen memorant, alia ſeculis inſequentis, cum ſemper aliquid vetuſti morbo vel decederet, vel ſuperaccederet, alia denique ea, quae nullis hominibus incommodat.

O quam multiforme videtur lues venerea eſt! Quam vana et mutabilis! Quam multiplex contagionis et reciprocae, ut propagandae vis!

Hoc idem abunde perſpicies, Lector, ſi hos libros qualescunque ſine ira et partium ſtudio perleges. Deſines etiam formam variam et multiplicem, inveries leporum ſontem, abunde ſcaturientem, id eſt, ſcrofulalem, vnde horrenda mala in humanum genus dimanarunt.

I.

IOANNES NAVCLERVS a).

Ad a. 1492. In liberer obervatione (Iudaeorum ex Hiſpania) tregiam multa peſte abſumſit.

Ad a. 1500. Taceo *ſordidam elephantiam non abſimilem, mitudiuem, nec etiam meiora dua naguinem, quae plagas ita mauchit ab anno 1495. quae nonnullos exſtinxit, plerosque inutiles fecit, nec adhuc ceſſavit.*

II.

STEPHANVS INFESSVRA b).

Aliud, quod Ambaſciatore regis Hiſpaniae mense Iunio [illegible] propoſuit, eſt, quod ex quo praediſtus rex expuliſſet *Marranos* de imperio ſuo, tanquam Inimicos fidei Chriſtianae, quod marranos, quod Papa (ALEXANDER VI.), qui eſſet caput diſtae fidei, illos accepiſſet in vrbe. Et propterea horrendum eſt eum, vt de terra eccleſiae ſubieſtis illos expelleret. —

De prima parte *Marrani* c) in maxima quantitate ſteterunt extra portam Appiam apud caput bovis, ſub tentoriis tendentes. Intraverunt quae in vrbem ſecreto modo, eo, quod ad cuſtodiam portarum depuiad ſunt Hiſpani armigeri, et, ut creditur, erum de illis, adeo vt in continentur *peſtis exaſſerit* *tabem, mortuique ſunt quamplurimi ex peſte et contagione distorum Marranorum*, de quibus tota vrbs in plena eſt, et, vt videri poteſt, non ſine voluntate et permiſſu Papae —

Die [illegible] Octobris [illegible] mortuus d) *ſuit Cardinalis de Comitibus peſte.*

Lo Papa (21. April. anni ſequentis e) mando à dire al Rè di Francia, che non veniſſe, *perche in Roma era grande peſte*, e dobitava dello ſtato ſuo. — Et per lo Rè gli fo riſpoſto, *che non ſi curava di peſte* perche quando lui fuſſe morto, haverebbe poſſato alla ſua fatiche. —

III.

PETRVS DELPHINIVS f)

— Ceterum curae ſit habeat in vrbe dignata *Tua tali mitigatum quidem audio peſtilentiae vim, non penitus extinctam.* In maxima trepidatione viuitur ac pavore, ne ſeviatur per [illegible] annos vrbanos a contagione huiusmodi ſine arte corrumpens peſtilens (quod abſit) atque infelix annus incidat. Alevi, circa *Senas hic dubie nonnullos peſte interiiſſe*, quae res maiorem terrorem incuſſit. Approprinquare tem[illegible] proelium bellum, qui mala, niſi Deus miſertus, fugari ea extra vibare poteſt, et quod maximo augit annoſitum metum, eo tempore in armis eſſe dependetur, vaſtat. —

Trepidantibus g) — omnibus prae timore ex ſpectatione, quae ſuperventura eſt a Rege Francorum. Grave bellum imminere, omnes aſſirmant. Lugdunum iam ſe contuliſſe [illegible] exercitibus in [illegible] audio — Ad haec metuerunt, ne cum Gallorum multitudine *Italiam haud poſtius morbo venereum ingrediente* — vidimus. —

IV.

IOANNES BVRCHARDVS h).

Die XXVI. Iulii [illegible] die obiens INNOCENTII VIII. felicis recordationis non eſt habita miſſa: nec die XI. Auguſti die aſſumptionis Papae ALEXANDRI VI Pontificatum, ut *cauſa peſtis in vrbe regnantis* —

Hoc mane (a [illegible] i) ſuerunt adductis ſex ruſtici et venditores olei, et ſuſpenſa, ne eo quod, recepto precio a *quibusdam morbo gallico laborantibus, qui illorum oleo tunc impoſito et balneati ab eadem infirmitate ſe liberos evadere ſperabant*, in *his vitiis oleo plenis illos balneum permiſerunt*, et poſt balneum oleum in vaſa ſua repoſuerunt, et pro bono et mundo ubique per vrbem [illegible] ſolito vendiderunt.

a) *Chronic.* 17 HENRICI I. I. p. 96. Incidit cum annos ab hoc tempore. Sic vero ALIUS ENERCUS (Index Chronolog. Cöln. 1683. p. 500.) *Hoc tempore* (a. 1500. quo [illegible]) *deſunt Chronica atque IOANNIS NAVCLERI. Praepoſiti Tubingenſis.* — Expulſio Iudaeorum pertinet ad a. 1492. Fuit vero (SIXTI GRIEDT T. II. p. 473) in [illegible] Baroneum prope octo, [illegible] et Ebericus, primus academiae Tubingenſis (1477) rector ac Societatis Doctorum Eberhardi ſodalis.

b) *Diarium Vrbis Romae.* In ECCARDI *Corp. Hiſt. Med. Aevi* T. II. p. 1881 ſeq. Fuit vero ſcriba populique Romani ſcriba et vrbis ſenatoribus a. 1494. vt [illegible] C. HEUBELIUS l. cit. p. 99. [illegible] *et ipſo tempore quo peſt in dies non ſua galeatur della grauem Romae apparent et tubis omnes et quae nigri ſuntis uiferam mutabant.* MARRANOS autem appellat ſpanſcrbiſt? [illegible] vt VITTIDRAHT [illegible] quidem MAVROS, plerosque Iudaeos, ab IZABELLA et FERDINANDO regibus poſt Granatam receptam expulſos. Nomen Hiſpanorum porro quem Mauri olim tenuerunt, Africam appellare conſueverant, ſiaudo vitare Antiquum.

c) Ib. p. 2013.

d) Ib. p. 2015.

e) Ib. p. 2016.

f) *Epiſtol. Venet.* 1524. *Lib. III. Ep.* 24. *Haec data eſt d.* 4. *Ianuar.* 1494 *ad Cardinal. Senenſ. poſt Pontif. Pium III.* quam SANCHEZ (*Apparic de la maladie Vener.* p. 91.) in medium adducit. Fuit Generalis Camaldulenſis.

g) *Epiſt.* 45. *ſcripta die* 10. *Febr.* 1494.

h) *Diarium Curiae Romanae ſub* ALEXANDRO VI. *Papa*, in ECCARDI *Corp. Hiſt. Med. Aevi T. II.* p. 2017 ſeq. Fuit vero Argentinenſis, ALEXANDRI VI. Papae capellanus, clericus, cuius [illegible] magiſter, ubique vitae cenſuram, ergo noſtis [illegible].

i) *Hiſtor. arcana ſ. De Vita* ALEXANDRI VI. *Papae ſ. Excerpta ex diario* BURCHARDI *ad* LEIBNIT. 1696. 4. p. 44. et p. 77 et ap. ECCARD. l. c. p. 2134. [illegible] commentum, in quo, praeſente ALEXANDRO Papa [illegible] et [illegible] quidque non merentur [illegible]. Cæterum [illegible] abunde laborem.

V.

PHILIPPVS BEROALDVS k).

Puſtulas curioſa interſpecſione ſolemus PLINII et CORNELII CELSI verbis, facile adducor ut credam veteri elephantiam eſſe morbum illum, quod nunc vulgo gallicum appellant. *Nam ſi forte ſcarpus longo tamen foeditate, ut quaecunque nunc praeſcribenda ſit.* Qua mutatio quod poſſit exprimi, aliquis pigmentis [illegible] *et ea quidem ignota medicis?* Vix enim hunc morbo ſolvendo medelae inveniantur, at verum illud e PLINIO perinde quaſi ab oraculo dictum ſit, verbiſſimum morborum novitatibus ſalubre eſſe. *Non fuit haec lues apud maiores patresque noſtros,* ſicut mentagra, ſicut morbus laconicus, eorum peſſimorum, quem et lichenas appellaverunt. — *Hic vero gallicus morbus maculis lividis et crustoſis foedant ſordidis et nigrantis cutem puſtulis deformant, ... dolorem illum ſed facerunt non eſſe ... cuius torquet, et vitalia corripiuntur, atque peſſimum morbo [illegible], et nullo quam aegrot ... ſicuti et cum cicatrice. Lentus eſt et longo tabiditate tempore conſumens, itaque vix tempore ... curatur fonſit.* Quidam hunc morbum non elephantiam aliorum appellandum, ſed ſpecies quaedam et ... et alter epidemiae et puſtularum generis enumerandum eſſe contendunt. Ego nihil nec refello, nec affirmo. Ceterum quocunque nomine morbus hanc peſtiferam deturmem appellare libeat ... exſtirpare Dii, prohibeant tamen. Dii avertite peſtem! Valeat ubicunque dira haec lues quod peſtileria peſtilentior in barbaram et Caucaſum! Nos Deo iuvante, vel ... ad ... et a terris hoc malo ſermones inſtitutos commentarios peragamus. —

VI.

ALEXANDER BENEDICTVS l).

— Siquem autem inguen aut carbunculus m) ex ſimiliſibus intumuit quae repleuntur aut diſtenduntur aureliam ... ſunt. — *Tument tamen inguina quandoque extendunturque ulceribus, quam nullum morbi ſuſpicionem afferunt, ſi febris non eſt.* —

Oſſa corrumpi n) notum non eſt. *Sed abſceſſus interſit,* mirum eſt, ut nuper vidimus, *duas mulieres quasdam gallico morbo interemtas viſceribus eorum ſemel perquirendo ... oſſa ſub cutibus ſola integris tumentia et ad medullam uſque ſuppurantia invenimus.* —

Prius cutis o), qua integitur, non ſimplex eſt, nervoſa tamen. Ita ſumque eius plurimum poſſidet. *Ob eam cauſam extremo tacto etiam vel ſaltem ... ſignatur prevadere. Adeunt peſtifera aſpectu, morbus Gallus: etiam ex accidente, dum haec extremas occupat,* tanta *commune membrorum foeditate cruciatibusque noctu praeſertim, ut lepram, aliaque inſanabilem, ſive elephantiasin, horrorem faceret,* non ſine vulgi perniciae. *Haec peſtis reliquis provinciis non infeſtavit, quae etiam praeſentiam facile repullulat,* magna omnium medicorum ambage. Ex accidente vetere empirici, qui magna quaeſtu veſtes circumferunt, id unctum ſeceſſerunt. —

— In eodem parte p), qua curata eſt et ſedes dicta, *condylomata* inſurgunt, tubercula quaedam dura, nunc mollia, quae ex inflammatione oriri ſolent, verum et vetera etiam induruere, ut decumentis cauſticis interdum adurantur. *Manifeſte item et rhagades eum infeſtant,* cute circumciſa. *Hoc morbo ſaſſena latentur primatur et arſemur illid facile,* non ſine ornatu et moleſtiis diutius laborant et utrumque lege culcem videtur mirantis ſtudio, quae, neglecta natura, diverticula quaerunt. Hoc eſt, genus humanum perdere. Vitium enim parentes cum dantur ... nociſſe. — *Ulcera* item et *fungi* ſimilesque ſurculorum, quae adoriri ſolent. —

— Inter opportuna remedia q), quae ſtatim communis multa numerantur, ſtatim quae ore ſaliuntur plurimum educunt magno quandoque ... ut in *gallico morbo, qui hunc hoc conſideravimus, celere prae crudelis tabe afficit.* —

Gignitur ſcabies r) ut ſerme ex omnibus in humano corpore humoribus, frequentius ut alias diſſ, *de inde ſitum ... ex corrupto ſanguine.* Nam ſerosi in venarum corporis diſtemperamento vitium et elephantiaſis, lepra, hydrops et cum morbo *gallico* corripitur, *caro crudele unde noſtra ... mediciniae* in humoribus damnatus, qui per venas totas diffunduntur. —

— Calida et humida ſunt s), inquit GALENVS, de facili nutriuntur et plurimum exulcerantur. Viceraque ipſa tria diutius durare ſolent. — Sed quod ophthalmia appellatur longe omnium periculoſiſſimum eſt, *quoniam ultius infodit ... inguen corripit ad palatum ut fauces uſque totam occupet,* ſaepe etiam per *eos partim diffunditur ignem naturae vires ſuperat viscera dura.* Ex omnibus humoribus oritur, phlegmate — *et ex corruptis latus humoribus.*

Qui vero dentes t) *medicamentis nobilis ſunt* rebusque *in morbo gallico* curant, plurimo argento vivo infecto, articulis et humeris languentes, omnium nervorum *tremulis et paralyticos vidimus, reſolutis nervis atque membrorum lacertis, aut potius dentes labefactatione perdiderunt,* plurimos collapſi ſunt, articulis, quibus adalligantur, veluti vinculis, diſſolutis. —

Cum vero nunc u) ex toto a natura derelicta iacet dementia, praecidenda eſt. Clamat HIPPOCRATES *Inflammationem nunc ſubſequentem non praecidito.* Quam GALENVS ſecutus eſt. Maior enim inflammatio ſequitur ex ſanguinis profluvio, et vocis ſplendor vel ſermonis uſus adimitur. *Quod in morbo gallico* vulnus, unde tuſſes pectoris, et pulmonis et ſtomachi vitia plurima oriantur. —

Profluvium x) *ex faucibus ex morbo gallico* eſſluxisse nocturnum ſemel, quod in ALEXANDRO MARCELLO, Patricio Veneto, patefactis venarum oris, evenit ſuit.

Ex morbo gallico y) in quodam iuvene Romano ex patricio genere, cui *totam fere lectum tumorem curbitum ... eruſam,* de quo nunquam vitium conſequutus fuerat. —

Accidunt z) membris ipſis — tria incommoda; Aut enim auris virium magna ex parte deficit — aut plurimum intercipiunt ut lepraſa quibusdam ex morbo gallico correpto ... evenit. — *Ex mola interdum contingunt id malum evenit,* ſaepe ex damnata cibi materia.

K 2

k) *Commentar. in Apuleii Aſinum aureum. L. VIII ad Parif.* 1512 f. p. 63. Auctor eſt CL. HEISTER h. l. p. 153 ... ſcriptum eſſe ſub finem anni ſeptimi ... ſignamento ... ad PETRVM ... Archiepiſcopum Coloceſem, qui ſub MATTHIA CORVINO et VLADISLAO ... Natus vero ſit ... BONONIAE ... 1453, deceſſit a. 1505. [illegible]

l) *Omnium a vertice ad talum morbori ſigna, ... ſignis curatorum compoſitamat ... ſummo genere libri XXX conſcripta. Praeterea Aphor ſententias lib. I. De peſtilentia ſuiſt praeſervatione, et anatomicae* inſcriptae lib. V. *Humani corporis anatome* ... lib. V. cum ALEXANDRI BENEDICTI VERONENSIS — *Baſil. per* HENRIC. PETRVM M. D. XXXIX. 4. Has autem poſtremas partes, quae ... Venetiis 1497 ... de pulſu ... ſcripſit ... Benedictus ... quaedam ... ſicut ... et ... In ... ad ... ſub ... FREIND, h. c. p. 90. ... largior conſueta... quae ... etiam ... Cf. FR. D. ... *De Alexandri Benedicti medicina peſtiſilentia* ... *Commentatio, Alt.* 1786. ... ANDREA LAVRE-

ſtio Bremſtig. 1751 4. et recuſ. in *Ill. Nov. Gudphic. Raſh.* 1755. T. II. c. p. 1 ſeq.

m) *De Febre peſtilenti* 1. 6. p. 1144. Scripſit vero hic librum, ut ex praefatione patet, a. 1493. deinde obiit, qui in ... morbus ... iam ... fuiſſe ... primo hoc ... arguit.

n) *Hiſt. de Partib. Corp. human.* I. 6. p. 1155. Difficile vero (c. 7) corporis ... morbi gallici ... ingentes

o) *De Partib.* II. 21 p. 1191

p) *Ibid.* c. 26. p. 1211

q) *De omnib. a vertice ad plant. morb.* L. III. 9. 23

r) Ib. L. IX. p. 45

s) Ib. L. V. 2. p. 719.

t) Ib. L. VI. 15. p. 817.

u) Ib. L. VII. 5. p. 832.

x) Ib. L. VIII. 44. p. 918.

y) Ib. L. XIII. 33. p. 499

z) Ib. L. XIIII. 32. p. 848

Digitized by Google

teris — Cum plures vero balneandi cauſae concurrerent, ad honorem permiſſa peſtium tenebrarum ſordidarum quae raro impugnantur aut nunquam vincunt, inducunt. — —

Haemorrhoides a) intra ſedis partes naſcuntur, dumtaxat *mare ſiccè*. Interdum *ſine tuberculo fiſſuras* habent, unde ſanguis effluit, interdum leviter tubercula eque tumor eſt, quo ſanguis non emittitur, unde *haemorrhoides caecae* dicitur. Circum quoque ani coronam condylomata confiſtunt tubercula, quae ubi induruere, ſaepe manum medicam deſiderant. Ex inflammatione enim oriri ſolent. — Cum tuberculis, quidam genere conſiſtentia, quaedam verrucae appellantur, quas veteres *condylomata* vocant, alias rubra, nigra, ſimilia, omnibus moribus morti valde haud diſſimiles, *veſicae* eſſe ſaepius vel fiſtulae albicantibus veſicis ſimiles. Ceterum omnium *haemorrhoides* videre *ut cis ſpeciem conſtituunt*. — Anus *b)* praeterea alio quoque morbo afficitur. *Rhagades* ſcilicet ſinaſcuntur (ſic Graeci vocavere et *rhagadas*, noſtri *ſiſſi ſive ſedis* vocant) quae in veſtibus maſſaeque ac labiis et in quocunque corporis parte ſunt. *Id in ſicco et ſecciorum naturalem inſeſtat*. In dyſenteria ſedis etiam ſaepe proveniunt, vel duro ventris detrimento, haemorrhoidum vel ulcerofis vitio. *Et turpiſſime clavulorum turbi ſive morbo infeſtatur*. — *Ex eo enim ſique angunt prurito et ardore (unde hoc nique letro calore) tumor perpetuo effluit*. Verendorum enim curationem habet ac difficilem. —

Viris *c) genitalium pruſtatum*, quam *γονόῤῥοιαν* Graeci vocant, ſaepe contingere, *hoc praeſertim tempore*, dum haec conſcriberemus. Veluti enim peſtilentia plurimos efficiat. —

Quaedam accedunt id veneree impetus, quem *πριαπισμὸν* Graeci vocant, alii *virorum convulſionem*; Germani *urnalbestpen* vocat. plenitudinem et involuntarium tentiginem ex ſumoſo ſpiritu oriri. Sunt et verendorum alia vitia, *pruritus* videlicet, *ulcera*, *epiphorae* —

Genitalium vitio d) ac ſedis, quae ſine inflammatione creantur, exceptionibus ſuntur. *Verendorum rhagades et ſedis* quoque ſanat eſſent — *Si vero interim penis exulceratur, quando pus ſive vivat deſtillat*. — Videmus ſeminum plures ſanare, *quorum inguen glandes intulerunt*, commendare ſolua ac impeſita. — At thymi in genitalibus ſenat, nec pernitiis rurſum pedere ſummarum cum ex aceto impoſitum — In ea verſum *thymum*, *myrmecia* in *myrmeciae* per ea, quae plurimas trahunt, tollantur, et quae putreſcunt, ea exiccantur — *Scruti tumor*, *inflammatio*, duritie — *Exulceratur e) genitalia* odore vi et vitio, quae ſerpunt, de ſrelli iniorum. *Putreſcere enim has partes ſaepe contingit* — Ad vetera vero ulcera, — *praeſertim ſi evolentia fuerint* — *Si nigra vero et ſordida ſunt ulcera*, etiam cancer borantia, vel ſerpentia, quas nomas vocat. — Si vitium inualeſcit ſordidusque ſit, ſcalpello partis exeo excidendum eſt. —

Non *f)* abs re erit, ſi de *feminarum naturalium ulceribus* mentio fiet. Earum ore naturalium, tenuiter atque laeta ſunt ipſi, qui *loca* dicuntur, *maxime*, *quam in vitis cruentis exulcerantur*. *Ex humore enim nondum tale* — proveniunt *ulcera*, unde vel *purulento*, vel *ſanie*, — aut petris humor effluit —

— Venarum multitudo tenuium, in verum deſinit *g)*, — cum prae ſua anguſtia negaverat erſopo-

rantium conductre, atque aſſidua ſint, veluti morbiſere, aut alia profuſo ſanguine, conia. —

— *Sic morbum gallicum h)*, *notum mundo poſſem*, *tempeſtate noſtra vocabitis eique totaliter terminationem habere*, *atque cum elephantiaſi vicinitas contendere contaminatam*, *ſuperadditas ſoeditati dolore*. Nam ordinem *manum* nimis ac pedes atque corporis partes alia ac videmus, in contrariis vitae —

— *Sed hoc malorum puerorum parte i)*, *primum cum loco ſenſerentur*, *infeſtare inſperabiliter coepit morbus gallicus*, *unde illud praefatorum virus totum orbem infecit*, tanta earum partium ſoeditate, vt quocunque blanditia venere prom fende accerentur. Videre ſeminae ... ere Venerem pulcritudine ſuperantes, quae ſuo ſoediſſimo complexu letalem libidine intemperantem ſera poenitentia affixere. —

VII.

CONRADVS SCHELLIG *k)*.

In peſtilens mala morbum, quem malum de Francia vulgus appellat, quae ſunt de genere formicarum, ſalubre conſilium doctoris CONRADI SCHELLIG, Heidelbergenſis, Illuſtriſſimi Clementiſſimique Principis PHILIPPI Comitis Rheni palatini, Bauariae Ducis et Electoris, phyſici ſui expertiſſimi.

Epiſtola.

IACOBO VVIMPHELINGO, Sletſtadienſi, Lectori ſaluem. Quamuis iuſta Dei ſeueritas ſiue propter horrendam et olim inauditam blaſphemiam, ſiue propter ſpurciſſimam (quod ſentiunt) adulterium etc cetera peccata, per ſalutem ſexus aliaque contra morbum quendam, quem noſtra tempeſtate ſubſolet in patriam ſuam Gallos inuexiſſe lamentantur, con quidem (vt vulgus opinatur) nouum, ſed ſuperioribus anni tam viſum, quem negare perpeſſim, noſtro ſeculo nulle invenio ac ſic miſerae mortales ... propter iniquitatem conſipiat, ex ſolita tamen pietate et infinita clementia reuera ſe conſiderat ... qui hoc peccatori iuſtas poenas experto (poſtulatum percipias flagorum) humana medicinam ſedulitate feliciter opem ferre poſſe ut miſericordem dicam ſuperaddet, et vnde vulnus eſt inde tum medicamenta et medela. Hac ſpe bona fretus CONRADVS SCHELLIG, *Heidelbergenſis*, medicinarum Doctor egregius, vt clariſſimo piiſſimoque Principi ſuo PHILIPPO, Comiti *l)* Rheni palatino morem gereret, atque eo fraterna *m)* charitate proximo inſuper conſuluit, tum proprio ingenio, tum ex probatiſſimis antiquiſſimisque medicinarum profeſſoribus, ſicut apte argumentum operoſiſſime congeſſit, quicquid ad ſalutem morbi praeuenientem curandumque ... ſiue alicui. Deſcripſit etiam quomodo ſe hoc ... quibus curſu ... qua vis intercludi poſſit et curari, praeſertim liquidum efficiat regimen, in quo aperte demonſtrat, quibus ſit vtendum rebus et quae ſint cauenda, et hunc ſorde poſſit effugiscat, quem denique radicem certe, ... et potus, ſomni et vigiliae motus et quietis inanitionis repletionisque habere debeamus, quique affectus et

per

a) Ib. L. XXI. 9. p. 794.
b) Ib. c. 34. p. 805.
c) Ib. L. XXIII. p. 903.
d) Ib. c. 22. p. 931 ſeq.
e) Ib. c. 39. c. 1 ...
f) Ib. c. 40. p. 947.
g) Ib. L. XXVI. Prooem. p. 993.
h) Ib. L. XXVI. c. ... p. 999.
i) Ib. L. XXVII. Prooem. p. 1004.
k) Vitam eius ... Cl. HAUTZIUS l. c. p. 5. Liber de peſtilentia eius ... p. 431 ... *das ist ein Conſilium, wie man ſich halten ſoll ... ſo bittet ſich der Arzt gehaßt ... durch den ... Conrad Schelling zu Heidelberg. Doctor der ... und unſers gnädigſten Herrn Pfalzgraven ... Leibarzt. ... ſeinen ... ſeiner guade ... ſo die ... Philoſophen ... und ... ſol —* Ge-
druckt zu Speyer von Herman Brüer ... nach Martini anno ... ſünfftzeben ... II c vers ... Conſilium ... Vimpfelingi ... (id quod ...) ... Heidelbergenſi ... Quae ... In peſtilens mala morbum quem malum de Francia vulgus appellat quae ſunt de genere formicarum. Salubre conſilium doctoris CONRADI SCHELLIG Heydelbergenſis Illuſtriſſimi clementiſſimique principis Philippi Comitis Rheni palatini ... phyſici ſui expertiſſimi. Medicinae ... Jacobi ... Wimphelingii (...) opuſcula ... CONRADUS SCHELLIG Heidelbergenſis ... Principis ... quod curandi ... poſtremo conſilium.

l) In l. c. Rh... ... in ... ſed aliter in exemplo Germanico.

m) Guiſpinguen. Guelph.

... Google

peruturbationes ab animo ſunt excludendae. Nec operis venerei et balneorum oblitus eſt. Adiecit inſuper curationem ſcitumque regimen moderatumque et ſalubris diaetae rei univerſum tenorem ad res ſingulas, quae poſt autem obliviſci eccon[illegible], neque potionem neque libamen [illegible] ſibi ut ſit de praeventis. Duplex hoc praeſertim ac ſummae magni et medicinae plurimae ſimplices atque compoſitae neceſſariaeque ad regendum hanc curandam ſiquidem ſecundum utramque medicinae partem laboriſae ſunt. Ita vero regimen ipſum non ſe praeſenti ſolum ſuggerit, ubi eſt ut eccentricum, verum etiam a nobile [illegible] o) aliquam adequatione praeſervandi o) et curandi diſtinctum adfert ſolamen. Quam in eum laetus ſuſcipe lector. Conſulet longior gratia hominis, immortalis, Deus pie benedicte, qui hanc potentem p) dedit hominibus, e quo omne eſt medela. Non ei de terra medicinas creavit ſuſcitatam, modi tamque q) hominum praeceptis. Vale.

Conſilium breve contra malas puſtulas, quae iam apparent in diverſis regionibus in utroque hominum ſexu.

Hae puſtulae vero multae ſunt contagioſae ſunt, ſaltem per contactum, immediate vel mediate, et eſſe quae de humoribus ſunt malis infecta. Et ſecundum AVICENNAM ſunt de genere formicarum. Nam ſecundum eum omnis apoſtema a cholera nata, [illegible], longitudinem non habens ſubitae malitiam, eſt formica. Et hae puſtulae videntur in diverſis locis corporis, quod aliud oſtendat. Ergo ſunt de genere formicarum. Et omnis formica aut eſt ex cholera ſola, aut ex cholera admixta aliis humoribus. Si ex cholera ſola, haec eſt duplicata, vel ex cholera naturali, et ſic eſt formica dicta ambulativa, vel ex cholera non naturali per adustionem, et ſic erit formica corroſiva. Si ex cholera mixta cum aliis humoribus et ſic erit formica miliaris, quae ſub ſe habet ſpeciem plures, iuxta varium humorum compoſitionem cum cholera, ut in praeſenti non varie formicarum apparent ſpecies. Et praeſertim in duplici hae puſtulae apparent forma r). Nam quaedam ſunt in radice latae et paulatim ſubtiliando procedunt in longum usque rotundum usque in [illegible], in qua vesicula vel cruſtula apparet, quam ſecundum AVICENNAM ſibi [illegible] vocatur, id eſt verrucalis formica. Quaedam ſunt, quae habent radicem parvam et ſtrictam, et procedunt in ſua elevatione in longum et rotundum uſque ad caput, groſſius radice, eidem cum cruſtula vel veſicula, et tunc ambulativa, ut vera formica et hae ſecundum AVICENNAM vocantur acrochordonis, id eſt pendentes formicae, non quia ſint porri vel verrucae, ſed quia ſunt ſimiles ſecundum ſ[illegible] guram et quantitatem. Et ſecundum GUIDONEM DE CAULIACO s) et PETRUM DE ARGELATA vocantur ficus et botralia, quia, quemadmodum ficus et botrus ſunt apparentes. Verum de nominibus non eſt curandum, cum res ipſa ſit una.

Eſſent autem hae puſtulae ex cholera non naturali, aliis humoribus corruptis, putridis, aduſtis adhaerentibus, ut phlegmate, melancholia et ſanguine groſſo corruptis. Ideo tardioris ſunt reſolutionis et curationis, et ideo ſimplices appetunt apoſtemata ſed et plurimum ſunt compoſita ex diverſis humoribus. Verum hoc eorum tempore cum illa puſtulae ex pluribus formicis mixtione. Et eſt puſtula vel puſtulae plures, et apparent in principio in colore et quantitate grani milii, et cum minore corroſione, quae ſunt in colore mixta cum phlegmate vel melancolia. Et ſitae magnae tenerae ſunt propter groſſitiem materiae, et ſunt cum minore inflammatione propter phlegmatis admixtionem et ſunt tardioris reſolutionis causa groſſitiei materiae, et ſi autem educatur materia, erit causa ſcabiei peiores in corrodendo. Et aliquando eo hae plures in vanum contingerent et faciunt ulcus profundum, corroſivum, curatu difficile. Et in diverſis corporibus horum humorum apparet diverſa generatio, et

propter multitudinem horum humorum et eorum ebullitionem in diverſa t) loca, et etiam propter ſimilitudinem virtutis expellentis multiplicantur in corpore iſtae puſtulae, et apparent in principio cum aliqua citrinitate, poſtea cum quodam colore u) obſcuro. Et ſunt cum ardore, pruritu et ſtimulatio ſecunda, ut ſaepius infecti in principio doloreni capitis et magnum gravamen, et dolorem in membris, maxime in brachiis et cruribus, et ſudores habent copioſos satis ſtrictos et ſomnum gravem cum vigiliis malis.

Harum puſtularum cauſae ſunt triplices, primitiva ſeu x) antecedens et coniuncta. Cauſa primitiva eſt aer ſive calidus humores educens ad ſuperficiem cutis et aere calido, aut aer nimis frigidus, humores congelans et ſic ad putredinem diſponens, aut aer alius humidus, humorum putreſcere faciens, quia ipſa humiditas matrix eſt putredinis, aut aer nimis ſiccus, humores cum calidis aduſtos et adustas reddens et etiam aliquid non ſuperfluſa, quod eſt puſtulas aſſeruit, ebullitionem in humoribus cauſans. Et aut cibaria, humores praeſentia vel quae ex adiuſta generantur et motus et exercitia fortis, ſuccuſſiva, poſt refectionem in corpore ſacta, ut corpore humoribus repleto diſponent ad humorum corruptionem. Etiam coitus hanc poſſunt eſſe poſt harum cauſa primitiva. Cauſa antecedens ſunt humores adducti, et ita putrefacti in humano corpore multiplicati. Cauſa coniuncta ſunt iſti humores, iam multiplicati et le[illegible] in ſuperficie carnis et cutis, iam puſtulas cauſantes.

Harum puſtularum curatio conſiſtit duplici perficitur regimine. Diſtinctione praeſervationis et curationis. Regimen praeſervationis eadem in debita adminiſtratione ſex rerum non naturalium quae praecavendis, quod materia harum puſtularum non generetur, et generata, quomodo expellatur.

De aere.

Aer multum calidus eſt vitandus, quia humores educit, et ad putredinem diſponit, et ad mamas et cutis ſuperficiem trahit. Et etiam aer multum frigidus. Humores enim congelat et ſic ad putredinem aptat. Vitandus y) eſt aer multum humidus, ſcilicet nebuloſus et paludoſus, quia ſicut calidum eſt putredinis pater, ita humiditas mater. Et etiam aer multum ſiccus eſt vitandus quia cum calidum reddit humores acutos et aduſtos, qui z) harum puſtularum ſunt cauſa. Maxime vitandus eſt aer venenoſus et infectus, et etiam habitatio et mora cum eis, et cum illis, quae e corporibus eorum ſunt tacta. Eligendus eſt aer temperatus, parum ad frigidum declinans. Et ſi non eſt talis naturaliter, rectificetur cum rebus odoriferis, calidis vel frigidis, iuxta tempora et rei diſpoſitionem. Veſtes et alia, quae in uſu ſunt in illis vel capſis cum rebus odoriferis temperate aromatizentur.

De cibo.

Nunc vitanda eſt omnis repletio etiam ciborum bonos generantium humores. Quia tunc multitudo humorum in corporibus mala eſt. Ideo cavendum eſt vel dietam, quae in complexione calida parum declinet ad frigidum et humidum, et in aliis ad temperamentum. Multitudo ferculorum in eadem menſa eſt vitanda, maxime eorum, qui inter ſe in ſubſtantia et complexione ſunt multum diverſi. Quia et in digeſtione erunt diverſa, inde et mali generantur humores, unde variae et diverſae complicantur aegritudines. Quare non ſimul ſumantur carnes et piſces in eadem menſa comeſti, nec lac et piſces, nec lac et vinum ſimul ſumantur, nec caſeus et piſces, et ſic de multis aliis. Vitanda ſunt cibaria, acutos generantia humores, aduſtos, groſſos et putreſcibiles, ut cepae, allium, porrum, ſinapium, eruca. Omnia mali-

o) Praecipue Gulph.
n) Praeſervandi Gulph.
p) Potentem Gulph.
q) Medicum quem Gulph.
r) Diverſo Gulph.
s) i. e. Caulico.

t) Adverſa Gulph.
u) Dolore Gulph.
x) Scilicet Gulph.
y) Et vitandus Gulph.
z) Quia Gulph.

F

moſtenes ſalſa, omnes ſpecies aromaticae melioren cu [illegible] et dulcia, quae in calidis complexionibus facilius in choleram convertuntur. Et multum pinguia vinegas [illegible], et [illegible], et oleum, quae ſupercaleſiunt in [illegible], nocent multum, quia in [illegible] convertuntur. Caro etiam animalium in decrepita aetate ex ſiccatum, maxime eorum, quae ſolidae et ſiccae ſunt complexionis, vitanda eſt. Caro boum, vaccarum, leporum, cervorum, [illegible] ſalſa vel non ſalſa, et [illegible] et ſimiliter cum [illegible] digeſtionis. Haec omnes [illegible] ſunt digeſtibilis, groſſum et melancolicum generans ſanguinem. Caro [illegible] mul [illegible], praeſertim eius [illegible], et caro ſuina eſt vitanda. Et ſanguis in [illegible] quoliberscunque preparatus, vitetur. Nam ſanguis propter [illegible] [illegible] et ſperma. Carnes [illegible], [illegible], cum parva [illegible] [illegible] pinguium. Nec tamen [illegible] frequenti uſu, quia ſanguinem generant [illegible]. Ex [illegible] carnes pul[illegible] gallinarum, [illegible] iuvenum perdicem, faſianorum et [illegible] et [illegible] digerantur. Caro [illegible] eſt carne multum [illegible] et [illegible]. Carnes praeparari poſſunt in [illegible] aceto [illegible] vel cum [illegible] vel aliis [illegible] acetoſis, hiemis tempore cum aceto [illegible] et ſpeciebus temperatis non multum calidis. Sic et earundem carnium brodia praeparari poſſunt. Lac cum ſit ſimilis complexionis, cum [illegible] eſt ſumendum [illegible], et qui aſſuetus eſt eo [illegible] [illegible] bonum [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] melius de ſale vel [illegible] a). Caſeus mollis novus et ſalſus durus eſt digeſtibilis, [illegible] humorem, quare vitandus. Si ergo caſeus medius inter novum et veterem, [illegible] melior [illegible], non [illegible] ſed ponderoſus, [illegible] ſalſus [illegible] eſſe debet. [illegible] ex bono caſeo praeparatum conceditur. Alia vero cibaria ex caſeo facta ſunt minus ſana. Ova friſa et [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] ſunt vitanda. Gallinarum ova [illegible] tremula vel in aqua [illegible] b) ſunt bona. Et ſi [illegible] cum [illegible] ſumuntur, ſunt meliora. [illegible] et [illegible] ſunt [illegible], ut [illegible], quia ad [illegible] diſponunt [illegible]. Frequens uſus piſcium non ſquamoſorum, viſcoſorum de aqua foetida paludinoſa captorum eſt infirmus. Etiam piſces [illegible] ſalſi et [illegible] ſunt vitandi. Piſces meliores ſunt ſquamoſi, non valde magni, quorum caro alba [illegible] et non viſcoſa eſt, nec nimium groſſa, ſed ſubtilis, non mollis [illegible], ſed ſufficienter durior. Et ſint piſces ex aqua recenti [illegible], [illegible] eſt in [illegible], capti. Nam de quanto [illegible] eſt [illegible], [illegible] piſces ſunt meliores. Piſces [illegible] cum ſale aſpergentur, et ab [illegible] removeantur, poſtea cum vino et aceto [illegible], vel cum bonis et temperatis praeparentur ſpeciebus, vel alio modo coquantur [illegible]. Aſſati piſces bene nutriunt, ſed [illegible] de [illegible] [illegible], quare cum [illegible] ſumendi ſunt. Ex [illegible] piſcibus laudantur [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] carpo, [illegible] [illegible] conditiones. Cancri [illegible] ſunt digeſtibiles, ſed multi nutrimenti et vaporoſi. Frequens tamen eorum uſus eſt infirmus. Olus [illegible] [illegible] uſus ſit in parva quantitate, et [illegible] pro [illegible]. Et quando [illegible], ut dictum eſt, [illegible] ſunt mala multum, quia in naturam ſulfuris [illegible]. Ex [illegible] laudatur oleum amygdalarum dulcium, [illegible] [illegible] oleum [illegible] [illegible] [illegible], quod eſt [illegible] vel parum vinum. Oleum [illegible] eſt [illegible], quia capiti, [illegible] et pectori eſt [illegible]. [illegible] et frequens uſus [illegible] [illegible], quia [illegible] generat, et in [illegible] et [illegible] in choleram convertitur. Sic et mellis uſus nocet, quia [illegible], et in calidis in choleram convertitur. Aqua rutarum vel mellis cum [illegible] et bene confectum [illegible] [illegible] [illegible] virtutes eſt etiam [illegible], [illegible] gutturis et pectoris. [illegible] [illegible] [illegible]. Ab [illegible] quaſi [illegible] eſt, quia mulos et [illegible]

ſtrictibiles generant humores, et repentinas capiti replent, ut ceraſa, pruna bene matura, mora celſi [illegible], [illegible], perſica, [illegible], ficus, dactili, [illegible] pomis [illegible], [illegible] [illegible] ſunt per [illegible], et [illegible] cito putreſcunt. Omnes denique fructus elongandi ſunt vitandi, quia durae digeſtionis, et ſtomachum laedunt. [illegible] (ut [illegible]) ſcilicet ad ſalo et [illegible] ad [illegible] [illegible] laborem, et ad refrigerandum ſanguinis [illegible], et ad [illegible] choleram acutam, et ad [illegible] appetitum, licet ſtomachum habentibus calidum, [illegible] fructibus frigidis acetoſis, ut [illegible] [illegible], ceraſa acetoſa, granata acetoſa et [illegible], poma [illegible] d) pruna, mora celſi non [illegible]. Fructuum [illegible] [illegible]; (ut ſunt pruna [illegible], mora celſi [illegible] d) [illegible] [illegible] dulcia, poma dulcia, uvae, melones etc.) [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] humores [illegible] [illegible] in [illegible], quare ab eis nunc eſt abſtinendum, et maxime a ficubus et [illegible], quia [illegible] multos [illegible] humores, et [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible]; verum [illegible] amygdalis dulcibus et [illegible] [illegible] ſunt mali. Fructus [illegible], ut pira [illegible] [illegible], [illegible] conſtringunt, poſt cibum [illegible] [illegible] [illegible]. Frequens [illegible] uſus colicam et dolores [illegible] [illegible]. In crudo [illegible] in pectori [illegible]. [illegible] poſt [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] vel [illegible] ſemine [illegible] [illegible] vapores ad caput aſcendentes, in ſtomachi [illegible]. Uvae albae [illegible] maturae ſunt, et ſint collectae per tres vel quatuor dies, antequam comedantur, ventrem [illegible], [illegible], et [illegible] [illegible], propter crudum, quem generant, humorem. Uvae paſſae cum [illegible] comeſtae, ſtomachum et epar confortant, et [illegible] removent. Sine [illegible] vero comeſtae non ſunt bonae, et ſunt ſumendae [illegible] vel poſt cibum ſumptae. Paſſulae ſunt boni nutrimenti quocunque modo ſumantur. [illegible] [illegible] [illegible] ſumantur, pectori, ſtomacho, [illegible], et ſingulariter epati competunt. Amygdalae cum zuccaro confectae vel recentes, vel in aqua [illegible] [illegible] [illegible], proſunt pectori, et dant bonum nutrimentum. [illegible] [illegible] confectae proſunt pectori [illegible] [illegible], et [illegible]. Avellanae [illegible] [illegible] vel cum zuccaro confectae proſunt cerebro et epati. Nuces cum amygdalis comeſtae ſunt [illegible], et [illegible] ſunt [illegible]. Nuces conditae cum bonis et temperatis ſpeciebus confortant ſtomachum, et proſunt [illegible], praeſertim [illegible] eorum. Nuces cum [illegible] et [illegible], et modico ſale ante cibum comeſtae ſunt contra omne venenum [illegible]. Leguminum corpora ſunt vitanda, quia [illegible], et capiti [illegible], ſanguinem groſſum et melancolicum generant, maxime [illegible], fabae, piſae. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], cum lacte vel ſine lacte eſt vitandus, quia flegmaticos et viſcoſos generat humores, qui ad oppilationem et calculos praeparant. Verum ciceris leguminis brodium proſunt, ut [illegible], ciceris. Sunt enim [illegible] de oppilationum et urinae provocatione praeſertim [illegible] vel ſpeciebus temperatis praeparata. [illegible] ex ordeo praeparata laudatur tamen e medicis prae ceteris granis, et ſimile eſt ex [illegible], avena vel ordeo praeparata cum bono brodio vel lacte amygdalarum valens. Omnia olera cruda cocta [illegible] ſunt ſana. Olera convenientia poſſunt eſſe [illegible] [illegible], endivia, lactuca, borrago, bugloſſa et cum bono brodio vel lacte amygdalarum praeparari debent. Olera in comeſtione praecedant cetera fercula. [illegible] caulium et [illegible] ventrem [illegible], ſed ſubſtantia eorum parum [illegible], et ſanguinem melancolicum et acutum generat. Quare eorum ſubſtantia non laudatur. Caloris tempore ad refrigerandum [illegible] et ad excitandum appetitum licet habentibus ſtomachum non frigidum vel per modum [illegible], a principio [illegible], in parva quantitate, de [illegible], endivia, portulaca, cicorea, borragine, bugloſſa, lupulo, [illegible], [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] parum coctas, comeſtas cum aceto [illegible] [illegible] modico ſale [illegible]. Ex [illegible] in [illegible] [illegible] f) e materia [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] cum lacte caprino vel

a) Sutere Guelph.

b) Frixe Guelph.

c) Leg. [illegible].

d) Leg. ſic. Vitioſe ſcrib. [illegible].

e) Quoniam Guelph.

f) In [illegible] [illegible], [illegible] ſed Hoc [illegible] Guelph.

vel uncias calido ſumi, neque multum bulliatur, ita ut ſit ſucci ſufficientia ℥ii adhuc ℥i laſſae ℥ii uſque ad ℥iii vel ℥iv plus vel minus iuxta diſpoſitionem accipiendo. Raphanus eſt vitandus, quia ſtomacho nocet, caput vaporibus replet. Ideo oculos laedit, et acutos humores generat. Rapae meliores ſunt dulces ſubtilis corticis, et latet radices plus nutriunt, ſed inflant, et carnes ſubtilis erit, dum aqua lavanda ſaepe abiiciuntur. Viſcera confortant. [illegible] et ſiccus [illegible] cum [illegible] vel cum [illegible]. Ideo [illegible]. Non generant enim malos humores, [illegible]. Paſtinacae, napones, [illegible] ſunt durae digeſtionis, pauci nutrimenti, quare vix cibi [illegible]. Fungi et boleti venenoſi ſunt, quocunque etiam praeparentur modo, quia malos generant humores, et ſic malos cauſant morbos et ut peſſimos accidentibus. Sapores et ſalſae de quanto plus a temperamento diſtant, vel a natura cibi et [illegible], de tanto minus eſt de eis ſumendum, ſint ſive calidae, ſive frigidae. Salſae vel ſapores tempore caloris ſint ex ſuccis frigidis, ut acetoſa, lactuca, [illegible] ſeminibus vel praeparata [illegible], ex viridi herbis vino granatorum acetoſorum, ſucco pomi aurantiae, agreſta aut aceto non forti, paſſulato, id eſt, decoctione paſſularum. Ita accipe aceti ℥ii paſſularum ℥i. Coquantur ſimul parum, fiat colatura, et acetum ad [illegible] ſervetur [illegible]. Aceti uſus [illegible] ſpleni, nervis et matrici nocet, et corpus extenuat. [illegible] ſuccus [illegible] poteſt addere [illegible]. Tempore hiemis poſſunt ſapores et ſalſae fieri ex cinnamomo, [illegible] et [illegible], cum bono vino addendo ut placet, de [illegible] vel galanga, vel nuce muſcata modicum. Vitandus eſt [illegible] multum [illegible], calidus, [illegible], non fermentatus, [illegible] ſpoliatur, et panis aduſtus, et praeſertim cruſta eius. Panis ſit de farina boni tritici ſrumenti, fermentatus, decenter ſalitus, vetus vel duorum dierum. Comeſtio ſine appetitu, et appetitus ſine comeſtione, nocent. [illegible] ſame ſine mora [illegible] cibus eſt ſumendus, non ad ſatietatem, ſed cum aliquali appetitu ad cibum eſt deſinendum. *In praeſenti diſpoſitione* (ut ſupra) tamen cavenda [illegible], quae ſi caſtra parum declinet ad frigidum et humidum, in [illegible] vero ſit temperata.

De potu

Vitandum eſt vinum novum, multum vetus, vel multum forte, quia generat humores [illegible]. Vina nigra groſſa, dulcia, vina cocta, vina [illegible], vina corrupta, [illegible] ſunt, quia oppilationes in interioribus generant. Et a male potus multum habens de melle, et vinum cerevifiae aquae eſt [illegible]. Aqua cruda turbida, aqua mali ſaporis, [illegible]. Vinum ſit inter novum et vetus medium, hoc eſt, unius anni, vel anni cum dimidio vel parum ultra, ſit album, clarum vel aurei coloris, quia ipſi mediana ſubtilis [illegible]. Et ſi fuerit forte, lymphetur prius cum aqua cocta per [illegible] vel [illegible] horas. Vina fortia multum vel vina artificialiter cum rebus aromaticis calidis confecta, quae vis medicinae pro membrorum et virtutis confortatione ſormantur, debent tamen non in magna quantitate, a principio prandii vel coenae, non vero cum [illegible], ſed [illegible] praecedente. Potus cum cibo eſt ſumendus, ita, ut nunc parum comedatur, et poſtea parum bibatur, ita, ut cibi et potus bona ſiat permixtio. Et potus non ſit in magna quantitate, [illegible] cibus in ſtomacho [illegible]. Potus etiam poteſt eſſe aqua ordei, aqua [illegible], aqua mellis, modicum parum de melle habens, vel [illegible] amygdalarum cum aqua [illegible], vel iulep violarum cum multa aqua vel aqua [illegible] g) vel aqua chalybeata h) vel aqua [illegible] ſlipitibus, vel aqua decoctionis cinnamomi. Et tempore caloris *ferum caprinum* [illegible] potus, praeſertim *in praeſenti diſpoſitione.*

De motu et quiete.

Poſt cibi et potus refectionem immediate a forti exercitio et laboribus mora abſtinendum eſt, quia caput vaporibus replet i) et perfectam impedit digeſtionem. Corpore exiſtente pleno bonis vel malis humoribus, vitandum eſt forte exercitium et omnis inordinatus motus, qui corpori vel partibus non infert laborem, id eſt, dolorem, quia praeparat ad febres, apoſtemata, puſtulas, ſcabiem, pruritum, lumborum dolores, et ad alia mala diſponit: poſtea k). Sive poſt cibum eſt quieſcendum, vel non niſi parum deambulandum, ut ad ſtomachi fundum melius deſcendat cibus, ſic ante cibum eſt exercitandum. Nam calor naturalis [illegible] eſt inſtrumentum, quo quando eſt fortis, digeſta digerenda expellit expellenda, et humores in ſua [illegible] cuſtodit, ne putreſcant. Et non [illegible] corporis calor motu vel exercitio temperato conſortatur et omnibus membris proportionaliter ſortificetur, concludimus, quod, [illegible] omnibus ſuperfluitatibus corporis expulſis, ut [illegible] [illegible] [illegible] eſt ante cibum exercitium conducens, quod minus laedit [illegible], quod [illegible] [illegible] principium et corporis aliquorum calefactionem. Et quod [illegible] eſt cauſa doloris [illegible] et podagram. Quare exercitium eſt ab eo [illegible] in corpora [illegible] vel ſanguis [illegible]. Cum vero per exercitium ſorte ſuperabundet [illegible], horam ergo, ut ante refectionem per horam unam quieſcat, ut membra eius parum refrigeſcant. *Dubitandum eſt, an in praeſenti diſpoſitione* [illegible] *corporis* [illegible] *excitata,* cum ipſa ſricatio trahat humores bonos et malos ad cutis ſuperficiem, et in praeſenti diſpoſitione natura ipſa ſit parum pellere humores malos ad carnis et cutis ſuperficiem. Tunc [illegible] ipſa *ſricatio pro multiplicatione et harum puſtularum augmentatione nocet.* Quod ſatis moleſtum eſſet. Quidditas tamen [illegible] ſricatio [illegible] facta ſtomacho cum aſpero et [illegible] panno congruit, [illegible] capitis [illegible] impediret. Talis enim ſricatio [illegible] reu [illegible] praeſerunt, et [illegible] vapores reſolvit. Lotio [illegible] et [illegible] pro [illegible] manus, brachia atque pedes ſimul [illegible], et totum corpus [illegible] congruit, ut totum [illegible] corpus. Et haec per duas vel tres horas ante [illegible] ſunt facienda. Quies moderata [illegible] corpus [illegible]. Immoderata vero corpus humectat et infrigidat, ſuperfluitatum prohibendo conſumptionem et reſolutionem, quia naturalem hebetat calorem.

De balneo.

Vitandum eſt balneum poſt cibi et potus repletionem. Quamvis enim balneum corpus [illegible] ſaciat, eſt tamen febrium, oppilationum et apoſtematum cauſa, et habens febrem putridam, apoſtema vel capitis [illegible], [illegible] in aliis [illegible], debet vitare balneum. Frequens et immoderatus balnei uſus vitandus eſt, praeſertim longam moram in eo faciendo. Cor enim debilitat et naturalem calorem, ſincopen et nauſeam inducit, nervos laxat et humores ad articulos fluere facit. Ad [illegible] ſuper [illegible] in [illegible] et circa [illegible], [illegible] ſemel vel bis in [illegible] balneum [illegible] ad provocandum ſudorem. Balneum moderate [illegible] balneo vel a multis praeferunt puſtulis [illegible], [illegible] et apoſtematibus, et convenientius ſit ante prandium, ſive in ſtomacho [illegible] [illegible] celebrata digeſtione, vel ſit [illegible] ante prandium. Hoc autem tempore balneum cor et [illegible] plus debilitat. In exitu a balneo corpus a frigore eſt cuſtodiendum, et poſt quieſcendum per horam unam vel duas, et [illegible] eſt [illegible], poſtea parum de cibo et potu eſt ſumendum. Et [illegible] facilis digeſtio, et [illegible] debili [illegible] corpus. *Verum pro nunc cum maxima cautela ſtuphae et thermarum balnei ſunt quaerenda, ne ab inſecto ſit balneo per conſuetam inſectio. Nam per contactum inſecti mediate vel immediate ſaepe inficiunt perſonas.*

g) *Maſtin* Gerlgh.
h) *Calibeur* Gerlgh.

i) *Replet* Gerlgh.
k) *Poſtemes* Gerlgh.

De Somno et Vigilia.

In die dormire, et praeſertim poſt cibum ſumtum, et ſtomacho repleto, eſt inſerens maxime in hoc morbo conſuetis, quia caput grauat, et ad [illegible] graue diſponit paſſiones. Somnus prolixus in die [illegible] nocet. Non [illegible] malo [illegible]. Vigiliae multae [illegible] debilitant et earum [illegible] organa et [illegible], humores acuunt et [illegible] generant. Quare [illegible]. Melior ſomnus eſt, qui fit poſt cibi deſcenſum a ſtomacho, et qui eſt vi vel viii vel ix horarum, [illegible] complexionibus et temporibus. Tranſactis tum tribus vel ad minus ii. horis poſt coenam, dormiendum eſt. Caput et pectus [illegible] elatius iacentibus membris, et bene a frigore cuſtodiendum. Et primo ſuper dextro latere eſt dormiendum, vt cibus ad ſtomachi fundum deſcendat facilius, deinde ſuper ſiniſtro latere, longiori l) tempore, vt melius digeratur cibus. Verſus autem iterum ſuper dextrum voluendum latus, vt a fundo ſtomachi expellatur cibus. Super ventrem dormire, digeſtionem iuuat, ſed oculis nocet. In dorſo dormire, eſt perniciosum, quia grauia [illegible] aegritudines. Somnus, qui fit in hora ſua, ubi humores ſunt ſecundum aequalitatem n) in qualitate et quantitate, eſt [illegible] calefaciens et [illegible] ſpiritus augmentat [illegible] in eis eſt conſeruans.

De repletione et inanitione.

Cum vniuerſalis repletio et abſtinentia omni tempore ſint mala, hoc tamen tempore maxime ſunt vitanda. Hoc tempore nulla natura [illegible] eſt aſtringenda, quaecunque etiam laxatiua, eſſe [illegible]. Ideo ad moderamen reducenda erit. Corporis etiam reliquiae euacuationis eſt iniuncta. Debita enim ventris lubricatio a multis [illegible]. Ex cibis et potibus tria ſuperfluitatum genera in humano generantur corpore, iuxta triplicem digeſtionem. Prima fecula quae per ſeceſſum expellitur. Secunda aquea, quae per vrinam vel ſudorem, vel ſputum purgatur, et [illegible] per [illegible] narium, ſudorem et ſputum. Tertia famula, quae per [illegible] et exercitium reſoluitur. Et ſi natura non eſſet fortis [illegible] per [illegible], vt cibis lubricis vel [illegible] lubricis, a principio menſae ſumptis, vel ſuppoſitorio, cliſteri vel pillulis [illegible] vel [illegible]. Et in praeſenti diſpoſitione ſanguinem ab acuta et adusta [illegible] humoribus [illegible] pillulae de [illegible] electuarium [illegible] et electuarium [illegible]. Harum medicinarum quantitas ſit magna vel parua [illegible] operationem maiorem vel paruam, et [illegible] corporis vires et [illegible] neceſſitas earum quantitas eſt variand. Et in his ſemper a debilioribus eſt incipiendum, gradatim ad fortiora aſcendendo, tamen ſemper virtutis conſtantiam conſiderando. De humorum [illegible] digeſtione et [illegible] habeatur. In [illegible] humorum [illegible] non negligenda eſt [illegible] ([illegible]). Sed cum [illegible] humorum, et [illegible] humores.

De accidentibus animae.

Vitandae ſunt omnes paſſiones animum perturbantes, vt ira, [illegible], timor, triſtitia, ſollicitudo, anxietas, deſperatio, puſillanimitas, [illegible], cogitationes fortes, ſtudium profundum. Hae omnes paſſiones corporis [illegible] et [illegible] conſiſtentia [illegible] impediunt, groſſum et melancholicum ſanguinem generant. Quare vitandae ſunt. Gaudium enim magnum et [illegible] laetitia [illegible]tes, quia plura debilitant cor, ſyngulae et ſpiritus [illegible]. [illegible] poſſibile cum timore, quia longanimitate in corpus proprium ſuum eſt ſupprimendo p). Vtendum eſt autem [illegible] gaudio et laetitia temperatis q). Nam bene corpus non patiatur in mouendo ſpiritus et ſanguinem [illegible] ad extra vel ad intra. Et [illegible] reſoluuntur [illegible] et vires corporis [illegible]. AVICENNA. Scias, quod virtus augmentatur [illegible] odoribus bonis, tranquillitate, gaudio et [illegible] r) eorum, quae [illegible] ſunt, et commemoratione rerum [illegible], et habitare cum dilectis.

De coitu.

Exceſſiuus et violentus coitus permaxime eſt vitandus, quia [illegible] corporis [illegible] et principalia debilitat membra, [illegible]. A coitu abſtinere debet [illegible], [illegible], vel [illegible] fatigatus, et multum [illegible], vel [illegible] vel [illegible], vel ludere [illegible]. *In praeſenti autem diſpoſitione frequens et exceſſiuus coitus eſt vitandus*, [illegible] *materiae ad* [illegible] *corpore, et ad cutis ſuperficiem calidae et putridae* [illegible]. *Vnde corporis foetor* [illegible] *et* [illegible] *apparent*. Saepius [illegible] et [illegible] tempore [illegible] temperate, [illegible] ab [illegible] et [illegible] ab extrinſeco [illegible]. Et melius [illegible] coitu eſt, dum non prima et ſecunda digeſtione completae fuerunt, hoc eſt, verſus mane circa auroram, et poſt coitum eſt quieſcendum et dormiendum.

De regimine curatiuo.

Harum puſtularum curatiuum regimen triplici perficitur inſtrumento, diaeta ſcilicet, potione et chirurgia. Diaeta ad frigidum et humidum declinet, quia u) morbo contraria eſt. Verum hoc x) ſit ſecundum plus et minus ſecundum materiae maiorem vel minorem acuitatem et [illegible].

De aere.

Tempore frigido aer habitationis infectorum ſit temperatus, calido vero aer [illegible] odoriferis frigidis [illegible] et refrigidetur, vt roſis, violis, floribus nenufaris, [illegible] et ramis populi, viticis, ſalicis, quercus, et fructibus odoriferis, vt pomis, pyris, pomis citrinis, [illegible] humectentur ſpongiae [illegible] aqua roſacea cum aceto modico [illegible], vel modicum de ſandalo vel camphora addendo, et circa [illegible] lectum ſuſpendantur. Vel [illegible] irrigantur [illegible] cum aqua frigida aceto permixta. Frigido tempore aer habitationis [illegible] rebus odoriferis non nimium calidis propter puſtularum foetorem reſtituetur, vt maiorana [illegible], floribus lauendulae, roſis [illegible], menta, et ſic de aliis odoriferis. Poteſt etiam ex his fieri fumus, vel ex [illegible] pro [illegible]. Et [illegible] z), ſi circa puſtulas ex his [illegible] vel thure, vel mirra fumus fiat. *Caput tamen a fumo* [illegible] *cuſtodiatur*. [illegible] *puſtularum* [illegible] *per eorum reſolutionem* a) diſpellit. Verum [illegible] et reſiduos habere videre, ne ex tali fumo [illegible]. Et ſi [illegible] vbi [illegible] frigidum [illegible] quia [illegible] corpus [illegible] eſſe temperatum. [illegible] quia [illegible] *puſtulis* [illegible] *corpore multiplicauerit*, [illegible] *corporis ſuperfi-*cem

l) At [illegible]
m) Longiori tamen Guelph.
n) Aequalitatem Guelph.
o) Natura Guelph.
p) Imprimendo Guelph.
q) Gaudio et laetitia temperatis Guelph.
r) [illegible] Guelph.
s) Denſiſſime Guelph.
t) Quod Guelph.
u) Quae Guelph.
x) Hoc Guelph.
y) Tempore [illegible] Guelph.
z) Eſſe Guelph.
a) Per eorum reſolutionem Guelph.

Digitized by Google

dem materiam peccantem attrahendo. Neque ſint ſingulas, quia b) puſtulas a retrahuntur r) prohibetur, et earum materiam ad interiora expellere membra. Vnde varias malaque cauſare paſſiones. *Infectorum vaſa et intestina, ac alia, quae eorum tangunt corpora*, ſaepe ſunt mutanda et fumo odoriſero exſiccanda. Niſi enim mutationes et exſiccationes ſiant, *vel ipſae infectae vel immundae ampliae infectam inficerent*, quam ſimile adhuc ſuo ſitu ſunt ipſum ſarere, et putredinem ac foetidum exhalant a putrido et foetido plus ſuccet et putreſcit.

De diaeta

Diaeta infectorum ſit tenuis. Ipſi ſe non repleant cibo, etiam bono, nam tenuia iam corpora mollia et corrupta ſint humoribus repleta, et morbus in ſe ſit cronicus d), iam per augmentum materia humorum plus prolongantur e), quia corpora non pura quanto magis nutriuntur, tanto magis laeduntur et malorum humorum multiplicantur.

De cibo

Cibus eorum facile ſit digeſtibilis, bene nutrimenti temperatus, aut parum ad frigidum declinans, ut ſit ex malitiis eorum, qui in regimine praeſervationis ſunt nominati, praeſertim qui ad frigidum et humidum declinant f) plus vel minus, ut ad diſpoſitio requirit. Et eorum cibaria ſint alterata cum aceto paſſimo vel cum aliis ſuccis acetoſis alterata, ut decoctione endiviae, portulacae, lactucae, acetoſae, ſcabioſae, quatuor ſeminum frigidorum mitiorum, vel agreſta, vino lechnis, aquo granatorum, ſucco citoniorum, pirorum, ſucco ribes, ſucco limonum, ſucco pomorum acetoſis vel acetoſitate acri, et ſic de aliis, ut ſupra in regimine praeſervationis. Valet hic acetoſum, et aqua lactis, et ſerum caprarum in aſſatis. Cibus infectorum ſint, ut quius in regimine praeſervationis nota ſunt. Nam quia ſanie a puſtulis habent praeſervare ipſos eorum infectio habent curare, dummodo parum plus ad frigidum et humidum declinent, et cum cibo acetoſo plus ſint permixta. Et ea, quae a ſanis ſunt vitanda, ut in regimine praeſervationis dicitur, etiam infectis puſtulis ab ipſis eſt abſtinendum. Et mundum eſt ut eorum cibus et potus, quibus iuſt portare ad cutem malas et putridas materias, ut ſunt ficus et dactili.

De potu

Potus ſit, ut in regimine praeſervationis. Vinum tamen plus ſit lymphatum, vel potus poteſt eſſe aqua et lac, vel aqua mellica, vel aqua cibicam, [illegible] aſi ſi potius vendit vel aqua zuccari, vel iulep violarum cum multa aqua, vel lac amygdalarum cum aqua ordei vel ſurfuris factum, vel aqua decoctionis cinnamomi.

De aliis rebus non naturalibus.

Infectus in quiete degat, aut leviter ſe moveat deambulando in temperato aere vel parum ad frigidum declinante nunc cibum. Poſt cibum lucratu ſte a ſomni motu abſtineat. A coitu abſtineatur, quorum pocaſt, abſtineat, quia ſtrictus ad interiora calor trahit humores. Balnea in principio poſtponat, ſed poſt ſinem in exſiccatione et reſolvunt balnea vel pocaſt, ſunt ſint thermas appropriatae. Post alia balnea a caſcalibus et herbis et aliis etiam appropriatis aquis. Somnum vitare longum, et vigilias ſint et longas, languent et laborem enim venereus, diaeta vitare secundum cibo vel potu non repleantur, gaudent et laetitia diger, abſque ira, timore et triſtitia, et omnes paſſiones animae pro viribus poſtponat, maxime continuum detentum. *Infecti puſtulis* in ſumma, ſaltem a principio, debent vitare omnia, quae eorum habent corpora calefacere, ſive ab extrinſeco, ſive ab intrinſeco.

De potione.

Potio conſiſtit in materia peccante minoratione, digeſtione, evacuatione atque membrorum et corporis confortatione. Materiae mutandae ſit primo cum eductione materiarum convenientium in vias ductarum contentarum, ſecundo cum evacuandis appropriet in iniſtus. Et poteſt fieri cum medicinis illis, cum quibus humores peccantes purgantur. Ipſos in via dando in minore doſi. Pro eductione autem materiarum in vias ductarum convenientia ſit ſint abſtere levigatum. Rec. Malvae, violarum mercurialis. Mtae ſili M ſ ſurfur. mun. ℞. contuſa groſſa, et bulliat in ℔. i ſ aquae usque ad conſumptionem tertiae partis. Poſtea ſiat expreſſio fortis et colatura, de qua accipe ℥ iij. olei violarum ℥ iiij. zuccari rubei ℥ ij. ſalis commun. ʒ iij. miſce ſimul et cum. Vel ſiat tale clyſtere ac fortius. Rec. de decoctione praefatorum ℥ ix. olei violarum ℥ iij. caſiae fiſtulae extractae ʒ vj. Electuar. Hamech ʒ ij. ſalis communis ʒ ij ſ. Miſce, ſiat enema. Altera die poſt clyſtere minoratum poteſt dari ipſa minoratrium. Rec. Caſiae noviter extractae ℥ j. Elect. Hamech ʒ ſ. Miſce, detur cum aqua endiviae, ſive terrae ℥ ℥ j. cum aliis cibum ei horas iij. Vel Rec. Elect. lenitivi ʒ x — vj. et detur, ut ſupra. Vel Rec. Pil. rerum de fumoterrae reicis all. rad. diagrid. ℥ ℥ gr. ij. Miſce cum ſyr. de fumoterrae, ſiant pil. in vel xv. et detur de mane per ij vel vij. horas ante cibum. Poſt minoratione in per ij. vel iij. dies detur ipſa digeſtivum vel tum nempe perſe vel v horas a ca cibum. Rec. Syr. de fumoterrae ℥ j. ſyr. de Lupul. ℥ ſ. aquae Endiviae, buglossae, buglos ℥ ℥ ij. Miſce, ſiat hauſtus, et continuentur per iij. vel v. dies tale digeſtivum. Vel ſiat tale digeſtivum. Rec. Syr. de fumot. de bugloſſ. de boragi. ℥ ℥ ſ aquarum ſcabioſae, fumiterr. ℥ ℥ ʒ ſ. Miſce, ſiat hauſtus, detur, ut ſupra. Poſt digeſtivum altera vel ij. die detur tale evacuativum. Rec. Elect. Hamech ʒ iij. Elect. de ſucco roſar. ʒ ſ. Miſce cum ſyr. de fumot. et ſiat bolus, quem recipere poteſt per ſe aut diſſolvendo ipſum in aqua praeſervare, fumiter, ſcabioſae ac ℥ j. et ſiat hauſtus. Hunc mane ante cibum per iij — vij. horas calidum ſumere poteſt. Vel Rec. Elect. de Pſilio ʒ iij. diaſenae ʒ ij. Miſce, ſiat bolus, detur, ut ſupra. Vel Rec. Elect. lenitivi ʒ iv — v. Elect. Hamech. ʒ ſ. Miſce, ſiat bolus, detur, ut ſupra. Vel Rec. Pilularum de fumoterr. ʒ j. Troch. alhand. diagrid. ℥ ℥ gr. ij. Miſce cum ſyrupo de fumoterrae, ſiant pilulae x j. et dentur a mane per vj — vij. horas ante cibum. Vel Rec. Pilularum de fumoter. aggregat. etiam ℥ ℥ ʒ ſ. Troch. alhand. diagrid. ℥ ℥ gr. ij. Miſce cum ſyr. de fumoterr. ſiant pilulae xj. dentur, ut ſupra. Vel Rec. ſerì caprini ℔ ij. diſſolve in eo diagrid. a grana iiij — v. uſque ad vi j. vel ix. ut placet, et detur mane calidum, ut ſupra, per ſex horas ante cibum. Aliam et prudens medicus in praedicto laxativis poteſt addere vel minuere iuxta exigentiam materiam, complexionem, conſuetudinem et virtutem. Has etiam medicinas medicus ſaepius reiterare poteſt, quia morbus iſte cronicus h) eſt, et malorum materierum; Quare ut morbus curetur. Poſſunt etiam fieri decoctiones, quae ſimul ſunt digeſtivae et evacuativae horum corruptorum et malorum humorum ut ſupra. Rec. Prunorum damaſcenorum numero xij. Vuarum paſſularum, Tamarind. ℥ ℥ ʒ ſ. radic. cicoreae ʒ j. rad. ſeniculi, petroſ. graminum ℥ ℥ ʒ ſ. ſem. anis. ſoenic. dauci, cedin. lactuc. ℥ ℥ ʒ j. Endiviae, lactucae, fumariae, boragi, bugloſſ. fumiter. lupuli, lecopolitrici, ceterach. cap. ven. ℥ ℥ M ſ. rad. polipodii quercini ʒ iij. Sem. citrulli, aggurii praeparati ℥ ℥ ʒ ſ. thimi, epythimi ʒ iij ſ. fol. ſenae ℥ ij ſ. florum boraginis, bugl. violarum ℥ ℥ ʒ ſ. mollis ʒ j. Cinnamomi, macis, alant. ℥ ℥ ʒ ſ. Contundantur et comprimendo groſſo modo et ſecundum artem in xij. ℔. aquae bulliant ultra conſumptionem iij. partis, ſiant ut infuſiones per hoc xij. deinde iterum parum calefiant, fricantur et exprimantur fortiter, et ſiat colatura, de qua accipe ℥ x ix vel x et diſſolve ſyr. de borag. de bugl. de fumoterr. de endiv. ℥ ℥ ℥ j. zuccari q. s. ad dulco-

b) Quod poſt a reſiſtentiam Guelph.

c) Vterum Guelph.

d) i. e. Cronicus

e) Prolongantur Guelph.

Aphrodiſiac.

f) Quae declinant Guelph.

g) Per Guelph.

h) i. e. Cronicus.

M

Digitized by Google

dulcorandum. Fiat potus dulceratus et clarificatus. De praesenti potu potes *usus illo possibilis* dare mane per vij horas ante cibum ℥iij. — v calidas. Et hunc potum continuare potes per v vj. vel vij dies. Et dum potum operantur, tunc potes de potu iſto accipere ℥iij vel viß. et in eis diſſolvere ʒiß vel ʒj. vel ʒ ij. de electuario Hamech vel de electuario de pſillio vel de diaſcen. Hunc potum debis potes addere vel minuere iuxta virtutis conſtitutionem. Nam hic potus ſingularis eſt in purgando aduſtos et corruptos humores. Pulvis principalia conſervans membra, vt ipſa declarent ingroſſatum. Rec. ſpecierum diarrhodon. Abb. elect. de gemmis aromatici roſati ſecundum Gabrielem aa ʒj. Triſandali. coralli de cumph. ii ʒß pulv. corallor. rubeorum, Karabe, Cinnamomi, Caſſia, lign. roſa, ſalviae ana ℈j. Ligni aloes, bean alb. et rubri, ſerici cruſi, lap. pretioſae oſſis de corde cervi, margaritarum ana ℈ß. fol. auri ſive numero viij. ſaccari albi. q. ſ. fiat pulvis. Vel confectio in rotulis diſſolvendo zaccarum in aqua roſarum, ſcabioſae, endiviae ana q. ſ. De iſto pulvere vel rotulis detur jejuno mane per ij horas ante cibum vel in introitu lecti cocleas j. vel rotulis vna. Valet diarodon Abb. confundatum, elect. de gemmis, conſerva roſarum, violarum, rlbes. borag. bugloſſ.

Accidentium cura per aſſiſtentem medicum ad propria reducatur capitula. Et ſic ipſa accidentia cum appropriatis curentur medicinis. *Cura ſormicae* radicitus perficitur prudentiae diaeta et cyrurgia, vt aliarum puſtularum cura. Praeterea in purgando ipſum medicum oportet habere oculum ad humorem ſanguinis cum et melancolicum. Et valent in eo praeſervatio medicinae, quia ipſa eiusdem de una parte colera ſit.

Cirurgia.

Cyrurgia perficitur manuali applicatione, epithimatum, vnguentorum, emplaſtrorum, pulverum, cauteriorum actualium et potentialium atque cyrurgicorum inſtrumentorum iuxta canones et regulas, ad hoc ordinatas, et ſecundum quod ratio ſic offert, ſunt applicanda haec vel alia, vt infra. Si medicus ſit curando has *puſtulas* a principio ante purgationem et digeſtionem procedit huiusmodi cum frigidis ſtypticis et repellentibus in non *ulceratis*, et cum exſiccantibus et conſolidantibus in *ulceratis* proceſſerit, videlicet. quod in hoc vel in alio loco humores corroſio poſt contractionem magis non ceſſabit, ſed corrodendo de parte in partem ambulabit. Ergo cum celeritate purgationis et digeſtionis ipſas curando procedendum erit. *Indicatione* ſumta a materia harum puſtularum quae calida et ſicca eſt, competerent frigida et humida, quae contraria tamen quaſi in principio in omnibus his puſtulis apparet corroſio cum vlceratione quae exſiccatione eget. Competunt ergo frigida et ſicca. Et indicatio ſumta a corroſione et vlcere praevalet in cura harum puſtularum indicationem ſumtam a materia. Ideo in curatione harum puſtularum pura frigida et humida non ſunt adminiſtranda, ſed vbi materia eſſet multum et excellenter calida et ſicca tunc a principio ipſius materiae fervorem reprimendo licet adminiſtrare frigida et humida cum addendis ſiccis. Et ſic valet nenufar, lactuca, portulaca k) pſilium, addendo ſolatrum, rubarum, rubae extremitatem vitis, ſola plantaginis ſemperviva et ſolatrum ſiccum, et hoc a proprietate laudatur. Haec per modum epithimatum vel fomentationis, vel emplaſtri cum aliis appropriatis applicata materiae fervorem et acumen refrenant et prohibent, ne cum multitudine ad locum fiat decurſus. In principio harum puſtularum, quando non ſunt vlceratae valet hoc emplaſtrum Rec. Pulv. roſarum, plantaginis, corticum granatorum, farinae ordei, lentium ana partes aequales, miſce cum decocto roſarum, plantaginis, et modico aceto non forti, et oleo roſarum, fiat emplaſtrum vel linimentum. In circuitu harum puſtularum, vbi rubedo apparet, non obmittenda ſunt vnguenta defenſiva, quae fieri poſſunt ex bolo armeno oleo roſarum aceto et ſuccis frigidis ſimul mixtis. Aliud ad idem, quod poteſt poni ſuper puſtulas a principio. Rec. Farinae ordei ℥j. Pulv. corticum granatorum, extremitatum vitis ana ʒß. miſce, ſimul bulliant cum decocto rubi, addendo olei roſar. et aceti non fortis parum, fiat cataplaſma vel linimentum. Valet etiam in principio et augmento emplaſtrum de duobus

granatis tritis et coctis, vt ſupra. Valet etiam hoc emplaſtrum vel linimentum, vbi timetur corroſio et vlceratio. Rec. farinae ordei, lupinorum ana partem aequalem miſce cum decocto plantaginis rubi extremitatum vitis roſarum, addendo parum olei roſarum et aceti non fortis. fiat emplaſtrum vel linimentum. Vbi materia eſſet excellenter calida, ſicca et acuta, et locus eſſet vlceratum valet hoc emplaſtrum in principio, augmento et ſtatu. Rec lactucae, portulacae, nenufaris, ſempervivae, ſolatri ana Mj. extremitatum vitis, rubi ana Mß. Fiat ex eis emplaſtrum vel linimentum, vt ſupra. Haec valent a principio vbi humorum malorum proceſſit acuitas aut aliqualis anticatio, vt ſupra, quia materiam calidam ſiccantem refrenant, et locum confortant ne cum malo ſucco ad ipſum fluat. Laudatur etiam hoc linimentum. Rec Pulv. roſar. rubear. ʒß. capitulorum glandium, ſumach ana ʒj. Corticum granator. balauſt. mirti ana ʒß. Ex his ſubtiliſſime pulv. cum oleo roſar. mortino et cera modica fiat linimentum, addendo parum aceti non fortis. In principio et augmento harum puſtularum, dum in eis apparet corroſio et vlceratio, valet hoc emplaſtrum. Rec. Pulv. lentium decorticatarum, corticum granatorum ana ℥ß. gallarum ʒij. medullae panis ʒj. miſce ſimul cum decocto plantaginis rubi, extremitatum vitis, addendo olei roſar. et aceti parum non fortis, fiat emplaſtrum vel linimentum. Et ſunt, qui addunt parum mellis propter abſterſionem, et bene. Aliud, quod valet in principio, augmento et in fine harum puſtularum vlceratarum. Rec plumbi uſti loti, lacrimae ſerri praeparatae, tuthiae praeparatae, antimonii praeparati, ceruſſae lotae ana ʒj. coralli vtriusque, camphorae ana ʒß. olei roſarum, cerae, q. ſ. fiat linimentum, dum in mortario plumbeo cum piſtello plumbeo terendo. Aliud. Rec litargiri auri ʒij. pulveres praeſcriptos adde, miſce ſimul in mortario plumbeo cum piſtello plumbeo diu terendo, ſiat linimentum. Aliud ad idem. Rec. pulv. lytargiri praeparati ceruſae lotae ana ʒj. Corticum granatorum roſar. rubi ana ʒj. cerae, olei roſ. ʒx. q. ſ. Miſce fiat linimentum. In principio et augmento *formicae miliaris* cum ſtigmate etc. laudatur hoc emplaſtrum. Rec. ſantali, lenticulae, pulv. cynogloſſae, roſar. rubr. ana ℥ß. ſerum caprinum ſoenugraeci, ſeſamum ana ℥ß. cum tumo, oleo roſ. et camomillino ana quantum ſufficit coquantur ſimul, et ſiat cataplaſma. In *formica ulcerata* exſiccantia et abſtergentia debent eſſe fortiora, quam in alia vlceribus. Et in *formica miliari ulcerata* exſiccantia et abſtergentia debent eſſe fortiora, quam in *formica abſoluta ulcerata*. Medicus tamen in his ſemper debet a debilioribus incipere ad fortiora aſcendendo. Sic et in corroſiva procedere debet. Laudatur pro abſterſione et exſiccatione harum puſtularum vlceratarum in principio, augmento et fine pulvis tuthiae magnae cum modico olei roſar. et aceti non fortis, vt non mordeat. Valet etiam aqua vini, quae fluit ex ligno vitis, quando vitis. Valet etiam ligni ſalicis mixtus cum aliquo roſ. ſtiptico. Valet pulvis vel ſuccus foliorum baſiliconis laurorum ſolliculi. Etiam ſimul mixta valent. Valet pulvis capitis et pilorum ſalſiturum, vſtorum, cum vino ſtiptico pontico, vel aqua ligni vitis applicatus. Valet ſuccus eius, cum aceto non forti mixtum. Similiter ſuccus vitis vſtorum. Poteſt fieri linimentum ex his. Valent etiam in exſiccando has puſtulas. Valet etiam pulvis ſalis, exſiccando puſtulas iſtas, et prohibendo, ne augmentetur in corpore. Rec Pulvis corticum granatorum ana partes aequales. Miſce cum oleo mortino q. ſ. fiat linimentum. In *formica ulceroſa corroſiva* laudatur pulvis iſta, qui fortis eſt in exſiccando. Rec. floris aeris, ſulfuris vivi ana partes aequales, miſce cum vino pontico vel aqua ligni vitis. Ad idem, Rec. Pulv. gallae valde, lentium, thuris ana ʒvj ſandaracae ſcili, myrrhae ana ʒiij. ex fol. lingue et roſacea ana ʒij vitrioli ʒj. Conficiantur cum vino, et ſiant troſciſci, et exſiccentur. Et dum placet, diſſolvantur vnus in aqua roſarum vel plantaginis, vel in aqua ex ligno vitis etc. et ſic applicetur puſtulis etc. Dum hae puſtulae ad mala et corroſiva convertuntur vlcera, tunc ad vlcerum corroſivorum capitulum reducantur, et cum cauſticis, igne et ferro curentur, vt ea diſpoſitio requirit. Hic excuſatum habere volo, quod hic *de vnguentis vel linimentis* nihil poſuerim, *quia argentum vivum habent, quae haec cum non parum cautela applicanda ſunt, et eorum nocumentum ſit ſurplus linamentis maius.*

Lectio

k) l. e. *Verdolaga.*

k) Leg. *Portulaca.*

Lector, hic aduerte, quod has duas fornicarum ſpecies (de quibus in principio) PAVLVS ſub aliis deſcribit uocabulis, vt habet RASIS. ſe ſequentes PAVLVS dicit, *Formicas il puſtulae, appellatur* ARABRAM *l*), *debent habere puſtulas et poſt, ſimiles verrucae in rotunditate nigrae, quoniam formica habet radicem latam. A tum poſse proritum cre ſenſus, quaſi ſenſus morſus formicae.* Sed ARNOLDVS habet radicem ſtrictam ita, quod credetur eſſe aliquis vix ſuſpenſa.

Hoc breue conſilium ex ordinatione et iuſſu Illuſtriſſimi Principis et Domini Domini PHILIPPI, Comitis Palatini Rheni, Ducis Bauariae, Sacri Romani Imperii Archidapiferi ac Electoris D. S. H. colendi atque metuendi ſemper, per me, CONRADVM SCHELLIG, artium et medicinae doctorem, hinc inde ex variis medicinae auctoribus collectum, ſupplementum meliorum prudentiae diſcutiendum relinquo. Quod ſi bene intellectum et obſeruatum fuerit, ſpero in praeſeruando, et infectis in curando, ab his puſtulis malis vtilitatem conferre poterit multum. Quam concedere dignetur altiſſimus. Amen.

VIII.

IACOBVS WIMPHELINGIVS *m*).

Remedia contra lubricum et incendium carnis.

— Conſideratio periculorum corporis et animae emergentium velut pallor, tremor, *lues*, melagonia, *lepra*, vertigo, morbus comitialis, cruditas et ſtomachus ſtomachus, podagra, *carnalis* effectio, caecitas, indiuvie et ardoris motus, oculos oculis ſipientae, ſeniculum vocis diuiſi, ſolidium atque ſpermatis exercitii defecta, ignauia, rationis atque memoriae detrimentum, cum ſeneſtus et effoeta, breuitas vitae, mortis horror, ſapientiae ad dolorem et diſplicentiae praeteritorum factorum, gelida confeſſio, gelida eucharistiae ſumtio, maledictus ab hac vita egreſſus, contemptus futurae vitae, contemptus dei.

IX.

CHRONICON MONASTERII MELLICENSIS *n*).

Anno Domini 1495. Rex Franciae tentata militaribus petiit Apoſtolorum PETRI et PAVLI, inſuper exercitu corrodili et inſueta peſte eſt orta vocitata *Malafrantzos* alio vero *Die Blattern und Lemle der Glider*. Haec ſordidiſſima ſcabies ex omni corporis erumpebat parte tam in natis, quam in faciebus, quam quidam gloſſ... [illegible] ... annum, ſanantur per amplius et multi ſunt extincti. Medici peritiſſimi laſitate corſidorum praeſtare dubitarunt, chirurgi vero balneis et unguentis multorum erant ſolamen. Cumque ſore ſaec multarum terrarum pertranſiſſet fines, hoc in anno et praecedenti in auſtria regnabat *plaga*. Prope Cremſe venitur quidam coloni inter altros fontem reperit aquae liquidiſſimae et, eo loſtrato, inuentum eſt, poſſe praeſtare ... fore commodiſſimum. Quapropter concurſus erat populi vehemens accelebatur pecunia, vt balſamum. Qua viſa, ſubtracta eſt ſtatua, et innumerabilis concurſu eſt pecunia ex capillatione (?) ... ceta. Pataulenſis Praeſul ſibi adſcribebat, Rex vero ſibi hanc offerri mandabat.

X.

IOANNES SALICETVS *o*).

CAP. III.

Quis et quotuplex eſt morbus epidemialis vel peſtilentialis.

— Morbi epidemiales aliquando ſunt febres, interdum carbunculi, ... morbilli et variolae vel aliae *cutis infectiones, quales etiam ſunt puſtulae formicales vel aſ fatigae, (dictae malum francoſe) quae nunc ab anno domini 1457 uſque ad praeſentem annum 1500. de regione in regionem dilatatae ſunt cum ſuis accidentibus.* —

TRACTATVS DE PVSTVLIS QVAE VVLGATO NOMINE DICVNTVR MAL DE FRANZOS DOCTORIS IOHANNIS WIDMAN *p*).

IOHANNES WIDMAN dictus MEICHINGER Medicinarum doctor IOHANNI NELL, Phyſico, ſalutem plurimam optat.

Diebus tranſactis, humaniſſime doctor, cum parum ... eſſem, quod raro mihi euenire ſolet, coepi mortalium miſerias animo voluere atque reuoluere, et noua morborum genera paſſim ſurgentia admirari. Venit in mentem PLINII ſententia vigeſimo ſexto naturalis hiſtoriae libro dicentis: *Ferunt enim tanti homini vitiera morborum genera, cum ſuper terentia eſſent, niſi etiam noua timerentur.* Tot abrutoque mala, optime doctor, vt PLINIVS, hominum calamitates conſiderans, alio loco dixit: *Natura nihil hominibus breuitate vitae praeſtitit melius.* Noſtris etiam temporibus foedus morbus inuaſit mortales ſiue voluntate diuina, noſtris ita exigentibus meritis, ſiue aſtrorum influentia ſiquoque SATVRNI radio ſit peſtifero, iudicare non eſt facile. Volens ergo pro mea intelligentia humano generi opem ferre hunc ex multis collegi tractatum, quem tibi ſeleriter mitto quaſi degustationem quandam ſtudiorum meorum, vt caſtiges et ſi apparuerint ſuſcitaueris. Impreſſioni tradas. Has ergo meas lucubrationes non ſolius nulmo, ſed omnes legamus. Quae ſi tibi placere cognouero, maiora cum ſalutis aggrediar, atque meorum laborum participem faciam. Vale, ex Tubingen XX. Ianuarii anno M.CCCC.XCVII.

IOHANNES NELL IOHANNI WIDMAN, medicinarum Profeſſori doctiſſimo, praeceptori ſuo ſingulari, ſalutem plurimam optat.

Accepi, doctor egregie, ſuauiſſimas litteras tuas vna cum tractatu abs te edito, quibus hortabantium

l) *Aſorbam et aſmiliam* videntur ſenges corrupta pro ... (?)

m) *Adoleſcentia* IACOBI WIMPHELINGII eſt titulus quorundam ... — *Impreſſum Argentorati per induſtrium* MATTHIAM SCHVRER ... *Anno ſalutis noſtre, Milleſimo quingenteſimo undecimo*, ... 4. fol. 4. b. Claruit an. 1490. obiit ... 1528. 4. Cf. Statt. ... Litterae. T. 11. p. 321. [partly illegible]

n) V PEZ Scriptor. Rerum Auſtriac. pag. 1013.

o) IOANNES SALICETI ... Medicinarum interpretis phyſici ... Tractatus de peſtilentia — In ... Tubingen 1501. 4. ... *Regiment durch den hochgelerten und Ehrwirdigen der Arzney Doctor Johann Widmann genant Möchinger geſetzt, wie man ſich in peſtilenziſchen Luſt halten ſoll.* —

Gedruckt zu Straſsburg durch Johannem Grüninger nach der Geburt Chriſti MDXIX. 4. Scriptus eſt ... 1501 ... [illegible] ... CL. HENSLER ... CL. GIRTANNER ... [illegible]

p) Vitus inſcriptio eſt *Tractatus de puſtulis quae vulgato nomine dicuntur mal de franzos* Doctoris IOHANNIS WIDMAN ... Argentorati ... [illegible] ... unde colligitur, quid ſi quoque de ea WIDMAN ſenſerit.

Digitized by Google

tiam in me tuam abunde demonſtraſti, clariſſima amoris in me tui indicia oſtendiſti. Gratias tibi habeo immortales, (referre enim minime poſſum) quod tam amice mihi apud te merita habeantur complexus es. Et ne honori tuo deeſſe videar, cumbo, vt ſi libet pro tua gloria [illegible]. Iuſſi autem, optime Doctor, ut caſtigarem, ſi velim, in locum mittere. Puto in hoc tractatu, quem in me vel agnoſco vel poſſim. Non enim huius ſum audaciae vt ad tanti viri eruditionem meam apponere praeſumam. Scio atque tuam [illegible] non agere, ſed aliis rebus hinc atque tuo conſulere, ubique mea opera aliquid conferre praeſto, cupidiſſime. Vale, praeceptor optime, et me, vt ſoles, ama. Ex Argentina prima Februarii anno M. CCCC. XCVII.

Tractatus clariſſimi Medicinarum Doctoris Johannis Widman dicti Meichinger, de puſtulis et morbo, qui vulgato nomine mal de franzos appellatur. Editus anno Chriſti M CCCC XCVII

Haec paſſio, quam vulgo nomine *Franzos* aut morbum *Sancti Mevii* vocant, apud Arabes ad *apoſtema de aſſaphati* et apud Graecos ad rationem de *achore* non incongrue reduci videtur, eo, quod haec omnia a ſimili materia accidunt, quamquam praeſens paſſio ab eis differat in hoc, quod *ſaphati* et *achore* in ſolius capitis paribus ortum conſueverunt, praeſens autem *paſſio in toto corpore*, ut plurimum oriri ſolet, ut propterea latius lucemus vocari poſſet *exſcoriationem*, quae in toto *ulceratur* corpore. Ita videtur enim nominare Gaitanus in primo *Meteora* capitulo decimo, in [illegible] Antonii, dicens, quod non *ſolum ad achorem*, *ſed etiam ad exſcoriationes*, quae in toto *vaſtantur* corpore, bene valet. Deinde etiam in capitulo praedicto facit rubricam de eis ſub hoc nomine. *Eſt autem deſcriptio haec paſſio puſtulae, a principio ſub ſeuer [illegible] in materialis in ulcerum, deinde oriuntur ulcera cruſtoſa, et aliquando verrucoſa.*

Species harum *puſtularum* principales ſunt hae, quia quaedam oriuntur cum humiditate, et vocantur *achores ſaphati humida*, quae ſi ad parvam corruſionem pervenerint, dicuntur *Reſteng*. Quaedam vero non emittunt humiditatem, ſed intus habent ſquamas ſiccas, et has vocant Arabes *Saphati ſiccum*. Et quaedam eſt crudum dure et penitus d[illegible] ab eo *Alchiba*. Quaedam eſt intermedia, duri, humigenae materiae quaſi cum retracta calleum et dicitur ab eis *Alvatin*. Omnium tamen harum cauſa materialis a venenoſitate non ambigitur. Colliguntur haec partim a Serapione primo *breviarii* capitulo *ſexto*, partim ab Avicenna *ſeptimo quarti tertio* [illegible] capitulo primo, et utriusque a Galieno *primo Meteora*, capitulo decimo, auctoritate Abrabenis, Critonis, Apollinis et reliquorum antiquorum.

De cauſis.

Cauſae huius paſſionis etſi poſſent poni plures remotae, vna videlicet ad ſidera et ad iis humanum pertinentia, alia vero enim obiectus ad aeſtellationes ſuperiorum corporum, facientes nocive in aere et terra diſpoſitionem, per quam inducunt in corporibus humanis diſpoſitionem diſpoſita hanc paſſionem praedictam. Sed ipſarum de his cauſis non multum curat medicus vt medicus, ſed potius de cauſis inferiora corporalis ad curam curationem morborum talium, ideo de illis proſequor.

Et dico primo, quod in cauſa harum puſtularum eſt ſanies materiae humorum cuiuſcumque generis, dummodo ſit mala, venenoſa, acuta et corroſiva, ſanguini miſcens. Dominus dixit enim, quia niſi cum *humoribus fuerit mutatio* non *viverabunt*, dicit Rasis XIII *Continentis capitulo ſecundo*. Cum ergo ſit acutus venenoſus, conſecuta impetum facere primitus, deinde accendendo durum igne locum faciendo puſtulas, vt bene dicit Serapio. Secundo ſpecialiter in cauſa eſt humor melancolicus, maleadaſtus. Ex hoc enim ſolvitur eius ſolutio, ut quod ſunt ſi epiſteme ſuae puſtulae, dicit Avicenna. Et, vt Serapio ſentit, *plurimum ſit praeſens paſſio ab iſta materia*. Unde etiam plures medicinam contra eam dirigam in cura. Ex tribus autem cauſis contingit haec humorem abundare in corpore, vt ſcripta eſt ſupra auctoritate Galeni dicit. Vna eſt hepatis calidum forma, adurens humorem. Secunda eſt debilitas attractivae virtutis ſplenis in attrahendo et mundificando melancoliam a maſſa ſanguinea. Tertia eſt nutrientia continentia ad illud, id eſt, ad generationem illius humoris, intelligendo per nutrimenta non tantum cibus, ſed etiam alia omnia tam non naturalia, facientes ad generationem dicti humoris. De quibus primo eſt aer caliditate calidus, adurens humores, ſive a ſole, ſive ex igne calidiſſimus. Ipſa etiam per peſtilentiae corruptus. Secundo eſt forma et laboriolus motus, labor quoque diuturnus, praeſertim ſeſſus in hora non congrua, vt non cibus multum. Ex tertio eſt paſſionum et accidentia animae vt diuturnam odium, ira, cura et furor. Ex quarto in aliis ſunt omnis cibaria, ſalſa ac condita cum ſale, vt etiam capparos. Et licet capparos et ſal perpleneme purgant humores acutos et melancolicos, tamen ex modo ſubſtantiae ſuae groſſae et ſiccae generant eos. Sal namque ſua humiditate ſe celere. Horum genera ſunt piſces ſalſi et carnes ſalſae, et denique omnes carnes veteres. [illegible] vero permanent, ut *hic paſſio luſt lucem*, *ſicut plerique in hoc tamen regnat ſive*, tunc peſſima creſcit. Generantque etiam hos humores omnia acuta, omnia acuta et acrumania, vt ſinapi, raphanus, atque cruſta, porrum, allium, piper, et omnes ſpecies aromaticae, acutae, dum ſumuntur in multo viu. Idem faciunt ſubſtantiae ingrati vinis, de piſis ſiccis ſcientiae nil hic etc. et praeſertim ſi condiuntur cum acuta ſpecierum, aut cum dulcibus. Nam et ſeruntur dulcia et vinoſum ducilli nocent, vt Avicenna *de Saphati* dicit. *Tandem* ſi petis ponitur in ea cauſae vinum groſſum, nigrum, opacum, vinum turbidum, invetratum, et ſimiliter aqua turbida mala.

De ſignis diagnoſticis.

Signa autem huius morbi *non ſumitur* in genere, nec non diſtinguentia inter ſpecies dictas, ad aliam et tollam ſunt manifeſta. Sed ſigna cauſarum ſue materierum diſtinctum aliud poſſens ex Serapione. Nam in caeteris plus longumes apparet a principio *puſtularum rubedo* aliqua cum dolore, inflatione, caliditate et ſenſibili expulſione earum ad extra. In ſequenti autem alterum ordine rubedo contrahi, et eſt vehemens magis tumor, et dolor fortis. In phlegmate eſt *albedo et mollities ſine dolore*. In melancolia vero eſt *duritia tumoris* et privatio doloris.

De prognoſticis.

Signa prognoſtica ſunt haec. Primum prognoſticum commune diſſolutio eſt, ſi longue *dolor* aliud ſperatum in *corio* [illegible]. Oportet in hac temporis conſuetudine expectare hac paſſione, praeſertim ſi *dolor et apoſtemata* genitalium contingerent. Ita experientia compertum eſt. Propterea, his apparentibus, cura proviſus proceſſit moniti.

Signa quoque *prognoſtica* bona et mala ſunt haec. Primum, quod haec paſſio ſit maiuſcula, diurnis temporis extenſa valde, ſi non maculationem plurimas. Sicut una bonitas et localis, ut ideo verum dolere plenus ſibi cum abſterſionem. Contra autem mortis ipſa eſt *tumor* in mollitie groſſitiei et maligna; quandoque plurimum eſt melancolica venenoſa, ut Serapio dicit, quae a virtute non evadunt a medico non, niſi in longo tempore. Secundum eſt, quod haec *paſſio* eſt *contagioſa*, transit ab homine in hominem, et inde de homine et continue et de regione in regionem. Tertium eſt contagioſum, huic paſſioni accidere, ut a ſtatu tenderetur accelerati curam alias. Quartum eſt, quod corpus per has puſtulas perfecte purgatur a lepra, cancro et ſimilibus morbis, non tantum quam per omnem varietatem confectam praeſervare.

De cura.

His praemiſſis, ad curam accedo. Sed cum conſiderem ſubtilitatem huius paſſionis et diuturnitatem

cuti

q) 1 c. *Lib. de compoſit. medicam*, *ſecund. loc.*

Digitized by Google

plus maximum. Ita, ut homines a coitu converſantium ſeparentur, ſaltem quoad aurea ſint, non tantum regnum curationem, verum etiam prouitarum, quod deberet ſanis non inſectis. Primo ſoco neceſſe ut per anni ſerrationem ab iis, ut praedictum paſſionis praeſervari poſſint. Deinde curatione ſubſtant.

Primum igitur complectur rota *Dieta* et *potum*. *Dieta* conſiſtit in debita adminiſtratione harum ſex rerum, quae ſunt aer, motus et quies, ſomnus et vigilia, cibus et potus, inanitio et repletio, quae a phyſicis nonnaturales appellantur.

Circa aerem ponit aliquas regulas, quarum prima eſt, quod aer locorum, in quibus hae puſtulae ut generant *ex multiplicem* conſuetudinem, eſt fugiendus pro viribus, quemadmodum ut RASIS *dictum ſeptimo Continentis capitulo de aere* dicit, *mutatio ſalubrius locus ſoco ad ſanum reducit morbos ab cuius* ut *et* *ſecundum* lib. in quarta *Almanſor* etc. quod aera, *in quo ſunt peſtilentiae* ſcriptas (ſub quibus puto comprehendi has puſtulas) *eſt fugienda.*

Secunda regula Omnis aer groſſus et turbidus eſt evitandus *quia ſpiritus et humores turbat, et in conſtitutionibus vitii* ut *etiam* recitavi *in* VI. capitulo *de aere* dicit RASIS. Si ergo aer ſit groſſus, ut ſubtilis eodem modo arcus humores ſubſit. Ergo Tertia regula. Omnis aer foetidus eſt fugiendus, ut probat *in ſumma*, ut RASIS ſupra docuit. Si quis tamen ſponte aut coacte foetida aut infecta loca inhabitare habeat, autem ſuḃam ea loca, ubi plura confluunt infecta, proficua ſi rogitur in ſancientem ſecum, et ſtudeat ſicut vi ALMANSOR in quinto de capitulo *de cautela ingredientis in infirmarium* do visa in aliis aliis. *ſubdens quod ſedeat ſupra ventum aegri* (id eſt, a latere, ubi ventus non perflat ab aegro ad eum) *ſed ut verſus* et maxime tuta, quando accidunt alepſus in vultu eorum, et ſemper non ſociere aut illorum, quoniam *morbus eſt contagioſus* ut ſupra patuit. Quarta regula, quod aer habitationis in praeſervatione ſit temperatus inter calidum et frigidum, aut ſicci uſus frigidus et humidus.

Si vero in aliqua qualitatum notabiliter excedat ducatur ad temperamentum cum ſuo contrario, ablata in uſu moderato. Fiant ergo ſuſtigia, odoramenta et irrorationes, prout neceſſitas vocat. De quibus in tractatu quem *de peſtilentia* a) edidi, copioſius ſcripſi. Hoc ergo remitto.

In *motu ſive exercitio et quiete* ſibi oppoſita dico, quod moveatur aliquis in conveniendo ſicio et quieta corporali, quia multiplicat ſuperfluitates corporis, et ad mollitiem et putrefactionem eas diſponit. Non propterea laudo motus fortes, aut diuturnos nimis, quia ſecundus durans ad humoris adultionem atque exſiccationem et virtutis reſolutionem, ſed laudo exercitium temperatum paullatim factum, ubique vires ſuperpedientes ita exſtinxerint motus commenſuratum, factum ſcilicet ante cibum et in aere temperato. Id enim excitat calidum naturale, virtutes digeſtionem, et excludit ſuperfluum. Sic a motu poſt ſionnationem maxime ſiccum digeſtionem corrumpit, et ad plures praecipue morbos, ut apud RASI, IBNU MESUEN et alios habes videri.

Sed quia non eadem exercitii ſpecies omnibus congruens hominibus (alius enim pedes, alius equum, alius navigando aut aliter exercentur homines) ideo ſtudeat medicus hoc ſecundum vires corporis et perſonarum exigentiam injungere, ſicut ex AVICENNA *tertia primi de ſpeciebus exercitii* diſcere poteris.

In *ſomno* et *vigilia* ſervanda eſt temperies et mediocritas, quoniam utraque, tam ſomnus, quam vigilia, praeter modum facta nocent, ut in *Aphoriſmis* teſtatur HIPPOCRATES.

Vigilia enim ſuperflua humores accuit et inflammant. Somnus etiam longus, ſupra ſanitatem factus, idem operatur. Alter vero facit infrigidando, humefaciendo aut humectando nocet digeſtionem virtuti, ac per hoc multiplicat ſuperfluas. Fiat itaque ſomnus ſemper aut octo horarum, quatenus in eo bona ſint digeſtio et corporis humefactio ſubſtantiae, nulla autem dormitio, et non in die, niſi ex longiori cauſa neceſſitate ſaltim ablatur. Sed autem praeſertim quisque *et conſilio ſuorum et experientia ſuo meminerint, quibus poſſibile eſt ſuas vis propitiari* cum exſtiterit *aliquo modo*. In quo multa debet eſſe cautela.

In animi *paſſionibus* nocent omnes, quae humores agitant multum, et inflammant atque exurunt, ut ira, etiam timor et ceteras diuturnas, non minus timor et triſtitia, longa cura et ſollicitudo plurima dominantium, quoniam non parum ſaciunt ad generationem humorum melancolicum. Verum iſta corrigere eſt magis philoſophi moralis, quam phyſici opus. Quisque ergo in hoc ſit ſibi ipſius corrector et regulator, et ſtudeat hanc ſperiam jucunde vivere et gaudere ſemper atque cum amicis et dilectis conserſari et confabulari. Haec enim faciunt ad generationem ſanguinis laudabilis, contrarium humorum prauis ſuperioribus, ex quibus prauiſſimae paſſiones naſcuntur, ut *gradum tertio capitulo ponit ſuo* dicetur. Sed quando coitum plerique etiam accidentaliter accedit ſolet. Haec etiam ad motum reduci poſſet, de eo ergo hic breviter dicendum, quod coitus, praeſertim multus, in omni aere corruptione vitari debet, ut CONSILIATOR *dicit*, cuius cauſa eſt, quoniam omnes virtutes debilitat, corpus deſiccat vehementer et humores malos ad eiusmodi convertit, ut *ſeptimo quarti de ſua* a et *primi* dicit. Praeſertim autem eſt ad genitalia decursu videtur, propter concuſſionem fortem in his factam. Unde certum ſit, quod *praeſens paſſio in plerisque primum ne manifeſtari ſolet*. Verum tamen eſt, quod in hominibus, in primis ſanguineis et graſſis ſtantibus atque ad venerem aſſuetis, dum ſua lege permanent, non interdicatur omnino ſeoitum, ſcilicet docet medico GALENUS in *tertio* ſegrh, quod ſine corpore non nimis repleat, nec nimis inanire, et etiam intervallo ut in uſibus ad corpus diſſolutum adducere ſemper, ſed tamen ſe ipſe et maximè diuturnus videtur. Sic enim ſalus animae ditios, quam multis ſumus melancolicus expulſis et ſperma, quod conſervatum diu multiplicet, et ex retentione et corruptione corrumpit atque augere, et per hoc multis nocivis, de quibus HALI et alii ſcriberunt memoriam, proſcrevit. In aliis corporibus ex contrario magnus ſit ſalus plurimum nocet ex cauſis allegatis. *Saepenumero tamen intendum, ne coitus fiat cum muliere poſſeſſa, non atque cum ſana, cum qua prius brevi tempore ſuae coit cubat aut ſuſpectus, propter tamen contagionis periculum. Sunt enim cognitione eſt experimenta, et ſubſequentia poſt poſſeſſionem ſaepius inficiunt. A poſſeſſa ergo muliere hoc tempore maxime cavendum eſt.*

In *cibis* vitari debent omnes, qui faciunt ad generationem horum humorum malorum, et maxime tendunt eos ad ſeculorum, qui ſupra *de cauſa* numerati ſunt. Citiendi ſunt enim omnes cibi malae ſubſtantiae vel propietatis, ut fungi, tubera, nuces vel amygdalae rancidae, et carnes vel piſces ad putrefactionem diſpoſiti. Pro tanto ZOAR *primo Taiſir capitulo ſeptimo* probibet omnia, quae ſuperius ſunt nominata. Praeter hos cavendi ſunt omnes cibi faciſe corruptibiles, praeſertim ſi ad acumen corrumpantur. Ex eis namque pravi procreantur humores. Hoc modo etiam nocere poſſunt cibi melancolici, cum diutius aut nimium comederit, ſimiliter lac, praeſertim factum acre, et dentes fructus horum, ut eſuriola perſica, meſpilae, ficus, meliones, uvae et cetera, et ideo magis ſi inſidiater in anno, ubi dicta paſſio multiplicatur, ut AVICENNA *ſecunda primi* ſermonis (id eſt, corruptio aeris) *corrumpit arbores et vegetabilia, et corrumpitur cibus, qui ex his fit.*

Ex quo ſequitur, quod panis, ſi fieri poteſt, debet fieri de frumento, in terra ſana et alio anno producto. Inſuper ſuſtigium ſugiendum, et a quibusque cavendum. Facta et a ſiligine, quoniam ſunt viridia. In genere itaque laudantur cibi facile digeſtibiles, boni alimenti et pauci ſuperfluitatis in generatione, ad temperiem aut ad paucam humiditatem et frigiditatem declinantes, et ſi eis hoc elongentur condimentis, ac neceſſitas

a) i. e. Aphrodiſiac ſuper arte terre ejus MENAS.

b) Vid. Tractatus de peſtilentia, c. I. et in aliis ut in appendice, de ſuge pulis, ſub finem ſeqentes. Ita Tu–

ſtringitur Anno 1500. Repetituque vero haec praecepta c. 52 de tuta praeſervatione in peſtilentia anno, qui debent ſane eadem inſultis.

Digitized by Google

receſſus ille parvus. Inter *carnes* ergo ſunt bonae et laudatae, carnes capreolorum et vitulorum, atque agni annualis, caſtrati tenerae.

Per exercitia vero et robuſti concedantur carnes bovum iuvenum adhuc in augmento exiſtentium, ſimiliter carnes ſuillae iuvenes. Geſtationes vero omnino ſunt decentes. De volatilibus valent galli caſtrati iuvenes, gallinae iuvenes et pulli earum. Similiter valent omnes aves, quae in nemoribus et campis ſiccis degunt, praeſertim ſi ſint ſanguinei: perdices, quae tamen pro ſalubri et ſiccis hominibus plus laudo caseis et cum agreſta vel aliquo acido condite appareat, praecipue tempore calido, quam eſſert. Ex adverſo autem anates, grues, anſeres et cunctae aliae in aqua morantes, vitiperium, gelu graſſum, melancolicum et maiores ſecibus chimum. Valent laudis bonarum carnium, et ſpecialiter gallinarum, ieſtula, et ovorum et macerum, nec non brodia olei novi porum ſalſi et quaſſit. Similiter hoc amygdalarum recentium, non rancidarum. Vitda etiam conveniens ovo gallinarum recentia, tenera, ſive ex iuſta ſuavatur, ſive in aqua proliciatur, cortice rupta. Non ſceragros apium danges, ſi aneſi eorum in iuſtulo concuſſiſſerantur, ut aliter in lactucis molli dentur, ſiet quamvis incommodiorem, tamen ſint ineliores. De piſcibus licet Zoar aſſumperit eſum eorum, pace, quod loquetur de cura curvium et liquorum vita eorum, tamen in cura praeſtſus eris aliter pleno dura, ſquamoſis modo et quercuſtis in ſuo genere, ex flumine mundis, longe e civitatibus, ubi ſint ſtes purgamenta capta, in vino bene elixo, aut etiam oleo, ſed non ſiccos.

Et ſi libet ex eis, aut etiam ex cunctis facere gelatinam, ſit enim ut tum etiam non acuat, ſed ex tincto, mace, zinziber, laudis et ſimilibus addito, certo debili et non multum acri, ne fortiter exſiccando commutat humores in naturam melancholicam.

Inter olera admittitur ſpinachia, blete, laſſumatrix, borrago, buglaſſa, endivia, parum tamen ex eis aliquando, post dicam iuxta AVERROE prohibet. Maxime vero acetoſa alteri deſideratur, cum AVERROE teſte, omnia, praeter lumbricorum, generant melancholiam.

Inter *radices* aliquando conceduntur paſtinacae bene coctae, interdum napi et rapae cum carnibus etiam optime coctae, non ſaepe in uſu. Inter *fructus* laudo uvas bene maturas, amygdalas dulces recentes, non rancidas, uvas paſſas, nec cinis pingues, pineae ſiliceas, granata, poma ſuavia dulcia et muſa, et interdum poma cociona et avellanas ſiccas extorſionem. Sed non nuces communes, dactilos atque ficus.

De *fructis* conceditur ptiſana non cocta ſive quis hordei, et pois de farre hiſtoriae et avenae, nec etiam de eius ſeriem. Dent tamen eaves non ſit multum exuſta. Aliter enim generet melancoliam. Sunt etiam alia ferculi, atque quae ſiunt de mus, de aliis bene coctis in brodio, eum etiam in laſte, et de aliis rebus, quae ſi ſepe non ſint veſtis, in genere vel ſpatio omnia admittuntur. Lac autem quo plenum bene digeritur, ideo eius uſum ſituperat ZOAR, neque ego laudo, niſi eſuerit ad ipſum, habentibus ſtomachos temperatos et mundos, quia tum hoc etiam poſt eius ſumptionem ſi bene reguat, aut exercitandi ſe, nec dormiendo, nec aliam eſcam ſumendo, donec ſit digeſtum, ſicut MESUE *in capitulo de phiſis*, et AVICENNA *ſecundo canone* praecipiunt. Pro potu laudo vinum album vel medii coloris, quod ne ſapore ſit ſuave, non acre, vel medium dulce, in aqua te circiter eorum non employ, et ſe virtuti mediocre. Quod ſi forte fuerit, limphetur. *Cerviſia* autem tenuis et clara pro colericis et *aduſtis* uſtate concedi poteſt. Repletio quaelibet atque crapula, et ebrietas omnis, (quſiae, proh dolor! nunc ferme ubique deprecari ſolent) eſt plurimum nocive, praeſertim ſi ſiat ex cibis diverſis et variis in ſua natura, aut etiam in modo praeparationis, et eo magis, ſi conditorum dulcibus et aromaticis acutis. *Oportet ergo*, ut RABI MOYSES dicit, *retrahere manum a rebus dulcibus et delicatis quibus crantur guloſi*. Vide patet, quod a mensa ſurgendum eſt cum aliquo appetitu vigente ad cibum et potum. Nec propterea laudo tamen ſtringi abſtinentiam, ut inde debilitetur virtus, corpus inflammetur, et fumores exacuantur. Sed tantum conſulo inter haec obſervari, ita ſcilicet, quod non

ſiat corpus repletio, ut digeſtionem virtutem gravet, nec tanta ſebrietas et inanitio, quod ad debilitatem virtutes et inflammationem corporis et humorum producat. Haec de regimine dicta ſufficiunt.

Potio vero, quae eſt ſecundum inſtrumentum praeſervationem, perficitur per duas intentiones. Prima eſt corporis evacuatio et mundificatio e praedictis humoribus, prout eſt rerum neceſſarium, ubi oportet. Secunda eſt cordis et hepatis roboratio, in virtute quorum diſtae materias generatio principaliter. Evacuatio autem prima eſt valde neceſſaria. Sicut enim RASIS retulit XIII. *Continentis capitulo ſecundo* ex ſententia GALENI, qui per evacuationem humoris groſſi multi praeſervantis quemdam mulierem e peſte epidemiae de genere cancri, et puerum leſsi labidi, quod per frequentem evacuationem humoris nigri ſecit etiam ceſſare augmentum dolorem apoſtematum ſuam inſpicientes. Ita quoque hic debere ſieri non eſt dubitandum. De quo ſunt *capere hanc ſic in doctus, in quibus per evacuationem laetatus humorum groſſorum ovorum poſtulat tum incipientes apparere, i ne augeri, quam multiplicem periculi*. Completur autem dicta evacuatio cum *flebotomia* et *phlebotomia*. *Flebotomia* requirit unicuis, in quibus habundant ſigna dominii ſanguinis, ſaltis ad ℥v. vel ℥j. ſed ſi aut his ſe ſi non pareat multa corporum exſiccatio, prout *ſcimus medicus* ſecit novit. Quam evacuationem ſuggerere poſſet menſtruum vel emorroidarum retentionem provocato. Hic enim corporibus ipſis ſerit poterit aureolus in loco via ſanguinem nunquam ſcarificatione, donde ſed ſanguis memoratus ab humoribus ſalſis, accipi aut adiuvari cum ſyrupo longo et ſimilibus, prout ſoleat dicere. *Phlebotomia* vero ſola ſine flebotomia ſuccedit ſi, in quibus ſigna dominii ſanguinis non apparent. Sed quoniam oportet medicum et purgare humores non crudos, ſed digeſtos, ſicut docet YPOCRAS, ideo poterit ſieri ſyrupus magiſtralis longus, qui materias digerit, et quantum digerit de eis, tantum evacuat, et cum modus ſit minus medicinis ſumentibus. Fiet ergo ſic. Rec. Lapidorum ſumitatum ana M.ß. Abſinthii capitelli, cheliddoniae ana M.ß. Florum violarum, borraginis, roſarum rubearum ana Pug. I. Viſarum paſſarum ℥j. Prunorum numero XX. Corticum myrobalanorum citrinorum et nigrorum ana ℥ß. Agarici albi electi ℥ß. Epythimi ℥j. Polipodii, ſollicularum ſennae ana ℥ij. Reobarbari boni ʒß pro thalenis ſpina, maſtice, nuſe, carpobalſami ana ʒß. Salis gemmae ℈j. Bulliant in aqua tali ad ſiliquam lß. et in ſignum die ſeventi, coletur cum expreſſione, et ſumpietur decoctum cum melle roſarum et ſyrupo de fumoterrae, ut de epithymo ana, prout libet pro dulcoratione et pucifiſ additis ſubtrahe et alterae ſe digeſtion et ſimilis. Sicut videbitur medico prudenti expedire. Dofis ℥vj. In aurora ſubſidiatij calefacte continuando ter aut quater, ſicut neceſſitas monet. Et ſi opus ſuit plure evacuatione. Rec. Dyacathalicon ſimplicis electuarii de ſucco roſarum et confectionis Hamec ana ʒß. aut paullo plus aut minus iuxta naturam ſumentis, diſſolvantur in ℥ij. decoctionis dictae, et decur hora diaeta ſervando dictum purgatorum.— Si quis vero cupit in electuario, conſulo, quod ſumat et diacatholicon ſimplici et confectione Hamec ana ʒij. vel in diſſolutione confectionis Hamec ponatur iuxtaadum electuarii loco ei ſumum ſumatur, et ſint cum ʒiß. dyaſenae. Et ſi pillulis opus, laudo ſuas pillulas de fumo terrae Indi et aggregativas ana ℈j. aut plures, ſicut natura corporis requirit. Quae medicinae in quarta parte anni erunt iterandae, medio vero tempore relinquitur non vendem frequenter. In hoc valet decoctio epithimi facta in aqua caſei omnia lepionina aut ſilere quandoque ſemel aut bis ſumendo bonum illeſtum ex eo. Ita enim PAVLVS *dicunt tertia Continentis* eorum dedit ad praeſervandum ab apoſtematibus putridis. Similiter laſſit eius laurum deri vinibus AVICENNE *in primo tertio capitulo de melancolia*. Debet ergo ℥ß. epithimi in lib. ß. ſeri caprini vaſea evacuatione, et poteſt addi etiam ʒß. ſicut ponunt GORDONIVS et GERARDVS DE SOLO propter confortare viſcera et enlanare ventum. Solent etiam materias groſſae plerumque nauſeſſeri, ut ex *prima tertia* dicitur. Et ſi hortaret potionem, ſumat ℈j. aut ſimilius ex pillulis de hiera ſimplici GALENI cum granis ij. vel iij. reobarbari aut eorum myrobalanorum electuariorum, aut pillulas de aloe loto ſe eadem doſe, et eas iteret crebrius. Si quis autem diligenter materiae digerere magis eum ſyrupo viſuali hoc, ſiat ſic. Rec. Syrupi de fumo terrae, de epithimo

olo ana ℥ß. Syrupi aceti ſimplicis, mellis roſati colati ana ℥ij. Aquarum ſumi terrae, borraginis, ſcabioſae ana ℥j. Miſce, continuando hunc vel ſimiles ſyrupos per quatuor aut ſex dies: deinde evacuetur materia digeſta cum laxatiuis praedictis, ſequenti die poſt purgationem datur illi mixtura. Rec. Conſeruae roſarum et borraginis ana ℥ß. Pulveris electuarii de gemmis ℈ß. Miſce cum ſyrupo roſarum. Iciunet tribus aut quatuor horis poſtea. Et poſt cibi digeſtionem, ſi ſubeſt, poterit ſtrare balneum aquae dulcis tepidae, per m diebus immorando ad reſolutionem reliquias a materiae circa partes cutaneas ut aliter alea naturam complexionum cal dum ut ſiccum, ſi quo ex humoribus et poſt phlegmaticum aeſtivo. *Nam ſic laudo balneum ſicut* ſolum in frequenti viſu quia, ficut provocando ſudorem videtur conferre ex hoc, quod ſudor eſt expulſum ſingulare cui par colericum eſt educere ut AVICENNA *ſecundo canone, capitulo proprio* dicit, tamen ipſum reſolvit ſub dio ex humoribus relinquendo groſſum, et inflammat atque exiccat. Ideo magis laudo, quoniam impedit generationem ſudorum, ut aliis ingeniis ſat, niſi in ſlegmaticis et humidis, ubi ſecurius conceditur.

Rectificetur autem cor et hepar cum aromaticis adſtrictentibus putrefactioni et venenoſi resistentibus, ut aqua maceo, aqua roſarum ſucci, et ſandalo, et cidii ligni ut ſuffſcias, ut poteſt fieri talis confectio. Rec. Specierum cardiacarum de ſpodio cum ſemine acetoſae ℥ß. Corticum citri, raſurae ligni eburnei ana ℥iß. Boſarum rubrarum ℥j. Croci ℈ß. ut cum mucaro diſſoluto in aqua borraginis ſi ſunt roſae fiat electuarium liquidum, aut confectio ſolida, addendo vel diminuendo ſimplicia, prout opportunius videtur. Doſis eſt ʒij vel iiij. Aut detur cochlear huius mixturae. Rec. Conſervae borraginis et roſarum ana ℥ß. Confectionis perlarum pulverizata ℥j. Miſce. Et poſſunt ſieri ſalep ex aqua acetoſae endiviae vel borraginis et ſcolliam, cum succo aliquo aromatizando cum modico cinnamomo et ſandalo.

Finit regimen praeſervationis a dictis puſtulis. Sequitur curativum quo alia a ſecta. *Regimen nutrimentum ſemper complere directe ut poteſt, et ſorſan clarurgia*. Dicta autem puſtulanti quaſi ſimiles eſt per omnia diaetae debite praeſervandis. Similis nam qua eſt cuſtodia futurorum laborum et accedens ſanitatorum; ut GALENVS *de regimine ſanitatis* ait, aliquod hoc aut debet declinare ad quandam temperantiam calidiorem, ad maturationem et celebrationem puſtularum accelerandam, non tamen ad mollem calidiorum. Vinum Zona prohibet, ne puſtula faciem conuerti ad ſiccam vel ad ocibos ſolis ut adſtare. In pura etiam adhuc vinum plus aquoſum, (et interdum aqua credo) quam in praeſervatione. Poſt ſic ſimpletur. Si materia ſit ſanguini mixta ſicut ſaepe accidit, tunc fiat ſlebotomia in principio apparitionis puſtularum, maxime ſi declinent ad ſubcalidum, et fiat de vena vel venis reſpondentibus membrorum vel membro plus maculato. Ita enim AVICENNA iubet in *Syphoto ſlebotomata* venam *inbentem membrum ſoculatum*. Deinde reliqui prout humores acuti, ſola aut adeſt digerantur cum iſto vel ſimili ſyrupo. Rec. Capillor veneris vaginae caballinae ſumiterrae, lupulorum, cuſcutae ana M.ß. Cichoreae cum radicibus, bugloſſae cum radicibus borraginis, ſcabioſae ana M.j. Florum violarum et roſarum rubrarum ana Pug. j. Viarum paſſarum ℥ß. Prunorum XVI. Iuiubarum XII. Aniſi, maſſiae ana ʒß. Spicae ʒß. Thimi, epithimi ana M.j. Mirobalanorum citrinorum et indorum ana ʒß. Reubarbari ʒß. Seq. doubhan ſeniae polipodii ana ℥j. Coquatur in libris iij. ſeri ad conſumptionem tertiae partis, facta colatura, dulcoratur cum oxizachara vel ſyrupo acetoſo ſimplici, ſyrupo de epithimo et ſumo terrae ana, ſiat libra. Detur quotidie cyatus paruus maturationem per cluquat diem. In enim ſimera multorum HVGONEM *tradeone Contentur loquens de eum peioremm apoſtematum dicit: quod non ſuffint ſuxtre mileum nigrum ter aut quater, ſed plures* et laudat ſiblum auctoritate PAVLI decoctionem epithimi in aqua caſei aut mellis, ut ſupra in cura praeſervationis. Deinde ſi opus eſt, (ut eſt in pleniorias) ducat mediocrem ex pilulis, electuariis aut potione dulci, quae poſita ſunt ſupra in cura praeſervationis, eſſecendo in craſſitiem more naturam de conſervis, ut ibidem deſcribitur. Haec cura hactenus in ſumilie eſt prima, melior et plurimum ſufficiens, ut AVICENNA ſyrupus quanti de ſcabie et prurito dicit, ex et hac videtur eſſe prima, propria et plurimum neceſſaria ubi morbus ſit debilis, quia ſic ſorſan ſufficiunt ſimilia ſola, ut SERAPIO dicit. Deinde vero ſtendatur abſterſioni et exſiccationi puſtularum, diſponendo eas, ut cadant.

Et ſit id cum *gummeis* & *cum linimentis et unguentis*. Circa quae conſuli ſunt aliqui canones, poſiti a SERAPIONE. Unus eſt, ut incipiatur a medicinis debilibus primo, quando eſt fortis dolor, deinde gradatim perveniatur ad fortes. Secundus eſt, quod in linimentis oportet cavere a rebus mordicantibus et acutis multum, ne ad occaſionem humoris aeuo venenoſi addatur plus de acuitate, et per hoc attrahatur interius ad locum. Et ideo, ſi volumus vti aceto, (ut eſt tertius canon) non ſit tantum vini ſaporis acuti, quia id calefacit membrum et attrahit materiam, ſed ſit vehementis acetoſitatis, quia id refrigidat, incidit, ſubtiliat et exſiccat, et ſic vſus eius cum conuenientibus, ut dicit. Vnguentum ARNALDI, bonitate a GALENO. Rec. Ceruſae ʒv. Lithargyri ʒiij. Sulfuris ʒß. Olei roſacei vel myrtini, quantum ſufficit pro vnguento cum ℥ß cerae. Vnguentum CATONIS bene aſſectum. Rec. Lithargiri ʒj. Ceruſae tartuſacei, album partes XXV. Aluminis partes XVI. Terbentinae partes XXV. Picis albi partes viij. Cerae partes XXXXX. Olei ſeramenti vmen, et ſiat vnguentum. Vnguentum magiſtrale de olibano. Rec. Reſinae mandae ʒiij. Ceruſae ʒvj. Aluminis viij, argenti viui extincti, lithargyri ana ʒiij. Thuris albi ʒj. agri oleo communi ſiat vnguentum, in quo aliqui addunt de ſucco lapatii acuti vel arundi ℥ß. vel parum aceti. Baſis eſt olibanum, de quo dicit AVERROES *ſecundo canone capitulo de olibano*: *Et corticis eius bene ſunt raſuque firmum, et conſerunt cum aceto et ol o liniti dolori, quo nominatur corryſtha et eſt dolor, ex quo prodeuntur in corpore, ſicut verrucae, cum prodeunt, quae eſt, ſicut formicae deambulantis*. Haec ipſe.

Aliud magiſtrale vnguentum de thure maxut. Rec. Thuris albi ℥j. Aluminis vſti, lithargyri ceruſae ana ℥ß. Maſtiches ʒj. Argenti viui extincti ℥ß. Terbentinae et adipis anſerum ana ℥ß. Olei communis, quantum ſufficit. Fiat vnguentum, addendo de ſucula praedicta ℥ß. vel parum aeris gratia inciſionis, ſubtiliationis et penetrationis.

In proceſſu magis poſſet poni in his vnguentis loco olei communis oleum de iuniperis aut oleum tartari. Tunc etiam valet vnguentum APOLLONII tale. Rec. Aſſronici, id eſt, ſpumae nitri (ut eſt harum nomen) part. v. Lithargyri part. j. Tere aſſrondiarum, infundendo paulatim oleum vſque ad conſiſtentiam. Id ſortiter exiccat, ut aſſerit GALENVS.

Vnguentum SERAPIONIS hoc tempore. Rec. Tubel aeris, myrrhae ana ʒj. Aluminis humidi ʒij. Antiſlogos rotundae radicis, citiniis, aloes ana ʒj. ana ʒj. Tere et conſice cum oleo et aceto. Aliud eiuſdem de cartis. Rec. Tubel aeris, plumbi vſti, cartarum vſtarum, ſarcocollae ana ℥j. Sulfuris viui ℥ß. Tere et miſce cum aceto et oleo. Et in deſcribus illius facit GALENVS ſolum ex cretis vſta et aceto, et conſulit, vt idem dicit. Declinante vero potione, ut ſacta cicatrice, vtatur CATONIS vnguento facto ex ſolo thure et atrila ſclas ana ʒij. et ſulfure viuo ʒj. cum oleo. Communiter tamen operantes ſunt contenti dicto vnguento de olibano vſque ad ſinem curae. Facit enim cadere puſtulas cito. Ad idem facit frequens earum ſomentum ſolutione vitali ſulfureum cum aceto et ſale. Cito enim cadere facit, vt ait ALMANSOR in quarto capitulo de ſaphati in fine.

Et quoniam ſunt aliquae ſpecies harum puſtularum malignae, vt petit, ideo ſorſan opus erit chirurgia et medicina cauſtica. Dicit enim AVICENNA de nova ſaphati, quod ſortis ſaphata agent medicamine etiam, corrodente eam, quouſque perveniatur ad carnem ſanam. Et hoc loco cauteriſare cum aqua ſorti ut ſimilibus, non tamen a principio, propter canonem SERAPIONIS ſupra poſitum. Deinde remota eſcara, curetur cum vſteamis.

Vltimo nunc erit dicendum parum de cura accidentium communiter contingentium. Accidit interdum

Digitized by Google

dem ex diſtantibus [illegible] per venas aut per venam [illegible] difficultas mingendi et tumor apoſtemoſus, praeſertim in illa, in quibus non praeceſſit vel non ſufficienter facta eſt ſubvenientia, vel minuante per fermentum. In principio curae facta ſubventione, [illegible] gargariſmus factus ex [illegible] terra [illegible] aqua roſarum et parum aceti aut ex ſola aqua ſimplici et aceto, ab extra vero unguenti gula et collum ex oleo amygdalarum dulcium vel camomillae, et appinatur ſit lana ſuccida per [illegible] eodem oleo et ligetur ut ſine adhaereat, et ſervetur [illegible] [illegible] [illegible] a vento et rebus callidis, [illegible] [illegible] [illegible] etiam accidit excoriatio [illegible] et puſtulae ſuperficiales in eo, quae removentur cum frequenti [illegible] facta cum digito [illegible] in melle roſarum [illegible], et cum aqua aluminis [illegible] [illegible] facta in ea [illegible] [illegible] et [illegible] cum melle, facta ſubventione conveniente, quae in [illegible] morbo calidi cum [illegible] [illegible] Ac nitrum ſecundo quarti capitulo de nitro. Invenies ſemper in eo cum aceto decoctionem gallarum [illegible] et aluminis, et [illegible] aut [illegible], recurre ad capitulum de nitro. Idem de cura aliorum accidentium, ſi quae acciderit, fieri debet.

XI.

MARCELLUS CUMANUS f).

GEORGII HIERONYMI WELSCHII praefatio in MARCELLI CUMANI obſervationes medicas.

MARCELLUS CUMANUS quondo vixerit, quidque notatu dignum [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] obſervationibus et curationibus [illegible], quas hic damus ipſe indicavit. Perquam ſunt [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] in 15 ſeculo [illegible] [illegible] [illegible] in latinis [illegible] [illegible] [illegible] verborum [illegible], cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] GUAINERIIS, SAVANAROLIS, MONTEGNANIS, GRAPTIUS [illegible] ubique plurimis commentare erat. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Veneti dubio [illegible] PETRI ARGELLATENSIS (ſive ut vulgo vocant DE ARGELATA) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] JOHANNES [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] FUGGERORUM, VDALRICI et ANTONII, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad S. MARCUM, [illegible] MARCELLI [illegible]

Obſ. IV. Puſtulae ſive veſicae epidemicae [illegible] in Italia ex uno [illegible] [illegible], dum [illegible] [illegible] in caſtris [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] Venetorum. Dominorum [illegible] [illegible], plures armigeri et pedeſtres ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *puſtulae in facie et per totum corpus, et incipientes communiter ſub praeputio vel extra praeputium, ſicut granum milii, aut ſuper* extremam a), cum aliquali pruritu patientis. Aliquando incipiebat *puſtula una in modum veſicae* [illegible]. Ego cum [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], purgantibus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] *puſtulae* [illegible] [illegible], tanquam leproſum, varioloſum, [illegible] [illegible] et plus, [illegible] [illegible].

Obſ. VI. Carbunculi. [illegible] plures [illegible] et in digitis et aliis membris, [illegible] [illegible] [illegible] corpore ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum aqua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Obſ. VII. Bubones. Ego MARCELLUS CUMANUS [illegible] *bubones* [illegible] *ex puſtulis virgae* et *ex nimia fatigatione et labore* [illegible]. Si *apoſtema* [illegible].

Obſ. XV. Caries pudendorum. Vidi quendam [illegible] [illegible] *in virga in parte praeputii* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] membrum, et ſanatus eſt.

Obſ. XXI. Ulcera virgae. Aliquando ego [illegible] [illegible] *ulcera virgae* [illegible] corpus.

Obſ. XXII. Ulcus cancroſum virgae et ſcroti. Vidi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *ex ulcere cancroſo in virga et pectine*, et oſſeo g) corruſo

f) *Obſervationes Medicae* p. 11 ſeq. primum editae in GEORGII WELSCHII Sylloge Curationum et Obſervat. Med. [illegible] Centur. VI [illegible] Aug. Vindel. [illegible] 1667. 4. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1495 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

a) i. e. *glandem illius partis* [illegible] [illegible] WELSCH.

z) i. e. *ſpongia* [illegible]. WELSCH.

y) [illegible] BARTHOL. MONTEGNANAE. WELSCH.

a) i. e. *ferum* [illegible] [illegible] [illegible]. WELSCH.

x) i. e. *veſicam ſ puſtulas* [illegible]. WELSCH.

b) [illegible] [illegible] [illegible]. WELSCH.

c) *Conſectio* [illegible] [illegible]. WELSCH.

d) i. e. [illegible]. WELSCH. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

e) [illegible] *pulvere*. WELSCH.

f) [illegible] [illegible]. WELSCH.

g) i. e. *ſcroto*. WELSCH.

Digitized by Google

veſi in palline, ſerva altero k). Vaguentum ulterius ad ulcera cancroſa, facta prius mundificatione corporis ſecundum humorem peccantem, ut digeſta usum ... ..., et diſcuſsio cum cauſtica et cauteris vel ... , poſt ut mitigentur labia et caro generetur. Rec. Olei veteris ℥vj ... ℥ß Lithargyri ℥vj aut ℥ß. Cerufſae ℥vj aut ℥ß. Ceræ ℥ß thuris parum. miſce et fiat vaguentum nigrum et non viſum ſecundum artem.

Obſ. XXIV. Impetigo. Ad mal dell veſpe l) ſecundum naſtrum. Accipe aut illi ... veſparum ... quas recent ... ſuperponat, et ...; Ego cum pallio non boryce loto in aqua ... poſt hoc boryc ... miſce cum lacco plantaginis, et ... ſales. *Inſuper cruſtoſi ca facta ...* ... lacte ſicco. *Si fora ...* accipe fructus alkakengi ... in ... deligat, ... mirabile. Sola ... radice lapatii ... aliquantulum ... radium reſidentium in aceto albo bono, delet impetiginem, expertum ... ſaepius.

Obſ. XXVII. Verrucæ. Ego MARCELLUS ſeptem cauduc equi moderatam circumſcribi ... ſtagendo, donec penitus evanuerunt ... , et bene ſucceſſit.

Obſ. LII. Apoſtemata inguinis. Ad exſiccandum duritiem apoſtematum inguinis. Rec. Diachil. mollis *S. Mes.* ℥ß. Empl. de meliloto ʒj hyſſopi humidae ʒij m) pinguedi gallin. anserin. ana ʒß. miſce lento igne, extend. ſuper corium. Valet etiam ... lilianum, ... ſepidi cum lana ... et applicatio ventoſis ſuper coxam ... cum extractione ſanguinis. (Nam multum confert. deinde et clyſteria. *Ceratum ad reſolvendos bubones.* Rec. Hammoniaci ʒj. n), bdellii ℥ß. Diaquil. ʒiij. o) galb. Ireos ℥ß pinguedi. ... ana ʒiij ... gummata et add. pulv. Ireos in fine, et hac, ſunt vnguentum. Parietaria etiam et petroſelinum ſunt reſolutiva apoſtematum, et ungulis tepida cum aceto.

Obſ. LIII. Bubones ulcerati. Bubonibus ulceratis multum conſulit lapis haematites. Et Rec. Olei ... myrti ... ana ℥iij. Aquæ plantag. ſolani ... ana ℥viij. In praedictis aquis ... lap. haematit. ℥vij. lapis ... cum ... ad conſumptionem aquarum, deinde add. vnguent. populeonis, lithargyri an. ℥iij. ... ℥viij. add. Lupinarum ʒj. Ceræ q. ſ. Ceratum ſ. a.

Obſ. LIV. Bubo. Vt reſolvatur bubo in principio et augmento, ... per ... vel ... *ſat hoc*, ... purgatione et diaeta, Rec. Ol. ... ut cum ... ſuperaddatur ſarcina ... permanendo modo ... modo ... ſubtilium ſtupæ p) ... ſuper ... tepida ... cum ... et hoc continuetur per tres horas et habeat ... Purgetur autem corpus cum pilul. aggregat. vel diacharth. ... vel Caſſia. *Ad reſolvendum.* Rec. Armoniaci galbani in aceto ... Croci parum miſce, applica ſuper eum. ... ſuper ... aut per ... cum ſermone per ...

Obſ. LXX. Vlcera virgæ. Vlcera virgæ aqua hac curatur. Rec. Tutiae praeparatae, Calai an. ʒß. Viridis aeris ℥ß. ſalis. communis an. ... alb. ... ad tertias, ut ... Macera enim ... ulcerum ... et ... et deſuper adpone ... Lithargyrum album diſtemperatur cum oleo roſato.

Obſ. LXXI. Vlcera inguinum. Lavanda r) pro vlceribus in ... vino nigro et ſalcio, bene exſicca-tur, et ſuperponitur pulv. nidi veſparum uſti, vel ſit ſub ... Potio communis ad ... ulcera veneris Rec. Mumiae, boli Armen. Terr. ſigillat. an. ℥j. ſ. pulv. detur ʒj. cum ℥j. ſucci plantaginis.

Obſ. LXXII. Vlcera virgæ. Vlceribus virgæ eſt mirabile unguentum de tutia, et haec lotio. Rec. Aqu. plantag. ſolani ... ana ... cum ſalis myrti, roſ. balauſt. add. alumin. et aloes an. parum ... et ... Aliquando ſit lotio cum ſola ... *Ad ... decoctum* ... cum melle roſ. valde ... Lavanda cum ... roſ. myrrha, aloe, roſ. melilot. et camomilla, aliquando etiam cum alumine et ... *Similiter* ... *conſolidatione reliſta* ... ex ... ſ. a. ... hyſſop. humid. ... s) miſce.

Obſ. LXXIII. Corroſio a carie virgæ. Ne ulterius procedat *corroſio in corolla in preputio*, ſolet ... procedere cum ... vel ... aqua ſalata ... et cum ... *corolli t).* ... etiam ... magis ... ut valde conſolidat. Item Rec. Tutiae praeparat. pulv. ... ſacchari tabarzeth u), an. ℥ß. Alum. uſti ℥j. Miſce.

Obſ. XXIV. Phimoſis prodeunte virile. Si quis haberet *praeputium ſcopoſum* x) quod non poſſet ... propter ... lavanda cum ... deinde accipe butyrum, vitellum ovi ... et ...

Obſ. LXXV. Vlcera penis et ani. Vnguentum de ... cum ... de plumbo ſuſto cum ... vermiculum confert ulceribus *penis et ani*. Et pulv. rad. ... quae ramos habet ... ſolia humilia ... curat ... quod ſaepius expertum.

Obſ. LXXVI. Ani cruſtæ et rhagades. Cruſtas ... cura et ... *Rhagades* ... cum ... Item ... *Exerceſcentias* delet ... Septembri collectum ... et ... ſuperpoſitus. Cortex ... cum ... roſ. ... virtutis eſt absque ... in ...

Obſ. LXXXII. Vulnera Volvulae z) vel aſperitates ... curantur ... Rec. Sulphur vivi ʒj thuris ʒij Ceruſae ʒj. ... cum aqua roſ. ℥j. Lavabis locum ... et ... cum aqua ... et ... videbis effectum.

Obſ. LXXXIII. Facies et mentum aſperitas. Ad aſperitatem faciei et ... contra ... a). Rec. Litharg. argent. ℥j. Aceti alb. ʒiij. bull. ad tertias. Inde accipe ... aliud ... et ſuperfunde ... Coagulabitur ... et ... aſperitas, ... faciem.

Obſ. LXXXIV. Rubedo et aſſi faciei. Rubedini ... b) ſaciet ... Rec. Argenti vivi ... cum ... Ceruſ. ... ʒß. Amygdal. excort. ... c) in aqua roſ. ʒß. Litharg. ... ʒß. ... la ... ad formam ... et ... locum ſuperficialiter ſaepe ... et ſimiliter.

Obſ. LXXXV. Ad pruritus. Pruritum ... removet ... d) ... cum ... Decoctum ... aqu. ſalsi, plantag. ... cum pauco alumine.

Obſ. LXXXVIII. Vlcera virgæ. Quidam curabat ulcera virgæ hoc modo. Primo ... cum vi-

k) l. e. ... alio. WELSCH.
l) l. e. impetiginem. WELSCH. ... HORNAEUS.
m) Nido. WELSCH.
n) ... ſummo ... WELSCH.
o) l. e. Opopan. WELSCH.
p) l. e. ... WELSCH.
q) Diachil. et Diaquil. ... WELSCH.
r) l. e. ... WELSCH.
s) Per ſyringam ... WELSCH.
t) ... ſyringa ... WELSCH.
u) ... ſine ... WELSCH.
x) ... WELSCH.
y) Tuberculis candidum et durum. WELSCH.
z) Ruſtum, qui adſcitut ... WELSCH.
a) ... WELSCH.
b) Impetigines vagas WELSCH ... HORNAEUS.
c) Puſtulas. WELSCH.
d) ... WELSCH.
e) ... WELSCH.
f) ... WELSCH.

Aphrodiſiac

Digitized by Google

vin. alb. dedeſt [illegible] pulverem *in formam vir-gae* plures in die, et [illegible] illi. Hic [illegible] ſacchari [illegible] e), [illegible], ſalis gemmae an. miſce.

Obſ. LXXXVII. Ulcera antiqua putrida. S[illegible] ulcera ſunt antiqua, putrida et corroſiva, [illegible] et epithemate: cum collyrio [illegible], quod LANFRANC[US] [illegible] ponit [illegible]. Hic Viol [illegible] vel [illegible] Aquae plantag. [illegible] [illegible] ʒ. [illegible] ʒ ʒ. [illegible] [illegible] ſublimatae [illegible] cum [illegible] et ſal [illegible]. Hoc enim [illegible], [illegible] [illegible] trochiſc. aſphodelorum [illegible] etiam ſine [illegible] capill. vener. [illegible] et [illegible] [illegible], ſalis [illegible] aloe [illegible] [illegible], [illegible] Apoſtolorum et [illegible].

XII.

CRONICA VAN DER HILLIGEN STAT COELLEN.

*A*do. 1496. In demſelven jair was in allen deſen landen eyne *vremde Kranckde*, der in diſſen landen zoec vill geſyen geweſt is, ind heyſch *Sent Jobs Kranckde*, ind wurden vaſt vil lude dair mit paſſionert, ind doch weinig ſturven van der Kranckden.

XIII.

IOANNES TRITHEMIUS f).

His quoque temporibus morbus ille [illegible] *pulluſlarum, quem nullo medici vſitato nomine exprimere poſſunt*, a Gallis incipiens, per Italos venit in Germaniam. Habuit autem hunc *inſolitum peſtiferae principium in Hiſpania, ab Hiſpanis pullulavit in Gallos*, a quibus in Italiam profectis contra regem Neapolis, ALPHONSUM, *infecit et Italos*, et illi quoque Germanos malorum ſuorum conſtituerunt participes. Vnde apud Gallos morbus iſte nuncupatur *morbus Hiſpanicus*, apud Italos *morbus Neapolitanus*, et apud Germanos *morbus Gallicus*, alias *mal franzos*. Eſt autem [illegible], *contagioſa et* [illegible] *infirmitas, quae etiam* [illegible] *lepram* [illegible] *ſanos habitare non* [illegible], [illegible], *quam ſit lepra, inſici* [illegible].

XIV.

VNIVERSITATIS MANVASCAE COMMENTARII g).

*A*do. 1496. *Infirmitas de las Bubas* induſta fuit hoc anno a certis [illegible] e loco de [illegible], et [illegible] in ſervitio Regis et illuſtris Duci Orleani, apud patriam Provinciae lanam pro tunc exiſtentem, infirmitate *prorſus* quae adhuc non vigebat in Provincia.

XV.

SEBASTIANUS BRANT h).

S. FIACRIUS i).

Der Heilig Herr ſant Fiacrius iſt genedig zu [illegible] chungen [illegible], des Leben und heiligkeit habe wie nu [illegible] [illegible] eigentlich mögen beſchryben, wie er geſtorben oder gemartert iſt. Wie wol glaublich und auch erſcheynen iſt, das er ein heilig leben het gefürt, und ſunderlich vorb got verdienet, welcher menſch der in erer heiligkeit, das er in wöll behüten vor der *ſchweren kranckheit der Blatern und wartzen, die leider zu dieſer Zeit faſt regiert.* Nun bitten wir den lieben heiligen Fiacrium, das er unſer ſey gegen got eingedenck, und uns helff und gnad den allmechtigen erwerben daſs wir nach [illegible] nach diſem leben das ewig leben. Amen. Hie endet ſich das Summertail des heiligen leben.

XVI.

IOSEPHUS GRUNBECK k).

Tractatus de peſtilentiali ſcorra ſive mala de franzos originem remediaque eiuſdem continens compilatus a venerabili viro magiſtro IOSEPH GRUNBECK DE BURCKHAUSEN ſuper carmina quaedam SEBASTIAN BRANT utriusque iuris Profeſſoris.

PRAEFATIO GRUNERI l).

Ea quo [illegible] [illegible] per omnem terrarum orbem peruagata eſt, non deſuit diſcepandi [illegible] materia

f) Ann. Hirſaugienſ. [illegible] Tom. [illegible]
f) *Annal. Hirſaugienſ.* T. II. [illegible] [illegible] p. 700. T. II.) [illegible] [illegible] 1482 [illegible] 1495 [illegible] 1485 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Neapolis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] T. II. Cl. [illegible] ([illegible] Lettere T. II. p. 428.) [illegible] ad a. 1493 [illegible].
g) Ap. ASTRUC De Morb. Vener. L. I. p. 37.
h) Ad a. 1494 [illegible] Cl. [illegible] [illegible] T. II. p. 916 [illegible] Cl. [illegible] I. p. [illegible] ad a. 1496 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1456 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1510. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1612 p. [illegible] [illegible] [illegible] S. FIACRII [illegible] [illegible]
i) Fol. 184. b. [illegible] *Der heiligen Leben* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Fol. 195. b. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Gots.* — [illegible] [illegible] [illegible] Johannem [illegible]
k) Qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] JOSEPH GRUNBECKII [illegible] *Allgemeine Litteratur-Zeitung* 1788 No. [illegible] p. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Nürnberg* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

l) Recenſendum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Tractatus de peſtilentiali Scorra ſive mala de franzos* [illegible] *Remedia* [illegible] JOSEPH GRUNBECK [illegible] *ſuper carmina quaedam* SEBASTIANI BRANT [illegible] *Tractatus de peſtilentiali Scorra ſive mala de franzos.* [illegible] *Magiſtro Joſeph Grünpeck de Burckhauſen ſuper Carmina quaedam Sebaſtiani Brandt* [illegible] HERRLERO [illegible] p. 19. [illegible] *Tractatus de peſtilentiali Scorra ſive mala de franzos* [illegible] [illegible] *Magiſtro* [illegible] [illegible] *ſuper carmina quaedam* SEBASTIANI BRANT [illegible] p. 19.) [illegible].

Quae vero [illegible] ANS

[illegible] by Google

ceſis de morbi et antiquitate, et novitate m), cum in utramque partem diſputari poſſit. Hoc dolendum [illegible] dici, qui hoc malum, quo ſub [illegible] prima nullius [illegible] vel ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quorum ſcripta cum in hoc [illegible], paulla [illegible] ex hominum [illegible] [illegible] ALOIS. LUISINUS n), qui, [illegible] diligentia, [illegible] non, quae [illegible] volumine comprehendere voluit, quaecunque [illegible] [illegible] [illegible]. Sed in hoc [illegible] haud pauci libelli digni et ſcitu et lectu deſiderantur, [illegible] non [illegible] IOSEPHI GRUNPECKII libri duo, ad hunc morbum ſpectantes, quorum alter inſcribitur: *De ſcorra peſtilentiali ſive mala de Franzos* o), alter, *De mentulagra*. Diverſus utrumque liber [illegible] [illegible] [illegible], ut recte ſentiunt Cl. HENSLERUS p), poſterior tamen priori potior. Ille liber quidem non adeo magni habendus videtur, quia ad exemplum ſeculi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ſic ex [illegible] [illegible] [illegible] morbi [illegible] [illegible]. Nam non eſt, de eo, quod rectum vel falſum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1484. 1492. 1493 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod hunc GRUNPECKII [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. In quo quidem [illegible] ſunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quae ad medicum pertinent, deinde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Iacuit autem hunc GRUNPECKII libellum in bibliotheca academica, eumque deſcribendum ſedulo curavi, ut paullo commodior in lucem ex ſqualore redirem. Dabo ergo, quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Tu interim, Lector, [illegible] [illegible] [illegible], cum [illegible] [illegible]. Vox [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible]. [illegible] [illegible].

Egregio Nobilique viro BERNHARDO DE WALDKIRCH q) Liberalium ſtudiorum Magiſtro, Illuſtriſſimi [illegible] [illegible] r) [illegible] et [illegible], ac Cathedralis Eccleſiae Auguſtenſis, IOSEPH GRUNPECK s) DE BURCKHAUSEN t) felicitatem optat.

Inclyti pridem, humaniſſime vir, [illegible] [illegible] [illegible] quendam SEBASTIANI BRANT u), perdocti inprimis et praeclari viri, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Habent ſiquidem [illegible] [illegible], quam ſolo, cunctis mortalibus

ſubventura. Inter ceteras humani [illegible] et procellarum noſtri aevi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] x) magis peſtiferam laborem, cum [illegible] in hominem [illegible], ut plaga [illegible] [illegible] [illegible] videatur, quam gentes *Francigenarum* [illegible] appellant, quod quidem tam horridum [illegible] [illegible] [illegible] ut etiam Herculem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] videretur. Nam alius virus quidem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] perpetuo [illegible] humana corpora, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] y) [illegible] [illegible] [illegible] z) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a) [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporibus humanis, tam lurida, foeda, ſqualida [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] b), ut [illegible] c) hominum naturam [illegible] [illegible] d) poſſit. Quem quum [illegible] [illegible] ad veneram congreſſum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], crebrius [illegible] [illegible] corpora [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ut [illegible] cum peſtilentia habere [illegible] [illegible] [illegible]. Cum vero [illegible] [illegible] [illegible] e) diligentia, et ſinguli [illegible] f) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] morbi [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] g) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] h) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Originem [illegible] huius [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], *ſerram ſeu plantam noſtis* [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Capituli Auguſtenſis [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Profecto k) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quam ut hoc [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] l), [illegible] [illegible] [illegible], hoc morbo laborantibus, conſolamen et auxilium, praeterea [illegible] [illegible] haud [illegible]. Vale felix. Dat. Auguſtae ex aedibus magiſtri SIXTI STAMLER, [illegible] mei praecipui, XV. Kal. [illegible]. Anno 1496.

Eulogium m) SEBASTIAN BRANT n), utriusque iuris profeſſoris, de *Scorra Peſtilentiali ſive Mala de Fran-*

nentur [illegible] [illegible]. *Dumblana*, quae in prima [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

m) Vide ASTRUC De Morbo Vener. [illegible] 1738. Cl. HENSLER Geſchichte der Luſtſeuche I. B. [illegible] 1783 [illegible] [illegible] [illegible] *Almanach für Aerzte* 1784. p. 174.

n) [illegible] [illegible] [illegible] BOERHAAVE [illegible] [illegible] *Aphrodiſiacus.* L. B. 1728. [illegible]

o) [illegible].

p) L. c. p. 18.

q) WALTKIRCH l. WALDKIRCH n.

r) [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

s) GRUNPECK Gueliph. GRUNBECK n.

t) [illegible] [illegible] Reliq.

u) [illegible] [illegible] BRANT n.

x) *Epidemia* [illegible] *epidemic* [illegible]

y) *Exageret* [illegible] *exaggerent* [illegible]

z) *Primogenitum* [illegible] *primogenitum* n.

a) *Conſummatum* [illegible] *conſummatum* n.

b) *Eſſecit* Gueliph.

c) *Nobis* [illegible]

d) *Accedere* [illegible] Reliqui [illegible] *accedere*

e) *Propag.* [illegible] Gueliph. [illegible] [illegible] [illegible]

f) *et* Gueliph.

g) *Cum* Gueliph.

h) *Singulos* Gueliph.

i) *Augugniſmi* [illegible]

k) *Profecto* Gueliph.

l) *Quemvis* [illegible] [illegible]

m) Vide SEBASTIANI BRANT *Carmina. Argentinae*, apud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

n) BRANTI l. BRANT n.

Franciſci a1, anno 96. p) ad Ioannem Carrion *q), Legum imperialium Interpretem.*

Carrion r), illuſtres inter memoranda poetas,
 Germani ſpecimen nobilitatque ſoli,
Fare, age, (nam nummi s) tibi lucem lumina) quaerant t)
 Iam modo terrarum forma ſtatusque placet?
Cernis, ut in toto variaque turmeſtibus orbe
 Sit Bellona ſelox ac ſrequentes manus,
Atque ylium multis iam x) laedat viribus aequum
 Quaeritur ſe ſcripo (ſcit puto) unde loci,
Nec ſit ſcire licet cui ſit ceſſure vel illis
 Herba, velit qui nam ſiſtere ſine globus.
Imperat pauca iam ceremine eſſe ſidei
 Vix modo Germanis Caeſarem habere placet.
Pro ſe quisque ſtudet coeco regnare tumultu,
 Denaeſusque y) ſeem gens modo quaeque legum.
Aeron nulla petat neque ſecula cuncta telere
 Tot modo quae poſſit cerni non z) acephalon.
Non placuit coeli pietas manſueta Tonantis.
 Pamphagus in poenam rex datur ille eis.
Quoque nonnum regem ſtatue expeſiere, columbis
 Impiobius atque vorax rex datur accipiter
Graecis Romanis quoniam diſceſſere habenas,
 Perdere vellerem lere dux ſuga mali,
Quoque ſidere capiti ſuborsum acerbior, eheu,
 Iam caput et diadema ſuſtinet ille unicum
Optime Photeigene et dicem iuſtiſſima cura.
 Pegaſidem quis non a) iam beaus colit.
Inter melius quidem, quam me aſſerit ſoribor
 Ingenui hoc votum te prope ſcire reor.
Germanos vel ad hoc ſermone comandere tibi
 Quo ſitu generidam, quod peperunt crypte
Cum prope ſolis idest ceſſum et equitus phee eſt,
 Hyppoletis maxime gerunt equitum equos.
Sic ſeverum Aſſyrii ſic Medis ſic quoque Perſis
 Sublimem, et Macedoe ſortiſe regno iacens
Inde adeo in terrae miſeis dum victor acerbior
 Iam mulcet morbos febris et omne genus
Tot nova monſtra, ſera et portenta, eſſenis prophana et
 Naturae invisam multimodamque necem
Quae modo ſeptennem vel ſolum ad ſingula luſtra
 Non timet horrendam morſiferamque luem?
Adde eſſos aliquae nomen concreſcere in horas
 Iaque dies morbos quos ſiccis volum,
Sunt ea ira deum, quibus excitiis placet,
 Atque flagellatur deprendatque eripias.
Feliſes et idcirco manibus fabricata cyclopum
 In ſevit teatl dictinta eſſe manu,
Cum quibus e mundi compreſſis b) aurigam gentes,
 Atque hominem ducunt, viuere et eſſe duce.
Singulaque ut quam in me corpe longa fatiget,
 Sibimeum hoc totum ſe meruiſſe ſeis
Quid modo tam tetrum, quem dicere chominum atque
 Horrendum, et ſordem, dil prolatere c) precore
Peſtiferam ſe Lygures praeſertim Francia morbum,
 Quem Mala de Franco d) Hetruſis lingua vocat.
Hic Latium atque Iodoe inuſſit, ab Alpibus extra
 Serpere, Germanos iſtoculaque e) premit.
Graſſatur medio iam Thracibus atque Bohemis,
 Et medii gentes id Sarmate qetique timet.
Nec ſatis extremis ut tatur ſe orbe Britanni,

Omne reſ eum ſinguli ſuccidentumque ſretum.
Quae etiam ſama eſt Aphros penetraſſe Getasque,
 Usque ſua veramque depopulare polum.
Longius hoc virorum, quam pos ſic creſcere ubique,
 Corriens h) nobilis corpora multa ſacer.
Severam, Galle, tuens e Scot, quod Graecus eleuon
 Dicit, et laqueatum morbiduloque ſonat.
Hic Thiſmus f) dici poſſim, ſi rapia tramem
 Verrens datur: ut ſeclus illa ſuſtre.
Condiſiona g) ſorte congraeſſumus grandior his ſedi
 Poſſidet peſſerpas, ſed munerosa miſeras.
His e veſicis diſſiugue cauſa, quod ibe
 Frigidior humor ineſt, hisque melancolicus.
Sic quatieam purpide Saturnis abundius eſit,
 Inque lovis magnae morbiſſe ſiia demen.
Nam eum reliquam h dum ſenis neque malignd
 Iverrex expelli puigat i) et mentum.
Id quod eſt oſtendit iuſtum contingere crebro
 In terris, ubi ſunt corpora ſicca, ſolet.
Unde frequens Gallis crebi genus id nul liberis
 Bullis k) equid genera ſegnis ut humor ubi.
Non illi Chiron, cui item cum ſratre Machaon
 Ierre ſalutarem poſſe ſatentur opem
Eſſe, aliqua unegeant l) medicinam exhibere, et imaginit
 Corpus et in ſoccum cultuſluumque ſuum
Crede mihi, ceculi praecepta medicum frequenter.
 Quodque percuſſive eſt, ſeclarius virus erit
Sola nunc preces ſuperum et m) more leni, ut neque
 Cum Muthridatis ope phlebotomia n) frequens.
Menſibus eadem quoedam contrabiſſe videmus,
 Nec tandem ad plenam convaluiſſe tamen.
Nobile lepra unaei viſo e o) eſt, Epiſtaius multos,
 Europſci p) atque ille mons cita ſinpe ſolet.
Sic prece iuſſuſſe pungi, pereat, viget, aduretur
 Inſonemus, torquet premit et incineſat.
Poſcimus veniam ſuperos ideo, eoque per aras
 Parem e corticolis vota precemque petunt.
Ut ſoberit immaneret ſecerit pia virgo ſub illa
 Magnanimem regem cum plandemque ſeis,
Qui modo ſeſtroſos q) Lygures ng i incore et negros,
 Liber ut hoc morbo Carinus erunt ſerat
Caeſeris eam, ſiat ſacrum et dyadem reportet
 Iam plus et ſermo dignus honore parens
Quem cuncti vaarilires Caesar de plebe ſequuntur r),
 Ut videant gentes, nos populum eſſe dei
Vesque, lulli, ampromia regem obſervare s) benignum,
 Ne vos deterſet ſubruat, intrimat
Alter quoteni uſta t) eſt parulo, illamneſia ludit,
 Atque indignemneſ eos vale ſeminos.
Ibilite, o victus Germana et validanoda,
 Heſipere atque ulli linquere ſrena et opes.
Eſt aliquid meritum, caput uobis habere monarcham,
 Quem timent gentes regnaque cuncta ſeli.
Quale magnanimus virtus modo Maximilianus,
 Qui ſulvea belli aſt pacis amator item.
Principi ſilius melle a ſeculis profecto
 Sub pede, quem externi ſeptera tal ſe viri
Sancta ideo u) etiam cepit (toga) ſuberie membra.
 Sic patruus x) tribus numſeru uſque decora
Egregias animus praetorum y) uindexque ſequantur
 Maiorum z) (neque enim degenerare licet)
Qui victoris ſua ſedore animoque paraunt
 Finibus imperium ſeptrigerum a) manum.

Sic

r) *Fransiſci* : *Franciſci* e
p) *Ep.* 2
q) Carrion de m Fr rocompaedio poſt. Inſcriptio ap. Herv. e e 1 q. 11 iſta eſt *Ad amicorum Imperialium Legum ſeſoporem.* Ioa Hevenlar ſive Carion *eorum litterarum cum quanta quum laetum quoque Historiae diſciplinae Profeſſorem ocuniſſimum de peſtilentiali ſeuro ſua impugnata Anno XLVI* Eulogium Sebast Brand.
r) *Monitiſt* Br m poſt. ſum.
s) *Duct* ibi 11 *luſtro redundia.*
t) *Forte* Er 1 *ſolia* 2. Primum ſolliant ſenditur
u) *Movitiſſum* e 2. at *Gothſch.* ſed aurum conventum in subſtitutum.
x) e 1 reprobl at ed. Brand in ſreduz at roſio clauſum.
y) *Demiliaque* Er 1 *demeliqu.* 2. Rubliae decreditat.
z) *Germanos* 1. 2. Br. Reuſ.
a) *Nunc* 1
b) *Compreſſis* e.
c) *De proditore* Br Reuſ.
d) *Franſeas.* 1
e) *Iſtroculaque* 1 2 et Br Reuſ, ab ſensſitum.

f) *Thyſmus* 1 Er. *Thimulus* 2.
g) *Conditione* 1 Er. *madd.* 2.
h) *Reliquum* 2.
i) *Purgat* 2.
k) *Rerum* 1 2. Br Reuſ.
l) *Tentant* 2 a. *remone* Er *reddere tentant.*
m) *Dat* 11 e.
n) *Phlebot.* 1 *phlebot.* 2. Br.
o) *Viſa* Br.
p) *Europſci* 2. *ampeſſi* Br et 2
q) *Scrutoſos* Gudph.
r) *Sequuntur* 2.
s) *Obſervare* Br. 1 *obſervare* 2. Leg. *obſervare.*
t) *Iſta in* Gudph. et 1. 2. *iuſta quidem* Br Reuſ ob ſenſum.
u) *Sic* 1 e *idem* Br
x) *Patrius* Br
y) *Sic in* Gudph. et 1 2. Rubliae praetorum uniorem Br
z) *Maiorum* 1 2.
a) *Septrigerumque* Gudph. Br. *ſeptrigerum* 1, 2.

Sic Germana deus ergat . . . atque deſtera mater
Perpetuo obſeruete Thee tuicumque b) decus.

Tractatus de origine peſtilentiali Scorrae ſive morbi de Franzos c), . . . ſit [illegible] *Grunbeck d) De* [illegible] *ſcriptus. Incipit capitulum e) primum de humanis plagis ſeu flagellis . . . , naturaliter f) vel ſupernaturaliter ex diuina voluntate prouenient g).*

Solent ciuilitarum curum et e ſenſu ſeclaſiarum ſubtiliſſimi indagatores hominum corpus varia adverſus valetudinis incommoda aſſici fateri, vt id, quod e tam variis et multiplicis qualitatis rebus genitum ſit, non valeat, eiſi ab eadem cunam denuum mobile debilitari ſrangi quoque, quum omne id, ex quo connexum eſt, ſe ſibi poſtremo diſſoluatur. Abs iis enim ex omnia, vnde cum ſere . . . praeterea h) inſtabile tum ſum ſimilium duraſtiſſque mobili laborare curae i) ſubſolis chanique turbatione eſſigi, vnde et plures eius ortentuna ducili cernentes, breues hoc tempus k), veluti pontibus vitae, tot periculorum genera ſubire l), ... coeuntque mortis curriculo . . . nemine . . . . ſubditus hoc breui vitae curriculo praeſtitutus quo plum m) ſenſus autem hebeſcunt, membra torqueatur n), praetereuntur viſus, auditus, dentes, atque ciborum inſtrumenta, mox, ruituris gradibus ſecum alabuntur. Et tamen hoc tempus vitae accumuletur. Ergo illud quod eos pro miraculo habitum eſt, Xerxes noluit vniuerſum centum et quinque annos ſua vita corporis incolumitate vixiſſe. O miſeram hanc plaga quam dum crebrius in ciuis tempeſtatum turbiliſſimis ſluctibus et procellis exagitati, totiens etiam naufragium perpeſſi ſumus! Natura ipſa, licque necetera homini, ne hic quidem nolle ſebeatur ſit, ſed mane et in dies quibuſcumque horis, et ut ſua ducimus, vnid momento ſe inferum hoc animal, ceterorum docens, tumultum excitat, ſeruitutemque ſe non iam miſera ſurnitureque Mauri me ...m. ſam ſakiſſet. Satyrus ſe ſuper am nulla ... ut e peſtilentia, nunc famem, magnarum pulmo malorum ſemper nomen. Inſuper ... genus morbi, naturam ſaniſum, minus u) ſermonum, quod a p) damnum interitalium olim ecce q) e Gallia demiſſum ſeit, oneres mundi cubinet inuadere nostram, plurima in regionibus eruadatur etiam increbeſcens. Et proſſus Pneumoniae ſoceres cuncta in hoc orbe hoc illumque veniunt, neque modum r) in veſtigia perſiſtant. Hoc s) procellae ... cuncta reconſiderare regione ſint, quae e ſonte ſocerere ... cuncti in coeleſtique, ... diſtico, hoc loco differendum eſt. Feruntur autem, partim naturalitate aſſiuentique influxu, partim e diuina voluntate accidere ſolere. Id quo ſiat modo t), ex ordine perſequar.

Secundum capitulum de peſtilentialibus flagitis, procliuium ſeuiſque atrocitate ac aliarum huiusmodi rerum incommodis, quando e) ſupernaturaliter et e diuina voluntate x) emergunt. Vnde etiam malum de Franzos y) hac ex cauſa oriri videtur.

Vt coeleſtium contemplantium commuque eruditum, qui in ſuis litteris dediſſere, hoc vnum gratiſſime eum vero auctoritate, undeque ſedulo ſit, ratione conſentiente, triſe eſſe telorum genera, quibus dii Immortales e mundi origine neſariam malorum homi-

cum compreſſere, quemadmodum tribus concreſcentia iis ne ſuot vnde facile ſecunda, quae ſuet inſolencia . . . . ſuo capedo, nimia rebus, quas ad ſe cultum pertinent, cum aſſerens, ſecletata demum bladis, quae quidem, tamquam comites ſemper ſocum ſunt et triſte peſtilentia, ſingulatis effecta, victus penuria, quibus dixisſe vatem hoc colligitur. Primo Ezechiel XII capitulo inquit. *Relinquam ex eis viros paucos a gladio, a fame et peſtilentia, vt enarrent e) omnia ſcelera eorum in gentibus.* Et rurſum quinto capitulo. *Peſtilentia fame et ſanguis tranſibunt per te, et gladium inducam ſuper te.* Item Hieremias b) XXIX. perhibet. *Perſequar eorum in gladio, fame et peſtilentia.* Quae inſcius liet. hic ſeruaritis atque ſingulis cunctas gentes eruunt? Numquam vniuerſo crebrius experimur, numque vltra ſibrum latent, poſſibilis vero diebus oſtenta ſulius ſoluerio ueteres dicitur. Sed ſolet profecto id eſſe cauſa, quoniam genuſo ſune in augustiſſimo flagitia cum omque inuerentibus, quae i) cum id comperit humanae obſeruabat, et ſcem quoque ſcandalum ſemperemum ducebat, ſi vole ea ... perpetuare perrexit d). Namque ſingulae naturae ſinguli vitiis ... contenderen conveniuntur, vt ne puerum quidem ſuperaddit crimine earum. Vnde hoc cetera quae ſapientibus utrique lus latentur, plague horribiliſſime ingruunt. Quare hoc ciues eſt, haec flagitia e deliis voluntate in terrae ad tuendum hominum deſcendi. Quoniam eſt tempus hanc ſeruitutem, quam morbum de Franzos e) vocant, ad ſuperos vindictam diuinitus . . . . Connecto . . . . ipſa demum eſt poteſtas ſaeua ſiluit Bruntanea f) X. *A ſigno eadis noſtra inerrit quae gentes ſormidant, quoniam dominus muſit ipſum in ſtrauit.*

Capitulum tertium de procellis deorum telis peſtiferisque ſilinniber, quando e natura ipſa ſideribusque g) configurationibus oriuntur.

Cum naturae ſenſu generalis adhuc constat, quae contemplanti mihi ſecilior mens homo ſubiiciatur potuerat, quin cum multiſormi cohaga . . . more vagentis ſerentur, varios curſibus ingrediuntur, multiplicique via homine corpora adiungere, ſurtim celerem ſoluere cum interiſſem, neque morula miſcuiſſima commoueri data eſſet, hanc exteriori cauſa incipiam eorum terreſtrorem cauſam, quod humanum corpus quaterna elementi conflatum eſt, humo, vndis, igne et aëre. Terra in carne et oſſibus maxime apparet propter terrenam ſoliditatem . . . . vero in humoribus. Coelum continetur h) in pulmone . . . ſemper in motu eſt, quo ventilatum cordis ſe gerit, ne calore nimio conſumatur ... diſſoluatur. Sedes ignis eſt in corde, ideo inferius eſt latum, ſuperius acutum, quam formam figura ignis retinet. Veſte ex mixtione elementorum ſequitur alteratio corporis. Alter vero ſe habere i) tempore, alteratur et curare ... . Ex malore proelio abuelent. Nam inflammatus k) corporibus, quod ſieri ſolet, maxime ſeclitur dentem ..., quando ſe congreſſim horum duorum planetarum, Saturni et Iouis in ſigno igneo, vitae et uppolarum caufiores, regionum m... atque pouliorum occiſiones ... accidunt. Eadem ratione ſin ... ... ponuria laborauit, quemadmodum Aristoteles in eo, qui de natura elementorum et proprietatibus liber inſcribitur, inquit: *Aquas vberes et ſteriles fiunt per ſtellarum mutationem in ſignis diuerſis ſuper climata n) ſeptem*, et morta-

b) Thermae, ... Ter.
c) Franſos a.
d) Grunpeck 1. Grunpeck a.
e) ... cuius ... ... cap. ...
f) ... ... cuius eſt ...
g) Peruenient Gualph.
h) Praeterea Gualph.
i) Tamen Gualph. item 1. ...
k) Atque a.
l) Et a.
m) Quum Gualph. quamvis 1. 2.
n) Torquent Gualph.
o) Minuit 1. ... Sic etiam noſtro ed. pro minuit.
p) ... ... 2.
q) Ante ... 2. et ſic ed. noſtra. Repoſui ante.
r) ... 1. ... Sic et noſtra.
s) Hic ... ... et noſtra.
t) Quo modo ſiat a.

u) ... Gualph. ... ... 2.
x) Voluntate 2.
y) Franzos 2.
a) Ezechiel e ... 2.
b) Enarrent ſic etiam ed. noſtra.
c) Ieremi. 2.
d) Quam Gualph ... 2.
e) Perrexit ... ...
f) Franzos ...
g) Bruntanea 2.
h) Sideribus 2.
i) Continet Gualph.
k) Habere ...
l) Inflammatis 2.
m) Cum Gualph.
n) Occaſiones 2.
o) Climata 2. Sic et in noſtra olim ſcribitur.

Aphrodiſiac. P

mortalibus genitum quartenarium, atque regna [illegible] ſunt apud nostros ſtellarum doctrinam. Saturni et Iovis. Per horum etenim mutationem de triplicitate o) ad triplicitatem accidunt accidentia magna. Peterea p) Martis cum Saturno planete congreſſum in ſignis earum ſignificabit terrae ſoementum, ſicut Albumasar in libro de natura et proprietatibus elementorum perhibet, nonnulliſque ſecundum communem ſententiam earum ſuppiduntur. Peſtilentia demum ex contaminatione coeli efficitur. Nam cum ſit [illegible] valde aliter ſe habens et putredini accommodatum, [illegible] quae q) coeleſtis per aerem attrahitur, quia ſpiramus, ſicut et alia pulmonem habentia, neceſſe eſt, ut eodem illud putredinem attrahentes inferiora corrumpat. Contra vero peſtilentiam, quando ſeceſſerit cauſam naturae ſocietas mutet, illius repetendam, et ad ſtellarum operationem confugiendum eſt.

Capitulum quartum de peſtilentiis Saturni ſive modo de Frimane r) dolturus, origines indeat a ſtellarum congreſſu, videtur praemittenda eſſe primogenia coeli formatio.

Cum doctrinae mundanae coeli potentiaeque creatoris ſedem clariſſimam eſſum contemplaturus, quam ſeptem erraticis ſideribus lucidiſque aliis aliis locatis decorata eſt, ſignis ſuis quoque, tamquam moenibus, undiquaque exiſtit, id in mentem venit, eundem operum maximorumque deum ab aeterno eam conſilio ſecundo ſtatuiſſe operari. Ideoque *videndo coelum*, vi dicitur vates legis, *ſicut pellem*, formam librum voluerſitatis, coelum literis nemo dreſſet. Et ut Ptolomaei verbis utar, *ſapientis vultus huius ſeculi ſubulis ſunt tabulae coeli, et ſupera coeleſtia terrena dominetur, et dracu coeleſtis terrenis imperium impoſuit.* Eſt autem haec mundi machina optimo in ordine perfectiſſimoque creata, quoniam indecens fuiſſet, creatorem quicquam inchoatum s) mortali creaturae reliquiſſe, qui ex eo ambiguum erroneque inſinuaſſet, ut ne homines quidem ratio de uteneſſibus rebus iudicare potuiſſet. Hanc igitur primogeniam firmamenti ſeriem, quam *figuram coeli* appellant literis mundanis praeſuppoſita t) communi cum theologorum, quam aſtronomorum opinione medium eorum eſſe in aequinoctio vernali, ſole exiſtente ſub ariete.

Aſcendit itaque in inceptione mundi primus gradus cancri, in quo exaltatur lunae. Arietis vero eundem gradum decima domus tenuit, primum denique ac vicenſi gradum ſapientem c) dicti domicilium, poſtremo idem gradus librae angulum terrae ſibi u) afficeum, et ex quatuor domiciliis cardinibus ſeo angulares vocitant. Praeterea u) domum x) ſuccedentem cadentemque peculiares ſignorum gradus ſibi decuere, ſecunda tertium gradum leonis vndecima vicenam et ſeptenae gradus tueri y), quinta vigeſimum z) ſeptimum ſcorpionis, octava ternos equuli. Deinceps tertium domicilium occupavit tertie et vicens a) virginis gradus, ſextum ſeptenos ſagittariis, nonum vicens b) tertia piſcium, duodecimam ſeptenos geminorum gradus.

Stellarum novi erraticarum habitationes, in quibus creatae ſunt, commode recenſeri. Saturnus itaque in aquario, domo ſua propria, conſtitutus ſuit in viceni ſinguli c) gradibus ſuae exaltationis, Iupiter deinde in piſcium oſtenſo, et viceni gradibus ſuae gloriae. Mars in ſcorpione, domo ſua, viceni et octonis gradibus ſuae exaltationis, Sol in ariete, domo ſua, vndevigeſimo grado ſuae exaltationis, Venus in tauro d), domicilio ſuo, ſeptenis et viceni

gradibus ſuae gloriae. Mercurius in geminis e), domo ſua, quindenis gradibus ſuae exaltationis. Luna in tauro f), gradu ſuae exaltationis tertio. Caput draconis in tertium geminorum gradum eiusdem caput draconis in ſagittario, domicilio ſuo, in tertio exaltationis ſuae gradu. Neminem illorum fugere debet, quod Lunae gradibus per caput draconis g) ſedet h) cum Mercurio in ſigno geminorum, et hic ſit primus illorum ſtellarum ſolum coluiſſe domicilium planeti ... donec egrediatur ad ſolis [illegible] ſuit [illegible] ſeptima [illegible] ignis [illegible] Licet autem poſſit alia ab ille diſſerta figura coeli. Illa namque [illegible] quae quaeſtionibus ab aſtronomis [illegible] videtur, humanus ſiquidem excedit [illegible] calculatio i) haec, niſi quibus divina revelatione id poteſtatem fecit. Nam cuiuſ certe diluvium incerti fuere, neque extant hiſtoriographi k), qui de his ſcripſere. Quorumvis illa referam iudicio et examini peritiorum, conferamque calamum ad eaeteri mundi.

Capitulum quintum de aetatum ab origine mundi calculatione aetatumque diſtinctione, e quibus coniunctionem planetarum natura aruntur, et his tandem terribilia augurantur.

Ne alienae ſcientiae manus inſicere videar, cuius poſſeſſio nihil me vel fomem, vel commodum adaxit, cave iaceo barbarorum agreſtiumque hominum ludicrum ſchema, qui per aetatem hanc coeli rem ſentent, adoleſcentem quoque vidi dum, eque honorum artium ſtudiis proceſſum eſſe, pertinaci verborum impudentiſſimorum controverſia contenduntur, quorum etiam plerique genere viam apud Imperitum l) vulgum experiens dunificant, vnde tales ad nos ſubito praecox exitur ferme. Heri, pridie in porcis noſtrae in Burckhauſen ludum litterarum incolebat. Heri gymnaſia vidit, hodie omnium officinam ingreſſus, ſtatim autem edicione clamore luce facultatem erant [illegible] ſit. Age, obſecro, videat te ſcandem nemmen vel [illegible] vetuſtorum literis, vel heſtiali corpora tribuiſſi. Memorum m) igitur diſsipabis bene inſtitutae adoleſcentiae, quae nullis laboribus nullisque vigiliis, excubiis quoque parcit, quorum voluptatibus cum effrenatis libidiniſque peſſimis, requiei denique animi et corporis receſſit, quem tamen n) mihi ſummo o) ad honeſtas artes recipiendas. Neque ambitionem, qua adoleſcentiam ſapientis laborare dicet, nihil obicerim. Nunquam tum continuum viget, quaeritur [illegible] huc die nullaque torquet. Neque ſatiebare me unquam in diſciplinis, quae p) aſtronomiam, oratoriam medicinamque leonatum tradere, quoniam plura ſunt, vare me diverſum, quae q) te ignorare pudet eſt, quamvis in altiſſimo valeamque etiam facultatum faſtigio conſtitutus ſis. Experientia quippe minorum rerum multas raro cumulet, et quo omnes artes habent quoddam commune vinculum inter ſe, ſuntque ad invicem cognatae.

Sed ne lectorem taedio afficiam legendi huiuſcemodi nonnulla, ad rem redeamus, cuius cauſa calamum ad ſcribendum impuli, diſtorum ſiquidem de annis mundi ab origine mundi theologorum mihi vſurpabo multiloquentia, quorum errores, ſi e veritate aliqui ſecerit, me quoque doliſſe facile. Convenit autem diſtinctione aetatum praecedente r) quas divus Augustinus ſex diebus mundanae creationis adaptavit, ut prima oriatur, tamquam dies vnus, ſit ab Adam vsque ad diluvium, ſecunda inde usque ad Abraham, non aequalitate temporis, ſed numero generationum, decem quippe habent ſequentem, ab Abraham vsque ad David tertia, quarta a David vsque ad transmigra-

o) Triplicitate 1.
p) Propterea Guelph.
q) Quod Guelph. quoque 1. 2.
r) Frustis 2.
s) Inchoatum 2.
t) Praeſuppoſita 1.
u) Propterea Guelph.
x) Domus 2.
y) Tueri 1. 2. Sic et noſtra.
z) Vigeſimum 2.
a) Viceni 1. viceni 3.
b) Viceni 1. 2.
c) Singulis 1. ſinguli 2.
d) Tauro 2. 1. Sic ſemper noſter ed.

e) Ed. noſtra male, geminis.
f) Tauri 2.
g) Draconis 2.
h) Cuius 1. 2.
i) Computus ſcrib. calamarie.
k) Hiſtoriographi 1. 2. et ſic etiam noſtra edit.
l) Imperitum 1. imperitum 2. Sic etiam ed. noſtra.
m) Me ne 1. 2.
n) Operam tamen Guelph. opus tamen 1. 2.
o) Summo 1. 2. Leg. tantum mihi ſumo.
p) Scilicet Guelph. quia 1. 2.
q) Ignorare Guelph.
r) Quod Guelph.
s) Formatum Guelph.

migrationem Babylonis, quoda inde usque ad Christi carnalem nativitatem.

Sexta nunc igitur t) generatio, nullo numero annorum, propter id, quod dictum est, *non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in sua potestate*. De illis sex aetatibus tradiderunt omnes chronicorum u) scriptores, primi vero tres, ut antiquam habuere x) septuaginta interpretes, deinde Eusebius, Orosius, Justinus, Hieronymus, Beda, qui quidem non parem habent fidem in describendis, cuius vel cuius aetatis. Nam sunt ex iis, qui tres aetates quidem sibi annos incompletos per annos integros y) praetereunt menses, dies, horas, momenta ... etc. Ergo fuerunt igitur a principio mundi usque ad diluvium Noae duo millia CC z) quadringenti et bini anni. Deinde a diluvio usque ad nativitatem Abrahae b) fuerunt nongenta c), quadraginta et bini anni. A nativitate Abrahae usque ad Davidem d) regem fuerunt nongenti et quadraginta e) anni. Et rursum a David usque ad transmigrationem Babylonis transiere quadringenti octogenti et quinque anni. Postremo a transmigratione Babylonis usque ad Christum praeterierunt quingenta nonaginta anni. Addendo ergo omnes omnes simul resultant ab Adam usque ad Christum quinque millia f), centum et nonaginta novem anni. Praeclariorem calculationem Alfonsi incipiamus praetendere. Sermonem nunc vertam ad conjunctiones maximas Saturni et Iovis, quas sequitur maior rerum alteratio.

Capitulum sextum de coniunctionibus maximis Saturni et Iovis, quae fuerunt a mundo creato, quas semper secutae sunt maximae transmutationes.

Altitonans pater, formato astra ab initio, eadem commisit sedes inferiores, tanquam pater familias. Sedulo agentibus familiaribus curam vel domesticae abitus tradit, ut eadem gubernarent dispensaréque benigne, ut fatentur Ipsorum infantes g), quo cunctas, quae hunc incolunt mundi domum, ... eo ... fore, cuiusque Martem ..., Saturnum quoque ... exsecutorem, ... praeterea h) planetas iudices ... et ... mediatores, qui ... iudicia ... . Unde ... ex eorum congressibus et configurationibus mirabiles in hoc mundo ... accidere, praesertim ex trium superiorum Saturni, Iovis et Martis, propter lentum motum eorum. Coitus vero eorum est quadruplex, maximus, qui ab trium ... planetarum i), significatque res maximas maximeque mirandas. Saturni tamen et Iovis congressus similiter dicitur maximus, quoniam de ... in principio ... propter effectuum, quos significat, magnitudinem. Quomodo autem quaternarie ... coniunctio, exequar.

Nam Saturnus et Iupiter in XX. quoque annis semel coniunguntur k) et hunc appellant coniunctionem minorem. Iupiter siquidem perficit cursum suum in duodecim annis, Saturnus l) vero in triginta. Unde fit, ut post vicenos annos congrediantur in uno signo ab eo, in quo prius iuncti fuerant. Deinceps post alios vicenos in quinto a primo, et post tertios annos ... cursum coeunt in primo signo. Et hunc coitum solent vocare magnum, qui contingit in sexagesimo anno. Divinamque significare plures super sublimationem regum et potentium, super ... quae m) ... et ... . Postea quam itaque in illa triplicitate integra ... fuerint, ... ad aliam migrant coeuntque ibi, vocatur *congressus maior*, qui ... in ducentis et ... quadraginta annis, significatque super mutatione ... in aliquibus regionibus. Sed quum illa migratio ... n) de una triplicitate in aliam, ... cum ... circuli principium ... dicitur *congressus maximus*, propter revolutionem Saturni ... et ... , ... nongentesimo ... ac sexagesimo significat quoque ... superiorum atque regnorum, ... ignes impressiones ... ac ... . Primus igitur coitus maximus Saturni et Iovis in ... , secundum ... opinionem calculationemque non praecisam et adaequatam, sed ... fuit anno a principio mundi ... ; quod confirmatur r) per congressus numeros ... quoniam ... fuerunt a mundi ... usque ad hunc planetarum conventum maximum, qui hos ... et ... continent annos, ... contingit in viceulo suaie. Addendo autem s) ... coitum maximum ... et ... annos ... fecundus, quae hunc annum mundi t) ... quoniam, ut dictum est, accidit semper in nongentesimo et sexagesimo anno. Praesupposito u) igitur illo primo, per additionem longiqui x) nongentorum et sexagenorum annorum ... omnes reliqui. Tertius congressus Saturni et Iovis maximus in anno fuit anno a principio mundi 2040; quartus anno mundi 3000, quintus 4160 a diluvio 2918. Sextus factus anno ab initio mundi 5020, a diluvio 3878. Septimus fuit anno mundi 6080, a diluvio 4838, vel circiter, post incarnationem Christi 735. Sic in summa, usque nunc ... isto, transierunt septem coniunctiones maximae ... quas semper magna monstra, portenta et prodigia ... accidere, quibus ... a ... referant ... quocumque ab omnibus historiographis y) occurrere literis produnt ... . Octavus conventus maximus Saturni et Iovis in ... anno mundi, si ... , 7040, a diluvio 4798, a Christi incarnatione 1693 vel circiter. Quid autem futurum sit, deus optimus maximusque novit, qui ... ut nos ... in ... valetudine, post mortem ... . eum ... volo, ut facilius pateat origo huius ... aegritudinis, quam ... z) ... tenor hic inquirere, sermonem nunc vertendo ad coniunctiones maiores.

Capitulum septimum de congressibus maioribus planetarum, qui sunt principales huius aegritudinis, quam male Francam a) appellant, causa.

Coniunctionem aegritudinum vel mediocrium, vel accuratissimarum ... infortunatorum planetarum causa esse potest. Namque Saturnus, qui frigidus et siccus existit, habet ... atrae bilis, eamque generat atque augmentat. Unde ... continet ... ... eius. Mars vero calidus et siccus bilem ... eamque ... et auget, vendicat sibi quoque fel, ... Quapropter Mars ... bellorum dicitur. In congressu igitur ... tur b) utrumque suam ... , ... inferior fit. Saturnus longorum morborum ... c) ... , ... habetur. ... aegritudinum ... ex illi flamma inextinguibili ... . Unde et ... male de Francas d) originem sibi peculiarem ducunt, quod

F 2

o) Apit Gudfph.

u) Conscriptores ... & ... et edd. nostra.

x) Habent Gudfph. *habere* 1 2. Nostra ed. habe; ... habuere

y) Summunt ... nostra ed. *summunt*.

z) Quam Gudfph.

a) Mille ducenti ... mille CC ...

b) Abrahae 1 2. Nostra ed. *abram* ... 2.

c) Nongenti ... et sic infra

d) David 1 Nostra ed.

e) Quadraginta 1 quadraginti 2.

f) Mille 1 2 Sic in nostra edit.

g) Infans Gudfph. *infantis* ... 2.

h) Propterea Gudfph.

i) Planetarum ...

k) Coniungitur Gudfph.

l) Saturnus Sic ed. nostra.

m) Congressionem ... 2. et edd.

n) Quod Gudfph. *quoque* 1. 2.

q) Convers. 2. ed. alibi ... 1.

p) Vel 2.

q) Sed ... *de* ... 2

r) Confirmat Gudfph. 2.

s) Add. ed ... 2.

t) ... ... 2.

u) Praesuppos. ...

x) Longi Gudfph. *longior* ... 2. Leg. longius.

y) Historiogr. ... Sic et nostra. ed.

z) Absoluta 1. 2. et ed. nostra

a) Franciam ...

b) Multiter 1. 2. Sic et nostra ed.

c) Bilis 1 2. ... paulo post.

d) Francias ...

quod ex terrestris humoribus generari videtur, quae ut ſit, nunquam unam, quam generationi, verius assignatur; ac certus eorum configurationi atque dominio ſortiuntur. Id autem quo hic patto, consideratione majorum commemorabis exhibitum.

Itaque enim clam est ac *e*), inter duos maximos SATVRNI et IOVIS *f*) tamen ad minores congressus fieri in ducentis quadraginta annis et multo plures minores, SATVRNI et MARTIS in [illegible] *g*). Et rursum plures alias contingunt, de quibus PTOLEMAEVS in *Centiloquio verbo quinquagesimo primo* ſequitur. *Ne [illegible] a [illegible] Nonam, quae fiunt in ſtellis erraticis. In illa enim est maior ſtuporis eorum, quae fiunt in hoc mundo.* Quam ita autem quaelibet duos commiſſiones maxima est ad mundum revolutio ſit [illegible] Id est, *cĭrcum ſphaeram h*) in ſexingentis quadragenis annis, ut alias plures revolutionem [illegible] in trecentis ſexagenis annis. Etiam inſuper plures revolutiones SATVRNI, quae quidem cuncta non parum habent ſignificationis in permutationibus ſtatuum regnorum legationumque negligentium, et aliarum magnarum affectionum, ſecundum doctrinam excellentium rerum aſtronomorum. Quam ob rem quando eorum configurationum plures incidant in unum annum, ſequantur vero necessario, quae omnibus mortalibus ſtupori et admirationi exiſtunt. *Exemplum autem [illegible] exiſtit anni, ſuemus* SATVRNI et IOVIS *coitus, qui huius mali de Francos i*), *quod [illegible] ſuit*, *cauſa exiſtit*, quam quidem pluribus verbis complectar.

Capitulum octavum de prima cauſa huius peſtilentialis Scorrae ſive mali de Francos ſiunt ex coeleſti conſiſtatione.

Praeclaris Iulius Naturalibus Aegyptiorum quondam ciuitatum *k*), ſummeritem a medio, ut aiunt, philoſophorum ſcure, celeri cuiuis tritorem cuntar [illegible] et aſſidua curſitando, cum philoſophos atque medicos, tum omnes etiam ſapientes conſulendo, ſedulo inquirendo incunctanterque cogitando, quidnam id mali eſſet, quod nos miſere per [illegible] urget, inſectatur torquit, prout inſolubilique mortalium corpora, ſuderiſero [illegible] labore vagos ſopore profligatos ſuerunt. Quam autem vestigiaque in illius rei cognitione ſpectare inverteur, illuc ſicut Aegyptiorum gymnaſia adire, eamque pauſſem oculos in criſtallum *l*) illuc ſtatus immenſiſſimi vidi, innumerabisque maiores eorum vitae diu ſibi accreverunt, qui tanſum [illegible] ſunt vultus in ea conſiceremi, ausdem confideri atque. Auidius vero ſciendi, quos in [illegible], iam vero, qui aderat, dexterum in partem mihi ſuſurrabat, eorundem eſſe HIPPOCRATEM, GALENVM *m*), AVICENNAM, PLATONEM, ARISTOTELEM *n*) PTOLEMAEVM, aliosque ferme innumeros aſtrologos recenſebat, qui de rerum naturalium coeleſtiumque contemplatione diſſererent *o*).

Inter cetera quidam huius *mali de Francos p*) *cauſam* diſcutere *q*) elaborabant, aſſerentes, id eſſe *ſpectare noſtis*, alii *mentagram*, alii *lepras r*) *ſpeciem*, eadem, quibus has aegritudines ſanantur, remedia medeo. Alii ſicut corpora domatas hoc tabo laborare ſtruebant, Ideirco Galliae crebrius evenire. Praeterea ex SATVRNI ſig dicunt, quotiens domo ſua egreſſus fuerit, ad domicilia atque IOVIS migrasset, quippe cum IVPITER reſtituat *s*) malacia ſenis quoque SATVRNI expellerer, in quadragenis annis crebrius fieri ſolet. Plerique diſtant hoc partim aſſirmabant, partim vero negabant, licet eorum ſe-

e) Clam non eſt 1 clam eſt non 2.
f) Coitus 1 dedi in 2.
g) Tractat 2
h) Spera 1. 2. Sic et noſtra ed.
i) Francſis 2
k) Emulum 1. cinulum 2.
l) Criſtallum 1. 2. Redia.
m) Hypp. Galien. 1. 2.
n) Ariſtotel. 2.
o) Diſſererent 1. 2. Haec colligo.
p) Franſios 2.
q) Diſcutere 2.
r) Lepra 2.
s) Reliquerit 1. relic. 2.
t) Franſois 2.
v) Eructamis 1 Erilem. 2.

alioribus corporibus, ut Gallorum aſſerunt, quae id generis loquentibus contingit. Quapropter eorum *Transigentatum nomen* proprium ſibi vendicaret. Nunquam *malum de Franzos t*) noctiai conſuetur [illegible] Germanis, Italis, Britannis *u*), Angliae, Sarmatis *x*) aliam genibus nomen ſibi ſubeunt accepit, ſed Gallicae ita genti, quae ſui nominis nomen unica peculiare ac perpetuum ſibi in illis, quod nullum vaquam paſſorum eſt loturus. Hac vero tempeſtate ripis non ſolum per Latium, ſed longe quoque per Germaniam, Sarmatiam, Liberniae, Thraciam, Britanniae *y*), et penſius omnes mundi ambientes vagam occupant, quod priscis *z*) temporibus nunquam eſt auditum *a*).

Priorem igitur rationum ſtudio inſtituebantur. Namque quomodo ſui errant, ut idem morbus de Gallis ad tot gentes inualuerit, quum *et exitiose* *Francigenis* ſuam laborabit *b*), tamquam venenum immenſum urbium priſtis ſaeviant ut alia regna penetret perſtitutur? Quidam per orbis regnes ſicut lam *et ſ'* *narrat* *hominum*. *Haud* *enim ad noſtrae et alias homines miſeret*, quod iam ab aliis in aliarum terrarum ſegetes torqueret. Quemadmodum aſtrorum penitus tumi, lapſuros hinc negligentius noſtrae aetatis [illegible], plura ſcriptis *c*) digna protulerunt, quid illa una eſt revolvendi locum. Illud iam eſt commemoratis intelligaque in memoriam. Galliam a IOVE regi, SATVRNVM ſuper Angliam, MARTEM vero Alemanniae dominari. Vula quam poſtrema, ut non eſt ſcruteros aeruminimque multas adoleſcentias, verbi premant propria nequiret, ut cum plerique plenitudinis nectit *at* *ga* *pro re* *malla* *mense*. *Fuit eundem eſſe* *[illegible]* *propriſſimam cauſam*, tamen argumentationibus oſtendam. A ſingulis nihil aſſecutus ſum. Interim abire *d*) conſtituo. Namque ſeſſa ab laborum ab immenſi. IOVE in tumulum hunc miſſum ſuiſſe ad dominium ſiderum ſtrictentium, quae ſumma conſilio conciliaſſent, diſignarum aſtrorum, mihi tradidere, quae *e*) per orbem terrarum diſſeminarem. Sic a conſpectu meo auolarunt, neque etiam geniſus. Ego, velut ſtupefactus, in urbem redii *f*), hancque ſublimem huius *mali de Franzos g*) *cauſam*, quae ſequitur.

Capitulum nonum de malo Franzos h), *quod maxime a morte duorum planetarum* SATVRNI *et* IOVIS *congreſſu exque ſolis radiorum conſiſione.*

In tota hulus horribilis eventus ſinuique portenti, omnibus in conſiliis inauditi, haud atque penetra integram cauſa varie diſſerentium quaeris diu mecum volutavero cogitavi quod ſacio operarum foret, ut populus iudicium ſubirem? ut vila nam ab omni ſcribendi officio ſuperveniret? Quum ſic haeſitarem, id in ſua forte incidit, eum meadem hominum corpore inculcatum eſſe, ut omnibus rerum quod ſemet ipſos acerrime cenſores eſſe videtur, eloquentiaque veteres ſcripta quod plerosque ignorantes videri, quam tamen ſine ulla crimi mundo in lucem prodidere. Ideirco ſi meum operam nemo probetur, haud propterea infamia dignus ſum cenſendus cum dignitati viri, amal virtute, ſapientia atque doctrina praeditos, patientiſſimum [illegible] linguam effingam. Talem eſt VALENTVS, qui nullam ut eſſe *tantum ſcilicetem*, *quae k*) *malignitatis dentes* *rideret l*) *poſſe*. Quamobrem ſtudiorum aſſiduitateque omni igne nibus ſuis non ab indignus. Non tantum eſt, ſcripſiſſe ſed adoleſcentiam ignaus, ſuto quoque moris ſine honore laudasse. Obſecro, aequum te gentibus eſſe, qui haec primum *m*) adoleſcentem

u) *Germanos* 1 2.
y) *Britanniam* 1 *Britanniae* 2.
z) *Priſca* 1 2. Sic et noſtra ed.
a) *Audit.* eſt 2.
b) *Laborabit* 2
c) *Scripta* u. *ſcripto* 2. *Nullum ligne ſcripta digna*
d) *Ref. abire* in 1
e) *Quod* *Goelph.* *quae* 2. 2
f) *Redii* 1 2. Noſtra ed. habet *redei* ſine ſinlu, ut ego legendum cenſ.
g) *Franſios* 2
h) *Franſios* 2.
i) *Sine* 2
k) *Noſtra* ed.
l) *Vivere* 2.
m) *Primum* 2.

Digitized by Google

tiae meae addiciam, ſegis [illegible] ſi hocce mente ipſe ductus fuerim o) ad aliquem errorem, eundem pleni ea corriget, ne ea futura ſcribendi ardoris ſpe priues.

Hanc autem acrius habet *mala de Franzos* s) in-cultam cauſam t). Accidit quippe anno ſaecularis nonagesimo *milleſimo quadringenteſimo octogeſimo quarto* eo quod ſcendus SATVRNI et IOVIS coitus u). *Sic vige-ſimo* x) quinto Nouembris hora fuſa [illegible] quar-ta, *poſt meridiem hora ſequente* y) coeuntes gradu ſuper ariſtaque [illegible] horrendi [illegible] z) ſignum ſub-ſeſtilſſimum Scorpionis. MARTIS decreſcens ſer-pis vicenti una gradibus. Et ſignum ille atque noli-tolor SATVRNVS eccentrici ad ſol x) [illegible] an cauſi ſol latitudinis in ſeptentrionem ad [illegible] et ſublimiora IOVIS longiora apparere z). Martis quo-que, [illegible] domum regni in domo et regni ſigni et [illegible] propria conditione [illegible] congreſſus [illegible] ſibi vendicant IVPITER itaque longius SATVRNI et MARTIS impugnatione ſuis ſubdit utrique neque [illegible] ſere ſubſidium. Deinde *anno ſequente octogeſimo quinto* vigeſima a) ſexta die Martii horrenda et ſaeua ſolis eclipſis eue-nit, cuius poſt meridiem magni illius connexus ſigni-ficationem ingreſſum eſt, malignosque effectus [illegible] peiores *reddidit* b). Neque malum illud [illegible] ter-minata fuit, neque ſuum imponere, donec ad illam planetarum accessionem [illegible].

Illam congreſſum coniunctionem ſubſequi fere c) tempeſtas ſecuta fuit, *tum peſtilentiales fluctus*, qui adhuc ſaeuiunt, tum *bellorum procellae*. Nunc etiam *fatali* ſucceſſibus maxima peſtis ſunt nobis ho-minis. Praeterea ſecuta horrendum genus ulcerum hunc peſtilentiale, hoc eſt, *mala de Franzos* d) quod quidem hunc cum uſu de Gallis in Germanos tran-ſierunt, deinde in alias complures regiones. Eſt enim quae eo operantur, quod IVPITER dominus ſuper Gal-lia ſeu Franciam, quae eſt calida et humida, et ex hominibus venditur ſibi ſanguinem domicilium eundem, quod eſt e) [illegible] unde ſanguinem generat augmentumque f). Vitamque quoque vitalem [illegible]. In calido etenim et humido conſeruatur vita. Quamobrem Galli ex natura gaudent optima corporis diſpoſitione [illegible] incidunt in morbos et grauius [illegible] propter nimii caloris abundan-tiam g) corporisque repletionem. Quae quidem ſe-cunda humoris atque copia vehementius putredini prauiſſimi ſunt. Et ex quo in praeſati SATVRNI h) et IOVIS coitu manſionem ſibi [illegible] IVPITER per SA-TVRNVM ſeruilitatem ſupprimitur, MARTIS quoque impedimentum, qui dominum i) ac imperium huius coniunctionis peculiare ſibi facit, praeſertim latere, ſequitur caloris et humidi detrimentum k), quippe SATVRNVS enim bilem, quam generat et augmentat, inducit in corpus, quia frigidus et ſiccus exiſtit na-turam nuſſibus, recentesque humores l) corrumpi credo. Illam deinceps conſtrictionem ſuam committit, illam flamma ad ſignis [illegible] potest malo addi-tionem [illegible], quod hi ſubtiles humores [illegible] ad ſua [illegible] natura [illegible], ſoluta vitali [illegible] peſtiferis humiditatibus SATVRNI et MARTIS ut ſor ſoetida, immunda, immunda, graſſa ſordidaque materiae conſtantur, quam etiam homines ipſa [illegible]. Rectoris rationem habet SATVRNVS, qui planetam ſordium ſoetidiſſimarumque rerum [illegible] in ſe gerit. Vnde *parva cauſa* apparere iſta [illegible] [illegible] quae hinc impuritatem generat, ſecunda *bilis* [illegible] tandem, accenditque [illegible] humi-dorum. Nam MARS eſt potens [illegible] inflammationis. Leuiores partes interſectas in eo *malo de Franzos* n) vi-dentur ſecunda eodem laborantes homines aegritudine [illegible] conſumentur [illegible] corpore [illegible] o) miſerabile ſit dictu. Plures in-quam, ſedem dolorem [illegible]. *Illam ſordidiſ-ſimam materiam ad [illegible] natura repellere, ad arti-culosque [illegible]* ubi iſt congreſſus venerum, de-mittit. Nam et ſignum Scorpionis, in quo committur [illegible] planetarum factus eſt, dominium p) illius mem-bri habet. *Neque tamen perfecti contingit ea in ſe-cundo [illegible], quae ad [illegible] corporis nobiles partes propter ſanguinis corruptionem.*

Fluxit deinde morbus iſte ad Italos, qui viden-tur participare cum Gallis, tum ad Germanos trans-ire MARTIS in illa coniunctione principatum. Nunc poſtremo ad Anglicos atque alios SATVRNI miniſtros. Illud tamen minime ſilere velim, omnes IOVIS ſcitu maiori huius aegri [illegible] vigeri, qui-bus deinde ſignum illud congreſſus aſcendit in nati-uitate. Eſt alia [illegible] ſuper ſua *morbi renitebus SATVRNI decennalis*, quae anno octogeſimo nono completa fuit, et nunquam ſine aliqua ſingulari muta-tione praeterit. Nunc ad remedia progrediamur.

Capitulum decimum de remediis contra ſagittas hu-ius peſtiferi morbi ſive pruſulei de Franzos q).

Ex quo ſagittas iſtas ex atra bile oculte r) bileque inflammatis oborta, deinde in homine propaga-culum [illegible], ab altero [illegible] in alterum ter-ueri videtur, tanquam *peregrinus morbus*. *Quam-obrem etiam cum peſtilentia affinitatem habet*. Idcirco hypocras [illegible] deligendi ſunt, qui optime ſabri-cent. Facile autem reſtiteris, *ubi domicilio peſt in-ſtillo, et quo laborantes ſuerint decumbunt*, [illegible] clerum [illegible] ubique ab s) harum *hominum conſuetudini ſeſula abſtinueris* t). Namque

o) *Ferint* 1. 2. Sic et od. noſtre. Reliquae *ſuerim*.

r) *Franzſos* 2.

s) Noſtra od. *cauſam*, ſed ſine ſenſu.

t) Accedit etiam SATVRNVM cum [illegible], ſed quaemus in [illegible]. [illegible] JOHANNES ENGEL [illegible] Doctor [illegible] der Doctora der [illegible] Aſtronomey [illegible] — Augſpurg 1512. 4. P. 2. c. 2.) [illegible] ſo M. CCCC. LXXXV [illegible] M. CCCC. XCIII [illegible] XCIIII [illegible] XCV [illegible] XCVI [illegible] XXX [illegible] M. D. XVIII [illegible] *quadrantem conjunctionem* [illegible]

Aphrodiſias

an Martis cum Saturno in ſignis humanis mutabiliter et ex [illegible] eſt. [illegible] comunis.

u) *Vinſſimo* 2.

x) *Nonſcripta* 1.

y) *Comunis* 2.

z) *Eucenci* 1. 2. Sic et od. noſtra.

a) *Sane* 2.

b) *Sequaciora* 2.

c) *Opreſſo* 2.

d) *Vocſum* 2.

e) Ed. noſtra *reddit*.

f) *Ferri* 1. 2.

g) *Franzſos* 2.

h) *Spur* 1. 2.

i) *Atque augmentat* 2

k) *Habundant* 1. 2.

l) SATVRNI 1. 2. Sic et ed. noſtra ſed reliqua SATVRNI.

m) *Ni dom* ed. *dominum*. [illegible]

n) *Illi decere* 1

o) *[illegible]* 1. 2.

p) *Furioſos* 1. 2. Noſtra ed. *ſitam*.

q) *Franzos* 2

r) [illegible]

s) *Vide* noſtra ed. *doceatur*.

t) *Franzos* 2

u) *A credit* 2

x) *Ad* [illegible] ſed ande ed. noſtra.

y) *Abſtineris* 1. 2. Sic noſtr. ſed noſtra ed. leg. *abſtineris*.

Digitized by Google

ex tela *infecunt aeyen*, qui multiplicatus ad alterum, incurrit a) et eundem *ipsum*. Vitare etiam oportet prelium ad *inuitorem* z) *communius hac* y) *tempeſtate*, quoniam z) pori patent. Relinquam vero quisquam *ſeueris* vanos anni a) motu aliquo exciari. Nec premat reinas aythecus videlis plaſſandi arte PYTHAGORAS, eminus mitriſt OBSERVE cum AMBROSIO, VENVS tamen cum CERERE famoſamur, neque BACCHVS liberalitas calices fecundas. Delectabitur adeo locutis fermones de rebus ſubtiliſmis, quae b) sua mouent memoriam ad cogitandum de ſagitudine hac. Scuphum ſuſſumigent carbones igmel ſubtiliſſi myrrha cum alio thure aut grano tempori. Praeterea spaiso aceto aut agreſta condiuntur, relliſcorum autem coelum vt in peſtilentia, prime valaerſaliter accendendo c) ignem mana et vaſpasi plurimus dieſum quem admodum GALIENVS in an. qui *de commoditatibus d) ignorum* libellum inſcribitur, hanc prudendo nam commendans, cum inquit *Quaenam laudo mirabiliter* HIPPOCRATEM e) *qui peſtilentiam ana circa curavit, qui vapore* f) *ad Ethne attinentis ſuſ certus aerem et aliorem praeripuerat, ne attenderetur per reſpirationem aer aſſidue*. Iuſſit autem in quilibet verbo accendi ignem, non ſimpliciter materiam ignem habentem, ſed ſicem et forta odoratiſſima cordolent aſſe cibum ignis, et inſuper inſ inde as pigmentorum pingudinis et odorem bonum habentes. Laudo etiam g) ingenium ANTONII CERVIMONII, quod mandantur ſtrata h) ſua tebuque ubi aerem iudicantur.

Reſiduiſceatio deinde aeris ſpecialis hoc poſte ſiat. Hanc et vaſpasi optimam eſt, vt, eum locorum volverat ſe condere quum ignem pauſilum accendunt, quem fomentur ſtatis ligne aloes connifolia l) melice cypraſſo et alde rebus id generis. Deligatur deinde domicilium in aeſtate in locis declivibus et depreſſis, ab impreſſione radiali remoris feneſtris k) a pluria ſeptentrionali atque orientalis quorum l) oſpebus optimus. Extremum remedium magis eſt neceſſarium quod praeſerunt homines ab hac peſtilentiali alienatione m). Et eſt *rectificatio corporum*, et hoc contingit biſariam, vno modo *per debitum victus regimen*, alio modo *per debitam euacuationem*.

Ordinarum regimen debet eſſe eo modo, vt omnia genera piſcium effugientur, fructus deinde dulces, ſimiliter carnes humidas, vt porcorum, agnorum, caſtrorum n) omniumque horum aquaticorum. Homines vero carnibus his caraliter vt ſunt pulli, gallinae, iuuenes, vituli, hoedi capreoli turdi perdices, faſiani, ancolas alpinae potius, quam campeſtres o) deligantur. Hae vero carnes cum aceto aut agreſta, ſucco limonum, granatorum aut aceto condiantur, laudaturque eo tempore acetum bonum magis, quam acetum, quae non ſic a corruptione praeſeruant, nec ſic humorum et ſpirituum inflammationem extinguunt. Veſcantur inſuper his carnibus, aſſis potius quam elixis, fercula ſint lentaculae cum aceto aromatica, portulaca, lactuca quoque praeparata aceto. Potus ſit vinum bonum auri q) meracum, ſed dilutum, neque dulce vel aqua permixta aceto, vel agreſta vel ſucco granaceorum. Similiter ſyrupi acetoſi aqua permixti commendantur, et ſic patet prima corporum purificatio.

Secundo rectificantur per euacuationem. Quaedam autem medicinae his tempeſtatibus adhibendae r) ſunt corpora euacuantes a malitia humorum, et quaedam s) corpora alterantes et prohibentes humores a corruptione et venenoſitate. Euacuantes in duplici differentia ſunt. Quaedam enim ſeuſibiliter euacuant, vt phlebotomia t), ſcarificatio et gargariſmata, et ſimilia, quaedam inſenſibiliter vt fricationes, pectinationes. Quantum ad primas medicinas, conſilium peritorum in arte hae eſt, vt corpora cibo et humoris ſanguineo, quae ſunt calaria viuidi, et praeſertim iuuenta et qui vtuntur carnibus et vino, ſumant phlebotomiam u) vitatur, plus tamen x) vel minus ſecundum repletionem, vel ſingularis multitudinem, aetatisque conditionem, quoniam corpora nimis malant ſubiacent periculo. Humores ſiquidem eorum putrefieri magis parati ſunt. Et item cerebrum ventrem euacuatione per pharmacum y) cum his pillulis: Recipe thuris ſuccinorum z) partes duas, croci myrrhae ana partem vnam. Incorporentur cum parte vino albo odorifero, et formentur pillulae, de quibus iubuſto ac repleto a) aſſumat drachmam vnam, minus vero repleto et ſtrila ſolubilis aſſumat drachmam β. Has pillulas *benedictas* euertens euacuant, et a putrefactione humores bonos praeſeruant. Euacuatis itaque ſuperfluitatibus primae digeſtionis et ſecundum, prouocentur ſternutationes b) tres vel quatuor cum veratro pyrethri et cubebarum ana ʒβ et miſceantur. Fiant deinde gargariſmata cum aqua frigida et aceto permixta, per nares autem attrahatur aqua roſacea cum pauco aceto et camphora perunctae. Euacuationes vero inſenſibiles ſunt fricationes, quae fieri debent per totum corpus, maxime ad dorſum et lumbos, mox quum de lecto ſurgant. Pectinationes longae ſiant, poſtquam ſtercora et ſuperfluitates depulſarint. Et haec de medicinis corpus alterantibus et euacuantibus. Medicinae vero alterantes et a corruptione praeſeruantes ſunt tyriaca, antidotum ANDROMACHI c). Poſterior ſit hominibus laborantibus hoc *malo de Franzay* d) vnguentum ſecundum artem tale e). Recipe *cerusae* f) vncias ij. litargirii auri et argenti ana ʒj et β. Maſtiche, olibani ana vnciam j. Reſinae pini ʒvj. Aluminis combuſti vnciam ij. Argenti viui extincti vnciam β. Succi malorum citoniorum g) vnciam j. et β. Cerae albae, oleum oliuae, quantum ſufficit. Gangraena deinde taliter fiat. Recipe mellis roſati colati h) vncias ij. Diamoron vnciam j. et aquarum roſarum, matris ſilvae, plantaginis, ſucci ſilaginis rubei i), confectionem mixtim ana vnciam ij. Miſceantur inſimul. Habeam in rebus conſolentur dignifſimi medicinae doctores, qui ſcelus quam ego conſulere poſſunt. Praeterea ad aſſripiendum IESVM CHRISTVM, permanentem medicum, confugiamus, ad eiusque genitricem, dictam virginem MARIAM, quae nos in hac turba et ſollicitudine ſiderum ad ſedem caeli concedat, vbi perfruamur bono ſempiterno.

Habes, BERNARDE DE WALTERCH k), amo ſolatio, Zere munus grati ſed ſimplici ſincerosque et humana, vt ita dicam, cyrnis opuſculum vitia, ſucubentem proximo bono Noremberhus, quod l) cum ſam talos ſillas m) quo iam ingratit, explicare videtur. Nam neque quisquam inſtitui poteſt, nam nec a ſiderum concurſibus, configurationibus quoque originem capiuntur, quum a natura ferme aliena ſit, ante-

a) *Intrudunt* 2.
z) *Lowesvin* 2.
y) *At aliquae*, hu ed. noſtra, leg. *hac tempeſtate*.
z) *Quare* Gotiph. *quoniam* 1. 2.
a) *Anni* 1. 2. ed. noſtra, *anni*.
b) *Qui* 1. 2.
c) *Accendendo* 2.
d) *Commodit.* 1. 2. ſic et noſtra.
e) *Hypp.* 1. *Hyp.* 2. Strib. et noſtra *Hyp.*
f) *Quae vapores* 1. 2. ſic et noſtra ed.
g) *Gniem*
h) Ed. noſtra *ſtrata* a.
i) Leg. *cypreſſo*.
k) *Feneſtres* 2. *feneſtri* ed. noſtra leg. *feneſtris*.
l) *Qui* Gotiph. *quae* 1. 2.
m) *Elim.* 2.
n) *Caſtrae* lleg. qui *caſtronia* i. e. *vervecis*.
o) *Compeſt.* 1. *campeſtr* 2.
p) *Lentiary* 1. 2.
q) *Non* 1. 2. *Rolia*.

r) *Adhibim* 2.
s) *Et quaeda de* 2.
t) *Phlebot. ſermone* 1. *phlebot. formula* 2.
u) *Phlebot* 1. *phlebot.* 2.
x) *Tamen* 1. 2. Male ed. noſtra *tam*.
y) *An ſuccum?*
z) *Formet.* 1. *formar* 2. et ſic ed. noſtra.
a) *Repleto* 1.
β) *Stermutat.* 1.
c) *Andromach* 1. 2. Sic et ed. noſtra.
d) *Franſſoe* 2.
e) *Talem* 2.
f) 1. 2. *ceruſſae*, et paulo poſt, *lythargyrii*.
g) *Citoniorum* 1. 2. *ſcribe citroniorum*, quia citro eſt malum citrinum aut ſi mauis, *cydoniorum*.
h) *Colati* 1. 2.
i) *Siliginis rub.* 1. *ſiligin. rubei* 2.
k) *Walterch* 2.
l) *Quae* Gotiph. *quod* 1. 2.
m) *Eiusdem.* 2

Digitized by Google

anteaque inuiſa, incognita atque penitus ſuradiis hiſ an a) in regionibus. Si veruin non eſt alabaſtrum ſiduis vnſic, quemadmodum MINERVA PHRIGIAE ſeu VENVS APELLIS, tamen gratum tibi erit amici munus. Nam non poſtulo, vt in arcibum aurum reponas, et mihi facias quod PTOLEMAEVS PHILADELPHVS bibliothecam ſuam, omnis generis librorum refertiſſimam, teſtimonio aequa ve nune in honore reſtituendum putes, quam DARIVS librum HOMERI retinendum b) duxit cum ſcrinio rapto inter ſpolia, quod auro gemmisque ac margaritis pretioſum, cuſtodiae voluminum HOMERI ſuis praecepit, neque labiles, poſteaquam ſedulo perlegeris, vt igni ure credas, quam p) non ſuit VIRGILII voluntas, quas damus AVGVSTVS contra voluminum ſuum gratioſi ſtatuit. Vale, nobiliſſime vir cum ſpectatiſſ. iterum vale, omnis literarum amator q).

Querimonia mentulagrici r).

Dicite medicorum cauſas et ſigna docentes,
Cur mihi ver toſtum pellus et os tumeat.
Intreſcunt papulae, diſſoluto corpore, putres,
Et mucus vires ſemper in ore ſitis
Horreſcenti ſentit s) monſtrum non tuſtitum illud,
Vt tenet, vexeruntur quod cubet omne ſcorte
Nulla quies. Totus noſtis ſuſpetit dies.
Pullulat egrediens proxima quaeque regio
Quis fert auxilium? Fertit hic perdoctus IOANNES,
Qui medicam nobis accommodavit opem.

LIBELLVS IOSEPHI GRVNBECKII t) DE MENTVLAGRA ALIAS MORBO GALLICO

GEORGII GADII concordi ad IOSEPHVM Epigramma

Saeuit in humanis nova dum vefana membra,
Et dolor et ſcaties corpora tota premunt.
Nec ſit opem Pſaron quicquam permittere certam,
Ignotique mali pellere contagium.
Expertus morbi ſuries medicamina, IOSEPH,
Porrigis, vnde mali ſemen tutte, doces
Naturae reparator adeſt dat ipſa quod olim
Hippocrates gratis, Muſa quod et latis
Hic igitur tibi laeſus quicumque ſolutum
Ferre ſibi ſi vult, quaerat ab vnde tua,
Sanctaque tibi tantos decernat honores
Hippocrati quantos Graecus cuncta dedit.

ALOYSIVS MARLIANVS Auctori IOSEPHO S. p. dicit.

Non poſſum tibi non debere, cum ceteri tibi debeant, dum ignoti morbi et peregrini qui partem hominum et ſerpa nocuerit naturam non contentus nec damnaſſet mala Europam, cum pene totam affluxit, vnde deberi poterant homines potius, quam accurrere, ut miſeriae et experiae ſontes recludis, cumdem aperis, et illi conſulendo omnibus conſulis. Inuche opus multum prodeſſe quam multis, tu ipſo vnus, vt homines viuunt. Cum tamen ex aeque laudare non poſſim admirer et laude tamen, cum ſentio ſolum non poſſe a mali liberari. Quod ſi me homines audieas, vt mali videantur, omnes laudabunt. Vale.

CHRISTIANVS VMHAVSER Lectori.

Salue, lector bonarum artium amantiſſime. Cum profecto mortales quidem pestiferis et deterrimae morbus noſtro ſeculo incognitus inuaſiſſ et nullo noſtra memoria tanto ingenti ſolendo omnem luit, qui fremunt et ſinguſen in hunc morbo ſquem lectis et docti ſua *mentulagram* tuſſot ſcribat) medicamina ſtatuiſſe; ſed plurimorum hominum querelam et grauem corporis offenſam miſeratus IOSEPHVS GRVNBECK, Regiae ſecretarius, vir ſiorentis facundiae et eruditiſſima eruditione praeditus, qui vt plurimi obſequio de-

mereretur cunctos mortales, ex ſordida contagione ſeſſor, vnum eruditum opuſculum in lucem edidit, in quo ortigines morbi eiusque ſubſtantiam illuſtrat et perfectam ac ſalutare remedia et ea ſcientia elegante ſubtiliſque temporibus deſcripſit. Libellus iſte (vt libere mandis aſſectum lateat) eſt verſus elegans, iocundus et aſtrologico artificio elaboratus, qui in primis homines nugis valetudine oppreſſis, miſerentem relevamen et cruciatum ſcrutum, ſi diuerſiſſimi temporis IOSEPHI praeceptionibus parebunt, allaturus eſt. Vale.

PROOEMIVM IOSEPHI GRVNBECKII, Germani, in mentulagram, morbum nouum, ſuperioribus ſeculis incognitum.

Cum eruditio temporibus ab omnibus mundi angulis quaedam horribiles calamitates et affectiones obſtrepere, multaque incommoda humano generi inferre videam, inter ceteras *abeaſſe ab occidentis ſin. gallice tractu*, cuiusdam *inſerunt eius tempeſtas* odeo ſaeuit, atra et ſoeda quod eo nihil quicquam atrocius, terribilius et ſordidius in mortalium regione adhuc vel auditum eſt. Collegit autem ſe *primo ſuper Inſubrium inſtar procelloſae nubis* in ingentem aceruum, *deinde per magnam caeli ſpatium totam Ligurum prouinciam* et nouorum ſparſit horridum et peſtiferum nouum pruritum *peſtem in Gallorum exercitus* (quem ibi ſorte CAROLVS aurum regis, ambitio et Italiae ſubigendae ſtudio conſcripſerat) denique eos, agnouiſſque *milites et omni loci incolas, tamen ſorditatis et putredinis collatione* trucesque dolorum *cruciatibus percuſſit*, quantos humana lingua haud facile varius conſequi poſſit. Hinc infectio (antrogiens duce) *per totam Liguriam* ceteramque Italiae oram, *Germaniam et Hiſpaniam*, et omnes mundi partes *grassata* humanum genus mirum in modum afficit, *in* ſordide ſœdiſſime excruciat. Cum igitur homines hunc dira pernicie tam miſere laborantes aſpicerem et nulla admiratione inſiſtens prodigium ſatis complecti poſſe perceptibus cognoſcendi non mali originem quo ſome enarrare, *docuerunt ſuſpicio* ſtellarum operaturam machinatio, an ſortunae inſtitutum exiſtunt, ac ediſcere, quia eius amara ſoret, et quo nomine appellari, et quibus remediorum vinculis repelli poſſet, nullum laboribus meis quartum dedi, cum aſtronomorum memoria de planetarum congreſſione ſcrutando, tum naturae ſecreta ſacrarumque literarum myſteria acquirendo, donec aliquam de his rebus notitiam et intelligentiam exegi, atque inde conſcribere in libellum (cuius titulus eſt *de malo ſranco*) exegiſſe. Verum quidem cum paulo poſt Auguſtenſis in opp do regiae quaedam ſodalitas et conuiuatorum maiorum, quidem illic conuiuiae laſciuiſſem, cui non ſolum BACCHVS et CERES, ſed et alia VENVS interesset, medius voluptati ſubiungeſſe mulſa hammona peſtrum mutua, *contagio* ſenectus illius infeſtum ſpiculo *gerens*, cuius *horrore* terruit, reſiliſſe epulis, *omnem abigentes*.

Sed vix pedes extra portas *Auguſtenſes* in agrum emoui, dum terrorem per ſingula mearum ſoluti gratia rerum obiectis expellere laborarem, infelix tamen me, a tergo ac improuiſo adorans, grauiſſime ſauciauit. Quo vulnere *tantus inſectus duobus fere annos a Caeſaris conſortatione*, ſociorum contubernio et omnium agendarum rerum cura alienus, in lecticula lucubratoria mille cogitationum ſormas exiſtimque imaginationum ſigurat in uſus cudere coactus ſui, interim cum diuturnitatem temporis ſolitudinem et gratam impenſas maiorum etiam *ſortunarum* (vt ſic, cum a domino quo ſuo *diſcedere*) negligentium, et quod penitus nominare debebam *profeſſorem medicum menſtruumque aruleramonum, noſtrarum dolorum* impatientiam ſaire coepi et me ipſum ex libello meo, quem paulo ante edideram, ſalubriore nequaquam omnem reducerem pinnacem (quorum ſibi non copiam habere vtebar) potionem, elegantem, dum ſcilicet ac compotus abſorbui et deglutiui, vt ſecundum

a) Meſſe I.
b) Aliamvoluit v. 2. amandam ol. verba.
p) Quomodo I. 1.
q) Adde Anno 2.
r) Inſtitutio 1 et 2. Videtur ergo eſſe ſuperaddita ab alterius auctore. Quis vero ſit ſacile non liquet.
s) Leg. ſentit, et paulo poſt, inferunt

t) *Libellus* IOSEPHI GRVNBECKII *de Mentulagra alias Morbo Gallico.* I. 1. et 2. in 4. — In ſine proverbii *Datum in oppido ſolo Beroldum*, tertio nonas Maj. *Anno mil. ſexagentesimo octo. Regni Maximiliani decimo alleluia.* Continet 14 plagg. Verbum tu IOSEPHI GRVNBECKII integrum ab illo lubentes propria liber vulgo hunc, at ſtatim penitius, quae et de ipſo capitis ſunt, hinc inde, ſi quis alius, lucenus.

Digitized by Google

tam valetudinem novi, quam possem, recuperarem. Ac cum nec alterum industriae radio vel vila medicinarum vi ullae pellimus vires restringerem, et solere ipsum potentiam sensi ipsa membra non afficere, sive gravae morsfurio mortalium evacre potesse nemo. Ea quidem desperatione a medicis et eorum moderamen iis ad chirurgorum intellectum defeci, et herniosum, qui iam haec sede ex omnibus fere deliriis offeciale (ileonis magister) ad producendo hominem proditionem, oppidatim et domesticatim discurrentis, apud ergonem pro suppl quaeste certere, experimentum, iterum et difficile eorum experimentum appellant. Ubi me et apud illos ellil eiud, quem graves dolores cruciarent, et vaccere stupulum atque (ut ita dicam) strangulare cruciamentum, relicta omnibus grassabatur, propriam solertiam meam contra diuturnitatem hostem armavi, et ad pugnam progrediens, id pene omnibus exactis et eorum explorationibus edidici, eundem ipsem similem leiticum esse perniciosum SAEVUM et MARBII opus, clade Sile et ista fiebatur in corpore humano desolare, scripserunque primum in hepate pelliferum dal orem tamen evaserere, languentem prorsus ulcerando, deinde vicina loci cordis, pulmonis, splenis et reliquiorum repetendo, bilem, pice tum et etiam bilem in naturali dispositione prorsus deterrere, tum huiusmodi infecto rum humorum venenum exiliret varias materias, nervos, membrana et carnem persequi, donec totum sedem normae hanc intolerabili servituti subiecerit, postremo cum omnia interna parte prorsus excruciata, hoc est, pustulas et verrucas ad cutis superficiem eicimus, ad hoc modo, quando non tibi resolvitur, tuo corpori discedunt.

Quamobrem cum eius adventum dispositionem, naturam, conditiones, genus et species, vim et potentiam, partim ex me ipso, partim ex lectionum meorum diversarum constitutionum corporibus, quos ad vitiorum sine dolore redegerat, superabunde cognovi, sensi, liquido nomen eius lateremque, implorato divino auxilio, huius ipsius, in quo plus omnium habent, prae omnibus sedibus aggressus sum, venas, quas hepatum vocitare, incidi, et magnum adulti sanguinis parente eieci. Postea corpus cum et cyzagogorum propugnaculis cubiditas, aliabet sirupus aliquorum potionum Bleckniae, ad cutis extremitatem movere, et interius in viscere multa pilularum et medicinarum potionum genera ingerere, quibus cum reliquiis prorsus emerseram, eaque ipsum hoc ingenio et stratagemate ex adversario evicerai.

Cum victoria igitur ad me ipsum laetus reverius, calamum arripui, et omnia ex codice multo rebus viventes difficilibus et vilibus, peregrino inguinodinem nomine (ut puto) expressi, conscripsi. Quam quidem secundum morbum montulagram, hoc est, horridum montulagra laboretur (et eorum omnium istent validum morbum descripsi) sedulo valuaret et eradicaret, intelligere profecto deo optimo maximo auspice, omnes eius molestias superabunt. Datum in nupali loco EVECKEMBUEN tertio Nonas Maii Anno millesimo quingentesimo tertio, regni MAXIMILIANI decimo octavo.

Libellus IOSEPHI GRUNBECKII Germani de mentulagra, morbo subito et incognito.

Cum e iuventute mea miro desiderio multa videndi et discendique detentus fuissem, volens semel epistolam morem gerere, commentario paterno solo in aliena ora ad remotas et austeres terras migrare, pedes primum amenitas in Italiam, omnium mortalium et prodigiorum rerum vestigaturus. Ubi quam primum Tiberinas ripas attigi, ex fundo horribilis vox insonuit: *Ahi fuge, fuge! Pestis hunc exurit, quae totum terrarum orbem perturbabit!* A qua voce tum atque animo consternatus fui, quam si fulguris vim in me contorta mentem e passione abalienasset. Et qua consternatione, officio, et quo genere vimbrosum quandam illam delatus sum, sed ad inducem mutata cura mea. Nimquam toto ipso tempore quidam milenndi clamores horribilesque lamentationes nostro meas sine intervallo occupaverunt, quae terrorem in omni membro coexciderunt, et omnes in capite capillos distraxerunt. Hinc, intolerabile omnibus animi et corporis viribus, ut fugae consulerem, a loco tam longe mota sui, quam ipsa a viro proaul potest. Hic novi subitus et violentos sudores et lethalis excusserunt. Coepi oculos in omnem partem volvere et ambulare, ut aliquid cernere possem; at nihil vivi occurrit. Tum quod sibi nolebat haec res, ex alterum nondum consolatorem deum apud me ipsum cogitavi. Mihi cinquem moveritum, qui me ex hac turbulento loco ad hominem frequentiam elevet, eo hac cum misera pavens. In his mediis cogitationibus horribiles fugere, ut cum securis ad noxiam calorem morbus impulsa calum et fractum effecit, turbius mea consessit, cui forte hominem liguum locutionem culpabilem praefectum appropinquasset, et cum omnes locos ad omnia loca incenso tibi ex hac procello meli incubuit in quendam horribilem singulidamque belluam, *formam humanae* pene in lectorum, et immanem exterritus atque *mulieromatrombus confessam et dilucentem*, et etiam sopore oppressum, quae sub fago arbore decumbebat. A qua cupella lumine elinquendi corruptus donec, redacti e praecordiis ad singula loca seu spiritibus, qui celeriam revocant, et corpus ad solidos labores corroborare solent, mortem vigens audaciam ad experiendum et perquirendum crudelia fere adventum, naturam et praelaigum portentum ligens matura deliberatione accinctus cum accessi, dexteramque ei tetendi, vix digitum in lecticam corpus ingerit, referens colonial et fortuna fugientem, in haec fermonem prorupit: Quem tu hospes in hac adfert? Non vides haec lacerabilia tua, pedem se vigilii hac lectulo. Accede, obsecro, si homo es, et ellpus pro me laboras, eaque oculos ventriculosque his miseris suis nos commenda. Sum hermanaus ipsa, a qua illud corpusculum ducet et quicquid est in summa sua praestans excellens ingenium, explicatum doctrinam egregiam rerum peregrinarum et ulla sectatera mansueli. Hic ex cerusis melius calamitate et efficaciorum specule percaluitsacco, in lingua vera sortiunt eruditum et rumitat cum oculis in superna arce gestatur, quae urbem SAVENUM crescens serenasse nostra fretem, propidem in me vibrabit. Nunque hic naturae et creaturam creaturarum te maceratur eorum eius ipse omne quanto et allegorico saepe quadringentesimum et multiforme lovem in scorpione, HASTA domicilio, gratiantem, standensque superegressus, dummodo cum eo omnique cyprate, quod in vultu me salutari radio suo afficere potuit. Id ut ex a septilogentis et sex nulla in omnis se confoederatione deductor est, quod quicquid sequi indagare eis conceptum vel omnino aperte licet se egurare id in tempore suo tempore in me miseram eandem. Unde et hic exponerendus superiorum *siderum congressus* sit qui mihi instrui, quod nulla temporum brevitate extinguere poterit. Hoc, inquit, ipsum esse mihi praelegi mali, quo nihil umquam peius, terribilius et crudelius fuisset.

Vix sermonem finis, et ecce, fontis hujus pestis infestorum suoque similiter in corpus eius delapsus, hostile signa ederit, in media fronte cornu excrevit, e quo, tanquam *pavidente uposensione*, pullo ore insultu, *putrida humor effusa effusus*. Inde, peregrinarum siquidem, et occulto in latenti ad reliqua membra, in mentulam, conteplabantur etiam latenti, *quae tota fuit durissimo quodam cortice*, tanquam sebligenulo, contecta, et eum tollo ingenti ardore insultu et maximi prodigia intelligentium ac innerpta alteram complexis poenis. Tum effecte paulatim yimis affectione unicendi difficultatique subinculi dispositionem et morbi varietate eiusque naturae, pedes ad velocem cursum movere, qui istuc sui impigre fonte, omnes intemperantiam quibus laevat discussisse.

Ex illius equidem in duabus fere horis ad literaliorum agros, praecipuum eorum culturae, pervolavi. Ibi erunt choloram deos potentissimum exercitus uno procul eb hoc loco per Italiam liberare pugnaturos exercitu. Inspexeram eum mensem aliud populi adeo certe aliquam periculum, cum praesertim id bellis consilio sit, non solum terrorem, agrorum vastationem, famem, ignem, clades et alias calamitates in horas, sed peculiare etiam doctrina lenibus et lenibus morbus post se trahere, et retineri verum ad istius instrumentum fallimus fuisse sit et illa foeda haec mulium omnes foret, ex cuius cuncte concernunt posset, vulgarium gravis horum mox lenibus abundare fore, et pro eo illud vulgarium explere, quod ex Tiberico flumine paulo ante evenerat. Iucidente interim claque tubarum et equitum strepitus, cursum proxime valla et aggeres, quibus summe et cohortes

Digitized by Google

hortes circumſeptae fuerant, deſſat. Tunc ſane in-dictae celebrantur, hoſtes utrimque hinc et CAROLI, Galliarum regis, legatus, qui ſupham ſuis annos ſubiugare conſtituerat, illinc vero et [illegible] HADRIANI, Caeſaris et Iſſiberum Principis, exercitus, quos Franciſcus utriuſque liberalis Italiae eruere per potiſſe laborabat, ad colloquia viceri [illegible] commercium Geſilanem admiſerunt. Quo non et ipſe Suetus, uterque ſimiliarius et totis affectibus ad ſpectandos caſtrenſes labores, [illegible], ſequeretur utique [illegible] aurigantium et ſtudium evoluens cellum in caſtris exegitum [illegible] locum [illegible] tui, quo ut diligentius [illegible] examinarem, donec (proh dolor!) peregrinum [illegible] hoſtem, qui miſeram mortalitatem [illegible], et novo genere cruciatus diſcerpturus eſt, attendi.

O quid unquam terribilius et abominabilius hominis ſectione ... ! Difficile eſt dictu, imo fere impoſſibile, quanta foeditas, putredinis et ſordium colluvies, quantaque dolorum immanitas ... Aliqui enim a vertice ad uſque genua exceſſum horridis, ſqualido, nunc ſanie ſordida et nigra ſubtili genere, nulla parte ſanâ (ſola tunc excepta) nec oculi, cervicis, pectoris vel pubis [illegible], ita ſordida e homine aliquo effecti ſunt, quod ab omnibus commilitonibus derelicti ne etiam in plano et nudo campo ſub dio exurerentur, nihil magis, quam mortem [illegible]. Alii hanc ſectionem per [illegible] ſed multo deteriorem, arborum cortice vel, ſuaviter, frondibus, petram, vel occipitis tumidum et alias corporis partium ingeſtam, ingentibus graviſſimis doloribus excoluerunt. Ceteri hanc ver cruciatum et pyſtulosam ſequuntur in omnibus corporis membris [illegible] quod cuivis [illegible] dolore complecti potuit. Ex plurimorum tamen ſuorum [illegible] quasdam [illegible] et ſordes pyſtulae [illegible] diſtillantium vel potius [illegible] pervertae, [illegible] ſordes erumpentes, [illegible] diſtillantem [illegible]. Hi, cum incommodi hui miſerrimi debebant, alios et ludibrium in propriam perniciem [illegible]. Alii [illegible] vel ſola, vel loco [illegible]. Sed genuum, luctu et tolerandus clamoribus miſerrime ſuum propter membri naturalis [illegible] cum ulceratione egreſſiones et ſimpliciter hominis (ceteris omnibus, quibus ſalutem ſuam [illegible]) hoc durum ſpectaculum [illegible] labores longum tempus in ſe commemorant. [illegible] cum barbarum [illegible] ex [illegible] ſectos in longitudine et [illegible] impoſſibilitas, plerique [illegible] et alia per ſuo quaeque induſtria, quam fructum afferre et ſanitatem promovere arbitratus eſt, applicuerunt.

At hic omnibus nihil vel parum proficientibus, et morbo ipſo [illegible] hic hominum numero, vi [illegible] certis [illegible] cruciatibus afficeret, tamen non [illegible] in multos ſpectatores [illegible] Teutones, Helvetios, Vindelicos, Rhaetos, Noricos, Batavos, Morinos, Anglicos, Hiſpanos et alios, [illegible] ſecundo in corpus contemplatione, tranſeclit. Chirurgi, quos praeſentes [illegible], quam rerum experientia expertos eſſe [illegible], [illegible] ſperantes [illegible] ſoli [illegible] gulamen [illegible] atque ſuam, [illegible] illo [illegible] [illegible], aegrotos in ſummas debilitati et dolorum [illegible], atque ſeculorem [illegible] vi [illegible] ſunt [illegible]. Poſtquam [illegible] eb illa non ſolum ad [illegible] ſed omnes fere terrarum regiones pervenit, et ad principes et magnates, reges et principes [illegible] [illegible], populatum medicorum [illegible], [illegible] omnes humani corporis defectus ſallaci virtute [illegible] complectuntur, et [illegible] [illegible] calamitatem primum [illegible] medicinae [illegible] ſpirituum [illegible] expellere [illegible] conceptaculo [illegible] eſt, [illegible] et [illegible] valeant [illegible] vires [illegible] ſolet. At [illegible] hoc multo minus, quam plurium [illegible] proficere, ut alii medicamentorum genera ingenium inter [illegible] in quibus [illegible] et excogitata [illegible] conteſtationis ac [illegible] multa [illegible] et agendo [illegible], multo minus fructus et [illegible] acceſſi, quam agrorum diligentia vel chirurgorum [illegible].

Aphrodiſiac.

Interea temporis per [illegible] Gallorum exercitu [illegible] diſſolui. Ipſe cum [illegible] in [illegible] in Lannoniam, [illegible] profectus ſum, ex quo loco patrem [illegible] Caeſaris [illegible] occupatum, nihil [illegible] et iucundius [illegible], cum propter [illegible] plurium [illegible], [illegible] peregrinarum, quae [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] eſſe ſolet ingenuum [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] et [illegible], [illegible] virtutum. [illegible] parentum [illegible] et [illegible] invenias. [illegible] Caeſar ille noſter, niſi [illegible] longius et late [illegible] grand [illegible] urgeret ab [illegible] forma [illegible] et cum [illegible] [illegible] et commodo [illegible] principis [illegible], [illegible] ſub tectis [illegible] et [illegible] poſt tergum eius [illegible], [illegible] in hoc peregrini [illegible] eundem, ad ubique [illegible] locorum profectum eſt, [illegible] brevi proximus eſſe.

Quo tempore nihil omnis ſuit proſpere et ex ſententia [illegible], quod ille ſectus per totum Germaniae tractum, urbes, oppida, caſtra, pagos et villas [illegible], [illegible] et [illegible] balneorum Augu[illegible] in agro ſitum eſt, et primum [illegible] ſegnum in [illegible] prurit deſinit, quae in [illegible] neceſſaria, [illegible] [illegible] comprehendi poſſet. Quare [illegible] medicosque ad appetitum et ſeſtum hoſpitium [illegible], ubi [illegible], [illegible] degeram, et [illegible] [illegible] egreſſe in publicum [illegible]. Adeo [illegible] et neceſſitas ſacere ex [illegible] [illegible] ſeu [illegible] ſuſpirarem, [illegible] cogeremur, quod nil me tempore perturbaret, et cum [illegible] dilatio tempore [illegible] [illegible] [illegible] tandem multis precibus, [illegible] [illegible] neceſſitatem [illegible], me a [illegible] morbo, quem gentes gallicum ſive franciscum appellarunt, [illegible] eſſe.

Quo verbo [illegible] ex ore [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] vel hoſpitiorum [illegible], vel [illegible] [illegible]. Quae [illegible] [illegible] ex intimis viſceribus [illegible]. [illegible] apud me ipſum veritatem [illegible] fraudes et [illegible] [illegible] [illegible], et cum ex omnibus mundi [illegible] ſimulandum, [illegible] et [illegible] [illegible] decerpere potui, [illegible] de [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], [illegible] in ſolitudinis carcerem [illegible].

Veruntamen poſtquam [illegible] extremo et ultimo labore, qui [illegible] a dolorum [illegible] [illegible], et [illegible] molitionem [illegible] [illegible] ſolent, [illegible], tumor ipſe glandis in mille fiſſula reſolutus eſt, quae qualem [illegible] ſecum et qualem fere [illegible] [illegible]. Et cum [illegible] ſuppurationem, quae et [illegible] [illegible] debat, [illegible] per magnam partem [illegible] nullo medicamentis genere ſiſtere potui, [illegible] cum, ſolertia et arte [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], tamen dolorum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], qualecunque ſunt [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], ex hac ſuppuratione et [illegible] [illegible] in alia [illegible] in cute ſuperficiem [illegible]. Ubi [illegible], nulla [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] opprimi et expelli potuit.

Hac et [illegible] et [illegible] copias [illegible], vi hoſtis [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] ſperat, et cum [illegible] [illegible] ex ſe [illegible] haberet, medicinae profeſſionem ſibi vindicarent, [illegible] vi [illegible] eſſent [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] adverſarium [illegible] valet. [illegible] [illegible], ſive [illegible] ſuerat, [illegible]. [illegible] ſumma [illegible] emplaſtrum ex argento [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] auri et argenti, maſtice, olibano et cera al-

 ba,

Digitized by Google

lo, quod quidem evenet summopere abhorrentem, [illegible] considerare fraudem [illegible] medicum tam [illegible] [illegible] [illegible] *quod cruciant [illegible] totum corpus meum quotidie [illegible]* [illegible]. Nec [illegible] [illegible], quoniam [illegible] [illegible] [illegible], mundum et politum et omnibus membris [illegible].

Quod cum factum fuit, e vestigio equum conscendi et Caesarem [illegible], sequi volui. Sed antequam ad eius conspectum perveni, *[illegible] in cruribus [illegible]* in quibus dolor [illegible] tam [illegible] [illegible], quod atque [illegible] membra nec [illegible] [illegible] [illegible]. *[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*. Hinc demum [illegible] labores, [illegible] multo [illegible] perpetuumque [illegible] [illegible], [illegible] quidem *[illegible]* [illegible] et doctrina celebres atque honorifice [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nulla [illegible] [illegible], nec [illegible] multo auro semper [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], *operam [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]*. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], qui medicinas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], cui apud [illegible] [illegible] et Gangem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ita quis [illegible] hominum [illegible] vel [illegible] [illegible] et nimis [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut hoc [illegible] genus hominum, quod sibi [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], ut egenti mortalitati in hoc [illegible] [illegible] [illegible], donec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

A quibuscumque profecto consilium vel auxilium iam pridem expetii: [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], *quod [illegible] [illegible] fere in [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]* [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] dolorum et [illegible] [illegible] [illegible] operae [illegible] fuit, ut ex [illegible] [illegible] (praecipue [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est, quod [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] curare [illegible]) [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] vel [illegible] magno [illegible] pretio, conducerem, qui [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] inde [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] vel quibusvis [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] opera et diligentia (licet id magno labore longoque tempore [illegible] sit) [illegible] [illegible] hac [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], quod *[illegible]* a) opera [illegible] [illegible], [illegible] apud [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] exequi [illegible] [illegible] quod hoc ipsum [illegible] ad [illegible] tempus [illegible].

Qui quidem hunc principem ad omnia loca sequi voluerit, hic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] debebit, cumque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] vel [illegible] sit, quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] membrorum [illegible] saepe [illegible] est, [illegible] se [illegible] corpore [illegible] [illegible] [illegible], quae paullatim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Ubi igitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], nec [illegible] hominis [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] negligi, et [illegible] omnes [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] laborem, operam et diligentiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], et cum implere in [illegible] [illegible] omnis [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ex quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] [illegible]*, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et quae [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Quorum rerum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], *hanc [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*, [illegible] [illegible] atque [illegible] [illegible], [illegible] quod [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] culpas, [illegible], temperantia et [illegible] [illegible] virtutes [illegible] [illegible] [illegible]. Id [illegible] apud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] est, quod perpetuo [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter haec ipsa [illegible], sibi [illegible].

Novum igitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible], ut, si [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], de [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible]. At si quis [illegible] [illegible] vellet, in promptu haberet argumenta, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], integrum et [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] vel [illegible], [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *non solum [illegible]*, quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed longe [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Quare [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. Propter quam [illegible] [illegible] hoc [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est.

Nemo tamen [illegible] [illegible], quod secundo [illegible] dum [illegible], [illegible] et *[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], se SATURNI et IOVE [illegible] in Scorpione [illegible], [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], est apud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod IUPITER [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible] hoc [illegible]) [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], SATURNUS vero [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], quem [illegible] bilem [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible]. MARS bilem [illegible] [illegible] et ex quo frigidus et [illegible] SATURNUS [illegible] [illegible] [illegible] IOVEM in signo MARTIS [illegible], et MARS, [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] IOVEM [illegible]. SATURNUS [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] IOVIS [illegible], in quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] hic est illa [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] SATURNI et MARTIS [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpore, [illegible] *Gallicam* [illegible] (hi enim *[illegible] omnes fere mortales hunc morbum [illegible] [illegible], ob quod et morbus gallicus [illegible] [illegible] appellari [illegible]*) [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible]*, sed post [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] membra se [illegible]) [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpore [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]-

a) Sic leg. pro *solo*.

Digitized by Google

ubi usque testiculorum domicilia torquet. Quibus infestis in remotiora artuum, quibus nullo praesidet, tormentorum atrocitatem dirigit, non aliter venas, arterias, nervos, artus, musculos, ossa et cutem infectione polluens, donec totum dolorem animae leni insensibili levitate subigit. Quod cum factum est, interna omnia hosti patent, externaque membrorum tractibus infestio fit natura. Inde est aim medicos bello n, exponens in toto superficiem obil et difficultatis vacillum, quam extenuationem, quae lunalis corpus homini in grandem pustulam excrescit, donique vel lenta aut spina in aliquo corporis parte persistens renascitur humiditas semper emanat. Quo signo lacessiti medici, cum iisdem oppugnantes magnamque via tradici nervorum impellentes vel eripere, vel supprimere conantur. At nihil nocumenta inferre possunt. Turpem potionem cum hoc ipso hoste faire tegitur, quod ipsum ut deleret libere et sine impedimento valet penetrare ad totum infestum tyrannidem fante in infelicis hominis corpore, eandem non federa associare et intelligere. Quod nondum mortuos in fimum remittit, quod nihil usquam fabulam et confusionem undique vel viderim, profecto in demovere fere in laborantem hoc morbo, quod confluxui salubrique medicina nunquam succursum est. Inter [illegible] hae primo pustulae nascuntur, vel per fractuosam ecuntur, quae imminent per totum corpus in aeris fumositate erumpunt. In eo pene undique sparsae quae salivam superius occupatam insitae recessit, ut melancholicis quidam nemo ambigit, grandiores putridorumque foetidiorumque nasci, quae et prorsus nigrae et scabrae exhibent propter aerem lucentem, qui sibi coagulatum putrefacti sanguinis infamemque colorem ad tantam dirutum e natura ex vitae domicilio ad anteriora pulsus enfurgit. Nec multum mirer in hominibus bilioso corpore, quippe ad difformem quantitatem elevatum excedunt, nisi quod hae duriores sunt, subnigrae et siccae, eadem vorum in modum articulo propter tantum coloris abundantiam, colorem videlicet in quo illius excessum, quae putridam sanguinem sic torrefacit, quod ipsi isti lentitias nihil humiditati reddere potest. Ob id patientes magis cruciat hoc non aliter, quam si terrae aut adustae essent. Afficiuntur Alii illo rude subnudes vel quo alio nomine vocantur. Istae indumenta nonnulla, luteri et viscoso liquore crebro humectant, sicut omnis sudor, quem his morbi specialem infectio emittunt, glutinum parente assimilatur. In quo re hae ipsae sparsim omnes continentur, ut in ea quod omnes glutinum quam natura hoc modo etiam at putrefacta et sanguinem ad corporis extra oblatam agendat ut ipsis ad a grandinem atque duritiem surgit, licet in plerisque albescat, mollemque colore saepe nihil inferat. Tamen id raro contingit.

Differunt autem secundum corporum constitutiones in notam varietatem, quantitatem, qualitatem, humiditatem et siccitatem, quas phlegmaticis ordine lenius at clementius e scabie redduntur, quae in tantum est non crypula, scabies vel aspera, atque tum fortiter liquore litera et effluente infecit. Digiti vero per ambitum compressa propter pinguine affluentiam humorem candidum expulit, qui neque patientibus neque aliis videntibus magnum horrorem incutit. Sed sanguinis harum nullam pariuntur formam, sed ipsae tamen substantiamque, cum in annulis ex eo dentibus veniunt, sanem sui sponte effundentibus, in massas colligere solent. Hoc solum molestiam affert, quod vestimenta diu noctuque hac ipsa saniosa humore madent.

Ex quibus liquet, illud saniem genus morbi in quatuor peculiares species, quae in quantitate et omni qualitatum dispositione a caeteris pustularum vertucarum et sordium speciebus discrepare, sicut et tamen se distare videntur, parum est, et in singulis plures humores similiter errare soleamque et difficile actione callem scientia, propter quod et eorum integritas in medicinae difficilis habitura fuerunt. Id enim proprio in corpore expertus sum, dum asserens hepati refrigerantibus rebus succurrere volui, ingentes capitis dolores promovi, rursum cum a nimia cerebri humiditate me fere medicamentis vehementer mollius sum, ut tussim magis atque magis auferunt, donec per me ipsum omnia aegritudinis momenta diligenti consideratione discussi, et post multas afflictiones veritatemque nostram dictamina Iuvenalis nunc [illegible] circumspectius [illegible] corpus

Longe (nihil credo) gravior est ille morbus, quam putarem. Namque ut eo sordium flumine quod

externo loco non secundo numerando ponendum putavi, cum sint venulae, natura vel medicinalis viribus ferentur liquorem ab extra effusum per, et in quibusque iam a tyrannide liberatum omnino, ubi ambiunt annuli emergunt, qui in venulis, arteriis, nervis et externarum membrorum collibus, ac in omnibus locis crescunt ac ad quadraginta, sexaginta cum nonnunquam ter profusi infamius durant. Aliquo totas diebus et noctibus, carni suamque diuturno, cupiunt dolent. Alii ineffabiles punctiones grandioresque in singulis sentiunt, terrori in cubitu, genubus vel lateribus tenellam, postremo in ipsa omnibus membris sentiunt. Ita ut sine ipsi aegrotis, nec quidquam operis humani perficere possunt. Et id ab causa, cum illud venenum hoc modo, ut emunctorial in corpus ingreditur, et natura magnopere conatur membrum partem ad naturaliores nauseam, seque in reliquis in advamentis desudat, et ipso opere, quod nec humorum digestione accommodatum debetur, cum medium regere nullius mali vapoosus, id locus. Quibusdam quidem a calido et ficco spiritu et siccitate levis et acutas exhalationes et ulcera intrafactum, a primo vero crasso nebulae (ut ex locis paludosis ethuntur solent) ascendunt ad caput, ipsumque per frequentiam ad certas duas ferme disrumpere videntur, praesertim posteriorem partem, quae sub umbilicis sive lenesius omnino caret. Unde natura in in eo loco haud temperare a malis qualitatibus, ut in sincipite, ubi per cutium foramina plerumque contraria alius, delectare potest. Ipsum ergo occiput prorsus infractum apparet. In hac tali exhalationum ascensione et repercussione quoquam phlegmatis in capitis testudine inhaeret, id sensim inde descendit et proximasque venas vias cum lenti vapore ad cervices petit, quam aliquando nec fecit, nec aegri sentit. Postea ad scapulas decidens tantum grandinem affert, quod in quamplurium in humeris ferre existimant, donec calor ejus viscosum multum resolvit, et id, quod est in scapulas, ad remotiora artuum et nervorum, grossius atque ad amplioris venas et iuncturas admixtum. Illud in cubitis et genibus inflationes, et in cruribus fistula, ubi materiei gradu tum crustare potest, tuberculis nisi. Illud calidum est acutum, in eadem loca ad vicinitatem subfluxum penitus praefatos cruciatus generat, quae propter gelu nocturno tempore pessima, quam diurno vigent. Quamquam per eas partibus calidum et acutum calidius et acutius reddunt. Quam incommoditatem tertium periculum subsidentur in vestigiis infrequens instat. Etenim iubent vel per semet ipsum rumpuntur. Et tunc longo temporis decursu indurantur humores reliquantur in illo, qui est acutus et corrosivus, circumfusum, vim sui, per quem erumpit, assidue corrodit, quam ingentes horribiles et insanabiles vulnere inde efficit in quae ad hominem transcunt qui septemnium aliquando durant, et in pluribus omnes affata demandant vel per sutores, lanarios, textores beneficium. Coctores pelliones, claustrarios, futores, lanarios et alios eiusmodi genere levium hominum, qui ex loco dicti sic officiis, popinas, tabernas et prostibulis ad profusionem a curatione aegrotantibus egressi, cum unguentorum et emplastrorum pluribus atque ceteris hostem expugnare conantur, in fistula sordidaque ulcera, quae perpetuo excruciant, relinquuntur. Aegroti enim desperati cum cl. nimium loci cultores medicos concertant cum morbo sanasse considerunt, emplissima stipendia volentibus curare liberaverunt. Quibus integri exercitus hominum opificum et lictorum, a scissione saevitatem et perfectorum affecti confusam innotescunt quam in arte medendi manus lacerat corporibus accommodantur. Quorum imperitia summa anxietates affert, quas ne humana lingua haud facile verbis consequi, quin imo vix quisquam summa cogitationum copia apprehendere potest. Hinc, inquam, profecto sudet, illud cruciatuum genus, quod ipsi desperatos in insperatione pustulis tergiversantur, arbitrarenda fuisse ftupendaque famosa inferunt, ultimum in hac vindicta et peculiarem calamitatem, et etiam multo truculentiorem ipsa tabe existere, ob id eos ipsos humanae vitae praedones et depopulatores gladio, cruce, conflagratione, submersione, aliisque suppliciis ac cruciatibus, poena et viciniis omnibus atrocissimis poenam deterrendos esse.

Verum enimvero, torpescente iam principum [illegible], et medicinae professorum solertia stupentibus spectantium, solum prorsum sapientum subsidio invitus, medicinam itaque, quorum plerique ex propria ingenti et experientia lenitis deprompta sunt, adversus saepe fatum hostem exercebat, ut affectum immanem non solum ex eius fontibus, sed etiam ex omnibus

 dea

a) Sic leg. pro distendunt.

decepti sunt et ſtrudi a familiae fallorum medicorum turpium. Sed antequam ad propriam aggrediar [illegible] hoc utique [illegible] a prudentia circumſcribenda, et in his personis [illegible] ſervanda ſunt quibus plura dolorum [illegible] quod circa genitalia [illegible] venerum conſiliges, praecipue coniugii, cum certe hic ipſe morbus toti corpori omnibus et ſingulis membris infeſtus ſit. Tum, in quam, genitalibus membris, quod et vice a probatis et ſordibus [illegible] vocitant, moleſtiſſimus in ſit, [illegible], quia et Graeci appellationes ab iis membris, quibus incipiunt, vel [illegible] humores [illegible] [illegible], frequentes [illegible] et [illegible], podagram, chiragram, et *ipſa ſcorta crebrius in morbide commune, quae longe etiam [illegible]* [illegible] ab eo [illegible] hoc eſt, *morbus dolorum* appellatur. Eſt autem [illegible] [illegible] propagnaculum eo modo [illegible] in totum corpus, in quo [illegible] [illegible] exercet. Intus ſe recepit, ſiquem [illegible] partem [illegible] et integram, et vel [illegible] incidere, vel [illegible] *ſe rara poſſint,* [illegible] *ſi profectus [illegible] fuerit,* [illegible] *et ſtabilior eſſe poteſt,* in quo [illegible] [illegible] in corpore [illegible] poſſunt, [illegible] ſolus colores, neque [illegible] [illegible] accidentia [illegible].

Poſtquam igitur aegrotus eſt hoc ipſo propugnaculo circumvallatus, [illegible] *ſudoriae indeſinet* ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et in eam corporis partem [illegible] debere, ubi adverſarius fortius et potentius exiſtit. Quod [illegible] [illegible]. Inde equidem omnes una vena ad curam [illegible]. Quamobrem [illegible] primo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] egeret. [illegible] primitiam [illegible] cauſam pro magna parte minuet. Poſſet etiam non incommode illae venae in dextro pede (an eo ratio haec minime fieri debet) quae ad magnum et minimum pedum in[illegible], ferro aperiri, quoniam ea [illegible] [illegible] a [illegible] membris ad inferiores partes, [illegible] periculi inferre valet, [illegible] et de quanto ocius illa venarum [illegible] [illegible], tum [illegible] [illegible] [illegible]. In [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *frequentata [illegible]* [illegible]. Sed [illegible] [illegible] [illegible] *in ſ[illegible], quando* [illegible] *ſunt conſummata eſt* [illegible]. Cum [illegible] per ſingulas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] ad conſumptionem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] *[illegible] ſ[illegible] ad corporis ſuperficiem* [illegible], [illegible] [illegible] ad *[illegible] et [illegible] [illegible]*. Cum factum eſt, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] e lecto ſurgat. Capiatur [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] terrae, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible]. ſingulorum dragma [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] dimidia. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], ſingulorum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] dragma [illegible]. Quae [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] aquae ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ad quatuor horas, inde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et mella, et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] recte et [illegible] [illegible] [illegible] totum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]. Tunc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quae [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] de [illegible], pillularum de [illegible] [illegible] et de [illegible], ſingulorum dragmam [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] pillulae, de quibus ſingulis [illegible], ſi [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] vel [illegible]. Ubi per-

fecto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ut dixi) ad duos vel tres [illegible] continuamus, [illegible] [illegible] bene [illegible] [illegible] a mero et venere ſuperflua que comeſſatione, [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], ut ſunt porcorum, agnorum, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], pullos [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], ſucco [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vino, aqua de [illegible] terrae, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in corpore [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible], quae [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] aqua [illegible] [illegible] [illegible]. Si vero dolor, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] apud calidae [illegible], [illegible] [illegible], vel [illegible] hoc [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] duae dragmae, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] de [illegible] et [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] dragma, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], qui paulo ante [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Tum [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] duae [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible], [illegible] dragma [illegible] et [illegible], [illegible], [illegible], ſingulorum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] dragmae, [illegible] [illegible] duae [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et media, cerae [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] pondus requirit. Nullum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], et membra quae [illegible] fuerant ad [illegible] [illegible] reducet. [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] in ſale [illegible], [illegible]. [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] eſſet, quod [illegible] medicamentum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ſeu [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible]. Quum [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible].

Sed quemadmodum duae hae medicamenta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] vel [illegible] bene [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vel a loco [illegible] [illegible]. Neque [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible], ſi [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible]. Quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quas iam pridem recenſui vel [illegible] ſimiles in qualitate et quantitate ferendum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] *[illegible] ſordes* [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], poſtremo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ſedare et ſanare. Validior, ſanior et robuſtior erit, quam [illegible] [illegible] fuit.

At ne virtus caeleſtem medicinam qua nihil [illegible], ſalubrius et efficacius humanae [illegible] accedere poteſt, ſilentio praeteream, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], non [illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ſed illis, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Deum qui eam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quo vel deliciis et morbi [illegible] [illegible] ex adverſae valetudinis [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vel [illegible] et aegritudine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hic certe [illegible] [illegible], qui [illegible] non [illegible] ſecundum [illegible] [illegible] quantitatem et gravitatem, ſed ſuae divinae gratiae ac miſe-

miſericordiae magnitudinem neque multitudinem exiſt...dee ... poenitentiae et contritionis ... miſeris peccatoribus communicavit, ſalubres medicinas e ...

fligio effundet, quae non ſolum humana corpora ab iſta venenoſa tabe conſervabunt, ſed eam in momentum penitus auferent.

XVII.

ARRESTE DU PARLEMENT DE PARIS PORTANT REGLEMENT SUR LE FAIT DES MALADES DE LA GROSSE VEROLE x)

Aujourd'hui ſixieſme Mars, pour ce que en ceſte ville de Paris y avoit pluſieurs malades de certaine maladie contagieuſe nommée *la groſſe verole*, qui puis deux ans en ça a eu grant cours en ce Royaume, tant de ceſte ville de Paris que d'autres lieux, à l'occaſion de quoi eſtoit à craindre que ſur ce printemps elle multipliaſt, a eſté adviſé qu'il eſtoit expedient y pourvoir.

Pourquoi ont eſté mandez les Officiers du Roi en Chaſtelet, leſquels venus en la Court, ont remonſtré, qu'ils avoient eſté en la maiſon de l'Eveſque de Paris pour y mettre proviſion; mais n'y avoit eſté adviſé parmi le tout pour les difficultez qui ſe trouvoient.

Si leur ordonna la Court y pourvoir, et pour ce faire avec ledit Eveſque a eſté commis M. MARTIN DE BELLEFAYE et moy Greffier, PIERRE DE CERISAY en ſa compagnie.

Et après ce que en la maiſon dudit Eveſque avoient communiqué enſemble, ont a eſté adviſé en faire l'Ordonnance, ce que ai fait faire les Articles cy après enregiſtrés. Laquelle Ordonnance par moi portée au Chaſtelet et delivrée au Prevoſt de Paris, a eſté miſe à execution, et juſques cy bien gardée.

Pour pourvoir aux inconveniens, qui adviennent chacun jour par la frequentation et communication des malades qui ſont de preſent en grant nombre en ceſte ville de Paris, de certaine maladie contagieuſe nommée *la groſſe verole*, ont eſté adviſés, conclus et deliberés par Reverend Pere en Dieu Monſieur l'Eveſque de Paris, les Officiers du Roi, Prevoſt des Marchands et Eſchevins de Paris et le conſeil et advis de pluſieurs grans et notables perſonnes de tous eſtats, les Points et les Articles, qui s'enſuivent.

I. Premierement ſera fait cry publique de par le Roi, que tous *malades de ceſte maladie de groſſe verole* eſtrangers, tant hommes que femmes, qui n'eſtoient demourans et reſidens en ceſte ville de Paris alors que la dite maladie les a prins, vingt et quatre heures après ledit cry fait s'en voiſent et partent hors de ceſte dite ville de Paris es pays et lieux, dont ils ſont natifs ou là où ils faiſoient leur reſidence, quand ceſte maladie les a prins, ou ailleurs où bon leur ſemblera, ſur peine de la hart. Et à ce que plus facilement ils puiſſent partir, ſe retirent es portes Saint Denys et Saint Jaques, où ils trouveront gens deputés, leſquels leur delivreront à chacun quatre ſols pariſis, en prenant leur nom par eſcript, et leur faiſant defenſes ſur la peine que deſſus, de non entrer en ceſte ville juſques à ce qu'ils ſoient entierement gueris de ceſte maladie.

II. Item que tous les malades de ceſte maladie eſtans de ceſte ville, ou qui eſtoient reſidens et demourans en ceſte ville, alors que la dite maladie leur a prins, tant hommes que femmes, qui auront puiſſance eulx retirer en maiſons, ſe retirent dedans leſdites vingt et quatre heures ſans plus aller par la ville, de jour ne de nuit, ſur la dite peine de la hart. Et leſquels ainſi retirés en leurdites maiſons, s'ils ſont povres et indigens, pourront ſe recommander aux Curez et Marguilliers des Paroiſſes dont ils ſeront, pour eſtre recommandez et ſur ce qu'il appartient de leurdites maiſons leur ſera pourveu de vivres convenables.

III. Item, tous autres povres malades de ceſte dite ville, hommes qui n'ont prins la dite maladie, eulx reſidans demourans ou ſervans en ceſte ville, qui ne auront puiſſance de eulx retirer en maiſon dedans les vingt et quatre heures après le cry fait, ſe retirent à la porte de la Saint Germain des Prez, pour eſtre et demourer es maiſons et lieux, qui

XVII.

DECRETUM SENATUS PARISIENSIS DE DISCIPLINA ERGA INFECTOS MAGNA VARIOLA OBSERVANDA.

Hac die ſexta Martii cum in hac urbe Lutetia aegri eſſent plurimi morbo quodam affecti, qui magna ſeu craſſa variola appellatur, et qui duobus abhinc annis in hoc regno plurimum graſſatus eſt, tam in hac urbe ipſa, tum aliis unde emerſit locis, ne morbus ille hoc vere vehementius ingraveſceret, viſum fuit publicae incolumitati proſpiciendum eſſe.

Quocirca juſſi ſunt accerſiri Praefecti regii in Caſtelleto, e quibus curiam ingreſſis expoſitum fuit ſe ſimul in domum Epiſcopi Pariſiis ſe contuliſſe providendi cauſa, neque tamen ea in re quidquam potuiſſe confici, quippe quod difficultatibus multis premeretur.

Atque juſſit Curia ut iis rem tandem perficerent, ac M. MARTINUM DE BELLEFAYE et me (PETRUM DE CERISAY) Curiae ſcribarum delegit, qui conſilio habendo una cum dicto Epiſcopo intereſſemus.

Porro habita in domo dicti Epiſcopi deliberatione, juſſus ſum decretum facere unis copiis inſcriptum, quod a me delatum ad Caſtelletum, traditumque Praefecti Praepoſito, diligenter, hactenuſque obſervatum eſt.

Ut cautum ſit incommodis, quae quotidie contingunt ex uſu atque conſuetudine cum aegris, qui nunc in urbe Lutetia numero plurimo adſunt morbo quodam contagioſo affecti, magna ſive magna variola nominato, a Reverendo Patre in Deo, Domino Epiſcopo Pariſienſi, Praefectis regiis, Praepoſito Mercatorum et Scabinis Pariſienſibus, multis aliorum praeſtantium et inſignium virorum cujuſcumque ordinis, conſulentibus capita ſequentia.

I. Primo, Regis nomine per praeconem edicetur, ut externi omnes vel alienigenae, qui cunque hoc morbo variola craſſa ſive magna dicta affecti ſunt, tum viri, tum feminae, qui in hac urbe Lutetia non commorabantur, cum morbo illo correpti fuere, exeant ex urbe intra viginti quatuor horas a praeconio edicto, abeantque ipſis in regiones et urbes, ubi nati fuere vel quas incolebant, quo tempore morbus ille eoſdem invaſit, vel alio, quocunque libuerit. Et ut commodius iter viamque facere poſſint, accedant ad portas Sancti Dionyſii et Sancti Jacobi, quaternos ſolidos Pariſienſes ſinguli capient a delegatis hujus muneri viris, prolato ſcriptoque prius ſingulorum nomine, prohibitique monitis ſingulis iterum denuntiatis, ne in urbem redeant regreſſi, antequam morbo illo abſolute convaluerint.

II. Item ut morbo eodem affecti, quicunque in hac urbe erant, ſeu qui ibidem commorabantur, dum morbo invaſi fuere, viri feminaeque, quibus domus ſuppetunt, quo ſe continere poſſint, ſedulo caveant, ut ſe domi teneant continenti intra viginti quatuor horas, nec amplius per urbem modo aut interdiu vagentur, ſub poena capitis plectendi. Quod ſi qui egeni fuerint, indigentiam ſuam parochis aedituiſque ſuarum paroeciarum ſignificent, ut inde ſibi victus, quibus opus fuerit, ſubminiſtretur.

III. Item, ut ſub eodem mortis poena ceteri omnes morbo eodem affecti inopes viri, qui cum morbus obveniret in hac urbe commorantibus vel famulantibus, quibuſque domus nulla ſit, quo ſe contineant intra viginti quatuor horas conferant in ſuburbium Sancti GERMANI Pratenſis, commorabuntur ibidem in domibus deſtinandis ſibique indicandis e viris praepoſi-

cis.

x) Vid. Aſtruc de Morb. Vener. L. 1. c. 9. &c. Addidimus eandem verſionem latinam, ... [illegible] ... Eſt vero haec ... [illegible] ... quibus ſocietatibus hoc propoſuimus in *Aphrodiſiac*.

... [illegible] ... volumen ... [illegible] ... 1494. ... [illegible]

Digitized by Google

leur ſeront baillez et delivrez par les gens et depputez a ce faire, auſquel lieux durant ladite maladie leur ſera pourveu de vivres et autres choſes à eulx neceſſaires et auſquels l'on defend ſur la dite paine de la hart de non rentrer en ceſte dite ville de Paris, juſques à ce que ilz ſoient entierement garis de la dite maladie.

IIII. Item, que nul ſoit ſi hardi de prendre les dits quatre ſols pariſis, s'il n'eſt eſtranger comme dit, eſt ou qu'il n'aiſt party de ceſte dite ville ſans plus entrer juſques à ce qu'il ſoit entierement gari.

V. Item, et quant aux femmes malades, leur ſera pourveu de maiſons et demourances, eſquelles ils ſeront ſourniz de vivres et autres choſes à eulx neceſſaires.

VI. Item, a eſté ordonné que pour ſatisfaire audit cry, leſdits malades qui eſtoient de ceſte ville, ou qui eſtoient demourants en ceſte ville à l'heure qu'ils ont eu, pour de ceſte dite maladie, ſeront à la en la maiſon qui ja a eſté louée pour ce faire au fau Saint Germain des Prez, et ou elle ne pourront fournir ſeront prinz granges et autres lieux eſtant près d'icelle, afin que plus facilement ils puiſſent eſtre penſez, et en ce cas ſeront ceulx, a qui ſeront leſdites granges et maiſons, remunerez et ſatisfaits de leurs louages par ceulx qui ſont commis et depputez à recevoir l'argent cueilli et levé en ceſte ville de Paris pour leſdits malades par l'Ordonnance deſdits Eveſque et Officiers du Roi et Prevoſt des Marchands, et à ce ſouffrir ſeront contraints reaument et de fait.

VII. Item, après ledit cry fait ſera pourveu par ceulx, qui ſont commis à recevoir ledit argent, à ce qu'ils mettent deux hommes, c'eſt à ſçavoir ung à la porte Saint Jaques, et l'autre à la porte Saint Denys, pour en la preſence de ceulx, que ſeront commis par les Officiers du Roi et Prevoſt des Marchands paier leſdits quatre ſols pariſis et prendre les noms par eſcript de ceulx qui les recevront, et leur faiſant les deffenſes deſſuſdites.

VIII. Item, ſera ordonné par le Prevoſt de Paris aux Examinateurs et Sergens, que es quartiers dont ils ont la charge, ils ne ſouffrent et permettent aucuns d'iceulx malades aller converſer ou communiquer parmi la ville. Et ou ils en trouveront aucuns, ils les mettant hors d'icelle ville, ou les envoiront ou meneront en priſon pour eſtre pugnis corporellement ſelon ladite Ordonnance.

VIIII. Item, après ledit cry mis à execution ſeront ordonnez gens par leſdits Prevoſt et Eſchevins, leſquels ſe tiendront aux portes de ceſte ville de Paris pour garder et deffendre que aucuns malades de ceſte ne entrent apertement ou ſecretement en ceſte dite ville de Paris.

X. Item, ſoit pourveu par ceulx qui ſont depputez à recevoir l'argent donné et aumoſné auſdits malades, à ce que à iceulx estans eſdites maiſons ſoit pourveu de vivres et autres choſes neceſſaires ſoingneuſement et en diligence. Car autrement ils ne pourroient obeir auſdites Ordonnances.

UNE AMENDE DE SOIXANTE LIURES PARISIS, ORDONNEE POUR LES MALADES DE LA GROSSE VEROLE.

Ce jour, Vendredi 5. May, la Court a ordonné la ſomme de 60. Livres Pariſis eſtre baillée et delivrée par M. Nicole Herbert Receveur des Exploits et Amendes de la Court de céans, à Sire Nicolas Potier et autres Commis touchant le faict des Malades de Naples, pour icelle ſomme eſtre emploiée en et aſſiſtes, et neceſſités deſdits Malades. Fait le 5. May.

REMONSTRANCES DE L'EVESQVE DE PARIS A LA COURT, POUR FAIRE AUMOSNE AUX MALADES DE LA GROSSE VEROLE.

Aujourd'hui (Samedi 27. May) l'Eveſque de Paris a remonſtré que des malades de la groſſe vérole, qui par Ordonnance de la Court avoient eſté mis ès Fauxbourg de ceſte ville, y en avoit de gatis en bien grant

III. Item, nudant vero ſeſſſonalibus quatuor accipere nisi alieni ſuerint, aeditum ab hac vrbe abire nunquam reducturi nisi perfecte curatus.

V. Item, ſeminis eodem morbo infectis vlli parabuntur hoſpitia, quibus ſeorſim a viris concludantur, et quo vi cibaria ceteraque ad vitam ſuſtentandam neceſſaria comparentur, curae futurum eſt.

VI. Item ſancitum eſt, vt ſecundum denunciationem aegri in hac vrbe nati aut ſaltem commorantes, cum morbo illo tentari ſuerint, ſecludantur in domo, quae iam aere conducta eſt, hunc in vſum in ſuburbio Sancti GERMANI Pratenſis, et ſi eos aegros capere illa non ſuſſecerit, in horreis reliquisque hoſpitiis proximis, vt commodius curari poſſint. Quo quidem in caſu illorum horreorum hoſpitiorumue dominis locationis pretium numerabitur a Quaeſtoribus pecuniae in ſumtum aegrotantium vſus in hac vrbe collectae iuſſu Episcopi, Praefectorum regiorum et Propoſiti mercatorum. Cogentur vero domini, vt eas locent pretio, hanc grauate ferre, vt illa hoſpitia dicti aegrotantes accipiantur.

VII. Item, poſt promulgatum edictum curabitur a dictis collectae pecuniae quaeſtoribus, vt viri duo deligantur, quorum alter portae Sancti JACOBI, alter portae Sancti DIONYSII adſiſtet, coram delegatis Praefecti regiis et mercatorum Praepoſito numeraturi aſsuarios in ſingula capita quatuor illos ſolidos, ſingulorum, quibus numerabuntur, nomina ſcripturi, ſingulisque potum iam ſuperius memoratum denunciaturi.

VIII. Mandabitur a Propoſito Pariſienſi curatoribus apparitoribus, vt in vicis, quibus ſinguli praeſunt, caueant diligenter, ne qui morbo illo laborantes vrbem frequentent. Et ſi quos obvios ſorte habuerint, vt ex urbe eiiciant, vel compellant in carcerem, ut cure poenam daturos, vt in decreto ſancitum eſt.

VIIII. Item, ut in hunc modum compoſito decernent Propoſitus et Scabini cuſtodias, quae ad vrbis ianuas portas excubent, veterique, ne vlli morbo illo infectus palam vel clam in vrbem ingredi liceat ſit.

X. Item, procurabitur a Quaeſtoribus pecuniae collectitiae et in ſtipem erogatae, vt aegrotis, qui domibus illis concluſi detinebuntur, cibaria ceteraque, quibus ad victum opus eſt, diligenter et abunde ſubministrentur, vt qui alioquin edictum parere non poſſint.

SEXAGINTA LIBRAE PARISIENSES A SENATV PARISIENSI IN STIPEM EROGATAE AEGROTIS QVI MAGNA VARIOLA INFECTI ERANT.

Hac die Veneris, quinta Maii, anno 1497 iuſſit Curia libras Pariſienſes ſexaginta a M. NICOLAO HERBERTO aeris multaticii Quaeſtore in Curia numerari D. NICOLAO POTERIO ceterisque, qui praepoſiti ſunt adminiſtrandis negotiis aegrotantium morbo Neapolitano, vt in eorum vſus impendantur. Actum die 5. Maii.

ROGATIO EPISCOPI PARISIENSIS VT CVRIA STIPEM LARGIRI VELIT AEGROTANTIBVS MAGNA VARIOLA.

Hac die Sabbati 27. Maii, anno 1497. Episcopus Pariſienſis expoſuit Curiae ex infectis magna variola, qui Curiae decreto in ſuburbiis huiusce vrbis incluſi detinebantur, plurimos contabuiſſe, ſed pecuniam deficere

Google

nombre, mais l'argent eſtoit failly, et y falſoit lon de petites aumoſnes pour le preſent. S'il eſtoit le plaiſir de la Court y faire quelque aumoſne en pitie, elle ſeroit bien employée. Et pour ce que des deniers ordonnez par la Court a employer en oeuvres piteables, ne eſtoit poſſible en recouvrer aucune choſe, remonſtrant a la Court qu'il y avoit en mon Greffe XV on XVI eſcus depuis dix ans avoit, et ne ſavoit lon à qui ils appartenoient, ſi c'eſtoit le plaiſir de la Court ordonner qu'ils fuſſent diſtribuez es povres Malades, les delivreroit. Cequi a eſté ordonné, et iceulx ai baillez a M. JEAN FOURNIER, Chanoine de Noſtre Dame de Paris, lequel s'en eſt chargé.

ſitere, atque eleemoſynas promiſcuas iam erogari. Curam proinde chriſtiane remiſſicam fore, ſi aegrotantibus illis ſtipem largiri velit, vel ideo maxime, quod pecunia, quam pauperum valitudinis daſtinaverat, nullo modo potuerit exigi. Quocirca rogaut, ut liberet Curia annos quindecim vel ſedecim, qui iam ante annos decem apud ſuum tabularium depoſiti erant, ſua vtg ad quem pertinerent, neſcitetur, aegrotantibus illis erogari. Quod facile Imperavit, uterique illi M. JOANNI FOURNIER, Canonico Eccleſiae Cathedralis Pariſienſis B. Mariae dicatae numerati ſunt, in aegrotandum illorum vſus conſervandi.

ORDONNANCE DU PREVOST DE PARIS POUR LES MALADES DE LA GROSSE VEROLE.

Combien que par cy-devant ait eſté publié, crié et ordonné a ſon de trompe et cry public par les Carrefours de Paris à ce qu'aucun n'en peut prendre cauſe d'ignorance, que touts malades de la groſſe verole vuidaſſent incontinent hors la ville et s'en allaſſent, les eſtrangiers es lieux, dont ils ſont natifs, et les autres vuidaſſent hors ladite ville ſur peine de la hart. Neantmoins leſdits malades, en contemnant leſdits crys, ſont retournez de toutes parts, et converſent parmi la ville avec les perſonnes ſaines, qui eſt choſe dangereuſe pour le peuple et la Seigneurie, qui à preſent eſt a Paris.

L'on deffend derechef de par le Roi et Monſieur le Prevoſt de Paris a tous leſdits Malades de la dite Malaidie, tant hommes que femmes, que incontinent apres ce preſent cri vuident et ſe departent de la dite Ville et Forsbourgs de Paris, et s'en vuiſſent, ſçavoir leſdits forains faire leur reſidence en pais et lieux, dont ils ſont natifs, et les autres hors ladite Ville et Forsbourg, ſur peine d'eſtre jettez en la riviere, s'ils y ſont prins le jourdhuy paſſé. Enjoint lon à touts Commiſſaires, Quarteniers et Sergents prendre ou faire prendre ceux, qui ſeront trouvez pour en faire execution. Fait le Lundi 25. jour de Juin, l'an mil quatre cent quatre-vingt dix-huit.

EDICTIO PRAEPOSITI PARISIENSIS IN ILLOS QVI MAGNA VARIOLA INFECTI SVNT.

Quanquam iam ante edictum promulgatum et denunciatum fuerit tuba et praeconis voce, ne quis ignorationem cauſari poſſit, vt interpoſito capitis poena, *quicunque magna ſint craſſa variola aegrotantes*, abirent ocyus ex vrbe, alienigenae quidem in ſuas vrbes, in quibus nati ſunt, ceteri vero extra vrbis pomoeria. Nihilominus tamen aegrotantes illi mandati ſpreta denunciatione, vndique regreſſi per vrbem vagantur et verſantur cum ſanis, vnde maximum impendet periculum tam plebi, tum optimatibus, qui nunc Lutetiae adſunt.

Quapropter iubentur iterum nomine Regis et Praepoſiti Pariſienſis, quicunque morbo illo miſelli ſunt, vt poſt promulgatam hanc alteram edictionem ex vrbe vtrinque I duntaxat decedant, abeantque alienigenae in vrbes, vbi nati ſunt, ceterique extra vrbis ſuburbia. Sin ſecus fecerint, praecipites in amnem agendi, quotcunque ab heſterno die comprehendi contigerit. Mandatur ſimul Curatoribus Praefectisque vicorum et apparitoribus, vt quoſcunque abolos habueant, prehendant vel prehendi iubeant, deinde poenam daturos. Actum die Lunae 25 Junii anni 1498.

XVIII.

PROCLAMATION OF KING IAMES IIII y).

It is our Souverane Lordis will and the Command of the Lordis of his Counſale, ſend to the Provoſt and Baillies within this burt, that his Proclamation ſollowand be put till execution, for the eſchewing of *the greit apperand danger of the infekſiom of his Leges fra this contagious ſikneſs, callit the Grandgor*, and the greit uther Skaych, that may occur to his Leges and Inhabitants within this burt, that is to ſay, we charge ſtraitly and commands be the Authority above writtin, that all manner of perſonis, being within the freedom of this burt, *quilks are infectit or hes been infectit uncureit with this ſaid contagious plage, callit the Grandgor*, devoyd, red and pas furt of this Town and compeir upon the ſandis of Leith, at thre hour before none, and thair ſall thai have and fynd Boitis reddie in the havin ordanit to them be the Officeris of this burt, reddely furneiſt with victuals, to have thame to the Inche, and thair to remane quhill God provyd for their Health. And that all uther perſonis, the quilks taks upon thame to hale the ſaid contagious ſikneſs, and taks the cure thairof, that they devoyd and pas with thame ſua that nane of thair perſonis, quhilks taks ſic cure upon thame, uſe the ſamyn cure within this burt in pas nor privat any manner of way. And wha ſa beis founden infectit and not paſſand to the Inche, as ſaid is be Mononday at the Sone ganging to, and ſa lykways the ſaid perſonis, that takis the ſaid Cure of Sounis upon thame gif they will uſe the ſamyn that and ilk ane of thame, ſalbe bryat on the cheik with the marking Irne, that thai may be kennit in tym to cum and thairafter gif any of tham compis, that thai ſall be baniſt but favors.

XVIIII.

IOANNES SCIPHOVER DE MEPPIS z).

Peſtis miſeranda et lugubris illo tempore incepit, quae primo in Weſtphalia, Oſnabrugenſi in civitate anni 1494 et ſtatim ac Hamborg incipiens, poſtinque maritimam per maritimas ltterpans: Et hoc 1495 in Sedat. Lubeck, Wiſmaria, Roſtock Sundis, Gripeswaldia, Anclam, in Daciam Pomeraniam Pruſſiam, Sarmatiam et omnes gentes adeo deſaeviit, et quidem ſua inclementer, vt horreſcat calamus iam humanum depingere, quos plurimos iuuenes ſirique innumerosque cives auſſitas. Nec aliud video, quam malos dolore pauperesque conturbare. Jam peſtilet annus urbe incubuit, morteque ſunt dieſſſorum aer, undique vndique dolor, omnis lugubres ululatus. Quid multa dicam? Ex lacrymis deſicamus, moerore deficimus, dolore vexamur acerbo, et hoc noſtra propter peccata. Propter illam peſtem ego timore concuſſus veniens autem monaſterium Tungaklemenſe deſerui, et in Paſewalkenſi civitate — inertem traxi.

y) In the Records of the Town-Counſil of Edinburgh, 22 Sept. 1497. v. Philoſ. Transact. Vol 42 p 420. Nequaquam hoc edicto Regis Angliae ſignificetur, quemadmodum vtuque tandem hunc immagiſtam morbum aſtimandus habeatur et quam legum inſtitutam morbo etiam putatae oppoſuerint.

z) *Chronic. Archiepiſc. Oldenburg. et Ninium. Script. Rer. Germann. T. II. p. 188. Fuit monachus Auguſtinian Eremitae in quo factis dedita, 1487 et 1552 refert, totius deſcriptam, ita et parte promotis Sanctis ad Omnium Capitulum quod tunc Romae celebratum eſt.* HENSLER.

XX.

Digitized by Google

XX.

BARTHOLOMAEVS STEBER a).

A MALA FRANCZOS

MORBO GALLORVM

PRAESERVATIO AC CVRA

A

BARTHOLOMAEO STEBER

VIENNENSI ARTIVM ET MEDICINAE DOCTORE

EDITA.

HIERONYMI BALBI AD LECTOREM

Epigramma.

Tanquam paene ferme vultus deformes videt,
En ecquid non voto ſcripta in ore iacet?
Membra i [illegible] ſanas [illegible] vitro poſſidet virus,
Foedaque [illegible] vicini corpus [illegible].
Sed bene, quod [illegible] Epidauriae amo
Attulit optatam Bartholomaeus opem,

Bartholomaevs Steber, Viennenſis Facultatis, artium et medicinae doctor [illegible], praepoſito [illegible], artium ſacraeque theologiae profeſſori [illegible] gymnaſii Viennenſis Rectori magnifico

Salutem

Rogatus a quibusdam mei amantiſſime, Rector Magnifice, de morbo, quem gallicum dicunt, meam aliquid ſententiam, nonnihil tel et [illegible] perterritus, (dubia enim aliquid non [illegible] hoc legere [illegible] iactabam) [illegible] ingenii mei de illa aliquid edere [illegible], variaque clariſſime rerum cauſa, quantum demum de ſuperis ſcire datum ſit, ad virgam [illegible], neque meſſione aliquid de ea re videns, et ſi aliquando putem ſcatere [illegible], eodem [illegible], poſſe prodeeſſe tacere, quod [illegible] quoque me rei [illegible] experere, magis conſultum [illegible], eſſe [illegible] eorum quorundam, [illegible] hominum audacia, vt ad [illegible], mihi occaſionem dediſſe. Qui [illegible] philoſophiae [illegible] ignorantes verum primorum, quae [illegible] ſunt, elementorum expertes, nec hominum [illegible], ſed [illegible] congerendi [illegible] generis gratia, tel ſerie hoc morbo gallico [illegible] de medicis (forte alicubi futurum requiſito,) mederi iure [illegible] b), [illegible]. Et quod ſcirem habere ad hanc [illegible] ſocium [illegible], medicus, quem [illegible] prorſus incognitam. Nec [illegible] operi hac [illegible] laboribus ferre poſſe, [illegible] eo [illegible]. Tantum medicae artis profeſſoribus ex [illegible] hominibus [illegible] ſeri infirmum, (vt par erat) plurimum [illegible], le re corpus [illegible]. Tunc autem magnificentiae [illegible] in me [illegible] ſingularemque benevolentiam, qui me ſemper [illegible] proſecutus es. Tecum denique ampliſſimam dignitatem [illegible] complectens, has meas primitias Tibi, [illegible] dedicare certum mihi. Tum tibi [illegible] (magna enim [illegible]) [illegible] plurimum rogo Iudex et [illegible] eſſe velis [illegible] caſtigator. Peren te ſit, in publicum prodeat, vel [illegible] delitſcat, quae mihi, tuo Bartholomaeo [illegible] grata [illegible], donec vivam, tuae magnificentiae [illegible]. Vale, noſtri gymnaſii decus.

Probatur, non eſſe lepram.

Aristotelis [illegible] imitari volens, [illegible] quaeſtim conſiſtere [illegible], tandem, quod rebus viſum fuerit, diſſerens. Longe hunc morbum a lepra eſſe diverſum, facile probatur, cum enim [illegible] quae principiis ſunt, epar, cerebrum, praeſertim [illegible] radicalem humiditatem, ſoetidus hic morbus [illegible], [illegible] vt in [illegible] membra diſſolvi videantur et ſerme [illegible] humidi, (quod inſtar glutinis erat) [illegible]. Teſtem [illegible] Avicennam tertia quarti tractatu tertio in haec verba ſcribentem: *Lepra eſt infirmitas mala proveniens ex ſparſione colerae nigrae in corpore toto, quare corrumpitur complexio membrorum, et forma et figura ipſorum, et fortaſſe corrumpitur in fine eius [illegible] continuatio, [illegible] corrodantur membra, et cadunt* [illegible], *qui fit ob ulcerationem.* Item Avicenna tertio Colliget dicit, *putant lepram [illegible] eſſe in corde,* ideo ab eo genitus eſt [illegible], quia paſſiones cordis, quae ſunt in generante [illegible] vel paſſiue, eadem ſunt in genito. Si ergo ſigna ab eo [illegible] obſervaverimus, manifeſtum eſt, horum nullum eſſe communicantem cum *hoc morbo gallico.*

Quod non morphaea.

Facile quorundam ſententia propulſatur, hunc morbum morpheam aut lepram eſſe [illegible]. Obſervat nobis *Fen ſeptima quarti canonis tractatu ſecundo* noſter Avicenna, [illegible] morpheam cauſam eſſe debilitatem [illegible], quoniam non aſſimilat aſſimilatione integra, quod intelligendum, morpheam eſſe ex mala complexione [illegible] cutis [illegible] ob ſparſam flegma aut nigram coleram, quae [illegible] ad cutem [illegible] tandem [illegible], [illegible] a radice [illegible] complexione ſecernet, ſuccedentem eandem ſingularem, vt [illegible] et peregrinam reddant. Longe aliter [illegible] cernimus *hunc morbum exteriorem occupare cutem,* ſive [illegible] ſed complexione [illegible] *non totam cutem comprehendere* videmus.

Quod non phlegmon

Nec [illegible] eſt [illegible], *hoc in corporibus* [illegible] *de [illegible]* *eſſe natura,* de quibus Avicenna [illegible] *quarti tractatu primo* partim callida vt [illegible], [illegible], partim frigida, vt glandulae, [illegible]. Non [illegible] quis dicat, quia parum ſaltem [illegible] accidentia, *tertio decimo [illegible]* colligens, [illegible] videlicet ſumtae, eodem in loco [illegible], verum in toto corpore vt [illegible] ſere ignem motu ſerre non poſſit, cum ſebre quadam [illegible], cum [illegible] quadam doloroſa, [illegible], [illegible] quadam durare, et vt plurimum tendere ad ſaniem, quae [illegible] *a morbo iſto abeſſe videmus.*

Quod non herſipila.

Herſipilam eſſe [illegible], quam apoſtema dicimus colericum ex colera [illegible] ſeparata a ſanguine, cuius gracile colera plus eſſiciat ad membrum aliquod expulſa ruborem affert cum quadam claritate et [illegible] inflammatione. Nec locus exceſſive tumet, ſed modice elevatur cum quadam [illegible] et rubore apparet. Nec febris deeſt. Nihil horum hic comperies.

Quod non ignis perſicus

Ignem perſicum, quem et ſacrum ignem, carbonem, prunam, medicorum [illegible], nemo, niſi temere, *hunc morbum eſſe* dicet, ſi [illegible] ſaltem

a) *A Mala ſrantzos morbo gallorum praeſervatio ac Cura a Bartholomeo Steber Viennenſi artium et medicinae doctore nuper edita.* f. l. et a. et pagg. in 4. ſub finem: *Impreſſum Vienne [illegible].* Continet [illegible] [illegible] et ſeculum [illegible] [illegible] [illegible] Bartholomaei [illegible] Rectori magnifico. [illegible] ſub [illegible] P. Steber (Commentar. de [illegible], typogr. p. 17.) a. 1497. [illegible] S. Thomae [illegible], [illegible] Denis (Wiens Buchdruckergeſchichte S. 1 [illegible]) [illegible] Octob. 1497 [illegible] April 1498. [illegible] Decanus Facultatis medicae [illegible] 1506. [illegible] S. Stephani [illegible] Locher. (Specul. Acad. p. 338.) [illegible].

b) Conſtantinus [illegible].

c) Hiemeris [illegible]. Sed male.

Digitized by Google

ſiſtere maſſicoſitas ſigna perſpexerit. Non enim aſſimiſſimus eſt, quo abuſtum, nec virus in eo ad nigrorem accedit. Ignis enim perfici natura eſt, cum ſe immergant in quam in abſcendens, autem periodo, ut corruptum, coalescit. Unde locus erodimus ugere, plumbeus. Non mora eſt, quia biliſſo in membrum ſuperant. Unde cuala eſt teſte GALENO de apoſtematibus et RAB. MOYSE aphoriſma tertia particula, ex ſanguine, cui acrior ebullitio, adeo, quod aurem combuſto. Sabili enim ſanguini coleram inſignorum et putrido, inhala tranſit in atrium, quod ſuperſit, in melancholiam. Quibus aggregatis et in ſingulare membrum prolabſa, ſit hic tanto vel perſona genit. Ex hoc differentiam a cancro accipimus, qui, ſive cinerae malancoliae vel coleras adultae, prius ſubſtance habeſtendi parte, vix curandum vel apoſtema, vel vicus afferre ſolet. Horum neque ignis perſas, neque tamen ſaevitiem hunc morbum inferre, certum eſt.

Quod non cancrena.

Quis erit, aliſ mentis inops, qui hunc morbum cancrenam aut aſſimentum aſſe contenderet. Non enim oritur cancrena, niſi ad eam ebullitionem ſanguis perveniat, ut portio tandem melancholiae nimis graſſa putreſcat. Quae cum ſit in ſeto, cancrena in promtu adeſt. Si pervenerit ad putrefactam eſſe ſphacelus dicitur, membrum perdens et mortificans.

Quod non antrax.

Ex jam ſermone ſequela eſt, neque hunc morbum antracem ſive ulcam an aliquo numineri poſſe, cum antrax apoſtema ſit ex ſanguinea ebullienti, cujus craſſior portio melancholiae eſt putrida, non adulta, qua praeceditur mater melancholiae quaedam aſt radix venenoſitatem, unde vapores inhibiti per arterias, ingruentes cordis malogenere, citam mortem inducunt.

Quod non glandulae.

Vidimus, glandulae, nodus, quis crediderit? cum ſint in genere materiei durae, melancholiam non viderimus, locus hic videmus. Nihil denique eſt, quod ſuperiti hunc morbum una cogeret appellare, cum velantibus ana leprosus omnibus medulis, tantum ſinum et caput ſupind occupare, nec ipſum impetiginem durat, quam ſices aſt, non ulcerent. Nos vulgares ſtatum minorum. Quam verum ſit, in propatulo eſt, ſi accidentia contemplari velis.

Propria hic dicitur ſententia.

Poſt priorum confutationem nova reſtat, quid de gallico ſentiam morbo, et hoc ſe tuſerlam mnum. Puſtulae, quibus homines nunc mali torquentur, ſordidae et ulcerantes ex pluribus humoribus, non vnius corruptione emergere cum mota quaedam aduſtione et ulceratione. Sed materias diverſas ex accidentium varietate diſcernit. Puſtulae plures ſanguinei, has flegmati, alteras melancoliae proprias eſſe non dubitandum eſt. Hic tamen varia humorum genera ob infeſtas quondam in diverſitatem ſeu aduſtionum aliquantulum conſecuta ſunt acutatem ignem. Hoc eſt quod humores hi eaſpoſitae ſunt ab ea potentia, qua ut intrinſecam aſſiret in maſſuram reſiduationis humidi nutrimentalis ut radicalis, ſictum a colore noſtro, qui temporum, partim aeſtate et humor partim igneus eſt. Inutiles itaque illos humores natura pertraheunt, aliter eos expellere a membris dignioribus ad loca ignobilia, ne locus inertes mcum homines perdant. Sugas autem natura monumentum expulſioni regionem autem ordinuit, probante illud HALI ABBATE ſecundo Theoricae in haec verba. Humiditas calide aetera humidum eorum deſiti eſt, quorum ſunt cum ſui ipſe propoſita ſunt in eo, propoſito, ut recepimus eſſe ſuperfluitatum ad ipſum deſuriuntem, quae repellunt ad viciora membra.

Sed gravia videntur in hac puſtulae diverſitas, in ſigura, multitudine, ſiccitate, virulentia, colore, ardore, dolore et ulceratione, hic plus, alibi minus apparet.

Aphrodiſiae.

Varietatis cauſam ſic contemplamur. Si forte ſanguinis naturam puſtulas ipſi accrevinus, videtur ſubeſcere eum quidam claudicatione ex ſub ingredine ſinguratis, mediorem gravida et tenore.

Cauſam hic dico ſanguinem, humore quodam melancholico mediam adulta ſubdictum, et cum adultione, non duntaxat melancholiam extra ſuae naturae latitudinem. Unde certam maturam humido terminat ipſum. Qui ſanguis hac immunitione ſirae propulſus, eſt ſepius calore ſe ſubducens, per poros excluſus ob naturas ſecretam cum humido ſrigore circumſtantis aeris coagulatur. Idque ſalgens conſtringit ſuccederet humore nullum ſubſequi. Succedit item alter, donec praeminens aliquid moveat, quod tuberoſum ſere videatur ut modum papulae membranae, alternatis circa radicem vel bolen eius. Ulcerationis ratio in promptu eſt ob veſtigium aduſtionis, ſi a ſicaltate ſit bili cum caliditate tolerando humidum glutinoſum; inde ſit dolor. Quo nomine dolor, dicitur GALENO externa res, id eſt dolor eſt ex malo concurſu humorum, quibus in repleto corpore corrupta abundantiſſime abundantibus, ſe quaedam ad alterius locula ob neceſſariam calorem, quaſi deſperantem de hac digerenda materia.

Quomodo ex melancholia

Si autem plus fuerit de melancholico humore, quam ſanguinis, puſtulae populares hunt duriores, plus conſtitunt ac colentes, ubi nigrius eorum humor ſugnandam ſit immanem, qui prohiberet ulceratio impreſſionis lanutrem. Rarior vero ſit ulceratio, quanta adultio ſit fortior.

Quomodo ex flegmate.

Fit, ut flegmati aquoſo, admodum tenui, quod indigeſtum natura deſpicit, aliquid adultae colerae aut melancholiae, non quidem in ultimo aduſtionis perveniens, cuius gratia caluit ſegnis ulcerum aut ſalſum, quod ſanguini commixtum ipſum ſanguineum naturae odioſum reddit, quem, neque periculoſum, natura ſregunt per tam ut prius aggeretur, valaciter cuius ſormina. Hic humor, ſicido ſlegmata liquidus ſeſtus, non ſacit duritiem, atque prominentiam magnam propter humiditatem quod remittant alieno non proprio tamen, ſed etiam aut craſſus (unde loquendi tardiorum) confiſit amplius viceroſas cum alvideris quaedam ſoeda, corrodunt magis rel mura, ſecundum tenaſſionem aut remiſſionem adultae colerae commixtionem. Exſurgunt de hoc genere puſtulae rubentes tendentes ad albedinem, ſi flegma ſanguinem ſuperaverit. Si nihil ſanguinis adſit, vides cruſtas albas, cum quadam citrinitate ſi colerae ſit vitio, aut ſubnigreſcunt, ſi melancholiae adultio ſit immixta.

De cauſis antecedentibus.

Cauſarum antecedentium ratio habetur ex longo tempore habitudine pluviarum humida, cuius gratia, ſeſtis paucis ſubſecutis, plures humores mala ſunt congeſti praeſertim virginis diebus ducta diecente HIPPOCRATE tertio Aphoriſmorum. Conſtitutiones annui curvato quidem ſitam plus vitias ſunt ſummas, conſormante ad hoc GALENO in Commento eandem hoc levamine. In ſiccis temporibus humiditates deſiciunt, in pluvialibus dilatantur, et putredinem augentur, ſi non quilibet diebus corpore mundificantur. Ratiorem una conſirmatio niſi quam nunc accrementur. Accreſſit ad hoc plurimum dierum ſuccedentium crebro in qualitatibus varietas, non ad calidum non ad ſrigidum ſoluta quadam mutatione. Haec humorum varietas utrumque vitiare ſugebat cum debilitate caloris naturalis, humores regulare non potuit. Ad hoc eſt ſubmonitum memorabile ſiccitatis HIPPOCRATIS tertio ſecundo Aphoriſmorum. In hieme quando eadem die aliter quando aeſtus, aliquando tam ſrigus, autumnalis neceſſitudines expulſione oportet ad eis morbum de materia aduſta, ob ſiccitatem in via in melancholiam.

His ergo conditionibus homines ſuperſuunt ex quodam ſingulari cauſa cum ſe concurrente verſo ritum ſoluto, tandem aduſtis variarum puſtularum conſtitutionis ſuccre uterque ante, quae nimis sal imagis corpus humanum aſſligerent manifeſtet vel retinent aduſtum non ſe exſugant, quae varietas in operto

Digitized by Google

eo eſt, ſi diſcretionem aetatis, ſexus, regionis, complexionis etc. advertere voluerimus. *Viſum eſt* tamquam in calidioribus *regionibus hoc morbo prius laboraſſe homines*, tandem *frigidioribus*, ob varietatem pabulae hominum corporum merito regentis intractione.

Superest dicere de quibusdam *accidentibus et enorſis nocumentis*, quare *primum circa pudenda puſtulae apparerent*. Ratio eſt, venarum lingua circa feminarum vaſa a venis inguinalibus et arteriis [illegible] d) immediate immiſceant. Per quarum magnitudinem vel propter calidiorem magnam [illegible] corum remiſſionem virium, quod nolunt eſt, propellitur, non quidem ad dura ſtare, ſed longius usque ad veretrum vel pudenda, utrumque locum *ſpongioſum*, illas virtutes tanquam ſuperfluitatis capacem. Similiter tardi, *aut ſectis* occurrit. Ob illarum partium radicem ſpongioſam, humorum facile *ſuſceptivam* id certo certum eſt.

Dolores arteriarum vel ſacrum ([illegible]) illorum non eſt diſſolubile. Quae quidem non neque ſanguine afficit, ſed ob groſſiciei et ſubtilitatis humoris vixerationem neſciabiles ſive nervos [illegible] vel ediora [illegible], ſolummodo ferme nocturni faciendo, ſaeviorem vel magis continuum inſicit dolorem.

De cauſa univerſali ſupercaeleſti

Cauſam univerſalem indagare libet, quae a *ſuperiorum eſt cauſis*. Omnis res, quae in hoc mundo natum [illegible] correſpondentem et praeſignantem habet in caelo. Vultus enim hunc ſeculi ſubnecti ſtat validitas caeli, teſtante ſummo ARISTOTELE primo *Metheororum* e) his verbis: *Neceſſe eſt mundum inferiorem totum eſſe ſubitionibus ſuperiorum, ut inde tota ſit gubernatio*. Variatio ergo configurationibus ſiderum errantium, alterante univerſo, [illegible] et temere, [illegible] etiam nunc pervenire, quaeve magis facillus corporis humani aegri humores ſidibus impreſſionis ſuperiorum capaciſſimi, qui ob quamque caeleſtes configurationes, et quidem magnam eam, quam nunc habent morbi pravitatem receperunt.

Prima erat ex duorum ſuperiorum SATURNI et IOVIS *coniunctione* in XXIII gradu ſcorpionis, MARTE exiſtente in octava domo, quae domus eſt mortis, et in XXVII arietis, in ſummo teſtimonio. *Facta haec coniunctio anno* CHRISTI 1484. Secunda *univerſalis fuit ſolis eclipſis* in anno domini 1485. MARTE item in medio caeli, in ſigno humano, coniunctione vero luminarium in quinto cancri. Succeſſit ſtatim *eclipſis alia* quidem [illegible] in anno domini 1487 XX. Iulii, coniunctione luminarium in ſexto ſolis. MARTE in medio caeli in virgine, ſigno humano, qui dominus erat ſigni aſcendentis Scorpionis, SATURNO ſtante in aſcendente. *Accidit anno domini 1494 XVIII. Februarii duorum ſuperiorum* IOVIS et SATURNI *oppoſitio*. SATURNO in piſcium ſigno aquatico exiſtente, domino IOVIS in ſcientia. Cuius tempore priorum diſtortum configurationum *effectus apparuit*, *ſanguis quidem durans videlicet peſtis*, tandem *reliquiae adortae*, non quidem putrefecit, ut trito humanae generis, *hunc quem gallicum morbum dicimus*, *aſſerentes*, *quae apparere inceperunt circiter decennalem revolutionem* SATURNI *in arietis*, qui in ſex annorum eodem ſolem periculum explanat, ſumpſit maturitatem et nobilem, tunc natura ortando. Unde et humorum groſſorum melancholicorum generatio et flegmatis crudi in SATURNI dominium, cum MARTIS dominio educentes. Quibus ducibus, non iam [illegible] hominis [illegible], ſed complexio ſua lenioſitate humani eductis naturae calidum nativum et ſpiritus deficiunt, virtutem regitivam [illegible], non praecoce diligens humores, ut eſſent convertendi in ſubſtantiam alicuius pro maiore parte ſui, ſed potius *mala qualitate affecti*, *unde et adeo tarde dantes*: *ſi illa ſit naturae permiſſa*. Quod *quidem in hoc morbo factum eſt* ex praevalente benignitate ſideris, huic [illegible] naturae amico, Iove, vitam humanam (quantum eſſet ex ſe) perpetuantis ſit exiſtendo eorum, quae naturae ſunt nocua, cum fortitudine naturae expellentis ad longinqua, videlicet cutem, quae ſecundum eſſentiam naturam claudit, *puſtulatam*, *varias denique* [illegible] *afficitur*, ſigna quidem bona, (quae praecedentia noverunt) res ſit mala.

Ex his adverendum eſt, *non unum genus materiae hac eſſe puſtulas et ulcera*, nec unico poſſe latere repletas, ſed varietatem materiae, ex qua, et adiſcinditur, non quidem ulcera eadem adverentis ſacruerunt tamen, quam in ſcabie vulgari etc. proinde impelmentum diverſiquam, ſi nominare (de quibus nihil ad medicum) etiam *varias curatio*. Invenimus ob materiae multitudinem in toto corpore et cunctis membris, tenue diguſtione, tanquam minus aptam, a natura derelictae, *ſit per omnia membra puſtularum capaciſ* ſecundum variam materiae naturam, ſemper quidem edulcat.

De medica applicatione ſeu antidotis.

Poſt cauſarum morbi contemplationem actiue paſſiva debet applicari *intentio eſt primo*, *ne malum ſeparetur*, *praeſervari*, *ſecundo*, *ſi hominum corpus hoc malum invaſit reparare*. Quoad *praeſervationem*, oculus habendus ad ſex res non naturales, quae ſunt *aer*, *cibus et potus*, *ſomnus et vigilia*, *motus et quies*, *inanitio*, *et repletio*, et accidentia animae, id eſt, *paſſiones animi*, ira, triſtitia, timor etc. Dividi etc (quorum ſingulis aliquid adverterunt) vel quibusdam cum ſubtiliſſimis nequeunt. *De cibo* dicitur, qui non ſit falſus, non amarus, nec viſcoſus, nec acetoſus dulcis, non tenuis, neque ad ingreſſus. *Ex his enim humores tumentes hoc in uprae-ſuum morbum venerint*. Horum rationem dixere longum eſſet. *Vapidus modum* excedentes humores evacuentur, ut educi al [illegible] hoc. *Lavatio* quidem bonum et ſalubre, ſed in corpore cacochymico f) hoc eſt, pleno malis humoribus, eſt prius mundatum ſumit [illegible] aulas educit et exerit, quod quiete laturiſſe, movente et non educens. Simile de balneo in corpore remanendo: *ſed ſummum in hoc morbo ſit ſumo quod malum eſt in corpore*, evacuare, praemiſſa conſideratione complexionis, aetatis ſexus, quorum diverſitas materiae peccantis varietatem habere poſſitura, ſi illa ſit diverſa ulcera. Contrarie enim oportet ſi aliquis in corpore ad huc aegrotandum proportionaliter ſit lapſus, cum adiutione venarum ampliarum, quae ſi valde fuerint tumentes, cum aliis adiectis conſiderationibus. Sit et tale, quem *purgatorem ſiue medicum* dicimus, temperatus pilulae *aloeticae*, non tamen, ut quidam male aeſtimant, eſſe ad ſpeciem g), ex eo qui morbus non adreſcatur, *dum interius*. Hinc poſt ſanguinis celebrata, deinde ſanguinem mundificanda. Inter quae plurimum valet aqua lactis, ubi modica [illegible] in nominis ſuperſtat, quo intenduntur ad ſummas tres, tanquam medicinam levatum, [illegible] ad ſolia ſcenti, in aqua lactis coctae cum adiuvatione epithymi h). Si factaſſe melioratione humorum viſa ſit, convalentem [illegible] cum diaphoreticum in ſexu mulieri, vel flegmatis ſubiendaes [illegible], mediocres quidem, ut eſſe potius decoctio aut radix admixta, ſemina contuſa, ſemine portulacae, cum addiatione medica ſpodii, ſumach, boleuſtiorum i), inde iune k), bene tamen caeterae producit: ſi ſufficient fuerit praemiſſa evacuatio. Alias nequaquam.

Curae modus brevis

Si puſtularum aliquantula viſa ſit apparentia, per cutem ſparſa, *nulla in principio fieri phlebotomia*, neque illa per ventrem *ſolutio*: ſed unctione purgentem hibetur, cum leviorum, conſilium medici. Hunc enim primo *particula Aphor.* his verbis: *Quae ducere oportet*, *quocumque maxime natura vergit*, *inde ducere per convenientia loca*. GALENUS Commento eiuſdem, *cutem purgationem naturae commentum locum* dicit. Hinc eſt, [illegible] cum cutis apparent, poros dilatantibus, eliſque mediocriter quidem calidis, ſiccis etc. SYRAE vero tunc ei iubeo aut arenam ante ſolium habentes quandam [illegible] adhibeantur l). Haec enim plenitudinem egrotas non educunt. Hinc multa poſſunt emergere nocumenta. Decoctiones

aptae

d) i. e. [illegible]
e) i. e. meteororum
f) Neſciſ ſed. [illegible]
g) i. e. lapathium.

h) i. e. epithymi quod [illegible] et abſinthium.
i) i. e. balauſtiorum.
k) i. e. [illegible]
l) Haec [illegible] ut *Wildenus* p.

Digitized by Google

aperitiose cute praederunt, essentiae quibusdam lenimentibus non poſſibilike medica ſlipticitate, in hac forma.

Rec. Florem ſeminum, ſemini ſemeuli poſſibilium, ſemmis fornn graeci radicis petroſilini a. unc. ſemiſe lenmem encorticatorum mitt lion m ad drag. vearet nedrim. Coquatur le e pte pro conſumgnere medicam. Colaturae addatur zuckari.

Aliud annotetur. Si ne fatis pulendo puſtulae vel carentes apparuerint aliis in cute non apparentes et phlebotomiam, et ſolutionem unde puſtularum exitum ad cutem facil poſſe. Poſtquam cutem habuerint, nun plus de puſtulis pullulare. ſed ſanguinis maxime, vidt ... debet ... ... d ... cum tali ... tur d ... et electuario Hamec pilulae de ſumo terrae ... cum decoct oes ſcherum ... le ... diſſolutae aliquid diaholibeorum, praemiſſa digeſtione ſecundum conſtitutionem natura ac pluriaeum valee ſirupus de ſtomatus ... ingrediente partium ... ſirupo de ſumo terrae. Sinapis acetoſus in phlegmate ſalſo ... eſt poſtponendus. Sed electuarium electuarium de ſucco Roſarum aut reubarbarum, tanquam medicinae baſis, adhibendum eſt, quoniam colerae purae evacuatioum utilitas eſt, cuius praetergeum pus humoris hoc non cernitur, quae plurium eſt error, nec ceterdens cauſe videtur.

De medicinis localibus.

Localium medicinarum in hoc morbo compoſitionem fieri oportet ob variam intentionem removendae materiae peccantis. Conſiderare oportet medicinae vim abſterſivam cum quadam eius confortatione, hoc eſt, modica ſtipticitate, cum ulceris exſiccatione et mundificatione adſtringenteque extinctione, non neglecta in pue ... ſe ... medicina extraſerunt ſeu cutis ſuſfuſa. Haec vicerae oportet varietate occaſiam temporum morbi, principiis regimento, ſtatu et declinatione, quae ſoli logene docti medici ſunt relicta. *Modo non abſterſivae cum ſint unius ... ne ulceribus ſint medicamina niſi aliquid ſit ad hoc vanitate ſortitudam et eradicatione, indigetis extractione ſint.* Hinc eſt, quod vanolam, alumen uſum, nonnulli (non quidem ſemper utile) apponunt.

Vulgata abſterſive ſunt farina cicerum, farina fabarum excorticatarum, farina lupinorum, ſtangillam cum ſalſugrinatione ... cum ... Sed pulveres elebori nigri ... loco ... in ... quaeſtiete, loco ... appreenna ſunt, *ſi ... ſit puſtulae ... grafſiae.*

Pro *ſole puſtularum exſiccatione* aqua ſalſa ſufficeret, hoc omnis ... in pulvis ... ſo ... ſarum ... et ... adduſterr perteſt. Sed *vicere ſuſtis, eminea ſcara*, detur aliud GUALHELMI PLACENTINI II ... ſarinae ... vecalium ... ſeminis ... ſarinae excorticatarum, lupinorum excorticatarum. Pulveriſentur et miſceantur cum meſſilagine e) de yſile aut ſoenigraeci, vel ſemi...

Loca vitioſa emplaſtrentur, et veſtigiem vicerum non appareat. *Si vero tanta ſuerit vitioſi ſedes*, ... vitam le ... ... ſiunt ... ſe ... depoſita virulentia, ſufficeret habita mundificatione conſolidationi vicere ...

Poterit ſieri et iſtud unguentum. R. Thuris, ... Itangiril ... ... conſtituire modum ... et ... , quantum ſufficit pro unguento.

Ab argento ... quodam poteramus ... praefectum circa ... et ... et capul ...

Morpheam ... ſanguis ... exſiccantes, non ſunt poſthabenda.

Pro vicerle ſigillatione p) cortices malorum granatorum, flores malorum granatorum, ... in ...

Defenſivum gutturis et faucium, ne ulcerationi ... ſiat. R. Aquam roſarum in aliqua deſ... et ... ſumach et medicae ... granati ... et ... cum aqua roſata ... ſeu ... gargariſmus ... viceris ſuperveniente. Sed aliarum praeſeruia medicinalium quoddam addiicatur proceſſus, vi melle roſaceo et ... .

De his localibus medicinis nulla certa poterit dari regula, ſed experti medici ingenio omnia ſunt relinquenda.

Finis.

Impreſſum Vienne per Io. W

XXI.

SIMON PISTORIS q).

DECLARATIO DEFENSIVA CVIVS-DAM POSITIONIS DE MALO FRANCO NVPER PER DOCTOREM SYMONEM PISTORIS DISPVTATAE.

Vniverſis medicae SYMON PISTORIS *ſalutem dicit*

Cum nuper et ... et ... Decani medicae facultatis quaeſtionem quandam ... et ... diſputarem ... concluſiones et correlaria ex ... ſcholaſtici conveniunt ... publico ... ſtudio

m) Leg. ...

n) Notior ... ſtrigga.

o) i. e. ...

p) i. e. ...

q) Ruſtiſſimi ſunt hi libelli ... quos SIMON PISTORIS contra MARTINUM POLLICH ... de ... publice ... Licet ... ad ... habere.

1. SIMONIS PISTORIS *Poſitio de malo Franco.* Lipſ. ap. Mart. ... 1498. 4. (... Haller. ...)
Nunc ... MARTINI POLLICH ... ...

2. MARTINI MELLERSTADII *Defenſio* ... et ... (... ... ...) ... 1500. ...

3. IOANNIS MANARDI *Ferrarienſis phyſici ... Epiſtola ad* MART. MELLERSTADII ... *phyſicum, de erroribus* SIM. PISTORIS ... 1500. 4. (Hall.) ... Boerner ... Cl. HALLERI ... Non ...

4. M. POLLICHII *Declaratio ... poſitionis de Malo Franco per* PISTORIS ... Lipſ. 1500. 4. (Boerner ...)

5. *Declaratio defenſiva cuiuſdam poſitionis de Malo Franco nuper per doctorem* SIMONEM PISTORIS *diſputatae* ... Lipſiae anno M quingenteſimo ... ... 1500. 4. (... Haller. ...) Haec ... Cl. HENSLERUM ... ... et ... ...

6. *Reſponſio in ſuperadditas errores* SIM. PISTORIS *de Malo Franco* per MART. POLLICH. Lipſ. ap. Mart. ... 1501. 4. (... Haller. ...)

7. *Confutatio confutationum* ... MART. MELLERSTADII *de malo franco nuper* ... (... Haller. ...) ... debet Cl. HENSLERO ... ...

8. ... *Reſponſio ad confutationem* ... 1501. 4. (Haller. ...) ... (Cf. ... Annal. ... 1516.) ... ... ſub hoc ...

gitized by Google

[illegible] disputatione fallerem, quadam r) im-peritioni opponebat. Ego sum ex iis unum quid-quam alterum haud parum expectarem, tell, (vil mobilis,) vitque, nec [illegible] modeste [illegible], cum [illegible] et turbandi, quam doctuli gratia ma-gis adesse considerassem, vocabulisque audacter [illegible] tendere eoque [illegible], sophisticum supplectem su-per veritate contradicere [illegible], [illegible] rationes non ritie disputare debere. paucis ei [illegible] (ut falsa) contradicebam, eoque melius, quam [illegible] possit sane contrarie videretur allegaui; cum nec sophisticum fore, cui contradicere non liceret. [illegible], immo neque [illegible] colendum [illegible]. Magis denique [illegible] doctrinam Consiliariis deferenda. C. LXXXVIII *De verbo sophi-stico* [illegible] nomenclaturam parum adhaesi. Inquale semper illa, nominum studium rerum est negligentiae, et pertinacibus medium, quam studiose rerum in com-mittenda. Magis vidi [illegible] GALENVS [illegible] verba *primo de differentiis pulsuum*, dum ri [illegible] neque [illegible], verum propria an impropria vocare vel permutare nomina, sicut vulgus agere sophistae. Superstitio enim [illegible] et [illegible] [illegible]. Non enim nominum [illegible] sed re-rum, utrum eae, quae [illegible], bene ad medi-cum [illegible] sed [illegible] qui [illegible] indigent. Ex primo tertio lege tractatu penitius.

Haec, si [illegible] recolaisset, [illegible] sophisticum [illegible] quae videntur quasi [illegible], quae-rum [illegible] iudicare. [illegible] Grammat-icorum haec sunt. Quam professionem [illegible] facultatem [illegible] posse, [illegible] patet. Ex [illegible] [illegible] si non velit accipere [illegible] [illegible] sententiae [illegible]. Nunc [illegible] sophistice, [illegible] possumus doctrinae [illegible] [illegible], [illegible] perversam sententiam admodum suspectam.

Meritis et illam illius PLATONIS in [illegible] *de legibus* doctrinam merito [illegible], cum [illegible] in omni [illegible] esse oportere, etc. ut cui [illegible] quae compositurie, eo primum ostendere, [illegible] se visus [illegible] antequam ea [illegible] per id indices videntur, [illegible]. Videtur hodie haec [illegible] in nostro seculo, [illegible] et [illegible] contrarius [illegible]. Neque enim [illegible] [illegible], verum [illegible] pauci bonas literas disce-rent, impedimento etiam cum [illegible] in studium promiscue et impune non [illegible], [illegible] cum ceteris [illegible]

odia ferrem [illegible]. Haec modeste, quoque [illegible] [illegible]. Semper namque controversias [illegible], quorum curiosum [illegible], [illegible] [illegible], neque nunc ees eligere animum [illegible] eorum. Sed de [illegible]. Ad rem propero.

PRIMA CONCLVSIO.

Nec veteres, nec iuniores medici sub aliis capitulis morbum gallicum posuerunt, quamquam eum po-stulas, [illegible] aut [illegible] epidemialia nun-cupaverint

Quam [illegible] meam conclusionem pri-mam constituam est, liquido jam [illegible] clares. [illegible] usque se [illegible] ad docendum promptum. [illegible] nomine [illegible], ex quibus nec disce-re, nec docere potest, cum [illegible] oporteat, [illegible] scripta non habebant. Nullum ergo veteres [illegible], [illegible] ex Graecia HIPPOCRATES, [illegible], GALENVS, PAVLVS, ALEXANDER, ex Arabibus [illegible], HALIABBAS, JOHANNES SERAPIO-NE, [illegible], AVICENNA, AVERROIS, ex He-braeis [illegible], ex Latinis CORNELIVS CELSVS, PLINIVS, SIMON JENVENSIS. [illegible] usque ad nostrum [illegible] nemo [illegible]. Juniores ve-ro latine scriptores [illegible] et Galli [illegible] cog-nati, quorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ex [illegible] numero [illegible] [illegible]. Nec vocabula [illegible] nomen [illegible]. Mali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Si capitulo [illegible] speciali [illegible] specifico mor-bum gallicum legisti [illegible]. Tunc [illegible] LEONICENVS [illegible] quamdam [illegible] (vel [illegible]) [illegible], ut [illegible] [illegible], *quid sit morbus gal-licus* [illegible], sed quid non sit, facile [illegible]. Neque hoc [illegible]. Ego [illegible] *epidemia-lem* dico morbum, [illegible]. Nam epide-miales [illegible] in [illegible] ut [illegible] aut aquarum, [illegible] in [illegible], quandoque in substantia, et sic [illegible] occulta proprietate [illegible] dicuntur, et eo modo de-nominationem recipiunt.

Sed

Ein hertz [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Gedruckt und vollendt zu Leyptzk durch [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Georg [illegible] [illegible] Johann [illegible] [illegible]. Geschehen nach Christi geburt. M CCCCC [illegible] [illegible] 4. 2. plagg. ([illegible]) HAEYER l. c. [illegible] 1501 [illegible], Rivinus [illegible] 1497 4.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in Cl. HENSLERI [illegible].

Quod vero ad [illegible] [illegible] SIMON PISTORIS [illegible] professor [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] T. III p. 171) [illegible] MART. POLLICHIVS [illegible] 1500 [illegible] Brandenburg. [illegible] der Mark Brandenburg, besonders der [illegible] — von D. D. C. W. Moehsen [illegible] 1781 4. [illegible] POLLICHIUS [illegible] Lipsiensium [illegible] Wittenberg [illegible] MARTINVS POLLICHIVS ([illegible] *Prof. Buerner*) De Vita et Meritis Mart. [illegible] Wittenbergensis [illegible] [illegible] Wittenberg. 175 4. [illegible] 1755 [illegible] [illegible] [illegible] 1470. [illegible] 1. [illegible] [illegible] 1513 [illegible] CHRISTOPHORO [illegible] [illegible] 1502 [illegible] d. 27 Decembr. 1513 [illegible].

Vide [illegible] *de Pestilentia* [illegible] [illegible] [illegible] Rhazes [illegible] [illegible] [illegible] 1712 [illegible] Nicol. Leonicenus [illegible] *de Epidemia* [illegible] [illegible] 1497 4. [illegible] [illegible] *Aurelianus Mundini emen-data* [illegible] *Hortus sex Cornelio de* [illegible] [illegible] in Academia [illegible] Lips. [illegible] 4.

q) 1. c. *Folio* [illegible]

r) [illegible] 1. *de morbo gallico* [illegible]. 1 *Nicolai Leoniceni* [illegible] *de Epidemia quam Itali morbum gallicum vocant. Ad illustrem virum Joan-nem Franciscum Mirandulensem* [illegible] [illegible] (*Roma*.) [illegible] [illegible] 13 plagg.

2 *Liber de Epidemia quam vulgo morbum Gallicum vocant* — In fine: *Venetiis. In domo Aldi Manutii. Mense Iunio. M III D. 4.* (*Venet.*) [illegible] [illegible] 30 plagg [illegible].

3 *Liber de epidemia quam Itali morbum Gallicum.* [illegible] [illegible] 1497 4. (*Haller*). [illegible].

4. *Liber de epidemia sive [illegible]* — In fine *Impressum Mediolani per* [illegible] *Impensis* [illegible] 1497 [illegible] ([illegible]) [illegible].

5 *De morbo gallico liber* [illegible], *apud* [illegible] 1532. 8 (*London*). [illegible] [illegible] JOHANNES [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Digitized by Google

Sed forte diſſiſus eſt quod non cogitaſti illud AVICENNAE *ſcientia tertii*, quod reliqua aliqua peſtilentiale poteſt nuncupari, dicens: *[illegible] et febres accidunt ſecundum ſeriem accidentium aegritudinum peſtilentialium adventantium, et perveniunt de regione in regionem, de homine in hominem, ſicut pleureſis, defluxus, aliquando fiunt epidemiales.* Deinde [illegible] [illegible] ſi ſatetur [illegible] [illegible] [illegible] eos legere, quod cure peſtis [illegible] ſecundum [illegible] [illegible] infectionem. Si namque ſanguis [illegible], [illegible] habet ſ[illegible] [illegible] ſi calore conſentit. Similiter de ſanguine et melancolica, quae febres ab aliis differunt per additionem malae qualitatis venenoſae, et ita *peſtis* [illegible] *epidemialis febris* [illegible] [illegible] ſumitur in [illegible] [illegible] tempore glandularum, bubo, bothor etc. [illegible] dicuntur [illegible] [illegible].

Quaero ergo a medico [illegible] in arte perito, an illud habet capitulum vel nomen hoc collo, quando calore epidemialis dicitur febris paſſim peſtilentialis, et bothor, aut bubo peſtilentialis?

Sic et [illegible] [illegible] ſentie; morbum gallicum tunc poſſibilis epidemialem, exanthemate vel [illegible] epidemialis debere eſſe parti, *et ſic ſecundum ſui diverſitatem*, quam videmus [illegible] [illegible] [illegible] oportere eam [illegible] adducerem. Tandem [illegible] [illegible] [illegible] vulgata in arte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dico [illegible] [illegible], ne dicam [illegible] [illegible] [illegible] collectorum, cum [illegible] libro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intelligere [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] ex materia [illegible], [illegible] [illegible], ve [illegible], quod non [illegible] [illegible] [illegible] cum ex groſſiori et melancolico ſanguine [illegible]. Vellemus te quidem minus [illegible] probatum, et ſaperes certe melius.

CIRCA COROLLARIUM PRIMUM.

Cum male morigeratum ex humoribus, febribus et alias dicatur, improprie malo franco eo nomine appellatur.

Exclamare te delectabat. Non memineris GALENI, ubi ipſe [illegible] ſeſe, vicerimus ut male morbus male morigeratum [illegible], quem in [illegible] dico improprie, [illegible] ſpectaſſe morbum gallicum ſic poſſe nominari. Neque enim de aliud [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible], verum [illegible] [illegible] [illegible]. Quae namque [illegible] [illegible] album ſpecificae eſſentiam non ſignificat, determinate potius eo quod [illegible] [illegible] et non? [illegible] [illegible] male morigeratum, nominibus [illegible] morbi, hanc [illegible] [illegible] ſpecificam et proprium vocabulum. Primo autem, [illegible] [illegible] [illegible], ſi verbis [illegible] [illegible]. Revera ubi ſophiſtae nomen aperte vendicat.

CIRCA COROLLARIUM SECUNDUM.

Quae ſingulatim malum francum elephantiaſim, ſaphati, alhumata vel puſtulas dicunt, male de morbis tabbus [illegible] [illegible].

Me cum ceteris, qui morbum gallicum ſaphati non [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], ſed [illegible] [illegible] hoc fecerim, quatenus Saphati [illegible] doctrinae haec modo [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] quatuor ſpecies [illegible]. Prima ſaphati [illegible] [illegible], et ſi ad [illegible] [illegible], et ſicca [illegible] dicebatur. [illegible] [illegible] et [illegible], [illegible] [illegible] propter [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], [illegible] ſi [illegible] melancolicus humor. *[illegible] [illegible]* [illegible]. [illegible] ſi adhuc in materia [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] ſpecies [illegible] [illegible] [illegible]. Demum et quarta ſpecies *alphatae* dicta, ex materie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Talem* etiam *diverſitatem et apparentiam certe* et non medicus in morbo [illegible] etiam ad ſenſum conſpicit, et ſi ſenſum ſorte [illegible] [illegible] medicum, [illegible] [illegible] philoſophum [illegible] legere, [illegible].

Quod autem et morbus *elephantiaſis*, quae eſt leprae ſpecies, *ſimiliter*, clarum, quoniam elephantiam patientes [illegible] numeroſam [illegible] multitudinem, quae aliquando magnitudine [illegible] [illegible] excedunt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nonnulli et [illegible] rubeo et [illegible], et [illegible] puſtulae et [illegible] [illegible]. [illegible] quibus [illegible] [illegible] et [illegible], et [illegible] [illegible], *Aphroniſia*.

et [illegible] aliquando corruptae ſubſtantialis in [illegible]. Quo re [illegible] [illegible] ſi [illegible]. Quod autem [illegible] [illegible] [illegible], male [illegible], cum [illegible] ipſa poſſent, *morbum gallicum epidemiale fore*, quaſi [illegible] poſſe poterunt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Audi doctorem, qui [illegible] morbum [illegible] [illegible], quem *ſaphati* [illegible] *poſſe epidemium fieri* menſtrual, [illegible], [illegible] vel [illegible]. Neque de hoc epidemiale in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible], ſed [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] plurimis [illegible] et maximum [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

CIRCA CONCLUSIONEM SECUNDAM.

Inter veteres morbos, ex contextu morbi [illegible] conſtat, ab HIPPOCRATE [illegible] [illegible] [illegible] puſtulas poſitos, praeſenti male [illegible], quem ne lepram [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible], quae ſolum eſt [illegible], [illegible] putaris, [illegible].

Differentia [illegible] [illegible] [illegible] eſt [illegible], cum nos HIPPOCRATEM male [illegible] hunc morbum [illegible] particulis diverſis, cum [illegible] [illegible] [illegible] eum [illegible] [illegible] comprehendere. Revera, quis HIPPOCRATES fuerit, [illegible] [illegible] in [illegible] (pace [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? Non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] morbum [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] maxima [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ſolum ex calore [illegible] [illegible], neque a melancolia et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et curatur.

An ſic de malo franco [illegible] palam eſt. Cum poſt [illegible] temporum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] palam hoc ſunt. *Non debere* [illegible] HIPPOCRATEM, quem [illegible] [illegible] [illegible] ſacili [illegible] [illegible] loquentem. Cum [illegible] [illegible] [illegible] concluſione *morbum iſtum leprae ſimilem* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ante [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lepras, quaere cum [illegible] [illegible] [illegible] *materiae melancolicae [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]*? Quae [illegible] leproſos [illegible] [illegible] ex morbo [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] hominem [illegible], [illegible] peſtis, et [illegible], [illegible] morborum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Neque AVICENNAM conſideraſti, [illegible] loquitur, *quod melancolia ſi putrefiat, febrem facit, ſi autem concalefcat, lepram*. Non [illegible] [illegible], ſi in lepra ſemper non ſunt [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] ſi [illegible] [illegible], [illegible] in [illegible]. *[illegible] et in malo franco in principio dura et ſicca ſunt apoſtemata*, et aliquando [illegible], *et ſaniem ſonant*. Sed non [illegible] ſi [illegible] [illegible] in medicina [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fallerit. Ante [illegible] in materia, diſpoſitione et cura leprae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quis namque [illegible] [illegible] [illegible] dura apoſtemata [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] habet, [illegible] et [illegible] de humorum multitudine [illegible], [illegible] [illegible] de lepra loquens, et non [illegible] [illegible] [illegible] corpora [illegible].

CIRCA COROLLARIUM PRIMUM.

Eiſi qualitas non ſolum aliquid ad iſtius morbi [illegible] generationem operatur, non tamen cauſa ſufficiens eiuſdem exiſtit.

Praeſtitem hic culpam. Sic, quodcunque per malum, quam [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] calidam et humidam [illegible], quae [illegible] [illegible] ſunt qualitates. Ego autem [illegible] qualitatem [illegible] aliquid [illegible] ad iſtum morborum generationem, ſed non eſt ſufficiens cauſa. [illegible] [illegible], cum ex qualitate calida et humida hunc procedere morbum poteris. Quamquam hic [illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſſe, nihil obſtat. Quia in [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ergo hae qualitates [illegible] [illegible] [illegible],

Digitized by Google

[illegible] denique vtitur sed superest fortior ex eo [illegible] *dispositio* quam occultam dicitur, quam enim [illegible] [illegible] potes. Non solum [illegible] modum in medicina allegare, de que [illegible] *epidemiae, sed hoc est morbus, causa* [illegible] sicut causa [illegible] humiditas aut siccitas solum procedit, sed non [illegible] per diffusionem [illegible] humanae [illegible] causam. Satis tamen [illegible] pestilentibus mox [illegible] si [illegible] experimur. Non commemorati me [illegible] dixisse.

CIRCA COROLLARIVM SECVNDVM CONCLVSIONIS SECVNDAE.

Quamquam morbi ex mutatione aeris in qualitatibus epidemiae dicuntur, non tamen ex hoc vt [illegible] fieri [illegible].

Hic [illegible] de [illegible] [illegible] contendebus. De re [illegible] [illegible] possit. Aduerto, quam [illegible] longe [illegible] [illegible] pestilentiae, [illegible] quaedam sit pestilentialis [illegible] epidemiarum. Sunt ergo morbi particulares [illegible] epidemiales, pestilentiales vero [illegible]. Nam pestilentialis morbus secundum GALENVM *libro de [illegible] ad [illegible]* venenosum animalem [illegible], et pestilentia, vt dicit HALIABAS et commentator libri epidemiarum. Haec est, quae subito et non [illegible] multis hominibus ingruens, non [illegible] et est multiplex, quorum multi morbi epidemiales sunt; [illegible], vt febris, pustula, bubo, membrorum infectio, quae [illegible] GALENVS [illegible] [illegible] *de differentiis febrium secundo.* Et in hoc genere etiam [illegible] morbilli [illegible] et [illegible], quamquam hoc genere procedit. *Quae varietatem [illegible] in morbo currente [illegible]. Quapropter morbus francicus pestem et venenum participare [illegible].* [illegible] autem [illegible] particula [illegible], [illegible] frequenter [illegible] in hac [illegible], propter [illegible] veterum condicionem, quam [illegible], [illegible] nomenclaturi [illegible], male confitentur.

CIRCA CONCLVSIONEM TERTIAM.

Morbus non currens et ceteri pestiferi, ex formis caeli causati, [illegible] et [illegible] sine particulares et terrestres sunt generati.

Per varia hic [illegible] vagaris, parum autem probasti. Quae [illegible] obiectas, sed pauca [illegible]. [illegible] theologorum de peste [illegible] sententias, [illegible], [illegible] pars [illegible]. Quae enim noster [illegible] prosequor. [illegible] ecce [illegible], vt [illegible] [illegible] ipse. [illegible] [illegible] cum [illegible] produco, quod [illegible] ad [illegible] figuram. Nolo [illegible] (tuo more) [illegible] in [illegible] PICVM [illegible], qui medicinam neque [illegible] [illegible] [illegible]. AVICENNA [illegible] [illegible] causam celestis [illegible], [illegible] et [illegible] pestem duplicem debere causam caelestem, vniuersalem, [illegible] eclipses cum [illegible] magnas. [illegible] [illegible] futura [illegible] magna mortalitas. [illegible] et [illegible] in triplicitate aquea, ex quibus [illegible] et [illegible], propter quod ex [illegible] vapores [illegible], quibus [illegible] in substantia sua corrumpitur [illegible] pestem causat. Praeterea et particulares causae concurrunt. Nam [illegible] GALENVS [illegible] *primo de differentiis febrium* multitudo corporum [illegible] [illegible] aerem corrumpens. Quem ergo [illegible] potest ex [illegible] AVICENNAM [illegible], ex formis caelestibus [illegible] pestem, [illegible] causa particularibus? Et si AVICENNA dicat, quod [illegible] figurae causam dicimus [illegible] ex parte [illegible] [illegible], [illegible] concludit per hoc, pestem caelestem causam non habere, [illegible] caelestem causam excludebat. Nam si [illegible] caelestem causam [illegible] [illegible] [illegible]. Hic est, noster GALENVS [illegible] [illegible] testimonium CASSII [illegible] *Contentus* [illegible], hoc expertus [illegible] magno studio, et [illegible] verum, [illegible] quando luna est cum fortuna in diebus creticis, erunt illi dies boni. Immo et AVICENNA, super [illegible] illum reperies, dicebat *secunda quarti*, quod aegritudinum, quae [illegible] temporibus [illegible] numerantur, ex sole tamen in hoc mensuratio et experientia est [illegible]. Nam [illegible] [illegible] super [illegible], in [illegible] super medicum, [illegible] [illegible] vel corrumpens vel [illegible]. Nec [illegible] negotiis ponebat. Hoc verbo [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible] [illegible] prosequor. [illegible] pesti [illegible] causam transgressionem habent [illegible], [illegible] ad [illegible] conferre medico non negatur, immo confert, cum [illegible] AVICENNA dicens, quamsi [illegible] mutationes naturales, [illegible] naturae [illegible], reliquae [illegible], [illegible]. [illegible] epidemiam [illegible] sunt naturis contrariae causae. Per haec enim AVICENNA nusquam [illegible] pestem ex formis caeli posse [illegible]. Claret [illegible] *primo quarti de febre pestilentiali.* Mutatio denique aeris [illegible] non tamen extra naturam [illegible] causas habet [illegible], vel [illegible] potius. Agens namque vniuersale caelum seu caeli est [illegible], [illegible] terrae vaporibus et aquis [illegible], [illegible] agente particulari. Nec [illegible] calidum et humidum [illegible] [illegible] [illegible] putrefieri [illegible] alterationem qualitatis [illegible] scilicet et humidi. AVICENNA [illegible] cum considerationibus [illegible] dicat, [illegible] est ex formis caeli, necessario [illegible]. [illegible] caelesti referat, [illegible] intelligentia [illegible]. De [illegible] [illegible] ignorantur, [illegible] [illegible] causae, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] autem superior per se [illegible] causa, *per accidens autem,* [illegible] [illegible] et aliis [illegible], [illegible] causae, [illegible] occasionem. [illegible] vniuersalis causa, [illegible] coniunctio [illegible] in triplicitate [illegible] vapores [illegible]. Qua [illegible] causae, vniuersalem pestem causat. Verum [illegible], [illegible] *confessio.* [illegible] [illegible] [illegible] adducebas.

CIRCA COROLLARIVM PRIMVM EIVSDEM CONCLVSIONIS

Si causa vniuersalis caelestis sufficeret ad talem morborum generationem, in omnibus locis simul et aequaliter vno tempore videremus operationem.

Omnibus [illegible] [illegible] compendio. Velebas [illegible] aliquid adducere, [illegible] [illegible] disiicere. Si [illegible] pestis [illegible] generalis conferatur, [illegible] concurrente particulari [illegible], [illegible] [illegible] et eandem latitudinem et longitudinem habitantibus, [illegible] operationum [illegible]. Videmus enim successionem de [illegible] in [illegible] in peste et morbo currente propter [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] quarum [illegible] habitationum facie, quam [illegible] vel septentrionum. Causa [illegible] latitudinum varietas [illegible] ex parte caeli [illegible] sunt. Sed [illegible] est vna de terrestribus [illegible], secunda prima. Quare planum est, inferiora concurrere, neque eadem solum haec causare, quod [illegible] effectus [illegible] sunt. [illegible] vero [illegible].

Quod [illegible] de [illegible], [illegible] est, [illegible] [illegible] virtus [illegible] [illegible] particularis [illegible] [illegible]. Satis ergo [illegible] [illegible] pestem [illegible] quod [illegible] parcat, et philosophorum scholae [illegible].

CIRCA COROLLARIVM EIVSDEM CONCLVSIONIS

Morbus francicus non ex aeris in [illegible] et humiditate mutatione solum procedit, sed ex quadam in aere occulta proprietate hominem laedit.

Cum ostenderem, morbum francicum habere causam quamdam [illegible] et incognitam etiam medicis, in quo [illegible] talis et [illegible] morbus nullum certum [illegible]

Digitized by Google

particula ac memet, quoniam hi ſæpe ſunt et cum pereunt, vel earum oſtendi. Tu contradicere poſſes, ſpernam veritatem Abſinentem ferre haud poſſis. Aperte namque teſtatur eſt AVICENNA *tertia primi doctrina quinta capitulo ſingulari dicens. Morbositas quoque ad principium corruptionis aeris ab ipſo aere propter illud, quod ei advenit ex corruptione ſuccorum eorum aut propter eius cauſaſ, cuius qualitas non eſt hominibus cognita.* Quam habere poteſt medicum, praeter qualitates manifeſtas aliquem occultam cauſam in iſto morbo reperiri, cuius ratione difficillima accidentia emergunt et cura fere periculoſiſſima? Sed quid ara hanc, ſi ſenſum eius fore negare conaris? Quid plura? Neque morbi diſtinctionem facias conſiderati cum dicis, eum eſſe diſpoſitionem non naturalem. Res namque non naturales ſex ſunt. Secunda prima morbum etiam res vel diſpoſitio praeter naturam recta dici ſolet a medicis. Tu autem praeterea medicorum ſectatque tuam ſolam efferes, et ſi in philoſophia publica ſic ſcies, medici autem iſtet ei ſubalternata eſt, tamen ſola propriis utitur terminis et principiis. Quare neceſſarie utique conſtituam et ſecum contra ſectam eius quoniam *Almanſoris* nullam ſe debere aperi medicinae expendere, niſi ſtudium in ea compleverit, et praeceptores in ea ſemeſiſſimos habuerit, et eos conſectatus fuerit. Etiam *primo certaminis* medicus eorum praeſt eſſe perfectus, niſi exercitatus. Nullus enim, quantumcumque ſtudioſus, in ullum curationis extra praeſumat, niſi prius curare valeat. Tu autem, cum medicinam profitearis, quantum hoc feceris tuo relinquo iudicio.

CIRCA CONCLVSIONEM IMPERTINENTEM.

Licet aſtronomia pars medicinae non dicatur, multum tamen medico utilis, immo neceſſaria, ut conſideratur refert, comprobatur

Pervas autem ſaepe omnes ſcis homines, quia alterum doctrinam utram ſtudio ere eruditi. Non aſtronomiam et aſtrologiam iuxta ſententiam PTOLOMAEI primi omnium eſtimat *mirum quarto quadripartiti* pro vero ad praeſens ſumentis ſcientiam licet una partium dicitur quartarum figurarum, motuum et ordinationum caeleſtium corporum, altera vero ad cauſas in quantum aſtronomia lex aſt vel radio figuras caeleſtes et motus in ſe et effectibus universalibus conſiderans. Quam utique ſententiam et quodcumque partem, te haud negat eum credunt. Medicinam autem eam habeam perſonas, cuiusdam. Quare a parte aſtrologia (quem teſte *Alma* ob ſem diviſit) HYPOCRAS loquitur *libro tertio de regimine*, cum inquit: *Qui vero est, quae de re aliſſum tractatum naturam et credunt, et novam, aſtronomiam medicinae non minimam partem eſſe.* Praeterea et medicorum principem GALENVS *tertio criticorum* dicit. *Ego vero ad rem, quam conſideravi cum ſtudio et perſcrutatione vehementi et inveni eam veram et veram quae non perit et eſt res, quam ſumpſerunt aſtrologi Aegyptii. Etiam aſtrologiam ſcilicet,* quod iura ſignificant *ſuper dies,* qualis ſit diſpoſitum hominis in aegritudine ſua una. *Etiam primo de ingenio ſanitatis contra Theſſalum.* Volat enim medicum non ſolum medicinam noſcere debere, ſed et dialecticam, arithmeticam, aſtronomiam, longe et quadrantum. Et iterum HALLIAEVS in principio libri ſui, oportere medicum in ſeptem artibus liberalibus magiſtrum fore, decernebat. Etiam AVICENNA *primi ſecunda,* ubi probat, temperamentum aeris fore ſub aequatore diei, et quoniam melior calidius eſt habitantibus ſub tropicis, quam ſub rectis librae et arietis, quae medici ſine aſtronomia utique non intelligent. Praeterea *primo quarti capitulo de peſte* et planet aure ſcribitur ex forma caeli neceſſaria facienſque illud peſtem conſetur. Et ſimiliter *primo canticae tractatu ſecundo* AVICENNA dicit, ſi etiam ſtellae, quae dicuntur infortunae, ſuerint in exaltatione ſua, ſignificabunt ſuper corruptionem maximorum.

Haec et quam plurima tu, qui praeterire laboras, aut qui non plane intelligis tamenne ſolus es dicere, AVERRHOEM nae verbum quidem de aſtronomia habere. O quanta viri eruditi, qui non modo haec dicere, verum praeſſe in motus eorum tradere praeſumentes! Et recte quidem ille *Alexandrinus ſtupet ſexto libro Epidemiarum* dixit. *perviduo namque motu ſtatum corporum ordinantur et reguntur haec inferiora,* utroque oportet nos de hac ſcientiam certam habere, et non videamur eſſe penitus poſterius. Sed quid multa? Nec e praeter et (tua ſi tam ſententia) legit magnum PETRVM DE ABANO nunc in poſſe corpore ſingulari cubus ſemper condi cum admiratione legere et laudet. Vir conſidera unum problemata, cum ipſe etiam ARISTOTELE praeter etiam ac ſuum intelligentiam et tam in modum eius docetis. Neque tamen illis in paſſionibus conſarum aero, quam tua opinio, ſane putantes, enim primum quemque egregie medico mihi ex neceſſarium aſtronomiam, terrificio conclamationem dicit, ut conditionibus denique ſummam, non ut pergam volo. Immo etiam ut promiſſum eſt contra conditionem autem, AVICENNA autem reſet dixit. Quod ſi quid addam eſt hanc prehenſione mea ſententiam deliberatum, de parte unde libere intelligere debuiſſi, quoniam in medicorum libris exiguum non poteſt. Sed medium etiam ingens a caelo reliſſo ſincere, in quo debeo dare cuilibet homini in quo gradu quarum medicinae cuique operandum. Labore quis exprimetur? Immo haec incomprehenſibilis, nec partim theorice in cauſarum aegritudinum et ſuarum creticarum et aliarum cognitionis facit, et ſi medicina aequeſſi ſolum ſubalternatur vera ſubalternatione. Oportet denique medicum perfectum eſſe multa diſcere, et indagare, ſicut voluerit ſecundum difficultatem nunc aegrotantis, et conſare his ſimilia et nec potius. Proſtice autem plurimas conferre. Nam qui bene non pergulat, verum incidet, ſi ignoraverit aſpectus et influentias ſi ſaltem fidelis ſit medicus. Nam in genuino ſcholaſticorum in locutionibus, medicinam tanen conſtat. Verum chirurgus hanc nonnisi oportuiſſe.

CORRELARIVM FINALE.

Medici poſſunt ex aegritudinibus venturis prognoſticare, ſimiliter aſtrologus ex aſtris futura praedicare.

Non eruditiſſi places, nos intendere particularia futura ex ſtellis medicis nos cognoſcere, quod tamen ex ſignis et cauſis earum hoc ſcio prohibet. In unumque medicorum ſummum *primo prognoſticorum* declarat a deus egredi prudentiam adeo ſe merces, ut in ſingulis valetudinibus praeſentia, praeterita et futura agnoſcat, et aegri revelet, quam de ſe ipſo minime praeſumebant. Hic enim ſunt laudabilis cauſſa, cum eſſer ſutura in ſingulis perpendit. Ac HYPOCRAS nobis diſtinctius, animadvertiſſet perſpicua. Quantum virium conſiſtat, ante ſane deſideria eius consuetudinum ſigna digeſtione et futurum ſimilis poſſunt de futuris medicum admonere. Scholaribus vulgatum eſt. Praeterea capitis vertigo, ſcotomia, tremor aut ſtupor maxime in ſene apoplexiam futuram praedicant. Parites et GALENVS de aliis teſtatur futuram poſſint. Etiam AVICENNA *tertia primi* docet ſuccurrere accidentibus, quae futuris aegritudinem praedicant. Pari modo etiam ſtudiis aſtrologiae per eclipſes conjunctiones magnas, per multiplices ſtatu et certas ariete umm tecal aliquis poſſes, inundationes, cauſtus et quam plurima praedicunt. Notiſſima ſunt haec. Solo denique quantum ad iudicia in eam hanc particulari ut aſtronomus ſemper veritatem habere nec in electionibus, quaeſtionibus et iudicis hinc unde particularibus, nec intende in cauſſe univerſali hac nobis aliquot particularibus accidentalibus et ſubordinatis neceſſarii ſemper et ſed ratione ſingularis verius. Immo philoſophus haec augit, ſed quam plura excellere et ſemper tribus in vero experientiam contingere contingent, in pluriam ex cauſis procedunt, ut promiſſum eſt de medico.

Sic et contrarium et aliis prognoſticatus. Tu autem ſi impreſſe cum ſeductus gravius in ea ſorte eſt quae caelo cum praecipuum eſt in arte valebas, errauſſi, non debuiſſi eſt id etiam ſic deceſſari. Lectiſſime per theologos hic commentaria. Reverti ea lege, ubi perſuadendos et curialiter diſcepteret, admodum ſemper valuiſſi. Neſſius in ſcholis parum haec ſunt. Nam longe plus norunt aſtronomi de caelo, quam tu de deo noſtrum. Nam utrunque ſtellas privae et ſecundae irregularitatis, Zodiaci ſigna, ſeptem planetas ſunt in ſphaeris, et circulos eccentricos et epicyclos. theologiſectes autem non creaturam ſemper gravium monſtrum poſſunt. GVIDO ipſe BONAVENTVRA in opuſculo dicebat. Sunt tamen, ut eſſeris aſtronomiae theologiae adverſe eſt. Parum poſſumus quam plurima adducere. Nam apoſtolus ipſe inviſibilia dei a creatura mundi per ea, quae facta ſunt,

funt, intellecta complementur, semipiterna quoque eius virtus et diuinitas. Nam inter visibiles creaturas caelestia corpora de quibus astronomia sua magnitudine et multitudine sua, motuumque manera et rationibus suis varietate variaque virtute in dei cognitionem et admirationem maxime nos ducunt. Quare scriptum est: *Caeli enarrant gloriam dei, et opera manuum eius enunciant firmamentum.* Nec inepte ab id astronomiam naturalem theologiam quis dixerit. Quod namque lumine fidei credimus praeest? Recte sapientibus per effectus et motus astronomia confirmat, quapropter sola in fidei et lumine eam destitui tamen non possum. Hic vale et gaude.

Titulus autem quaestionis fuit talis.

Virtus morbus iam currens, malum frontem appellatum, non propria sola mutigeratum dilius, ex mutatione aeris in qualitatibus suis fiat, puta calido et humido, aut occulta in aere proprietate sit confectus.

Hic ego Magister SIMON PISTORIS, Medicinae doctor, virtus quemque modestum sectator, hac mea positione si calumniam meruerim, semper atque mutuam lenientem amicitiam mentis dicabam. Censorem et tam quemuis peritum afecta amplo expono, supplicia denique Vos, dominum Magistrum IOHANNEM [ANTIQUIORE] (), Medicinae Doctorem et eiusdem facultatis Decanum brugensum cum ceteris collegis etc. Si quid emendandum aut vel corrigendum bonis diffamatum nobis apparuerit, obstabit. Praeter per nos in opusculo, contra me per Doctorem MARTINUM MELLERSTADT editum, equidem fieri posse lubentius probabile aut quidquam in eruditam aut delicatam . . . tendens poterit, animo modesto sane nunquam recusaui.

Datum Lipsiae anno millesimo quingentesimo die mensis Januarii tertio.

CONFVTATIO a)

CONFLATORVM CIRCA POSITIONEM QVANDAM EXTRANEAM ET PVERILEM DOCTORIS MARTINI MELLERSTADT DE MALERRANCO NVPER VENTILATAM IN GYMNASIO LIPSIENSI ANNO DI.

ARTIS MEDICAE PERITIS

[illegible]

SIMON PISTORIS

Salutem dicit

Quis ignorat, doctissimi viri, pro republica nobiscum haud a educere contentione permitti insignes? Illic SOCRATES ARISTOPHANES blande sifteque loquente, tamen perit. Eloquentiae et ipse pater, CICERO, perfidissimo ab homine, POPILIO ingrato, detruncatus est. Ita ut nec par est, a probatissimi semper amplissimo audacia existiterunt. Non mirari debet si et mihi, ut te lumina similibus frequentibus decertant, homines barbares aduersa nobis occurrant. Negare non possum, per litteraturam parum diserptari opere, verum admodum commendantur, opprobriorum dum multis cohibeantur. Qua denique contra lacessiturum ratione pronuntiatur, omnem praeter aequum ac honesti non officium sum mutum, palam est. Quo me vertam, viri humanissimi? Contineam silere? Nemo persuadebit vnquam. Abiectorum hanc mortem semper cognoui. Contemnerem leue flagitium reputo, Essem denique aduersum eum est monitum iratus ac loquere in vincere quesam nec cedere quam nihil nunc fieri mali et. Agnoscite perperam, etsi plura confinguntur, animo tamen modestiore (quo latius poterit) me responsurum reperiet. Conserunt more certeriora et procul sibimet nunquam disputaui. Illa a vere ex medicina, auctoritate et rationibus produxerit quaeratur: Si falsem medicinae fuderint, permea in hac arte lapsus his audacia, (aliquo alienum foret iudicium) existimeret ex animo depulsum. Quam probe autem eandi consuluerit ille me calumniatur, dimitti ab supplico, precor et oro. Illud inprimis commemorasse velim, optime lector: calumniam illam plurima in me confinxisse, ut alterum a me bene dictorum fidem labefactare possit, quae nec a me dicta, nec lectionis vnquam manent. Quae omnia ego, sicut superius notat, conducto processero.

Confutatio conflatorum D. M. MELLERSTADT circa primum conclusionem

Si verbis obtrectari vnquam placuisset, tecum venire ex aequo amplissime commentari deberem. Comperies autem, eius non iam conditionis hominis. Si absque ratione et auctoritate perperam, quod afferis, quaequam pesarum, non fuisset scriptum pessime. Id nolim summe, quod a sebum quotannalem ab naturisecus superueniente dicerem, quem alienum nihi velim, adeo, ut ex vero ordine non puterem accederis. Quis non mirabitur? Doctor medicus multorum aliarum studiorum professis, sane artis habet nomenare. Ut perhibetur, estque velime, in medicorum virtum duraturbant. Quod si ea dixerim, quae tibi non recte fuerunt, fumosis medicorum sententias animo quamuis recipias oro.

Dixit namque SIMON IANUENSIS, pariter etiam MATTHAEUS SILVATICUS, *Epidemia graece, superuentum est. Non epidemia videtur.* Imitor et pro ea elysis prima quaerende sunt ab aegritudinum nutrimentis et dicebat eos, qui ex aeris alteratione accidunt, aduenientes, quod est epidemicos. Neque a GALENO per mille obi agentis quadragesima annos vel paulo supputare opus tibi erat. Nam longe propius fuerunt sane et apud omnes recepti auctorem librum epidemiarum inscripsit. Quos si tuo more velis peruertere, IOHANNEM ALEXANDRINUM quem annis medicorum schola obtinuit, neque debuisses considerasse. *Aut etenim, morbo communis singulis superuenientes epidemias dicuntur.* Ante post GALENUS ille erat? Ecce quam digna exclamatio erat! *Nouerquat, doctrina est.* Compertiet auctoribus medicinae curam eos, quam in sola dixerim. Neque enim tuo asseri concepi tum nunquam intrare volui. Et si quam plures producerem, nec quamquam nominarem, dicens non neque forte puteris in eundem obtrectantem PLATAEARIUM et NICOLAVM, et horum opera, quae inuisa sunt, quibus etiam nec negari, quodcunque dixeris, puteris allegare, ut consueuisti. De pestilentia febri conuenimus esse, etsi nunquam mea scripta urgent, sicut falso mihi obiecis. Insuper nobilem aliquam pestilentialem esse, praeter omnem medicorum sententiam me dixisse criminaris. Si sine ratione et auctoritate dixerim, verba AVICENNAE apertissime monstrant, cum ait: *Colica et alias accidunt sanae dum fiunt accidentium aegritudinum pestilentialium laborantium, et perueniunt de regione in regionem, de homine in hominem.* Ecce, quam probe me luculasse dicis? Et te eta facile praeclarum fructum, videbam hac verborum et apertas perhiberi sententiam conluderre (tuo more) contemnis. Illum autem nobilem eundem corpusculo comprehendo. Sicut tu falso lingua, nunquam mea scripta habuerunt. Immo ab nova eandem assignans, et curam duarum diceham. Ilicet, quo modo ad alium posse ceduit. Quam tu per tribus (ita dixerim) medicinae suum tibi sinistrum (more tuo) ambiguus sucque absurere ex vna parte claudere. Ah deus! Sane hydropa et acuta febre, morbi durabilis causa interna et corporis dependens? Colica autem quandam epidemiam fit magis per ebulmentum ab extra confusis ab sua differt similiter febribus, et huius pestilentialis. Quapropter et hanc existimare in mediocribus virum esse, et quae dixeris arguisse cum medicus artifex sensiti ea dicatur, magis ideoque accidentia

a) Vnde hic est nomen datum et complete positionis affigat ad a. 1501

b) Ut et hoc paruulis tum . . . et sermone . . . simplicia est . . . ut possum quid sibi . . . ut mihi non sum . . . Hinc obliterati . . . debebat melius, potius solum, postea quod dein nomen an . . . opusculum, nec aperte . . . Pistorio appellari . . . Excusatur . . . communem . . . vsque. . . . quam . . . quae dixeris singularia in morbi origine . . .

Digitized by Google

cidentie rerum et morbum quam qualitates attendere debent. *Hinc eſt aduentus ab extra, putà aeris qualitate venenoſa, coitu, febrie, buba, bubo et mali franci*, ulcerum etiam morborum diverſitatem facit.

Hoc etenim me ſemper incredibile reputo, *malum francum non in ſpecie morborum ponere, ſed ſummam diverſitatem materiarum et conformationem, ad diverſa debere reduci, ſpecifice alicubi comprehendi*. De quibus eo modo quo intendis, iudicet et ſeriſis, medicorum non omnium ſententiam expecto.

Reliquum, quo improbare conaris, falſo me dixiſſe, febrem peſtilentialem addere ſuper alias febrium qualitatem venenoſam. *Augule, febris eſt calor naturalis, mutatus in igneum* est. *Id eſt*, quidam calor, cum naturali factus contrarius, non corruptus omnium, ut tuo commento ampertie inſaniſti. Nam nunc illud Avicennae *tertio* Colliget uideo: *Ille extraneus* in febribus non eſt ille, qui eſt in corporibus morientium, nunc aliquando poteſt corrigi, et extraneum vincere, et humorem corrigere. Quare corruptus non eſt. Ille autem extraneus, ſi aduenit ab extra, peſtilentialem facit, et quid addit putredini, quae ab intra et e cauſe corporali procedit. Quare veriſſime ab eorum ut tamen mutari poteſt, et ſecundum hoc diverſimode febris ſunt et curari.

Et G. in de criſi per muneris aoerunnum ^a^ protuo ſor et ingenio, aliqua colica mentem a parallelis eis arrexisti. Quid Avicenna unquam intendit, quam colice peſtilentialis per viam criſis excidat, utque verbis eius hoc manifeſtabis, quamquam aliquid colica excidat regulariter, admiramentum non tunc. Quod et antea diverum, aucerum ſive ora verborum non elaborasseris, cui male ſeci? Non verba tala, ſed vel intendimus et ſtudemus. Scio ore probe, me ut, Avicenna vel Galenus non modo verum medicinæ ſtudioſus quamquam legere homo. De vertice ſalutaris tandem eius ibus tersae ſtudiſti. Non parum ſtudo. Sic eorum tandem reſpiciore et coniecturas moderare decebit.

Confutatio confutatorum D. M. Mellerstadt circa corrolarium primum conclusionis primae.

Sperabam, poſt ambages tandem ex medicis rebus te diſſurum. Sed quo tergis hoc tibi ſtudium, ſidem tuos ſors monſtras. Hoc evidens medicae ſtatu verbum elicere quicquam poteris. Logerae terminis in praeſcriptorum ſublime non velim. Nemo (vel mediocriter ſcius) impudenter deſiderans. Impuriis unce vel ſemper quandoque ſolundo ^a^ nuſſam nihil ipſe vendicaverat. Hic culpare vix quo debebas. Nominalia, et tandem magis tale ſcripſit videamus quod uelim iudicent. Neque hoc ingenii magni extiterat. Severum lenonemque (ſi mens ſua ſuſior eſſet) quamquam est incompoſito errare parem. De procedimentis tecum uno agam, dum inquit, utque ſi ergo in hoc eis, utque illa, qui tuos non ſuei anxiliatque. Nolim autem eis ceniendo aliarum doctrinae principiis pertinere.

Confutatio confutatorum D. M. Mellerstadt circa corrolarium ſecundum conclusionis primae.

Prorſus elenſe et remotiſſimis concertationibus tergiversaris, quod pro virili etiam nec minime explicande arbitror. In calce denique ipſius correlarii quandam infamiam et medicis affers, male ceſſis ^*^ ſtudentium, dum poſueris malum francum ſophiſti aſſentiri. Quapropter quae mensura venenoſam et ab extra veniendam epidemiis ^*^ *ſupraaddere*, ac dui aſphari epidemiale. Minor tanti (ſuo ſaltem exiſtimatione) ſtudio virum. Non mirandum parum, quo voce vane et conſcire medicum ceniſeram confeſſionem dixerunt, tanto nec confeſſum debere cenſetis dare. Quod di ve ex ſimilitudine uccidendum uno patuit iudicio conſcitum. Sed cum et haec ſint, quae neque pedem in medium ſigunt, ſruſtra ſimulaveris. Ad concluſionem ſecundam propero, ſi quidquam tandem probatum et ſuſceptione dignum in medium

Confutatio confutatorum D. M. Mellerstadt circa conclusionem ſecundam.

Quam te tantopere offenderit, ignoro, nisi quod male cultras expoſuerit iterumque cum Avicenna Hippocratem me culpare conſueverit ^*^. Tandem et Hippocratem alter facto enucupari velle, more denique tuo contendere potius diceres, quamcumque una exhebeſcis Hippocratem pro ſua ſententia, et capetes, et obſervatores, optima ſucrem ^*^. Haec ſtultitia ſed arte certora. Non ignoro, e ſtatum natura in ſe quandam confeſſi morbos. At vero probe mea culpa totum verborum hanc et mutationem temporum, puta aeſtatis, et quam conſerri diceremus. Galenum video eodem remittere parentem, enim inquit: *Aeſtas enim ſequitur a carne ſuut ne totus in humiditatem venerit, et ſine vertis fueri non ſol ut et calentibus generationem ſacit, ſed etiam in caeteris membris, ſicut Hippocrates teſtis Epidemiorum dixit.* Haec ille. Hippocratem et Galenum recte ſi diceres, contumeliis improbe me haud moleſtares. Hau deberent certe tamen ſuſcire me monere, cum Hippocrati et Galeno nec pareas. Nam et vera ſua verba apertiſſime alleganda inducis. Inquit ipſe eodem commentario, *deſudationes in extremis infantes esse quae, ſicut uulvera, etiam manſerunt vetitorum, quorum cauſa eſt multae ſudor coloriae.* Tu contra aperta verba maxillarum conaris, protrudens et vlcerationem a colore diſſi tuo male poſuerim, hic diſſuſe Mecolius de Sancta Sorbia a) et ceteri periſtiſſent. Quos ſi in curatione videres, uno eros innere doctius vexaren. Facta u amos verborum, quae eorum plus gratia. Criminibus denuum materiam lepram putatum non eſſe. Quae ambigis, cauſa lepre materia, quod cauſam antecedentem putrefactionem ſit, ſed conculcatum et ſparſo, conſumenda, ut lentinus caula lepre, ulcera, bubon et poſt dies effectu, et ſedam eſſicere facit, quod abſque putredine fieri ſorte dion. Nec ex putredo ſaltem adeſt, quam una ſublio, ſed lepre et adhuc, non ad eos transſpirare. Avicennam etiam properem al egaſti melancholiae non naturalis modos duos eum dixiſſe producto, quibus ſebrem quartanam et lepram facit. Cum ex ipſa naturalem melancholiam etiam hoc facere apertè docuerit, praeſumere et ego dicam malum peſtilentem? Id ceterum pro minimo eſt, nihil non medicinae traditiones confunderes, dum ſaltem circa tuas ſtatuaturas te ſatigaſſe arbitraris, nomine, non eſſe medicus.

Tu nodis tecum perite loqueris, etiam nodos ex melancholia groſſe produceris, te ipſe cauſam phlegmam et ſcyrrum, oppoſit nodorum deformationem. Quam tu ipſe in illa quaeras nondum? Quos ſi conſiſtam non eſſe, monſtravem lavue. Quid tandem, cum non medico medice quicquam certabis, ut venenum verberare, eos linquamur volueris? Non elementer ſpuero, verum tibi (domo ambitioſiſſime) ne dicas cogelas deliciis, nec ſine doctore ac ſtudio conſectis (quod efficere actem nequis) quicquam vindicem ſuas. Aures dolere, ſi dici quandoque offendet non miror. Blandue es et credicas. Perhorum ego hunc cete medica ſententias, ut ante, apertiſſima ſcriptore praeſcere nunquam ceſſabo.

Confutatio confutatorum D. M. Mellerstadt circa primum corrolarium conclusionis ſecundae.

Si male ſenderis tuas opiniones deſpiciendo praetereo, illas glorioſum (quo mentis caecitate, ureſ bo) celebrans. Ad rem noſtram propero. Nihil utique e ſola qualitative mutatione aeris, calidi ſcilicet et frigidi, et cetera, peſtem non cauſari. Cum namque Galenus primo de complexionibus diſpoſitionem calidam et humidam aeris ſterrorem diceſſet, et maxime hanc in peſtilentialibus reperiatur ſecundum Hippocratem primo Epidemiarum, per hos morbos tamen ungerent. Inceo animo et multorum a peritia ſuperioribus cauſa peſtis eſſigantur ut ſecundum caeli ſiguram, eas uapetis corrumpi admotionem. Etiam una vero peſtis, nutus maleficentium et receſſiſſi aliquando procedunt. Avicenna illi nodo explana-

a) Poſtilla: Ebdonum cum a. 1770. et moreret a 1495. v. *Aphrodiſiac.*

Clay Uldem. p. 295. T. III.

capitale propria de lepra *Est ſerbia quarti* [illegible], vbi lepram I li prodeat quandoque detur. Quapropter hanc tranſlationem cadi quandam proprietatem occultam in *ſubſtantia aeris*, non mediantibus qualitatibus corrupti. Nunquam ſubſtantia, *conſeſsa* dixi, quae vna cum alteratione qualitatum manifeſtarum, puta calidi et humidi, paſtem et quamcunque alteros morbos, ſcilicet *malae ſitiones leges* aqua conſet. Quam probe ab conditione aeris et interna sua ſedes produci, quoque ſeque mentis denſas, deus ac proprietates profundius, ac ſeorum qualitatum occultam absque ſubſtantia dixeris, quemadmodum tu, vt aimi ſtandi & ſtandum quaterus, cauſis, etiam verſum profundo in me ſalſo conſiderans, non ſem ſerpin morſibus. Haec ne adeo dilerum quae potet ea etiam ſtemels ſaq quae tu me impedente, vt adſoſes, dubia corrumpe? Quod ſi commentari dialectice, amplectendi patres vim ampliſſimas. Haec non meminiſſem vt et tuus malitioſus annalibus pronunceas. Quibus ac ſemper manent deſpectus meam arbitror. Quo ſit, brevius dicam.

Confutatio confutatoris D. M. Mellerstadt circa correctionem ſecundam conclusionis ſecundae.

Quis monet yeſiz ſi me madere tua probata ſcorriſicas tomarium faceres, ut tuos meam ſane veſtram, coma tua ſeptare (vti tu unquam ceſſat) deſpicatiſſimum compendium. Com tibi maxtorum ſententiae quos tua legis, nec intelliges allegauerim, de ougis tua accuſas, cum dixerim, inter morbos epidemicos et peſtilentiae multum intereſſe, quemadmodum inter genus et ſpeciem. Quod ſi alios medicinae autores leere debyſes, nune IOHANNEM ALEXANDRUM precor audi loquenti: *Epidemia ht ſunt morbi, quando mutatur aer ſecundum ſubſtantiam ſuae eſſentiam, vel ſecundum quantitatem, et ſi tunc ſit ſicca, vt vero pluuioſum et aeſtiuum fuerit, vegetabiles epidemicae ſunt. Si ſecundum eſſentiam corrumpitur, generat morbos peſtiferos.* Praeterea SIMON JANUENSIS MATTHAEVS SILVATICVS et accedunt, quibus tu longe diſpar es infinitis: *Epidemia genus eſt peſtis autem et peſtilentiam.* Hunc conuincunt ille tua ſuperbe turbat? Quoque vis horas iudicet. Dixi quoque, quondam epidemicam tertia particula numerari, neque de vocibus vnquam, quemadmodum narrator ille loqui, ſum locutus. Si, genere ſimpliciter poſito, quamque ſpecies inferenda ſit, ſiue volue dinoſcas.

Sed quid moror? Poſſem etiam brauis ingruere landariss quam tu curas, valim. Non putori m, ſed hominum evaders vnusquisque ſui. Med cum enim ſubiectum corpus humanum ſe, cuius aegritudo, vt paſſio, ſecus non transſcendit. Peterus autem mortalem aut paſtu quam ſe aequiuoca ſatis patere Zenone in tantum dilus, vt brutorum peſtes in alias non transfrant ſpecies, etiam puta ad vaccas ſeu boues, ac cetera. Haec a GALENO ac HYPOCRATE non diſſicerit. Artem noſtram non ſine iniuria contaminas. Quam ego ſupra diſſuluerim peſtem, velim tu non caeca, ſed rationis lumen magis iudicaueris.

Confutatio confutatoris D. M. Mellerstadt circa concluſionem tertiam.

Parum eſt, apertiſſima multorum ſententia, propriam facultatem proſternis. Quaſi neque aſſeruiſſe, errorem agnoſcere, et eo magis ſemper probabile quia ignoraſſe, quo prouterius, dum ſumtia aſtronomiam te beneſit arbitraris, et in ea arte peruenis in publicum etiam certamen capueris? Quam laborioſe vobis maculaſti, qua denique verecundia, vt reprobus ab vrbibus remiſſus, omnibus derelique nunc manentis, et reſiduas tua tua ſubterfuga, et tandem omnium exul? Primum namque naſterpellum, deinde aſtronomiam, poſt medicinam ſe ſtudio dedaſti, vt verius re adſpiciſſe quam didiciſſe quicquam ratus ſit. Nunc et artes tio ciſper iaſtandus ad nomenclaturas et grammaticen tandem redis. Quae ac cuncta ſi praeter aliorum moleſtiam (ſu tuam non puta) ageres, ſatiare ac ego moleſtiſſime. Pars autem paſſu, quo non parcere ante me inquireniſti, hinc et in medica ſtemendo (vbidi more coua) meam latiere ſemper aliquam ceſſe. Si quae contra errata tua dixeri u, ſilenter eadu dam et ſpurium cenſegis. Poteras cauer ſane ſundaſſime vel artem non ſine labore ſignaturum,

vt tibi aurſtas conſtrueret ſocietas, nullamque ex integro ampleſtaris, vt potius ſtultus, quam aniglſe videaris. In medicina nequaquam poſſim, ac debeam? Ignores etiam, quamque facultas virum integram ſibi velit. Tu dicebatur, quam praeſens, nec opera tua, ſed natura magis quomque moliſtare ſtudes eandemque conditionem. (Quod ſummopere deteſtor) vt ordinarium conſtabas! Nunc theologorum, nunc oratorum ſententiis inuerſis verbis et ſermonibus ſanctum tibi ampliſſimam acceſſiſſe opinaris, nec hac inſolentia contentus, in cunctos denique obtinere et commerciari ſemper velis. Quorum oratio mihi nunc habenda eſt mitrone.

Theoſis ſubl m ſit quanta ſit in medicina, nemo vel paſſuus determinabit. Aſtronomiam enim hinc derideri ſinere, quam ratione magis a re ſieri quisque aſpicit. Ego enim eſt non poſitivus, quantum denique apud medicinae autores obſeruandum comprehendere debuerant. HYPOCRATES namque, GALENUS et AVICENNAS non obſcura ſunt verba, ſummi et apud ARISTOTELEM *Phyſicorum ſecundo.* Scientia medica poſita et concreſa, certibus analogia. Quam eſſi in eiq ſerit, iſtius in mente cedis u AVICENNAE etiam ſalſo produxerim, idque aliis obiiceſſe. Haec etiam nulla medicam (quam maxime certam) ſieri poſſe crediderim. Imperata non ſola tam aptis magis diſtinctis cauſis. O ingentum medicine, cui, praeter vrina et vana, nihil gratum eſt? Ah ſtulta verius! Haec verba AVICENNAE nunc paſſin conſum duplicem aeſtimans quinque iuſtice hortit. „Plurimum, eſt namque in ea ſpe, ſummo oporteret, vt ſcias quae prima cauſa longinqua ad Bud ſunt figurae caeleſtes, et propinquae diſpoſitiones terreſtres, et quam faciunt occaſſione virtutes agentes caeleſtes, et propinquae diſpoſitiones terreſtres, humidam valetudinem aeris expellunt vapores et fumi ad ipſum, et ſpargunt in ipſo, et putrefaciunt ipſum cum caliditate debili eius." Haec ille primo quarti *tractatu quarto capitulo primo*, vbi aperte AVICENNA ſeuum, quae cauſas remotas peſtilentiae (quae eſt putrefacta aeris maligna cum venenoſa proprietate quam occultam nominant) ſunt formae caeleſtes, propinquas vero exhalationes et vapores terreſtres ſeu elementales ab aqua terra et cum aere admixta dicitis ipſum putrefacientes. Neque quicquam in medium proferam aut aliud ſerviſſe aequaperim habeo. Tu vero cum venas inuoluitur ſolus obſeruare, hereſes me u paucas in prohibitum quemquam tibi fuerit confabis. Au vero continenti onis magnae peſtes alterant, aſtronomiarum ſatis monſtrat peritia, qua et per vulgum poſt aliquas curſus annorum ad ſenſum ſenſibiliter ſerpa compertum eſt. Tu ſolus ſocer pendia haec quaecunque etiam erubuiſſe voquam, MAXIMILIANUM Romanorum regem, cum modo, quo quadraginta tertio. Haec namque cauſa ordinata eſt eorum, quae in mundo iuſſuſt, ille vero arbitrio et natura regit. AVICENNAM etiam aliud intelligere voluiſti, cum ait: *Sunt autem cauſae caeleſtes neceſſariae facientes illud.* Ecce, quam pertinax inuenior nunc AVICENNAE intendiſſe cauſas caeleſtes per accidens facere ad corruptionem aeris, ad quam peſtis ſubſequitur, cuius ſequela eſt, reliquae quoque tranſmutationis eorum in ſphaera actiuorum et paſſiuorum caelum cauſas per accidens eſſe. Quod ſi ARISTOTELIS vulgaria ſententia in priore meteorum hac clarius non confutaret, monſtrarem lateus. Sed de re manifeſta non parum cardet diſceptare.

Cum autem caelum ſecundum certas conſtitutiones et ſubſequentes voluntates in contraria peſtes quarque cauſare dixerim, ut ſit peruerſe et puerilitet obiicis. At neque optime cauſare putaſſes. Aut namque, totum caelum intellexerim etc. Cum autem ipſum AVICENNAM aerem in ſubſtantia corrumpi absque manifeſta alteratione qualitatum dixeris, ſicut verba AVICENNAE conſtrui, qualitatum alterationem nunquam, ſed manifeſtam et notabilem negaui. Licet namque aliqua ſit ita medica, denique ſaepe eſt, vt ſenſum lateat, videas autem ipſius aeris, qui inſenſibiliter corpora afficit, tantam aegritudinem, qualis eſt peſtis, cauſa idonea eſſe poteſt, niſi occulta illa venenoſa mediante a caelo in aera genitus concurrat. Haec eſſi non clariuſculus puer, immo grandaeuus dicat, plus lumen nunc adverſiſſe non patet. Subiungis denique complexionem calidam et humidam ad temperamen reduci, ſub atque comprehendi. Quod medicorum nemo vnquam ſunt. Falſe ad hoc GALIENI AVICENNAEQUE teſtimonia aliss, cum nunquam eorum ſcripta literant. Sed tu omnia pro-

[illegible] et [illegible] complexionem, [illegible] et reliquas res medicinales, profunda. [illegible] calida et humida [illegible] quamvis temperata [illegible] [illegible] aër [illegible] calidum et humidum temperatum [illegible] Quod licet verum sit, apud medicos autem aër temperatus dicitur comparatione corporis humani, [illegible] [illegible] Circumloqui [illegible] [illegible] per nigrum circumloqueris, laudare non debebam.

De particulari [illegible] [illegible] Cur nunquam [illegible] [illegible] [illegible] Esse enim [illegible] Postquam [illegible] [illegible] Etiam medici afferunt. Quod si [illegible] [illegible] [illegible] sed corporalem, [illegible] ex verbis AVICENNAE saepe adductis liquido satis claret.

Confutatio confutationum D. M. MELLERSTADT circa corollarium primum conclusionis tertiae.

[illegible] pestem [illegible] terrestribus [illegible] defectum [illegible] Coelum [illegible] causa, [illegible] Nonne [illegible] alter et alter [illegible] [illegible] [illegible] temperamento? Hoc ipso [illegible] [illegible] [illegible] PLINIUM [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] oculos a veritate avertisset?

Confutatio confutationum D. M. MELLERSTADT circa secundum corollarium conclusionis tertiae.

[illegible] prudentia [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] ex aëre corruptione [illegible]* [illegible] (quatenus in ethica) AVICENNAE verba [illegible] *[illegible]* [illegible] *Quoniam medicus [illegible]* [illegible]

licet medicus non possit repugnare [illegible] tamen quas corruptio aëris non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Haec ISAAC. [illegible] AVICENNA *primi quarti capitulo proprio dicit, Quandoque accidunt [illegible]* [illegible] *et aquas.*

Nonne et hos medicinae autores, quemadmodum [illegible] [illegible] magis futurum.

Praeterea vero, [illegible] [illegible] causas ignores? [illegible] [illegible] [illegible] causam, [illegible] [illegible] [illegible] *Medicinae [illegible] non est complexione sic, sed quae talis est, neque [illegible] [illegible] [illegible] regulante.* Haec MAGNA.

Haec secutus [illegible] doctrinam, [illegible] medico, calido et humido [illegible] pestem non prodire, verum [illegible] aliquod occultum [illegible] [illegible] [illegible] causam ipse, [illegible] ignoras.

Hoc et AVICENNA sentit, *secunda primi [illegible] [illegible] et substantia eius, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] haec est pestilentia.*

Ecce haec cum ceteris [illegible] HIPPOCRAS [illegible] pestiferos *[illegible] Aphorismorum [illegible]* [illegible] [illegible] et GALENO ipse, [illegible] [illegible] *Epidemiorum* de pestilentia et [illegible] Quod si libet, vide, commentatorem [illegible] [illegible] AVICENNA [illegible] [illegible] AVICENNA [illegible] [illegible] Sed quod GALIENUS *primo Prognosticorum* simpliciter, [illegible] [illegible] *[illegible] ex hoc [illegible]* [illegible] [illegible]

Mordaci ore tuo [illegible] haud parum me [illegible] [illegible] GALIENUS [illegible] *tertio de accidenti et morbo* ait, omne, quod extra naturam in corpore manet, aut est morbus, aut accidens cum morbo [illegible] [illegible] AVICENNAE *secunda primi capitulo [illegible]* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dari etiam, mo-

hanc ſcientiam eſſentialiter laudare operationem prouenire [illegible] ſed haec propterea occaſio, vt cauſa morbi per aegritudinem [illegible] et non prouenire primo. Etiam in praeclare et nobis commentatur medicinae, quam philoſophia naturali ſubalternentur principia, a egebant, et ſic medicinam nec quicquam demonſtrare nec comburbant poſſe procedendo, communis here recipit. Propria denique ex hoc non habens principia, tamen et aliud [illegible] vt ipſam principia curare palam aſſeras. Numquid et frena ſictitiam* principia medicorum propria habere principia negabis? Nonne et probe alia errata deſcamenta et magis luſtrauit eſſentiali? Quam denique doctrinam [illegible] ſi pro ſimiliana tua doctrina quidquam aduerſi docetur, ſi ipſum reſtituas nullum querieris. Et notare errores apertos, quos nunc in philoſophia, nunc in medicina [illegible] tua nuſſa loquuntur, tali ſimilitudine nomina? Num de medico praecepta in medicina ducerent? Tu ſane meliſſe, nihi conſitis, tamen denique non iudicio, quod hoc in me agebis, nihil quaero principii ſeruans? Quod tibi quam glorioſum vitam ali? Si doctior quam ſuceres, reuera longe tu periciores non poteras ſolidam conſiſtere. Nam ego ſcientiam ſeorſim, qui docuit, in vrbibus ſemel medicum debere morari, aliis et aegrorum coque peculae lucere amplius. Neuquam et principem (ſi licuiſſet) negare ali ſunt ſtipendia. Vale, quae quae verba, [illegible] monſtrares peritum, et certe ſecum, quam ſumma et ſolam, et vnicam operam longe maior tibi creuiſſe.

Confutatio conſiliorum D. M. MELLERSTADT *circa concluſionem impertinentiam.*

Latius hic deungari opus eſſet, ſi cuncta errata ac dicta ſtrenis remouere vallem, quod nos in me ſoluta, ventum GALIENVM, AVICENNAM, PETRVM DE ABANO conſtitiſque artis medicae peritiores, quos omnes academiae ſtudiola verſitas ante et aduerſatur, commentarios et. Ni hoc mihi perſuaſum, has ſtropas ac nateptes tuas cauillationes nunquam, niſi mendacio imperitorum acceptarum, quibus GALIENI partibus in aliquare, cum de imperitorum doctrina non parum laudare videtis PETRVM DE ABANO, ſicut ignarum penitusque neglectum praetereundum eſſe.

Quae omnia non [illegible] ille, ſed ingratum tam temerarie ſieri arbitror, ſumma eſſe gloriam necunculis exiſtimas. Quod ſi te ille non ſolum aequare, ſed etiam longe anteferre crediderat, hanc ſolantur adeoſum. Si (vt opinor) occaſione TASILLA, cuius GALIENVS primo *de ingenio ſanitatis* meminit, qui inter medicos laudatos HIPPOCRATEM egregium nominem, ſe ſibi poſſe aliquid laudis tamen ſuum inter ſatellites hominesque inueteratum certe per non pauci admirati ſit omni ameregem non viſae doctrinae tuae neque vehementer laudatum vt pueri [illegible] ſuum, magiſte animum. Faculas hoc malum commitis, qui artea proferatur, prouoquum deliceremus praeceptores audirint quatuis futurum ſententias pro arbitrio interpretari, ſeluaquam mentem autem habeant, non intellecta ſic falſa abuerere atque abominari. O hominem ignarum! O mentem corruptam recleque aliebaro galliloque artis explanationem ſummam!

Quod ſi, praeter ſententias maiorum, diuerſas aſtrologiam ſcientiam veſtiumque, immo neceſſarium medico [illegible] (eos) in arte verba neque numerabilis. Haec praecipua in ſuo ſecretis ſecretorum accepere, cum poſt longum de aſtronomiae volumen admirabilem loquitur. *Et conueniunt ſapientes medicorum, quod per omnes temporum et aeris, et aquarum et complexionem et aegritudinum ex motu planetarum mutantur cum in longitudine et latitudine conſiſtunt.* Nec minus videnda eſt apertiſſima ipſius HALI auctoritate librum HIPPOCRATIS. Ait enim ibidem HALI ERNS, *medicorum optimus, quomodo medicus eſt qui aſtronomiam ignorat, eſt enim tanquam caecus* [illegible] *ista examinans, hoc vt aeque vniuerſaliter coſpitiens, pro qualibet bene mutaque apparentias ſuperſtiteſ et in vnde et ſicutur* [illegible] *Nullus homo ſe committere debet in manus illius, qui non eſt medicus perfectus, nec nomen medici meretur deinceps. Cognoſci ergo, quod opus erat ſtudenda aſtronomia, et aſpectibus in libro* HIPPOCRATIS, *et vnum librum paruum, ſed optimum. Quem qui bene ſciuerit, efficietur magnus, et eſt valde neceſſarium omnibus medicis.* HAEC HALY.

Eſſem rerum infinitum amplius, ſi vos et hora omnia in medium deducendi ſuſcepiſſem. Ad concluſionem ipſam in la natu venio, [illegible] et periculorum tuum ambitionem. Neque differendum ſermonum ſum. Num cum tibi ex aſtronomis PTOLOMAEVM, ex medicis GALIENVM, ex philoſophis PETRVM DE ABANO allegarem, hos omnes, quorum neque (niſi vitiis illi loqueretur) opera ſcholaris dixiſſe poſſes. Superſtitiſſimi tua praeſumptio erraviſſe dicere tulerit. O ſtultum ingenium! O mihi baccalaureatus [illegible] eloquentiſque auctore digna, quod [illegible] efficiat, vt eorum in arte medica conformiſſimus in naturaliter praecepta non habes! GALIENVM ſcilicet et PETRVM DE ABANO. Verum denique in mentem homo vulgari et nugatis, vt IANNVS ait, ARISTOTELES, quam praecedit non ego haud admiserat, [illegible] Ipſe I. *Profeſſorem aſtrologium* [illegible] opere dicit, cum [illegible] *Amplius aſtrologus* [illegible] *eſt pars* [illegible] Neque enim debeo nominatum. Dueſcas etiam demonſtrare ſacratiorum non facie. Num [illegible] figuram, quod in aſtronomia [illegible] eſt etiam ſecundi, pars aſtrologorum. Partes etiam medicina de rebus ſpeculat pro parte vna [illegible] pro altera vero operandi modum pura, digerendo, minuendo, [illegible], confortando, amplificando.

Vna denique ſcientia et habente vnum, de quo ne nemo ambigat, aſtrologum et aſtronomum vnum, ſed quam aſſerciorem proponat. [illegible] Non ſi aſtrologi tamen multorum, quantumuis reliquas ſcientias quam quodam rationum ſorte mentem et aliorum imperite [illegible] qui ad magiſterium uſque aſpirantibus, [illegible] tradiderit nobis aſſeris, tribuenti. Difficile eſt tamen. Sic [illegible] ſi ſolae agere infamatum, impoſſibile, non erit. Quoties numquam ſcientias [illegible] aperuerunt indignatorem requirere. Tamen circuli quandoque et alia imaginatione in aſtronomia, nec vana ſunt, cum etiam realia ponere caeli ſunt. Sicut duodecim ſigna, ſtellae fixae, quibus [illegible] Praeterea quod diuerſa variat dicta in arte vnaeſi perfectionis. Nam ſi ex rei natura, pura terrae diſpoſitione, variat [illegible], Vbicunque enim quis conſtituatur? Semper ſex ſigna ſupra terram, et ſex infra habebit, licet propter obliquitatem zodiaci ſigna aequaliter non ſibi videntur in domus. Oportet namque cuſpides ad terras ſubiere arc. Dabis ergo aſtrologus cuſtem a rebus, et non ab imaginatione ſolum procedentes et ſic abſtrahere, cum etiam ſecundum philoſophum, vt ſupra, non eſt mendacium. Nam mathematicae ſcientiae a materia abſtrahuntur, in primo gradu ſunt certitudinis.

Velim et ego tua bona ſubſiſteret opinio. Salubrius, quae nobis procedentes aſtrologorum iudiciis. Sed quis diſſiteri poterit, quod etiam vulgo maniſeſtiſſimae ſunt conſuetudines? Namque et morbos diſtinctius per annos iudicio nobis [illegible]. Quare aſtrologia, quae ſit de [illegible] quam ſemper, aut vt plurimum contingunt, ſcientia eſt dependentur. [illegible] ſi in applicatione artifex quandoque fallatur, cum medicis lucem et alii medici quandoque fallibiles [illegible], etſi in [illegible] ſorte imperitiori) aliis [illegible] magis oberraſſe [illegible] derogare auctoritati. Nam et medicus, et aſtronomus ex cauſa aſſectus, et a contrario vt plurimum iudicant, et in propter medicum non nomine in perſona et [illegible] potuisse. Si tibi non modo multum curioſus ſententia dignus videtur ſic apertum medicina aſpectibus non obſeruatis in brutis velum de minibus minime. Quod ſi in hominibus in coniunctione aut oppoſitione luminarium purgat, venaeſe in brachio aeneum, lenta (aegrum ei aſſiſtente) et ut ſenſu eandem caecum, peſſimum eundem, et permanens mirari. Maioribus enim ſillem [illegible], [illegible] habeo. Certiſſimum eſſet nullum [illegible] qui de errore ſuſpectus habeatur. Tu denique ſtilus ſuper auctores, et valeas prophetia [illegible] ſuccendis et redimitum apertiſſima conuiſſus, ciais et nomenclaturis [illegible] tuae aliis [illegible]. An ignorans, prudentis primum fore ſignum errorem cognoſcere? Peru quam in contempera cella atque obſeruate in philoſophia ſi plus digeſſerit, quam PETRVM DE ABANO, qui vtrinque ſtudiiſe legerunt, ſedicem. Tua vero non vana [illegible] verum etiam odiala in multis aliis ſententiis, quorum aliis multibus doctomanis voluere vulgi plerumque ac animum dedicaſſe corporum eſſet, ſemper et ego moleſtias. Hyeronymus ſi [illegible] ignorantiae, ex libro eius de rega-

egoriſtae te nonnullis alis, ſi quandoque his operam impenderet, ſana ubi conſuluit. Quae tum etiam omni medico conferat multiſtudo ſcripto creditum eſt. Nam ſecunda priori latitudinem terrarum et coeruleum res caeleſtes, aerem quando tempeſtati, plani docetur. Medico eſt potiora hic teſtamento maxime ſerui, diuturna poſt . . . poſitorum et chirurgiam deprehendunt. Earum medicus aerem obſervari, diuturni ſtudebit ſecundum contrariam in curando, vera pro-eſt ſe[*] magis.

Secundo vero nunquid prudens ſaltem medicus ſcrutatum male ſub ſpecie miſerabili? Tertio vero ſcilicet ſe nullo abſtrahendo aliquis. Revera haec ſi non eo operiſſi, admodum maior. An vero veſtem maiore et membrum inſtruitur, luna cuiuſque in quoque Zodiaco, membrum corporis reſpondere? Tamen hi ſunt unus deudicent. Ego quantum experientia capere potui, longe diſparia eſſe comperiebam. ABSCLABIS enim quam diu iſe medicinam tradiderit, neque tam diſſeritur inter, quam medico neceſſarium ſit, ſiam comprehendere conantur. Et quae dubitabis, vt eo cogoſcendo valebat? Crede mihi malum et diſſimile, et intellige. De leamponete autem admiſiſtratione ſcrutare nudiet ſequeris. Scammoneu enim etſi ſua occulta proprietate, qua i ſine ſingularis caeli influentia vim habet, ex ſe ſemper operari poſſit ab id aegro indifferenter danda, vtilque tempora non modica obſervanda ſit, ex mente loquens errat. Contrario de proceſſu loquor, non coctio quo quemdoque cogitetur, priusquam digeratur, eveniret, ita et venam, malo vt vatur nocumentum, moſdidere. Haec non ars, ſed rerum circumſtantiam adſtrictionum. Quod ſi praedictionem medicus nihil ex aſtris accipere dicit, hoc ipſo dicto ILLASIE in *Centiloquio* falſum eſſe clarere eum ait, *craſes malae quibusdam fieri propter acceſſum planetarum ad loca nativitatis infortunata.* Similiter, ſi capere quis vellet, iuſtum coniunctio trium ſuperiorum planetarum in cancro ſi nihil mali ei nocuit ex morbo attulerit, laudabo ſtatim pro eo ſententiam. Interea autem, non opinionem etiam quamvis me obſervaturum certam habeo.

Deorum cum de philoſophiis tali ſermo habendus eſſe, theologiam ſuſmulus. Quare ſi de cancello vulgo declamaſſis commendatur vtique. Nobis hoc alio habendo recte eſt. Quod enim neque dicere neque bonum ſeminis ſaluator dixit, nihil obſtat. Recte enim ſapientia duae de cauſis ſecundis loquitur, prima nunquam ſtabunt, altera parte ſine medio effectus eſſe ex ſeduceat valuerit, et dei opus eſſe arguerer. Pravos omnique dei promiſſo, timore et hodie circumſpecte aſtronomicae quavis aere probe vivitur. Nemo ſapiens, etiam theologus doctus, vnquam prohibuit. Cum autem in eum ſaluatem praeſupſus more vulgi omnia in primam cauſam immediate referenda ſerſu quaerens ignem et ſolem non calefacere dicit. Sed per deum, quam *digna philoſopho ſententia!* O quam verus eſt ſententia ANAXAGORAE, homo totius mensi! Quaerens impoſſibilia in perſuaſione ſtabilis, non magis quam ego, laboraſſes, atque hominibus longe contendiſſes. Theſin ſacram ſupereſſe ex dei mente aliquam potentia omnia poſſe fieri, cum ignoro. Ordinatis denique cauſis, eos ſubeſſe, quis dubitat? De quibus bruti eſſe ſolennior! pro quibus noſtra diſputatio ſit aperi cauſſis quam in ſcholis philoſophorum et ſtudioſorum palam diſſerimus.

Prognoſticon vero Baſilienſe ſidis me vidiſſe afferis. Medicinam profecto pro quo, quantum expediebat, aſtronomiae inſudaui. Quapropter prodiciſſe ſuper eum deferendum tamen exacti haud ſcrutemur. GUIDO BONATUS de ſcientiae demonſtratiuae loquens, theatrum in nullo loco. Nec pro theologo de deo demonſtrare velle contendere. Haec itaque Cameracenſis PETRUS theologice aſtrologicum non admiſſet penabat. Effectus omneque per eam oſtendi opera ſunt ſummi dei, divinae prudentiae, per media cauſae effecta. Verum namque vere ſemper confirmo, ſi et illo lumine et loco dei gloriam intellegamus. Nam et motibus et caeli figurae ceterisque nomen veneratem et admirationem vnilatoribus in dei cognitionem manuducuntur. Idem et DAVID et Apoſtolus teſtatur, vno longe durior, item per humanis ſcientiae aſtronomia ad haec apoſtoli, quamque aliae poſſunt, dignoſcitur. Recteque etenim magis ſapientem ſolicem vnicam ARISTOTELIS *decimo Ethicorum* arbitrabatur. Quamobrem et cum PETRO DE ALIACO aſtronomiae naturalem theologiam ſuntelam cum pertinet eo cognitionem operum, at tandem per media cauſas ad primae cognitionem nos perducit. Quam quidem ſcanti ei culum dei ex nullo ſequitur, neque fidelis ſi ſcribi debes. Haec denique cum longe praeter adiutorium dicere compellor, loculus qui poteſt (cum de magis non ſint) retexabimur. Theſin ſacram commendationem, quorum cauſa commiſſa eſt, ex aequo relinquo.

His vale, et modeſtiae diſpute, ſi libet. De fraterno tuo commentorio, quod mihi (vt ſcribis) ſcripſerit ei, eos, quos debes, gratias habeo, quae ſi mihi eruditius tuis comparando eſſet, gratiores ſuiſſent. Tu enim, ſi ſapere, alterius ſententiae ſuſpiciſſe debuiſſes. Suſpecta enim eſt, quam ipſe ſingulis opinio laus habuit. Terminos vae expoſuerim, iterum conſenti. Porrides, eum doctorum in repetitus harum re verum genera. Haec inexpertibus verſabor. Si poetarum more hoc ut intuem, neque per ius imputabit eo ſignificaris partibus grammaticae cauſae vſu non ſum. Quid literati poſſunt cum inter ſcribendum varia applicari? Non eſt, quod medicum in hoc iudicare debeat. Si membra vulgari verbo in conueneris, ſuperatus non ſis forte aeſtimabis.

Concluſio operis.

Vos denique, artis medicae et patres, et maiores praeſtantiſſimi, mente demiſſa adhortor et oro: meam haec ſcripta ex modeſtiore et eligantiore, quo per iſta, receduto dignemini, libertate et noble edicio, vite noſtrum gratiam. Magis vos et ſtores depoſco. Haec ſidereſſunt de more meo contentionem barbare, ſuaque ſubtiliter diuulgare conabor vtique. Veſtrum hoc munere palam praeſteam vobiſque, ſieri neque neceſſaribus contra. Pro eo denique ingenium et vires, vel prudentiſſimos moderatoribus, offero et cedo.

XXI.

ANTONIVS BENIVENIVS y).

Naturalia eroſa et clauſa.

Mulierem etiam vidimus, cui morbus, quem vulgo *gallicum* appellant, *totam naſum eroſerat et ſic corio medio, quicquid eroſum fuerat, vis laudem ſimiliter obtutus. Integer ſola vnum, et eo ex parte quidem foraminis reddebatur.* Hinc nos (propterea quod cultum ipſe aliter eſſet, quam vt circumretis diſcrimine intus poſſe ſubmoveremus) conſuluimus vt ſecuritas potius viueret, quam tanto ſe periculo exponere vellet.

XXII.

PETRVS PINCTOR z).

Cum vnumquodque individuum ſua certa menſura ſui periodo, atque vniuersalque vita determinata ſit atque praefixa quae natura continentia eſt conſumens, licet mors a natura non intendatur, tamen nihil ſui ipſius corruptionem appetat. Imo appetens durare et immortali ſemper intendit, ex quo naturaliter vnumquod-

y) *De Abditis Morbo* . . . *Obſ.* 31 p. 233 in *Sectionis Longi Medici* [illegible] *de* [illegible] *Andr. Cratandrum* [illegible] XXIX. [illegible] 1497 [illegible] [illegible] 1501.

z) *Tractatus de morbo foedo et occulto* [illegible] *Vol.* [illegible] Claud. Alessio [illegible] Cl. Cirillo [illegible] (*De Sulph. Vincular* [illegible] p. 192 ed. Venet.) [illegible] (*Cosmo* ap. *Hensler* l. c. p. 54.) [illegible]

[illegible] *Juſtitiae* [illegible] et [illegible] 1493 *in Europa* [illegible] *Hensler* l. c. [illegible] *Lib. Aggregator* [illegible] *Romae* ap. *Euchar. Silber* 1499. [illegible]

Digitized by Google

quodque sel similis est productum, quae vivere videtis est formae vigetque vaporer est esse. Omne etenim animal vivit in permixtione morte debilitatur, (Ite [illegible] ita textor) eundemque hominibus naturale esse infimum est [illegible]. Haec de anima secundo sullissime sunt referata. Subiungam quidem sapiens Aristoteles loquitur: scribere bene, verum, et feliciter [illegible] oportet [illegible] eo quod in educatum philosophiae semper ill [illegible] condigeret in sententias. Nota nihil [illegible] est, quod in primitivo veris. Natura itaque breviter ab eo, quod antiquius fuit, inter debilitavit quia cum prodigia [illegible] pro [illegible] suo principio. (Libro de caelo et mundo. Aristotele requiete.) Nam humana natura a sui principio multum desistit, ut patet ab Adam sui a Deo. Amplius natura humana debilitata est ab eo, quod antiquorum existebat, ut leguntur legem, et praecipue Moisiae, eorum, quoniam nos [illegible] homines a mundi generatione et [illegible] productis longissimo vitae existentes [illegible] Novis generibus collegitur.

Non te latere arbitror, Clementissime Pontifex maxime Alexander sexte, quem necessariis motibus [illegible] medicinae regulas, quam non inventas veteres [illegible] operari. Dilivium namque potius, quam hi arcum videre [illegible] humani corporis intelligere [illegible] [illegible] debere operari, vel recte [illegible] opera [illegible]. In hac mundi [illegible] [illegible] [illegible], quae hominem hoc nostra vita ex complexione [illegible] compositionis ex valentia imperfectione varia et innumerabilibus sive morborum speciebus cumere vegetam, sunt nam esse temporibus corporis humanum aegritudinibus [illegible] [illegible].

Siquidem ab anno 1494, usque ad praesentem annum 1496 quidam morbus [illegible] diversis doloribus speciebus in diversis membrorum corporis partibus, pustularum diversarum [illegible] in magnitudine et [illegible], in cute corporum humanorum nascentium, terribiliter gentium multitudinem [illegible] [illegible] Gallici morbus vocatur. In [illegible] vero [illegible] [illegible] imperfectum, vel omnes homines aliarum regionum aliud nomen. Diversi [illegible] doctissimi medicinae doctores nil de morbo, neque de causa eius aliquid scripserunt, neque curare hi tempori invenerunt. Qui tamen morbus ab influentia Saturni et Martis secundum opinionem [illegible] [illegible] ab magna causa ex diversis philosophorum medicorumque sententiis [illegible] primumque [illegible] causas [illegible] ex parte stellarum futurarum in [illegible] consentiunt caeli [illegible] [illegible] ob hodie [illegible] cum [illegible] et Zodiaci signorum Saturni et Jovis, Martis et Saturni, et eclipsibus solaribus et lunaribus usque in [illegible] [illegible] declaratur. De hoc autem morbo non tantum nomen, sed aliquid quidquam [illegible] in medicorum aliorum, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quid enim praesumunt, quid [illegible], quod enim [illegible] [illegible] quam in hoc morbo versari, et continue in eis [illegible], quibus ratione defectibus assidue vegetantibus ingenii [illegible] [illegible] subsequentur quorum, et corpore nostri homo [illegible] debilis, itaque quietem [illegible] quantum ingenii [illegible], [illegible] magnitudo et literarum doctrina aetatis nostrae ceteros antecessit in sanandis corporibus humana experientia nostrique continentibus quotidie [illegible] valeamus. Verum quid carius ubique melius [illegible], quam brevissime loqui, quoniam brevia citius proferuntur, facilius cognoscuntur, [illegible] memoriae commendantur. (*Illi de regimine sanitatis* Galeno narrante.) Quod autem in hoc morbo existimamus, illud cum [illegible] eorum clarum facere hoc [illegible] cum eis, quae visa sunt ad [illegible] materiam [illegible]. Cui placet itaque director naturae, deus, linguarum [illegible] [illegible] [illegible] spiritum ad expositionem causae tante morbi ignoti ad [illegible] [illegible] intellectum [illegible] [illegible], ingeniumque meum illustret.

Propter admirari Graeci et Aegyptii inceperunt philosophari, ex qua admiratione studium philosophiae [illegible] exordium. Nam cum homo intellectualis esse dicatur, et eius intellectum compositum [illegible] divisionum rerum esse [illegible], ex compositione aut divisione admiratio sequitur, [illegible] rerum ignorantur. Per quam quidem admirationem ad inquisitionem causae pervenitur, in qua [illegible] [illegible] componitur. Per id, quod [illegible] [illegible], ad [illegible] ignoti devenitur. Volenti ergo philosophari vehementer de admirabilibus philosophiae summa necessitas est admirari, quae in singulis partibus philosophiae pertractantur. Amplius scientiam est pro declaratione [illegible] debiti, quod in qualibet scientia, cuius sunt principia causae et elementa, intelligere et scire oportet ea, quae in illa scientia tractantur vel considerantur ex cognitione eorum. Nam opinamur unum quodque scire, dum principia [illegible] causas et elementa cognoscimus, quia cum scientia illa [illegible] cognoscimus principium, a quo est, et causam, propter quam est, et elementa, per quae et ex quibus est. Et scire debes pro praesenti speculatione, quod per principium intelligi debet causa efficiens, quae est principium, unde motus, et per causam intelligenda est causa finalis, quae est principalissima [illegible], et per elementa intelligendae sunt causae formales et materiales, quae ingrediuntur rei constitutionem, et sic haec tria habent se quodam ordine, ita quod principium est [illegible], quam causa, et causa est [illegible] elementis. Eorumque intelligendum est, quod differentia est inter intelligere et scire. Nam intelligere pertinet ad simplicem apprehensionem intellectus, secundum quam formatur [illegible]. Scire autem pertinet ad intellectum dividentem, et componentem, et discurrentem de uno ad ignotum, ergo sequitur, quod, cognitum praedictis, [illegible] [illegible] [illegible] de quacunque re.

Advertendum tamen est, quod non contingit, nos aliquid ita perfecte scire, sicut Deus est intelligentia, quia habitus intelligentiae clarus est et perspicacior, quam habitus nostri intellectus, et per consequens nostro [illegible] videt. Amplius attentione dignum est, quod nostra cognitio incipit [illegible] sensu, [illegible] oportet unumquodque intelligentem phantasmata speculari, et hoc [illegible], quo est [illegible] [illegible] [illegible] demonstrationem, quia natura propter [illegible] nostri intellectus ad sensum omnis nostra cognitio inchoari debet [illegible], ad ampliorem declarationem huius [illegible] [illegible] modis contingit verum nobis fieri ex [illegible]. Primo modo abstrahitur, quod ex notitia substantiae sensibilis [illegible] notitiam substantiae ex [illegible] quae abstracta [illegible] in intellectum substantiae, non intelligendo sensibilia, quibus subsistit. Secundo modo [illegible], [illegible] ex notitia sensibilium [illegible] [illegible] [illegible] sensibilia, [illegible] ex sensibilibus [illegible]. Sicut [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] species [illegible] [illegible]. Tertio modo [illegible] et [illegible] intellectus fit ex sensibus. Nam dicit Aristoteles *tertio de anima*, quod sicut color est obiectum visus, ita phantasma est obiectum intellectus, quia oportet unumquemque intelligentem phantasmata speculari. Intelligendum tamen est, per [illegible] ante [illegible] [illegible] de cognitione rei ignotae devenire ad eius cognitionem per admirationem [illegible], quae in partibus philosophiae pertractantur. Et sic de [illegible] philosophiae summa necessitas est, admirari [illegible], quod ad [illegible], quod notum est, [illegible] ignoti pervenire. Sicque etiam in medicina contingit, quod per admirationem [illegible] [illegible] nobis ignotae devenire possumus ad cognitionem ipsius, sicut etiam hoc tempore.

Siquidem ab anno 1494, usque ad praesentem annum 1496 adhuc [illegible] quidam morbus, qui a vulgo in [illegible] [illegible] appellatur morbus gallicus, hac ratione, quod [illegible] Gallici, ad [illegible] [illegible] [illegible] a sua regione Gallica, hoc morbo infecti infectionem [illegible] [illegible] [illegible], et multitudinem gentium ipsius urbis per contagium [illegible]. Et [illegible] [illegible] notitiam [illegible], quod ipse morbus gentis [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] diversa nomina de eo imposita fuere.

Notandum est, quod hic morbus non pervenit solum a contagione, sed vera causa eius [illegible] [illegible] fuit aliqua influentia stellarum [illegible], quae nobis visum et certificatum fuit fuisse causam [illegible] conjunctionum planetarum et eclipsis solis, [illegible] [illegible] [illegible] ipsis in casu secundo de [illegible] demonstrabimus.

Propterea de hoc morbo, nec de causa efficiente formali, materiali, nec [illegible], [illegible] moderni medici certam cognitionem dederunt, nec de nomine et qualitate eius aliquid veridice dixerunt, nec scripserunt, verum quod [illegible] in Ioanne Alexandrino commentum secundo epidimiarum de quibusdam morbis [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], quod phlegma

Digitized by Google

phlmatis ſunt a profundo carnis aggredientio et carnem corrodentio, exeuntibus venis, quae cutem ſiliunt hedias etc. Sed in veritate in hoc morbo nunc communi ab AVICENNA non ſunt talia et conſuetae ſigurae ſcripta in morbo gallico, ſi bene dicta AVICENNAE et IOHANNIS ALEXANDRINI ſeruentur ſiuerit. Verumtamen PLINIVS libr XXVI capite primo ſcribit de quodam morbo, qui graece *lichene* appellatur, latine autem *mentagra*, quia aut a mento incipit. Cuius verba ſunt haec. *Senſit et facies hominum novos omnesque ultra priora morbos non Italiae modo, verum etiam universae, praecipue Europae universae, morbos eos quoque, nec tota Italia nec per Illiricum Galliaſve aut Hiſpanias magno opere vagans*, sed *alibi, quam Romae circaque ſine dolore ilo aut ſine periculo vitae, ſed tanta ſoeditate, ut quaecunque mors praeferenda eſſet* etc. Sed de hoc quoque morbo ſecit mentionem MARTIALIS libro XI Epiſtola ad Baſſum ſic ait. *Non vitreus aere* (id eſt morbos serpiginose) *puſtulaque lucenter* (id eſt, puſtulae quae plenae ſanie lucent, tales ſunt in hoc morbo) *nec triſte mentum* (id eſt, aegrum mentum, quia primi incipiunt puſtulae a mento) *ſordidaque lichenes* (id eſt ſoedi, quia iſte morbus eſt ſoediſſimus) Item MARTIALIS libro primo, epiſtola de LISTO, qui ſe interfecit propter ultimam paſſionem illius morbi, ſic ait:

> *Indignas premeret poſtquam cum tabida fauces*
> *Inque ipſos vultus ſerperet atra lues,*

id eſt, haberetque et lues atra lues, id eſt, morbus iſte foedus et contagioſus. Non conſtat eſſe contagioſum, ideo MARTIALIS ſupra ait, *poſtea tabida*, id eſt, contagioſa. Oſtendit enim PLINIVS libro et cap. ſuperius dictis, quod iſte morbus ſuit in medio imperii TIBERII CLAVDII Imperatoris et ſecundum MARTIALEM XI Epiſtola ad Baſſum. Morbus pervenit ad tempore DOMITIANI Imperatoris, et illum morbum PLINIVS et MARTIALIS graece nominaverunt *lichenem*, latine autem *mentagram*, quia erat a mento incipit. Ipſi autem dicunt, quod iſte morbus eſt acerrimus et foedus, incipiensque a mento, et totam faciem occupans, praeter oculos. Poſtea vero deſcendit in collo, et pectus, et manus foede eius faciunt. Sed ſecundum MARTIALEM puſtulae in diſtinctis locis erant *lucentes*, id eſt, plenae ſanie, quod non ſacere faciebat. Sed ſecundum PLINIVM hic morbus erat foedus et ſine dolore quidem aliquo ſine periculo vitae, ſed tanta ſoeditate, et quaecunque mors praeferenda eſſet. Idem PLINIVS in libro XXVI cap. III. ponit multa remedia contra hunc morbum. Haec ſunt igitur, quae praedicti doctores de hoc morbo ſcripſerunt, veruntamen inter ipſos eſt differentia, quoniam PLINIVS dicit, quod in iſto morbo nullum dolorem patiuntur. MARTIALIS vero nil de dolore dicit, ſed ſcribit, quod puſtulae erant lucentes, id eſt, plenae ſanie. In his autem ſignis ſunt differentes in aliis vero concordant. Propterea nobis neceſſarium fuit inquirere, ſi iſtius morbus, a PLINIO et a MARTIALI graece vocatus *lichenes*, vel latine *mentagra*, ſit *ſimilis morbo contingenti in iſto tempore concurſi ab anno 1494. usque ad ſuum annum 1499. et per amplius tempus gentes affligentis*.

Ad hoc declarandum attendendum diligenter eſt, quod morbus *nunc contingens eſt foedus*, *importans diverſa accidentia*, praecipue *dolores* acerrimos et *atrociſſimos*, id eſt plurimos. Sed aliqui nullum dolorem patiuntur, ſed *habent puſtulas diverſarum modorum in magnitudine et parvitate*. In aliquibus enim ſunt multae numero, in aliquibus pauce, et in aliquibus iſtae puſtulae occupant totum caput et totam faciem, ſed omnia alia membra totius corporis ſunt munda. In aliis totum ventrem occupant, et vel in aliis membris totius valetur corporis exeunt. In pluribus autem occupant manus et labias, et ſimiliter in aliquibus iſtae puſtulae per totum corpus diſſeminantur etc.

Pro integra doctrina iſtius morbi ſoedi et occulti, quantum ad cognitionem eius nobis neceſſarium eſt inquirere, quid res, et quid nominis ſit iſtius morbus. Secundo ſcientiam utilitatis, ex quo humore vel ex qua materia antecedente et conſiſtentia cauſantur iſte morbus ſoedus et occultus. Tertio clarificationem intendimus facere de cauſis generalibus et particularibus adventus huius morbi. Quarto ponemus ſigna communia et propria adventus ipſius, deinde prognoſtica ad bonum et ad malum. Quarto autem praeſervationem et curationem ſcribere volumus. Sexto de correctione accidentium, et permanente de curatione dolens perveniens in diverſis membris corporis noſtrum demonſtrabimus. Secundum hanc diviſionem datam ponemus capitula.

CAPITVLVM I.

In quo demonſtrabitur, quid nominis, et quid rei ſit iſte morbus occultus et ſoedus

Circa primum capitulum advertendum eſt, quod nominis praedictus morbus decennis.

Licet enim a PLINIO et a MARTIALI in morbo contingente illo tempore et ipſis ſcriptis diebus graece lichenem, latine autem *mentagram*, attamen quia iſte *morbus nunc contingens eſt differens ab illo* aliud nomen imponemus in ſequente ipſius morbi quidditate vocatam ad inquirendam huius morbi nomen et quidditatem. Dignum ergo eſt redire ad ea, quae dicta ſunt ſuperius, videlicet quod ex admiratione ſtudium philoſophiae coepit exordium, per quam admirationem, per id, quod notum eſt, ad notitiam ignoti pervenitur, ſicut in ſingulis partibus philoſophiae decentiſſimum, eodemque modo in ſingulis medicinae partibus per admirationem vel ignorantiam per rem notam ſit demonſtratio. Itaque per notitiam morbi ignoti neceſſarium eſt pervenire per ea, quae nobis nota ſunt, utique per accidentia, nominata inſequentia. Verumtamen ad ſciendum verum et quidditatem ipſius morbi occurrentis illo tempore hominem, fundamentum accipiemus ab ARISTOTELE primo poſt. & primo cap. primo *de ſyllogiſmo* [illegible] *paragrapho*, ubi inquit: *quod ſanitas et aegritudo et animi* [illegible] *plerumque ſunt manifeſtae, plerumque occultae, quae non ſenſu, neque niſi per ſignificationes accidentium comprehenduntur*.

Sequitur ex hoc textu, quod, ſi aliqua aegritudo ſit ignota et occulta, non poteſt ſciri, nec cognoſci demonſtratione propter quid, ſed demonſtratione, ſcilicet quia ex ſignis ſive effectibus, ergo cognitio aegritudinis et ſ[illegible] earundem ſcitur per accidentia communia et propria, quae conferunt ad cognoſcendum quidditatem, quid eſt res, ut in prooemio de anima ARISTOTELIS. Sequitur ex hoc, quod non eſt neceſſarium medico cognoſcere aegritudinem ſolam, in quantum aegritudo eſt, quae ipſa non eſt per ſenſibilem operationum laeſionem, quam facit in corpore humano, ut AVICENNA et GALENVS in pluribus locis, ſed debet ſcire ſenſibiliter aegritudinem notitiam et ignotam nobis per accidentium ſignificationes, quae ſunt ſigna medico facienda veram notitiam morbi et cauſae eius. Idcirco hunc dicit AVICENNA, ubi ſupra quod ſanitas et aegritudo, et eorum cauſae plerumque ſunt manifeſtae, plerumque occultae, quae non ſenſu neque niſi per ſignificationes accidentium comprehenduntur.

Videndum igitur eſt ad rem nunc *concurrentis morbi et affligentis multitudinem hominum*, qui nobis occultus eſt et ignotus pluribus. Licitum enim eſt habere notitiam eſſentiae et quidditatis morbi per accidentium ſignificationes, quae notificant nobis eſſentiam et quidditatem morbi per effectum, quem inducunt.

Nam hic morbus per haec accidentia in principio demonſtratur.

Advertendum igitur eſt, quod *omnes ſignificationes accidentium alio modo occultis magis ſignificant ſuper diſpoſitione contra naturam tertiae ſpeciei variolarum, quae eſt* ALHASAEMATA quam ſuper alias diſpoſitiones contra naturam omnium puſtularum apparentium in cute totius omnium corporis. Utique *morſee*, *albaras* aliquando, *ulceroſas*, pura *lentigines*, *ſanguis mortuus*, *gutta roſacea*, *ſcabies*, *ſerpigo* impetigo et *malum mortuum* et conſimilia, et omnes iſtae infectiones cutis maculoſae, quia non differunt iſtae infectiones niſi in magnitudine et parvitate in ſitu et colore, et malum in materia. Et ideo, quod iſtae infectiones quandoque ſunt planae, et non habent inaequalitatem, nec ulcerationem. Si ſunt nigrae, vocantur *morſee*. Si albae, *albaras*. Si rubeae, *gutta roſacea*. Si magnae, vocantur panni. Si parvae, *lentigines*. Si vero non ſunt planae, ſed inaequales et ulceroſae, vocantur *ſcabies*, *ſerpigines* et impeti-

 gunt,

gitur. Tamen omnes leſſiones iſtis inæquales et vlceroſæ ſunt *de forma batbor [illegible]*. Incipiuntque primo leues, deinde in multis locis deinde dilatantur vlceribus ſquamoſis et ſordidis, quandoque apparentibus, quandoque occultis. Et quæ ſunt ſicæ dicuntur [illegible], et quæ ſunt mobiles, impetigines, quæ ſerpigines hinc inde mouentur, quas a vulgaribus dicuntur *ignis volagrius*. Hæc diſſiniuntur AVICENNA *ſen ſeptima quarti tract 4 cap.* 9. Lege igitur AVICENNAM, et videbis differentiam inter iſtas infectiones [illegible]. Propterea non curiſius in his ſermones prolongare. Veruntamen quæ *ſaphati eſt de forma batbor [illegible], et habet ſimilitudinem quandam cum iſto morbo nunc concurrenti* per ſigna poſita ab AVICENNA *ſen 7. quarti tract 3 cap. primo*, vbi inquit: *Saphati quidem incipiens eſt bothor paruum ſicum, leue, diuiſum in enumeratione licet*, deinde vlceratur *vlceribus cruſtoſis, et ſunt ad rubedinem declinantia et quandoque emittitur virus, et nominatur* [illegible] ſaphati humida. Et quandoque incipit et ſtruo ſicco, et multotiens apparet le [illegible], et euertitur vlceratur. Et cauſa quidem ſaphati eſt hereditas [illegible] et corruptio, quæ permiſcetur ſanguini, et humores ſunt groſſi [illegible]. Quam groſſum ſit apoſteme quod [illegible] ſalubre. Cauſa autem quæ de eo ſicca eſt, eſt humor melancholicus plurimus, cui permiſcetur humiditas nocua. Quare exceſſit ad cutem, et corrumpit et corrodit cum. *Saphati eſt de genere ſaphati malæ.* Sed aliæ ſunt vlcera melancolica, quæ apparent in cute ex eadem materia, ex qua ſunt [illegible], et [illegible] cum eius curationem. Veruntamen *ſcabies* eſt infectio cutis morboſa, aliquando ſquamoſa, aliquando pruriginoſa, aliquando ſicca, aliquando humida, aliquando ſquamoſa, et plurimum in extremitatibus magnam partem cutis [illegible] occupans. Cauſa ſcabiei licet humores corrupti in hepate generati, qui conuerſi in fumoſitatem et vaporem a virtute regitiua et corporis impetuoſe expelluntur. Vnde ſi vapor ſuerit melior [illegible] euaporans inſenſibiliter. Si autem non ſuerit [illegible] ut poſſet ſuaſiter depelli, conuertuntur in ſudorem. Si autem fuerit groſſa, generatur ſcabies. Si corrupta [illegible] vertitur, cauſatur pruritus; Si plus ſeruſcauit, generatur ſcabies. Si plus ſcabies ſœda. Si plus, *impetigo et ſerpigo*, ſique malum mortuum, eſt quando alias ſpecies ſcabiei quæ oritur ex melancolia [illegible], id eſt ex permixtione flegmatis ſalſi cum [illegible] et aliguedine et puſtulis cruſtoſis magnis ſœdis cum ſanie et corrugine et cum quadam inſenſibilitate, et cum inter ſuerint in eo [illegible] frequentius [illegible], ideoque quæ omnes dictæ infectiones, et omnes nocturnæ [illegible], in cute corporis humani, quæ ſunt vlceroſæ, et generatim ſaphati ſunt ſignificationes, id eſt *ſigna quæ manifeſtius morbo nunc concurrenti*. Propterea aliqui medici voluerunt dicere et affirmare *eſſe ſaphati ex eo quod habet puſtulas cruſtoſas, diuiſas in numeratione licet* etc.

Si quæ in veritate alia ſigna habet *morbus iſte nunc concurrens, diſtus et nominatus* ALCHUMATA *a)*, *quia alia accidentia*, id eſt, *ſigna, ſunt in hoc morbo, quæ non reperiuntur in omnibus infectionibus cutis vlceroſis, nunc in ſaphati, neque in malo mortuo*, et hoc demonſtrabo declarare AVICENNAE *p. d. p. p. ſcp. de ſubtilis [illegible]* ſequentis. Ea autem de quibus ſermonis [illegible] debet. Id eſt, docere, medicus ſunt ægritudines et earum cauſæ particulares, et earum ſigna, et qualiter ægritudo [illegible], et ſeruent conſeruationem, et cuiuſcunque eſſe earum curationem [illegible] ad illud declarandum demonſtrationem afferre debet, ipſam diuidendo, enumerando et complendo etc. Intelligit enim AVICENNA ſecundum expoſitionem GENTILIS hunc textum, quod quælibet ægritudines et earum cauſæ particulares ſunt occultæ per ſua accidentia propria et communia, quæ ſunt ſigna medico ægritudinum et cauſarum earum, cognoſcere ægritudines particulares, diuidendo, numerando et complendo.

Concludamus ad propoſitum *diſti morbi occulti nunc concurrentis. Intelligamus enim iſtum morbum eſſe tertiam ſpeciem variolarum, nominatam* ALCHUMATA, *ſcilicet diuidendo, numerando et complendo, et diuidendo ſigna propria*, quæ ſunt accidentia in ſummo patienti hanc ægritudinem, et ſigna communia, quæ ſunt accidentia patienti omnes infectiones vlceroſas contra naturam, et alias cum vlceroſas in cute corporis, præcipue *ſaphati*, *quæ quaſi conſimilia ſigna habet*. Veruntamen *alia ſigna ſunt in habentibus alchumata*, quam in prædictis infectionibus cutis vlceroſis, vt in malo mortuo. Etiam diuerſa ſigna ſunt in variolis et morbillis, ſicut inferius demonſtrabimus et alia accidentia, id eſt, *ſigna habet hic morbus alchumata, quæ non habent ſuperius diſti morbi, per maxime quæ patiuntur iſtud accidens occurrimus, ſcilicet dolores in diuerſis ſtructuris membrorum neruoſorum*. Et conſimiliter ſunt alia ſigna diuerſa a diſtis morbis cum vlceroſis, et ſic facta diuiſione ſignorum, et numerando et complendo dicimus et ſcimus concludentes, *quod eſt tertia ſpecies variolarum, quam doctores nominant alchumata*, et eſt alia ab aliis infectionibus cutis, et hoc demonſtrabimus, quando ſcribemus de cauſis generalibus et particularibus huius modi morbi, propterea quod alias cauſæ generales et particulares, quæ cauſant prædictum morbum, differentes ſunt a cauſis inferentibus alias vlceroſas cutis vlceroſas. Ex his diſtis declaratum eſt, quid nomina, et quid ſit ſiſte ſecretus occultus et ſœdus.

CAPITVLVM II

In quo notitiam facimus, ex qua materia antecedente vel remota conſiſtat iſte morbus ſœdus et crudus

Ad huius modi capituli elucidationem primo eſt neceſſarium declarare *duas ſpecies variolarum*, antequam *de tertia ſpecie* ſuum ſaciemus, ſcilicet *de alchumata*, etiam, vt per illas duas ſpecies veniamus in cognitionem tertiæ ſpeciei, ſcilicet alchumata. Et primo eſt conſiderandum, quod in omni generatione variolarum ſit aliqua ebullitio in ſanguine, vt huius ſignum eſt febris nonnunquam continua. Eſt etenim ebullitio duplex, vna quæ ſit rei ebullientis rectificatio, ſicut ebullitio muſti, cum ſit vitium ſeparatum, alia, quæ ſit rei ebullientis corruptio, vt cum ebullit vinum, et ſit acetum. Et ebullit ſanguis per putrefactionem, et ſit ſex melancolica, et has duas ebullitiones notat AVICENNA *in cap. de variolis et morbillis*, ſanguis quod ſiue ebullit ebullitione ſeparatiue, ſcilicet perfectiua, ſiue ebullitione corruptiua. Sit aliqua ſeparatio in omni ebullitione. Perfectiua ſit ſeparatio partis bonæ a mala, in ebullitione vero corruptiua ſit ſeparatio humidi a ſicco, vnde termino putredinis eſt incineratio. Secundo conſiderandum eſt, quod materia, ex qua ſit ebullitio in variolis et morbillis, eſt ſanguis, et eſt duplex, vnus qui eſt ab vtero materno, et hoc eſt, quod dicit AVICENNA in textu. Hæc ebullitio ſit in reliquiis naturalibus ſeu menſtrualis *b)* in ſanguine, qui detinebatur in foetu ex menſtruo mulieris, quod menſtruum relinquitur in matrice tempore impregnationis. Et ratione quæ ſunt in ebullitione huius ſanguinis, contaminatur omnem hominem, ſicut omnem hominem concomitatur infectio menſtruoſi ſanguinis, ex quo omnia membra ſimpliciter nutriuntur. Alius ſanguis ebullitioni aptus, qui eſt idem rectificabilis per ebullitionem, eſt ſanguis ægregatus ex malis cibis, ſicut ex malo lacte, ſicut vſe lactis equi vel aſinæ, vel aliis cibis malis, generatur in membris ſœdus ſanguis, qui eſt ſimilis longe menſtruali mulierum, quæ habent partes groſſas ſœdas et partes malas aqueas crudas, vnde in ebullitione ſit eius rectificatio. Et conuenit quæ ſunt ex hoc ſanguine *variant quidam homines, et ſi ueniunt hæc aliquo poteſt variari* ſua.

Ad clarificationem veritatis *generationis variolarum et morbillorum* eſt notandum, quod variolæ et morbilli ſunt vt plurimum ex materia, ſeu ex reſiduo extremorum menſtrualis, quæ plurimum eius generatus eſt ab iſta cauſa materiali, et non eſt, quod aliquos quemquam illum effectum non poſſe evadere, niſi ex [illegible]. Notum etenim eſt nobis ſenſu non [illegible] hominem ſore, qui hanc paſſionem euadat, licet diuerſificetur in modo et quantitate eiuſdem. Pauci enim ſunt, qui euadunt, niſi [illegible]. Aliquando enim in ſecundo, vel ſexto, vel ſeptimo anno eueniunt ab aliqua cauſa commouente, et non eſt cauſæ vſus lactis, quia tunc non contingeret omnibus hominibus, niſi aliquibus. Ita

a) [illegible] PETRARCH.

ita amplius nulla poteſt eſſe cauſa nominanda, niſi ex materia communi, menſtruali, ſcere.

Modus autem generationis earum variolarum et morbillorum eſt talis. Sanguis enim menſtruus, qui de menſe in menſem expellitur in mulieribus, eſt ſanguis ſuperfluus, aquoſus, non bene maturus, et ideo aptus ebullire. Si ergo infans ipſo nutritus tunc ipſe ſanguis eſt malus, infectus, ſtans in venis eius, et afficit ſanguinem, qui generatur in puero extra uterum, vt accidit vel ex cibis aliis. Similiter membra quae ſi ſunt facta vel augmentata ex ipſo ſanguine malo menſtruali, diſponunt ſanguinem, qui continuo nutrit et augmentat membra pueri, vt ſit aquoſus, crudus, et itaque ebullitioni aptus. Amplius dicere poſſumus, quod ſanguis menſtruus, retenens in matrice tempore impraegnationis, infecit qualitatibus ſanguinem foetus et membra; Vnde in ſanguine et ex nutrimento remanet aquoſitas et cruditas, ſed genera ebullitioni ſua habitum aptitudinem ad ebullitionem, vt rectificentur.

Aduertendum tamen eſt, quod iſtae quidem materiae, quando ebulliunt, ebulliendo depurant ſanguinem in nutrimento acquiſito aut ex a placia nutrimentorum in tempore, ex infectione autem in ſanguine vel in membris, poſtea acquiſita errant in corpore ratione cauſae antecedentis: et poſtquam ad cutem ſunt expulſae, tenent rationem cauſae coniunctae. Viterius notandum eſt, quod non ſolum ſanguis infectus in venis per menſtruum, vt aliquid eius remaneat ſuperfluitatis et cruditatis, tantum qui in poſterum ebulliat, ſolent ſoli infectio qualitatis ſufficit, ſicut ipſe ZOAR *b*) per exemplum demonſtrat, dicens: *Nam vaſa vitrea, quae longinquo ſunt ab infuſione et imbibitione rerum liquidarum quae ponuntur in eis, bonum videtur, quod longinquitate temporis retinent infectionem et imbibitionem a fermento, poſtquam ibi ſuſſum fuerit* et continuat *per tempora longa*, ita, *quod poſt multam imbibitionem ſi poſuerit ibi poſum ac ſinet, fiunt tabida aboque fermento aliquo: quod non fit in vaſi rene*. Et non ſecundum GENTILEM, *quod dolorem mediante ve certo cibo aliquid dicerunt hiſ in hoc dubio videlicet, quanto tempore poteſt aliquis humor remanere in corpore, ſiue ſit humor naturalis, ſiue humor praeter naturam*. Verumtamen GALENUS intentio dicere in libro *de cachexia et cacochymia*, quod malum regimen factum in iuuentute, apparet in ſenectute, et hoc poteſt eſſe per remanentiam qualitatis alicuius remanentis eiuſdem humoris. Innuimus etiam, quod cholera ſua naturalis poteſt manere in prima ſenectute, ut intelligitur a GALENO *in comm. Aphoriſ. tertiae particulae*, vbi vero bina ut totum.

Et AVICENNA *cap. de ſignis matricis*, cum dicit, nec ſunt ſuper poſt inuentam et animatam complexionis, non oportet aliqua vis probabilis, quod tempus remanentiae humoris in corpore hominis poſſit comprehendi in ſua latitudine, ſcilicet acceſſus *hoc eſſe ſcibile, non ſcitum*: nisi hoc non eſſe ſcibile, ſicut non ſunt ſcibiles proportiones irrationabiles, vt apparet quinto EUCLIDIS *commento tertio*.

Amplius notandum pro intelligentia ſupradictorum, quod non oportet illum ſingularem menſtruum, qui tranſiit in foetus, et ille foetus, qui eſt infectus ab illo ſanguine menſtruo vsque ad adventum variolarum: non remanent tamen corpulentia ſanguinis menſtrui, ſed ſaltem, quod remanent ſucceſſiue illa infectio, ſicut *ſi aliqua concipiatur prima die, qua mulier incipit menſtruari, fiet lepreſus anno 10 et ſi concipiatur die ſecunda, fiet lepreſus 13 anno vsque ad 14. Si concipiatur tertia die, fiet lepreſus 26 anno vsque ad 36, et ſi concipiatur die quarta ſiue menſtruorum, fiet lepreſus 37 anno vsque ad 46 annum*, ut dicit RHASES *c*) *cap. de lepra*. Tamen non eſt imaginandum, quod ipſe ſanguis menſtrui remaneat toto illo tempore, ſed remanet infectio, quae tali tempore inducere poteſt talem effectum.

Aduertendum etiam eſt, quod omnia membra ſimplicia melancolica, vtpote panniculi, nerui et muſculi et alia membra neruoſa, nutriuntur ſanguine melancolico, ſecus, terreo, paramque habentes ſic ſuperfluitatibus aquoſis fluidis et humidis, ideoque ſanguis qui eſt ad nutrimentum illorum membrorum melancolicorum eſt melancolicus, terreus, ſiccus, et ex eo remanet aliquid ſuperfluum nutrimenti melancolici. In poroſitatibus membrorum ubicunque remanet ſanguis terreus, infectus ab hac materia melancolica terrea, quae non apta eſt ebullire a quacunque cauſa, nec ſanguis aliud tamen habebit in venis, quia materia melancolica terrea non apta eſt, vt ebullitionem ſuſcipiat, et per conſequens non euenit in ſanguine febris ſynocha vel ſynochus, ſicut euenit in variolis et morbillis.

Vide ergo cauſam, quare in hoc morbo non ſunt currentia, videlicet aluhumata, cum eſt febris in corporibus patientium illas: at ſi in aliquibus ſequatur febris, eſt propter aliam cauſam. Iſtam autem videtis ſecundo, quod materia menſtrualis, quam ab vtero contrahimus, eſt illa, quae *facit omnes ſpecies variolarum, vel variolas, morbillos et aluhumata*, et ideo mutatis per aliquas cauſas mouentes ipſas commouebiles, et illam talem diſponunt, quod vertitur corpora ſtimulatur et *mouetur ad expulſionem variolas, et morbillos et aluhumata* demittendo. Et illae ſunt aliquae cauſae exteriores, permutatio aer corruptus peſtilentialis: et ex hac cauſa malignantur et mouentur naturae, tunc alterat expellit eas. Propter hoc dicit AVICENNA *fen prima quarti tr. 4. cap. VI*. *Et de hoc eſt cauſa, cauſa eſt aer aduenient extrinſecus, ebullitionem ſtatim accidentem, quae perueniet in natura cum ſanguine contentione ebullitionis ingeſtione*. GENTILIS vero in hoc tamen duas facit expoſitiones. Prima eſt: *Non enim dicit* AVICENNA ebullire faciens, *tangit aſſumens* ut in hoc, *quod dicit occulta ſtringit in tertiam, ſolum occultam habuerit in ſcibile*. Secunda expoſitio GENTILIS eſt, vt dicunt cauſa adueniens extrinſecus occulta, id eſt aliqua occulta diſpoſitio aeris, ſeu aliqua prima conſtellatio peſtilentialis, cuius cauſa eſt occulta.

Veruntamen ex aliqua diſpoſitione aeris peſtilentialis multum euenit multiplicem ſpeciem variolarum: Permanent et ſaepe numero eueniunt multiplicem primae ſpeciei variolarum, quod in pluribus peſtilentiae. Aliquando in alia diſpoſitione aeris peſtilentialis eueniunt morbilli, quae eſt ſecunda ſpecies. *In aliqua vero aeris diſpoſitione occurrit tertia ſpecies, quae vocatur aluhumata, licet ipſa rariſſime eueniat*: quam iſta influentia manans a conſtellatione caeleſti, quam rariſſime occurrit in *cap. de cauſa demonſtrabilius*. Scilicet variolae et morbilli in prima peſtilentia viſum eſſe videtur ceteris. Ideo dicitur ex Conciliator *cap. de variola*. *Variolae et bluarae d*) id eſt morbilli, *ſunt de morbis, qui dicuntur venta* etc. Conſiderandum ergo eſt, quod ſanguis non ſolum, quamquam ſit aptus ebullitioni intrinſece: et ideo non deficit occultus. Imo oportet illam manifeſtam, quia neceſſario ebullit: ſicut eſt ſanguis ab vtero contractus vel ex vſu aliorum generantium ſanguinem. Illi conſimilem, quam oportet ebullire, vt rectificetur, licet in hoc ſit nulla diverſitas. Aliquando ſanguis non eſt aptus ebullitioni habere, quia de ſe eſt bonus, et per aliam ebullitionem rectificabilis, nec illa indiget. Ebullitio autem perfectius ſeparat et diuidit ſanguinem puriſſimum, ſed in corruptione ebullitione commiſcentur humores cum ſanguine, et in fine diminuit ſanguinem aduſtum et corruptum, et quamuis in actu ebullitionis ſanguis a ſe agitatio, ideo humores, qui ſunt cum ſanguine, commiſcentur ſecum, et quamquam in ebullitione perfectione non abſoluuntur ab agitatione, et per conſequens a permixtione dicta. Dicendum eſt, quod verum eſt, tamen ſicis eſt diminutio ſanguinis boni et completi, ſed e contrario euenit in ebullitione corrupta, quia non remanet ſanguis bonus, ſcilicet finaliter cum corruptione terminatur, ſed non expellatur, quia vitium corrumpens ad hoc, quod efficiatur nocivus, ſed expelli poſſunt cum hoc. Et ſi ſalubriter ſeruatus fuerit AVICENNAM in textu *cap. de variola*, iſta eſt ſententia eius.

Rara autem eſt, quod *in tertia ſpecie variolarum ſequatur ebullitio perfectiua vel corruptiua*, cum ſequeretur febris, et ratio, quia illa materia exiſtens in venis vel poroſitatibus, membrorum melancolicorum non

b) i. e. AVERROES.

c) RHAS. lib. *Almanſ.*, vulgo *Aphoriſmi*.

d) Leg. *blactiae*.

Aphrodiſiac. Z

non habet aptitudinem, ut ebulliat ratione materiae melancolicae terreae, quae non eſt apta de ſe ebullitioni, eiusque ratio eſt priuationis ſuperfluitatis aquoſae, ſubtilis et humidae in ſanguine, quae erat cauſa ebullitionis ipſius per ſui exſiccationem, et per ſui priuationem eſt e contrario. Similiter ſemper eſt alia cauſa, quae e materia melancolica terrea tendens ad ſummum non eleuatur vapor putridus percuciens ad cor, quae cauſſare poſſit febrem. Sequitur ex his, *quod in aluhumeta et plurimum non eſt febris*. (ut ſuperius notatum dictum fuit.) *nec in aluhumeta generatione non eſt neceſſaria ebullitio ſanguinis*. Si hoc eſſet verum, ſemper requireretur in generatione variolarum ebullitio, cum rectificatus ſanguis multa ex reliqua materiali menſtrualis, ſed ad rectificandum ſanguinem non requiritur ſemper ebullitio. Sufficiens eſt enim ſanguinis rectificatio per ſeparationem per naturam natura et terrearum faecum ſeu ipſum mundum. Fit a ſeparatione poteſt ſeu abſque ebullitione vel per actum virtutum expulſiuae retentiuae et expulſiuae. Seu e ſanguine ſeparatur colera melancolica et aquoſitas.

Dicamus ergo, quod poſſibile eſt, licet raro, quod, ubi praecedente ebullitione, ſunt variolae et morbilli, quanto magis aluhumeta? In his enim ſequitur ipſum expulſio ad exteriora cum corpore ſine ebullitione, eo quod *aluhumeta conſiſtit ex melancolia ſecca terrea*, quae non eſt apta ebullitioni propter rationem ſuam ſpeciei. Hoc etiam apparet euidenter AVICENNA dicente *Et eſt quandoque do ſunt variolae, quas non antecedit febris*. Ita inquit RASIS l. 8. *Continente*. Sequitur, quod non intercedit ſemper ebullitio. Veruntamen ut plurimum concedo ebullitionem et concurrere ad generationem primae ſpeciei et ſpeciei variolarum. *Raroſſime contervil in generatione tertiae ſpeciei, vtique aluhumetae ebullitio, nec febris*.

Vlterius eſt conſiderandum ad ampliorem elucidationem iſtius morbi atque conuenientiae, quod ſanguis putrefactus ab utero non ebullit, eſt ſuper equalis. Et determinat modo ex gradu caloris ſiue non ebullit multum, cum eſt expreſſum. Hic modus neceſſario calore non eſt in puero ſtatim, cum exit ventrem. Iacet enim ibi ſuffocatus et obruſus ſub multo humido. Cum ergo per diſcurſum aetatis acquirat illa modum in calore, ſiue eiusque ſu cauſe extrinſecae, ſiue intrinſecae, tunc ſe ebullit in infantia, et ſunt variolae et morbilli, quae acquiſitio diſpoſitione in calore diuerſificatur ſecundum diuerſitatem complexionum infantium et ſecundum diuerſitatem regionis et aeris. Ideoque diuerſificatur tempus acquiſitionis huius caloris, et per conſequens tempus apparitionis variolarum et morbillorum. Et ideo ſecundum leges mea ea, quae dicta ſunt, quod variolae ſunt in aetate prima pueritiae et adoleſcentiae, quia in illis temporibus humores ſunt grauiores, et leuiter ſumunt ebullitionem, nec tamen impreſſionem certam. In aetate autem decrepita non ſunt variolae, quia impoſſibile eſt, quod illa materia perueniat uſque ad aetatem decrepitam, quin prius moueatur e cauſis occurrentibus in diſcurſu aetatis in pueritia uſque ad aetatem decrepitam. et ſi remaneret, iam eſſet effecta et concretiua, et non ſic moueri poteſt a cauſis occurrentibus. Et confirmat hoc AVICENNA hic allegans, quod plurimum variolae accidit infantibus, deinde iuuenibus, et minimum eorum euenit in ſenibus, eſt propter uirtutes fortes, quae non poteſt materia omni tempore latitare, quin moueatur, aut ſi latet, eſſuerit illi natura, et de ipſa non curat, neque egiat ad motum. RASIS an. 28. *Continentis* poſt multa de hac lumine, quod ipſe eſt, quo poteſt referuntur ad ſenectutem et ſenium. Idac dicit BORCARDUS c): Ego *vidi variolas in ſenibus, etiam in decrepitis*. GENTILIS nominatus ſcribit ſic: *Ego autem teſtor, me vidiſſe variolas in homine ſexagenario*. *Ego* PETRUS PINTOR teſtimonium facio me vidiſſe in ciuitate Valentina hominem ſexagenarium variolas incurrere.

Similiterque aluhumeta, quae eſt tertia ſpecies variolarum non mouetur tempore pueritiae, raro autem in aetate decrepitudinis. Nam in pueritia materia ex qua nutriuntur membra neruoſa, non ſunt terrea melancolica, neque terreſtria, quia non habent eſt quid de humido aquoſo. Et illa materia non mouetur a cauſa exteriori coeleſti, quia non habet conuenientiam cum influentia coeleſti proprietatis, permutiue coniunctionis SATVRNI et MARTIS, ſicut in *cap. de cauſis* demonſtrabitur, qua illa influentia ſibi mouet et ſtatuit materiam melancolicam, et ſiccam in ſanguine et membra neruoſa de iuuentute uſque ad primum ſenectutem et ſenem etiam, et raro, quia tales materiae, exiſtentes in venarum ſanguine et poſitionibus membrorum neruoſorum, ſunt habentes maiorem terreſtritatem et adultionem quam in aliis aetatibus. Tunc influentia illa conuenientiam cum dicta materia terrea habebit, ſicut on ſuperuenientiam *in hoc modo concurrentis ipſis temporibus*, monſtrato ubi dictum, nobis demonſtratum fuit. Quare autem in decrepitis rariſſime eueniat iſte praedictus morbus, eſt ratio, quod in aetate decrepita iam illa materia melancolica per diſcurſum aetatum iam eſt effecta et ſicca concretiua, et non mouetur ab influentia praedicta concurrente.

Amplius ad vlteriorem declarationem eorum, quae dicta ſunt, dicendum eſt quod, quamuis illa materia acquiratur in vtero, tamen, dum fetus eſt in vtero, non accidunt variolae, nec morbilli, nec aluhumeta, propterea, quod iſta materia congregatur, et hoc quidem per tempora et ſic effuerit membris fetus. Vnde nec alia materia laederet potius licet cum grauis ſit, eam aliquam membra ſetus in vtero non damnificat, ſunt neque ſorte virtutibus, permanentes in vtero expulſiua, quare non iuuamen contrarium eſt tempore non praeualent erroris. Poſt exitum ab vtero aeſtum reclamat et euidenter expelli, quouſque virtus ſunt et roborata, et membra magis perfecta. At plus admirandum eſt quod materie, quod dictum tamen *ſpecierum variolarum* in ſeno ex diſpoſitione materiae *paulatim congregatur*, et eſt mala, veruntamen *paulatim effuſa* eſt membris. Quare non ſentiunt membra ipſius nocumenta, eis accidit, quod cum mouetur, et contra naturam membrorum laedit aliqua cauſa foetida.

CAPITVLVM III.

In quo clarificationem intendimus facere de cauſis generalibus et particularibus aduentus huius morbi foedi et occulti.

Poſt declarationem ſecundi capituli, ex qua materia antecedente vel coniuncta efficiebatur ille morbus foedus et occultus, veniendum igitur ad dilucidationem *cauſarum generalium et particularium*. Dicendum primo eſt de *cauſis particularibus intrinſecis et extrinſecis*. Conſiderandum ergo eſt, quod cauſae particulares efficientes omnium ſpecierum variolarum, ſcilicet *primam ſpeciem*, quae dicitur variola, et eius generatio eſt per viam ebullitionis, tamen quia ſanguis variola eſt maioris quantitatis et humiditatis. Hac ebullitione plus variolae comperantur, et earum ſuntem plurimae ut ebullitionis. Minus autem contingit in ebullitione ſanguinis colerici, ex qua prouenit *ſecunda ſpecies, quae eſt morbillus*. Minime ſequitur ebullitio in ſanguine groſſo et terreo, ex quo tertia ſpecies euenit, ſcilicet aluhumeta. *Efficiens ergo cauſa particularis* dictarum ſpecierum eſt calor additus calori ſanguinis, praecipue variolarum, qui per ebullitionem cauſatur in ſanguine aquoſo, humido, ſaldo, abſque putredo, ſicut in ſynocha, vel per adductum caliditatem, vel per adduſtam caliditatem ſine putredine, ſicut in ſynocha laſtiua, qui calor ſanguini eſt extraneus et quodammodo extrinſecus et innaturalis, et poteſt dici quodammodo naturalis, quia non eſt adueniens a cauſa extrinſeca penitus. Et ergo, quod calor agens hanc ebullitionem in ſuccis eiusque in ſanguine eſt quaſi naturalis, et hoc dicit GALENVS *quarto de ſimplici medicina*, et ſundamentaliter *quarto meteororum* ARISTOTELES. Nam ſructus, habentes motum maturationis ſeu incompletam digeſtionem humidi aquei, per ebullitionem perficiuntur. In hac deceſſione agens autem ſine calore, qui perficit decoctionem in fructibus et in ſuccis, eſt duplex, videlicet *proprius et ſuiure calor*. Ergo quae ebulliunt ſucci, et quo ſit in illis complementum digeſtionis, *dicitur naturalis et intrinſecus*. Dicitur autem innaturalis calidum concludendo, quia ad hoc ad eam propter ſaeculum et inflammationem, quam addit in gradu proprio caloris fructuum et ſuccorum, et ſic vinum perfectum poſt ebullitionem eae tenet illum gradum caloris accidentalem extrinſecum, qui erat.

c) I. e. BORCARDUS NICOLAI C de NICOLAI medicus Placentinus, clarus ſeculo XV. mortuus 1430. aet. 73 multis non contemnendis.

Digitized by Google

erat, quando bullire ſolet. Similiter dicere poſſumus quod in ſanguine ebulliente ebullitione perfecti ut in rectificatione aſſ caloris naturalis et innaturalis modis dictis.

Ideo dicit AVICENNA *quaſi naturalis*. Calor enim ebullitionem faciens in modo nullus commiſcet partes quasdam ſiccas et terreas cum humido aqueo, et partem humidam cum ſicco, et per hoc ſit complementum maturationis. Alias autem partes ſuperfluas exprimit et ſegregat, alias vero partes ſiccas et terreas non commiſcerent cum humido ſed ſeparantur, et ſic fex, et ſic remanet vinum depuratum et bonum, et ſic ſequitur in ebullitione perfectum ſanguinis, remanente ſanguine bono.

Veruntamen *talis cauſa extrinſeca et particularis non poteſt commouere tertium ſpeciem variolarum, ſcilicet alchamata, niſi adueniat ſit aliqua cauſa occulta generalis, videlicet ad mouendum et irritandum materiam terream et ſiccam adustam exiſtentem in ſanguine vel in venenis malencolicam totius molatus corporis*, ſicut in notis ſuperius ſcriptum fuit.

Secundae cauſae particulares ſunt res extrinſecae, inflammantes, ſicuti hanc ebullitionem, *et prima cauſa extrinſeca eſt ſtatus ſub ſole*. Nam quando homo expoſuit ſe ſoli fortiter, bullit eius ſanguis et talis ebullitio non eſt perfectius ſine complendum, ſed corrupelas et putrefactionis. Secunda cauſa eſt *res permutabilis in ſuis qualitatibus* ita quod ſit valde calidum et humidum, pura tempus in oriſoa, ſcilicet ad hiemem, quia tunc putreſcit homo calido et humida. Eſt tertium alia *cauſa particularis*, ſcilicet contraria *oppoſita* in matrice aut poſtea in tempore generata motu curſu partis mota a conſuetente, alius que a cibo et aliis non naturalibus rebus agitatur materia a natura, vt a corpore expellatur, vt dicit ſeq... Idcirco AVICENNA inquit: *Quandoque accidit ut corpore ebullitio ſecundum ſtatum putridum earundem*. Non enim eſt de genere putrefactionis inducentis febres putridas aut ſecundum peſtis maximum, in quo hi ebullitio, ſed eſt de genere ebullitionum, quae accidit ſuccis ſcilicet ſanguinis humoribus. Ipſa enim quamquam accidit talis accidentum ebullitionis, vt per ea pateat eorum ſuperiorem ad ſuperficiem ſicut accidunt in muſto vinorum, qui ebulliunt quandoque ex caliditate aliena, quandoque ex caliditate propria. Has enim cauſas extrinſecas innuit AVICENNA quando dicit in textu, et de hoc eſt, cuius cauſa eſt res aduentus et extrinſecus ebullire faciens, ſecuſque permiſcet humores cum ſanguine, mediante exiſtente in diſpoſitione ebullitionum et ſitu ut ſub ſole, ſicut accidit apud alterationem temporis, et propria aeris ut eo quod peccant et de qualitatibus et cibus. GENTILIS dicit, exponens hunc textum. *Nam quando AVICENNA inquit quod ſit quaſi nihil commiſtum in diſpoſitione ebullitiua, ſcilicet quando bullit, ſed non diſpoſitione per ebullitionem ſed non habet ipſi bullitum non tali commiſtum non ſeparatur, quia maturatur*. Aliam dat GENTILIS expoſitionem, dicens: quod ebullitio concipitur ebullitiua ebullitionis ſeparatione, quia in ebullitione perfecta apparet multa permiſtio a principio vſque ad finem, in quo nunquam ebullitio, vnde miſcentur, quae in ebullit a principio ebullitionis apparet magis turbidum, quam ante ebullitionem. GENTILIS autem in hoc textu AVICENNAE expoſuit, ubi inquit: *Et de hoc eſt, cuius cauſa eſt res aduentus extrinſecus, ebullitionem faciens, occulta, quae permiſcet humores cum ſanguine eius*. Sed quia ſupra ſunt in capitulo ſecundo dictum, breuiſſimo ſermone tranſeamus. Et enim prius, quando dicit AVICENNA *ebullire faciens* tangit aliquam, et in hoc, quod dicit, occulta, tangit materiam, ſcilicet occultos humores in nobis, videlicet ſtatus ſub ſole mouet humores occultos in nobis, ſicque accidit apud alterationem temporis et propria vetiis et ſtatum circa mutationibus, et an cibo aut medicinis calidis, bilioſa, exercitium et ſimilibus commouentibus extrinſecus commouens omnium ſpeciarum variolarum, principue primam ſpeciem, ſi ebullit ſanguis ſubtilis. Si ebullit ſanguis columnarum, eueniat ſecunda ſpecies, nempe morbilli. *Si vero illa cauſa extrinſeca ſit fortior commouens ſanguinem groſſum, terreum, eueniet tertia ſpecies*, videlicet alchamata, ſed hoc vix ſine contingere poteſt.

Veruntamen *cauſae generales huius morbi occulti ſecuti ſunt cauſae extrinſecae occultae*. Propterea dicit AVICENNA, cauſa aduentus occulta, vtique aliqua occulta diſpoſitio aeris, et aliqua prava conſtellatio peſtilentialis. Propter hoc dicit AVICENNA *in primo quarti in cap. de peſtilentia*, ſunt formae ex formis coeli facientes eſſe occaſionum illud, cuius aduentus ignoramus, id eſt occultum medicis, ſicut longiſſime ſcripſimus a noſtro *tractatu de Peſtilentia*. Quare breuitatis cauſa non ſcribimus. Recurro ad illa dicta. Solum dicere volumus aliquid pro noſtris dictis morbi. Idcirco conſiderandum eſt, quod quaedam influentia ſiue proprietas occulta eſt commouens materiam primam ſpeciei variolarum, et aliqua alia proprietas influentiae occulta eſt commouens materiam ſecundae ſpeciei, videlicet vtique morbillos, et aliqua alia *proprietas influentiae occultae eſt commouens materiam tertiae ſpeciei variolas* ſcilicet alchamata, *et talis proprietas influentiae terreſtris coelis, et ipſa generalis eſt cauſa extrinſeca, quae commouet et irritat materiam iſtius morbi ſecuti et occulti*. Idemque de cauſis generalis et particularis ac modis eiuſdem dictum ſatis ſit ſufficienter.

CAPITVLVM IV.

In quo demonſtrabimus veritatem cauſam dicti morbi alchamata fuiſſe coniunctionem planetarum et eclypſes ſolis et lunae, etiamque aſpectus eorum ante aduentum huius morbi. Tamen et etiam annumus incepiſſe anno 1483 et ſanè non erit 1500.

Pro vera notitia huius capituli attendens dignum eſſe diximus, quod hic morbus inceperit anno 1483 quia eo anno de menſe Octobri fuerunt quatuor planetae, videlicet IVPITER, MARS, SOL et MERCVRIVS, in libra, in domo aegritudinis, et ſignificantes aegritudinem et corruptionem ſanguinis et cholerae, et fuit ibi coniunctio IVPITER eodem ſigno, et fuit ibidem coniunctio IOVIS et MARTIS, et MARTIS et MERCVRII et MARTIS et VENERIS, IOVIS et MERCVRII, et IOVIS et VENERIS de menſe Octobris. Die I Nouembris fuit praeterea hic eclypſis lunae eo anno, tunc in ſcorpione in domo aegritudinis f) combuſtus SATVRNVS, combuſtus MERCVRIVS, coniunctio SATVRNI et MERCVRII, coniunctio SATVRNI et VENERIS, ſimulque coniunctio SATVRNI et MARTIS in viceſima Nouembris, et ſic ſignificantes corruptionem ſanguinis et colerae et commiſtionem omnium humorum et abundantiam humoris malencolici tam in viris, *quam in mulieribus. Propterea coepit ipſe morbus in genitalibus virorum, praecipue in praeputio capitis virgae et in vulua mulierum*, quia ſcorpius habet dominium in his locis. Hae autem ſignificant in dictis locis aegritudines ex illis humoribus corruptione et adustione cum ſanguinis, quam colerae, tunc pro malencholiae, ſicque propterea vniuerſalis, non ſolum, quia libra et ſcorpius fuerunt infortunati et ſignificatores huius aegritudinis ſed quia omnes planetae participarunt in ea ſignificatione in illis ſignis, et ſic omnes aliae partes planetae ipſis ſubiectae fuerunt infortunatae participantia de dicto morbo, quia planetae ipſi fuerunt ibidem permixti et totum affecit. Id eſt infortunatis utrarum, *ſi et omnibus corporis partibus hic morbus apparuit*, quoniam planetae ipſi in omnes corporis partes habent ſignificationem et dominium, et maxime in morbis malencolicis et luxuriae etiam tria ſigna ſuſcitarunt, videlicet maxime per coniunctionem MARTIS et LVNAE in prima domo revolutionis anni. Infortunata etiam venere eius domicilia per aſſum et retrogradationem in libra et ſcorpione per coniunctiones et permixtiones planetarum ſupradictorum. Et quamquam etiam ſua reſpecta loca, ſignorum nonnulla diuerſificatur ſecundum climata, permixtionem ipſius diuerſorum qualitatum planetarum vires alia diuerſorum accidentium ſignificare per influentiam et proprietatem ipſorum, neceſſario etiam ſignificare ſupradictorum humorum corruptionem et adustionem, quia omnis plenius et diffuſius in tractatibus ALBVMASARI g) et MESAHALLAE traditum invenitur. Nam ALBVMASAR dicit: quod coniunctio SATVRNI et MARTIS ſignificat terribiles infirmitates.

Cauſa

f) HALL. ibi. In viro apparebat ſub praeputio in eadem ſigno quam in ipſo anno aegritudinis contraſtus.

g) Claret ſec. IX. de quo v. CIACONI Bibl. Lit. T. I. p. 77. et ALDINE ibi.

Cauſa vero tantæ durabilitatis ipſius morbi talis eſſe videtur, quia ſequenti anno 1484 diſſo ſignificatis fuit ſors nova ... infortunatis Iovis et Saturno in eodem ſigno Scorpionis. Nam uterque fuit ibi combuſtus a Sole et Luna, vel ad oppoſitionem Soli, Saturni et Iovis, et Veneris, exiſtentium in eodem ſigno ſcorpionis. Et ipſi Saturnus et Iupiter ſtatim corporaliter coniuncti fuerunt, et ſic debuit in eo prædominari humor melancolicus ex ſignificatione Solis, Saturni et Iovis, et ſigni ſcorpionis. Tertio vero anno 1485 facta fuit coniunctio planetarum, videlicet Saturni, Iovis, Martis, Mercurii et Solis in ſigno ſagittarii, et ibi coniunctus Iupiter, et ſibilem coniunctorum ſe corporaliter Saturnus et Mars, Saturni et Mercurii, et Iupiter et Mercurius quia fuit ſi ſignificatio ſignificat corruptionem et aduſtionem humorum et abundantiam aduſtæ coleræ et melancoliæ. Idcirco ipſa corruptio humorum et morbus ipſe debuit prævalere magis in colera aduſta et humore melancolico propter ſignificationes et qualitates ipſorum planetarum et ſigni ſagittarii, et ſic etiam fuit ſignificatio univerſalis reſpectu trium planetarum coniunctorum et effectuum, id eſt, inſortunatorum. Anno autem 1486 idem confirmavit oppoſitio Martis et Saturni, exiſtentis in eodem ſigno ſagittarii, et coniunctio Iovis et Martis in eodem ſigno. Item 1487 iterum confirmavit coniunctio corporalis Saturni et Martis, Saturni et Mercurii, et Martis et Mercurii, et Iovis et Martis, et Iovis et Mercurii per ſextilem et per contrallionem Saturni et Mercurii in eodem ſigno ſagittarii. Et ſic ſignificatio eorum ſe accendunt ad plures annos ſecundum gradus planetarum in ipſo ſigno. Item erit mota fuit anno 1488 per quadratum et oppoſitionem Martis et Saturni exiſtentis in eodem ſigno ſagittarii. Eorum coniunctio ipſorum in capite tauri 1489 ſignificare poteſt augmentum humoris melancolici, et eodem modo aſpectum oppoſitum anno 1490 et ſic per quadratum et oppoſitiones eorum et coniunctionem in aquario anno 1491 et 1492. *Et fuit facta confirmatio ipſius morbi per corruptionem ſanguinis et coleræ, et conſequenter humoris melancolici.* Poteſt et etiam confirmari anno 1494 per coniunctionem Iovis et Martis in eodem ſigno libræ, in quo incepit iſte morbus. *Et hæc ſatis ſufficiant ad ſignificationem principii huiuſmodi morbi. Sed videtur durationem eſſe morborum iſtum*, donec Saturnus erit in tauro, *et debere finiri anno 1500 quando* Saturnus *ſeri fuit ad ſignum geminorum. Atque iſtum morbum dur... per annos XVII numerando a principio morbi, ſcilicet ab anno 1483 uſque ad annum dictum 1500, propter gradus reſiduos in eo ſigno, ubi fuit coniunctio* Saturni et Martis.

Nec eſt mirandum, ſi non incepit hic morbus in Italia, Francia, Hiſpania, quamvis, et dicimus habuiſſe ſignificationem in tota orbe, et ſic habuit principium in aliis partibus orbis, *et ſi in hic prænominatis locis non apparuit nobis dictus morbus* ex virtute *ſupradictorum* coniunctionum in ſignis. *Sed cum* iſtum *alias potuit incipere anno 1494 in Italia et prædictis partibus*, quoniam fuit coniunctio ut ſuperius dictum eſt, Iovis et Martis in ſigno libræ, quia habet dominium in his partibus etiam Iupiter et Mars.

Veruntamen *ſunt aliqui, qui dicunt, prædictum morbum incepiſſe anno 1496. Id falſum videtur eſſe*, quia nullam habet rationem demonſtrandi huius diſſerentiam. Primo, quia *ut experientia viſum eſt ante incepiſſe per duos annos in prænominatis partibus*, videlicet in *Italia, Francia et Hiſpania*. Secundo diſta coniunctio, quam ipſa adducunt *eſſe principium huius morbi*, videlicet Saturni et Martis 16. *Ianuar.* 1496. *nullam penitus ſignificationem habet producendi hunc morbum*, quoniam fuit in ſtellis ... in ſigno aquarii et ..., qui habet ſignificationem in pedibus ac ſic nullam haberet ſignificationem ſuper humores aduſtos et melancolicos, neque etiam habet ſignificationem in ceteris membris corporis. Idcirco prædicta coniunctio hunc morbum ſignificare non poſſet, nec ex ea cauſa periculum aut damnum ſequebatur, quoniam Saturnus et Mars fuit recepti a Iove et Venere, qui Iupiter et Venus ſunt etiam recepti a Saturno et Marte, et reſpiciunt ſignum ipſum aſpectum ex trino et ſextili, et ſic omnem malitiam Saturni et Martis removent tam per aſpectum, quam per receptionem, quia, recepta altra receptione, et ſic omnia ab eis malitia removetur,

Poſtea amplius declarare modum iſtius morbi occulti, qui, ut ſe pluribus, a cauſa ſuperiori cauſatur, ſcilicet ex ... conſtellatione ſeptem planetarum et ex eclipſibus Solis et Lunæ, et aliis ... *Iſte morbus epidemius appellari poteſt.* Idcirco manifeſte declarare laborabimus *per quem modum iſta particularis epidemia in hominibus contingit vel contingere poteſt, qui morbus pluribus fuit obſcurus.* Sed quia nos iſta diffuſius ſcripſimus in cap. IIII. noſtri *tractatus de peſtilentia*, hoc loco ſermone tranſimus. Sed aliqua pro ... dicti morbi dicemus oſtendendo *cauſam generativam huius morbi occultam*, videlicet *epidemiam, et plurimum eſſe a radice ſuperiori utpote a coniunctionibus ſeptem planetarum in ſignis.* Et ad hoc declarandum ... dignum eſt, quod tribus modis valentes corpora ſuperiora in hæc inferiora imprimere, vel pluribus eorum vel omnibus ſimul, quorum unus modus eſt *univerſalis*, alius medius, alius particularis.

Univerſalis vero modus exprimitur ſcilicet per lumen, vel per motum, vel per influentiam, et quamvis dictus morbus cauſari poſſit a motu et a luce, cum corpora ſuperiora his duobus modis in hæc inferiora agere poſſunt. Unde ſecundo modo ut mundi cælum et lumen a corporibus cœleſtibus generantur. Nonne ... motus ignis et ligna, et lapides, et ferrum, ut ſagittæ liquefiant plumbeæ. Experimentum namque eſt, quando motus in ſuperioribus rebus et uniformiter ad unam partem tendens efficitur, ſicut quando motus diverſitatis convenit cum motu longitudinis, ... eſt, quando planetæ fuerint directi, ... ad caliditatem moveri. Quando autem modus diverſitatis fuerit in contrarium motui longitudinis, et cum fuit retrogradi eo quod motus ..., ad frigiditatem et humiditatem diſponitur. Quod autem per lucem operetur, apparet, ut in coniunctione ſtellarum ſimul lumina multiplicent. Sicut ... ſpeculis, ſi eundem plagam inſtantem ... ſuppoſitam ... virtutem ad caliditatem moveri, in quarum ſuperficie lumen diſperſio ... contingere. Et propterea noctes plenilunii ſunt calidiores propter lumen lunæ. Quare de partibus animalium. Luna autem eſt velut ſpeculum ..., recipiens lumen a ſole undique ſecundum partem nobis oppoſitam, vel ut alter ſol lumen transfundit ad hæc inferiora.

Modus autem *medius* eſt, quando per complexionem operatur. Nam quædam eorum dicuntur frigidæ et ſiccæ, ut Saturnus etc. quicquid dicatur commentator ſecundo cœli et mundi contra Avicennam loquens, ſtellis non agere in eis veritate frigiditatem et qualitates ... elementorum, quamvis ſtellæ ... de ſubſtantia orbes, dicunt, quædam vero calidæ et humidæ, ut Iupiter ... et eandem complexionem ſortiantur ſtellæ fixæ cum planetis. Quarto quadruplici intelligant autem doctores complexionem non formalem ... exiſtentem, ſed effectivam, quam tunc aliæ corporis ex elementis ... per conſequens corruptibili complexi planetarum eſſet. Ergo habent complexionem ſiccam, tendentem ad caliditatem et humiditatem, ut complexio humana, quam habet ex coniunctione membrorum principalium, quorum proportionabiliter et ponderabiliter ad invicem, et ſic a complexio ſtellarum etiam ex dicta coniunctione earum ad calidum et humidum tendit.

Modus vero *particularis* eſt quidam influxus ſtellarum, unicuique inductus ab ... propria naturalis ſua differentia aut revolutione eiuſdem induxit. Idcirco omnes plantæ ſecundum diverſitatem naturales et ... vel exiſtio formam, alio vero inferiorum. Et hic quidem modus eſt ſic ſingularis et appropriatus, quod convenit uni ſoli effectui, non conveniens alteri. Sequitur etenim ex his dictis, quod corpora ſuperiora agunt in his inferioribus alterum iſtorum modorum vel pluribus eorum, vel omnibus ſimul, videlicet per lumen, vel per motum, vel per influentiam, ſicut dictum eſt ſuperius. Nam operantibus per lumen in inſtanti operantur, vel per motum, et ſic in tempore operantur, vel per influentiam, et ſic limitato et certo tempore operantur. Et non... quod talis influentia eſt non propterea ſunt virtus ſpecifica ... a prima cauſa. Unde Meſſahalat in *epiſtola*, ſi illa eſt opus ſtellarum in hoc mundo lapidis magnetis et ferri. Et propterea Haumara ... ſuperius eſt, dicere, has formas ſpecificas

Digitized by Google

ficut cum ſuis proprietatibus a corporibus coeleſtibus cauſari propter diverſas junctures et figurationes, in eis motu accedentis et recedentis ſecundum aliquem ſphaerarum motus.

Ex his notatis ex ſcientia doctorum antiquorum ſequitur, quod epidemia poteſt cauſari ab influentia coeleſti, quae eſt tota proprietas ſeu forma ſpecifica concedit a prima cauſa, procurata a corporibus ſupracoeleſtibus influxu ſtellarum valeatque individuo ab alio propria ratione ſine differentia, et ſic eſt ſingularis et appropriatus, quod convenit vel talis effectus, non convenit alteri, et talis virtus eſt potentia actiua ſpecifica, per quam corpora humana patiuntur corruptionem et peſtem, ut eſt potentia paſſiva in hominibus. Idemque concludit Arnaldus in libello de retardanda ſenectute cap. VIII. quod mortalitas brutorum non tranſit ad homines, nec e converſo. Sed notat Gentilis, dicens, quod aſpectu determinato ſpecifico et appropriato correſpondet configuratio paſſiva in his inferioribus quandoque ſecundum planetas ſive loca, ut ſic accidit mortalitas in una ulmorum et non in alia, etiam in una civitate vel villa, et non in alia, et in una domo, et non in alia. Quandoque accidit ſecundum ſpecies animalium, unde quandoque moriuntur in una peſtilentia homines, quandoque boves, et ſic de aliis. Aliquando eſt ſecundum determinatos modos hominum in complexionem ſubſequentem materiam, ut ſic ſequitur mors in illo homine habentem complexionem in ſequentem materiam magis diſpoſitam ab epidimia per illum aſpectum vel influxum coeleſtem determinatum, ſpecificum et proprietarium, cui correſpondet configuratio paſſiva illius hominis et non in aliis hominibus, quibus non eſt iſta aſpectus vel influxus ſpecificus determinatus. Et quamvis omnia praedicta longiſſime ſunt ſcripta et illi in noſtro de peſtilentia et cap. X. attamen in praeſenti tractatu brevi ſermone traducentur. Sed mihi licitum fuit ſummam ſcribere. Nam qui aliam tractatum ſcriptum non intelligit, in hoc tractatu poterit intelligere, quomodo iſte morbus occultus cauſari poteſt ab influentia coeleſti, quae eſt tota proprietas et forma, ſic, ut diximus.

Ad propoſitum cauſarum generalium dicti morbi occulti venimus, dicendo, quod licet influxus coeleſtis per formam et modum inducat vel inducere poſſit variolas, vel morbillas, vel alohumata, videlicet per habilitatem inductam in materia variolarum et morbillorum, et alohumata, veruntamen quod proprie materiam variolarum et morbillorum in praecipue alohumata, ſunt formata ex forma coeli, ſcientes uſu neceſſarium, cuius adventus ignoratur. Et hoc eſt a proprietate ſubſtantiae, quae eſt quaedam forma ſpecifica proprietaria, communicans aliquando, et ut plurimum materiam variolarum, aliquando materiam morbillorum, aliquando, ſed raro ſine, materiam alohumati, et debet eſſe cauſa forte occulta, quam ſcribit Avicenna, cuius proventus eſt a dictis conjunctionibus et eclipſibus ſolis et lunae, in diverſis ſignis, in morbo nunc conveniente occulto quem vocamus alohumata.

Sequitur igitur ex his dictis, quod illa virtus proprietatis ſive forma ſpecifica concedit a prima cauſa, ex influxu ſtellarum perveniente a corporibus ſupracoeleſtibus proprie valeant alohumata; itaque quod conveniat vel individuo, non conveniat alteri, quia aſpectui determinato ſpecifico et appropriato correſpondet configuratio paſſiva in his inferioribus. Idcirco quandoque alohumata venit in uno climate, et non in alio, vel in una civitate vel villa, et non in alia, et in una domo et non in alia, quandoque in uno homine, et non in alio. Sequitur ex hoc dicto, quod hoc dictus morbus poteſt provenire in quocumque homine, cuiuſcumque complexionis fuerit, videlicet ſanguinei, phlegmatici, cholerici et melancholici, hoc intelligendo de complexione ſubſequente ſtatum, ſed de complexione ſubſequente mortem, quando convenit vel individuo, non convenit alteri in dictis ſtellis, ratione illius influxus et aſpectus coeleſtis etc. Concludere igitur poſſumus ex his dictis, quod nullam accidentem habere poteramus de rebus operantibus a proprietate demonſtrationem propter quid, ſed demonſtrationem quia et effectibus, quam inducunt. Sicut nullus ſcire poteſt, quod magnes attrahat ferrum, niſi experien-

tia viſa fuit, per applicationem magnetis ad ferrum in debita propinquitate in proportionata, et ſic de aliis rebus operantibus a proprietate vel a forma ſpecifica. Ex his ſequitur concluſio, quod iſtu dictus morbus nunc convenienter et occultus, ſcilicet alohumata, cuius effectum et eventum ignoramus. Ea de cauſa dicimus iſti morbum occultum.

Capitulum V.

In quo demonſtrabimus ſigna communia et propria adventus ipſius morbi foedi et occulti, deinde ſigna prognoſtica ad bonum utrumque ad malum.

Clarificationes factae de quidditate et eſſentia morbi occulti et foedi, ut de eius nomine, utrumque de notitia ipſius ex qua materia cauſatur, et quae cauſae antecedunt, et quae conjunctae dicuntur, ſimiliterque de cauſis generalibus et particularibus huius morbi occulti latentis. Nunc diſcurrendum eſt de ſignis communibus et propriis ipſius morbi.

Signa autem communia omnium ſpecierum variolarum, antequam appareant in cute, ſunt dolor dorſi, laſſitudo et conſtrictio totius corporis, quia per dorſum pertranſit vena magna *Kilis* b), in qua fit diſtentio propter ſanguinis corrupti multitudinem et ebullitionem, ut hoc ut plurimum in variolis accidit. Sed in morbillis non tanta fit diſtenſio in dorſo, quia non tanta multitudo ſanguinis, ſed eſt in dorſo acutior dolor propter ſanguinis colerici ebullitionem, quae generans morbillorum eſt propter vehementiam caloris ſanguinis corrupti puri. Sed in *tertia ſpecie, ſcilicet alohumata, eſt multitudo ſanguinis groſſi terrei*, qui pertranſit per venam *Kilis* qui eorum dorſum, ut qui eſt illius, diſtenſio in dorſo cum maxima doloris gravitate, et etiam laſſitudo et conſtrictio totius corporis ex ebullitione, facta in maſſa ſanguinaria, exiſtente in vena magna, praecipue in vena *Kili*. Licet in *alohumata non ſequatur tanta ebullitio, ſicut in variolis et morbillis*: in quibus ex ebullitione ſequitur febris vehementem continua concluſa, in alohumata vero non ſequitur talis ebullitio, quia in materia eius eſt ſuperba ebullitio. Propterea non efficitur febris continua concluſa, niſi raro ſine.

Alia autem ſunt ſigna communia ſecundum Avicennam *ante apparitionem variolarum*, morbillorum et alohumata, ſcilicet pruritus naſi, timor in ſomno et punctio vehemens in membris corporis, et gravitas communis, et rubedo in colore oculi et ruborum, et lacrymae, et inflammatio, et anhelitus ſiccum et ſitis cum conſtrictione anhelitus, et raucedo vocis, et groſſitudo ſputi, et gravitas capitis et dolor eius, et ſiccitas oris et linguae, et anguſtia et dolor in gutture et pectore etc. Tamen advertendum eſt, quod dicta ſigna non eveniunt omnia in variolis et morbillis, ſed aliquando aliqua, quandoque aliqua, ſed raro omnia eveniunt. Sed *pauca ſignorum ſunt provenientia in alohumata, propterea febris continua concluſa, quia rariſſime evenit* propter cauſas iam dictas ſuperius. Si vero malum homini huic aliqua ſigna de dictis acciderint, prognoſticare poterit eius eventum. Notandum tamen eſt, quod *morbuli quam plurimum aegrotantur febre. Variolae enim et alohumata aliquid poſt aliquid.* Haec praedicta ſigna communia ſcripta a Rasi 18. *Continentis* et in nono *Almanſoris*

Signa quidem tertiae ſpeciei, ſcilicet alohumata, in principio apparitionis ſunt puſtulae parvae in cute interiori membrorum, ſunt puncta acuta, praecipue in mento et in labiis virgae hominis, et in pellicula vulvae mulieris, quandoque in cute capitis et frontis, quandoque in aliquibus aliis membris, rariſſime in omnibus membris ſimul. Poſtea dictae puſtulae cutem creſcunt, et lentae parvae et ut plurimum creſcunt, ut lentes magnae. In aliquibus vero augmentantur in quantitate fabarum. Multitudo in eis fit tantum increſcentium, et calae acutae. Et per ampliora temporum tractatu augmentum, et ipſae puſtulae ſunt valde ſiccae cum putrefactione parvi humiditatis, et in pluribus, et aliquibus vero maior quantitas puris evenit. In aliquibus remanent ſcamae et furfures. Demum cis accidit aliquid accidere

b) i. e. cava.

Aphrodiſiac. Aa

accidens acerrimum, quaſi in omnibus patientibus hunc morbum [illegible] *dolores acerſſimi in diverſis membrorum partibus totius eiuſdue corporis permaxime in* [illegible] *bus et brachiis.* Verumtamen hi dolores ſunt proximales, non continue, nec acerrime affligentes, licet continuus remaneat dolor. *Dolor vero eſt non fortis, ſed intolerabilis.*

Dolores autem acutiſſimi et acerrimi cauſantur a materia ſubtili in membris nervoſis et in pelliculis oſſium et nervis et panniculis muſculorum et in omnibus membris panniculoſis. Cauſa autem, propter quam, qui dolores patiuntur, in uno tempore ac fortiore doloribus acribus ac, et in alio tempore ab illis doloribus quieſcunt, et haec cauſa eſt, quod illa materia menſtrualis in utero in membris ſoetus congeſta, aut illa, quae in tempore a cibis poſtea congregatur extra uterum in puero, et recepta eſt intrus in profunditatibus dictorum membrorum, praecipue nervoſorum propter denſitatem ipſorum porum materia non habet facilem exitum ad extra, in cute quacumque caliditas accedat vel incenſio commoveat illam materiam congeſtam, in qua aliquid [illegible] qui conſurgit ei ex ventum et [illegible] ad horas [illegible], cauſantque dolorem acutiſſimum propter extenſionem et [illegible] quam illi vapores inducunt in membris ſenſibilibus nervoſis. Et poſtea in dicta caliditas ſic reſolutis illorum vaporum et quieſcunt a doloribus acerrimis, in horis ſunt [illegible] quo eminent illa materia congeſta in profunditatibus membrorum nervoſorum, continuum patiuntur dolorem. Verumtamen ſi illa materia exiſtens ad horas [illegible] a dextra expellatur ad cutem corporis totaliter [illegible], quia tunc ſicut dolorem [illegible] ſibiliter [illegible] et ſolutum moleſtiae. Si autem illa materia remaneret [illegible] ve dictum eſt, *ſtorum poteſt redire dolor, et interdum ſequitur, quod non poſſunt exercere nec movere tibiae, aliquando brachia et manus, niſi cum maxima poena doloris.*

Ad videndum declarationem diſtinctam dolorum eſt intelligendum ſecundum doctrinam Avicennae *ſecundo praedict. de cauſis doloris et quarto de accidentibus morbi,* dolorem eſſe cauſam ſenſationem maxime in ſenſu tactus contingentem. Ex hoc inſuper, quod mala complexio, cum ſit [illegible] et [illegible] proportionata dolorem organum ſentiens ſentiunt, idem habet cauſare dolorem, cum virtus ſenſitiva [illegible] impreſſione habeat ſentire, maxime ſi objectum ſubito imprimat. Nam in [illegible] imperfectione, quaſi conſuetudinem facta, non ſic dolent. Caliditas autem et frigiditas vehementiores ſunt in afferendo dolores, et illas ampliſſime ſunt. Propterea Avicenna *quarto praedict. capitulo XXX* ſupra dicens: *ſunt ſecundi doloris cauſae in duabus comprehendis dominabitur. ſolutae unitatis sive complexionis ſubitae et ſolutae continuitatis etc.* Et poſtea [illegible] quod maxime in complexione vel eſt ad calidum vel frigidum humidum vel ſiccum, vel eſt abſque materia, vel cum humoroſa materia, aut eſt ventoſa ad ventoſitatem vel ad apoſtema, et adveniendum eſt, quod quaevis frigiditas ſub aliquo gradu ſit doloris affectiva, ſub tamen gradu [illegible] ſed [illegible] ſenſum membri, eſt dolorem movens. Secundum autem eſt cauſa doloris ſolutionis continuitatis, aut humoroſa cum materia membri in extendendo ſenſitivo valet [illegible] virtutem, vel ratione humoroſae materiae vel ex ventoſitate elevata ab illa materia, vel mota in apoſtemate in hoc membro. Dolor cauſatur a [illegible] elevatis ab illa materia, congeſta in profundis panniculorum et nervoſorum membrorum [illegible] et continuo etc. Sed [illegible] ergo cauſa doloris eſt dicta et perdurans et perſeverans per tempus eſt ab illa materia congeſta, ſumente et congregante illam vaporem, conſuetam in ventoſitatem.

Eſt etenim aliud ſignum, quia appetitus eorum non eſt debilitatus, aut corruptus, ut in pluribus [illegible] *plures eorum habent appetitum fortem declinantem ad appetitum caninum,* et modo eſt quia illa materia melancolica quae congeſta eſt in orificio ſtomachi, quamvis ad ipſum talis materia melancolica declinatur, eſt inde cauſa talis appetitus, quia materia melancolica, veniens ex ſplene ad orificium ſtomachi, quaſi promul [illegible] ſentire, ut dicit Avicenna. *Si autem amplior quantitas non proportionata ad ipſum in ſtoma-*

chi profluat, cauſſat appetitum caninum, et hoc ſecundum maiorem vel minorem quantitatem deſluxus etc. Ecce cauſam, quare patientes alchumata habere ſoleant appetitum, ut in plurimis. Haec vero ſignificationes accidentia hunc ſigni medicis, dantque diſta accidentia certam undeam, quid nocivum et quid est morbi nunc concurrentis aſſignantque multitudinem hominum.

Verumtamen ſecundum noſtram opinionem et intelligentiam *hic morbus eſt tertia ſpecies variolarum, nominata ab iſto ſpirit* Avicennae *ſen. prim. IIII tract IIII cap. VI* dicit: „Alchumata eſt aliquid de variolis et morbillis, id eſt, eſt tertia ſpecies variolarum, quae accidere poteſt in membris nervoſis corporis humani, hoc vero accidit,“ Verumtamen ſecundum Rasim loco ſuperius allegato convenit et invicem in multis *different,* primo quidem in colore, quia *Morbillis,* id eſt morbilli, apparent rubeae in ſuperficie cutis corporis, ſicut ignis perſicus, *variolae et alchumata non apparent ſic rubeae, ſed ſunt declinantes ad albedinem rubedinem.* Differunt etiam et loco, quia *Morbilli,* id eſt morbilli, non ſunt profundi nec eminentes ſupra cutem. *Variolae et alchumata ſunt profundiores, et eminentiam ſupra cutem habent.* Amplius differunt in quantitate continua, quia morbilli ſunt habentes minores variolis ne [illegible] in cute vel in punctura minora parte quantitatis, ut inquit Avicenna. *Morbillus eſt minoris quantitatis,* et quaſi ipſe non tranſit cutem, et non eſt ei altitudo multum apparens, et praecipue in principio ſui exitus. *Variolae autem et alchumata in principio ſunt apparitionis altitudinem et apparentiam habent ſupra cutem.*

Eſt quoque alia differentia. *Nam morbilli cito egrediuntur,* et in parvo tempore, *variolae vero et alchumata ſunt egredientes paulatim,* ut dictum eſt ſuperius authoritate Rasis et Avenzoar, et Avicennae: *variolarum ſunt quaedam velocis et facilis exitus, quaedam autem ſunt tarde et difficilis exitus: germanum alchumata.* *Alchumata enim eſt magis elevata ſupra cutem et minoris quantitatis continuae,* quam variolae, *in quantitate vero diſcreta eſt minor valde, quam variolae. Sed alchumata eſt rara, ſpatium notabile ponens inter puſtulam et puſtulam.*

Eidemque differunt in cauſis particularibus. Nam materia variolarum eſt materia ſanguinis, materia autem alchumatae et *groſſior,* et multum melancolica, materia vero morbillorum eſt cholerica ſive ſanguis cholericus. Propterea dicit Zoar: *Variolae generantur ex ſanguine groſſo magis, quam morbilli, qui generantur ex ſubtiliori et ſicciori. Sed alchumata generatur ex humore multum melancolico adiuſtiori,* ut *ſurſum ſicut et urinae. Sed iſtae puſtulae quandoque apparent in facie et in capite multae, in aliis autem membris paucae, et quandoque erunt multae in pectore et in ventre et paucae in capite et aliis extremitatibus, quandoque erunt in extremitatibus et paucae in capite et ventre.* Si vero materia fuerit *dominata per totum corpus,* apparebunt.

Diverſificantur etiam variolae in forma ſive figura. Nam quaedam ſunt latae, et quaedam eminentes alchumata non ſemper *ſunt latae formae ſive figurae quae nunquam percutur et ad figuram rotundam.* Cauſa autem, quare variolae habent praedictas diverſitates, eſt materia in quantitate et qualitate diverſitas. Nam ſi materia fuerit ſanguinea, tunc variolae erunt tendentes ad figuram et formam extenſiorem rubeam, groſſae, et ſuperius molles non penetrantes. Si ſanguis fuerit cholericus, variolae erunt parvae acutae, declinantes ad citrinitatem. In ſuperiori parte cum aliqua durities et penetratione exibunt. Si ſanguis fuerit phlegmaticus tunc latae, albae, molles, non penetrantes, ubi ſunt phlegmatis † ſalſum. Si vero ſanguis fuerit melancholicus, erunt durae valde et obſcurae ad nigredinem declines. Rarae enim ſunt variolae ex ſanguine phlegmatico et tardius ex melancholico, quia phlegma per ſui viſcoſitatem adhaeret membris, ut non obediat expulſioni. Melancholicus vero ſanguis, propter ſui groſſitiem non poteſt penetrare, non tranſit niſi cum difficultate ad exteriora, praecipue nervoſa ſol[illegible] per viam declaſlonis, ſed cum facilitate penetrant humor melancolicus ad membra nervoſa ad nutriendum ea, et

ſic

†) i. e. phlegma.

Digitized by Google

ibi congeritur in poroſitatibus diſtorum nervorum verucoſorum.

Signa vero demonſtrativa variolarum, ut dicit Avicenna, quod, quando apparent in earum principio, faciunt incurrere pruritum in membris, deinde apparent ſicut ſigna capita acuum in cute, et videntur, ſicut morſicationes pulicum, deinde augentur donec egrediuntur ſimiles aliis, deinde augentur tuberculis, et implentur ſanie, et poſt complementum reſolvuntur, et nocent. Faciunt enim cruſtam, quae exſiccatur et cadit.

Sic etiam in principio alchamata quandoque eveniunt dicta ſigna demonſtrativa, et puſulae apparentes non ampliorem ſuo ... ſicut in variolis, non promiſſionem habent talem puſulae venientes, et illa reſolvuntur, et ... et fiunt cruſtae, et exſiccantur et cadit. quia materia, ex qua generantur puſulae, ſunt melancolicae, terreae et valde ſiccae.

Poſt hoc dicendum eſt *de ſignis prognoſticis ad bonum et ad malum*: et primo dicetur *de ſignis prognoſticis ad bonum*, nam de, ut Avicenna ſcribit dicens: *Si variolae ad velocem apparitionem et proceſſionem, et maturationem, eſt ſalus*. Similiter et etiam, *ſi alchamata ad velocis proceſſionem et apparitionem, prognoſticatur ſalus*, et ratio eſt, quia illa materia non eſt tam terrea, nec ſiſlitua, imo eliquentiam habebit ſubtiliorem, et poroſitates membrorum nervoſorum erunt dilatati et aperti, et virtus expulſiva poterit illam materiam melancolicam ad extra expellere. Si vero appareant ſicut in tertia die, bonum ſignificatio erit. Et hoc verum eſt, ſi non ſint mala accidentia, vel ſi cum anguſtia cum difficultate evolutur. Et ut plurimum alchamata apparent in *ſeptimo die, et bonum ſignum*. Propterea dicit Rasis, vel ſupra Vide auctores apparere variolas poſt nonum diem. *Si non, apparebit ex aliquid in accidentibus variolarum et blactarum, ut vehementia anguſtiae et aſſtulae, et cetera*.

Alchamata autem poſſunt apparere poſt nonum diem, etiam que poſt XIV et XX diem, quia materia quae eſt habita in poroſitatibus membrorum nervoſorum, ideo eſt difficile exitus propter groſſitiem et ſiccitatem naturae melancolicae, et in expulſione ac motu ad extra ſemper ſequitur aliqua anguſtia et magna difficultas anhelitus. Sed in variolis et morbillis maxima anguſtia, et difficultas anhelitus, ac febris demonſtrative dicere cauſas et rationes ſi propter quod eſt in capitulo ſuperioribus dicendum fuit. Ideo et *alchamata ſunt ſalutis ſecundum plurimum, et raro ex eis deperditur aliquis*, et ratio eadem eſt, quia materia alchamati eſt materia melancolica ſive terrea ſiccaſſima quae raro putreſcit et corrumpitur propter impeditam diſpoſitionem et contrariam putrefactioni et corruptioni. Ideo non cauſatur febris peracuta communiter maxima. *Idemque etiam moritur aliquis ex iſta tertia ſpecie* ſcilicet alchamata, et ſi contingat mori, erit ex mala diſpoſitione alcujus humoris exiſtentium in venis habentium ſaciem et eorum diſpoſitionem, ut putrefiant et corrumpantur. Si ad hunc venas putrefiant, diverſae febres putridae cauſabuntur, ſi ad extra expelluntur, et poſſunt cauſare apoſtemata et puſtulas maligna ob igne perſico et prima usque ad eſſentiam. Ex his febribus, apoſtematibus et puſtulis poterit ſequi mors. *Alchamata, quae cito apparent, et cito exeunt, et non tarde, nec difficulter, et non detinentur, et ſunt ſine febre, et non horribus accidentibus, praecipue doloribus, cum conſtantia virtutis et appetitus, bonitate ſunt ſalutae*.

Signa autem prognoſtica ad malum ſunt, ſi alchamata occultantur ſubito, et non redeunt ad exteriora, et ſiunt ſyncopae, ſunt mala valde iſta ſigna. In variolis et morbillis ſunt ſigna mortis, ſi ut efficiatur malicia vehemens ut occurrat mortis. Cum autem videris alchamata potentes alchamatum conſequentem et frequentem, et caliditatem virtutis debilem, et anguſtiam eſſicacem, et extrema infrigidantur cum ſignis apoſtematis in diaphragmate, hunc ſigne mortis. *Alchamata quoque ſicca, et quae non conſumantur humiditas, ſed ſunt puſulae apparentes, ut pori et ſcindunt cutem vehementis ſiſſuras, et concomitatur eum vehemens anguſtia, et multa defectio et ſincopis corrupcio, et vocis defectio eſt mortale*. De ſpeciebus enim multis et illi mortalis, quae plerumque intereſt, eſt illa, quorum diverſificatur egreſſio, ſcilicet quae quandoque apparent, et quandoque occultantur, et propter

quando puſulae ſunt violaceae, et tenaces, et nigrae, cum morſicatione membri, et cum debilitate virtutis, tunc decertaqumdum eſt periculo ſolo prognoſtico mortis. Recte enim in Continentis dicit: *Variolae nigrae coloris, quae deſiccantur et nec impleuntur ſanie, ſed ſunt durae, et parvi, et adducunt ſincopam, tunc perequitur aegrum mors*. Sic quo judicandum eſt de *potentiali alchamato*. Similiterque *puſulae apparentes* in variolis cui alchamata *fuſcae et nigrae ſignificant* calore naturali mortificationem et materiam adultiorem et venenoſiorem, et ſunt ſigna valde mala, prognoſticantia mortem. Sed iſta ſigna mala raro accidunt in alchamatis. Ideo dicit Rasis, *vix ſiquis, raro ex eis perditur aliquis*.

Capitulum VI

In quo oſtendimus praeſervationem et praeſervationem corporis humani, ut quae in iſto morbo tale exſiſtente accurato alchamatis accedat.

Pro declaratione iſtius capituli intelligendum, quod medici errant proſecto ſi regimen conſervandorum a medico dirigendum negligerent, propterea, quia talis gubernatio eſt viciſſe unicuique neceſſaria, cum corpus noſtrum, quantum ſanitatem ſuam ſit regulatum cadat in aegritudinem, ut ipſa docet experientia, hoc tamen non eſſet, niſi corpus mutabile ſoret. Galienus enarratione in hac tertio tegni. Sum ipſe ſcribit, quod impoſſibile eſſet, quod immutabile corpus ſemper maneret in optima complexione et compoſitione, nam tunc nihil indigeret nec cuſtoditione ipſum. Quoniam vero laeditur, et corrumpitur, et non modicum non leviter, quam habebat a principio conſtitutionem, propter hoc igitur, quod modo alteratur corpus, indiget et genere procurationem habebit, hoc eſt, conſervationem ſanitatis. Et poſt habitum. *Alteratur corpus a quibuſdam ex neceſſitate, at quibuſdam vero non ex neceſſitate*. Ubi quidem ex neceſſitate quidem, quibus impoſſibile eſt ipſum non approximare. Non ſemper in continenti immanem, et comedere, et bibere, et vigilare, neceſſarium eſt ei, gladio vero et beſtiis non neceſſarium eſt ut. Unde ex priori quidem genere cauſarum cura corpus est eſſiciendam, cura vero ſecundum nequaquam. Et poſſunt enumerari hae cauſae. Dicit, eas ſex eſſe, ſcilicet aer, motus, quies, cibus et potus, et cetera, quorum ſingula ſi indigent corpori adhibentur in competenti quantitate et qualitate, ſalubre ſit, aliud vero indigent omnino. Aliorum autem non in competenti menſura et qualitate aegrum conſtituuntur. Amplius notandum eſt pro notitia hujus capituli, quod cauſae conſervantur ſanitatis illae intelligendae ſunt, quae debite appropinquata corpori humano ſub eadem et continua diſpoſitione illud permanere faciunt.

Cauſae autem eſſicientes vel producentes, ſcilicet *praeſervativae*, quae contra circumſtantiae diſpoſitionem, corpus humanum ſub eadem vel conſimili diſpoſitione una permanere faciunt, et cetera, quia hoc *dicta tractata ſunt, et non praeſata, ut in libello de peſtilentia in capitulo decimo de his longe tractavimus*, hic breviter ſubo transſumus. Solum tamen eſt dicendum *de cauſis recuperationis vel producendae ſanitatis*, quae vocamus *cauſas praeſervativae* quia faciunt corpus humanum a tali in aegritudinem evadere, ut ſupra tertio *Regni* Galieni et commento allegatis.

Cauſa praeſervativa modo dicta duplex eſt. Prima namque eſt recurrere ad dignam benedictam glorioſamque virginem Mariam (De iſte enim cauſa *in libello de peſtilentia* large ſcripſimus). Veniamus ad ſecundam cauſam praeſervationem, quae duplex eſt: Nam quaedam eſt, quando quis ſuſtineat longiore dictum morbum alchamata, a principio iſtius ſuccurrendum eſt cum regimine praeſervationis prohibendo materiam vel malam qualitatem materiae a conſluxu, exiſtentem in poroſitatibus membrorum nervoſorum ejus vel in medis ſanguinariis, ut magis corrumpatur et aduratur, et ſiat in terream ſeculplas, et ne mala qualitas confirmetur, et prohibeat periculum eius ſuperſluis, ut ad terminum confirmationis, ſiccitatis et ſrigiditatis exiſtere. Et quando confirmata ſuit in eis ipſe aegritudo, eſt difficilis cura, et quaſi incurabilis. Verumtamen quia cura, quae debetur morbo adhiberi, debet eſſe armonica ex longitudine et proportione curatum, ut Galienus

 tuſio

Digitized by Google

poribus calidis et ſiccis, ſunt ſigna contra mobiliorem, eiusque alchumata, hoc rariſſime curatur, quia ipſa materia non movetur niſi ab agente forti proportionato ipſi materiae morbi alchumatae.

Capitulum VIII.

In quo tractabimus de re non naturali, utique de motu, id eſt, exercitio et de ſuo oppoſito, ſcilicet de quiete, quae conamenta et nocumenta ex earum uſu inſequuntur in corpore humano patiente morbum alchumata in eius praeſervatione et curatione.

Elucidata breviter primo re non naturali, videlicet de aere, quae iuvamenta et nocumenta ſic in praeſervatione et curatione alchumati, neceſſarium eſt deinceps ad declarandum ſecundam rem non naturalem, ſcilicet motum et quietem. Proſequendum ergo eſt, quantum iuvamenta motus, id eſt, exercitium ad ſanitatem corporis humani vitiationem patientis alchumatum inducit, tamen quales nocumenta promovet. Hanc ſententiam Galenus in libro de exercitio cum parva ſpira laudavit, dicens: *Exercitiorum enim quaedam non ſolum corpus, ſed animam iuvare ſolidare poſſe.* Itaque ſunt in ipſo exercitio potens motum ſit anima, quod multa quidem liberati ſunt ab aegritudinibus ſolum gestuſ. Poſtea hoc ipſe confirmat, inquiens: Labor exercitium, quod corporis ſanitatem praebet, et partium confortationem, et animae virtutem. Propterea Hippocras in libro de aere et aqua dicit: *Exercet in laboris tolerantiam praeſtat, quos hiatum et ſiquore tumorem et igneumnunc labor vero et agitatio vel antiquitate miniſtrat.* Ideoque in ſecundo de accidenti et morbo cap. 3 inquit Galenus: *Calor naturalis confortatur et augmentatur ex motu, ad quam conſecutio membrorum ut corpus proveniunt utilitates et operationem perfectionem.* Confirmat hoc Galenus ſecundo Aphor. commento 48 inquiens: *Vile eſt exercitium. Nam commovet calorem naturalem, et validos facit quae in membro ſunt, virtutes, naturales animales et vitales eas fortificando.* Hoc probat Galenus tertio Aphor. comment. 21 dicens: *Exercitium membra ſirmando corpus a futuris liberat infirmitatibus.*

Propterea conneſiens et neceſſarium eſt, quod medicus ipſius hoc ſciat in praeſervatione corporis humani patientis alchumata utique curatione. Hoc Rasis in quarto Almanſoris cap. 2. inquit: *Sanitas conſervatur cum commenſuratione motus et quietis, ad quae conſervantur potus et cetera.* Hoc videtur innuere Galenus ſecundo de regimine ſanitatis capital. 8. Si volumus iuſtitiae optime ſanitatem, indigemus a libonibus, deinde ſequentes cibo potuque, deinde ſomni, deinde ſi uſi ſunt ventris, venere. Haec omnia ſint moderata. Nunc igitur bona uti non obſervabimus in confirmatione ſex rebus non naturalibus ſucceſſive, et in ſua materia. Verumtamen quia de ipſo in noſtro libello de peſtilentia longa ſcripſimus, in hoc vero tractatu breviter tranſeamus, abſtineus dicamus, quod in praeſervatione corporis humani eiusque curatione morbi alchumata ſemper utendum eſt exercitio temperato. Id Avicenna in ſexto quolibet dicit: tamen omnium exercitii temperati univerſale eſt, quia ſpiritum intrinſecum augmentat, et ſuperfluitates membrorum nutrimenti expellit et reſolvit, ſimiliterque proterea exercitium calorem naturalem in ipſum augmentat. Avicenna inquiens in III primo d. II capitul. I *Exercitium eſt id, quod calor naturalis inumatur, et corporibus levitatis ſit ſeri ipſum ipſum.*

Namque ſiquidem facit calorem ut quod ex ſuperfluitatibus congregatur, quoque diu diſſolvi, et ſubtilis et membra apta reddit ad nutrimentum recipiendum, et eorum duritiem ſubtilis in ipſa corpora facit levia et humiditates diſſolvit, et poros dilatat etc. Deinceps dicamus, quod corpora humana patientia morbi et alchumatis in principio non exercitentur, praecipue cachecticos. Nam non exercitium non ſolum poteſt non iuvare, ſed plurimum nocere, in iſto eodem obtinet infirmitatem, ut vult Galenus Aphoriſmorum comment. 21 dicens: *Corpora repleta aliquo humore malo exercitari non debent, ante quam*

concoctentur, ne mota et alterata putreſcant, et aliam aegritudinem faciant. Hanc ſententiam ſcribit Avicenna *III primo. d. II cap. III* inquiens: *Hora qua incipiat exercitio poſſumus dare oportet ut corpus ſit mundum, ne ſuperfluitates attrahantur humorum venarum chymi ſiliceſtres in viis ipſarum, quas exercitium in corpore diffundat.* Ideoque concludimus, quod non pura corpora et repleta in morbo alchumatis exercitari non debent, ſcilicet exercitio forti ſed moderato et temperato vel debili, et iuvat in ea diſſolutio humorum non augetur in. Propterea voluit Arnoldus in ſuo *Teſau cap. I* dicens: *Conveniunt medici, quod exercitium temperatum ſive ſint pediſſen ſive equo, adiuvat in confortatione ſanitatis, dummodo tempus non acredat.* Galenus in libro de cachexia cap. 8 dicit: *Quaecumque vacant circa exercitium et ordinatum diaetationem, omnes video ſemper ſanos.*

Sequitur in hoc notabile, quod corpora humana, *diſpoſita ad incurrendum morbum alchumatis, vel in ſecta dicto morbo univerſaliter temperato exercitio conſervandas ſanitatem utentur*, in membris unde evadent enſis. Et eſt enim a contrario malitia quae praecipue privationem exercitii accidit: Verius in curationis manifeſtatur, ut Averroes *VI. Colliget* inquit: quia eorum ſunt cachexiae k) ſunt, et eorum calor eſt impurus, et omnes ipſorum operationes ſunt laeſae.

Ideo Averroes *VI Colliget* inquit: *Omnibus quia corporis non egreditur tunc ſanitatis, uno tamen, egreditur aegritudinis, cum id plures producunt infirmitates et ad ethicam l) ſanitatis.* Avicenna in *III. primo, d. 2. c. primo* inquit: *Exercitium relinquere etiam frequenter nocuit, permanente potentis diſſum morbum alchumata*, quoniam membrorum debilitantur virtutes et ſpiritus, qui laſſantur ſunt virtutum, et vita cuiusque membri iuſta non eſſe. Propterea Galenus *in libro de cachexia et cacochymia capital. 4.* dicit: *Maximum enim eſt iuvamen ad ſanitatem cuſtodiam quae corporis, ſunt maximum bonum moderata motio.* Ideo de motu in laboribus fortioribus non utentur exercitatores et Galenus ſcribit in libello de parva ſphera, inquiens: *Qui exercitari non poſſunt, fricationibus mollibus et balneis temperate calidis, et temperato motu naturali uti debent.* Hoc id ſentit Galeni *ſecundo de regimine ſanitatis*, inquiens: *Qui exercitandus eſt, non confeſtim fortiter eſt movendus, niſi ante frictione praeparetur.* Balneum vero in aliis ſunt de ſpeciebus exercitii. Vide Avicenna *fen. III primo d. 2. cap. IV. et V.* Ipſi illic longos ſermones facit. *Lege ibi* in illo capit. Avicennae, quia hic amplius ſcribere nolumus, ſed tibi vale intus armaria doctorum ſcriptores, ſi illas ſpecies exercitiorum ſunt utiles et convenientes, vel inutiles et inconvenientes in *hoc morbo alchumata*, in ſic ſinis capituli iſtius.

Capitulum IX.

In quo oſtendere intendimus de tertia re non naturali, ſcilicet de ſomno et vigilia, et primo de eorum utilitatibus et iuvamentis atque eorum nocumentis, curationibus in corpore humano, patiente alchumata, pro eadem morbi praeſervatione et curatione, ſi utilius et nocivus ſint, oſtendemus.

Licentum enim eſt voluntati calorem naturalem et vitam conſtituere, ut eam utiquam ſine pabulo et nutrimento relinquamus, quoniam corpus humanum alimento non poteſt diu durare, teſte Galeno *prim. de alimentis cap. 5* inquiens: *Sine alimento non eſt poſſibile vivere ſanos, nec aegros* — cuius cauſa in I libro aere aſſignavit Rasis. 25 *Continentis cap. I* dicens: quod corpora natura ſunt continuo diſſolubilia ex aere circumferenti in calefacere interius; quare nobis eſt indiget ergo nutrimento ad reſtitutionem ei, quod diſſolvitur. Confirmat hoc Galenus in libro *de diſſolutione continua cap. I* inquiens, ut corpora hominum ſunt in continua diſſolutione, propter calorem aeris circumdantem ea extrinſecus et calorem interius inſitum, ſint neceſſarium reſtitutione eius, quod diſſolutum de ipſis eſt, ideo neceſſaria ſuerunt cibus et potus. Hoc etiam innuit Avicenna in II primo

k) l. *a. lectione*
Aphrodiſiae

l) l. *a. lectione.*

Digitized by Google

primo d. II cap. II ubi loquitur: *Nutrimentum indigemter ſumi, et natura conſervatio ſanitatis eſt ex nutrimento nobis conveniente, quod nequidem caliſt* etc. Et utique AVICENNA in XIII III Tractat. II cap. VII loquitur: *Neceſſitas cibi eſt, ut ſuppleat locum eius quod ſolvitur, et cetera. ut ſiccitas utique caloris naturalis et ab extraneis proximum facit reſolutionem, et tamen neceſſitatem, et deperditur eo modo, quo poſſibile eſt, ipſi ſuccedat.*

Dicam ergo propterea, quod reſtauratio nunquam ad quantitatem, nec ad perfectionem diſſolutorum accedit. Quod ita ſit, patet per GALIENUM in primo de regimine ſanitatis, dicentem: *Si poſſemus tale aliquid introducere, quod ſimile eſſet ſolvendi, hoc ſuſficeret et optimum eſſet. Sed hoc impoſſibile eſt, quia id quod deſicit, ab quocunque membrorum talis natura eſt, quali ipſum membrum a quo deſluit, o quo ſumſit fundamentum.* AVICENNA primo de III cap. de necessitate dicens utique: *Si haec virtus ſemper nutritiva infinita foret et ſemper permutationem in corpore facerent eius, quia deſiccaret aequaliter ut eius modo etc.* Illa de cauſa cibum oportet comedentes et ad perfectionem digerentes de neceſſitate morbo habere. Nam ſi poſſibile eſſet ſemper cuſtodire humidum complexionem corporis, immortales eſſemus, ut primo et ſexto de regimine ſanitatis GALENUS innuit. Sed quia naturam ut eam tuam quae ad diſcernendum fugere non eſt poſſibile, propterea ſenescere neceſſarium eſt nobis et corrumpi. at quamvis refectio cibi et potus, quantacunque optima, non faciat nos a morte liberos et ſecuros, cum ſint mortales corruptioni alique, quia nullum generatum corpus aſſignare poteſt. Vnde, quod ſemper corpora natura magis deſiccantur, ubere, quod ſemper materia ſubſtantia natura ſiccis ob omnium adhibita calorem. Ad deſenſionem harum duarum corruptionum naturalium et ne humiditas cito reſolvatur, in hiſce quidem ſortitudine conſiſtit ut ipſum corpus uſque ad ſtabilem tempus permanens faciat, et hoc quidem fit propter regimen rectum reſtaurationis cibi et potus quae ſic loco alias, quod reſolutum eſt. Si igitur haec duo mediata fecerit, ſedictet quod putreſceri non permittat, et prohibuerit ne cito humiditas prima reſolvatur, diu ſanus vivere faciat omnia, qui tali uſi fuerint reſtauratione.

O! quam grandis eſt refectionis utilitas, quae corpus a ſiccitate ſalvum praeſervat! Quae ſiccitas in totum noſtris corporibus eſt humidi utique contraria, quae inceſſanter augendo procedit, donec nos perimat, teſtante AVICENNA, ubi ſupra dicente: *Quam grande erit refectionis commodum, cum humanum corpus longaevum et ſanum eſſe faciat toto ſuorum annorum diſcurſu* etc.

Ex his ſequitur concluſio, quod magna eſt debitae ac ordinatae refectionis utilitas. Quia autem habent conditiones, quas debita ſua ordinata dantur diu mereri, medio medico relinquamus. Quod utraeque conveniant erit, debebit efficere, prout regimen naturae tempus medi confirmando et hanc rei experiere videbantur. Conſiderandum enim eſt circa ſpecificationem ciborum et potuum. Nam ſi bonitas ſubſtantiae ciborum neglecta fuerit, non ſolum inutilis, ſed perniciosa erit. Habeta enim ciborum hanc ſoleam eſt habere naturam, ut quamvis per aliquod ſpatium temporis ſua addere, occulte nocumenta. Poſterius vero ea manifeſtiſſime oſtendet. Hoc innuit AVICENNA in tertio primi d. II cap. VII dicens: *Ex cibo quo mala digeruntur nutrimenta, ab hoc non decipiatur, quoniam poſt dies in ipſo mali generabuntur humores aegritudines facientes et periculoſa.* Propterea GALENUS in libro de diſſolutione continua dicit: *Omnes cibi boni quae non temperati ſunt non generant ſanguinem parum laudabilem, ſed eum utique.* Ex alimentorum mali chymi tres ſunt ſpecies. Eorum enim ſunt quae addunt in choleram, et eorum enim ſunt quae addunt in phlegma, et eorum, quae addunt in choleram nigram. Oportet omnem hominem ſcire eorum multitudinem eorum et conſiderationem aſſumtionis ipſorum, et ſi non laeſerint nocumentum cito, tamen in longo tempore chymi mali generantes ſunt aegri ordines mali. *Ab his enim cibis et potibus, generantibus abundant aegrae, praeſervare debemus corpora diſpoſita ad incurrendum morbum alchonatum, permanentem ubi non infecta.* Vtique ſunt panis ſurfureus et caro pecudis canis, et caro leporis, caro bubali et bovis, et carnes cuiuscunque animalis melancolici, et hominis etiam qua dura et ſicca, et caſeum antiquum et ſungi, omnia legumina, ſicut lentes, cicera, milium et ſic alter omnes piſces ſalſi, et omnes fructus recentes, ut ficus, ceraſa et ſimilia.

Si in eorum quantitate frequenter comedantur, multitudinem mali chymi et ſuperfluitatum ex his generant, et paucitatem nutrimenti! *Et a cepis et allio et raphano, et ſinapi, et paſtinaca, et caulibus, et his ſimilibus. Frequentis uſu abſtineant et praeſervatione et curatione huius morbi alchonatae.* Inquiente RASI Almanſoris quarto cap. XI ſalutare cenſit o ciborum horum malitia, qui non eis utitur. *Quod ſi aliquem eo uti contingat, ſibi ſalutare debet ſumendo catharticum, humorem ex eis generatum expellere etc.* Hoc confirmat AVICENNA I tertio prim. d. ſecunda cap. VII dicens: *Oportet, ut ſanitatis conſervator ſtudeat, ne cibi ipſius ſubſtantia ſit aliquod nutrimentum medicinalium, ſicut olera et fructus, et aliqua ab ipſis, quorum ſubſtantia ſanguinem ſunt* etc.

Non ergo ſunt hominis cibaria *mala* et illaudabilis *ſubſtantiae* comedenda, iure merito ab omnibus vulnialibus ſenſibus conſervata derelinquenda ſunt, permaxime *in praeſervatione et cura morbi alchonati*. Si vero bonae ſuerint ſubſtantiae et laudabilis chymi erunt eligenda. Medico autem non ſufficit ad praeſervationem et curationem iſti morbi ſolum cognoſcere ſubſtantiam, ſed etiam de qualitatibus ipſorum primo intelligentiam habere ſufficientem. Dicamus autem, quae cibaria aſſa non debent *ſortis ſiccitatis* in virtute, quia ſiccitatem naturalem incendant, et corporis humiditatem maxime deſiccant, ut AVICENNA Fen. prim. et prim d. III capit. prim ſcribit, *quod talibus multo, quam debet, reddit corpus ſiccius, quam oportet.* Nam omnia calore ignea cum ſuperſluunt in exſiccando laeſunt, ut dixit AVICENNA, ut IV prim. capit. II. Concludamus igitur, *in corporibus patientibus praedictum morbum cibos valde calidos aut nunquam aut raro, ima quam rariſſime ſumant, quia corpus inficiunt. Illud enim eſt in cauſa generationis materiae morbi Alchonata, qui eſt melancolicus ſiccuſſima et terrea,* et per uſtum calliditatem efficeret eiuſmodi, per conſequens contraria eſſe ad illius morbi praeſervationem et curationem.

Similiterque etiam cibaria valde frigida aſſa vel pectata non ſunt comedenda, quoniam naturae humanae frigiditas eſt valde contraria, ut IOANNES in diſtis praedictionibus inquit. Frigidae vel ale, ſunt multum fugienda, ut IOANNES V. Amphoriſm. dicens: *Frigidum eſt inimicum nervis, oſſibus, dentibus, cerebro et ſpinali medullae* etc. propterea *a corporibus patientibus hunc morbum Alchonatus.* Habita enim frigiditate probatur in eis ſe adeunt, licet ipſi non nocumentum non illico ſentiant, quia ad intra in poroſitatibus nervoſorum membrorum *recluduntur humores*, ut in *articulis et nervis*, et frigiditas ſemper membra percutit debilia et ſenſibilia, et inducunt in maiores dolores, et tales morbos difficilis curatione efficiunt, *Ideoque mala operantur ab aliquo: qui ordinant et applicant inferius, tali morbo alchonato aſſolute, unguenta frigidiſſima, narcotica gravantia et infrigidantia, et adaeque materiam ad intra poros membrorum* etc. Sunt cauſae in cap. *de cura accidentium* dicemus. Concludere igitur poſſumus cum AVICENNA in V. Canon. Tract. III. cap. I loquente: *ut omni diſpoſitioni oportet, ut vitaverunt cauſantur frigus, principue in diſpoſitione huius morbi doloroſi.* Ex his ſequitur concluſio, quod omnia cibaria, tam calida, quam frigida, humida vel ſicca non ſunt in hoc morbo adminiſtranda, niſi cum temperamento.

Ex ſuperioribus notatis concludendum eſt, quod omnes cibi habentes complexionem ſuperflue calidam, frigidam, ſiccam vel humidam, ſint fugiendi in hoc morbo permaxime, ſi ſint habentes complexionem frigidam et ſiccam, et hoc in generali, ſive ſint fructus, ſive ſint legumina, ſive olera, etiam de omnibus aliis cibis. Hic autem non volo aliquid dicere de aliis in particulari de complexione et proprietate eorum, quia iam per ea quae ſcripta ſunt in codicibus ſimplicium medicinarum traditata a doctoribus medicinae, ſcientiae complexionem et proprietatem cuiuſlibet, et inde iudicare poterit, ſi convenientes et utiles ſint ad praeſervationem et curationem iſtius morbi alchonati, vel ſi e contrario inconvenientes ſint et inutiles. Veruntamen quia cibi omnes, qui in uſu ſunt, ad comedendum aggregamus

ſtatuentes

Digitized by Google

locantes omnium dolorum intentiones. Ideoque remittimus te ad illa, quae dicta ſunt in noſtro libello *de peſtilentia*.

CAPITULUM X.

*In quo oſtenditur, quantum vena ſecta naturalem, tribuat repletionem et evacuationem, ſi repletio humorum ueterrimo temperata fuerit in corpore uſque ad morbum Aluhumatio, nullam nocumentum ſequatur * ueteri ſuperflua fuerit repletio, contrarium fit, ſicque ab omnibus ducendum erit*

VNuſquiſque medicus debet per ſemet ipſum ſaepe numero conſiderare, debet et animadvertere, an in corpore humano vel aliquo membrorum ſuorum particulari repletio ſit. Non autem dico de repletione ſolum cibi et potus ſed de humorum natura iam at non naturalium repletione, et praeſertim eorum congeſtione intelligimus, quae ſaepe contingit ex mala membrorum complexione quorum cunque reficiatio in ja laudabili exiſtunt, ut facile eſt videre de colerichiſſimo homine comparata diverſa materie, in quo non parva colerae quantitas multiplicatur, ſimiliterque de flumatico ſuo modo, et ſic de ſanguineo in quo ſuperflua ſanguinis quantitas generatur, multoque magis ad harum humorum augmentum accedere videtur diem, quae in quolibet uel qualibet temperamentum ſaepenumero excedit. Si enim ſplenis vel mentchymia in toto corpore multiplicentur ex defectu digeſtione aut expulſione, vel ſectiocio attractione et retentione, ut in ſtomacho, apate vel ſplena, poſtea, et humores in dicta membris vel toto corpore aggregati ad plures aegritudinum ſpecies diſponunt.

Ideoque qui uult corpus humanum a morbo aluhumatio praeſervare et curare, oportet ad duas res intentionem ſuam dirigat, quarum una eſt ad corpus cum cibi temamento ſuo non, quod diſſolutum eſt de ipſo, alia eſt mundificatio ab ipſo eius, quod generatum eſt de ſuperfluitatibus ciborum etc. Quomodo autem repletio et harum ſuperfluitatum aggregato agnoſcatur ſive ſit quantitas laudabilium humorum, quae ſit quando ex bonis et a ultis cibis et potibus plurimum nutrientibus ſanguis copioſus et alii humores generati adauſti fuerint quam repletionem, haec ſigna declarant ut AVICENNA *II prim III. cap. VI.* dicit: membrorum gravitas in motibus, pigritia, faciei rubedo et narium inflatio etc. Si enim repletio fuerit facta ſola qualitate humorum peccantium, ſcilicet calida vel frigida etc ſunt ſigna diverſa et haec ſecundum qualitatem humoris peccantis. Cum vero cognitum fuerit in corpore univerſalem vel particularem repletionem adeſſe, diſſuſus de illius evacuatione providendum eſt. Propterea oſtendendum eſt primo, quantum periculi emineret ex ſingulis repletione, quamvis laudabiliſſimi, dicendum eſſe videtur, quod quae repletas omnino evacuationem per ſebotomiam indigere, niſi in brevi vitam cum morte commutabit, ut dicit IOHANNES *p. Aph. In extremitatibus ad ſummum bonae habitudinis ſunt fallaces ſi in ultimo fuerint etc* et GALIENUS in *comment. Hale. Vide multi multa ſubito ſunt extincti, corporibus pertingentibus in ultimatam plenitudinis* Hoc parum GALIENUS in *II Terrapentiae cap. ultimo* dicens: *Cum aequalitas ſibi invicem multi fuerint humores multitudo haec plethora nominatur* Cum autem hoc tanta colera vel nigra, aut flumate vel ſeroſa humiditatibus plenum factum fuerit corpus, cacochymiam et non plethoram vocat talem diſpoſitionem. Idcirco AVICENNA in 3 *prim. d. 2. cap VII* dicit: *Vehementis repletio in qualibet diſpoſitione eſt periculoſa*. Propterea ſi medicus cognoverit in aliquo praeſervandum repletionem corpus dominari, diligenter conſideranda eſt, an illa repletio fuerit univerſalis, an particularis, et in humorum peccantium quantitate aut qualitate. Quod ſi in medico notum fuerit, aſſa valuaria ſalem cum humorum peccantium augmento et ſuper ſluctua contrarios rebus conſervantium. Sebotomare iſtam debet, ut AVICENNA in *prima tertia cap. XXIX* dicit: *Cum ſanguis aut cum humore, qui vocatur ſanguis dominatur, a ſebotomia incipimus, quoniam ipſa eſt potiſſimum remedium ad evacuandum ſanguinem et reliquos humores, cum ſuperflue fuerint augmentati.* Hoc ipſe AVICENNA confirmat in 4. *prim. cap. III.* dicens: *Minutio eſt evacuatio humoris aequaliter augmentata*, et ipſe in *cap. IIII eiusdem libri, et fere inquit, cum humores fuerint aequales, praemittere minutionem. Quod ſi aequales non fuerint, ſuperhabundantem evacua.* Etiam qui in *cap. XX eiusdem dicit: Flebotomia eſt evacuatio univerſalis, quia multitudinem humorum evacuat.*

Ideo concludamus, quod in *praeſervatione corporum plethoricorum habentium aptam diſpoſitionem ad incurrendum morbum aluhumatia, ſi evenit a cauſa ſuperiori, ſcilicet ab influentia coeleſtium planetarum, ſive evenit ob aliam cauſam, (quod raro contingit) conveniens et neceſſarium erit ſemper minorationem per ſlebotomiam*, ut GALIENUS *VI Amphor. comment XXII* dicit. Flebotomia eſt commune totius corporis purgatio, quia vacuati corporis * contentis humorum aulaere eſt congruum, quatenus ſuper id, quod ſecundum naturam adauctum eſt, quorum quantitas evacuationis dicitur ex quantitate, quae ſecundum multitudinem ſit. Igitur ſecundum materiam vel ad nocem ſanguinis et aliorum humorum multitudinem et repletionem ſiat phlebotomia. Nam ſlebotomia ventrem deſiccat, memoriam praebet, ſenſum purgat, cerebrum temperat etc. Propterea ſcribit RASIS IIII *Almanſoris cap. XIV.* dicens: *Si negleäa fuerit phlebotomia aut non permiſſa ſiet, prout oportet eſt plethoreus multa nocumenta procreantur.* Igitur phlebotomia magna exiſtit medicina in ſanitate conſervanda et praeſervanda valde proficiens, et ad aegritudinum curationem congrueus, ſi, ut oportet, ſiat. Ecce igitur, quantum *ipſa neceſſaria eſt ad praeſervandum corpus repletum, aptitudinem habens ad incurrendum ipſum gravem morbum, Aluhumatia* ſi, ut oportet, ſiat, ſi illa conſervabuntur, complexio aetas, utraque ante, conſuetudo etc. *Si vero aliquis hunc ſordidum morbum habuerit, et corpus plethoricum fuerit, ſlebotomia erit neceſſaria.* Scilicet in quo tempore morbi, et in qua hora, et de qua parte vel vena ſieri debeat, et quae quantitas ſanguinis extrahenda ſit inferius in *cap. de curatione huius morbi* dicemus.

Viterius oſtendendum erit, quid agere debemus in praeſervatione huius gravis morbi aluhumatia, ſi corpora repleta fuerint ab aliquo istorum vel pluribus humoribus peccantibus in qualitate, utique ex colera ſubammoda vel ſeroſa, aut melancolia, aut ex colera et flumate, vel ex colera et melancolia etc. *Si hi humores una fuerint ſanguini adaucti, non tantum eſt ſlebotomia ſed divendum eſt, quod cum ſolutivis et purgativis medicinis talis humorum ſuperabundantes minoranda erit* potiſſimum tempore veris, ut GALIENUS in 6. *Amphor.* inquit, quod ſit, ſi corpora ſua non purgaverint, non diu eorum ſanitas illa dura, quod multos aegrotare ſolitos cuſtodivit. Propterea in *lib. 4. cap. 15* dicit RASIS *ad Almanſorem ſolutionis ac videlicet* prout oportet, ſumma eſt medicina ad ſanitatis conſervationem, magnum praeſervans adiutorium. Eſt enim poſſibile, ut huius operatione totum corpus ab humore mundificetur, qui propter ciborum errorem, vel ex diaeta negligentia, vel qui ex corporis intemperantia ſolet generari, mundificetur. Poſtea ipſe ALMANSOR ſubdit, *quapropter medicina ventris ſolutiva quisque uti debet*, quae humorem, qui ei nocere ſolet, vel qui in eo ex ſua corporis diſpoſitione generari conſuevit, et cauſa eorum ſua regimine expellere conſuevit, cum omnia diligenter perſcrutata ſunt et manifeſtata per proprium ſignorum diverſorum in ſuperioribus notitiam. Ex concludimus quod quibuſcunque ſiera illa ſtuctura replecio, ſi magna neceſſitas inſtaverit, in quocunque anni tempore evacuari debet. Si autem nullum notabile periculum praemiſerit, in vere purgari debent ut ſit praeſervationi a morbo et omnibus morbis ex tali humorum repletione. Propterea AVICENNA *tertia prim. de formula cap. I* inquit *Nulla neceſſe eſt per id dubio ſuperfluitates evacuare, quorum vacuatio ſine ſcu ſine plurimum non conveniens, nego eſt conveniens, niſi cum medici a ſiat ſolutivo*. Idcirco in *praeſervationi ab iſto morbo aluhumatia eſt neceſſarium corpora plethorica phlebotomare et cacochymica evacuare cum medicinis purgantibus humorum* abundantium et ſuperfluorum in corpore cacochymico. Sed noviter debet omnino, ut *medicinae ſolutivae* fortior in hac praeſervatione, utraque in curatione dicti morbi, ſicut inferius dicemus, ut, quod humidum v aliorum, quarum ſortis reſiſtentiam et temperarum, quatenus plus paſſibile fuerit impoſſibile tamen eſt, quia propter acuitatem et motum ipſius

 non

non communicat et generat groſſitiem et duritiem ſimilitri opoſtentil in ſtomacho, vt dicit AVENZOAR *tract. quo cap. VIII.* Propterea iſte laudit *lib. 3. tract. VII. cap. 9.* quod omnia laxativa, quae habent virtutem et magnitudinem laxare, trahunt humores a toto corpore ad ſtomachum, et purgant corpus totum, ſtomacho repleto manente.

Et cum hoc etiam talis medicinas habet totum corpus deficere. Quare humana natura, in ſubſtantia ſtomachi ſuis labilibus, habent nominare. Propterea et iam imprudentes medici, cum ſectiſſima medicina laxativa volentes ſemel expellere, quod pluribus vicibus erat evacuandum, *ipſorum aliqui ad febres olim vero eorum ad diffi iterum et ad alios morbos inde perveneruni, et hoc, quia laborioſi phamaca corpori humano debilitatur.* Nam medicina ſolutiva evacuat ex humoribus naturalibus et ſpiritus, qui eſt ſubſtantia vitae, et cum hoc virtutem membrorum principalium debilitant. Et caeteri dicit iterum, quod *medicina purgat et minuit.* Ideo in *quarto prim. cap. VIII.* AVERROES inquit: *In pluribus violentarum medicinarum exiſtit aliqua venenoſitas, et ſolutionem venti efficiunt ſecundum ordinem, quo naturae violentia inferunt.* Hinc conſtituit AVERROES 5. *Collig.* inquiens: *Nulla medicamento purgitiva eſt ſine veneno aliquo in aliqua parte ſui.*

Propterea non intendimus impraeſentiarum velle de purgandis medicinis longum ſermonem facere, ſed tantum decrevimus purgari volentes admonere, *quod in praeſervatione permanent in corpore habuerunt grave et ſordi, quod pro eorum poſſe laborioſi pharmaca non aſſicerent, ſed cum lenibus et benedictis medicinis* ſuperfluitates ſui corporis, cum opportunum fuerit, evacuent, quae non habeant virtutem membrorum principalium debilitare, ſed potius ea conſerre virtutique, quia, cum ſit de melioribus et ſubtilioribus medicinis, habens praerogativam ſuper alias medicinas, vt inquit MESVE. *Nam aliter in aloe invenitur ad conſervationem membrorum debilium addenda et ad reducendum eorum ex proprias virtutes conſerre.* Solutione enim educit coleram et ſlemma, et mundificat caput ab eis et ſtomachum, et nocumentis maximo doloribus eorum auferet, et multa alia iuvamenta. Alios enim in corpore humano inducunt, quae invenies ſcripta ab ARAB MESVE et aliis medicinae doctoribus, quae omnia brevitatis duximus. Si autem in corpore habentes aptitudinem ad praedictum morbum conveniat dicas, particulariter dicere non poſſumus, cum enim ſit diverſitas in complexionibus, aetatis, regionibus, temporibus et conſuetudinibus, et tanta ex parte materiae diſpoſitiae ratione qualitatis et quantitatis, praeparationis loci et huiusmodi. Ideo medicus ſapiens propter haec ſibi habet medicinam diverſificare. Similiterque omnes ſpecies reubarbari narrat valeat ad mundificandum repletionem humorum, quia non debilitant cum laboriona ſua, imo confortant ſtomachum, et propria viſcera, et confortant cor et epar, et corpus totum etc. Ex dictis MESVE et aliorum ſapientum ejuſque reubarbarum eſt convenientiſſimum in tali praeſervatione. Nam ſi medici tunc medicina reubarbari virtutem non id faciant, quod ipſum ſit lenifſima medicinarum, ſed quia ſecuriſſima et optima, nullam ſegrerem moleſtiam accipit. Propterea MESVE dixit: *Eſt ex medicinis benedictis et ſolutivis etc.* et infra ipſe inquit: *Non eſt in eo nocumentum apparens, et datur in omni tempore et in omni aetate, itaque pueris et praegnantibus etc.* Amplius dicit: *Solutione educit coleram et ſlemma et maior eorum proprietas eſt mundificare et confortare epar et ſtomachum etc.* *Iſta eſt ſingulariſſima medicina in praeſervatione corporis diſpoſiti ad incurrendum aliorum,* quia reubarbarum conferre dicitur doloribus pungitivis epatis et ſtomachi, et clarificat ſanguinem, et valeat oppilationes dictorum membrorum et viſcerum etc. Eſt etiam validiſſima et ſecuriſſima medicina *caſſia fiſtula in praeſenti praeſervatione,* quae in ipſa eſt ſiducia humanarum, et eſt ſine nocumento, curans acuitate et mortificatione etc. cuius poſſe eſt, quia mundificat ſanguinem, et compeſcit omnem acuitatem, ſedatque ſitim, vt inquit ARAB MESVE. Similique modo *tamarindi* et manna medicinae valde vtiles exiſtant in ſupra dicta praeſervatione iſtorum corporum cacochymicorum, praeparatorum ad iſtum morbum ſuperfluitate humorum ipſorum, praecipue colericorum, ideoque ſunt non reiiciendae, quam aegris quibusdam conſtitit videantur habentes. Igitur et ſtulliſſimis benedictis evacuatione eſt

vtendum, cum ſui corporis, aut membrorum repletionem ex multis humoribus congregata evacuare voluerimus, poſtponendo laborioſo ſolutiva, vtque ſunt *ſcamonea, turbith, coloquintida etc.* ex quibus ſtomachus et membra principalia in eorum operationibus plurimum impediunt et debilitant. Ergo *cum talibus medicinis laxativis in praeſervatione huius morbi non admiſcentur,* ſed evacuentur cum dictis medicinis ſimilibus benedictis. Quod ſi aliqua ratione vel cauſa praedicta ſimplices evacuantia quis accipere non poſſit, pharmaca benedicta et ſecura ex ſimplicibus modo iam benedictis laudata compoſita et confecta aliamque pateat, vel ſub forma pilularum, vel ſub forma potus, vel ſub forma electuarii, ſive ſub forma bolorum. Omnia haec committantur medico prudenti. *Et iſtae medicinis compoſitis neceſſarium erit eis in praeſervatione huius morbi elefantiae,* qui non virtutem et membra principalia debilitant, ſed potius conſerent corporibus cacochymicis praeparatis ad incurrendum praedictum morbum, et memoratu dignum eſt, quod in tempore, in quo iſte morbus gravis et foedus elefantiae concutit, et gravat gentes, et in corporibus hominum abundantibus humore melancolico nimio, et convenit in eis generatur multitudo humoris melancolici in venis et membris etc.

Ideo eſt conveniens medici laxativorum ſuam digerere ad digeſtionem et evacuationem humorum melancolicorum. Ex nota ſecundum ARAB MESVE, quod tria conſideranda complent intentionem ſolutivi in evacuatione humoris melancolici. Primum eſt, quod non ſubito et ſemel ſit evacuatio in morbo melancolico, ſed per intervalla et temporum, ſecundum conſiderabile eſt, quod evacuatio non ſiat cum fortibus et laborioſis evacuantibus, praecipue in principio. Tertium, ergo non exſpolient laxativa a rebus ſiccantibus et humectantibus. Ideo non eſt recedendum a medicina humectativa etc. Et licet haec conſiderabilia permaxima conveniunt in cura morbi melancolici, veruntamen in praeſervatione valde convenientiora ſunt iſta tria conſiderabilia.

Sequitur ex his, quod in praedicta praeſervatione erit rectum humorem melancolicum melodies et interpellatis evacuare, propter implicationem ad eductionem materiae et in tempore medio cum ſequentibus materiam. Haec autem large ſatendo tam declarare in curatione dicti ſoedi morbi. Concludamus ergo, quanta ſit purgationis dulcida vtilitas, et quanta eius neceſſitas in praeſervatione corporum cacochymicorum ad morbum elefantiae, ne inde putrefacto vel corrupto et incinerato in naturalibus et viciniis contagione humoribus, ex quibus iſta aegritudo elefantiae etiam generetur, vel ne duae aegritudinum ſpecies generentur, et ob hanc cauſam neceſſe eſt, vt corpora mundificentur in vera ab evacuatio et mundatis humoribus: ſive cum phlebotomia, vel cum aliis ingeniis medicinarum ſolutivarum, vt naturales humores puriores reddantur, et, ut in brevi mors aut ſaltem dicta aegritudo, vel alia ſequatur. De inanitione autem a contrario dicendum erit, et aliqua vtilia dici poſſent: ſed omnia humana ſit ſilentium potiuntur, remittendo haec dicta ad caput de capitione et curatione noſtri libelli de praeſervatione et curatione a paſſionibus.

CAPITVLVM XI

In quo oſtendemus, ſextam rem non naturalem itaque de accidentibus animae, quae animantes et viventes, vel quae nocumento et vtilitate ſequentur in corporibus, habentibus aptitudinem ad incurrendum hunc morbum elefantiam, vel in eos morbatis et affectis hoc gravi et foedo morbo.

Ad clarificandum ergo hoc capitulum dicamus cum GALENO, in *primo de regimine ſanitatis* inquientes: *Oportet medicum, qui ſanitatem vult cuſtodire, ſtudere, ne mores animae corrumpantur, non vt philoſophus, qui vult ipſius animam ſuam ſitatem conſervare, et facit hominem virtuoſum, ſed ne ſortis in aegritudinem corpus deveniant.* Ex qua ſententia manifeſtum eſt, quod medicus de accidentibus animae curam habere debet, ne totum corpus a ſua temperie et naturali complexione labatur et permutetur. Sequendo iterumque GALENI *in tertio tegni textu comment. XXXI.* dicentes.

Digitized by Google

cerebi. Abſtinere manifeſtum eſt, quoniam ab intemperantia oportet animae paſſionum, ſcilicet irae, triſtitiae, gaudii, timoris, invidiae et ſolicitudinis. Extenuantur enim haec et permutant corpora ab eo, quod eſt ſecundum naturam, conſiſtentia. Propterea omnia animae accidentia ſequuntur aut ad ſolationem motionem ſpiritus et interius aut exterius, ut dicit AVICENNA in *ſecunda primi doctr. cap. XXIV.* et iſto modo aut erit febris, aut quoniam et ad certam motionem ad exteriora, ſequitur eum frigiditas corporis alia, quod interius exiſtit, et fortaſſe ſi ſuperfluit illud, quod ſuffocatur, febris infrigidatur corpus exterius et internum, et ſequitur eum ſyncope aut mors. Propterea dicit HALY *in comment.* ſuper tertio, quod ira et furor faciunt *acuere* calorem ſuperfluum, gaudium vero et laetitia calefaciunt aequalem, timor autem et pavor accidere faciunt frigus. Iſta ergo accidentia hoc faciunt multa motu ſpiritus, unde corpus infecitur, teſte GALENO *tertio commenti XXXXVI* inquiente, *animae motus paſſiones exſiccant corpus.* Ex his apparet quod animae accidentia omnino vitanda ſunt propter magnam et permutationem, ſequens ad ſubitum et fortem [illegible] ſpiritus interius aut exterius. *Abſtinendum ergo eſt ab ira, triſtitia, invidia, timore, ſolicitudine et aliis animae accidentibus in corporibus, habentibus aptitudinem ad incurrendum morbum alchumata, permutantur in ipſo,* in quibus *eorum corpora vitiata a triſtitia ſunt hoc praenominato morbo.* Praecipue in talibus illa fugienda ſunt accidentia, quae triſtitiam faciunt, ut HALY in *libro IIII. capit. VIII.* Avenſoar dixit, quoniam [illegible] inferunt exceptis illis qui curam indigent *innovatione*, et *ſiquidem hic morbus alchumata in corporibus vel aliis dictis accidentibus animae, permutatione his, qui triſtiti erant,* quoniam corpora eorum repleta humoribus melancholicis terreis. Ideirco omnia accidentia *animae* quae nocumenta et lucubratione in talibus corporibus inducunt, ſunt fugienda cum gaudiis [illegible] et cum dictis poſſibile fuerit expellenda ſunt. A triſtitia ergo eſt abſtinendum, quae ex ea tria [illegible] eveniunt nocumenta. Si ergo [illegible] ſunt triſtitia, et frigiditatem complexionem corporibus corpus refrigerantia, caloque extinguitur naturalis ſua in corporis interiore [illegible]. Propterea triſtitia omnibus eſt *nocens* corporibus. Haec [illegible] ALY ABBAS *quinto theoricae cap. ultimo* ſcripſit. Hoc voluit AVICENNA III. *primi cap. IIII* de [illegible] *Triſtitia multum exſiccat et virtutis* [illegible] *ſalvatur etc.* Propterea *quarto de accidenti et morbo cap. VI* inquit: *Quibus accidit triſtitia frequenter mortui ſunt, et hoc paſſionibus ſolet evenire. Nam eorum anima debilis atque deſerta extinguitur et ſuffocatur.*

Similiter a timore pariter cavendum, quia timor infrigidat. Manifeſtum autem perrefacit, et [illegible]. Hoc innuit GALIENUS in *V. de accidenti et morbo, capitul. VI* dicens: *Timor ſanguinem, calorem atque ſpiritum reportat ad interiora:* ſcilicet ad ſuam originem ad cor, atque interiora corporis reſergerat. Ut ſubſtantiae pulſus, *in timore virtus autem* [illegible] *conſolatur, neque ad* [illegible] *revertitur et tantum, quod calor extinguitur etc.* Et ratione GALENUS in *libro de hypotypos. cap. III* dixit: *Timor et terror turbant virtutem, et debilitant ipſam non autem alias cauſas.* Ideo IACOBUS in *VI. Aphoriſ. XVIII.* dicebat: *Si timor et puſillanimitas multum habent tempus, melancholicum perficiunt etc.* Ex his conſiderare poſſumus, quod omnes animae *paſſiones fortes* valde nocivae ſunt et inutiles, nocumenta ſorda inducentes in corporibus, *diſpoſitionem aptiſſimam et promptiſſimam habentibus ad incurrendum morbum alchumata, et permanere morbum ipſum patientibus.*

De ceteris accidentibus animae vellem dicere in [illegible] et nocumentis, quae accidunt in corporibus aſſectis valde prolongata ſermonem, poſtquam longiſſime per philoſophiam, et praecipue medicinae doctores inveniis ea ſemper et notata, et tu poteris applicare ad praeſervationem et curationem iſti morbi alchumatae. Quae de re hic ſilentium ponimus, quia tam large ſcripſimus in *libello noſtro de peſtilentia.*

CAPITULUM XII.

In quo oſtenſionem facimus, quae corpora habent maiorem diſpoſitionem et aptitudinem ad incurrendum ipſum morbum alchumata, etiamque Aphrodiſiae. ſi ex humanis corporibus diſtus morbus per contagium evenire poſſit.

Pro declaratione primae partis huius capituli eſt notandum, quod duplex eſt agens, *quod commovet ipſum morbum alchumata in corporibus humanis, qui dicitur tertia ſpecies variolarum,* ſcilicet *extrinſecum et intrinſecum.* Cum agens autem intrinſecum poteſt eſſe calor, faciens hanc ebullitionem in ſpeciis et in ſanguine ex qua ebullitione eveniunt vel accidit variolae. Hunc calor intrinſecus agens hanc ebullitionem in ſanguine multum agendo humido et [illegible] afficiunt, calet innaturalis adiiciunt calori naturali, qui in ſimili ſanguine per ebullitionem acquiritur, qui ei eſt extraneus, et quodammodo extrinſecus, ut [illegible] ſicut analogia in ſynocha inflatam et in ſynocha de putrefacta. Et talis calor poteſt dici quodammodo naturalis, qui non advenient eſt a cauſis extrinſeca primitiva, ſeu multoties ſanguis ab utero contractus vel ex viſa [illegible] generantium ſanguinem [illegible], eſt autem hanc ebullitionem, ex qua ſunt [illegible] variolae, quia morbilli non ſunt, niſi a ſanguine colerico, et *alchumata non ſunt, niſi a ſanguine groſſo melancolico terreo.* Ex eo illo ſanguis groſſus ebullit, quia parum habet de aquoſitate humiditate et aquoſitate. *Ideoque rare habentes hunc morbum alchumata ante eorum paſſiones febrem patiuntur, et conſiſtitur vel magnum evenit ipſe morbus ab hoc agente vel cauſa:* ſcilicet a calore quodammodo naturali, ſive eveniat ex reliquiis nutrimenti ſui menſtrualis in utero, ſive poſt natum ab vero a materia aggregata et congeſta ex multa cibis in [illegible] membrorum, praecipue [illegible], ſimili materiae menſtruali. Si vero ab iſta cauſa evenire contingat, tunc generaliter *corpora immunda,* plena ſuperfluitatibus habentia vitam pigram, et copioſe comedentia, multiplicantia ſuperfluitates, et cibum [illegible] et alia [illegible] prava in ſua rebus non naturalibus faciunt. Talia corpora habent aptitudinem et diſpoſitionem ad incurſum variolarum, ut ſunt corpora calida et humida, ut ſanguinea; poſtea ad morbillos corpora plena ſanguine colerico, poſtea autem corpora plena ſanguine melancolico groſſo, ut melancolica corpora. Propterea AVICENNA *primi IIII capit. de variolis* dixit, quod corpus variolis praeparatum eſt calidum et humidum, et convenit hoc medicina et proprie, quod parum extrahit de *ſanguine* per phlebotomiam, quia corpora munda ſecundum medicos dicuntur illa, quae in humoribus ſuis non excedunt quantitatem, nec qualitatem, nec utroque modo, ut GALIENUS in *libro de victimus.* Tale autem ſorte agens in corporibus mundis non invenient reſiſtentiam in ſua actione, non agit in illa corpora corrumpendo, ſed ſolum modicum illa alterando, et non terminatur in illis corporibus agendo, ut ſunt corpora ſanguinea, cariola, plena bonis humoribus.

Agens autem *extrinſecum* eſt etiam duplex. Quoddam eſt, ut *calor ſolis* vel calor extrinſecus aeris [illegible] in tempore veris, permaneret calidum et humidum valde, vel in fine autumni et propter, cum praecedit aeſtas calida et ſicca, et tunc autumnus calidus eſt et ſiccus. Iſti calores poſſunt facere ebullitionem in ſanguine, et poſſunt eſſe cauſa variolarum et morbillorum, ut dicit AVICENNA et HALY in *Continente.* *Sed rariſſime commovent tertiam ſpeciem variolarum, ſed* [illegible] *alchumata*, quia quamvis moveant poſſint materiam variolarum et morbillorum, *non tamen movent materiam alchumatae, quia indigent agente valde forti extrinſeco, ſibi proportionato et conveniente.* Et quando evenit tale agens extrinſecum, ſcilicet calorem *ſolis*, et cetera corpora ſupra nominata habent diſpoſitionem et aptitudinem commovendi variolas et morbillos, *ſed rariſſime ad alchumata*, quia talis agens non eſt ita forte, quod moveant alchumatam commoventem. Eſt etenim *aliud agens extrinſecum,* permanens *ex corruptione peſtilentiali*, id eſt aliqua diſpoſitio accidens aeris, ſicut aliqua parva *conſtellatio peſtilentialis*, cuius cauſa eſt occulta. Propter hoc AVICENNA *primi quarto d. 4.* [illegible] *VI* eſt dicens, et hoc, cuius cauſa eſt [illegible] ſacientia occulta. Et eſt aliqua influentia nociva, manans a conſtellatione coeleſti, et ſic [illegible] *diſpoſitionem* aeris multiplicante ſuper [illegible] ſpecies variolarum, aliquando in illa diſpoſitione aeris peſtilentialis eveniunt morbilli. *In aliqua vero diſpoſitione aeris occurrit tertia ſpecies variolarum, quae dicitur alchumata, licet ipſa rariſſime eveniat, quia ſua influentia, manans a conſtellatione coeleſti occulta, rariſſi-*

ae corvi]. Ideo dicit VI. *Continentis cap. de variolis*: *Variolae et blacteae, id eſt morbilli ſunt de morbis, qui durantur contra ſemper futurae peſte*. Ex quo nunc *Varia humorum vitiantur ex corruptione* [illegible] *cadaverum, et propter in aeſtate*. Et AVICENNA dicit, quod ſunt de ſumme aegritudinum adaerentium, ſcilicet curſu aeris peſtiferi. Zoen etiam dicit, quod eveniunt contaminatione tempore peſtilentiae factae ex corruptione certa vel aquae putridae, vel corruptae etc.

Ideo generaliter concludamus, *in omni ipſo corpore innovanda ſunt plus diſpoſita incurrere iſtum morbum, aluhumata, quam corpora munda*, ut in excedilibe declaratum ſuit. Veruntamen dicta corpora habent aptitudinem et diſpoſitionem, incurrendi iſtum morbum aluhumata e radice ſuperiori coeleſti ex forma ſive imaginibus coeli, quae eſt quaedam influentia, ſive una proprietas, five forma ſpecifica, vel virtus ſpecifica, concedita ex ipſa coelo, proveniens e corporibus coeleſtibus ex illo influxu ſtellari velocitate judicando ob illo propria nobilitate ſive differentia.

Et ſic eſt ſingularis et appropriatum, quia convenit uni tales effectus, non convenit alteri, et ſic, quod convenit uni homini ſecundum complexionem ſubſequentem materiam, non convenit alteri homini etc.

Quia haec omnia declarata largiſſime fuerunt in caſa IV. *libelli noſtri de peſtilentia*, hic non volumus iterum repetere, ſed ſolum dicimus, quod *quandoque provenit ab aliquo influxu, incurrit hunc morbum aluhumata*. Homines non habent diſpoſitionem et aptitudinem incurrendi hunc diſtem morbum per complexionem ſubſequentem formam, ſcilicet ſanguineam, flegmaticam, colericam et melancolicam, ſed habent diſpoſitionem et aptitudinem incurrendi eiuſdemmet per complexionem ſubſequentem materiam magis diſpoſitam ad ipſum morbum per illam ſpeciem vel ſiſturam coeleſtem, determinatum ſpecificum, cui correſpondet configuratio ſtellam iſtius hominis, et non alterius. Incurret talis homo illum morbum et non alter homo, *et iſtam proprietatem occultam ignoramus, quam dic veremur in hoc mundo*. Ecce *verum et certum conſium*, quia corpora humana habent diſpoſitionem et aptitudinem incurrendi morbum aluhumata et ſic ſinis primae partis capit. Facta declaratione, quae corpora habent diſpoſitionem et aptitudinem ad incurrendum morbum aluhumata.

Nunc dicendum de altera parte illius capituli, videlicet, *ſi in hominum corporibus ipſe morbus per contagium evenire poſſit*. Et notandum eſt pro veritate huius dicti, quod *iſte morbus aluhumata iſt contagioſus*, et hoc clare demonſtrat SERAPIO m) *de differentiis febrium*, inquiens: *Et quoniam peſtilentia, ſcilicet aeris conſtitutio, etiam febrem, nec hoc ignorant, qui participant intellectu, et qui converſantur cum his, qui peſtilentiam patiuntur. Fallax etenim periculum eſt, quod pertranſeunt, ſicut ſcabie [illegible] et opthalmia. Fallax etiam eſt et cum his, qui a phtiſi poſſidentur et morden tur, et univerſaliter, quaecunque putride ſpirant, ut et domus, in quibus lacuna, putridae exiſtunt.* Et AVICENNA in II. *prim. d. pri. capit.* 8. hoc confirmat, dicens: *Et iſt praeterea ex aegritudinibus quidam, quae ab uno ad alium tranſit: ſunt lepra, ſcabies, et variolae, et febris peſtilentialis, et apoſtemata putrida, et praecipue, cum domus ſtricta fuerit, et ſimiliter cum vicinus fuerit ſub vento, et ſicut ophtalmia, et praecipue ea, quae oculo cum intuetur, et ſicut congelatio, cum una genitur aliquis, quod moroſum illud operetur, et ſicut phtiſis et albaras: et ſunt aegritudines quaedam, quae in ſemine hereditant, ſicut albaras alba, et ſicut naturalis, et podagra, et phtiſis, et lepra.* Etiam RASIS IIII. *ad Almanſorem* ſcribit, inquiens: *Terra, in qua antibrax et peſtilentia fuerit, fugienda eſt.*

Et ſic dicendum eſt, quod *iſte morbus aluhumata exiſtit contagioſus*, quia eſt tertia ſpecies variolarum.

m) Quis hic Serapio.

Et AVICENNA ſcribit, quod variola eſt morbus contagioſus. *Propterea ſi a nos in loco infecto dicto morbo fugiſſemus ſoli eſt tutus, ſed tunc, ſi per multum temporis ſpatium ſit mora, tunc in fuga non eſt cura ſecuritas*. Et ideo ergo opere tria in fuga in hoc morbo aluhumata obſervanda ſunt. Primum vitam eſt, quando te aliqua terra vel villa, vel [illegible] dictae homines ex dicto morbo laeſi, ſtatim fugere ſalutis: Secundum eſt quod ſugias ad partes longinquas, ad loca ſana, ubi homines non ſint infecti tali morbo, Tertium eſt, quod tarde redeas, vel revertas ad locum, ubi aluhumata multitudinem hominum laeſit. Idcirco advertendum eſt, ſecundum dictinam doctorum ſuperius combuſtorum et eborum, loquendum de variolis et morbillis, etiam de iſta tertia ſpecie aluhumata, quod ſunt morbi contagioſi.

Et propter ſi aluhumata e radice ſuperiori, ſcilicet e coniunctione plurimorum infortunorum et eclypſibus ſolis et lunae atque ab eius influentia proveniat, ſolum evenerit, ad loca inferiora eſt fugiendum, quia in talibus locis aer eſt groſſus, et per conſequens non facilius imprimitur illa influentia in aere groſſo, ſicut in ſubtili, ut AVICENNA *prim.* d. 2. *capit. de naturis temporum*. Et hoc probat ſenſuale iudicium et rationabile. *Nam incarcerati, et homines incluſi, et mulieres religioſae incluſae non habitantes, nec participantes cum extraneis, et ſimiliter in locis paludoſis aptis et groſſi aeris commorantibus, ſunt tuti ab hoc morbo aluhumata*. Propterea dicit AVICENNA II. *prim. capit. de aere bono*, inquiens: *Cum vero aeri acciderit putrefactio communis, tunc dumptus magis recipiens erit, quam ſtrictus et occultatus*. Si enim aluhumata ortum habuerit a radice exteriori inferiorum, tunc fugiendum eſt ad loca montuoſa, alta, ſubtilem etenim habentia, et diſtorrenda loca groſſi aeris. *Non enim homo inſectus dicto morbo poteſt inficere homines converſantes et ſtantes cum infecto. Et itaque poteſt inficere aerem [illegible] et domum, ubi habitant, et ſic pertranſit de una homine ad alium, et de una domo ad aliam, et perducitur ille aer malitioſus per totam civitatem, et inde inficiuntur homines illius civitatis ex hoc contagio* [illegible] *propriotarie ab influentia ſtellari provenientis*.

Hoc de cauſa et radice concludere poterimus, quod cidus homo infectus hoc duplo infecit homines ſanum tempore concurrente aluhumata, quam ex infectus aluhumata infectum erat, et ratio eſt, quod deplicantur cauſa iſtius impreſſioni aeris ad corrum eccidem huius morbi, quod ſi contagioſus, eſt conſiderandum, quod ſive ipſa ſit in generatione foetus in utero, vel a tempore extra uterum multiplicitur inveniſſe, ſcilicet aut ab aere corrupto peſtilentiali, vel ab hepate. Ipſum namque eſt unde efficere aliquibus, et conſequenter ſplen, aut ab illis partibus vena [illegible] toto cor e ſibi proxime, et partibus melancolicis, et univerſaliter e malo diaeta. *A quacunque cauſa proveniat iſte morbus aluhumata, eſt contagioſus, et hoc propterea, quia homines ſimiliter in una domo cum converſantes cum ipſo dormiendo vel comedendo, vel alio quocunque modo, iſt maximum periculum, quod non proveniat in ipſis hominibus per contagium hic morbus pernicioſe, ſi multum morem fecerit cum eis. Veruntamen dicimus ipſum aegritudinem magis contagioſam eſſe propter coitum cum muliere, habente hunc morbum aluhumata, et maxime illa, cum qua homo habens diſtum morbum coivit. Propter enim calidum et uvidem [illegible] pororum membri virilis vaporis a materia corrupti elevati cum celeritas corrumpunt. Hoc de cauſa et ratione concedendum eſt a copula mulieris, patientis morbum aluhumata. Mulier autem non ſit infectior, eſt fortuito ex crebro coitu ipſorum eſt, cum matrix* frigida ſit et ſicca, denſa, minimeque laeſionis receptiva, ſemen etiam patientis aluhumata, ab ea ſi ſuſceptum, citiſſime eiicitur, cui lacerſuſum quieſcere ex illegalitate. Et quamvis doctores dicunt, in lepra ſic hoc contigiſſe, non tamen in potentibus hunc morbum *per experientiam vidimus contigiſſe in iſto tempore, quia hoc morbus homines invadebat per contagium, praecipue ex coitu cum muliere hoc morbo infecta*.

CAPITULUM

CAPITVLVM XIII.

In quo oſtendemus modicum ſuauiſſimum et prudentiſſimum eſſe eligendum in cura iſtius morbi Gallici ſiue alchumata, quae eſt tertia ſpecies variolarum, et cauſam ipſius morbi extirpandam et remouendam oſtendere ſtudet, itaque vniuerſam ſanitatem aſſequatur.

Iſtud eſt ſingulare, et difficillimum capitulum de cura alchumatis. Quae quamuis ſit tertia ſpecies variolarum, valde *diuerſificatur cura eius a cura variolarum et morbillorum propter diuerſitatem ipſorum in materia, et in loco, vbi talis materia collocatur*, itemque *per accidentia conſequentia. Nam materia alchumatis eſt groſſa terreſtris*: materia autem variolarum et morbillorum non eſt tantum groſſa, quia habet magis de ſubtilitate. Secundo, quia *materia alchumati habitans eſt in poroſitatibus membrorum nervoſorum et panniculorum, oſſium et aliorum membrorum nervoſorum*, ſed materia variolarum et morbillorum eſt in poroſitatibus membrorum carnoſorum, diuerſificanturque ſimiliter per accidentia. *In alchumata vero ſunt dolores fortiſſimi, nunc in vna parte corporis nunc in alia parte, aliquando in diverſis partibus totius corporis.* In variolis enim et morbillis non ſunt dolores ſimiles, nihilominus ſunt in ipſis alia accidentia, ſicut febris continua, anguſtia et inquietudo, pruritus et morbilli, qui conſequuntur a ſanguine calente, *in aliis autem accidentibus aliquando conſimilitudinem habent variolae et morbilli cum alchumata*, licet *de propriis accidentibus ſequentibus in alchumata*, praeſertim *de dolorum acerrimorum cura*, capitulum proprium fecimus.

Nunc oſtendemus, *quomodo hunc morbum alchumatis curare poterimus*, et primo dicemus, quod ſi ſapiens medicus fuerit, cauſam huius aegritudinis remouere et abſcindere debet, et haec eſt ſententia GALENI *III tegni XCIIII comment.* inquientis: *Vnum omnium oportet praeceptum habeat ſufficientem exercitantem quod cauſam abſcindere potiſſ, donec ſit reuerſus ad eam, quae facta eſt diſtraſio.* Hoc affirmat AVICENNA *in XVII III tract. 4 capit. II. Curatio vero eſt incisio cauſae*, et IIII *prim capit. ultimo: Impoſſibile eſt, vt febris remoueatur, cauſa eius remanente.* Propterea ipſe in *prim IIII tract. II capitul. VII* ſic ſcribit: *Cum creuerit virtutem reſiſtentem tolerantem, abſcinde cauſam, et remoue humorem.* Idcirco GALENVS in *lib. IV de ingenio ſanitatis cap. IV* inquit, omnes antiqui, qui praeceſſerunt, cauſam auferendam eſſe et prohibendam, non ſolum vulnerum, ſed aliorum morborum demonſtrarunt. Propterea GALENVS in *prim. terap. cap. XI* ſingulariſſime dixit: *Ad cauſam ſemper illorum, cognoſcentes, quod non eſt poſſibile ſanitatem vllam diſpoſitionem ſanare, vbi manent cauſae, facimus eam, ceſſare vero eam impoſſibile eſt, manente cauſa.* Vide igitur, quod omnes antiqui medici ſapientes concordarunt, quod cauſa aegritudinis primo ſit remouenda, et poſtea ipſa diſtraſio alleuianda contra empyricos et irrationabiles illico ad localium applicationem procedentes etc. propter hoc, *quia dictus morbus alchumatis eſt valde difficilis eradicationis propter materiam confuſam, quae ſita in poroſitatibus membrorum nervoſorum*. Ideo enim eſt, quia materia illa groſſa, et terreſtris, et imbibita, et congeſta, eſt in dictis poroſitatibus membrorum, etiamque quae membra nervoſa, vt panniculi etc. habent in ſua ſubſtantia ſortem denſitatem. Quando ta ab ipſa materia talis cum difficultate exaltatur ac lentibuſque et inſenſibiliter reſoluitur. Quanto magis cum medicinis purgantibus illius materiae ſacere euacuationem videtur impoſſibile, propterea, quia ſunt longinquae a diſſitatum euacuatione. et alia ratione probatur, quia materia illa groſſa, et terreſtris, et congeſta, non eſt apta, vt educatur cum medicina laxatiua. *Igitur oportet, vt educatur a natura vel ab artifice ad ſuperficiem cutis totius corporis, ſicut per experientiam vidimus in multis hominibus patientibus hunc morbum alchumata. Mirum aliquo ſtabat materiae quantitatem eſſe a tantum expulſam ſine adiutorio medici*, ſicuti vt pluries ſequitur in variolis et morbillis. Et non mirandum eſt de ipſis, quia variolae maiorem ſubtilitatem habent, quam alchumata, praecipue morbilli, ſed *mirandum eſt de materia alchumatis, quomodo natura cauſam expellit ad extra ad cutem*, et non ſit aſſignanda alia cauſa, niſi quod naturae ſorti nihil eſt impoſſibile, vt GALENVS ſcripſit in illo *Comment. Aphor.* docens: Quibuſcunque ſunt venae et ventrem ſtrumam conducentes, datum, ſed tamen oportet certificare, quod ſunt in dicta natura ſorti nihil poſſe repugnare in expellendis humoribus, licet materia ſit groſſa, et vias ſtrictas ſint etc.

Concludens ergo et ſapiens medicus, antequam ad talia perueniat, cum quamuis debet procedere vniuerſaliter, cum neceſſe ſit, vtique cum flebotomia et pharmacia, vt AVICENNA *prim. IIII capitul. XXXXVI* inquiens: *Scias, quod eſt contentus refrigidatione et ſitientes ſebrientium et ventris ſolutionem*, addit, et aquationem et coadiutorum. Quare addicit, *putredo et calidiore in febribus.* Et RASIS in libello de *aegritudinibus iuncturarum capit. XVIII* ſic ſcribit: *Vnguenta et emplaſtra, quando corpus fuerit plenum multis humoribus, attrahunt humores ad loca magis, quam diſſoluunt*, et ſic ſimiliter dicimus, quod ſi in hac aegritudine alchumatis repletio eſt et materia antecedentis et conſuncta contingens non euacuanda. Vtendo erit per ſlebotomiam ſolum et per pharmaciam, ſecundum quod ſigna demonſtrabunt. Quanto magis, ſi vitra praedictam repletionem materia morbi eſſet corpus ſuerit plethoricum vel cacochimicum, vt manifeſte patet ex illo RASIS II. *Amplius Aphor.* dicens: *Ex plenitudine quacunque aegritudines ſiunt, euacuatio ſanat: et quaecunque ex euacuatione ſpirituoſa et aliorum contrarietate*, in talis commento GALENVS dixit: Neque dudum hic ſermonandum eſt, cum omne contrarium ſit contrario ſic medicandum. Et hoc confirmat GALENVS *tertio tegni textu comment. LXXXII* inquiens: *Curatio quidem vnum habet modum, et maxime communem extirpationem ſcilicet ei, quod ſolvendum eſt contrarium.* Hoc etiam voluit AVICENNA *in IIII prim. capit.* dicens: tunc aegritudinis qualitas ſcita fuerit, erit medicina eligenda, quae ei in ſua qualitate ſit contraria, quoniam aegritudo ſanatur medicina contraria, ſicut conſeruatur ſanitas ſuo ſimili. Concluderunt itaque ſecundum omnium medicorum ſententiam, quod curatio fieri habent in omni aegritudine per contraria.

Quando ergo venimus ad *curationem huius morbi alchumatis*, quod cauſa faciens hanc aegritudinem eſt materia ex reliquiis nutrimenti menſtrualis, quae derelinquitur in foetu ipſo ſtante in matrice, et quibus omnia membra ſimplicia nutriuntur, etiamque materia aggregata ex mala cibi generatur in membris foetus extra vterum, quae eſt ſimilis materiae menſtruali, et ipſam conſeruans, quae congeſta eſt in poroſitatibus membrorum nervoſorum, vtique in alchumata vel in poroſitatibus membrorum carnoſorum, vt in variolis et in morbillis, et ſanguis menſtruus exiſtens in matrice tempore nutritionis membrorum foetus inficit eius maſſam ſanguineam per materiarum reliquias, vel qualitatem eius membra ſimplicia inficiuntur, et ratione illius infectionis qualitatum ſemper extra vterum regeneratur ex mala cibi materiae congeſtae ſimilis reliquiis materiae menſtrualis nutrimento in matrice. Iſta talis mala qualitas inficiens vel reliquias illius materiae remanentes in ſanguine tenent modum cauſae antecedentis, vel poſſumus dicere, *quod ipſa materia*, congeſta in poroſitatibus membrorum nervoſorum, poſſunt *dici cauſae antecedentes reſpectu poſtulantis expulſionem ad extra ad cutem*, quae dicuntur *cauſae coniunctae*. Et licet haec dicta de cauſa antecedenti et coniuncta ſint ſuperius ſcripta, veruntamen pro vera huius morbi cura ſuntum ſuit repetere. Principaliter vero medici intentio in cura morbi alchumatis materiam reſpicit ipſam velle digerere, aut euacuare, aut diuertere, aut ad exteriora deducere.

In principio autem huius morbi, ſi materia alchumata fuerit ſanguinea, id eſt, ſanguis groſſus vel ſi materia alchumati fuerit alii humores, vt puta ſanguis aduſtus vel colera aduſta, vel melancolica, et ſortius peraliter tunc ſanguine, primo incipiendum eſt a flebotomia, vbi ſponte in naribus, emorrhoidibus ſiue menſtruus ſanguis effluxerit. *Talis flebotomia fieri debet a primapio, antequam incipiant apparere puſtulae in ſuperficie cutis exterioris.* Propterea dixit AVICENNA: *Oportet in variolis incipiatur et extrahatur ſanguis ſufficienter, cum conditiones fuerint ſeu permittentes, ſeu a virtute, aetate, tempore etc. et ſimilibus, et ſimiliter ſi morbillus fuerit in repletione ſanguinis, et ſpatium illius eſt vſque ad quatuor dies, fieri debet flebotomia. Et quando procedant variolae, id eſt, quando ad extra in cute ſunt apparentes, non oportet,*

et adminiſtretur ſlebotomia, niſi manifeſte urgentia repletionis et diminuere materiam. Tunc enim ſlebotometur quantitate, quæ ſufficit etc. Propter hæc dicta Gentilis movet quæſtionem: utrum ſlebotomia in variolis competat poſt quartum diem? Dicendum ad hoc, quod ſi materia variolarum fuerit ſanguinea vel permixta illa materia cum ſanguine, et ſit in corpore maxime plethoria, id eſt, abundantia repletionis. In ipſorum enim eſt extra mittitur corruptio [illegible] nam. Propter hoc dixit Avicenna, ſlebotomat quantitate, quæ ſufficeret, id eſt, ceteris illud impediens, ſecundum quod ægritudo exigit. Et hoc eſt difficile. Tunc incipientibus apparere variolis poteſt fieri ſlebotomia, quia materia eſt in venis multa et fortis ebullitio, quam multitudinem evacuat ſlebotomia, et temperat illam ebullitionem, et minorat materiam, et facit naturam potentem ſuper eam [illegible] et ſlebotomia illa non diminuit materiam, quæ iam exivit venas. Tunc eſt in venis repletio, quod per ſlebotomiam illam minorabitur non ſit venarum irruptio, ſed ſolum minorabitur ſanguis et repletio. Si vero incipiunt apparere ad extra variolæ in multa quantitate et vel non vel diſcreta in toto corpore, et illa materia non ſit ſanguinea et venis [illegible] cum ſanguine, nec mixta vel plethoria, tunc ſlebotomia non competit, quia illa exitus ad extra eſt quidem modo ſeris, et ſi ſlebotomia impedit contra exitum, et facit materiam reverti intus. Avicenna vero dedit ſpatium [illegible] variolarum uſque ad quartum diem, id eſt, conſortum, utpluramum moventes uſque ad quartum, incluſive vel excluſive. Si vero incipiunt apparere in ſecunda die, tunc non competit ſlebotomia poſt quartum, nec poſt tertium. Et ſic ſimiliter de alchumata intelligere oportet. Omnia iſta remittuntur in [illegible] ſimiliter mediocriter: quia terminus apparitionis variolarum, et morbillorum, et alchumatæ non eſt in omnibus æqualis ſed variatur. Iſtæ diverſificant ſecundum ſuſceptibilitatem in aſſignando numerum dierum. In quibus ſingulis minuta ſanguis debent. Et propter Rasis 18 Continentis dicta: Vitari ſlebotomia ante quart in die. Sed Avicenna inquit: Spatium ſlebotomiæ uſque ad quartum diem. Terminus autem praedictus non ſunt particulares, quia aliquando variolæ uſque ad ſeptimam et ultra. Sed poſtquam alchumata apparet ad extra autem in multa quantitate, nullo modo eſt fienda ſlebotomia, ut dicit Avicenna. Forſitan ſlebotomia eſt mala, propterea, quia commovet et repellit materiam illam, quod procedit, ſcilicet ad exteriora, et ſic operatur ad oppoſitum motus naturæ, et hæc ſlebotomia dicta directa commeatus propter motum antecedentem, quoniam ipſa eſt vehementia ad mala et neceſſitatis ipſam ſlebotomiam facere in principio alterationis, præcipue in plethoricis. Et debet fieri ſlebotomia de baſilica dextra aut ſaltem de mediana: quia quamvis diverterat ipſam materiam de exterioribus ad interiora, talis materia non eſt ſic venenoſa. Sed materia variolarum et morbillorum, quoniam materia alchumata eſt valde terrea et ſicca, et non poteſt ſuſcipere corruptionem, ſicut variolarum et morbillorum.

Ergo neceſſarium eſt medico obſervare virtutem. Nam ſi virtus, quæ natura dicitur, ſufficiens ſit ad ſuperandum infirmitatem, aut e contra imbecillis ſit, quoniam ſi fortis ad bellandum cum ægritudine fuerit, debet ſic eam conſervare, ut vitam ægrotantis abſcondere. Si autem imbecillis et debilis naturaliter poſtpoſita cauſa, debet eam ſufficientiſſime alleviare et cum nutrientibus fortificare, ut Avicenna in prima quarti tract. 1. cap. VII. Eſt inquiens, cum naturæ virtutem reſiſtentem tolleramus, abſtinete eruſam et expelle humorem etc. Propterea dicebat Galenus in regiminis acutis Comment. XLIIII. Sublimior autem dictum omnium eſt intentio ſumpta a virtute, quoniam cauſa eſt virtus, et non medicus, quia cum fortis non fuerit, non prodeſt curatio, quomodocunque ſiat. Et Avicenna in prima quarti dicit: Propterea ſolicitudo medici eſſe debet circa corporis virtutem integre, ſunt etc. ex vitali et animali, et naturali etc. Concordantes igitur cum Galeno in 9. de febribus ad Glauconem, dicentem: Neceſſe eſt, et reſpicere ad ægri virtutem, et ad impetum cauſæ, et ad quantitatem virium ejus, qui ægrotat, et ad qualitatem morbi: ac forte non reſiſtendo alterum reſiſtere [illegible] ægrotis conſonans, et fortiter abſtinendo ad principium debemus.

Ex hoc ſequitur, quod in hoc morbo alchumata in curatione ejus ſlebotomia non ſiat in quantitate magna diſproportionata virium ægroti, et virtus non deficiat in ſua ſede morbo eorum. Idcirco in hoc morbo alchumata fieri debet ſlebotomia minorativa, et non ſlebotomia eradicativa uſque ſyncopim. Attente, quod in hoc morbo alchumata nulla ſlebotomia vel ſcarificatio inducunt in corpore patiente aliquod nocumentum maximum nocumentum et errorem. Similiter ſlebotomia venarum magnarum non convenit, eſt materia continuata, quoniam ipſa non evacuari poteſt cum ſlebotomia, ut ſuperius dictum fuit. Concludamus igitur, quod non ſit ſlebotomia magna, ſed ſolum ſecundum quod illa repletio ſuperflua exegerit. Pertranſita ea morbo alchumati longe minus debet fieri ſlebotomia, quam in variolis, etiamque minor fienda eſt ſlebotomia in complexione ſlegmatica, et minor in cholerica, et longe minor in complexione melancholica. Veruntamen in melancolicis maxime crumenis emorrhoidarum vel menſtruorum provocatio vel ſaltem ſlebotomia ſaphenarum. Et de conferentibus proprie eſt appoſitio ſanguiſugarum ſuper emorroidas, ſi apparentes fuerint, vel ſaltem in venis in aliquibus ani, et propriis, in quibus eſt aſſuetus pati fluxum illum, et per ea, quæ dicta ſunt, tu intelliges, ſi ſlebotomia fienda ſit in morbo alchumata. Sed propterea medicum ſapiens ſit maxime facere precavere, ſi non vis perſeveraſſima hæc ægritudo accidentia adducat, et virtus robuſta fuerit, ut ſic ſemper de conſervatione virtutis procurabis, ut, aliis robore corroborato, alius liberet ab infirmitate et ſanet ad deſideratum eventum ſcrutamus. Si vero ſlebotomia in principio dicti morbi ante quartum diem non neceſſaria fuerit, propter conditiones commemoratas, et neque evacuationum valde ſuerit ſine materia digeſta vel non digeſta ſuerit, præcipue ſi materia furioſa fuerit, ſiet evacuatio fieri debet in principio ante quartum diem, non ſuccendo hunc terminum pro præciſo, et ſunt quanto citius fieri poterit, ante apparitionem puſtularum. Nam ſi puſtulæ apparuerint, tunc ab omni evacuatione per ſecturum ventris eſt ceſſandum, etiamque a cliſteriis acutis: quoniam divertunt ad contrarium motus naturæ, niſi neceſſitas repletionis inteſtinorum fuerit. Tunc ſiat cum cliſteriis lenibus. Propterea dicit Almansor: Summo opere cavendum eſt, ne aliquid, quod et ventrem ſolvunt, tribuatur, poſtquam variolæ et morbilli, et alchumata, apparere inceperint. Hoc confirmat Zoar, dicens: Elongentur ab omni laxativo primo, donec ægritudo declinaverit multum. Tunc materia remanens eſt evacuanda cum medicinis benignis lenientibus, quam materiam admiſtam adducunt cum facilitate abſque calefactione educentes, ut cum manna, et caſſiæ fiſtula, tamarindis vel ſimilibus, cum decoctione florum cordialium, prunorum damaſcenorum et paſſularum ſine granis, et ſinus, epithymi, et paſſum de liquiritia raſa.

Poteſt fieri evacuatio cum medicina iſta ſimplicibus: vel poteſt fieri evacuatio cum medicina compoſita, ſcilicet cum electuario lenitivo aut cum diaprunis et diacatholicone, et ſimilibus. Et cavendum eſt a medicinis ſolventibus fortibus, utique a medicinis fermentativis et ſimilibus, agitantibus materiamremanentem in maſſa ſanguinaria, ex qua agitatione et ebullitione poſſet ſequi febris, quoniam materia faciens alchumata ſit materia melancolica, et terrea, et adulta, quæ non commovetur, nec eſt apta ebullitioni, nec putrefactioni et corruptioni, orgna febri. Veruntamen ſi febris conſurgit ex has agitationes facta a tali medicina ſorti, eſt febris cauſata ex aliquibus humoribus exiſtentibus in maſſa ſanguinaria, diſpoſita ad putrefactionem, et per conſequens ad febrem. Et attentione dignum eſt, quod ſlebotomia et medicinas laxativæ faciunt reditus materias de exterioribus ad interiora. Propterea in variolis et morbillis eſt prohibitum. Apparentibus ipſis in cute totius corporis: eſt malum exercere ſlebotomiam vel laxativum, quia ſit reditus illarum materiarum de exterioribus ad interiora uſque ad cor. Ex hoc ſequitur maximum nocumentum et mors, quia illæ materiæ variolarum et morbillorum valde maxime corporis venenoſitatis ſunt. Sed materia iſtius tertiæ ſpeciei alchumata non eſt tantum corrupta, nec venenoſa. Idcirco in curatione ipſius non ſit tantum nocumentum per ſlebotomiam et ſlrmaxiam per eas reditum de exterioribus ad interiora, ſicut in variolis et morbillis, quoniam aliqua nocumenta ſequuntur ex eo, quod materiæ aſcendentes etiam ſunt in venis et conſueſcere vero moventur, quæ ſunt in poroſitatibus membrorum exteriorum, non expurgantur. Imo in ipſis retinentur et figuntur. Et ſunt cauſa dolorum et aliorum accidentium in materia dicta. Idcirco medicum prudens

proſimo et ſcientifice, quando videt in corporibus hominum patientium hunc morbum alchumata puſtulas in corum cute exiviſſe, tunc derigere debet intentionem ſuam ad adjuvandam naturam, quemadmodum poterit, quia per criſim permutatione ſeu motu materiam expellit illam materiam melancolicam adustam de interioribus ad exteriora, ſcilicet de viſceribus ad extremitatem cutem totius corporis. Hac de cauſa ſemper ſequitur quia Amplior dicens: *Quae oportet ducere, undecunque vergunt natura. Inde deinde oportet per convenientes regiones*. Cum ergo inceperint apparere puſtulae, debet medicus juvare naturam ad expellendum materiam ad ſuperficiem cutis, ut dixi ſupra, cum his, quae aperiunt poroſitates membrorum omnium, praecipue membrorum exteriorum, vel remordent et reſolvunt materiam morbi alchumata. Detur ergo ſecundum intentionem doctrinae ſuccus apii et ſuccus foeniculi cum melle rubro colato, ſiat ſyrupus liquidus. Valet ad introducendum et expellendum materiam melancolicam morbi alchumatum, praecipue ſi addatur ſuccus pulegii. Similiterque valet ſyrupus factus de apiis et ſimilium ſuccorum. VRATIVS *a*) etiam exhibet aquam apii et foeniculi cum oxymelle et trypheta. Mediciua autem ſalubris velociter expellere in cute variolas et morbillos, eſt haec, quam ſcribit RASIS XVIII. Continentis Rec. Ficuum electarum xvij lentium excorticatarum et lacte ana ʒiij Tragacanth et gummi ana ʒij. Haec enim medicina tremorem cordis et ſtrictum ſtomachi et pectoris et angoſtiam removet et iſta medicina valde utilis eſt, ſicut dictum ſuit in variolis et morbillis. Non tamen eam ſupernaturam possibus in alchumata, propterea quod aperiunt leves. Aliam enim probat medicinam ipſe RASIS multae experientiae et bonitatis tradens velocius ad ſuperficiem corporis variolas et morbillos, et omnia quae excellentius ſunt interius extrahit, et nimirum quae pruriſunt in expellendo puſtulas. Rec. ſicus albas ij num paſſularum enucleatar. ʒ.x lentis mundat ʒ.xx. Coquatur ſe ſatis recentis aquae, ut decoctio exhibeatur diebus quolibet die tertia pars mixti. Alia medicina excitabens variolas et alchumata cum facilitate, quando delicatius quae exhibentur. Rec. aquae foeniculi, ſparagi et buglos. ana ʒ. iv. Seminis apii, anis, carui et lentis mixtorum ana ʒ. iv. Recte rhabarb. ʒ. v. Cum zuccaro ſiat ſyrupus. Deinde quoniam et levi, et attende ea, quae dicta ſunt ſuperius per RASIM, ſcilicet, quod, quando variolae ſuſpicare apparere, iterum curare cum medicinis, quae aperiunt et placiuntur, et ad exteriora vehementius expulſioni. Hic concordat AVICENNA *Fen. prim IIII capit. X de cura variolarum dicens: La credit inquietudo et anguſtia et fortaſſe accurrit morſus, imo oportet, ut incitetur ſuperfluitatis in habentem diſpoſitionem eum eo, quae faciunt exitus et aperiunt opilationes ſicut foeniculum et apium cum zuccaro, aut ſeccae eorum, aut decoctio hyſſopi radicem, et ſucinum, et fortaſſe odoretur aliquid de croco.* Et aqua ſicum eſt bona valde. Facio etiam haec vehementius expellendo ad exteriora, et illud eſt una de cauſis ſaluberrimis et reſumendo earum variolarum. Et ſic in eo iſtum tertio ſpecialibus alchumata malignum, quod, quando puſtulae in principio appareat, poſt eam apparitionem debent adminiſtrari medicinae, quae expellunt materiam de interioribus, id eſt, poroſitatibus membrorum, ad ſuperficiem cutis corporis. Et ſic RASIS et AVICENNA ordinant medicinas expulſivas materiam variolarum et morbillorum ad cutem exteriorem corporis.

Sic illas medicinas expulſivas ordinabis in alchumata, dimittendo aliquas illarum in dolo, et aliquas addendo, et aliquas non adminiſtrando ſecundum judicium ſtimationis, ut virtutem ad materias huius morbi alchumata continentes in poroſitatibus membrorum exteriorum expellendas ad extra, et nunc ex illis medicinis ſuperius ſcriptis poteris facere electionem, quae tibi valeat ad huius morbi materiam expellendam et hoc ſecundum diverſitatem materiarum adustarum in ſubtilitate et groſſitie earum, et ſecundum complexionem, aetatem et tempus anni etc. Ego autem videns receptas, poſitas a RASI et ab AVICENNA et ab aliis doctoribus, expellentes materiam variolarum ad extra ad cutem et ſimilia alias ſinilis poſt alchumata, apparentibus puſtulis, in ſui principio ordinavi hanc receptam, valens ad materiam fermentum. Rec. ſicuum albar pinguium Nr. VI. paſſularum ſine granis ʒj. Lacca abluta ʒv ſeminis foeniculi ʒiij. Croci ʒ. Tragacanthi ʒij. Ita decoctis in una libra aquae ſontanae et aliis ap. ſ., et cum zuccaro alio ſyrupus ſiat bene coctus et clarificatus, ut decet. Et iſta eſt medicina, valde expellens et extrahens materiam alchumati per puſtulas ad ſuperficiem cutis corporis exterioris. Iſti autem *ſyrupus* valde laudamus ſunt ex eo quod ipſa evidentia, praecipue debent valde remiſſi ſuerunt, et in aliquibus ex toto reſumunt.

Et ſcias, quod per adminiſtrationem evacuationum extrahentium materiam ad exteriora ipſi ecclogae calide plus valet in medium intentionis in tollitione febris, et incendere materiam compoſitionem per totum corporis in conſtrictione et proportione puſtularum, et ſecundum materiei groſſitiem et ſubtilitatem. Si vero poſt apparitionem aliquam alchumatis declinare videntur, reliquum tamen aliquae et remota qualitas in venis et multa ſanguinem et in poroſitatibus membrorum nervoſorum ſemper remanent, et eo, quia materia huius morbi eſt melancolica, ſicca et terrea. Natura enim non poteſt totam expellere per unam criſim, quemadmodum ſic fortior ex intellectu natura, praecipue in membris nervoſis, propter ſtrictiorem poroſitatem. Et illae reliquiae et declinant et aliquibus praeſentiam alchumata efficiunt. Hoc ſi per poſt materiae non extremum, quod nulliam in poſt altius bene et diuturnum, vel propter *cognitas materias videt ut eſſe totaliter alleviata ſunt, ut inferius in capite de accidentibus dicemus. Veruntamen natura per plures criſes totam materiam expellit.* Tunc medicus non dimittere debet reutiliter praedictas medicinas, ſed permiſcere potest cum medicinis digerentibus materiam, ut apta ſit ad eius expulſionem, et hoc habendo diverſitatem complexionum, et temporum anni, et accidentium morbi etiamque ſecundum diverſitatem materiarum. Propterea in materia melancolica ſingularis adaptata erit ſingulariſſima illa. Rec. *Syr. ſumiterrae ſimpl.* Syr. de ſcolopendr. ſimpl. ana ʒj. aquae decoction lentium ſoeniculi et apii ana ʒj et ſic eſt. Poterit enim accipere ipſemus quibus dies duo et concoctam Syrupum ut aquarum, et quanto per plures dies acceperit, tanto melius operabitur ſortius digerendo illam materiam et aperiendi poros, et conſequenter virtus ſortior poterit melius materiam per puſtulas expellere ad ſuperficiem cutis. Et antique praedictum ſyrupum rectificabit membrorum malam diſpoſitionem. Ad materiam autem aduſtam colericam valet ſyrupus de ſumoterrae ſimplici cum oxyzacra ſimplici, ut Rec. Syr. ſumiterrae ſimpl. Oxyzacrae ſimpl. ana ʒj aquae foeniculi, aquae cichoreae vel capilli veneris ana ʒj, et lentis. Miſce. Et valebit ad reſiduas materiarum aduſtarum colericarum ad ſuperficiem cutis expellendas et ad rectificandas, et cetera. Ad materiam autem ſlegmaticam aduſtam valet cum radicibus. Rec. Syr. de biſanciis, oxyzacrae compoſitae ana ʒj aquae apii et lentis foeniculi ana ʒj et ſemin. Miſce. Ad materiam melancolicam naturalem vel aduſtam melancolicam eſt iſta ordinatio optima, Rec. Syr. de ſumoterrae magis ʒij aquae ſumoterrae et foeniculi ana ʒj et lentis. Miſce. Item aqua valet ſyr. de Epythimo ad iſtam materiam melancolicam ex materia colerica et aduſtam vel ex alia melancolia. Similiter intelligendum eſt, quod in quamcunque materia, ex quocunque humore efficitur, valent iſti duo ſyrupi, ſcilicet ſyrupi de ſumoterrae magis et ſyr. de Epithimo. Et ſimiliter valde eſt laudatum ſerum caprinum cum Zuccaro vel cum pulvere ſucto et epithimo. Rec. Epithimi ʒiv ſiat pulvis ſubtiliſ. et addatur zuccari albiſſimi pulverizati ʒj. et lentis. Miſce et recipiat de eo quod bene ſuae quantitatem ſeri caprini lac vaccinum vel eorum cum pulvere dicti epithimi ʒj. Et per plures dies continuare poterit ſerum poſt hoc alchumata, quia ſecundum ARNOLDUM NEAVE ſerum caprinum eſt medicina bona infectorum cutis, quorum materia eſt colera et humor aduſtus, ſicut eſt impetigo et ſerpigo, et ſcabies ſicca, et puſtulae, et pruritus et ulcera mala huius, et lepra etc. Et doſis eius eſt ab uncia VI uſque ad libram I praecipue cum dicto pulvere epithimi. Item idem NEAVE eſt dicens: *Cum morbus ſuiſſe, et epithimo, et polypodio, ſebacum vocatum eſſe.* Et confirmat hoc ARNOLD NEAVE in cap. *de epithimo*, dicens:

Poſſe

a) L. a CONRADUS ... AFRICANUS, auctor morbi *Aphrodiſiae*.

Digitized by Google

Poſſit prærogativam habet educere ſuper omnibus ſolutione educuntur melancoliam. Educit enim ſine moleſtia et facile. Poſt autem adminiſtrationem ſieri expedit, [illegible] *Si medico prudenti viſum fuerit* quod in maſſa ſanguinaria hæc materia illius morbi congregata et regenerata fuerit tunc bonum erit purgari o venæ hanc materiam antecedentem cum evacuationes per eas ſcripſit benigne, et cum calice ſiſtula commodiſ, ſeuna et hiis ſimilibus, vel medicinis compoſitis ſicut in partibus diſtum ſuit. *Veruntamen ſi naturaliſter materiam alabamatis in quocunque criſi per puſtulas ad ſuperficiem expellat, tunc adiuvando eſt naturam cum* illo ſyrupo ſuperius et vitime ordinato de ſcabiis, et puſtulis, et hiis est auxiliare compoſitas, quia valde adhuc ſubit ad hanc materiam alabamati de interioribus ad exteriora entrahendas, ſcilicet ad ſuperficiem exterioris cutis expellendas. Et adverrendum eſt, *quod in qualibet criſi permutatione expelletur materia in morbo alabamatis de interioribus membrorum ad exterum per puſtulas*, et ſic concludendum eſt, *quod ipſa materia alabamati per plures criſis ad ſuperficiem* [illegible] *expellitur*, in quocumque humore ſiat ipſa materia. Et ſic per iſtas debitas purgationes particulares poſt longum tempus deveniunt ad perfectam curationem.

Capitulum XIV.

In quo oſtendemus curam accidentium et plurimum adveniuntium in alabamata, permanens de mitigatione et correctione dolorum ipſis patientibus alabamata fortiter aggravantiam ſcribere intendemus.

Poſtquam in curatione iſtius morbi alabamata ordinem demonſtravimus, poſt vero neceſſarium eſt, ut variamus ad curam accidentium conſequentium ipſum diſtum morbum alabamatis, præcipue de doloribus ipſis in diverſis corporis partibus fortiter aggravantibus. Ad minus mitigare et corrigere valeamus, quæ in aliis accidentibus recurſus fieri poteſt, et in eorum propriis capitulis librorum antiquorum et modernorum reperies ſcripta. Nam *accidentia quæ et plurimum variolas comitantur, in membris ſunt gutture, oculis, partes ſuperiores narium et pulmo, et inteſtina.* Hæc ſunt membra, quæ præſervanda ſunt a nocumento variolarum, ut dicit Avicenna. Hæc ſunt membra, quæ propria valde ſunt a morbis.

In hoc enim morbo alabamata raro curat, ut de ſtruitur oculus, et accidit in eo aliquo, ſicut in variolis, et ratio eſt, quia materia alabamati eſt ſicca, terrea, non penetrare potens pelliculas oculorum. *Veruntamen in gutture ſortaſſe ſit perforatio, et accidunt in gutture et in ore ulcera, quæ prohibent deglutitionem, et in partibus oris aliis* z). *Et aliquoties perveniunt ad hoc, ut ſit illic ulceratio periculoſa. Eveniuntque in ſuperioribus vero narium partibus accidunt ulcera, quæ ſolognant* [illegible] *adveniant. Similiterque accidere poſſunt apoſtemata in pulmone et ſic conſtrictio anhelitus vehemens, et cum ulcerantur, faciunt* [illegible] *in phtiſin. Et multoties accidit excoriatio in inteſtinis propter fluxum diarrhicum a colera ſellita vel praſſina, cui ſuccurrere eſt difficile.* Et licet omnia iſta diſta accidentia poſſint advenire in hoc morbo alabamata, ſed ſæpius et ſæpiſſimum ſiunt in variolis, et eſt ratio, quia materia variolarum habet magis de liſibilitate et corruptione, et fortius corrumpit et corrodit membra ſuper diſta, et in ipſis membris penetrare rationes ſuas ſubtilitatis et corruptionis materiæ variolarum. *Quod non accidit, niſi* [illegible]*, in prædiſtis membris patientibus alabamata.*

Veruntamen ad ipſorum membrorum præſervationem et curationem auctores ſcribentem Rasis in 18. *Continentis* et Avicennam, et etiam Nicolum, qui diſta omnium librorum aggregatur, qui de cuſtodia et præſervatione tam in oculis in gutture et naribus, et in ore, quorum etiam in inteſtinis multa remedia in capitulis propriis ſcripſerunt. Quæ quamvis ſint remedia ad iuvamentum et cuſtodiam diſtorum membrorum patientum variolas qualibet medicus prudens ſi talia accidentia in hoc morbo alabamata advenerit, conſiliendum bona remedia illa ad cuſtodiam et curationem applicare poterit. Et ex his

medica verſe ad iſtius morbi accidentia componere et ordinare volebit. Hac de cauſa et ratione tanta hoc[illegible] ad illa capitula te remittimus.

Amplius autem ſiſtum eſt nobis traſtare *de iſto accidente et plurimum adveniente in hoc morbo alabamata*, quod eſt *dolor*, qui magis rectam operationem ipſius morbi impedit, cum dolor ſecundum Avicennam ſit ſenſibilium rei contrariæ. Iſte ſecundum Galienum quarto *de ægritudine et Simptomate* y) ſedatio doloris eſt dulcis. Et per oppoſitum eſt rei contrarie, atque non ſentire cum diſcontinuitatem et turbationem ſtatus. Dicatur dicendum, quod modus doloris curationem eſt ſedando dolorem, applicando contraria cauſarum doloris. Ideo Avicenna quarta prim. cap. XXX. ſic dicit: *Ad ſummam quod dolorem ſedat, eſt aut id, quod complexionem mutat, aut quod reſolvit materiam aut quod ſtupefacit.* Ideo ſedatio doloris ſieri poteſt reſolvendo materiam aut ventoſitatem, a quibus pendet dolor. Sunt itaque ſic ſedatio doloris, ſcilicet ſi perſiſtat in naturam ſuperfluitas removeat dolorem, deſtruendo ſenſum membri, vel propter ſuſſigidationem multam, vel propter venenoſitatem contrariam alterat ſenſibili illius membri. Propterea Averrois 5. *Colliget.* cap. *de medicinis mitigantibus dolorem* ſic dicit: *Prima via mitigandi dolorem eſt, ut removeatur cauſa doloris. Secunda eſt ut ſuperficiatur membrum, ut non ſentiat dolorem, ſicut ſit cum opio. Tertia eſt mutare quæ facit in membro id, quod repugnet rei quæ infert dolorem, et illud eſt verum mitigationem.* Et ideo in habet [illegible] *eſt, quod medicamenta quæ hoc faciunt ſint temperate, ſunt calore naturali aut parum calidiores, non poſſunt tamen dico quod poſſunt iſtæ medicinæ mitigare dolorem qui eſt ex cauſa calida et frigida per eundem modum*, eo quod augmentat calorem naturalem qui eſt reſiſtentia naturam, qua eſt medicinalis ſecundum unum partem. Et tunc dimittit materia ſuper naturam complexionem, quæ facit dolorem ipſum removendo.

Capitulum XV.

In quo oſtendere volumus curam in generali accidentium permaxime dolorum contingentium in membris corporis patientis ipſum morbum alabamata.

Curam correctionem et curam doloris maximam diligentiam habere oportet, propter id quod Avicenna dicit: *Omnis quidem dolor, qui ſit fortior, interficit, quoniam in eo ſeptimus accidit frigiditas corporis et tremor, poſtea ſit pulſus parvus, deinde deſtruitur, et poſtea ſequitur mors.* Confirmat hoc Gordonius, inquiens: *Ægritudines doloroſæ ſunt multum permiſſæ ſua periculoſæ.* Et ita oportet medicum multum eſſe ſollicitum et feſtinare in ipſam removendam cauſa doloris, quando eidem poſſibile fuerit, etc. Si hoc diuturnus ex vehementia doloris et poſtrata virtute deficiat. Medico regulariter eſt prius removenda cauſa, conſequenter removetur accidens doloris, quoniam ceſſat, ubi vehementer fuerit dolor, et tanto intendentis, ut non dat indicias ad abſciſſionem cauſæ. Primo oportebit intendere ad remotionem doloris, quia cura manifeſte magis neceſſaria eſt et melior, quam vero ut Galienus XII. *[illegible]* inquit: Prima ergo via eſt ſedare dolorem, removendo tam contrariam, evacuando aut alterando, aut ſolvendo, et iſta via eſt certa, ut inquit Galienus V. *ſimplicium*, et Avicenna, ubi ſupra.

Itaque medicus arte doſtus ſemper debet materiam ipſius morbi, alabamata, digerere, ſubtiliare et mollificare ipſam materiam congeſtam, et facilius apta ſit, ut natura ad exteriora per puſtulas vel per aliam modum criſis ad extra expellat ſenſibiliter vel inſenſibiliter. Veruntamen cum illa materia alabamata terrea ſit atque ſicca, exiſtens in porroſitatibus membrorum nervoſorum, præcipue in particulis illarum quæ congeſta ſuit tempore nutritionis fœtus in ventre ex menſtruis. Et poſt eiectum fœtum ab ventre illa materia congeſta menſtrualis a materia quæ generata eſt ex cibis malis, per diſcurſum tempus locatur, et ſemper ſit eius regeneratio et reaggregatio in diſtis poroſitatibus membrorum, et congeritur, et ab illa materia melancolica elevatur vapor, conversus in vento-

z) i. e. aphthae.

y) i. e. ſymptomate.

venenoſitatem, cauſae doloris. Ad remouendam illam cauſam doloris, quae difficillime eradicari poteſt, principaliter ergo recurrere eſt neceſſarium, vt iſta materia coniuncta congeſta non immutetur a materia antecedente, quae ex malis cibis generatur in epate et venis ex ſanguine menſtruo tempore, quo materia fuerit in vtero, conuertitque chylum ex bono cibo vel malo generatum ad ſanguinem ſeculum melancolicum. Propterea vtiliſſimum eſt illum ſanguinem digerere et mundificare a ſeculum melancolicum vtique cum ſucco de fumiterra vel ſimilibus vel cum ſucco de epithymo et ſimilibus, vel cum ſero caprino, et poſtea per interpellatas vices ipſam educere materiam antecedentem. Et conuertatur in materiam coniunctam congeſtam cum medicinis con fortiter adaequentibus. Similiter cum medicinis materiam melancolicam digerentibus digeſta et labilis fit, et apta efficiatur haec materia, vt natura illam expellat ad cutem exteriorem totius corporis. Et iſta eſt prima via remouendi dolorem, vt remoueatur cauſa doloris. Secunda via eſt, vt ſtupefaciat membrum, ſcilicet eius ſenſum particularem tollendo, ita, vt non ſentiat dolorem, poſtquam neceſſitas vrget, propter ſaeuitiam doloris. Oportet ergo medicinam applicare, quae virtutem membri mordicare poſſit. Melius enim eſt inferre quid nocumenti ad corrigendum membrorum dolorem, plus, quam permittere doloribus hominem mori, vt XII tract. de doloribus euidenter. Neceſſarium igitur eſt medico tranſire ad dolorem ſedantia, ſtupefactiua, quae non vere, ſed apparenter ſedant dolorem, et alia ſunt contrariſſima non quae vere dolorem ſedant, remouendo cauſam doloris. Veruntamen quae iſtae medicinae ſtupefactiuae ſunt valde ſuſpectae ſecundum magis et minus, alterae cum ſumma cautela et cautione ſunt adminiſtrandae. Hac de re quantitas, et tempus, et hora debent eſſe opportuna. Praecipue ad intra pota bibita ſunt magis timoroſa, quam ad extra in membro doloroſo applicata. Propter hoc in doloribus, euntibus in membra hominum patientium hunc morbum alchumata, ſit res timoroſa et mala adminiſtrare narcotica humiliora ſupra membra doloroſa applicata vel poſita, hac ratione, quia alia membra ſunt neruoſa duriae ſubſtantiae et ſtrictiorum pororum, et maxima groſſa, ſicut terreſtria, propter oppoſitionem narcoticarum medicinarum poſt magis obturantur et clauduntur, et ſunt in cauſa maioris prohibitae inſenſibilis et frigidior reſolutionis materiarum coniunctarum in poroſitatibus membrorum neruoſorum. Et quamuis propter medicamina narcotica ſtupefaciendo ſenſum membrorum, dolorem patientium membra paliantur dolore, et homines tenti tali morbo cum doloribus et ex cutis ab ipſis, putant, et longantur ipſi liberari et curatos ab hoc morbo moleſto et foedo, et poſt tempus male adminiſtratum redeunt fortius dolor et difficilius curantur propter torporem materiae adhuc conſtantiae et venenoſitatem groſſae alchumatum.

Sed in veritate multi cum hoc mediocriter curati fuerunt, et poſt nunquam in eis reiteratum factum fuit. Talis aliquando poteſt eſſe, quia aliter tales, qui propter vnctiones narcoticas curati fuerunt, ſed in eis parua quantitas materiae antecedentis et coniunctae, exiſtens in aliquibus hominibus patientibus alchumata. Et cum vnctionibus narcoticis dolor naturalis valde fortior factus eſt, qui potens fuit reſoluere illam materiam coniunctam, exiſtentem in poroſitatibus membrorum neruoſorum, et ſic remotus eſt dolor. Exinque cauſa naturalis fortificatus non redibit malum quidquam, exiſtentem in epate et venis a tempora generationis foetus in vtero, et illam adaequatam nil modo, quod nobis non poteſt ſine materia, quae ex cibis malis generatur, ſimilis illi materiae menſtruali, ipſum regenerare, quae cauſabit alchumata.

CAPITVLVM XVI.

In quo oſtendere intendimus in particulari accidentium correctionem et remotionem, praecipue dolorum, adeoque quam primum ad narcotica ſi dolentibus eſt deueniendum.

Rationalis ergo et ſcientificus medicus in curando illum morbum alchumatum curationem tam doloris frequentius ſuis diuerſis intentionibus, niſi aliquorum accidentium ſeuitia noxium malum citius peruenire vrgeret: Tunc namque medicus habebit in curatione, quia non malum negligit. Et concurrendo ad accidentium remotionem in particulari intendere debet, et quam primum ad narcotica eſt deſcendendum, deueniat, et ſine tam potentibus vtatur, vt non quamuis faciat, ſicut in dolore membrorum patientium alchumatis per narcotica ſedatur ſaepe contingit. Et quamuis multa peri illa ſomnifera inducunt, vtique AVICENNA in quarto primo cap. XXX dicente: *In dolore valde ut exhibitione narcoticorum magis ſit malus ſunt, quoniam naturam augmentat, et frigus, et congelationem, et ſtupefaciunt.* Conſentit hoc AVICENNA in primo III *Tract. V. cap. X* inquiens: *Tibi quidem conuenit, ne deſcendas ad narcotica, quantum potes.* Et in capite *XXIV* dicitdem: *Si narcotica et ſomniferea ubi neceſſaria ſunt, propter dolore vehementiſſimo, vtere eo cum cautela et timore.* Verumtamen AVICENNA VI tertii cap. IV. inquit: *In narcoticis eſt timor, licet quandoque accidat, vt ſint neceſſaria. Nam ipſa quandoque conferunt, in quantum ingroſſant materiam, et in quantum faciunt dormire, et prolongant neceſſitatem egerendi ad ſellam* q) *propter ſenſum mortificationis, et quocunque ſit non expellit, vt adminiſtretur. Quidam ab ea tranſitum eſſe poteſt, quod ſi neceſſaria fuerit, eorum adminiſtratio non exhibeatur ei. Cuius infrigidatur corpus, et debilitatur virtus. Et apparet illud in pulſu.* Et poſtea dicit: *Et iam teſtificati ſumus are vidiſſe, qui ſuppoſuit ſibi collyrium ex opio, et mortuus fuit.* Et adhuc Fen XV. 3. tract. 4. cap. II ait: *Incipientes ſedare dolorem cum narcoticis committunt rem magni erroris.* Adminiſtrado, cui narcoticorum non eſt curatio vera in aliquo, ve illud malo, quoniam curatio vera eſt inciſio cauſae. Imperiti autem et incipientes hoc non diſcernunt, propterea in huius doloris accidentia procedentes in morbo alchumata, docent ſimiliter ordinare ordinationem, ſcilicet vnguenta narcotica et alia adminiſtrant. Aliqui vnguendo partem membrorum vbi dolor infeſtat et cruciat ipſos. Aliqui enim ſolum vnctionem in inguinibus et ſub aſcellis r) faciunt. *Ex quibus vnctionibus ſequitur, et in pluribus maxima conſtrictio et ſuffocatio in partibus gutturis, et tenent ne pharynge et aliae partes corporis paſſiuae et viscera vique ad tracheae arteriam et pulmonem, et ſequitur inſultus conſtrictio, et iſt in periculis et ad periculum mortis perducuntur.* Quare eſt neceſſarium accurrere ad remedium ordinare per doctrinam veram et moderatam in capitulo propria accidentium contrariorum in vtroque, ſicut dictum eſt in principio huius capituli. Quia de ea decretatum in hoc capitulo declarata, quo modo prudentiſſimus medicus poſſit ſecundum regulam medicinae catenda vel et hoc cum maxime timore et cautela, et praemiſſa praecautione ne propiuentur, vt dolor aut aliquod aliud infortunium accidens ſopiatur, ne virtus taliter reſoluatur cum dolori permoxima virtutem perſiſternet, AVICENNA in clama *Fen. ſecund. prim. de 2. cap. 22. Dolor virtutem diſſoluit et membra a ſua propria operatione prohibet ideo, et membra ab aere prohibeat exhalatione et eius deſtruat operationem etc.* Et in IIII prim. cap. XXX AVICENNA inquit: *Omnis quidem dolor, qui ſit fortior, interficit eum.* Ideoque debent medici omni ſuo ingenio ſedare dolorem primo cum rebus bene curantibus ipſum, ſi id poſſibile eſt, et ſi medicus non poteſt cum his dolorem ſedare, tunc cum cautela ad narcotica tranſire debet, eligendo ex iis, quae magis correcta ſunt et ab auctoribus commendata. Et primo exterius apponat, et poſtremo intro exhibeat in modica quantitate et cum timore. Propterea AVERROI VII. Colliget cap. de Sinthomatibus cauſa doloris dicit, quod non ſit narcoticis vtendum, niſi cum ſciamus in medendo cauſis eſſe reperitur cauſa doloris. Tum enim initialibus doloribus lenandere oportet tam quibusdam remediis mitigantibus dolorem, a leuioribus narcoticis incipiendo, Quibus non conferentibus, ad magis narcotica et fortioria etiam deſcendendum eſt, et non ad omnia, ſed ſolum ad correcta et concinna et ſola hac ratione in hoc perueniendo, AVICENNA in quarto prim. cap. *XXX* dicens: *Stupefacientis complexionem conſiderare debes, et ipſius qualitatem, et quae ex eo fortius eſt, donec etc.* Ideoque in hoc accidentia dolorum, provenientes cum hoc morbo alchumatum, primo remedia exterius erunt applicanda in membris, in quorum do-

q) i. e. ſedem

r) i. e. axillis

pedibus cruciatum, postremo per os exhibeantur, & dolor ex membris magis atque magis infestaretur, adeo, quod vitam [illegible]. Tunc ad [illegible] cum [illegible] debet, eligendo ex eis quae magis convenientia sunt et ab experientia [illegible] dum quisquis. A doctoribus medicinae nulla remedia in doloribus, accidentibus in alchimistis, inveniens scripta. Nam de tali morbo dicto nil loquuntur, nec practicum doctores scripserunt.

CAPITULUM XVII.

In quo fit declaratio, si unguenta ordinata per peritos et expertos in arte medicinae valent in doloribus contingentibus in hoc morbo alchimistico, quod conventum vel nocumentum ex ipsis unguentis sequatur.

Ad sedandum hos dolores fortissimos et acerrimos vulgares in arte medicinae imperiti adducentes a diversis partibus mundi multa tradita medicamina, praecipue unguenta, quae [illegible] in compositione sua argentum vivum et aliae simplices medicinae, quae habent virtutem corrigendi qualitatem [illegible]. Si illa unguenta sunt a peritis medicis vel ab inexpertis ordinata et composita ignoramus, ac licet multas diversas compositiones unguentorum invenimus [illegible] ab AVICENNA et ab aliis doctoribus antiquis et modernis praecipue a GORDONIO et a GUIDONE, qui curant [illegible] scabiei, valent ad scabiem sordidam et pruritum. In quibus unguentis [illegible] intrat argentum vivum [illegible] extinctum cum saliva hominis [illegible] in hoc morbo alchimistico [illegible] hoc scripto ponimus, ubi ea, quae magis ac magis confirmant ad removendum dolores contingentes in alchimistis atque ad sanandum pustulas, in superficie exteriori membrorum corporis contingentes et apparentes: [illegible] simplices medicinali componentia illa unguenta valent et conferunt in pluribus scabiei speciebus foedis.

Primo scribemus quandam compositionem unguentorum, quae curaverunt plurimos infirmos habentes [illegible] cum fortibus doloribus, et ipsi doloribus fortissimis cruciabantur, et quasi per totum corpus [illegible] diversimode vexabantur secundum magis et minus, ut una hora in capite, et alia hora in tibiis et brachiis, et in musculis, permanebant [illegible]. In aliqua autem hora dolores non patiebantur, et pustulas intensas in corpore habebant manifestissime et grossas secundum magis et minus. Diversae curae [illegible] sequuntur unguentis. Omnia membra [illegible] cum manu dextra vel sinistra, ungebant [illegible] cum manu [illegible] calefacta ad ignem, ut unguentum penetraret ad interiora membrorum ipsorum ad [illegible] ossium et ad [illegible] nervorum, et hoc de mane [illegible]. Et tandem [illegible] doloribus [illegible] patiebantur, sed post transactis quatuor diebus vel sex [illegible] pustulae omnes [illegible]. Et sic continuando [illegible] in octo diebus a doloribus fuerunt sanati. Et sic multi curati fuerunt cum his unguentis. Veruntamen [illegible] suffocatio magna in partibus gutturis et oesophagi, et tracheae arteriae, et [illegible] in partibus oris et gutturis. Qui videbantur suffocari propterea fuit necessarium medicinis succurrere, [illegible] gargarismatibus opportunis et proportionatis ad hanc [illegible], secundum doctrinam doctorum [illegible] de hoc [illegible] variabili [illegible] morbi [illegible] intelligi potest in alchimistis. Et ut [illegible] remedia, quae scribere in hoc loco [illegible] vanum et non utile, [illegible] a doloribus [illegible] curati [illegible] unquam vero recidivati fuerunt, [illegible] quibus materia [illegible] resoluta consumpta fuit [illegible] propter reclusionem factam [illegible] unguentis [illegible] argentum vivum, vel aliqua medicina simplex narcotica, et hoc bono cedunt in

[illegible] et [illegible] observatio, et medicinis aliquibus in perfecte [illegible] indigentibus [illegible] vel [illegible] a primo [illegible]. Nec [illegible] olei rosati perfecti axungiae 1) porci recentis [illegible] terebenthinae de pino, mastiches, thuris, cerussae, argenti vivi [illegible] extincti [illegible]. Fiat [illegible] unguentum [illegible], sicut dictum est. Aliud unguentum, quod quidam Portugalensis [illegible] Sancti Angeli, patienti de pedibus 2) [illegible] cum quo [illegible] patientes alchimistae multos ipsa curatione demonstravit. Cuius ordinatio est ista: Rec. Lithargirii ʒij. Cerussae ℥j [illegible] thuris, Mastichis ana ʒij. Resinae pini ʒij. argenti vivi [illegible] Axungiae porcinae ℥iij olei rosati ʒij Misce, et fiat unguentum flexibile. Illud unguentum cum [illegible] medicinarum simplicium [illegible]. Poteris reducere [illegible]. Cum hoc unguento voluit se inungere Reverendissimus Dominus Cardinalis de SEGOVIA [illegible] qui hunc morbum patiebatur cum terribilibus et fortissimis doloribus, qui die ac nocte, praecipue in lecto, [illegible] dormire poterat, [illegible] doloribus [illegible]. Demonstratum [illegible] quod omnia simplicia erant bona, excepto [illegible] argento vivo, in quo est frigiditas et humiditas [illegible] et venenositas, ex quibus sequebatur [illegible] nervorum et membrorum nervosorum, in quibus [illegible] materia [illegible] alchimistica, quae erat materia frigida et sicca, [illegible] vapores [illegible] dolorem in [illegible] membris, sicut superius scriptum fuit. Sed quando materia alchimistica frigida et sicca est pauca, atque expulsa per viam crisis in [illegible] ad partes exteriores totius corporis, aut quae pauca materia generata fuit a principio generationis [illegible] menstruo [illegible] calor autem naturalis [illegible] ad intra in membris [illegible] propter argenti vivi frigiditatem [illegible] potest resolvere illam paucitatem materiae, cum adiutorio medicinarum simplicium [illegible] virtutum naturalium membrorum, [illegible] ex quibus sequitur [illegible] per [illegible] temporis, observato bono regimine in cibo et potu, et in aliis rebus non naturalibus. Si vero materia illa frigida et sicca, existens in [illegible] multa quantitate, et pauca resoluta fuerit, [illegible] post tempus redire potest dolor fortior, qui prius erat [illegible] ratione argenti vivi [illegible]. Quare illa materia [illegible]. Veruntamen per aliquod tempus non patiuntur dolorem, quia argentum vivum [illegible] frigiditate et humiditate [illegible] narcoticum, [illegible] sensibilitatem [illegible] membrorum. [illegible] calor non [illegible] materiam, et [illegible] et sic per tempus aliquod non possit dolorem [illegible], postea vero [illegible] calor vero naturalis fortificatus ab intra et ab extra fuit, et agens in materiam illam [illegible] vaporem [illegible] et post tempus sequitur dolor [illegible] cum angustia et [illegible], et melancholia, et multis [illegible] propter hoc accidens doluit sua Dominatio Reverendissima ad multam consumptionem humiditatum radicalium corporis [illegible]. Propterea AVICENNA *Fen. prim. d. 3 summa prim. cap. XIV.* inquit, *dolor virtutem dissolvit, et membra a suis propriis operationibus prohibet etc.* Et post [illegible] capite [illegible] *Et [illegible] membra, postea [illegible], propter illud, quod dissolvit de spiritu et virtute. Postea vero sua dominatio non* [illegible] membra sui corporis [illegible] *in* [illegible] *sub* [illegible] membrorum principalium scilicet [illegible]. Quam compositionem unguenti [illegible]. Quae [illegible] prima Dominatione sua [illegible] *infirmitatem*, quia [illegible], & dormiebat vel [illegible]bat,

1) [illegible]

1) [illegible]

2) [illegible] Cardinalis et Magister domus sacri palatii de quo vid. [illegible] l. c. p. 58.

Digitized by Google

hoc, tamen negabat ſe dormiſſe per ſex horas, at non dormiebat media hora. Aliud accidens Dominationi ſuae eueniebat, quod *ſuffocatio* magna in partibus gutturis et yſophagi, et tracheae arteriae, et etiam in poſterioribus oris et gutturis. Quod accidens ſequebatur De uincali a fumo a frigiditate et vaporoſitate argenti viui, in compoſitione vnguenti ingreditur magna quantitas. Propterea dicit AVICENNA *Fen VII IIII. tract. III. cap. VI. Eiunge illud, in quo ponitur argentum viuum extinctum, quantum poteris, a partibus ſtomachi et membrorum nobilium.* Et niſi cum gargariſmatibus et aliis medicinis apponebatur ſuccurrere, ad periculum mortis peruenisset. Verum membra Dominationis ſuae denigrabantur, vbi propter maximum luxum tagentem in cute et potum quibus ſemper cum confilio nutriebat ſuis nutrimentis humectantibus aſſumpſerat, vtque de bono brodio capitis baſſorum cum allis, vel bona commiſtione alia, quae hic ſumat *piſtus*, et cum coopertus brodii cum herraginibus et lactucis, et ſimilibus nutrimentis in pendilis et in coena. Ex aliquantulum fuit *praeſeruatus a conſumtione et deſiccatione membrorum corporis, perducente ad ethicam x) ſiduitam vel ſeneſcitis.* Eiuſque virtutes omnes, praecipue vitalis, laeſiſſimae fuerunt cum vſu continuo per vnum menſem et per amplius tempus ſeni capitis ſtomachi illa frigida et ſicca, ſebriſſiſque et hilaris facta ſunt ad ſuam aequalitionem, tranſeunte vſu litonem magnum vnum anno. *Natura illam materiam ad anteriora cutis membrorum totius corporis expulſit per puſtulas, ex quibus multa virulentia ab ipſa exibat, praecipue ab illis puſtulis crurium; ex qua virulentia et ventoſis dis ſequebatur fortiſſimus dolor. Expurgata illa virulentia, et reſoluta ventoſitate, dolor ceſſauit.*

Sed aliquando illa materia melancolica, exiſtens in profundioribus membrorum neruoſorum, corrumpitur et *efficitur tantum virulenta, quae corrodit membra, ſicuti viſum eſt in aliquibus infirmis, quae facta ſunt tantum virulenta, quae corrodit, vt materia corroſiua ſe viſum fuit in PETRO DE LEONIS, in quo virulentia mei ſua puſtularum capitis corroſione in pelliceum y) et in cranio capitis ſui manifeſta fuit.* Eiuſque in multis infirmis pauperibus, ventris hoc morbo claudunt *ta ſunt demonſtratum.* Propterea eſt neceſſarium illam virulentiam ad extra attrahere cum ſagaria melioni cum medicinis ſimplicibus attrahentibus, vt cum fermento vtri cum axungia galbanum recentis ſinc ſale, et ſimilibus medulla mollificantibus cum pauca attractione. Nam ſi haec virulenta materia ad intra non expellitur, ſimilibus in membris penetrat vnum membrum. Vnguentum autem adhibetur pro vnguentibus eſt illud. Rec. argenti viui extincti cum ſaliua hominis ieiuni ℥ vi, axungiae porcinae ℥vj, aloaria viua aliae ʒij lucii aliorsgali, quantum ſatis fit vnguentum liquidum. Et licet multi patientes per illud vnguentum dicant ſe eſſe ſanatos, *Reuerendiſſimus Dominus Cardinalis* DE SERVONGIA accumant plurimum habuit propter vaſtionem illius vnguenti. Praecipue in eo concitat *ſuit febris lenta putrida*, et non ea complexionem ſuit ethica febrilis et ethica ſenilitatis, in membris omnibus totius corporis marcefactio et deficientia erat, et inde ad mortem peruenit.

Sed quia argentum viuum nocet membris principalibus, et dentibus, et gingiuis, propter hoc dicit GVIDO & *Rasiacis cap. de pruritu et ſcabie*, auctoritate AVICENNAE *ſeptima quarti tract. 3 cap. 6.* dicens *Elonga illud in quo ponitur argentum viuum, quantum poteris, a partibus ſtomachi et membrorum nobilium.* Hac de cauſa damus conſilium, quod nullus vngatur hoc vnguento propter nocumenta, quae ex eo eueniunt, praecipue ex frigiditate argenti viui, repercutiente materias illas corruptas et nobiles ad interiora corporis, permanent ad membra nobilia.

Licitum eſt ergo quaerere, *ſi argentum viuum eſt frigidum et humidum, vel calidum et humidum?* Propterea, quae dicta ſunt ſuperius, quod illud ratione frigiditatis repercutit materias malas, et ſic retrocedunt illarum ad interiora corporis, et videtur, quod non, per MATTHAEVM DE SILVATICIS *et libro pandectarum medicinarum ſimplicium dicit auctoritate* PAVLLI *cap. de argento viuo. Argentum viuum calidum et humidum eſt in quarto gradu. Non ex effectu augmentatur, quod ſit calidum, quia diſſoluit ſeminale et penetrat.* Et auctoritate ALMANSORIS *tract. III. cap. de argento viuo. Argentum viuum, quando attrahitur caldum eſt.* Et auctoritate SERAPIONIS *lib. aggregatore cap. Arbach eſt argentum viuum, eſt occidens quorum libidem ſua grauitate, ut corrodit omne, cum eleuat ut membra interficere.* Item HABOEC ALGUZAU, qui fecit librum *ſiduorum de ſimplicibus medicinis cap. de argento viuo inquit. Argentum autem calidum et humidum eſt in quarto gradu.* In contrarium eſt AVICENNA *in ſecundo Canonis proprio cap. dicens: Argentum viuum eſt frigidum et humidum in ſecundo gradu.* Et ipſe AVICENNA *lib. IIII Fen. ſecta Tract. I Summa ſecunda cap. II inquit: Et quamquam perducit ad epilepſiam et apoplexiam propter laeſionem cerebri cum frigore ſuo, et propter commotionem et permutationem ipſius.*

Notandum tamen eſt, quod maxima diſcordia videtur eſſe *de complexione argenti* inter doctores. Nam PAVLVS et ALMANSOR, et SERAPIO et HAMET ALGIZAU, ipſum ponunt calidum et humidum in quarto gradu, et AVICENNA oppoſitum pollicetur, quod eſt frigidum et humidum in ſecundo. Et quamuis PLATEARIVS in libro *ſimplicium medicinarum et cap. proprio* argenti viui dicit, quod eſt calidum et ſiccum in quarto gradu, poſtea innuit, inquiens: *In quibusdam libris narratur, quod eſt frigidum in quarto, ex effectu tamen ſuo calidum eſſe probatur, quod diſſoluit, inflat, penetrat, ſed quia valde frigidum actualiter, frigidum actualiter dicitur.* Pro illa maxima diſcordia inter doctores iuniores et veteres difficile verum aſſequi, vt dicit DAMASCENVS z) in ſuo *Amphor.* Pro vera ergo et declaratione huius quaeſtionis, ſi argentum viuum ſit calidum et humidum in quarto, vel frigidum et humidum in ſecundo, attentione dignum eſt, quod *argentum viuum duplex eſt.* Quoddam eſt *artificiale*, quoddam *minerale*. *Artificiale* autem, quod fit cum ſoco vel cum igne. *Artificiale* autem conſiſtitur, ſicut dicunt doctores etc. Et *minerale* autem ſumitur in venis metallorum, *artificiale* autem, quod fit cum ſoco vel cum igne ex lapidibus mineris, ſicut ſit aurum et argentum, vt dicit AVICENNA. Ideoque argentum viuum artificiale, quod ſic cum ſoco, eſt calidum et ſiccum, ſed quando ipſum eſt *ſublimatum*, eſt calidius. Propterea dicit AVICENNA *ſecundo Canone: Argentum viuum, (ſcripſit artificiale) ſublimatum eſt interficiens propter vehementem inciſionem.* Et de illo argento viuo dixerunt doctores ſuperius nominati, quod eſt calidum et ſiccum in quarto gradu per rationes, per eos allegatas. Veruntamen argentum viuum minerale ſimplex eſt frigidum et humidum, et ſic bene dicit AVICENNA in *ſecundo Canone*, quod eſt frigidum et humidum. Et ipſa probat *ſeptima quarti*, allegato cap. dicens: *Quamquam perducit ad epilepſiam et apoplexiam propter laeſionem cerebri cum frigore ſuo et commotionem, et permutationem ipſius cerebri.* Eiuſque probatur ratione, quia valde ponderoſum eſt. Ponderoſitas in eo a frigiditate prouenit, et non a caliditate. Propterea argentum viuum extinctum maioris ponderis eſt, quia, quando extinguitur, magis condenſatur ſubſtantia argenti viui, quae etiam viuum lucidius eſt ipſa diſparſa. Ita de cauſa eſt maioris frigiditatis. Propter hoc dicit DIASCORIDES: *Virtus argenti viui eſt homicidialis, pondera ſua ſcindendo interſtina.* Propterea dicit AVICENNA auctoritate PAVLI: *Ex hominibus fuerunt, qui biberunt vtilitatem in viuo, et valet contra ſcabiem.* Oleo autem parant ipſe ſolo, adiſce acetum, deinde linguam et attritam pilulariorem in eadem quantitate, ſubſtitue ad ipſi totatum mellis, et refrigerantis impone argentum viuum commiſcendo, et vſu relatum ad panni facial poſt partum. Aliqui gallinas argentum viuum et axungiae conficiunt. Ex hac facies ruſticis attribuentur et dealbantur. Quod ad eo extinctum eſt, eſt *medicamen pediculorum et lendium cum oleo aceto*, vt dicit AVICENNA. Et poſtea inquit AVICENNA: *Extinctum valet ſcabiei cum oleo roſaceo aut cum mollibus ſcabiei, et ulceribus malis.* Debet autem extingui, quia cum aliis et non poſſit admiſceri, niſi prius extinguatur, et ipſum ad aliud non ſit conuerſum.

x) i. e. *hecticam*.

y) i. e. *pericranio*.

z) i. e. IOANNE DAMASCENO.

Aphrodiſiae Ex

Ex

Digitized by Google

Ex his omnis ſequitur clarificatio huius quaeſtionis de vnguento vtrum ſit calidum vel frigidum. Necandum tamen eſt quod ſi vnguentum quae superius ſcripſimus, et quae poſtea dicemus excepto illo vnguento, cum quo ſit vnctio in inguinibus, vel pectoris in principio, facta aliquali euacuatione per flebotomiam et farmaciam, vel non ſtomacho ſolo ad euacuandum materiam intendentem humoris pec- cauit. Poſtea ſi apparuerit multus puſtulis, diſperſae per totum corpus, et cum doloribus aliquorum membrorum corporis fortibus, tunc licitum erit medico facere inunctionem dictorum vnguentorum in punctis membrorum, vbi dolor fortiſſimus et puſtulae extenſae fuerint. Et per ipſam vnctionem fortiſſ. remouetur dolor, et puſtulae ſanabuntur, ſicut ſuperius diximus in hoc capitulo, quia multi patientes alchumata cum doloribus membrorum cum vnctione vnguentorum dictorum perfecte ſanati fuerunt, et numquam poſt paſſi ſunt alchumata cum doloribus. Et aliud accidit ex vnctione, propter materiam penetratio et conſolidatio, quia calor naturalis, reuocatus ad interiora membrorum propter vnguenti vnctionis vnctionem, fortis factus fuit ad reſoluendam ventoſitatem et materiam latitantem conſumptam in profundioribus membrorum neruorum, ſi pauca fuerit et apta reſolutioni ſenſibiliter vel inſenſibiliter. Si vero multa materia fuerit, non ſequitur nocumentum, immo nocumentum in doloribus propter clauſuram orificiorum et porrorum membrorum vtrorumque, quia non tota materia conſumpta reſoluta fuit ſenſibiliter vel inſenſibiliter. Illa de cauſa redeunt poſt tempus dolores in membris fortiores quam in principio morbi. Sed quia hoc ſuperius diximus, non volumus amplius dicere.

Aliquis vero diceret: ergo melius erit facere vnctionem cum dictis vnguentis? Quare ergo tu dec conſiliaſti vnctionem fieri cum vnguentis praenominatis? Ad hoc reſponſum dicimus, et dicendum eſt ponendo conſiliationem, quod talis vnguentis cum argento viuo ſunt adhibenda propter hoc, quia talis eſt in doloribus fortiſſimis patientibus infirmum ad deſtructionem virtutum, praecipue vitalis, atque ad ſormam, quae ducitur aegrum mori, permanet in principio morbi. Ex de cauſa voluit GALENVS ferendo Regiminis acutorum comment. prim. ſuper verbo: in pleuriſi vero accidente dolore etc. qui mandat in dolore accidente propter pleureſim in coſtis calefacientem in principio adhibendum eſſe cauſa diſſ. vnd dolorem propter euaporationem, quam facit calefactionem, quia de vtroque euaporationis eſt, vt rarificet cutem, et ſic facilis calefacio, et ſubtilius largamentum, qui eſt in apoſtemate, et reſoluat materiam vaporoſam propter additionem caloris, et ſic ipſa calefacientia curent ad dolorem, quid agere debeat medicus. Nam ſi corpus non eſt plenum et paucam materiam, euaneſcit dolor et plena ſit. Si corpus eſt plenum et materia multa, dolorem augmentat, et ſic decipit medicum quid agendum ſit. Et ſic dicimus nos, in hac dolore facto in alchumate regulam ſimilem obſeruare debes, quam IPOCRAS et GALENVS ſeruant in dolore pleuritico, ſcilicet ut dicto et dicendo vnguentis, qui in multis patientibus dolores in hoc morbo alchumata cum vnctionibus vſorum vnguentorum curantur a doloribus et a puſtulis. Et ſi in aliquibus ſequatur contrarium, diriget medicum ad ſciendum, quod materia antecedens et coniuncta eſt multa, et calida indicatur potius, quam operationem exercere debeat medicus. Dicendum eſt illa operatione vtendum, quam exercuimus in principio huius morbi alchumata cum doloribus, ſcilicet flebotomando et farmacando, ſicut large ſuperius diximus.

Verumtamen quia multa et diuerſa vnguenta inueni ordinata ad curandum hunc morbum, quae reperta ſunt in vulgaribus et imperitis, quia praedecoſſores multos curaſſe infirmos, tali morbo vexatos, et iam ſuperius ſcripſimus aliqua vnguenta minus nociua propter ſimplicia intrantia, licet quandoque in vnctis et curatus ſunt dicti morbi, volumus in loco hoc addere et ſcribere alia vnguenta, quae nobis iudicata fuerunt eſſe minus mala, et erunt conferentia pro aliquibus, habentibus complexionem magis delicatam ad caliditatem et ſiccitatem. Et primum eſt. Rec. Sandal. albor. Sandalor. citrinor. ää ℥iiij. auripigmenti ℥j. Thuris, Maſtice ää ʒ. ſemis, butyri vaccini ℥iij olei roſacei ℥j. argenti viui extincti ʒviij

ſucci nitrogalas q. ſ. m. ſ. vnguentum. Aliud vnguentum valde bonum et per me approbatum in complexione ſanguinea calida et humida. Rec. Axungiae porci ℥iij. Terebentinae de plan. ſuergini ſcil. an. cuſſae ää ℥j. argenti viui extincti ℥ij olei roſacei perfecti ℥j ol. Laurini ℥vi. ſucci otroſinatis non q. s. ſ. vng. liquidum. Et non ipſe vnguento curans ſanauit Comes a). Commotum ſtercoſum, a doloribus fortibus intolerabilis brachiis et aliis membris cum puſtulis extenſis per totum corpus.

Aliud vnguentum. Rec. Olibani, Ceruſſae ää ℥ij Sanguinis draconis ℥ij boli ℥j. argenti viui extincti ℥j aloe, mirrae ää ℥j. olei myrtini ℥iij Succi cum q. ſ. m. et ſ. vng.

Aliud vnguentum, quod pro maiori parte extraxi a GORDONIO in capit XXIV de puſtulis, et tum valde laudat. Rec. Litargyri ℥ij Tuciae ℥j. argenti viui extincti ℥iij. Succi Lachdenas fumiterrae, ſcabioſae lapatii acuti ää ℥j. ceruſſae lotae ℥ij. et ſemis, cum axungia porci recenti et paſſa ſcae aceti forda ſiat vnguentum.

Plurima autem vnguenta inueniuntur ordinata per doctores antiquos et moderniores ad ſcabiem et ad malum mortuum atque ad impetiginem, et ſerpiginem et pruritum quae ſiunt de ſuperfluitatibus expulſis a natura ad exteriora cum cutem et carnem etc. Ea propter non omnia vnguenta, quae valent in omni ſpecie ſcabiei, ſerpiginis, et pruritus erunt in hoc morbo dicto. Sed ea potius ordinare meliora vnguenta ad morbum hunc alchumata, quam vngerere, quae ordinata per imperitos medicos inuenta fuerunt.

CAPITVLVM XVIII.

In quo demonſtrabimus mitigationem doloris tertium canonem, qui eſt de ſumma leuiter reſolventium, ut ſunt medicinae temperatae ſimiles colori naturali aut parum plus extendentes ſecundum intentionem AVERROIS. Et ſunt inunctiones et vtiles in hoc morbo alchumata, dicemus.

Poſtquam explicati fuerunt duo canones ſedationis doloris ſecundum intentionem AVERROIS. Primo ergo canon fuit, quod ſedatio doloris ſit remouendo cum contrarium, ſcilicet mutigando vel alterando. Et in ſumma, ſedans dolorem concedere debet cum mundo conſolidationem aut reſoluendo materiam, a quo dolor dependet. Secundus canon fuit, ſenſum particularem tollendo, vtique ſtupefaciendo naturam. Stupefacientia remouent dolorem diſſoluendo ſenſum, et hoc propter integrum lenem naturam vel propter venenoſitatem contrariam illius membri.

Nunc dicendum eſt de tertio canone, qui canon eſt ſedans dolorem, et ſunt ea quoque, quae ſtupefacere faciunt, id eſt, de ſumma leniter reſoluentium, vt dicit AVERROES, ubi ſupra, et ſubtilia poſt ipſa dicens. Et ſtupefactio quidem ſomnolentia fiunt dando poſt euacuationem, ſi neceſſe fuerit euacuare, donec ſenſibilem reſtringat, quae ad medicinam diſſendat etc. Et AVERROES V. Colligit. cap. iam allegato dicit: Tertio eſt medicina, quae facit in membro illud, quod repugnat rei, quae induxit dolorem, et illud eſt ſtupefactiua. AVERROES autem dat rationem. Nam medicinae, quae ſedant certa ſedatione, ſunt temperatae, ſimiles calori naturali aut parum plus extendentes. Et cum hoc ſunt ſubtilis ſubſtantiae, ita, quod poſſit multiplicare calorem naturalem et praeparare humorem ad digeſtionem, vt ſit facilis permutabilis a natura. Et ſic debet eſſe temperata caloris aut aliqualiter intenſiona, ut ipſa magna obiectis proportionem congruendi virtus inſenſata, quae appropinquat naturae caliditati, et ab iſta proportionem ipſum confortant, ſicut in vſu nostro approximato doloris calido et frigido confert. Et ideo medicinas anodinas debent habere virtutem abſterſiuam, vt ponunt aut mollificantem viſcoſitatem dolorem membri, vt AVICENNA inquit, Quoniam ſanandum virtutem ſunt perfectione praeter, iſtae vtiles medicinae anodinae ſunt lenitiuae praecipue, quoniam corpora plethorica et cachectica ſunt debito modo euacuata per flebotomiam.

a) Heur. in Candid.

hominem ad ſomnulum. Hac de cauſa dicit Avicenna *Et ſitus quidem faciendo ſunt dando poſt evacuationes etc.* Et nihilominus quidem non eſt multum neceſſaria evacuatio, et ſoribus ſit, ut dicit Avicenna: *Suppoſitum quando non eſt ibi repletio.* Et poſtea idem Avicenna dicens *Quoniam ſaepe ſufficit balneum ad ſedationem, et ſomnum, et ſimiliter, tunc ſunt convenientes omnes medicinae ſedatiuae doloris, ut* Avicenna dicit, ſicut ſunt anethum, ſemen baſilicon, malvae, et camomilla, et ſi alia apii, et amygdalae amarae, et omnes res in primo gradu caliditatis, et propria, quando fuerint cum eo aliquibus doloris potentia, ſicut gummi, prunorum et amidi, et crocus etc.

Et res magis convenientes *ad ſedandum dolorem* ſunt *pinguedines et olea.* In pinguedinibus quidem, ſicut gallinae, anatis et anſeris, quae eſt melior ſecundum Galenum. De oleis vero oleum vetuſtiorum nucum, et dicit Rhazes in *Antidotario*, et oleum olivarum dulce calidum ponitur in ſecundo pharmacorum. Galenus autem in quarto pharmacorum vult, quod ſuppuratiua dicta cum evacuatione, quia habent caliditatem ſimilem calori naturali humano, ſicut ſedativa doloris, et per conſequens reſolutiva ſimpliciter. ex quibus ſimplicibus poſſunt componi multae formae unguentorum generales ad omnem dolorem curandum in quacunque aegritudine.

Capitulum XIX.

In quo intendimus oſtendere, quae unguentorum ſint convenientia ad mitigandum dolores, accidentes in hoc morbo alahumate, ſi balnea, et ſi vaporatio, et ſi alia unguentis, vel ſalificationes ſumigationes conveniant ad principium dicere volentes de balneo in generali, et quo ad eos ſimplices aliis frigidis.

Nunc vero eſt nobis neceſſarium ſcribere, quae componentes ſunt convenientes, et ſi balnea, et ſi vaporationes, et ſi alia componenda, ut calefactiva et ſuffumigationes conveniunt ad *mitigandum et curandum dolores, accidentes in morbo alahumate.* Et primo dicemus *de balneo.* Ad notificandum vero, ſi utile conveniat ad mitigandum et curandum dolores ſupradictos, neceſſarium nobis fuit ponere duo ſermones, quam ponit Conciliator b) Differentia 125 *de balneo.* Nam quoddam eſt *aereum*, quod balneum terreum vel *ſicco* dicitur. Aliud eſt *balneum aqueum*, cuius diſtinctionem ſcribere dulce, quando quis in ea aqua dulci corpus in eam aquam infundendo vel ipſam ſuper ſe proiiciendo. Et horum aliud *calidum*, aliud *frigidum.* Et quamquam primum in balneo ut eunt poſſunt in tertio, unde videntur de i. *genere ſicile ſecundum* hoc quatuor diſtinguit ſunt partes, quarum prima eſt aer calidus, qui primo copulatur ingredienti, ſecunda ingreſſus in calidum, tertia autem in frigidum, quarta ſudoris abſterſio. Et ſimplex balneum diverſificatur, ut duo praedicti reliquum compoſitum, quod duplex etiam eſt. Aliud enim naturale eſt tale ut ſulfureum, piceum, aluminoſum etc. alterum vero artificiale ut cum herbae, ſemina et cetera, calidae vel frigidae, in aqua decoquuntur balneandi, vel ut arte perſeverantur ſecundum voluntatem a medico laudatum.

Concludamus ergo, quod patientes hunc morbum alahumata *cum eius accidentibus, praecipue cum doloribus, a balneo in generali arceantur, et ab eius ſpeciebus, ut termis.* Nam termas vero appellamus balnea calida, ex terra naſcentia a *termo* graece, latine calor. Exemplum ab *ſtuphis.* Stupha autem nominamus ſuam undique vaſatam, cuius aer et parietes per medium calefiunt, ſive id ab igne calidae, ſive ab aqua, aut ſimplici, aut minerali, aut compoſita. *Lavatorium* vero ad balneum liquidum humidum magis proprie ſe extendit, a lavo lavas, et ſtud dicitur poteſt. Nam aliud eſt *frigidum*, aliud *calidum*, ut ex aqua dulci utrumque factum. Nonnullam *venoſum*, et aliud *oleaginoſum* etc. Propter hoc *a balneo aquae frigidae dulcis patientes alahumata, praecipue cum doloribus, non ut tale balneum intromittamus.* Nam balneum aquae dulcis eſt frigidum et ſimplex non intromittere debemus, quia infrigi-

dativum eſt per ſe, et humectativum, oppilativum, conſtrictivum, caloris naturalis extinctivum etc. quamvis autem per accidens aquam frigidam calorem ipſam ambiſcere poſſe, et in membris et poris reſolutionem inducere, humores etiam frigidos reſolvere. Vnde quinto *Aphor. Aphor.* 21. Eſt autem, ubi in tetano ſine ulcere iuvene bene carnoſo, aeſtate media, frigidae aquae multae infuſio caloris revocationem facit. Calor nam hic liberat. Et Hippocrates eodemque loco. In articulis dolores et humores ſine vulneratione podagram et ſpaſmos horum multa aqua frigida infuſa refrigerat, et attenuat, et dolorem ſolvit. Verumtamen in regimine autem ſocietatis frigidum ſanguineum habentem, aetatem, virtutem, figuram ac tempus praeſens conſiderare, accidentiaque aliter, debilitatem corporis quae poſt ſuperveniet. Attamen in hoc morbo alahumati cum *doloribus ubi ſit balnea aquae frigidae ſi adhibeantur*, quoniam aqua frigida oppilet et membra induret, quae ipſa eo tempore extenſionem indigent, et mollificatione, quoniam calor in eis quaeritur et qualitas diluta ingrediens aquae reſiſtere non poteſt. Per conſequens ergo in *principio*, augmento, *ſtatu et declinatione huiuſmodi morbi tunc et eis accidentibus uſus balnei aquae frigidae totaliter prohibendus eſt.*

De balneo aquae calido aggrediamur, dicentes primo, quod tale balneum duplici operatur differentia. Aliud quidem *humidae aquarum*, in quo infantes vel ſoli ſuaves, aliud vero *humidum aereum*, quod multi ſiccum vocarunt humidum, et nonnulli ſic ex re ſingulari cetera nominare ſe putant. Et primo dicemus *de balneo calido humido aqueo*, quod ex parte ſuae ſaturationis et remiſſionis ipſum balneum varietatem recipere poteſt. Itaque aliud calidum nimis, aliud tepidum, aliquam mediocre. Ex qua varietate diverſos in corpus humanum effectus inducit, ut ex quibus opera tandem cum dignitate et documenta apparebunt. Et ne ſermo noſter trahatur in longum, *de balneo aquae calidae, et de tepido* et etiam *de temperato* concluſionem inferam, quae ſine multa ſuerunt, et ipſas improvidentiarum teſtificabo. Et eſt prima iſta concluſio, quod in *morbo alahumato cum accidentibus conſequentibus ipſum, praecipue cum doloribus membrorum corporis. balneum aquae dulcis calidae, tepidae vel temperatae, etiamque mediocriter utilizare in principio, augmento et ſtatu morbi dicti plurimum nocere poteſt.* Et probationes adducemus plurimas. Prima eſt, (cum balneum aquae dulcis calidae eſt levamentum conſolationum ſordium cutis, pulveris et ſudoris abſterſio aqua) quoniam ſua caliditate humiditates viſcoſas et ſanguinem in celeritate porrorum ad ſuperficiem movet. Verum ſi balneum per caliditatem accidentalem hoc facit, per eſſentiam vero infrigidat, et membra mollificat, quoniam aquae naturae in ultimo eius frigiditate exiſtit, quamvis enim accidentali caliditate, qui non permanet, ſed obruta ac remanet ut cum naturalis. propter illud, quod ex ea penetrant in corpus, eſt infrigidatio eius aquae, quia aqua ſive calida, ſive frigida, eſt frigida. Ideo cum malo in humectationem calorem extinguit ſuorum propter ſui multam humiditatem, et extinguit ipſum et infrigidabit, et ſic naturam commiſcet, et quietos humores movet, eos ad putrefactionem praeparat, eo que ad corpuſcula inducit, et in ſuperficie et in iuncturis dolores, ut Avicenna XXII tertii cap. de putrefactione a pelagra dicens *Et mouent et balneationibus ſunt quae ipſas liquefaciunt humores et faciunt currere ad iuncturas.* Iterum ſimiliter. *Extenuatio, quae fit per exercitium et balneum, immoderata eſt ſolutio, quae ad vitia pervenit partes, et potius ſunt egreſſio.* Et quanto terra. Galenus loquit. Ex hac probatione concluſionis ſequitur, quod *non modo balneum calidum aquae dulcis vel tepidae, vel temperatae, competit in hoc morbo alahumato in principio, augmento et ſtatu.* Et probatur. Nam illa res, quae aperit meatus et conſtringit poros, et prohibet materiam variolarum et morbillorum, et alahumatam ex eis ad exteriora, et facit maculas earum redire retro ad intra corpus, non convenienter eſt nec iuvamentum. Iſto modo eſt appl. cum balneum in praeſentibus variolis, morbillis et alahumata. Nam frigiditas aeris et quaecunque frigiditas exterior hoc facit, et per conſequens bal-

Ee 2 neum

b) à e. Petr. de Apono.

ſitum aquae dulcis calidae epilabit poros corporis et non conſtringit, quia, remota caliditate accidentali, eſſentialiter redit vel remanet frigiditas aquae naturalis, quae forcius oppilabit et conſtringet poros, quam aqua frigida. Remanet ergo conclusio probata ſcilicet, *quod balneum calidum non convenit in potentibus hunc morbum aluhumata in principio, augmento et ſtatu.*

Secunda concluſio eſt iſta. *In potentibus aluhumata, ipſo exiſtente in declinatione, manifeſta et cum accidentibus communibus et propriis, praecipue doloribus membrorum corporis, valde remiſſis et quietatis, ipſoque ex eſſentiali conſumptione, deficiente et marceſcentis et ſine febre putrida.* Balneum aquae dulcis temperatae calidae ingrediatur poſt prandium, poſtquam cibus in ſtomacho et apud hepar digeſtus fuerit, hora diſtributionis nutrimenti per omnia membra corporis. Hoc probatur. Nam cum competat eis calefaciens, cum temperet eorum ſiccitatem, et humectet praeparans cibum ad diſtributionem per corpus. Hoc autem balneum omnes medici laudant, ut GALENUS *de marasmo X cap. II tract.* et AVICENNA *IIII Can.* HALI ABBAS, SERAPIO, RASIS, hanc ſententiam praeconiſaverunt, quo dictum balneum malam complexionem ſiccam removet et humectat, et humidi radicalis conſumptionem prohibet. Iuvamentum autem eius potius accidit, maxime autem in febre ethica, etiamque exiſtentibus omnibus et ablui ſiccitatis, ut GALENUS *VII tract.* Balneum enim hoc non reſolutione eſſe debet, ſed repletivum et humectativum, qualis eſt iſtud aquae dulcis temperatae et conſurgens calore et frigiditate.

Tertia concluſio eſt, quod *in potentibus aluhumata, ipſo exiſtente in quocumque tempore ipſius morbi, non convenient aſſ balneum, quod ſtuphum nominamus, cuius aer vel parietes per medium calefiunt, ſive id ab igne fieri contingat, ſive ab aqua, aut ſimplici aut minerali, aut compoſita, utique herbis frondes, calidae aut frigidae, in balneo decoquendo, aut in aceto fermento.* Cuius concluſionis ratio eſt. Nam cum morbi materia, tam antecedens, quam coniuncta, frigida et valde ſicca, et groſſa eſt, inhabilis ad reſolutionem, et tale balneum ſive ſtupha grandes affectus in corpus humanum inducere: ut calefaciat, reſolvere et humectare a ſua ampliis exſiccare. *Hanc vero ſic fiunt curationi morbi aluhumata*, cum materia antecedens, et permaxime coniuncta, ſit terrea et ſicca. Propter hoc indiget humectatione, et non deſiccatione. *Iterum balneum, quod ſtupha dicitur, eſt contrarium praemedicato morbo.*

Quarta concluſio eſt, *quod balnea ex mineralibus ſimplicibus artificialiter facta, ſive naturaliter producta, utique in ſulfure, alumine, ſale nitro, cinere, calce, gypſo, ferro etc. potentibus hunc morbum aluhumata, et in eius accidentibus, praecipue doloribus membrorum, non ſunt adminiſtranda.* Probatio concluſionis ſumitur ex eo, cum omnia iſta mineralia, ſimplicia dicta, habeant virtutes inducendi ſiccitatem et terreſtreitatem, in quantum materiam ſubtilem faciendo reſolutionem et conſumptionem humiditatum in ipſa; cum illa mineralia ratione eius caliditatis et ſiccitatis hos praedictos faciunt, inducendo ſiccitatem maximam. Ergo in materia antecedenti, permaxime coniuncta, morbo aluhumata ex propter reſolutionem partium ſubtilium, remanentia groſſa parte, maiorem ſiccitatem et terreſtreitatem in ipſa augmentabit, et magis ipſam ingroſſabit, et inhabilem ad reſolutionem, ad mundos poros cutis corporis faciet. Et accidentia, ſequentia aluhumata, permaxime dolores non ceſſabunt, quia materia non reſolvitur, nec evaporatur. Et ſemper a caliditate debili elevatur vapor, qui converſus in ventum cauſabit dolorem in membris ſenſibilibus.

Quinta concluſio. *Hoc balneum de grotta dictum, per miliare prope civitatem Viterbienſem diſtans, in declinatione morbi aluhumata et in ipſius doloribus membrorum valde iuvativum eſt.* Huius concluſionis probationem dicemus. Hoc namque balneum compoſitum eſt vitreum. Nam eius aqua color ad auri colorem tendit. Propter quod opinantur vim auri tenere. In ſapore quidem percipitur, et guſtus ſalis, propterea, quia materia eius expelluntur non videtur. Haec enim aqua, cum bibitur, linit ventrem, et vere eſt, quae a ſale et nitro non evacuatur et rotum. Haec autem aqua limpidiſſima eſt, et guſtui ſic delectabilis ſe reddit, ut quodcumque ab ægrotantibus ex ea bibatur incredibili quantitate, nullo ex toto poenae nocumento percipitur. A domino vero ſecreta diabus, et quae materia alia perturbat, in nitro vel ſale, et nitro, velut temperare eſſe videntur. Non intromittantur in balneum, niſi *tempore verno vel autumni* ſcilicet de menſe Aprilis et Maii. Septembris et Octobris. Et modo contrahatur ad virtutem caloris *ſine dubio* commoderaturam. Et quando ipſa ſic exſiccatum et depuratum eſt reſolutum, adeſſe in [illegible] conſumptione. Propter quod membra relaxata conſortat, catarro conſert, auget paralyſi et ſpaſmo, contractiones nervorum poſſibilibus, et originalibus eorum ſpiritualis et ſpiritus, ac ſert eorum virtutes conſirmando, ac omnibus virtutibus naturalibus ſubveniat, oppilationes et ſubvenit aperit. Ea ipſum mundificat renes et viſcera, et lapides frangit, cum poros eius viae ſunt, curat dolores colicos et iliacos, ſi a vento ſunt ab humoribus pervenerunt, podagricis ſubvenit etc. Concludamus igitur, *quod hoc balneum de grotta convenit in morbo aluhumata et eius accidentibus, praecipue doloribus membrorum, in declinatione. In aliis temporibus morbi non utile eſſe dicitur,* propter ea, quae ſuperius ſcripta ſunt de proprietatibus huius balnei.

De balneo olei ſimplicis ponimus concluſionem ſextam, quod *balneum olei veteris*, quia ad calidum et ſiccum accedit, *in potentibus morbum aluhumata, nec in eius accidentibus, permaxime doloribus, in quocumque tempore huius morbi valde inconveniens eſt.* Hanc concluſionem adducimus probandam. Nam iſti viam calefacientis ſunt corpora patientibus aluhumata, ac ea exſiccant, et multo plus reſolvunt de humiditatibus membrorum, et ad interiora corporis penetrabunt, et ſic materia morbi aluhumata magis redditur terrea, et ſicca, et inhabilis ad eorum reſolutionem, id eſt, evacuationem. Et quamvis videatur confortare membra, virtus eorum deficit propter maximam reſolutionem ſenſibilem et inſenſibilem ſpirituum. Et ſic ubi deſiccatur, et via reſolutionis inſrigidabitur, et ſuper a vaporibus ſic magis laedetur. Amplius poſt balnei vim exitum caliditas in membra diſproportionatis relinquetur, quae a virtute vim veniat, et longiori tempore durabit, ſicque cutis rorea remanebit per accurrentia ad facilius pati. Concludamus igitur, quod *balneum univerſale olei ſimplicis vetus per totum corpus in quocumque tempore morbi aluhumata et in eius accidentibus inutile et inconveniens eſt* propter rationes ſuperius aſſignatas, quas ſcribere iterum non curavimus. *In balneo autem particulari membrorum aliquorum de ſimplici olei propter aliquod occurrentis accidentis adminiſtrare poteris cum infuſione aliquorum medicamentorum conſortantium medullas et nervos*, ut ſalvia, rota, nocera etc quae tamen habent temporis conſtitutionem varia ac complexione, ac compoſitione. Vel balneum de aqua decocta cum illis medicinis dictis vel ſimilibus cum parte permixtione olei ſimplicis poterit ſubveniri eſſe in praeſenti morbo et eius accidentibus, faciendo olei modo ac ordine, quod ex tali permixtione olei cum aqua decocta cum medicinis antedictis ad temperamentum pervenient, conſortat calorem naturalem, ſicut ſuperius aſſignatum fuit.

De balneo vero oleaginoſo ſeptimam introducemus concluſionem, ratione et experientia ſignatam. *In quocumque ipſius morbi tempore balneum oleaginoſum, univerſaliter per totum corpus adminiſtratum, et non uſque ad collum poſitum, valde utile et conveniens eſt, et ex eo multa nocumenta ſequuntur. Si vero propter accidentia ſequentia dictum morbum, utique dolorem, valde utile et conveniens eſt. Si balneum olei ſuper membrum particulare applicetur, et oleum temperatum inter caliditatem et frigiditatem exiſtet, et illud membrum dolorem ut uſi pleno oleo temperato a dolo inutiliter eſt.* Pro prima parte concluſionis probationis veritatem ſcribamus, utilitatem auctoritate et ratione. Et prima auctoritate RASIS eſt. *Continentia dicendar Non approximes ei oleum in principio et ſuis in morbo, ſcilicet viſcoſum et morbidiorum, et aluhumata, quod ut principio prohibet exitum eorum, et in ſine reddit vitreo corrupto, et non habet locum.* Confirmat hoc AVICENNA. *Non approximes eis oleum aliquod extrinſecus, quoniam cum ſtringiſum ſunt aptius. Et amplius invenit. Non bearges, neque emplaſtres corpus morbidum et morbus patientes. Ex hoc ſebilis anhelitus conſtringitur, et augmentur ſluxus ventris malignus et urinae ſanguineus.* Sed ratione probari

Digitized by Google

probari poteſt. Nam in principio iſtius morbi augmento et ſtatu, ſi ſunt corpora plethorica vel cacochimica, et tunc in balneo ſunt intromittenda, ut GAZAEUS dicit tertio ſuper loquens *Nullus plethoricus, atque cacochimicus balneo uti permittatur, ne commoti humores aliquam faciant vegetationem.* Et ſenſit HALY ABBAS V. theoricae cap. XIII. cum inquit *Aliquotiens multis aliquo in membro poſitis humoribus cum a balneo liquefacti fuerint, decurrentes locus reſerant in humoribus, quibus fuerit corruptus, maiorum quantitate augentur. Ideo corpora habentes repleta balneo non expedit uti, antequam eorum evacuatur corpus* etc. Idem hoc confirmatur. Nam balneum aquae naturale olei, vel totum corpus applicatum, quando in principio dictum balneum aliquam evaporationem et reſolutionem in materia morbi ut humores facit, attamen poſt vaporum viſcoſitate aliae apoſtemata ponitur, cuius auctoritas totius corporis producti, et materia peccans conſcripti ad ſuperiora membrorum corporis, praecipue ad principalia, ex qua apoſtemata ſubito generanda et apoſtemata in interioribus cauſari poſſunt. Et hoc eſt, quod AVICENNA *ſen. 4. primi. d. 2. cap. XIX.* dicit Veruntamen oppilationes aliis, propter quod ſui cauſa a ſtomacho et ab epate ad membra et ad membra ... conſluxit, et eſt tam in ſua prima digeſtione, et antequam adhuc vacuitas, ingreditur. Et aquae reclusi et intromiſſi ... malignus diſtemperatae ad cor poterit cauſare ſincopim ... ad propter motum in balneo, propter id, quod AVICENNA ubi ſupra dicit, quod ſi quis cerebri inductae in balneo ſunt motum, ſtatur, ne ſupervenit ei ſyncopis, propterea, quae aliis ... et cum moventur ſyncopa. Alias materias ſcribere poſſum in auctoritate libris AVICENNAE, et aliorum doctorum, quas cauſa brevitatis dimitto.

CAPITVLVM XX.

In quo fiat oſtenſio de particulari balneo olei ſimplicis calidi, et inque de aliis unctionibus, ſi ipſius adminiſtrationem fuerit in aliquo membrorum ſolius corporis dolorem habentium patientis qua morbum aluhumeta, ſi conveniens et utile ſit, demonſtrare intendimus.

Poſtquam declaratum ſit de balneis in generali, tam de artificialibus, quam de naturalibus, et de eorum ſpeciebus, nunc declarare volumus de balneo particulari olei ſimplicis calidi, etiamque de aliis unctionibus. GALIENUS autem particulare olei ſimplicis calidi adminiſtrationem in aliquo membrorum corporis patientium dolorem ipſo aſſicio aegritudinis alluhumeta valde utile et conveniens eſt, quia naturaliter confert in doloribus nervorum nervorum, et ſpaſmo, et in paralyſi, calorem naturalem augmentando, et materiam et vaporem attrahendo in naturam reſolvendo, ſi ipſum membrum doloroſum in ſcutella oleo calido pleno imponatur, et motu balneationis ſit manu, quanta aqua quo nec calidum aliquam et angustiam in oleo ...ra fecerit, ſed gradatim et ſenſibiliter. Poſt balneum vero illico membrum doloroſum cum panno lini poſito in aqua decocti ſuis malvarum, roſarum et camomillae, cum manibus bene expreſſo et calido abſtergatur, et olei mundificatur a membro removeatur, et poſt cooperiatur, ſed apertis remaneant. Et tale balneum fieri poteſt duabus vicibus in die, utque de mane, ieiuno ſtomacho, ante prandium, et de ſero ante coenam. *Est ſingulare remedium in doloribus membrorum patientium aluhumeta*, et tempus durationis balnei dicit hoc vel diu, quarum medicus prudens et prudens elegere aſſuendum. Si vero difficile ſit tibi balnea facere, vel potens patiatur, habentibus virtutem mollificantium et reſolventium. Nam multa talis competit in doloribus membrorum patientium aluhumeta, cum ſit talis materia conſiderata melancolica ſeu frigida et ſicca et terrea, et talis materia indiget mollificatione cum caliditate temperata, reſolutione et conſortatione caloris naturalis. Et multas formas aliorum et unguentorum invenies a doctoribus continuas in ſimplicibus dolorum patientium. Et GUIDO dicit, illum unctionem eſſe mirabilem, ut ſequitur. Rec. ℥ cum gauda albiſſimi, et miſce cum ea laſte vaccino calido,

et ſit unguentum, et poſtpone oppl. thebaici ſcrup. I. Croci laevigationis ſcrup., et iterum miſce, ut linimentum, et ſaepe renovetur ſuper locum doloroſum. Ad idem valet cerato roſ. l. drach. II. Oppl. aroci ana ſcrup. I. et fiat ut unguentum liquidum fiat. Ad idem ſequens linimentum Rec. capitis papaveris albi cum ſemine et corticibus, numero duo, ſeminis hyoſciami ... Omnia bulliant in una libra aquae ad medietatem ... et colentur, ... aqua colatum addatur medullae ſemine ... et ſemine ... olei roſati ... et ſemin. miſce, et ſiat linimentum valde liquidum, in quo infundatur pannus ſiccus, et calidum applicetur membro doloroſo. Aliud unguentum, quod GUIDO ponit reſolutivum, et eſt ſedativum dolorum, ſuperpoſitum in membris corporis patientis aluhumeta. Cuius deſcriptio eſt iſta. Rec. butyri rec. olei violae ℥ I. ... ſugiae gallinae, anatinae, ... anſeriſque bovis, ſimul in recentibus ana ℥ ... ſiat unguentum, et valet in doloribus membrorum neutralium. Item olei de ... eſt ... in dolorib. diſta, ut dicit GUIDO auctoritate ... de ... Et ... ſimplex et oleum dulce parum calidum, et GALIENUS in ... Omnia haec medicinalia et ſimilia ſedant doloris, ſaſta evacuatione, propria per ſubtiliationem, ſi dolor ſit fortis et de materia ſingularia. Nam ſedato non ſedat dolorem neta ſedatione cum cauſae ejus removeatur, et de hoc ſunt doctores una eſt ... tas. Sed cum applicationem iſtarum medicinarum ſolummodo oleorum vel unguentorum ſit ... in ... vel ... particula doloroſa cum aqua calida decoctionis camomillae, ... et panno ... dolet ... membrum doloroſum ... per ... partis horas, et poſt membrum ſtatim exiccetur, et medicatio applicetur cum panno lini ... membro doloroſi. Et tunc haec omnia ... medici prudentis ... Eſt ... neceſſarium, quod poſt unctionem ſactam cum unguento vel oleo in membro doloroſi poſt duas vel tres horas membrum doloroſum veſtem ſuam ſortiter exſiccetur, ... ſeu ... ab unguento vel ab oleo ... remanentes, et illud membrum doloroſum ... ... non evaporari et diſſolvi ſenſibiliter et inſenſibiliter poſſit, ſicut in ſuperiori capitulo *de balneo olei dulcis calidi* diximus. *Alias autem et oppilationem ut medicinas olean et ſicca, ut calefactoria et ſtupefactivas*, utique et ... ſale, et ſimilium, *in doloribus membrorum corporis patientis aluhumeta, non ſunt adminiſtranda*, quia in materia ... ſucta et ... propter reſolutionem partium ſubtilium remanentibus partibus groſſis. Et ſic ſi vero ... in curatione et ... membrorum ... dolorum membrorum ... corporis patientis morbum aluhumata.

CAPITVLVM XXI.

In quo oſtendere volumus cauſam, propter quam dolores in membris corporis patientis aluhumeta in aliquibus per longum temporis ſpatium ſunt permanentes, et diſſolvuntur ... , et multoties in ipſis membris duriſſimi tumores ad extra ſunt apparentes. Propterea ad eorum curationem aliqua medicamina ſcribemus.

Quandoque in hoc morbo aluhumeta per longum temporis ſpatium dolores membrorum non abſolvuntur imo ſi continua magis et magis moleſtant et laſſitudinem patientes, et multoties in eis ſiguntur tumores in membris doloroſis ad extra apparentes, cum aliquando durities ſine multo ſenſu doloris ad tactum. Qui tumores cum duritia ſunt de materia coniuncta melancholica, exiſtente in poroſitatibus membrorum nervoſorum, cauſata a materia ſuperflua menſtruali in utero matris, vel a materia ... extra venam per viam longitudinis, non autem per viam declarationis. Ad hanc materiam extrahendam ad extra vel ipſam reſolvendam ſenſibiliter et inſenſibiliter multa diverſa medicinarum remedia ſuperius ſcripta fuerunt, quae quandoque non ſufficiunt ad perfectam et ... nem dolorum accidentium, propter id, quod materia talis eſt ſacta terrea magis, et magis ac magis incu

neata

mata et adhaerens extra in dictis ponſtatibus membrorum extenſorum, ideoque difficulter propter applicatas medicinales non curatio ſequitur.

Nobis viſum fuit aliud curationis genus demonſtrare, quod valde in ipſam materiam non multum laceratam extrahit ſenſibiliter ab ipſis ponſtatibus membrorum. Sed quia materies in viceribus et ſyſtematibus non alia et poſtea non ſufficiunt methodo curatae, ſcilicet regimine et poſt per medicinam, neceſſarium eſt ergo venire ad cauterizationem, quia cauterizatio eſt auxilium valde utile, tum ad prohibendum, ne corruptio ſpargatur, et ad confortandum membrum, cuius complexionem volumus rectificare, et ad reſolvendum materias contentas in membro retentas, et ad reſtringendum longe fluxum, ut Avicenna quarta primi cap. XXIV dixit. Pro intelligentia autem dicendorum eſt notandum, quod cauterium reſolvit materias corruptas, et medicinae cauſticae etiam reſolvunt, licet differenter, quia cauterium reſolvit eas ſubito, et medicinae vero cauſticae paulatim faciunt illud. Ideoque quando eſt neceſſaria ſubita reſolutio et confortatio alicuius humiditatis malae, retentae in membro, et cum retentione ſuſpicio de membri corruptione, debemus uti cauterio reſolutivo. Cauterium autem reſolvit malas humiditates, retentas in membro dupliciter, uno modo occulte, alio modo manifeſte. Occulte quidem, convertendo humiditatem in formam vaporoſam, quam ex membro virtute caliditatis ignitae elevat et exalat; et manifeſte reſolvit, ſicut ſi ſanies fluat et evacuetur per aliquod tempus illud, cuius evacuationis manifeſtae cauſa fuit cauterium.

Sed quia dubitare poteſt, ſi iſta cauterizatio fieri debeat cum igne vel cum medicina cauſtica, et quae ſit melior et ſecurior, an illa, quae ſit cum igne, an illa, quae ſit cum medicina? Ad hanc dubitationem dicendum eſt, quod regulariter melius eſt, ut in pluribus cauterizatio fiat cum igne, quam cum medicinis, et ratio eſt. Nam cauterium cum igne facit lucramentum in membro infirmo absque hoc, quod noceat ei, et membris aliis, quae ſunt ibi. Cauterium autem cum medicina multoties efficit magnum nocumentum ipſi membro et aliis locis membris. Nam aliquando in eis ſolet accidere egreſſio non difficilis curationis, et cauſa huius rei dependet ex ſubtilitate, et ſimplicitate, et motu ſubtili ignis. Quod contrarium eſt in medicina cauſtica ex groſſitie, et terreſtreitate, et commixtione ſubſtantiae medicinae cauſticae. Nam talis medicina ad ſuam ſinem operationis paulatim deducitur, et dolores generat tempore longo, quia ſignitur propter groſſitiem ſuam et in membro ebullitionem facit in ſpiritibus et humoribus, et propter dolorem praeferventem ſunt humores currere verſus loca propinqua, et ebulliunt et putridi fiunt, et ſi tranſmittuntur ad cor, cauſant febrem.

Et nota ad ampliorem declarationem ſupra dictorum, quod cauteria actualia ſunt ſecuriora, quam potentialia, ut Albucaſis inquit, ex eo, quod actuale ignis eſt ſimplicius, et minus ſtare poteſt vicinis et membris principalis, quam aliis cauteriis, quae membris potentialibus eſt multum ſuſpecta, niſi eſſet in caſu, in quo patiens propter eius puſillanimitatem non eſſet auſus ſuſcipere ignem, aut in caſu, in quo vellemus facere cauteria ad evacuandum et derivandum, id eſt divertendum. Tunc enim rupturam propter dolorem et locorum groſſitiem, quam diminuit, debilitando locum multum provenient fluxum. Et ſecundum Albucaſim cauteria actualia impergunt in omnibus diſpoſitionibus, praecipue humoralibus et maxime frigidis et humidis, calidis autem humoribus licet non conveniente, per ſe conveniuntur tamen accidentaliter, pro remotione cauſae. Nam cauterium eſt neceſſarium membris in confortando ſanitatem et evacuando aegritudinem. Tenet enim locum univerſalem evacuationis, ut flebotomia et purgationis, et cum hoc reliquias poſt factam evacuationem corrigit et emendat, praecipue in aegritudinibus fortibus et malignis, ut Rasis Sermone VI. Epidemiarum dicit. Ideoque poſt diſtam ſubtilem et formaciam, et flebotomiam, ſed debet cauterium actuale vel potentiale, quia particularem univerſalis evacuatio debet praecedere in ordine operationis. Et attentione dignum eſt, pro curatione et vera remotione doloris accidentis in hoc morbo ſtudiorum dicemus, quod utilitates cauteriorum, praeſertim actualium, ſunt ſeptem. Primam ponit Avicenna ad confortationem membrorum, Calefacit enim cauterium actuale, et deſiccat membra, quae ex plurimum a frigido et humido humectantur. Propter hoc dicebat Ioannes auctoritate Galeni quarta terap. Siccum ſanis eſt propinquius, humidius vero non eſt ſanis, et de illis voluminibus convenero ſcribere, eſt ſolum tertiam et quartam utilitatem, quae ad propoſitum curationis dicti morbi ſi neceſſarium fuerit, exercentur. Sed tertia utilitas eſt ſecundum Avicennam et alios doctores ad reſolvendum materiam contentam in membris. Et iſtam praecipit Albucaſis, quod ſunt in gutta, et in cephalaeis et in fortibus doloribus. Quartam autem praecepit Magiſter Arnal. d) ad eradicandum et divertendum fluxus humorum oculorum et totius corporis. Et alio modo ſunt ſeroes et ex cauteria retro collum et in ſordidis lacertorum, ubi lacertus a lacerto diſtinguitur, cui ſub eis ad duos vel tres digitos inferiorem, ut ſcripſit Guido. Utilitates autem particulares cauteriorum ab Albucaſi et Haly Abbate et ab aliis doctoribus in numero aliquorum diverſi ſunt, tamen moderni non ſufficere eſſe, niſi commentarium. Sed ad eumdem elongationem ſermonem ſuperaram quia per doctores ſuis modis bene ſignificatas. Concludamus ergo quod prima, tertia et quarta utilitates ſunt neceſſariae ad curationem morbi eluſionis et ad accidentia doloroſa. Nam propter cauterium, praecipue actuale confortatur membrum et tenetur, ſecundum primam utilitatem, et ſecundam, et tertiam utilitatem reſolvuntur humiditates contentae in membris ſenſibiliter vel inſenſibiliter. Secundum quartam utilitatem divertuntur et evacuantur fluxus humorum in membris. Sequitur, quod in paroxyſmis huius morbi eluſionis cum accidentibus doloroſis membrorum aegrotantium, ſi ipſa fiſtulae fuerint multae evacuationes materiae vel ab arte ſenſibiles, et inſenſibiles et ſi morbus praedictus et eius accidentia, praecipue doloroſa, perſeverant, eſt ſignificatio, quod materia cauſans morbi eluſionem adhaeret intenſe et reſtat in dictis membris, quae per diuturnum temporis ſpatium non reſoluta vel evacuata fuit. Tunc oportebit iſtam materiam contentam reſolvere et evacuare, et ſi evaporationes, ſi balnea, ſi ventoſae, ſi alia evaporantia calefacientia vel ſudationes non convenientes fuere ad mitigationem et curationem praedictorum accidentium et eluſionis, neceſſarium erit modo devenire ad cauterium actuale vel potentiale, ut illa materia ſenſibiliter reſolvatur et evacuetur. Fluentibus cum cauteriis dictis in extremitatibus membrorum doloroſorum adminiſtratis ut decet, fit mitigatio doloris atque curatio. Et hoc experientia nobis demonſtratum fuit. Nam in quibuſdam puſtulae magnae expulſae fuerunt e natura, in extremitatibus membrorum doloroſorum exiſtentes, apertae cum multum virulentiam per diuturnum temporis ſpatium, fecerunt in eiſdem curationem doloroſum. Si vero claudatur eſſe illas virulentiam, redit dolor. Quare oportet iſtas puſtulas tenere apertas et fluere per multum tempus, uſque quo tota materia conſumpta fuerit, ſicut per nos viſum fuit in pluribus hominibus patientibus eluſionata. Propterea ſi natura hoc non fecerit, medicus facere debet. Nam ſi dolor eſt in ſummo capite et in partibus anterioribus, uſque frontem et in oculis, in poſterioribus partibus capitis adminiſtret cauteria actualia vel potentialia retro collum in foſſa ad divertendum illas materias emanantes ſuperiorem partem capitis. Invenerunt tamen glaſatores, qui viderunt quendam medicum maxime approbatum, quod cauteria ſibi facta et longo tempore durata aperta curavit maniacos et vertiginoſos ut dicit Guido et confirmavit hoc per Galenum XIII terap. dicentem: quod vertigo ſuper mitigatione facta nobis eſt auxilium retro aurium. Quare magis materiem. Concluditur igitur, quod in doloribus partium capitis et partibus eluſionata eſt conveniens cauterium retro collum et in foſſa colli, et donnet ita quae ita veniunt. Si vero dolor fuerit in membris ſuperioribus et pectoris, et in membris inferiorum ſub ſcapula vel ſub acellis, ſiant cauteria in fonticulis brachiorum, in humoplate, ad tres digitos de inferius, ubi lacertus a lacerto manifeſte diſtinguitur. Si autem dolor fuerit perſeverans in inguinibus et coxis, et genibus, et tibiis, ſiant cauteria in fonticulis ſub genu ad tres digitos,

d) Leg. fort dubie Azarave

gitur, vbi lacertus a lacerto diſtinguitur. Sed melius eſt facere in fontinellis inferioribus partium vbi item vbi lacertus a lacerto diſtinguitur. Ex hoc cauteras purgantes malos corporis et ſiturum melius haec. Si enim dolerent in membris partibus ſuperioribus membrorum et inferioribus corporis per diuturnum temporis ſpatium nihil apparuerint, tunc cauteria fieri poterunt in leſſa nihil et fontinellis brachiorum, crurumque a genu vel in fontinellis tibiarum. Si cautmis potentiis et praedictis locis membrorum debebunt adhiberi, ſunt dictum eſt.

Veruntamen medicinas, cum quibus fiunt cauteria potentialis, ſunt nuncupare quarum aliquas poſt ſe dimittunt ſcaras, vt calx viua, et lapis, et ſimilia, et ſimilia. Medicinas autem ruptoriae quae non faciunt ſcaras, ſed veſicas, ſunt cantharides, mirtus acre fermenta, piſtata et alia talia. Sed de modo vngendi cauterio et de modo applicandi, et alia neceſſaria omnia hinc prudenti et ſcientifico medico et chirurgico perito et experto relinquuntur, qui videntur ALBVCASIM, et HALY ABBATEM, et alios modernos doctores, chirurgicos, praecipue GVIDONEM, ſed bene de his omnibus ſua dicta aſſet res in perilia, quia in codicibus ipſorum omnia ſunt noſtrata et lampa. Quo de re ampliſſima ſcribere non aggrediar. Compoſuimus hunc tractatum, vt vos, praeſtantiſſimi medicinae doctores, dicenda et diſcernendi veritatem ſcribatis, ut non et etiam mei ingenium obfuſcatum iudicium et clarum ſacratis.

CAPITVLVM XXII.

Et vltimum, in quo ſpecificare volumus nomina propter quam antiqui et moderni medicinae doctores de hoc morbo occulto, aluhumata nominato, nullam ſcripturam fecerunt, denuoque altiſſimo Creatori gratias agere intendimus ob huius operis perfectionem.

Quis enim ignorat, Clementiſſime Pontifex maxime, ALEXANDER SEXTE, me praelimatorum maximum habuiſſe, quod hunc libellum anxious contra opiniones ſapientiſſimorum ac ſcientiſſimorum doctorum, de hoc morbo occulto loquentium. Et ſi haec ſcripta vtilis et neceſſaria videntur, cum plurimi autorum, et ex ſapientiſſimis viri ſunt, quam in iterum et mihi non aggreſſi ſunt ſcribere, poſſum in hoc innumerabilia pene aliorum exempla in medium adducere. Quibus ego aſſenti, hoc facere dignarentur. Nullus tamen his hactenus fuit, aut quod maioribus dedit curas, aut acrioribus impediti negotiis, opus hoc maxime aggredi potuerunt. Addo etiam, quod a diuerſitatibus coniunctionum planetarum et eclipſium ſolis et lunae ab eorum influentia hic morbus occultus producitur, vt in ſuis de cauſis demonſtraui. Quo de re a praedeceſſoribus noſtris modernioribus quidditas huius aegritudinis occultae ſcripta fuit. Et haec quidditatem per RASIMEC AVERROEM aſſerque authores anotatam reperi, ſicque eius nomen et quidditas ab ipſis aluhumata dicitur. Nos autem docta non nulla, ſed auctoribus ipſis aſcribebantur, ex quibus multo cum ſudore ſingulos varios ſcientiarum collegi. Verumque eſt dicere, quod quaecunque a ſcientibus ſapientiſſimis inuenta ſunt, optime ſcripta fuerunt. Quod ſi hoc opus ipſi feciſſent, perfectius et ornatius, et quidem compendioſius explanaſſent.

Quo circa, beatiſſime Pater et Pontifex maxime, nihil magnum dubitetur et omni homine ſuit ad laudandam ſicubi et cuſtodiendam, artem medicinae, ſeſtinare pro quanto declarat, quaecunque ſint, et quae cuiusl oportea in corporis ſalutare opportuna. Propterea hoc tamen quod ipſi antiqui non fecerunt, aſtrudit, ne tale opus dimittere non dubitaſſe. Et ſuorum quod quaecunque ſcripta ſunt in hoc libello a ſapientioribus medicorum et antiquioribus, ſunt perſcrutata, quae in codicibus eorum reperi, non modo in ſententia, verum et etiam in propriis verborum ſirma ſpeſſelle inuenies. Verum et etiam et, quae in diuerſis ac pluribus voluminibus et capitulis vbique diſtribuit de hoc morbo aluhumata, ego in vnum collegi, et omnia ipſorum dicta praeclara et vtiliora aſſerentia vel tantum reponere, ut ſi cum multo labore omnes libros peruigiliſſe. Cum itaque haec ex opere meo expectaſſem et magis vtilitatem et gratiam laboris deſiderantem, non dubitaui in hoc opere ſpecta per et ſuo autorum hunc libellum ſuaſiſſem ad edere. Et ne impertinentum habens deficere laborem omnem, nihil aliud agendi, niſi conuertere me ad omnipotentem ad altiſſimum, omnipotentem ac ſempiternum Deum, vulgariter ut ipſum et quem maximum Deum dicimus, benignumque nominamus, vt GELLIVS atque cum PLATONE exiſtimat, ut principio in ſeptimo terbus cap. primo ſcripſit. Creator ſublimis et excelſus, in cuius manibus omnia exiſtunt, tum et etiam, quia ipſe ſolus largitur ſanitatem corporum et vitam animarum, vtique ANAXAGORAS in prologo anatomiae dixit. Hic ergo pro ſua clementia non ad ut et ad ſemet nobis ſuſcipit et ſitiam gratiam, et omnium ſcientiarum ſuo praecepit admirabilis Dominus Deus noſter.

Deus itaque ex toto animo ſuorum honorem omnium deprecor, vt pro ſua infinita pietate beatiſſime Pontifex, ALEXANDRO SEXTO, corporis et animae ſalutem exaudire digneris, ad laudem et gloriam beatitudinis ſuae. Deum iterum, cum huius libelli opere et conſilio mendi impreſſioniſſime ſeduloque emulatione, ſua infinita bonitate praeſidio, de morbus occultus in ſuo laudaque excelſa aliam documentum agere et imprimere poſſit, omnique ſecuris et pariat immenſa per aeternam charitatis ſuaeque et vitam aeternam clementiſſime Deus largiatur, amen!

Veruntamen quicunque hunc tractatum legerit, diſſimilia aliquaria inuenerit. Quoniam autem doctores antiqui et moderni in re aliqua non concordantur, graue eſt eorum rationes concordare, et difficilium eſt, verum inuenire, vt omnia ſimul comprehendam. Veniam a legentibus humiliſſime peto, deprecor ergo ipſos pro ſua benignitate me in cunctis habeant excuſatum.

Et ſic hoc ad finem huius libelli perueni cum auxilio Dei beatiſſimi, virginis MARIAE adiutorio, quibus ſit honor, laus et gloria pro infinitis eorum beneficiorum multitudine.

Explicit tractatus de morbo foedo et occulto, his temporibus affligente, ſecundum verum doctrinam Doctorum antiquorum aluhumata nominato editus per PETRVM PINCTOR, *Artium et Medicinae Magiſtrum, ſanctiſſimi Domini noſtri* ALEXANDRI SEXTI *Medicum. Romae impreſſus per venerabilem virum Dominum* EVCHARIVM SILBER, *die nona menſis Auguſti anno ſalutis chriſtianae. M. D.*

XXIII.

IOANNES BAPTISTA FVLGOSVS f)

De prodigio in CAROLI *VIII. aduentum in Italiam.*

Relliſuri letterorum multitudo, quo nomine id appellandum ſit, quod in Italia contigit, CAROLO VIII viuus annis, duo hic admirationi non indigna ponemus. Quo enim in Italiam ad Neapolitanam expeditionem, cuius parui laboris compos factus, breui etiam poſſeſſor fuit, (is enim ſalutis annus fuit 1494) in Ciſalpina Gallia vranna pluit, quae et arborum frondibus lecta ad medicinam ſaluciam fuit inuenta. Cuius rei PLINIVS mentione facta, (contigit enim eius temporibus ea pluere) non narrat, quod nomen habeatur aſſ, ſed caeleſte mel ac rorem illum parum ſolummam appellat. *Eiusdem quoque, antequam* CAROLVS (1492) *veniret, nouo aegritudo inter mortales*

e) Hucus. leg. ſcilliſſimum.

f) *De Dictis Factisque Memorabilibus lib. ſeſt.* a CAMILLO GHILINO *L. I. c. 4. Mediol.* 1509. Fuit is a 1478. dux [illegible] publicus Genuenſis [illegible] [illegible] 1483. [illegible] [illegible] qui primus hoc ſeculum in [illegible] [illegible] quam Gallis adnumerat, [illegible]

[illegible] a. 1492. Dubius tamen eſt, vnde primum [illegible] Hiſpanos accuſans. Quod ſi verum eſt, Mar[illegible] [illegible] ſub hoc [illegible] Italiam, [illegible] quemodo in Aethiopia [illegible] Africa ad Hiſpanos [illegible] quomodo [illegible] in Italia [illegible] [illegible] toto ſuo [illegible] homines.

talis deletio cui nec nomen, nec remedia medici ex veterum auctorum disciplina invenit bene varie, regiones erant, appellata. In Gallia *Neapolitanum* dicebant morbum, at in Italia *Gallicum* appellabant. Alii autem aliter, nonnullique in *Scabie* aegritudinem esse dicebant. Corpus vis gravius ardens *tumoribus* torquebat quibusdam totum *corpus ulcere* corripiebat, quosdam autem in *cancrenam* totum *corrodebat*. Id autem, quod in eo maxime mirum fuit, erat quod *contagione virus coitu solo exercebat*, o *generatione* quo *membris propaganda fovebat*. Id quoque in eo nove levatum est, quod qui ei curandae operam dabant, nisi diligenter fuit viri modestia caussam, posteriorem morbum multis videbatur, quamquam id ab initio pulli licet, in id *recidebant*. In *femina* quidem ea aegritudo *interiorem* apparuit. Quae *passio* (ita enim vis est) primo ex *Hispania* in *Italiam* allata ad *Hispanos ex Aethiopia*, brevi totum terrarum orbem comprehendit.

XXIV.

CHRISTOPHORVS COLVMBVS *g*)

Todas las familias de la Isla (*Hispaniola*) estaban en gran temor y sedicion, por lo qual gran parte de la gente de la que dejo, era ya muerta, y no havian quedado alli mas que 160 hombres, Enfermos de qual *Frances*.

XXV.

PETRVS MARTYR *h*).

Ont veü en cette Isle (*Espannola*) une maladie pestilente, grosses pustules qui font le corps et rongent les membres la fievre trop adjoute a la rage. La c'est la maladie contagieuse maintenant regnant par cohabitation et intemperance entre ceux de celles qui en sont touchés —

En femmes conflant i) *scabiosae leprosaeque*, si quis fuit inter nos, conquirunt qui morbe afferant cum *Infusque habeant*, et apprehensis facillius quaerit remedium. Hos homines ipsi *Caracoracolos* appellant.

XXVI

FRANCISCVS ROMANVS PANE *i*).

Dicen, que un Dia fueron à lavarse los Hombres, i que estando en el Agua llovio mucho, i tenian gran deseo de tener Mugeres i Muchas veces quando llovia iban a buscar las huellas de las fetas, sin poder hallar rastro alguno de ellas, sino aquel dia que lavandose, dicen, que vieron caer de algunos Arboles, por entre las Ramas, cierta especie de Personas que no eran Hombres, ni Mugeres, ni tenian naturas de unos, ni otras, que fueron a cogerlas, i huieron, como Anguilas por lo qual llamaron, de orden del Cacique, dos o tres hombres, viendo, que no podian cogerlas, porque las agarrasen i buscasen para cada uno un Indio Caracaracol, que *tenia* *las manos*, i que asi las tendrian asperamente, hasta que se les escurriesen, dixeron al Cacique, que havia quatro de ellas Caracaracoles i los llevaron *de el Caracaracol una Enfermedad como Tiña que causa gran aspereza en el Cuerpo*. En efecto las cogieron i haviendo tenido Consejo sobre el modo de hacer ellas Personas, Mugeres por faltarles naturaleza de ellas, i de Hombre.

XXVII.

ELIAS CAPREOLVS *l*).

Sed inter cetera haec (1493 et 1494) *miserabilis fuit et monstrosa pernicies*. *Pustulae* pariebantur magnitudine lupini crassiorie in totum corporis aegrotatione progenericia, in ortum pruritu et *dolor trufus*, febris accedebat vehementius cum *foedo tumescentia crustis*, horrorem afferebat immundioralis undique tulebantur, quibus rubor primo luridus, mox nigricans color apparebat. Post dies aliquot ab ortu, ad multo sanguine, horror exprimebatur. Capitis lepre gloria diceres, exhausto ligatur Quadriennium in singulis excessit obducta cute deorsum, illius febris indicantibus. *Ab lugente muliebrium a glandes* [illegible] *foeta* [illegible]. Non per unum [illegible] vagabatur. *Serpere id malum praeferens incontinenter*, sanitate tamen infestabat quoque victus. Audivimus quoniam fere totum orbem invasisse genus id contagiosis, morbum gallicum omni opinione quem *barum* [illegible] nunc *POMETIUM* magnam, et ante *TITIRIUM* [illegible] *gratum*, Italia neutiquam credibur esse passa.

XXVIII.

MARCVS ANTONIVS COCCIVS SABELLICVS *m*)

Per idem tempus *novum morbi genus* coepit tota Italia vulgari, *sub primum Gallorum in Italiam terrarum descensum* (1494), *prorsus anno* (1495) inchoatum, et ob eam rem, ut credere est, Gallicus nomen partum. Nam vix e primum invaseris, parum ut videtur, consuetudo hinc, et quam nulla sit unquam antea experta. *Postea enim crustosis pustulae corpus infestabant, qualia in foedissima elacta obducebant foeda quodammodo pesti, foedabantur humana corpora. Non elephantis aut lepra*, haic multo teterior pestis, et quod omnium calamitosissimum est *inhaebatur morbus* *in plant ... infectaque corpora neque vita, neque his defungebantur*. Rara pro numero aegrotantium extincta, *sed multo pauciores a morbo servata*. Nec tantum Italia est ea clade concussa sed Germania, Dalmatia orasque Macedoniae et Graeciae ora. Vigesima fere pars hominum id est malum experta.

XXVIIII.

ALBERICVS VESPVTIVS *n*)

Habent etiam feminas et illam mortem atrocem et totius humanitatis vitae expertem. Quoniam igitur mulieres huiusmodi in venerem pronae sunt admodum et faluces, id faciunt patrem, ut turpiori eorum voluptati faciant fatis. *Nam viris in pene dant herbae*, ca-

g) *La historia del Almirante Don Christoval Colon por Don Hernando Colon* [illegible] *in Barcia Historiadores* c. 73 [illegible] CHRISTOPHORUS COLVMBUS die 4. Aug. 1495 [illegible] Martii 1493 [illegible] [illegible]

h) *De Orbe Novo* [illegible] [illegible] 1493 [illegible] 1497 [illegible] 1497 [illegible] 1498 [illegible] [illegible]

i) De Reb. Oceanic. Decad. I. L. IX. p. 105 et Epist. 1 [illegible] Nominis [illegible] HENSLER l. c. p. 35.

k) *Fernando Colon Hist. del Almirante Christoval Colon in Barcia Historiadores* Cap. 7 p. 63. *Vol. I* [illegible] *Churchill Collect. of Travels* p. 569. Vol. II. [illegible] 1496 [illegible] [illegible]

l) *De Reb. Brixian. L. XII. in Graevii Hist. Ital. T. VIII. P. VII* p. 125. [illegible] HENSLER *Geschichte der Lustseuche* p. 109. [illegible] Seculi XVI [illegible] 1494 [illegible]

m) *Rapsod. Historiar.* [illegible] *Ennead. X. L. VIII. Lugd.* 1519 p. 559. [illegible] 1502 [illegible] 1487 [illegible] 1506 [illegible] 1493 et 1494 [illegible]

n) [illegible] *Albor. Vespuci Epistolae* [illegible] p. 117 p. 125. [illegible] 1551 [illegible] XX. Maii 1497 [illegible] XI. Maii 1498 [illegible]

calendam ſuccum. Quo epoto, ſagenas mox tamen, et creſcunt non mediocriter, nec ubi id non proficerent *venenata quaedam admovent, quae morbum ignem lenirent hanc ſpem, donec tranſiret,* hujus progreſſus, ut apud nos complurium iuſſu inviatum et quos ubi reducunt — Hoc ducunt uxores, quas libenter in pernicionem coeunt, nulla ſanguinis ratione habita, cum matre filius et frater cum ſorore coeunt, libidinem ipſam exercere iuſſam bruttorum animalium. Nam virgines et cum equis mulieres, etiam hic ſunt alvino [illegible] venerem, — Mulieres vero — vagas et ſalaces in venerem — ubi [illegible] ipſum habebant, mihi non eſt dicere, quum recipiunt corpora ſui prodigaverunt, libidinoſorum ſupra omnem credulitatem. —

Zeloſi o) patum, libidinoſi vero plurimum extant, ratione feminae, quam maſculi, quorum artificia ve [illegible] ſunt ſacianus libidini, hic honeſtius gravis lubricanda conſuluntur. —

XXX.
WENDELINVS HOCK DE BRACKENAV p).

Illuſtriſſimo Ducatus Wirtembergenſis Principi, VLRICO, Wendelinus Hock de Brackenau, artium et medicinae Doctor, ſalutem cum humilitate et debitum offert.

Conſideranti mihi, *Illuſtriſſime Princeps,* communem pedem pervium verum et [illegible] Germaniae [illegible] et [illegible] forma [illegible] chriſtiano *debeam quem vulgus ipſum Malafranzoſi ſeu morbum gallicum appellat* non [illegible] compaſſionibus affici, petere inter tot tum dictione profeſſores [illegible] egregias *gravitate decus ne audere eo morbo communes moſtrabilan* ac [illegible] diſſimulationibus aliis, quorum intereſt, ſolum ſi non cura moratiſ, conſilio tamen et documentis adeſſe. Relinquens ergo ſines Italiae, poſt longas medicae artis haultus diſciplinae Bononiae ad doctorlis [illegible] conſtiti [illegible] ad praxin non poſteriorem tella [illegible] profeſſione, [illegible]. [illegible] ad [illegible] *Illuſtriſſime Princeps* [illegible] et ipſa ſalutem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] proſtiſtum bene gratum, *decreta [illegible] modo curatam ſcriptis documentum,* et id quidem demonſtrationibus philoſophiae propter quod certiſſima, non ad verum aut [illegible] motum pertinens. Placuit etiam eo ſolum ſtatuere ut in curando *ulceribus* (quod in primis neceſſarium exiſtimo) in ea quod chirurgorum *laboremus, ne in quoſdam efferventia mali ſaltiquiter pulsulare ſolerent.* Hunc autem laborem neſcium Illuſtriſſ Magnificentiae Tuae ut paternam dedicare legendum, approbandum ſi dignus ſit. Sic [illegible] perenti. Verum ſperavim per [illegible] Magnificentiae Tuae [illegible] ut [illegible] ſuadens cominatui publico [illegible]. Vale, Princeps [illegible] decus [illegible] aſylum. *Argentorati* [illegible] decimo Martii 1514.

Mentagra ſive Tractatus de morbo gallico Wendelini hock de Brackenau. Artium et Medicinae Doctoris ſtudii Bononienſis approbatiſſimi.

Introducimus hoc capitula per XVII. capita de*curandi mentagrae* [illegible] ipſum [illegible] ea phormaco varia viceram [illegible] ſequuntur, *tractatum de curandis ulceribus ſubnectentes.*

CAPVT I.

Medicinae laudem et exaltationem, vitas confer naturam ac corruptibilitatem hominis exponit

Cum omne animal ſalutem tueri conetur, mortem perniciemque deuitet, non abs re arbitror mortalibus medicinae cognitioni neceſſariam occaſionem quam non immediate vertere eſſe immortalibus fuiſſe capere lam [illegible]. [illegible] nunquam potius quam humanum videtur vat [illegible] humani corporis intelligens diſpoſitiones. Diu ne deinde plus medici operis aut divinis [illegible] quam [illegible]. [illegible] medicina [illegible] cum [illegible] ſe altiſſimo corpore, [illegible] contracta et in ipſo [illegible] ponderis ſtudioſus ſubſequitur, Ovidio teſte:

Pronaque cum ſpectent animalia cetera terram,
Os homini ſublime dedit caelumque videre
Juſſit et erectos ad ſidera tollere vultus

Dormit et bondes complexiones temperaturarum, quam in hoc mundo ſeni [illegible] Et ipſa [illegible] locumnerm [illegible] ſed putrefactionis penitus prohibitionem et humiditatis [illegible] defenſionem ne [illegible]. Eam ob rem medicina multis praeclariſſima merito appellari debet et eradici mortali hominibus et [illegible] ſunt. Quid ſi [illegible] medicos [illegible] NEBVCHADNEZAR, ARISTOTELIS patrem, ALEXANDRI Imperatoris medicum excellentiſſimum? Quid CARNEADEM Athenienſem medicum egregium? Conſpice item medici [illegible] ingenium HIPPOCRATIS medicus [illegible], [illegible] magnum [illegible]. Praeterea compluribus in [illegible] Sanctorum [illegible] ab eccleſia approbatam comperio. Inter quos vide IOANNEM DAMASCENVM, COSMVM, DAMIANVM, PANTALEONEM, BASILIVM? Quid ſi AESCVLAPIVM, primum medicinae repertorem, [illegible], qui ob eam ſcientiam celebratione in deorum numerum receptus eſt? Bene [illegible] ſalutem appetunt omnes, ſed bene adipiſcendi his quidem poteſtas, illis quidem non propter fortunam quandam aut naturam. Unde [illegible] quondam [illegible] [illegible] quod pro [illegible], hominum mas [illegible] conſiderata, ſit bene [illegible] mali [illegible]. Impium tamen ut ſidei noſtrae [illegible] principiis adam philoſophica [illegible], [illegible] praeterquam providentiae divinae aſcribere, quae iuſtis occultiſque iudiciis iucunda et adverſa communicat [illegible] voluerit. Vitam autem et [illegible] extra lumonem. Cum ergo Peripatetici et ſacras medicinae doctores concedant, a corde profluere vitam in totum [illegible] hoc [illegible], [illegible] per [illegible] primorum inſtrumentorum [illegible] cum quibus primum [illegible], tanquam habentibus omnem vim animae. Et anima ipſa eſſentialiter in corde eſt [illegible] [illegible] in [illegible] membris. Merito ergo cor primum dicitur omnium virtutum principium. Spiritus autem eſt ab [illegible] corde [illegible] a ſole. Sicut [illegible] eſt [illegible] ſic et cor [illegible] Sol eſt et principium generationis et corruptionis, et [illegible] per [illegible] et [illegible] ipſius [illegible]. [illegible] viventium eſt forma. Et de anima et vivere [illegible] eſt [illegible], et [illegible] corporis [illegible] naturalis [illegible] ARISTOTELES. Sicut ergo [illegible] non eſt [illegible], ſed [illegible] eſt ſola [illegible]. Eſt ergo ſecundum hoc [illegible] [illegible] organi [illegible] perficiendis. [illegible] eſt, ſecundum quod eſt [illegible] et [illegible] loqui autem, ſecundum quod homo loqui et guſtare, cordis vero ſpiritum vitalem corpori [illegible]. Et omnino hominis, ſecundum quod eſt homo, eſt intelligere. Et hoc eſt, quod philoſophus ait II *de anima.* *Si aliud [illegible] homini [illegible], ipſum [illegible] eſſe [illegible], [illegible], ſenſus, motus et [illegible],* et [illegible] *ſecundum [illegible]. [illegible] et [illegible] ſecundum [illegible] ſunt operationes virtutis [illegible] ſecundum alimenta [illegible] eſt operatio virtutis nutritivae.* Similiter ergo et intelligitur, et [illegible] pro ope-

p) ſtudiis...

1501. Curioſa eſt narratio quam de mali nadal [illegible] refert. Nec [illegible] vera vel probabilis [illegible] de [illegible]. Nomen [illegible] [illegible] GRVNER *Aphrod.* [illegible] *Luſtſeuche* p. 93. [illegible] p. 312.

o) *Conf. Vaſſoni Navigatio prima.* p. 132. ſq.

p) *Mentagra ſive tractatus de cauſis, praeſervativis, regimine et cura morbi Gallici: vulgo Mala franzoß:* [illegible], [illegible] *Aphrodiſiac.* [illegible] *approbatiſſimi. Vuandelinus hock de Brackenaw, [illegible] diligenter et ſtudio congeſtus. Eum ſubſequitur tractatus [illegible] de curandis [illegible] et [illegible] morbo [illegible].* — *Argentinae Anno Christi* [illegible] *ſub [illegible]* [illegible] in 4. [illegible] quam nos ad manus habeo, eſt a. 1512. Legitur in *Aphrodiſiac.* T. I. p. 310. [illegible], [illegible] cujus [illegible]

Aphrodiſiac.

[illegible]

naſcendibus, et non pro potentia. Propter quod recte ac primo *Elbertus* vocauit *formam dominam* [illegible] Dominicus cum [illegible] viuere ſecundum operationem ſenſus et [illegible] quae ſunt ligantur. Sed ſecundum operationem vegetatiuam, quae non ſolum tunc non ligantur, ſed magis vigent. Sed ex his non ſequitur, niſi in contrarium, quod ſit vita. Quaeramus ergo ſpeculatius. Manifeſtum eſt, quod viuere eſt continuum actum viuendi, nullo modo intercepto. Nam non ceſſat, niſi per mortem, a qua non ſit redditus ſecundum naturam, niſi ſicut de [illegible] unione exhibitur. Animal enim viuit, quando non vigilat, et oculus, quando non videt, et auris, quando non audit, et homo, quando non intelligit, ideo hoc quoddam animatum eſt. Auicenna autem ab intellectu differt in viuendo, ſicut [illegible] Si ergo eſt aliqua animae operatio non intercepta, dum anima inest corpori, illa procul dubio vitae et principali ſiue dicitur eſſe. Vnde manifeſtum eſt, *quod haec eſt nutritiua*. Et in principio ſecundi de anima eſt. *Dico autem vitam per ſe alimentum, id eſt, nutritum.*

Si enim mors eſt corruptio naturalis, oportet quod vita ſit generatio quaedam. Tali autem eſt [illegible] Vnde quaecunque [illegible] et in finem venit, quoniam poſſunt ſuſcipere alimentum. Dum vero alimentum non ſuſcipiunt, ſequitur mors, quae eſt corruptio eluenda. Et poſſibile eſt, vt hoc eo [illegible] ex ordine continuatione humidi radicalis et ſubſtantiae. Et tunc moritur homo morte naturali, et aliter vſque ad determinatam periodum. Mors vero a natura non intenditur, cum nihil ſui ipſius corruptionem appetat. Homo appetitus diuiſo et immortalitati ſpem intendit. Ex quo naturaliter non vnquamque ſui ſimilis eſt productiuum, et omne animal mortem perditionemque mortis deſiderat. Sed tamen omne per diſtare a ſuo principio debilitatur. *libro de caelo et mundo* ARISTOTELE [illegible] Natura itaque humana ab eo, quod antiquitus [illegible] debilitata. Nam natura ipſa humana a ſuo principio multum diſtet, vt puta ab Adam [illegible] Amplius humana natura debilitata eſt ab eo, quod in [illegible] exiſtebat, vt ſermones legum, et [illegible] reſonant. Legimus enim homines [illegible] creatione et circa productionem longiſſimae vitae exſtitiſſe, ſicut Geneſeos libro colligitur. Verum breuiatur tempus vitae et eo corruptione. Sed [illegible] eſt continuum, ſeptimo videlicet et [illegible] legiſſent, a CENSERO [illegible] Vnde [illegible] *Nos ſumus, in quos fines ſeculi deuenerunt.* Adhuc [illegible] his morbus [illegible] et corruptiua [illegible] ſtitue [illegible] quod homo compoſitus eſt ex quatuor elementis contrariis. Inest enim et dolor, [illegible] et corruptio, et per conſequens, quatenus [illegible] ſecundum eſt corruptibile. Praeterea ex ſemine viri et menſtruo mulieris generatur foetus, et quia [illegible] ſpermata ſunt liquida, fluida et paſſibilia, per conſequens et corpora ex iis compoſita ſunt *transmutabilia*. Vnde GALIENUS in *Tegni*. *Corpus humanum eſt transmutabile et alterabile.* Illa autem [illegible] transmutatio [illegible] et duplici de cauſa, ſcilicet ex parte ſormae componentium et ex parte compoſitionis ſiue modi componendi. Ex parte componentium duplicium, ſcilicet primorum, vt ſunt elementa, quae per [illegible] ſunt transmutabilia, et reddunt corpus transmutabile ex iis compoſitum, et ſecundorum, vt ſunt ſanguis menſtruus et ſpermata ſecundum AVICENNAM *lib. primo.* Et ſecundum GALIENUM *de elementis*: *Si corpus humanum eſſet compoſitum ex vno elemento, non doleret, ſed quia compoſitum eſt ex quatuor contrariis quorum quodlibet determinat ſibi [illegible] ſuam qualitatem, neceſſario homini ineſt dolor, et tranſmutatio et corruptio.* GALIENVS item II *de complexionibus* et [illegible] libro primo: Nos ſumus creati [illegible] ſiccitatis et humiditatis, [illegible] magnitudine corpora noſtra deuiant, vt ſunt lapides et metalla.

Quare cum mundus continue ſeneſcat et corrumpatur per diſtare a ſuo principio, [illegible] *nouos generari morbos*, praeſertim [illegible]

[illegible] memorabilis. Hoc [illegible] exploro [illegible] ſanctis *prouincias* et cap. I. [illegible] libr. [illegible] Hoc vero HOMO [illegible] ſtatim vlt [illegible] CLEMENTI [illegible] c. [illegible] Vh [illegible] dependenda in ſermone Italiae. [illegible] impoſitum [illegible] ipſo vocabulo SCHELLIGII. TORRELLA,

illum contagium, de quo nobis [illegible] in hoc tractatu et cura, et ſermo erit, legenti autem clare autem [illegible] ſupportando labores noſtros [illegible] bene [illegible] qui [illegible] dicitur decus et ſplendor excellentia, et honium [illegible] ſermone omnes attendatur. In hac autem re ſumma ſtudio intelligendum eſt, quia humana haec noſtra vita et complexiones, et [illegible] omnis ejus [illegible] ſpeciebus [illegible], ſicut et nunc *iſtis temporibus corpus humanum aegritudinibus infeſtatur ignotis*.

Ab anno quippe 1494. *quidam morbus ignotus diuerſis dolorum ſpeciebus, in diuerſis membrorum partibus puſtularum varietate in magnitudine et paruitate et* [illegible] *generi in multa ordine cruciat.* Quem Alemanni *gallicum morbum* appellant, [illegible] hominum [illegible] alim [illegible] Impoſuerunt. De quo morbo et cauſa eius [illegible] multum doctores [illegible] nihil [illegible] ſcripſerunt, neque [illegible] eius ſcriptis [illegible]. Studebimus ergo noſtrum tendere *quo ſanus a morbo gallico praeſeruare decens, infirmos taliter leuari, vt nunquam morbus reuertatur, neque vt* [illegible] *ſaciant in lecto ſtare aegros, ne* [illegible] *ſe ore accidere permittat*, [illegible] *quandoque tota morbus mirifice ſanat.* [illegible] *ſtudium quaecunque et omnes fere morbos melancholicos* vel [illegible] humoribus [illegible] perdomitus [illegible] [illegible] ſi bene perſpexeris. [illegible] et auctoritate [illegible] verum eſſe comprehendes. Nec me in hoc opuſculo, niſi multis experientiis comprobata, viſa et practicata remedia cum [illegible], cum [illegible] ſcribere credas. Quare ob rem oro et exoratum haberi velim pium lectorem, vt ſi ex laboribus noſtris fructum quempiam conſequatur, non quidem mihi ſed [illegible] primo laudem et gloriam tribuat, a quo omne donum optimum et omne donum perfectum emanat.

CAP. II.

Cauſam et originem nominis morbi huius variae proſequitur q)

Amplius ſciendum eſt pro declaratione noſtra tractatus r) —

Et virum vlcera s) ſit facilis vel difficilis curationis, [illegible] conditionem. — Decurrendum eſt [illegible] ſuper [illegible]: Nam etiam [illegible] difficultatem operatur, et [illegible] in [illegible], ſtomacho, inteſtinis, veſica, matrice et virga. —

Aliud vnguentum pro puſtulis t) *vlceribus, fiſtulis et* [illegible]. Recipe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ʒjß. Succi fumiterrae, [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] De omnibus his fiat [illegible] ʒjß. ellebori albi, [illegible] [illegible], [illegible] ʒß. Omnes ſucci bulliantur, depurentur et colentur. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] adde olei communis, [illegible] [illegible] et [illegible], argenti viui cum [illegible] ʒj. fiat vnguentum. Si vero [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. —

In puſtulis t) [illegible] *et excoriationibus* [illegible] hoc vnguento, cum quo membra [illegible] Recipe olei de [illegible] ʒß. [illegible] ʒj [illegible] ʒj. [illegible] de [illegible] ʒiij. Misce, [illegible] per [illegible] horae [illegible] in [illegible] plumbeo cum [illegible]. Si vero [illegible] *ulceribus ſuperſtitialibus* — eſſent aliquae [illegible], in [illegible] hoc [illegible]. Recipe [illegible] ʒiß vn-

[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

q) Hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

r) Tract. de [illegible] c. 3. p. 98. b.

s) Ib. c. 5. p. 90. b.

t) Ib. c. 6. p. 11. b.

Digitized by Google

vinula with ʒß. pleguadinis poed. quantum sufficit, fiet vnguentum. Aliud vnguentum satis pretiosum et saepe expertum in *ulceribus fistulosis, corrosivis,* ambulantibus et *cacoëthis* contractis, non solum curantur, verum et eliminantur membrorum, et removet [illegible] membrorum. Recipe cerusae lotae, aceti ana ʒß. plumbi usti ʒij. lung. ʒj. myrrhae ʒß. medullae cervi ʒj. vitellorum ovorum numero iij. cerae, quantum sufficit, misce, fiat unguentum.

Ad Illustrissimum Ducem Wurtembergensem Principem, VDALRICVM *Conradus auctoris.*

Quis est, qui ignoret, *Illustrissime Princeps*, praeclarissimorum maximam habuisse vim, qui hunc libellum confecerunt contra opinionem sapientissimorum, nec non idoneorum doctorum? Sed quod potens et me vires ne impediatoris me vici hunc libellum non esse suae eggredi, posse varias rationes in medium adducere, quibus probarem, quod facere debuerunt. Verum quod id nolim edidisse fecit, in cuius fide, cum quia maioribus dedici curis nec ampli otiosus impediti magnos opus hoc aggredi minime potuerunt. Adde etiam, quia e diversissimis consultis tum plurimorum et scriptorum solis exhausi theorematumque indomitis ille morbus producitur, ut in *cap de morbis* demonstravi. Quare de re a praedecessoribus medicis moderatior hec quidditate huius aegritudinis scriptum scriptu non sit. Colunt inter quae fuerunt per PETRVM MARTINELLVM et alios medicinae, philosophiae et astronomiae Doctores ostendi. Dicta etenim non tam mihi, sed ex auctoribus ipsis editissimis, ex quibus iuvenum et *sublata* longus suasorio varios scientiarum collegi. Verum tecum sum cumque etiam medicinae doctorum, quorum quaecunque in illis levique et maxima ex admiratione philosophiae suae opinionis et approbasti. Quod si ipse hoc opus aggressi fuissem, facere quidem longe ornatius et perfectius, atque compendiosius explicuissem.

Quocirca, Illustrissime Princeps desideravi tandem genere et complacere vero esse communi solei ehel Dominae, ob optima sententia hoc, domitis ingenium et corpore valde laeti, bonum redegere sedene, necesse ipsorum charte de aeuistram i sic. Verum tante locum, quod quaecunque scripta sunt in hoc libello a sapientioribus medicinarum et astrologorum suis perunda, ea quae in conficiendo eorum reperi, non modo in sententia, verum etiam in propria sua sententiam verborum formam. Cum itaque ordinem ex opere meo expectam, et magis voluntatem ac miserorum salutem desideremus. verum, et imperitiorem judicio dixisset aut laborem suis ermeus. Quis tamen nihil aliud intendo, quam ex toto corde ad aliffimam, omnipotentem ac sempiternum numerum, quem deum maximum dicimus, utrumque i orisevne, ut GALIENVS ex Dodecas PLATONIS explicavit, et peccata e) in *sepulchro* terrae suis. *Iscrupsit Creator et sublevis*, et *cerulsis*, et *iam montis eunda exsfunt.* Et in genemum primi summus hic verbis regum *In primis Deo gratias agamus sicut fuit creditis et esse do in beneficio ipsius multitudo meretur eumque misericordiae comite super prophetis exsistat.* Et felus ipse sint *misericordia longitur sanitatem corporum et vitam animarum*, ut AVERRHOE in prologo Canticorum dicit. Et ipse pro sua clementia concedat et conservet nobis lumbaris et nune gratiam, et communione sedere sanos protegat admirabilis dominus, deus noster. Denique toto corde et flagrandi animo eum et exoratum habere velim praem illius rectorem, ut pro sua iustitia *plurimae Tuae Illustrissimo* VDALRICO, Wurtembergensi Duci, corporis et animi salutem largiri dignetur, et ut *ipse morbus contagiosus nullum nocumentum Illustrissimi Dominationi Tuae inferre nec inferre possit.* Interea valeat augeando longiorum, ut valueris populo christiano conservetque fidei catholicae *corroboratio sit salus* principibus pax salubris, Imperatori nostro MAXIMILIANO salus et gloria ac inimicorum suorum victoria, legiones deo summo trino et uno.

Quicunque autem tractatum hunc legerint, ad culpam hoc non sint adversantes, vt scriptorum auctoritatem doctorum offendere, sciant, quoniam eum desiderem ut

Sed et moderati, et et aliqua non concordent, grandi esse curatione vtrum concordare, ac difficile verum invenire. Verum, ut omnes simul comprehendam, verum a legendi hunc humili et pero, habere quem pro sua benignitate et candide enamoram. Si ergo ed faceret primis honore tractatem hunc studiosus cum auxilio dei ac beatissimae virginis MARIAE adiero, quibus sit honor, laus et gloria per infinita beneficiorum saecula saeculorum.

XXXI.

PETRVS CRINITVS x).

De morbo elephantiasi, et unde nomen acceperit, et de lichene duelem et gallica scabie contra quorundam opinionem y).

Risum nuper mihi movebant medici quidam in academia Florentina, qui cum de lichene et elephantiasi morbo leviter disputarent, inquirere Graeci et ipsi de hoc utrumque nominibus et potestate differuerant. Inter alia enim lichenas pro eo morbo falso accipiebant, quem vulgo *gallicum* vocabant, *in quo contagione ipsi dolorosque et sine permitte cutanea deformitas sunt.* Elephantiasis, quantum ex veterum commentariis colligere, pro camer ex posset quod valorum pere corpus occupetur, neque nullis prope remedio sanari possit. Item apud PLINIVM legimus. Nunc si tamen, quod verum aliquid membrorum ex eo, pene infirmum vit, quantam invento elephas veteri pertinere, qua velocissim corpus hic passim contagio dissipatur? Sed et CELSVS atque GALENVS et alii quidam ille medicinae celebres inter pestilentissimos morbos et infanabiles elephantiasin referunt. Neque mihi quidem praeterit in Arabum libris ea de lepra referris, quam maxime ad elephantiasin videantur pertinere, quoniam ille morbus Aegyptios maxime efflixit quod illis caeli calores nefurunt, itaque scriptores ut plerumque explicant suggerunt. Graeci vero auctores elephantiasim e lepra distinguunt, sic, ut lepra quidem impetiginem quandam et veluti scabiem acceperit, quae Gallicae populos incredibili contagio tenet, in elephantiasi autem non cutis deformis, sed etiam carnes, et ossa maxime vicientur. Quod et CORN. CELSVS aliique permulti tradunt. Item et LVCRETIVS quo loco de morborum contagione scribit, pestes nonnullae refert atque ocasio elephantiasis asserit, his verbis:

> *Est elephas morbus, qui propter flumina Nili*
> *Gignitur Aegypto in medio, neque praeterea usquam.*
> *Hac hac tentantur gressus oculique inducunt.*

Nomen vero eam obtinuit temporum pestilentiae morbi dedictum est ex ipsa similitudine cutis elephanti, quoniam qui eo morbo vexantur, cutem ut elephas sordidamque tuberibus et papulis habent, quales praecipue in elephanto videri. Quod ipsum et GALENVS probat. Sed et SERENVS in hunc modum de elephantiasi:

> *Est elephas morbus tristis quoque nomine dirus*
> *Non solum turpans infandis ora papulis,*
> *Sed cito praecipitans funesta fata minatur.*

Quod ego idcirco putavi observandum, quoniam LAVRENTIVS VALLA, vir aliqua acerrime doctus, quorundam leprosi secreti ob id elephantiasim dici existimavit, quod inter alios amore e ore os sit produtus: sicuti inter animalia elephas, quo nihil procul esse non dicam magis ridiculum sed etiam ridiculum.

XXXII.

LINTVRIVS z).

Eodem anno (1493) circa festum S. BARTHOLOMAEI incepit regere *pestis* in partibus Rheni, Francorum

ad

a) i. e. AVERRHOE.

x) *Petri Criniti Viri doct. De honesta disciplina. Lib. XXV. De Poetis latinis lib. V. Et Poematum lib. II. cum indice suis — Venduntur ab eodem Ascensio. In sine leg. Parisiis ex ovdibus Ascensianis Ad Nonas dominicas M. D. XIII.* F. fol ded. ad Bernard. Cantisem literis ex Florentia Nonis Iunii M. D. III. Cl. SAXIVS (Onomast. Lit. T. II. p. 510) hunc APOLLIS PERITIAM fecisse

collectam hanc a. 1499 memoravissime credit. Auctor (Verlich der ein aller mer per M. LAMBS T. I. P. 3.) ad a. 1500. ... Puto vero hanc pestilentiam ... in sua veteris ignorantem, quod Italorum et Germanorum Gallicam morbum inferunt, ... lepram ... in corvum subsumit.

y) De honesta disciplina XX. 10. Fol. 77 a.

z) *Append. ad Esslam. Tempor. in Pistorii Script. Rer. Germ. T. II. p. 108. 120.* STEPHANI, assenso ...

nior, Sueuiae et Bauariae. Erat autumnus callidus — Temporibus illis (1496) orientur plagae in Alemannia, [illegible] tam [illegible] [illegible] per adiacentes [illegible] et [illegible] ad plantas pedum et modum fabiei [illegible] vel morbillorum. Quibus [illegible] [illegible] et decedentibus, creuerant alia eodem loco et medium aut integrum annum durantia [illegible]. Et vocatur dicta plaga malum Franzigenum, et non immerito. Nam quoad illa varietate vestium et superbia sequebantur Alemanni, merito [illegible] cruciabantur ipsi Franzigenum plaga. Inchoatumque est aliter lepra et pessima. Non ut viri, et mulieres in pudendis [illegible] inde passi sunt, et [illegible] ut plurimum, [illegible] [illegible] [illegible] — (1501) Sequentes plagae, [illegible] mores et magnas pestilentiae, et maxime Francoum, quasi [illegible] lepra, quae [illegible] ad decem annos durat, et vocabant [illegible] — (1503) Vulgatus grandis peregrinatio ad b. Virginem in Grimmenthal, sub Germanis Comite de Hennebergk et dioecesi Herbipolensi, ubi [illegible] [illegible] [illegible] principaliter propter malum Franzosen [illegible] [illegible] lepram et [illegible] [illegible], quae [illegible] decem [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] per circa festum Pentecostes per [illegible] [illegible] [illegible] peregrinando.

XXIII.

CLEMENTIVS CLEMENTINVS a)

*D*e *peste.* — Bestia pestis contagiosa et mortalis credo, quod non mirum, nisi per voluntatem Dei ab [illegible] [illegible] propterea vocatur etiam [illegible]. Secundum Astrologorum [illegible] in nostra corpora vim maximam habent, et solent producere pestem [illegible] [illegible] totam [illegible] [illegible] magnae planetarum, eclipses luminarum, coniunctiones et oppositiones SATVRNI et MERCVRII, et praedictarum ascendentia sive in signis mobilibus, sive humanis, vel in [illegible] MERCVRII [illegible] [illegible] praecipue si praedictis [illegible] dominantur malevolae stellae SATVRNI et MARTIS, qui solent inferre pestem, bella et alia genera malorum regionibus aut [illegible] et hominibus, qui habuere in suis genituris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in praedictis gradibus positam, et [illegible] in [illegible] IOVIS et SATVRNI coniunctione, quae fuit anno 1484. in vigesimo quarto gradu Scorpionis, ascendente decimo gradu Leonis, cum coniunctione praefuit Mars super IOVEM eleuatus, qui in principio 1485 b) duxit in Italiam cum [illegible] exercitu CAROLVM, regem Gallorum, qui regem Neapolitanum bello superauit. [illegible] formam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] fuit morbi gallici, qui eo tempore et regione ortus est, cum [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] — Item [illegible] [illegible] [illegible] corpora humida, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est, quod [illegible] [illegible] [illegible] — et qui [illegible] [illegible] vel balnea [illegible], —

Quando ergo aer est pestilens, primo inficit spiritum, — plerumque prius [illegible] humores [illegible] [illegible] [illegible] pestiferam [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible], quod

XXIIII.

IOANNES VOCHS g).

— *N*ihil est h), quod deo magis displiceat, quam superbia peccatum. Quare [illegible] nos deus [illegible] [illegible] Francorum, morbo [illegible] desperato, et deus nostras [illegible] [illegible] hoc morbo, et pestilentiam [illegible] [illegible]. —

Carbunculi etiam *Francorum* i) [illegible] [illegible] [illegible] habent [illegible] [illegible] [illegible], secundum [illegible] [illegible] habent [illegible] et [illegible] materiam, quare cum difficultate [illegible], nisi medicus fuerit ingeniosus. —

Causa k) antecedens huius [illegible] morbi viscositatis et limositatis materiam habet, et [illegible] habere [illegible] morbi Gallici, [illegible] [illegible] [illegible] appellata consueui. [illegible] [illegible] [illegible] morbi [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], cum [illegible] [illegible] hunc morbum per [illegible] vel plus [illegible] [illegible] [illegible]. Quae [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] viscosissime. — [illegible] igitur ex hoc [illegible] chylum crudum fecit, et [illegible] [illegible] sanguinem in totum corpus transitum fecit. [illegible] [illegible] de hoc morbo [illegible]. Digestio natura [illegible] chylum crudum ex parte materiae [illegible]. Quare [illegible] [illegible] hepatis, [illegible] [illegible] imperfectus [illegible], [illegible] cum sanguine indigesta [illegible] in habitum totius corporis.

Natura autem, [illegible] exonerare cupiens [illegible] [illegible], humores, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et longo tempore putrefacta. Non [illegible] [illegible] [illegible] humor per viam [illegible] [illegible] [illegible] terminum, quia disseminatus fuit humor per omnia vasa, cuius cru-

dium

tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] p. 91 pestis [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] ad a. 1472 ad a. 1473 [illegible] [illegible]. Vaga [illegible] est pestis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (Germania Antiqua, Coll. 10. [illegible] [illegible] 1838 p. 72.) [illegible] ad a. 1499 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (Tractat von der Pestilenz, c. 1) [illegible] pestilentiam grassatam [illegible] 1492 1494 96 1501 — 1506 1507 1508 1509 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] semper et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

a) *Clementii Clementini Amerini* — Lucubrationes — Basileae [illegible]. Mense Fol. et M. D. XXXV. (p. 37 seq. Tabulam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1508, quia [illegible] coniunctionis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] anno 1504 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] philosophiae et mathematicae professor in [illegible] [illegible] Bononiae, et LEONIS X. Pontif. medicus.

b) Leg. [illegible] [illegible] 1495.

c) *Anguina* l. e. [illegible].

d) *Bubonem* [illegible]

e) *De Re Composit. Medicin. Lib.* p. 138.

g) *De pestilentia Anni* [illegible] (1507 [illegible] [illegible]) et eius [illegible]: *Ad [illegible] Principem* [illegible] [illegible] Fredericum Sacri Imperii Electorem Ducem Saxoniae etc. Cum [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Examinatum [illegible] Vuiste de Colonia, Artium et utriusque Doctoris [illegible] [illegible] [illegible]. — In fine: Impressum Magdeburgi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Anno [illegible] [illegible] [illegible], in 4. [illegible] [illegible]. [illegible] *De Pestilentia* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Et de [illegible] [illegible] [illegible] Gallici* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principem [illegible] [illegible], D. Fredericum Sacri Imperii [illegible] ducem Saxoniae etc. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Anno M. D. XXXVII. Mense Augusto. 8. 33. pagg. [illegible] 1506 et 1507 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Dryandri*, [illegible] [illegible].

h) [illegible] cap. 1. p. 10. ed. *Dryand*

i) Cap. 3. p. 17.

k) Cap. 4. p. 22.

Digitized by Google

ſtina et inteſtina per ventrem nequaquam expelli, niſi aliquo modo putrefactis diſpnes [illegible] natura ſua expelleretur *in puſtulis diſperſam*. Et haec eſt praeterea cauſa *carbunculorum ſimiliuum*, *quae nec reſoluit bubo*, *nec tractabiliter in malis*, *niſi illi* [illegible] qui ſolus ſanat morbos, benedictus in ſecula, Amen. —

Sed ut medicus ab indoctis et ignorantibus qui doceri poſſunt *Quem ſymbolizatum habent febris peſtilentialis et carbunculi Francici?* Haec inter acutas acutiſſima et brevis terminationis ſine ad vitam, ſine ad mortem; alia inter chronicas longiſſima, nec perfecta eradicatur, niſi acutum habeant praeceptorem. In his enim morbis unitas eſt ſymbolizans. His ſophiſtis licet obulare poſſim infinitis rationibus. —

Quod autem t) omnes ſpecies lepræ removeri poſſint in elephantiam, quae nihil aliud eſt quam lepra commendantibus bulam bus plena, probatur auctoritate et ratione. Nam omni diuturna paſſione relicta in aliquo membro malignatus humor, et membrum debilitatur, ut poſtea ſit difficilis cura. Quod evidenter apparet in *morbo carbunculorum Francae poſt eius reſidentiam*. —

Quae dementia u) Horum, qui toto tempore vitae ſuae inſiſtunt purgationibus cholerae, in his dentes vel electuarium de ſebeſten, — nec ſolum in febribus, verum etiam *in morbo illo Herculeo, carbunculorum Franciae*, vel alium elleborus utcumque, colloquintida et his acutiora vix morbum aut materiem morbi commovent? —

Non eſt igitur mirum x) aliquos ſcabioſos curandos poniteri. Nam multos curaſſes hoc via mori vidi. Quod ſi aut accideris contrarium, fortuna magis, quam arti adſcribas. Monſtruoſa enim accidunt in morbis, quemadmodum in creaturis. *Noſti etiam homines qui ungunt corpora in morbo Franciae in aſſiduitis rebaliſſime, ſicut carniſices, in quo aduſtiunt et torquent* infinitos accidunt, licet aliqui bene ſortiantur *ex his* tormentis evadere. De qua *cura tormentaria* in fine parum dicam, ſi tempus admiſerit. —

De dolore et cura tormentaria cum argento vivo in malo Franciae y)

Quaeritur, *An cura tormentaria in aſſiduitis collis ſine intermiſſione et unctio cum argento vivo conducat in ſcabie vel morbo Franciae?* Et cum putredo et phlegma ſolum ſit communis cauſa huius morbi, omnia autem putredo aut conclusa et non exeunte augetur, non videtur cura regalis aut canonica, ſed empirica. Item putredo et [illegible] quod eſt reſolubile, reſoluitur et *per ſudorem ſublimatur*, groſſum autem humorem colliſum in [illegible] poteſt. Quare poſt non eſt ſpes curae, unde in juncturis ex parte [illegible] argenti vivi. Si quae eſt contractio aut petrificatio facta, de cetero non poteſt mollificari aut reſolui. Praeterea argentum vivum a tota ſubſtantia ſua contrariatur homini et omni aer vitae. — Non igitur ipſo utendum, etiam quacumcumque alongetur a principalibus. Deſcripſi et collegi [illegible] *de malitia argenti vivi*. —

Si cura eſt canonica, ungere cum argento vivo. — *Argentum autem vivum ungitur aliquando per totum corpus*, *aliquando in juncturis omnibus*. — Et quomodo regibus et gelatiſſimis motum [illegible] argentum vivum ad aures, ut deſiccat cerebrum? Vide, quarum ſit abuſionis, ut etiam in mortuis vires ſuas oſtendat? —

Sed quis mihi cum medicis eſt crarie [illegible] interrogo vos practicos, in lapſa [illegible] complexionum, vel conculſio eſt materia aliqua, non [illegible] cum, ut ſolet accidere, accidentalis calor moleſtat patientem, haec *morbo ſit ex clamor et frigido* ut in morbo *Franciae*, in morbo et ſymptomata via [illegible] uno remedio, ordine inciſiva, ſubtiliativa, deſiccantia eodem [illegible] ad referendum. —

Valde mirum z) denique excogitantur viſque hodie, numquam ab anterioribus inventa, *quemadmodum quae in Roma extinguunt ſavore* [illegible] *et formicas*. —

XXXV.

ANGELVS BOLOGNINVS q).

De unguentis mercurialibus r).

Poſitis omnibus unguentis et ceratis, quae ſtremis appropriatum, hoc in loco tradendum erat *de unguentis et ceratis, quae dicendus appropriata ſunt*, et maxime eiusdem *aegritudini alterius modi unde* vel applicatis unguentis, quam alia vicibus applicari ſolere, prodeo compertum eſt nocumentum, quam iuvamentum.

Cuius rem videndae diverſitatis debeo, et multo tempore in ea conſideratione annos conſumpſi, tandem experimento certius comprobatum viſum eſt per me et alios quam plures, ut *dictae aegritudinis curam fieri applicatione medicinarum, contra a ſuperficiebus undique mandatum, neglectis* [illegible].

Qua de re non erit erroneum dicere, et ſine heſitatione credere, *hanc aegritudinem a materia antecedente et furia et continue cum ſomente dependere*, ſolius curae ut diximus eſt ea evacuatio *ſua debita et proportionata*. Quae vero ſo ſe in his et aliis, in hac parte incidentaliter dicenda, conſidero. Et primo quod evacuationum per medicos ſeniores et iuniores adminiſtratum, alias ſunt aſſumptione ſolutionis aſſumptam per os in forma pilulari, confectionis, electuarii, pulveris vel ſub alia forma, nonnullae infuſione ſirorum et ventris inferiorum cum vaga ſomentatione vel laxativo, cum [illegible] extrema ſtuum. Quaedam vero ſunt aſſumptione ſolutiva aſſumpta per os, et ſimiliter [illegible] ventris. Quae per [illegible] de [illegible] fermentandum eſt, educunt ſolummodo humorem, ad quem convertuntur, per eo tempore, quo ſit retentio et digeſta medicina ſolutiva in corpore, cuius digeſtionis terminus communiter eſt circa horas octo, in quo tempore interdum educuntur omnes humores ſere peccantes, licet raro. Interdum eorum pars, educendo una per ſeceſſum et non regione alia. Quae evacuatio non ſecernit a vno viſitetur diviſa, ut alio erronea. Dicamus quia [illegible] educit continue et ſucceſſive ſuperfluitates, donec corpus redditur mundum. Poſito enim mercurialis, ut eos caugit, inter aſſumptionem unius medicinae ſolutivae et alium, in tempore autem intermedio fiet congregatio (ideo ex hac magna cauſa) omnes [illegible] in tempore, quamque facta ſunt evacuatio per priorem medicinam, et longe plus. Praeterea non educit plurabiliter anguitoſa, ſed tantum, vtcro. Pluribus enim humoribus peccantibus variae ſubſtantiae et degenerantes in loco longinquo et forte rebelli a via ſeceſſus, non fiet eorum debita et appropriata evacuatio. Unde regione, quia per ſeceſſu [illegible] tamen, quandam non [illegible] humorem ad quem convertuntur, et in quem eſt proprium agere, [illegible] humiditatem radicalem, et illas [illegible] et diſſolvit, et ſic

t) Cap. 7 p. 39.
u) Cap. 21 p. 63.
x) P. II. cap. 5 p. 80.
y) P. II. c. 1 c. p. 108.
z) Cap. 16 p. 117.
q) Morbi Gallici Curandi Ratio Exquisitissima, à variis veteribus, [illegible] medicis conſcripta: nempe Petro Andrea Matthaeolo Senenſi, Ioanne Almenar Hiſpano, Nicolao Maſſa Veneto, Nicolao Poll Cæſareo [illegible] phyſico, Benedicto de Victoriis Faventino, atque Angelo Bolognino de ulcerum exterior. um medela opuſculum perquam utile. Item de unguentis ad eumdem [illegible] ..... [illegible]

[illegible] *tolerabiles* [illegible]. Cuius Pollio ... [illegible] Baſileae, apud Ioan. Bebelium. M D XXXVI 4. [illegible] in Collectione Gruneri Script. de Chirurg. Tigur. 1555 p. [illegible] ſeqq. [illegible] [illegible] de unguentis mercurialibus [illegible] [illegible] Regio [illegible] Medico.

r) De Unguent. Lib. c. 6 p. 187 et ſq. Gruner l. c. p. 111 b.

Digitized by Google

ſic eſt cauſa magni terroris et multarum aegritudinum: ſicut et motus interceptiones.

Et ſi adhuc evacuandi ſæpe accidit, quod movet humores, et illos non educit, et ſi evacuat laborioſe evacuat, non tamen plus quam oporteat. Et facta evacuatione, accidit interdum lebra, dolor capitis, vertigo, debilitatio viſus, debilitatio ſtomachi, ſitis, ſingultus, dolor ſtomachi, dyſenteria egeſtio ſanguinis, tineſmus, [illegible] et debilitatio corporis. De quorum accidentium ſeparatione nullus admiretur, cum medicinæ, quæ ſic talis evacuationis modus, maligniate et venenoſitate participet, et la forte aliter non educeret. Nec igitur mirum ſi tranſeundo per os et membra nobilia præfata accidentia ſubſequantur.

Quæ autem ſunt *lucitiones extremitatum*, educunt ſuperfluitates peccantes maximamque et aegritudinem facientes, ſive ſint o[illegible], ſive h[illegible], educundo eas continue et ſucceſſive, diu reſique, donec earum reductio reddatur vacua regione ſua plumbus quibus habil[illegible] et commodius tales ſuperfluitates evacuari poſſunt. Et quamvis hi prænominati effectus et operationes, ex tali modo evacuandi ſubſequantur, revera digna ſint non minime admiratione, et per ſe, et admirationem omnia ſolvit, [illegible] hoc deſcendere, hos effectus et operationem non fieri vi medicinæ educentis illum humorem peccantem ſed vi virtutis expulſione membrorum principalium, expergefactæ et irritatæ a qualitate linimenti ad expellendum reditus ſuperfluis, et ſi ſteſerunt [illegible], et ſunt: Opus enim naturæ per [illegible] vallidius et fortius [illegible] ſecundo, quod non tamen accidit virtute exſiccativa linimenti, quo ſit prænominatus evacuandi modus, conſolidatis viſcerum ſum [illegible] fieri elicique ullo ſigno ſenſibili evacuationis. Et non ob re. Ex [illegible] eum extremis partibus, exſiccetur totum corpus ſicut, infrigidatis extremis partibus, omnes totius corporis partes infrigidantur.

Accidentibus vero [illegible] hoc humor ſine evacuatione apparentibus, illi ſuccurrendum est de ſacili, et hoc per remotionem unctionis extrinſecus applicatæ, quod non fieri contingit in evacuatione facta vi medicinæ eſumtæ per os. Et ſi quis mordaci dente de *ſcorbus* et *eos ewacuatur de lucitione* præfata talem modum evacuandi accuſaverit, taceat malorum ſuorum documentis, detentus. In eum ſcabioſorum quos et viſceroſos dyſenteriam patientes ſic [illegible] et [illegible] *ſcrophularum* ſuperfluitatem vero curatione [illegible] ſcrophuloſorum curati, ut poſſibilitas ordinare poſſitis, ventrem partem colli ignitam ſeu et fetens perſonis: *ut magnus conſili*, *et in lepra* *eorum inſiſoris ſalubre*; *quod notum eſt*. *Quam vero et excellentes virtutis exiſtit in præfata aegritudine evacuationis modus*, *lucitione extremitatum adminiſtratus*, vere

Non mihi, ſi linguæ centum ſint oraque centum
Ferrea vox,

ſufficienter enarrare poſſem. Sed pro poſſe noſtro debili hæc pauca de eius virtute et operatione ſatis dicta ſint, hoc uno non omiſſo, quod tamen erit ex *præfato evacuandi modo* tum *in hoc dextr. et ſextro*, et ultima aegritudine, quod neque caeterisi videatur, *ab ore*, et *illum in inferiorem languentium ſubſidium afferre*.

Decentiam modo ad [illegible] *medetur*, *dicenta*, quod in me *præparentur loca*, *in quibus fieri habeat talis unctio*, tali præparatione, quod ſit habilior virtutis linimenti impreſſio, ut conſequenter effectus exequatur ſtatim, videlicet *fomentando manus et pedes*, *manus a cubitis et ſupra cubitos per quatuor digitos uſque ad palmam manus*, *pedes a genibus et ſupra genua per quatuor digitos*, *quod ad plantam pedis* decoctione hac, videlicet, R. calamenti, origani, nenthae, rutæ, marrubii, ſoliorum lauri, ſtoechados, ſepari acuti, ſcordii aa m. j. bulliant hæc in ſufficienti quantitate aquæ uſque ad conſumptionem tertiæ partis, et ſudentur membra prædicta unoi ſero circa cauſam horæ melancholiae vergentem vel ſub horam phlegmatis, quum *in tali ægritudine multum prædominetur phlegma*, *tamen melancholiae admixtum*. Quod perſuaderi poteſt *ex dolore et anguſtia* ſeſtantibus et ſe momentibus hora motus humorum peccantium. *Nam patientes talem diſpoſitionem aegritudinis ſequunt moleſtant a doloribus et anguſtia circa* eaſdem horas melancholiae, continuando per totam horam phlegmatis, quia [illegible] moleſtati et vigoris ſine vigilantia ſecundi [illegible], perdurando per totam noctem, quæ ſunt horæ prædictorum humorum.

His locis præparatis eſt ſubſcribendus virtutem linimenti, ſubſequenter ex parvo linteo valido abſtergantur, et deinde *ungat inferium per ſemet ipſum loca fomentata*, *ut in loco valido ſedente*, *vel juxta inter duos ignes*, *iniungendo ab extremitatibus digitorum expreſſa* de quo ſupra. Inunctis his partibus, *ſuſcentur loca illa cum ſudore calido*, *ſupra ponat poena ſtuppa cannabina*, *continuenturque talis ſuſcratio*, *donec continuatim talis bombo*, et *continuetur talis inunctio*; *ſive ad dicm quietam ſive quietam incluſam* et ſorte plus, *donec dentes dolere incipiant*: ſive phlegmata per gingivam comburi incipit, ſive ſuperfluitates peccantes alia regione ſenſibiliter ſeu inſenſibiliter evacuari, et *tunc a tali unctione deſiſtendum erit*. *His autem apparentibus*, *abſterguntur et mundentur loca unctiſſe e tali linimento cum panno lineo molli et tenuo*, *cavendo inferium ſtrenueque a principio linitione uſque ad finem curæ a frigore*, ita, quod non egrediatur domum, donec ceſſabit ſuxus phlegmatis et aliarum ſuperfluitatum evacuatio. Et ut prænominatum evacuandi modum in eiuſmodi caſibus videant falſos et mendoſos, eſt attendendum, quod, *ſexta aegritudine apparente*, et medicamini non reſiſtente, virtute exiſtente robuſta ſatis, *non eſt abſurdum totum corpus ſuffari*, *et humorum inferium uſque ad humeros et dux forte et deorſum terminari*, ſubſequenter *inferium panno calido mundatum in multis lecto collocare et cum ſtratis calefactis ordini circumdari*. Et e contra virtute debili exiſtente, et *aegritudine inſeſtante*, ab his ſatis dictis *evacuandi modis erit deſiſtendum*, et *a linimentis pro eius cura procedendum*, *ſeu localibus appropriatis*, de quibus inferius *pollicendum*. Quare neque [illegible] fortitudinem virtutis et aegritudinis et ſiletud modum leter le, interdum tal honore, linimenti venerabilis confortatione, inſenſi voltate, non erit inutile.

Et ſi quæratur, *quinam poſt talem linitionem* diaeta competat, utrum ſubtilis et tenuis vel groſſa, reſpondeo meo iudicio, ut ſupra dictum eſt, cum effectus et operationes, eo ſiti one ille conſequentes, non ſunt vi medicinæ educentis illum humorem peccantem ſed vi virtutis expulſivæ membrorum expergefactæ et irritatæ ad expellendum nocivum, a qualitate tali linimenti, ideo omni poſſe oportet naturam talem confortare et conſervare, ut confortata et vigorata ſua potentia in expellendo nocivum ſuperfluas, et cum e ee nulla prudentia et velocius virtus confortetur, quam a bono et laudabili cibo et potu. Quare ſic eſſe erit eger cibandus cibariis generativis boni, laudabilis et non putreſcibilis chymi, vel carne gallinarum, caponum, pullorum, ſive non hoedi lactentis, caſtrati annalis, perdicum, faſianorum, coturnicum cum roſtro ſubtili, cum gallinarum cuſha, præterquam elixis et friis. Item potus eius ſit *vinum bonum*, quod habet poteſt ſine admixtione aquae. Tale autem vinum eſt [illegible], et maxime vinum album, ſubtile, aromaticum et ad bibendum ſuave, et eſt de eo, de quo ſanguis et ſpiritus quaſi nullo medio generatur.

Ad pleniorem doctrinam *evacuationis*, *linitione extremitatum ſuccedenti*, *cum medicamine in ſuperioribus tantum ſit de eius accidentibus*, [illegible], collectiui primorum inſeminibus, et ſimiliter *de eorum cura per remotionem cauſæ* extrinſecus applicatæ, erunt hæc conſideranda, videlicet, *quæ et quot ſunt talia accidentia*, *deinde cum quibus et qualibus ea curanda ſunt*.

Accidentia communiter tamen hæc, videlicet, *dentium et gingivarum dolor*, gutturis aſperitas et inflammatio, phlegmonis ex gingivis ſuperflua contractio, fluxus phlegmatis ex gingivis, ex[illegible] reſtrictio, phlegmonis uni ab hoc tempore a gingivis expulſio, maſticatio cum difficultate, virtutis debilitatio, ventris conſtipatio, coloris ſuavi mortificatio. *Primum* igitur *accidens* curetur cum ſucco ebdulbi et albo ovi ſimul mixtis, ex quibus partes inunctae [illegible], curentque ex ſede muſſo ſepido ipſum ea craſtuendo. *Secundum accidens* cum melle roſato, melle ſimplici, aqua roſata, aqua [illegible], *Tertium accidens*

Digitized by Google

acetum colligetur cum bolo armeno diſſoluto cum ſucco lanceolae, et ex illo compoſito inlinatur os, et eo tangantur loca interna ipſius, ſine tamen in ore frigidam aquam ſuo ſuerint inſtare, et ſic fiet reſtrictio ſucus. *Quartum* accidens cum exſiccatione ſputi, ſitis ſcilicet ſine ſymptoma, hoc eſt, plenitudo. *Quintum* vero accidens corrigatur cum formatione potum quae prius ſumtus mox lac, ex aqua maturi ſaliva, bullita in aqua. *Sextum* accidens cum diaeta ſorbili ex bono brodio contuſo, deſtillato, quibus ſi admiſceantur cordialia non erit incusum. *Septimum* accidens deſtruatur cum ſaccharo roſato, bugloſſato, boragato, electuariis et medicinalibus, epithematibus cordialibus, electuariis cordialibus et potibus cordialibus. *Octavum* vero accidens mox ſig fiat communi ſa ex brodio pulli cum ſaccharo et vitellis ovorum et ſale, et vitrum ſaccharo violato, dum adeſt veteris conſtipatio cum vitratis diſtillatis. *Nonum* accidens ſtabilietur cum gummi arabico, tragaganto, oleo roſato, etc. et adſociatur cum pauco bdellio, et ſanguine draconis, ſacere eum pone, et tum reddetur color naturalis et pulcher. Et haec breviter de iſtis accidentibus dicta ſint.

Interrogant vero *quaeſtors*, unde eſt, *quod ex praefato inunctionis modo fit ſecundum plurimum ſuperfluitatum evacuatio per ſputum, licet interdum per ſeceſſum, ſudorem et urinae fluxum*, dicitur, quod ſaltem non raro materia huius aegritudinis a praedominio phlegmatis, etiam ſuper regionem articulationi phlegmatici, et maxime a capite deſcendente et ſimiliter humoris cuius phlegmatis expulſi, ſi quis fuerit, hunc non rebellare videbitur *per ſputum*, imo ſic *ſolutam et ſanandam* experti eſt. Sine dicatur, ſicilicet in praedictiſſima ſui proprietate occulta ducibus ac gangliis nocere, et ea debilitare. Qua parte debilitata, ſit ibi ex aggregatio *ſuperfluitatum*, *aegritudinem apoſtematoſam conſtruentium*, partim per viam defluxus, partim per viam congeſtionis. Cuius aegritudinis apoſtematoſae materia conducta in aliquibus calore naturali, calore extraneo praedominante. Supponitur, in noxialis calore extraneo coloris proprio praedominante corrumpitur, et ſic aliquid ab eo corruptione conſtituti, ſimiliter corrumpitur. Quocunque ſicut ab eo loco infirmo, ſimul et parte ex exuſtione ſua putrefactione, debilitate eſſetus procedente, ut res exigit. Et inde per ſputum ratione huc ſuperfluitatum expulſio, et ſic earum evacuatio. Hi rae eventus in cauſa, ſi ita eſt, ex hac ſolutione viceverſa phlegma ut alteratum evacuari, aſſignant interrogati hanc cauſam.

Nunc autem *deſcribenda* erit ex *linimenti* ex intentione noſtra conſilii *deſcriptio*, quo inunctis extremitatibus eſt omnium membrorum principalium corroborativum, nutrimentumque illis deſiderandis conſortativum, aut ante membrorum, quibus applicatur, vigoris tam, ſpiritus et animae delectationem, conſtantem operatum, ſed expellunt maxima, omnium membrorum ad expellendum noxium intenſivum, ſuperfluitatum peccantium eradicare et ſucceſſive, die noctuque, donec corpus reddatur mundum, vulta regione ſue plurimum eductum.

Rec. lardi pulchri non rancidi gladio minutim ſciſſi unc. viij gariofilorum, betonicae, āā drach. ß. cinamomi, nucis muſcatae, ſtoracis calamitae, āā drach. iß. aceti rum olei, croci, āā drach. ij. ſucci ſucrum paradiſi drach. iiij euſrabil ſcrup. iiij. aquae roſ. unc. vj. cerae albae minutim inciſae. ſed tempore aeſtivo, unc. ß. laventur lardo in aqua ſeſibilia duobus vicibus, ejiciatur diſtillando aquam, deinde laventur tribus vicibus cum aqua roſarum optima, eodem modo quo lotum fuit in aqua ſeſibilia, coninde illam aquam abjiciendo, poſtea gariofili et alia ſupra ſcripta bene pulveriſata cum lardo in aqua roſarum infundantur per diem naturalem, poſtremo in vaſe duplici balneae ut patet per balneum Mariae, obturato bene orificio vaſis uſque ad conſumtionem aquae roſarum per horam, dimo per petiam lini ſebruis colentur, et infrigidari permittantur. Deinde addatur ſibi de mercurio terreſtri quantum infra deſcribitur, in mortario ligneo dicto adeo, ut mixtura pars mercurii tangat quintam partem ſupraſcriptae unguenti

Praeparetur mercurius hoc modo. Rec. mercurii terreſtris unc. iij mercurii ſublimati drach. ij ſucci citrangulorum unc. ß. ſellis tauri, ſalvae ſicagi hominis q. ſ. ſublimetur aliqualiter mercurius cum ipſum... deinde ponatur mercurius ſublimatus in mortario, diligentiſſime cum contritione, addendo de ſucco citrangulorum ut dictum ſupra ſcriptum. Rec. lardi ex intentione noſtra praeparati unc. vi. mercurii terreſtris in mortario conſectus copioſi unc. iij miſce, et ſiat unguentum in mortario lapideo ſive ligneo per duas horas conterendo, ita, quod maxima pars vaſis ſimplicis contingat unguentum partem aliorum.

Forma vero unguenti mercurialis ſubſtantiae, tenentis medium inter molle et durum quod per me *tertium mercurii* denominatur cuius officium et operatio eſt membrum, cui applicatur, principaliter vigorare, et exaltare virtutes principaliter membri loci, et ſecundario membrorum, quibus illa membrum alligatur, ſimiliter digeſtivam et expulſivam pena animis. Quod unguentum adminiſtrandum erit hora prima, quae iſ inſerioris perveniet, extenſum ſuper panno uno ſpatium magnum lin, quod comprehendit notabilem de parte ſuae mediis viceretii, idipſa ſitu et mite, repleto ubere primo *lichenis*, *ſolutis* amplius in unguento, de quo infra, quod conſuetudinis erit, donec locus penetrationis ſuo ſolutione ſuerit. Cuius deſcriptio talis eſt. Rec. linimenti ſupra ſcripti unc. iij mercurii praeſcolus unc. ij cerae unc. iß. terebinthinae unc. ß. Alteratur linimentum ſupraſcriptum cum mercurio ſolicola in mortario ligneo cum piſtillo ſicut eodem modo quo ſupra, deinde, diſſolvatur adhuc cum et terebinthina in cacabo ad ignem lentum, et ab igne depoſitum ut quaſi infrigidatum detur linimentum mercurio ſupra ſcripto admixtum, aliud infundendo partem poſt partem.

Forma vero unguenti *mercurialis*, *quo lichenis et ſoliditas amplificantur*, cuius officium et operatio eſt circa a ſuis propriis ſuperficiebus ſanandum, et ſubſequenter non primaria ſui intentione, ſed ſecundario carnem generare. Recipe lardi ex intentione noſtra praeparati unc. vj mercurii terreſtris unc. iij. aluminis rochiae ſiſi drach. vj contritum thuris pulverizati drach. iß. miſce. Sint iſta conſumanda ſola de unguento ex cerotis, quae viceribus appropriata ſunt.

Et licet quam plurima dicta, *incidentaliter tamen*, *in de unguentis mercurialibus* dicta ſunt, verum id ita abſque ratione factum arbitrandum eſt, cum nonnulla ad prora inſipientes, aſſerentes curationem veram et antique conſequationem ſine doctorum *malignorum* ***oleorum unguentis mercurialibus nullatenus ſiere poſſe***, *nec ea unguenta in humano corpore conveniere adminiſtrari debere*. Quo de re ut praeſatio et alia clarius eluciditatur.

Quaerendum erit in primo, *utrum unguenta mercurialia pro curanda diſpoſitione hoc dicta et aliis in humano corpore adminiſtrari habeant?* Pro quo dicendum, quod ſic, tam GALENUS, AVICENNA, Meſue, utique talibus uſ ſuerint, ſoliſque communia medicorum eorum ſtatuta adsunt, et hoc laudibus poſſibus *pro curanda ſcabie*. Et ſi dicatur, quod in compoſitione unguentorum pro curanda ſcabie mercurius non ingreditur neque adminiſtratur in tanta *doſi quemadmodum adminiſtratur in unguentis pro curandis ulceribus praeſcripta*, in quibus doſis mercurii ſatis addita eſt. dicendum, quod ſicut non eſt proportio aequalis inter ſcabiem et hanc aegritudinem ulceroſam cum haec aegritudo ſit fortior et ſtricior, et unde modo, ſic non debet eſſe aequalis proportio mercurii in unguento quod adminiſtratur ad ſcabiem, et in unguento, quod adminiſtratur ad iſtam diſtam aegritudinem. *Vitrum quidem hoc forte aegritudo partibus ſua ulcere indiget adiutorio pro ſiccare*.

Quaeratur ſecundo, *unde eſt*, *quod unguenta mercurialia curant ſcabiem et praedictam aegritudinem*, *utrum illa poſſint conveniendo?* Dicendum, quod irritando ſua qualitate expulſionem membrorum principalium ſit talis accreatio. Iamque enim parte violta et tum me principalibus alligatae, nervus, arteriae et venae magnae mediantibus: ſicut dicitur de unguento *vulneraria* MESUE, quod expulſionem membrorum ſtimulando et irritando monent.

Quaeratur quarto, *utrum linimento iam dicta quaecunque aegritudo de ulceroſa curari poſſet*, cum

 per

per tot tot et tanta de ena vitiata et operatione diſſa fiat? Dicendum, quod ſic, dummodo virus ſit fortis, et aegritudo non recens, nec cum malis accidentibus in itaque tempore ſui processi complicata. Et hoc ideo, quia de facili infirmus in tempore inflammationis occideret, et in principio praeaſſumptum deficere poſſet, tanta et tot et tanta inflicta. Nonne unusquisque magis vult unam noctem laedente poteſt ſe delendere, quam e pluribus?

Quaeratur quinto, *utrum membra principalia ex tali lotione laeduntur?* Dicendum, quod non laeduntur lotione, quae non corrigi ac ad cuſtodiri poſſit, cum cauſa poſſit abſcondi et removeri, quia ſe tenere ab extrinſeco, nec non cum poſſint applicari per locus et extra principalia membra vigorantia et confortantia. Et adhuc nocere a ſuperficialitate non ceſſat cum deficit poſſet le neceſſarius, quo maxime in vigoratione principalium. Et bene dictum eſt omniſſa laeduntur, cum mercurii quidam ſatis ſe refracta et conſolare, ſi quis diligenter ſuo compoſitionem noſtram inſpexerit, vel dicitur de fracinia in electuario ſucci roſarum ecloquantido, helleboro, agarico, turbit et ex aliis.

Quaeratur ſexto, *utrum tale medicamen venenoſitate participet?* Dicendum, quod ſic, ... tamen.

Quaeratur ſeptimo, *unde eſt, quod ... abſoluta eſt aliquo tempore, et poſt per annum, de novo et ulcerationes incurrant?* Dicendum, quod non obſervato debito regimine in ... non naturalibus multiplicatisque ſuperfluitatibus ex ſupervenientibus ... cauſa ab extrinſeco, tales iterum in ulcerationes incurrant. Sicut accidit in aliis aegritudinibus particularibus, ut pleureſi, et variola, lepra, et febre. *Cognitum enim eſt experimento, talem morbum eſſe contagioſum.*

Quaeratur octavo, *unde eſt, quod in aliquibus caſibus curatio redditur mendoſa? Nam illa rursus videntur quaſi exſiccari, et in brevi tempore reſurgere.* Dicendum, quod contingit ex his videlicet, quod non facta fuerit evacuatio completa et ſufficiens, ſed incompleta et diminuta, quia durante ſeſſa ſuit al ... hoc quod forte infirmus expoſuit ſe frigido aeri in tempore curationis, unde materiae antecedentes, obturatis poris ſuis et conſtipatis non potuerunt exhalare et expirare. Quare delegatae ad locum debitum iterum cauſa recedunt.

Quaeratur nono, *utrum inungantur aliis medicaminibus, ſimilem qualitatem ſortitis, ita quod ex eorum appropinquatione ad membra laedant tales evacuationes?* Dicendum, quod ſic, non tamen a natura praeſidium medicamentis dumodo valde, ut ſufſumigia. Quaedam enim administratio uſitata cuipiam potuit. Et conſiſtit conſideratio propter ſiquidem ſubtilem ſubſtantiam ingredientium ſublimigii componentium, immediate ſuper principalia et ſua deferentia.

Quaeratur decimo, *utrum unguentis mercurialibus eo modo, quo dicitur, utendum ſit? Conſtitutum enim eſt, quod nullo modo talia unguenta ſuper principalibus apponenda ſint, et cum inungendo naturam membrorum principalium unctio talis non poſſit fieri, niſi curtive ipſius cadat ſuper principalia, igitur non eo modo utendum eſt.* Dicendum, quod ſi cadunt, ſuper membra principalia, remiſſe tamen cadunt, externis partibus inunctis, et ſic virtus eorum ad principalia remiſſe accedit.

Quaeratur undecimo, *utrum ſit evacuatio ex ... et nutrum, quemadmodum faciunt unguenta mercurialia, ut quam plures verbo uno oſtendere? Talis enim evacuatio fallax eſt et naturae amica, poſitiva vero certa et vera.* Dicendum, quod talis evacuatio non eſt experta, quare non eſt fallax, nec naturae inimica. Sic enim talis evacuatio a cauſa naturae potentiam ſe exercitam habentia, ut ſi ... et non medicinam. Si namque fieret abſque medicina, tunc reputanda et tunc evacuatio eſſet fallax et naturae inimica.

Quaeratur duodecimo, *utrum hujus aegritudinis alteratione, et maxime cum dolore capitis complicatae, regiminis ſeu differendo ſit curatio?* Dicendum, quod non. Nam, dolore inſtanti et vigilantibus, et aegritudo (ut compertum eſt) contagioſa exiſtente, totum corpus corrumpit, ubi per ſeu veniendo et eſt evacuationem ... ſuperflua ... morbi mala, humores evacuantur, materiale ſiccant adducunt et ſic totum corpus diſſolvant et conſervantur redditur.

Haec et quantula, et qualiacunque ſint, pro viribus nobis ingenioli, ut aliorum deſiderio ſatisfaciendorum ſtudioſorum, addimus. Quibus ſi haec haud ingrata fore cognoverimus, licet credimus pro laboribus viſſa, non ad majora, certis ſummetibus, accingemur.

XXXVI.

FRANCISCVS GVICCIARDINVS *h*).

Non pare dopo la narratione dell' altre cose indegno di memoria, che eſſendo in queſto tempo latato ad Italia, ove le calamita ſue haveſſero origine della paſſata de Franceſi, o almeno a loro ſuſſero attribuite, che allhora habbia principio quell' infermita, chi è chiamata dal Franceſi *il mal di Napoli*, ſu detta communemente da gl' Italiani *le bolle*, e *il mal Franceſe*, perche percuoteva in eſſi mentre erano a Napoli, et da loro nel ritornarſene in Francia, diſfuſa per tutta Italia: la quale infermita o del tutto nuova, o incognita inſino a queſta età nel noſtro Emiſpero, ſe non nelle ſue remotiſſime et ultime parti, ſu maſſimamente per molt' anni cotanto horribile, che ben merita di grandiſſima calamita notitia se ne faccia mentione: perche ſcoprendoſi o con bolle bruttiſſime, lequali ſpeſſo voleano diventare piaghe incurabili, o con dolori intenſiſſimi nelle giunture et i ... nervi per tutto il corpo, ne uſandoſi per i medici eſperti ... cura ſalutare appropriata, ma ſpeſſo diametralmente contrarii, et che molto le irritavano moltiplicavano, privò della vita molti huomini di ciaſcun ſeſſo et età, molti diventati d'aſpetto deformiſſimi reſtarono inutili et ſottopoſti a cruciati quaſi perpetui, anzi la maggiore parte di coloro che parevano ſi liberaſſero, ritornavano in breve ſpatio di tempo nella medeſima miſeria. Benche dopo il corſo di molti anni, o mitigata l' influſſo celeſte, che l' haveva prodotta così acerba, o eſſendoſi per la lunga ſperienza ſcoperti remedii opportuni a curarla, ſi è diventata molto meno maligna, eſſendoſi anco per ſe ſteſſa tramutata in più ſpetie diverſe dalla prima calamità, della quale certamente gli huomini della noſtra età ſi potreſſono giuſtamente querelare, ſe perveniſſe in eſſi ſenza colpa propria: perche e approvato per conſentimento di tutti quei c' hanno diligentemente oſſervato le proprietà di queſto male, che o non mai, o molto difficilmente perviene in alcuno, ſe non per *contagione del coito*. Ma è conveniente rimuover queſta ignominia dal nome Franceſe, perche ſi manifeſtò poi, *che tale infermità era ſtata trasportata di Spagna a Napoli*: ne propria di quella natione, ma condotta quivi da quelle Iſole, le quali (come in altro luogo più opportunamente ſi dirà) *cominciarono per la navigatione di Chriſtofano Colombo Genoveſe a manifeſtarſi quaſi in queſti anni medeſimi al noſtro Emiſpero*, nelleguale Iſole nondimeno queſto male ha prontiſſimo per benignità della Natura il remedio: perche beendo ſolamente del ſugo d'un legno nobiliſſimo per molte doti memorabili, che quivi naſce, facilmente ſe ne liberano.

XXXVII.

BERLERVS *i*).

Anno Domini MCCCCXCIII do zoch der franzöſiſch kunig *Carolus octavus* mit groſſem Heresfkraft in Neapels, vnd am erſten Tag des Monats Ienuarii ward die ſtadt Neapolis auffgeben. Anno 1495 vnd alſo in XIII. Tagen erobert er das

h) La Hiſtoria d' Italia di M. Franceſco Guicciardini — Auiſo ... — per Thomaſo Porcacchi — In Vinegia M. D. LXXXIII. 4. L. II. p. 49. b. Hiſtoriam perductt ... ab a. 1494. uſque ad a. 1532. ... Baſileae (1599.) ... legati ... ad Maximilianum Imp. Patavii, commoratus ... ad Leonem X. ... ſubinde ... ſtudios. Cl. Senior (Unterricht ... p. 479. T. 1 ...) anno a. 1545. ... reponendum putat.

i) Fuit ille ... Ruffachii Alſaticus ... Argentor. ... Chronicon. Idem obiit a. 1550. Vid. plura in Cl. Hayner. Geſchichtsforſcher T. VI. p. 257.

Digitized by Google

gotts land Neaples, vnd vertreibt den Neapolitanischen König Alphonsum mit samt seinem Sun Ferdinando. In solchem Heerzug vnd Lager erhub sych ein krankheit, die formals kein Mensch nye gesehen hett, genant die bösen Blattern, vnd dieweil sy yren Vrsprung empfangen hetten vnd genommen in dem Frantzösischen Volk, wurden sy die Frantzosen genennt. Solche angeerbte Krankheit brachten die Landsknecht nach diesem Krieg yn Teutschland, vnd kamet diese Krankheit anfänglich bei Menschen baden, dadurch vil Leut verdurben. Etlichen brachte es Löcher yn den Leyb, vnd Nesz vnd Beine hyn weg, vnd auch den Hals, dadurch etliche sprachlosen worden. Vnd von dieser Krankheit im Elsass, dardurch vil Menschen, erblich dieser Ding verwissen, befleckt wurden, vnd wurd durch die Weiber. Vnd was wunderlich Geschlecht dieser Blattern. Etliche wuchsen an den Menschen wie lange Zapffen, eins gleich lang in Form vnd Gestalt der Sauzentzen, die andern [illegible] gestalt vnd die bösen [illegible]. Sobald sy aus den Menschen entsprungen, so fielen yhnen Löcher in den Leyb. Doch zuletzt ward durch die genad Gottes ein Artzney funden, dardurch vil Menschen geholffen ward. — Mit dieser Krankheit vermehrte etliche Menschen, durch Verhenkung Gottes, hetten die Teufel gestraft den geduldigen Job.

XXXVIII.
LEO AFRICANVS a).

Si quis apud barbaros x) eo morbo infectus, qui gallicus vulgo dici solet, raro aut nunquam pristinae redditur sanitati, quin etiam tandem inde consequatur. Solet autem hic morbus quendam dolorem ac tumorem primum procreare, ac tandem in ulcera verti. Pauci admodum in eo Atlante, tota Numidia atque Libya hoc morbo est contagium. Quod si quisquam laesit, qui se eo infectum sentit, ad Numidiam ex ea Nigritarum regionem proficiscitur, cuius tanta est aeris temperies, ut optimus sanitati restitutus inde in patriam redeat. Quod quidem multis accidisse ipse meis vidi oculis, qui nullo adhibito neque pharmaco, neque medico, praeter aerem illum [illegible] sanitatem recuperarunt. Huius morbi ne nomen quidem ipsis Africanis ante ea tempora notum fuit, quam Hispaniarum rex FERDINANDVS Iudaeos omnes ex Hispania profligasset y). Qui ubi in Barbariam redissent, coeperunt miseri quidam ac sceleratissimi Aethiopes cum illorum mulieribus habere commercium, ac sic tandem velut per manus pestis haec per totam se sparsit regionem, ita, ut vix sit familia, quae ab hoc malo remanserit libera. Id autem sibi verissime atque indubitate persuaserunt, ex Hispania ad illos transmigrasse. Quamobrem et illi morbo ab Hispanis nomen hispanicum, [illegible] imposuerunt. Tunisii vero, quemadmodum et per totam Italiam, morbus gallicus dicitur. Idem nomen illi in Aegypto atque Syria adscribitur, unde male imprecantes proverbium

Te morbus male perdat gallicus.

Morbo vero gallico z) nullas existimo regiones tanto affectas incommodo, et nusquam nec hominem ex infectione hac duxit conspiciam. —

a) IOANNIS LEONIS Africani De totius Africae Descriptione Lib. IX. recens in latinum sermonem conversi Io. Floriano interprete. Tiguri, per ANDR. GESNERUM MDLIX. 8. Locum hunc primus memoravit Freind Hist. Med. p. 400. Fuit vero natus Granatensis, Christianus factus; Mahumedanus circa a. 1532 claruit.

x) L. I. 30. p. 58.

y) Vide scriptorem GE. PEN[illegible] Hist. Rer. Germ. et Saxon. ad a. 1491.

z) L. VIII. 4. p. 450.

e) Hist. Venet. L. III p. 115. Oper. T. I ed. Basil. 1556. Fuit [illegible] X. F. M. [illegible] 1531 hinc ergo infra [illegible] de morbo gallico [illegible]. Ad [illegible] Della Historia Vinitiana di M. Pietro Bembo Card. volgarmente scritta Libri XII per [illegible]. In Venetia per [illegible] MDLXX. 4. L. III p. 11 [illegible] a Venetiis [illegible] p. 112.

b) Hist. Sui Tempor. L. IIII p. 71. T. I Lutet. 1558. Quem et ipsa [illegible] hunc [illegible] in medicina [illegible] [illegible] celeberrimus [illegible] et philologus [illegible] hinc non [illegible] transferendum.

f) Opera domini Ioannis de Vigo in chirurgia. Additur chirurgia Mariani Sancti Barolitani [illegible] de vigo discipuli. — [illegible] Lugd. [illegible] [illegible] 1521. 4. [illegible] Lugd. ap. Antonium Vincentium 1542. 8. [illegible] (Bib. Ienens.)

Aphrodisiac.

XXXVIIII.
PETRVS BEMBVS e).

Itaque in urbe adventorum contagione insolitumque saeculis morbum pervenisse multi contraxere, qui est gallicus appellatus, quo, generali hoc nomine omnes transalpinos, corpus dolentibus exhibebant. Deinde pustulis [illegible] [illegible] quae producebant cum in membris [illegible] [illegible], tum [illegible] in capite faciem, ac saepe tumores et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] etiam foedissime exemplum [illegible]. Itaque multis diu vexatis membrorum prope omnium doloribus, deformatique tuberculis et ulceribus, ut vix agnoscerentur, nullum hoc tremebile [illegible] neque, quorum [illegible] pestilentia indigeret nova, [illegible] [illegible]. Quamobrem annos complures omnibus in rei publicae municipiis et finibus licenter pervagatus, magnam hominum numerum absumsit, foeditate multo maximam.

XXXX.
PAVLLVS IOVIVS b)

Sed eo primum Gallorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quorum post exitum quartum etiam [illegible] priorum saeculi [illegible] orbis in parte et ei hercle perditissimum, qui, [illegible] imperante, [illegible] nomine vehementer [illegible] gallicum est. In [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contagione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Veneris maxime [illegible] et multo accessu [illegible] tur. A pudendis [illegible] primo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] serpigine [illegible] [illegible] [illegible]. Inde cetera membra, atque ipsa [illegible], [illegible] [illegible] pustulis foedabantur. Insequebantur [illegible] cruciatus, singulis [illegible] [illegible] intolerabiles, externis partes ac [illegible] corpore [illegible]. Neque medio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quisque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Aliqui tamen ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] vestigia [illegible]. Alii laborioso exercitio [illegible] [illegible] et parca [illegible] victus ratione, cum sudare [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] certiora [illegible] [illegible]. [illegible], qui crederent id malum ab novo orbe, ad occidentem reperto, initium duxisse, et ab Indiae sub id tempus [illegible] Hispaniae [illegible], in Italiam [illegible] regiones vario eorum errore delatum sub id tempus, quo Caroli [illegible] Italiam [illegible]. Sed ubi et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], et verbum nomen imposuerit. Consensu certe [illegible] gentium gallici cognomen tulit, [illegible], ut ea [illegible] [illegible] et vehementia, quae [illegible] [illegible] [illegible] Italiae [illegible] [illegible], et hoc quoque pestilenti vulnere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] monumentum reliquisse videantur.

XXXXI.
IOANNES DE VIGO f).
De apostemate virgae g)

Veniunt apostemata virgae e materia calida generari solent. Quare in curatione [illegible] propter con-

Natus erat Genuae [illegible] 1503 in Romanam [illegible] ad chirurgiam [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] chirurgus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1512 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] IULII II. [illegible] [illegible] 1503, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1513. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] Iulius. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] D. Petro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] D. Petrus [illegible] [illegible] [illegible] f. L. [illegible] pag. [illegible] Nuper [illegible] 1503 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] p. 23. [illegible]. — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

g) L. II. Tract. V. [illegible] Fol. 47 b

corruptum ſuarum materierum ad locum et ſudorem venenorum calidarum et loci a unque exercitum ad ſeſſionem materiarum cum maxima facilitate penetrabunt. Igitur cancroſis vulneribus obſervatis, in principio vel ſimum eſt, totum vulnus ſi sit ad humum cui cum ſuo vitello cum oleo roſaceo et parum ſucci plantaginis paululumque laſtucae: ſuper poſt ea ponendo defenſivum ſolum lenſorum. Rec. Olei roſati ℥j Cerae albae ʒvj Boli armeni ℥ſ. Miſce. Si vero in viam materia venenoſa duabus vel tribus eo s at vitelli medebitur ſere vita cura tunc ſic mutatur. Rec. butyrum malvarum et violarum in aqua decoctarum aa ℥iij. Deinde expreſſa pistentur, et in decoctione cum farina ordeacea fiat emplaſtrum ſolidum, addendo olei violati, butyri aa ℥ij Vitelli duo ova ... et cum praediĉto pistatura miſce vitere, quia maturat cum ſedatione doloris. Deinde, apoſtemate maturato, ſecundum longitudinem virgae incidas apoſtema in loco maturiori. Deinde in vero cetera ut ſuppleatur eſt capite de cura phlegmonis. Quare illi te recurre. Si vero apoſtema frigidum fuerit, prout dictum eſt capite de apoſtemate frigido, pro eius maturatione procedatur. Si itaque modo facta incisione pro dicto apoſtemate mundificatione incarnatione et cicatrizatione, ad praedictum capitulum recurſum habeas.

De puſtula carbunculoſa, quae enim ſolet inter pellem et praeputium virgae h).

Iſta *puſtula* pro maiori parte *conſiſtit in hominibus coitum habentibus cum muliere foeda*, habente vulvam ulceratam *vitio putridi vel maligno*, vel quia fuerit mulier menſtruata. Pro cuius curatione cum multis pluries iam dictis anmenſibus obſervatis, nulla melior cautio eſt, quam protinus locum puſtulatum candenti ferro decoquere cauterio olivali vel locum eius fortificare ſcarificatione profunda in medio eſt ... una tamen ſcarificat ... quo viscum ... efficiatur. Deinde in praediĉto ſecundo ponatur vero ex trociſco de minio vel unguento aegyptiacum deſcriptione noſtra cum addi cinere arſenici in forma dura confecti, quia iſta duo auxilia praediĉtam puſtulam mirabiliter interficiunt. Cuius ſignum eſt, quod alius malignitate ſuccedit. In reſidua puſtulae circulum cauſari videtur. Deinde pro remotione eius autem, ut cetera adusta vicum, curatur. Verum tamen non praetermittimus quod albumen ovi conquaſſatum cum oleo roſato et ſucco plantaginis vel ſolani in parva quantitate, et cum eo totam virgam liniendo praeſentiorum remedium eſt. Defenſivum eſt poſitum in antecedenti capitulo ſupra puſtulae addito parva u deſiſſa aceto et aqua roſata in defenſione materierum ad locum vulneratum applicetur. Et quia ſolent, ut plerumque videmus, ad hanc *puſtulam ſequi* duo accidentia valde periculoſa et medicinae contraria, ſcilicet *fluxus ſanguinis validus corruptioque ligamenti virgae*, ita quod totus *corruptio* ambulando transitum *facit uſque ad pellem*, adeo, quod multotiens pro eius remotione in hac cura eoſtus fuit *incidere virgam* inciſione longitudinali uſque ad praeeminentem locum et deinde abſorbi contrario praediĉtum ſignaculum putridum amputari, et iſto modo, deo dante ſemper de humorem cuius ſanguinem et voluntatem curatum fuit. Similique modo etiam pro curatione ſanguinis praediĉti quando per multa ingenia habendo capitulo *de cura fluxus ſanguinis* ipſum abſtringere non poteris, neceſſarium erit pellem incidere uſque ad locum emiſſionis ſanguinis. Et licet operatio iſta pro lenitate introducenda ſit ſatis decrepita in homine et difficilis, tamen, ut habetur a GALENO *IX et X Therapeutice*, aegritudo quae non habet praeter unum viam ad ſalutem, licet difficile atque ardua ſit, cuilibet aegrotanti, velit nolitque, opus, quod per illam tranſeat, et etiam in nonnullis caſibus. Quo ſcilicet condecenti medela ſuper vena poſita procedendum eſt. Verum ſi praediĉta emorragia ſanguinis fuerit cauſata ab aliqua putrefactione, tunc incarnatio non conveniret, immo neceſſarium eſt, locum putridum mundificare, aut cum unguento aegyptiaco deſcriptione noſtra aut igne, aut pulvere auri cum aliis remediis. Et ſi non fuerit ſufficiens pro eius mundificatione, arſenicum de minio in parva quantitate poſitum maxime generoſitatem habet in illo caſu. Verum ſi praediĉta emorroſagia videtur cauſari, non quia locus putridus et immundus ſit, ſed quia fons ... nomen eius ...; puſtulae medela condecenti applicatione et ſtriĉtura propter locum ineptum applicatione poteſt tunc illo, quod iſto modo incarnatio ſummopere conveniret, quorum exempli gratia talis poteſt eſſe ordinatio. Rec. Aloes epatici, thuris, ſarcocolle ana ʒj. Terrae ſigillatae boli armeni lapidis ... ʒj. Mirrhae ʒj. Pili leporis minutiſſime inciſi ʒſ. Farinae volatilis farinae ſiliginis, farinae lentium, farinae ordei ana ʒj. Miſce et deſuper pulverizetur, et cum albumine ovi conquaſſato cum ſufficienti quantitate humectetur pulvis liniendo cum eo ſilum deſuper ſuperponatur. Sanguine ſuppreſſo ſive reſtricto, locus totum puſtulatum cum ... mundificativo de apio cuius ſit talis deſcriptio. Rec. Terebinth. claræ ʒj. Mellis roſati colati, ſyrupi roſati u ... aa ʒſ. Succi apii, ſucci plantaginis aa ʒj. Bulliant ſimul parum, deinde addantur farinae ordei bene cribellatae ʒvj, et iterum ſimul coleſ ſaccocoll. ʒj. Croci ℈j. Facta mundificatione ſed pro eius incarnatione ſi in praediĉto tunc ſicut in addantur thuris ʒj. Aloes ʒj. Myrrhae ℈j, erit ſufficiens medela. Pro eius denique cicatrizatione cum ſufficienti pulvere procedendum eſt. Rec. Lithargiri auri et argenti ana ʒj. Tuciae ʒſ. Boli armeni, terrae ſigillatae ana ʒiiß. Mirabolani citrini, ... ſtercoris rochae combuſti ana ℈j. Miſce et utere, quia pro hac intentione mirabilis eſt operatione.

Solet inſuper ultra praediĉta duo ſigna ad hanc puſtulam magna ſequi *inflammatio inter caput virgae et inter pellem, ex tertio quod in circuitu puſtulae materiae retinetur venenoſe, quae venenoſitate ſua pellem tangendo ipſum corrumpit et penetrat uſque ad partem interiorem, ita, quod tunc tingat extra ſignum praediĉtum* ſatis valde. Quare in eius curatione neceſſarium eſt totam pellem circulariter amputare. Aliud ſi in ea remanent carnis ſanguinem, candenti ferro ipſam decoquere utiliſſimum erit, aut loco eius unguento aegyptiaco illinire. Reliquum vero inſiſtendo pelli digeſtivo de vitellis ovorum cum oleo roſato aut therebenthina procedendum eſt. Deinde mundificatione loci et ceteris aliis intentionibus, prout dictum fuit ſuperius, procedendum eſt.

De exſcoriatione et caroſis, qui ſolent currere ſuccedere inter pellem et praeputium virgae k).

Diſpoſitiones iſtae pro maiori parte et propter coitum calidae mulieris et maxime menſtruatae, ut ſuperius dictum fuit, *ſolent accidere*. Quamobrem pro earum curatione paucioribus verbis pertranſeam. In primis loca per tres vel quatuor dies procedant cum iſto linimento. Rec. Olei roſarum ℥j. Succi plantaginis ʒvj. Lithargiri auri et argenti aa ʒv. Tuciae ʒiij. Ceruſae ʒij. Plumbi uſti ʒj. De omnibus ſecundum artem fiat linimentum in mortario plumbi, cum quo locus liniatur. Verum ſi caroli via iſta ſanari non poſſint, tunc mundificentur cum pulvere noſtro corrosivo vel aliis remediis, aut unguento aegyptiaco. Deinde cum praediĉto unguento procedatur, aut cum unguento de minio ſive gummis. Et locum ſemper lavando cum infra ſcripta aqua. Rec. Aquae plantaginis, aquae roſatae aa ℥iij. Sief albi ſine opio ʒij. Miſce, et fiat collirium, et utere, quia eſt mirabile. Linimentum etiam confeĉtum in antecedenti capitulo *de albumine* ovi cum oleo roſato et ſucco plantaginis remedium eſt ſuper totam virgam cum petia adminiſtratum.

De Saphati m).

Saphati eſt *de genere* ſcabiei *et parvarum puſtularum, uſitata ſuper frontem, collo et facie et praeſertim circa naſum* cum *multitudine puſtularum* faciens eminentiam parvam et carnoſam. In ſummitate tamen eſt cum aliqua aſperitate et cruſta ad modum ſquamae piſcis. Et haec n) puſtula ſaepiſſime manifeſtatur in lepra. Ideo dicunt *doctores* ipſam eſſe principium ad lepram. *Et etiam in morbo gallico puſtula iſta frequentiſſime manifeſtatur*. Unde cauſa iſtius paſſionis ſemper ſunt humores groſſi cum aduſtione et corporis plenitudine.

Cura

h) Ib. c. 9.
i) Alii ed. leg. ſerinae vis. ſerinae ſal.
k) Ib. c. 9. fol. 48. a.

l) Alii ed. leg. ſur
m) Ib. L. III Tract. I. c. 6 fol. 50. a.
n) Alii ed. hoc.

Digitized by Google

Cum ulcerum genitalium duplex ſit origo, vide- licet universalis et particularis. Ut utrisque ſatisfiat, per purgationem universalem corporis, prout dictum ſuit [illegible] remediis ad hanc rem ſpectantibus ſeu in ſequenti capite. Applicationem inſuper ſingulorum remediorum [illegible] ut ſub curatione iſtius loci particularis praecipimus. Hoc tamen ſolum quoque addendum, ut hac ſpecie communicentur, abſtinendum. Purgatio ſimiliter infra ſcripta iſti morbo valde peculiaris est. Rec. Pulpoſi quercini ʒß. Folliculorum ſennae, epithimi ana ℈j. Confectionis Hamech ʒß. Diacatholicon ʒiij. Antimonii ℈j. Syrupi [illegible] ʒiß. Miſce, et capiat patiens [illegible] hanc vel [illegible], quia eſt utilis ad [illegible] materiam peccantem, ſcilicet phlegma et melancholiam adustam, purgando. Regimen autem particulare complectitur [illegible] localium. Igitur facta universali purgatione inunctio puſtulis ſubinde infra ſcripto. Rec. Olei laurini ℥j. Unguenti [illegible] ℥j. [illegible] vel Auripigmenti, aluminis rochae [illegible] calcis [illegible] ana ʒiß. Argenti vivi ʒiiß. Olei roſarum, [illegible]. Coque ſimul, quantum ſufficit, et fiat linimentum. Quod linimentum etiam quamque puſtulas mirabiliter deſiccat, praeſertim ſcabioſas. Item ad eandem intentionem valet aqua infra ſcripta. Rec. Sublimati ʒj. Salis gemmae, ſalis armoniaci, aluminis zuccarini ana ʒiß. Aquae roſarum, aquae plantaginis ana ℥iij. Lexivii [illegible] ℥iij. Bulliant omnia ſimul uſque ad conſumtionem tertiae partis, addendo in fine ſaccari [illegible] bullitionem, et utatur cum bombace ſuper puſtulis. Item Rec. Aluminis duorum [illegible], aquae roſarum ℥iij. Sublimati ʒß. Miſce diutius cum ſpatula [illegible].

Et notandum, quod ea, quae in c. *de tinea et alopicia*, et *gutta roſacea* dicuntur ſuis curationibus adhiberi poſſunt. Item ſi per has curationes [illegible] vel [illegible] ad debitum [illegible] recurre. Si [illegible] [illegible] reperiuntur utilia pro iſto morbo in c. *de cura morbi gallici*. —

Sirupus de fumoterrae γ) eſt ſatis digeſtivus ad utramque materiam groſſam, ſalſam, aduſtam et corruptam: Et propterea ſanat ad ſcabiem, melancholicam [illegible] impetiginem phlegmaticam, lepram, cancrum, herpetem, et *adverſus morbum gallicum eſt medicina magna*, prout in tractatu *de curatione morbi gallici* dictum eſt.

Sirupus de epithimo valet *adverſus morbum gallicum*, lepram, cancrum, malum mortuum. —

Pilulae contra morbum gallicum δ) ſupremae operationis deſcribuntur noſtro [illegible] in corporibus robuſtis, tempore [illegible] morbo exiſtente conſirmato, ut [illegible] [illegible] eſt phlegma ſalſum, cholerum aduſtum humoremque ventoſos a *medullis et locis remotis purgant*. Ideo etiam [illegible] mirabiliter curant, et *omnibus cutis infectionibus et iterum doloribus* optime medentur, quae a talis eſt ordinatio. Rec. Mirobalanorum [illegible] ana ʒiij. [illegible] ſeminum [illegible], maſticis, diagridii ana ʒiß. Nigellae, origani, cinīum ana ʒiij. Rhabarbari ℥j. Spicae, aſſafoetidi, cornu cervi uſti, ſalis gemmae ana ʒß. Capillorum veneris, folliculorum ſennae, polypodii, gallitrici [illegible], ſcolopendriae, epitimi ana ʒiß. Coloquintidos, [illegible], polypodii quercini ana ʒv. Tidarum [illegible] ʒiij. Agarici trociſcati [illegible] ana ʒv. Specierum [illegible] de [illegible] diarrhodon Abbatis ana ʒiß. Cum ſucco [illegible] roſato fiat puſta pilularum, et doſis eius eſt ʒj.

Auxilia particularia ε), quae faciunt adverſus ſalsam ſeu *ſepoaniam capitis*, tum *a morbo gallico* [illegible] *cum corruptione oſſa*, quam [illegible] [illegible] — [illegible] regimen [illegible] in purgatione materiei antecedentis conſiſtunt [illegible]. Pro regimine [illegible] [illegible] pro [illegible] et [illegible]. Cibatio debent eſſe declinantia ad calidum ut ſiccum tum ratione materiae, quam ratione membri [illegible]. — Pro purgatione vero materiae antecedentis in iſto morbo pilulae de [illegible] cum agarico ſufficere videntur. —

De ulcere virulento, corroſivo et ſiſtuloſo, eminentibus in interiori et exteriori parte naſi ζ)

Quamvis a morbo gallico confirmato frequentiſſime naſus ulcerari ſolet, praeſertim ulceratione ſiſtuloſa et corroſiva, [illegible] ipſa ulceratione plurimum deformatur. Quod non ſine maximo animi aegritudine [illegible] efficitur. Igitur [illegible] [illegible] maxima cum diligentia [illegible] huius imperioſi morbi [illegible] ſubvenire debet. Quamobrem pro tanto ad actum practicum accedendo dico: quod, [illegible] differre [illegible] cum pulvere noſtro [illegible] ab omni carne [illegible], et ſi dixerim, [illegible] nulla magis probata medicina [illegible], quam curationem verum morbi gallici [illegible]. De cura [illegible] ſufficienter meminit capitulo [illegible] quinto *Copoſae* [illegible] et cap. [illegible] de *additionibus* huius Compendioſae de hac materia [illegible] ſcimus. Quare illuc recurſum habens [illegible]. Verum ſi iſta ulcera ex altera cauſa, quam ex morbo gallico [illegible] contingat, tunc eorum curatio ſi virulenta et corroſiva fuerint, per [illegible] [illegible] erit. —

De auxiliis aegritudinum virgae η).

Et primo ad *calefactionem virgae et inflationem* ipſius valent albumina et [illegible] ovorum conquaſſata cum oleo roſato et ſucco plantaginis vel lactucae. Valet etiam unguentum populeon in mortario plumbi deductum. Fabae ſimiliter decoctae cum [illegible] et [illegible] in brodio carnis vel aqua dulci cum oleo roſato et vitellis ovorum inflationem virgae reſolvit. Pulvis [illegible] ad *interficiendum aurelae virgae* vel loco alio: unguentum [illegible] praeſentaneum remedium eſt. Unguentum aegyptiacum [illegible] [illegible] cum [illegible] virgae [illegible]. Aqua [illegible], ut [illegible], [illegible], quae [illegible] inter pellem et caput virgae, potenter deſiccat, cuius haec eſt ordinatio. Rec. Aquae plantaginis ℔iij. Aquae roſarum, [illegible] ana ℥ij. Aluminis rochae ℥j. Sirupi roſati ℥j. Floris aeris ℥j. Bulliant omnia ſimul, praeter florem aeris, [illegible], deinde ponatur flos aeris, quando aufertur ab igne. Unguentum quoque aegyptiacum diſſolutum cum aqua plantaginis et cum [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] magna eſt medicina. Et quia propter [illegible] [illegible] loci contingit ſaepenumero caput virgae [illegible] pellem [illegible], [illegible] in tali caſu [illegible] [illegible] eſt, quam [illegible] pellem virgae ferro [illegible], et [illegible] [illegible]. Locus poſtmodum [illegible] ſicut cetera aduſta ulcera in [illegible] eſt. Ulterius ſi intra praeputium virgae et pellem puſtulam [illegible] contingant, tunc [illegible] [illegible] [illegible] eſt. [illegible] auxilia ad [illegible] puſtulam praedictam, [illegible] [illegible] virgae corrumpere valeat, eſt [illegible] ignis vel applicatio unguenti aegyptiaci [illegible], vel loco eius [illegible] [illegible] [illegible] potest. Similiter in virga calefactionem et excoriationem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], per quarum remotionem ſaepe [illegible] aqua roſata et plantaginis optimum praeſidium eſt. Unguentum quoque refrigerativum de tutia habetur c. *de additionibus* ſanat unamquamque virgae excoriationem et calefactionem. Aqua plantaginis cum modico aluminis [illegible] virgae potenter deſiccat. Et ſi pro mundificatione ulcerum virgae [illegible] mundificatio neceſſaria [illegible], aqua plantaginis diſſoluta cum modico pulveris [illegible] et parum ſirupi roſati, [illegible] mundificatione etiam cum parvo dolore, egregia eſt medicina. *Pro ulcere autem et excoriatione*, quae [illegible] [illegible] frequenter [illegible], [illegible] cum aliis aquis et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ad quod recurre, neceſſitate urgente. Verum ſaepe hoc notandum eſt, quod ſi ulceratio praefatae virgae [illegible] [illegible] et cum carne mala affuerit, tunc [illegible] [illegible] [illegible] cum pulvere [illegible] diſſoluto cum aqua [illegible] et parum mellis roſati, et deinde cum ſiringa in virga [illegible] procedendum eſt, quae in iſto caſu ultimo eſt medicina. Deponit enim carnem malam cum exiguo dolore. De-

α) Alio ut ſcripſi cito.

γ) Ib. L. VIII. Antidot. c. 26. fol. 152 a. Idem etiam infra c. [illegible] de pilulis [illegible].

δ) Ib. L. VIII. Antidot. c. 30. fol. 153 b.

ε) Ib. Tractat. P. II, II, IV fol. 22 a.

ζ) Ib. c. C. fol. 23. b.

η) Ib. L. IV. In Antid. Fol. 16. a.

inde conſecutis manifeſtatione loci cum aliis miſtoribus lenientibus inpariis praecipuis procedatur. Aceto lac nempe, quod multis ſunt pro maturatione apoſtematum ingeniatis, ſi contigerit tangere apoſtemata, in cauſa ergo modi pro hac intentione vtiliter a medico adminiſtratur.

Aqua *x*) *ad mortificandum carbunculum et ad removendam corruptam ſiue tumorem additum morbi gallici.* Rec. Salis gemmae, vitrioli romani aa ℥j. Sublimati arſenici ana ʒj. Floris aeris ʒv. Bulliant omnia ſimul, praeter florem aeris, cum aqua vel ſtillatitia herbarum ad duas medio aquae roſatae aliqua ad conſumptionem medietatis, deinde colentur ab igne, et ponatur flos aeris, et vtere pro intentione iam dicta ex magno ſecreto.

Mundificatiuum carbunculi ex inventione noſtra ſic fit. Rec. Mellis roſati ℥ij. Saponis ℥j. Terebenthinae lib. V. Succi apii, ſucci abſinthii, ſucci ſcabioſae aa ℥vj. Farinae ordei, ſirupo tritici aa ℥vj. Bulliant omnia ſimul vſque ad ſpiſſitudinem, addendo in fine coctionis croci ℈j. Sarcocolle ʒij.

Vnguentum ad mortificandum carbunculum ex inventione noſtra, et valet aduerſus cancrenam et aſchatheſtiſa. Rec. Mellis ℥ij. Aluminis roche ℥iiß. Salis gemmae ʒij. Sublimati ʒß. Succi ſcabioſae ʒvj. Floris aeris ʒiiij. Aceti roſati ℥iiß. Bulliant omnia ſimul baculo agitando vſque ad ſpiſſitudinem ſolidam, et vtere. Supererium quoque et modicus de nitro ſuperius annotato ad hanc intentionem ſemper valet.

Decoctio *y*) peculiaris *aduerſus dolores morbi gallici.* Rec. Radicum enulae, radicum aſarae aa ℥iij. Succi acetoſae, capillorum veneris, cuſcutae, poligalae, gallitrici, polipodii, matricariae aa M. j. Radicum foeniculi, radicum apii aa ℥ij. Radicum eleteria ℥iij. Foliculorum ſenae ʒß. Pulpae quercini liquiritiae aa ʒi. Croci gr. iij. Agarici trociſcati ʒiß. Bulliant omnes ſimul cum lib. x aquae pluvialis et lib. i. vini albi optimi et lib. iß. zuccheri vſque ad conſumptionem duarum partium ex tribus, et in vitreo ſumatur clauſo vaſe, et ponatur paſſata ad ſudandum penitus optime coopertus.

Ceratum aduerſus morbum gallicum nobiliſſimum operatione quod ſic fit. Rec. Pinguedinis porcinae, olei roſati ana ℥ij. Pinguedinis caſtrati ʒiß. Caroſini, ſimiliter vini ana ℥ß. Terebenthinae clarae ʒß. Bulliant lento igne, baculo agitando per duas horas, deinde cum cera alba ſiat ceratum ſatis ſolidum, Quo facto, auferatur ab igne, et diſcoque cum baculo donec tepidum fuerit, tunc addatur argenti viui extincti ſecundum artem ℥ij. Storacis liquidae ʒvj et iterum ducantur cum eo ad invicem, donec argentum viuum ſit bene incorporatum.

Purgatio, quae mirabiliter valet *ad auferendos dolores morbi gallici,* ſumet decoctione ſupra ſcripta xij, diebus continuis in aurora. Rec. Diacatholiconis, caſiae ana ℥ß. Electuarii Indi maioris ʒij. Triferae perſicae ʒiß. Cum decoctione communi ſiat potio breuis, addendo ſirupi violati ℥j. Miſce. Et nota, quod praedictus *morbus gallicus,* vt in Cyrurgia noſtra diximus, *eſt contagioſus. Et Ypocrates arripitur et coitu,* tamen *iſta contagio non intenditur, niſi in principio morbi,* videlicet dum *morbus ipſe in forma ſcabiei.* Quando vero eſt antiquatus, videlicet *cum doloribus et tuberoſitatibus chronicis et vlceribus ſerpenoſis et corroſiuis, tunc morbus non eſt amplius contagioſus, et experientia nobis ſaepenumero demonſtrauit.*

Purgatio ſingularis contra morbum gallicum in principio digeſta prius materia cum ſirupo de fumo terrae minori, et de ſucco endiuiae et capparum ſumitorum, lupulorum, endiuiae, quae ſic ordinatur.

Et eſt pro pauperibus. Rec. Diacatholiconis, caſiae ana ℥ß. Electuarii roſati Meſuae ʒij. Confectionis Amech ʒj. Rhabarbari electi ʒß. Cum decoctione communi ſiat potio breuis, addendo ſirupi violati ℥j. Vel ſic ſiat ſic. Rec. Diacatholiconis ʒvj. Electuarii de pſilio, trifera perſicae, diaprunis ana ʒij. Confectionis Amech ʒß. Cum decoctione communi ſiat potio breuis, addendo ſirupi violati ℥j.

Linimentum *aduerſus ſormicam morbi gallici vlceratam, quod potenter teruit et colli et iuſtis cum veris ſuperfluo ad iuſtas meoi teſis, quae in ſiunt fronte et collo frequentiſſima in principio morbi gallici vero ſolent,* diſcurre et valet. Rec. Succi lactucae, ſucci plantaginis ana ℥ß. Vnguenti gal ℥j. Albuminis duorum ouorum. Sublimati mercurii vitiata calcinatione ʒj. Conquaſſetis ad tinturam album vltimum cum oleis ac ſucco herborum, ponantur reliqua, et in mortario plumbi ſiat linimentum.

Item ad eandem intentionem valet iſta ſirupa aqua. Rec. Aluminis rochae, ſalis gemmae ana ʒiij. Sublimati ʒj. Salis armoniaci ʒij. Lixiuii barbitonſoris lib. j. Aquae roſatae ℥ij. Bulliant omnia vſque ad conſummationem tertiae partis, et ſi vis eius exſiccationem vigorare, et iplam colorare in viridem colorem, adde floris aeris parum, quum auferetur ab igne. Idem facit ſuccus herbae, quae vocatur chirocopium ſiue veruiana, ſeu ſerapion, et de iſta herba in libro VII. Cyrurgiae noſtrae ſufficienter diſſeruimus in littera S. V.

Vnguentum *z*) refrigeratiuum de lithargirio in mortario plumbi confectum, quod valet *aduerſus pruritum et calefactionem virgae et vicinorum membrorum,* quod ſic ordinatur. Rec. Olei roſati odoriferi ℥iiij. Vnguenti Gal vnguenti albi, camphorati, vnguenti populeonis ana ʒß. Succi plantaginis, ſucci ſolani aa ℥vj. Lithargirii auri et argenti aa ʒij. Miſce, et in mortario plumbi ſiat linimentum, videlicet poſitis mineralibus, modo ponatur gutta vna de oleis et modo altera gutta de ſuccis herbarum, et ſic procedatur ſemper piſtello, agitando, donec praedicta olea et ſucci intrauerint praedictam compoſitionem. Vltimo loco ponatur vnguentum praedictum parum iterum piſtello ſimul agitando.

XXXXII.

SYMPHORIANVS CHAMPERIVS *a*) S. CAMPEGIVS.

De lichen ſeu mentagra, ſiue pudendagra, quam noſtri Neapolitanum morbum vocant, Itali vero Gallicum.

Lichen graece dicitur, quae latine mentagra dicitur, vt habet Plinivs lib. XXVI. cap. I. Verba eius ſunt: *Senſit et facies hominum nouos omnique aeuo priore incognitos non Italiae modo, verum etiam vniuerſae prope Europae morbos. Grauiſſimus ex his lichenas graeco nomine, latine,* quoniam *a mento ſere incipiebat,* ioculari primum *laſciuia,* vt *eſt procax natura multorum in alienis miſeriis, mox et vſurpato vocabulo, mentagram.* Tu ita dicas lichena, vel alii ſciunt, quod hunc malum lichenes dicunt. Celsvs *papulam* nominat, Galenvs in libro qui *Diffinitiones medicinales* inſcribitur, lichen ita definit, *Lichen eſt aſperitas cutis cum magno pruritu.*

Hunc morbum nonnulli ita deſcribunt. *Morbus Neapolitanus ſeu lichen eſt puſtulae* ex varia humorum corruptione generatae, propter malam aeris in calore atque humiditate praeſertim intemperiem, *pudenda primum, deinde reliquum corpus cum magno plerumque dolore occupantes.* Eſt enim morbi genus grauiſſimum.

x) Ib. fol. 31 a.
y) Ib. L. V fol. 39 a.
z) Ib. Fol. 33 b.
a) Ib. fol. 31 b.
a) *Profeſſus noua in medicina. Aggregatore lugdunenſe domini Symphoriani champerii de omnibus morborum generibus ac curandorum generum Iatromenon tradito generum et curationum ſolerum. Aureus liber, quod. Id in eo codem aggregatoris liber de omnibus generibus febrium.* L. I. et a. et f. Lib. II. c. 13, fol. 32. a. Aliis conomine etc. Lugd. ap Ion. Marion 1517. 4. et Baſil. ap. Henric. Petri 1547. 4. Oriundus fuit a. 1472. loco quodam Lugdunenſi S. Symphorian le Chateau, hinc dictus *Aggregator Lugdunenſis.* Inter primos medicos ſuſtuli Thiel a. 1515. collegii medici Lugdunenſis et collegi S. Trinitatis fundator. Dux Lotharingiae Antonii, ... eo hoc in ſedecim annis corpus ob corpus archiatrum S. Georgii equum polygraphus, homo ſtudiis et ... quod ... noſti ... ſtudiis ſuebat Campegio et archiatrorum comes ſuo ſuperque prodidit) moritur Lugduni a 1539 ſiue deſunctus. De quo vide ... Carrere biblioth. ... pag. 88. et eiusd. de la Medicine, ... T. II. ... Dictionnaire hiſt. de la Medicine T. I. p. 589. Refutat hunc particulam potius propter ſuam morbi deſcriptionem, potius ſibi nouiſſimum ambiguitatem, quam connexi, potius ab aliis, non inconſiderate abſtulit.

Digitized by Google

eſſe non. *Occupat plerumque totum vultum, oculis tantum exceptis, et in collo pectusque et manus ſuas vim ſuam diffundit.* Tiberii primum Caeſaris principatu hic morbus in Italiam irrepſit contagione eius per quandam Perſonam, equitem Romanum, quemdam ſcribam Italum ex Aſia importatus —

Aliqui hunc morbum *mulum* nominant. Et non deſunt qui eum *epidemicum*, hoc eſt, *morbum popularem vagantem*, dicunt *contagioſum*. Hunc enim aut divinitus, ut theologi ſentiunt, aut ex aſtrorum, ut aſtrologi opinantur, vel ex certa aeris intemperie, quemadmodum medici arbitrantur, oriri tum. Nos medicinas huc etiam frequentes cauſas huiusce peſtilentiae morbum aſſignant. Illud hoc conſtat ex annis, quo menſe *quo coepit pullulare magnam Aquarum per univerſam fere Europam fuiſſe exuberantiam.* Teſtis eſt *Italia*, *quae prima eſt morbo ſenſit*, in qua Tiberis intumuit, ut ipſa in urbe Roma navigabilis. Quem aut Pomponius Laetus, noſtri temporis poeta celeberrimus, elegantibus verſibus publica monumenta ſignavit, deſignavit verſus:

> *Tempore* ALEXANDRI *ſexti menſeque Decembris*
> *Intumuit Tibris hic ſemel dociter ubique*
> *Inſula quoque domus facta eſt, mediaque repente*
> *Circumducta ſuis aequabat cymba feneſtras.*
> *Decurſum per tantum tempora telles*
> *Diluvium paſſa eſt, latuit cum tota ſub undis*

Non aliter enim, quam in Romano Tibris, in agro Mantuano et Parmenſi Padus. In Gallia Cisalpina, in Venetia Athaſis. In Gallia Lugdunenſi Rhodanus Arar et Liris. In Gallia Aquitanica Garumna, Ciſonne et Dordonia. In Gallia Belgica Moſa, Moſella, in Burgundia agro Sequana et in Hiſpania Iberus Betis, Minius et Tagus extra ſuos alveos exundarunt. Tota denique orbis, humus illa ubique madida, ut terra aeri ex humiditate atque ſiccitate intemperata ſit, aeſtivum autem ad illam evaporationem, calidum factum et humidum, quae philoſophi atque medici omnium putredinum matrem eſſe conſtituunt. Siquidem vel peſtem aliquando luem ſive etiam tempeſtatem qua Gothi Italiam bellis infeſtabant, ex qua magna orta eſt peſtilentia.

Quidam medici decepti ſimilitudine *elephantiaſim eſſe* putaverunt, alii autem impetiginem ſive mentagram dicunt. Alii eſſe *ſpeciem leprae* affirmarunt, aliqui *ſcabiei ſpeciem* eſſe contendunt, alii *boſſam*, alii *scherare*, alii *planas*, alii *pſydracia* et terminthos eſſe opinantur. Nonnulli ſi ad quando fuerit morbus iſte, dicunt ſe *mali* ſpecie quod *pſeudoelephantiam* appellarunt aliarumque. Pruſa enim cutis, quae longiora, non ſimplex eſt, ſed aerumnae naturae lenis neque tactus ſit durum poſſidet. Ob id et conſtat *ipſum contantur nomen ad ſuum medicis ignotum primitus fuiſſe poſt ſeren aſpecto morbus Neapolitanus ſive luem ad nos ex oriente irrepſit,* multa contra membrorum ſeculum crocitabantur, *nulla praeſertim* ut leprae aliquam infanabilem ſine elephantiaſin horrore ſuperet, non *ſua vi ad perniem*. *Haec peſtis* vel quae prodire tam infeſtaria, quae etiam *proſternatur ſuctis repullulat* magna omnium medicorum ambage. Ex occidente venere emporia, qui magno quaeſtu urbes circumierunt, id tantum praeſentem —

Aliqui morbum *Neapolitanum elephantiam* dicunt eſſe, non impetiginem. —

Dicamus nunc tranſeunter curam huius morbi, ſive ſigna habet, ſive impetigo aut elephantiaſis. Quantum ad dictum eſt et prius et de ſitum ad manifeſtationem omnium, quae ſub ſabus non naturalibus continentur, regantur ut diaetentur, quemadmodum in ſcabie, impetigine, cancro, lepra et morbi melancholicis ab auctoribus ample ſcribuntur. Tamen unum moneo, ut tuto, hac

ægritudine laborantes, utantur ſemel ſaepe, et quoties commodius fieri poteſt. Nam balneum magna ſuſpecta ſemper manet maxima, et virtute ac ſanitudine. Quantum ad medicinas, quaecunque digerant phlegma groſſum aut nigram choleram ſunt convenientia. Et enim ſunt bugloſſa, borago, ſumus terrae, ſparagus lupulus, pimpinella, ſcolopendria, lacendula, et lulumodii. Omnium iſtorum aut aliquorum fiat decoctio cum ſufficienti ſaccari, et accipiatur per octo dies ℥iij, aut v. in mane. Aliqui etiam praedicta faciunt bullire myrobolanum chebulorum aut Indorum, aut ammoniaci ſolliculos ſennae. *Digeſtiones ſumite*: Rec. *Syrupi de fumo terrae*, mellis roſati colati ana ℥j. Miſce, fiat ſyrupus aromatizetur cum pulvere diacapnum ℈ij. Deinde ut ſupra. *Solutivum*. Rec. Hermodactylorum, myrobolanorum chebulorum, Indorum ana ʒj. ſloram bugloſſae et boraginis ana M℞. Bulliant in uſu omnia aquae ſcolopendriae aut lupulorum, et ſi fuerit parum ſebricata, radiatum, et ſiat decoctio decoctione. Rec. Agarici albi et electi ʒj. ſolis gummae ℈ß. conſiciendamur condecenti tempore in ℥j. praedicta decoctione, et ſiat expreſſio, cui addatur diacatholicon ʒß. diaſebeſten ʒij mel ſie roſati colati ℥j. et miſceantur ſimul cum praedicta decoctione.

Poterimus vel electuario Hamec et aliis quibuscunque phlegmatis groſſi aut nigrae choleras educillis. Attendendum autem eſt, quod ſemper totum ſecundandum debet phlebotomia praecidere vacuare et accato convenienter. Pilulas GALENI, quas *mirabiles* appellat. — Camomilla, oleum amygdalarum et *ieſua* valet ad ſitim dolorem mitigandum in *iſto* morbo. Caſſia fiſtula multum valet in mitigando dolorem externum appoſita. *Unguentum*: Rec. Saponis albi et triti, et in parva ſolla redacti ℥iij multitorum ſoli in ſucco endiviae et plantaginis, deinde bullias in ſucco lapaii acuti uſque ad ſuam ſpiſſitudinem. Praeterea Rec. maſticis, tharis ana. ʒiij terebinti, ſulphuris vivi uſti ana ʒj Cum cera et parum olei camomillae fiat unguentum. Modus autem adminiſtrat cum eſt, ut una die utatur hoc unctione, alia die lavetur cum aqua in qua decocta fuerit malva, et exercitetur cum eadem aut farina ſuperiore. Sunt tamen multi, qui volunt *etiam mundare in hoc aegritudine utantur infra ſcriptis unctione per quinque dies continuos ſe in lecto, quamvis plurimum ſudant, etiam tamen bene mundat.* Rec. ſoli una pars thuris, maſticis, tartari albi, litargyri auri, argenti vivi, olei laurini, olei vulpini, olei abietis, enſeucae, ſucci portorum arancicorum ana ℥ij axungiae porcinae colatae ℥vj. Redigantur omnia ſimul miſcendo in formam unguenti. *Ab hac tamen unctione caveant, qui ſunt debilis complexionis*, et prius ſophiſtae ſanarunt, quam vera: *Nam vidi plures occidiſſe*, ut puta

XXXXIII.

FRANCISCUS LOPEZ de GOMARA b).

Que las Bubas a) vinieron de las Indias, i las Viruelas fueron de Eſpanna.

Los de aqueſta Isla Eſpannola *ſon todos bubaſos, i como los Eſpannoles dormian con las Indias, hincheronſe luego de Bubas, en fermedad pegaj ſiſima, i que atormentar con recios dolores. Sentiendoſe atormentar*, i no mejorando, le bolvieron muchos dellos á *Eſpanna por ſanar*, a d. otros negocios. *Los quales pegaron ſu encubierta dolencia á muchas Mugeres Corteſanas, i ellas á muchos Hombres, que paſſaron á Italia á la Guerra de Napoles* en favor del Rey Don *Fernando* el ſegundo contra Franceſes, y como fue á un miſmo tiempo, pensaron ellos que ſe la pego de Italianos, y llamaronla *Mal Neapolitano*, los otros llamaronla *mal Frances*, mejor averſelo pegado de Franceſes. Empero tambien avo quien la llamó *Sarna Eſpannola*. — Pegaron a los Indios eſte mal de Bubas en Viruelas, dolencia que no conocian ellos, la que mato muchiſsima. A ſi como vino *el mal de las Indias*, vino *el remedio*, que tambien es otra razon para creer que trajo de alla

a) Fuit ſis ſecundum Hiſpanos Ferdinandi Corteſii Capellanus et eventi ſiniſtris Mexicani (1553). Hac teſte ſub dentes, ſi de multo quondam quam Hiſpani *bubas* appellant non vero, & de prima his veneree ad ſite d'igneo? Sed vere ſuiſſe Indos ſub hoc tempore morbi venerei, quid neque-

a) Nomen potuerunt multo coniecerunt *commentiſo diverſum* commendarius, ut ſe vineque liber, non bubaeo, non morbo venereo aliud! Vide, quae ſu hic monere doctiſſimus Cl. Hensler *Ueber den weſtind. Urſprung der Luſtſeuche*, pag. 18. ſeq.

Aphrodiſiac.

la origen, de cuio genero ai grandiſimos Montes. Tambien curas la miſma dolencia con Palo de la China, que debe ſer el miſmo Guaiacan, ó Palo Santo, que todo es uno. Era eſte mal á los principios mui recio, ſiendo, i aſsimiſmo agora no tiene tanto rigor, ni tanta infamia.

Ayenas d) havian ſatisfecho el canſancio i hambre, quando les ſobrevino un nuevo i *feo mal, que llamaban Berrugas*, aunque *ſiguió atormentados i aún era eran ſlabas*. Salian aquellas Berrugas o Bubas a los ojos, narices, orejas i otras partes de la cara i cuerpo, tan grandes como Nueces, i mui ſangrientas. Como era nueva enfermedad, no ſabian que hacerſe, i imaginaban de la Tierra, i de quien á ella los trajo enojoſo tan feos; pero como no tenian en que tornarſe a Panamá ſe ſirve. Piçarro aunque ſentia la dolencia i muertes de los Compañeros, no dejó la Empreſa antes enbió veinte mil Pesos de Oro a Diego de Almagro, para que le enbiaſe de Panamá, i de Nicaragua los mas Hombres, Caballos, Armas vitualla que pudieſe, i para abonar la Tierra de la Conquiſta, que tanto mala fama. Camino tras eſte Deſpacho, haſta Puerto Viejo, a veces peleando con los Indios, i á veces reſcatando —

Bubas e) que haſta entonces, non ſabian que mal era. Probó la tierra a los Eſpañoles con muchos maneras de *dolencias, de las quales fueron los pe[illegible] Bubas que haſta entonces non ſabian que mal era*, y mudança de ſu color en amarillo, que parecian aſoſmados — Deſta aquella ſoi ſeça ſalian á tomar vitualla, y arrebatan mugeres, *que les pegavan las bubas*.

XXXXIIII.

VLRICVS ab HVTTEN g).

De mea valetudine hoc accipe. Praeſentiſſima eſt e ligno medicina, quod nobis dabamus, quo ſu[illegible] appellandum ſit. Habere in multis ſinde eſt, in quibusdam haud. Non habemus nomen eſt [illegible] hoc liber. Ipſo mirto modis conſulalico, gratias CHRISTO primum, deinde FERNANDO, cur gal[illegible] ſure, quibus perferent ibus ſalutarem contra peſtilactam et tot aut acum conciarumum a medicis morbum medelam accepimus. Maxime cibi potus ne omnium ſorum, quae corpus non delectat modo, ſed ſtrmat etiam ac nutriant, abſtinentia curationem hanc experimur. Praeceptum autem cauta eſt, ut illae omnis occludantur calculi a ut, in quod dormimus quis. Totum hanc medium ab hora ea [illegible] cibus ad vmbilicum in dies ſingulos dimidium pulſo gradusculi quadrum hanc, cocta nulla ſala, poſt largius accelſi in coena reliquum diuidimus. Piali tu dieu qui vocat quamquis non excedas, appoſitam, et abque hic hoc, quoque eſt, et quum aliquando eſt, edo nec alio, praeter illud decoctum, in potu loquere vtor. Cum ibi intrinus fatis ateramus non vide

Geſte tamen ſauſamos Zeno *amovi zerroqan* hortaris. Quem ſi videas, vt pollicem vi morem et exſulentem ſim, nihil mihi ſuſpicaris. De morbo dicaliter non magnopere curandam poſſhac, ſi *tamen μοι κατα των γιγνομενων* —

GEORGIVS DE STREITBERK — frequens i) mihi in hoc valetudinario adest, etiam nunc, cum ob morbi ſoedistatem ipſa ciſſima foeterem. —

Nullus tertius k) alium mihi dominum medeli, ſe catenam bene aclophon imponitur. Poſſet adm are admitieſur, et viuam, ſed a nu ulli valde difficiam loudsur, ſinglaſque grandiam apponiam, quoquam aliquarum adhuc tam adando admitim certamen continemur, ne quas vbercam ſe paleat. —

Epiſtolam l) tuam legi, in qua velle mines *de guaiaco Wiſfrando*. In quo dubitare nemo poteſt, quam hac mereamur eos ipſo. Larum ego [illegible] poſſum, hoc in ambiguo eſt. Experientiam at tamen tota et noua [illegible]uſtione, *frauatur et mihi reddidit guiaci ope* — sa quid ſum, *aitem medendum guaiaci notum* omnia, vt ita dicam, veſtigia loquitur —

Hunc m) ſcripſiſſe eundem ſicſtum ſecum forte ſoleffus, aut ne ebrius ſibi veius aut qui ne morbo putas, *ne ſcribe miſſitur ſit*, aut cui ipse ebrius me[illegible], vel quod ebrius ibi medio ſe molethus. *Adde lectio non vapuare ſolum, ſed et peſtiferes ſurpe, ibi abiit dormientes paucis ante diebus morbo gallico affectis, vbi ingressus aliquis defecerunt. Locum ſcriptam certe nemſum tuis, in quibus ſe insinuerant morboſi illi, quae multum, ſi inſpiciam, ſanitem multum pus atterperant.* —

XXXXV.

DESIDERIVS ERASMVS n)

M. *Sed narra, quid accidit puellae* o). P. Forte erat honeſto loco nata, et diues, et laeta, ſuma proquam elegans. Quid multis? Digna principe marito. Haec asperas ambiebat procos quidam illi non diſſimilis. — Nae tu multo peſſimi illa dederunt coepit in quorundam, ſimum verum, quam habent. M. Quid ais? P. Adeo perdita, vt ſuum ſi non quaeſi. M. Tam elegans puella cum deformem? P. Vertice acuminato, rara capillitio, neque lacero et lapeno, *furfure ac lendibus oppleto, plerumque cranii cutem nudatur et depertus oculis ſuffuſis, naribus ſimis ac ſurſum repetitus, ore ſparſo, dentibus putridis, balbutiente lingua, mento ſcabioſo, ſcapulas deformes gibbus* [illegible] *pertu[illegible] crura vara.* — Cum hoc marito cum infelix puella nunc degit ſenectem, ac ſubinde vapulat.

S. Vide, quo te ipſam p) dejeceris, miſera. — Tu te facis cloacam publicam, ad quam commeant quilibet *ſordidi, impuri, ſcabioſi, ſcamque ſpurcitiam* in

e) *Hiſtoria de las Indias. En Medina del Campo* 1553. *fol. P.* I. c. 15. *et in Barcia Hiſtoriadores Vol.* II p. 24. Hic memorat quidem autem ab Cl. HENSLERO, ſed loco et quae Cl. GIRTANNER literis mandavit, hic loco adducam.

d) Ib. n. 110. p. 103.

e) Ib. p. 19.

f) Primera y ſegunda parte de la hiſtoria general de las Indias. En Caragoça 1553. I. 1. c. 146. pag. 73. Hic ſe loco repetit GIRTANNER Abhandl. über die vener. Krankheit. B. III. p. 181. Ingreditur enim p. 233 etiam haec locum ad eundem verſum *Verdaderos* (Conquiſta la conquiſta de Mexico, Caragoça 1552. c. 200. p. 49.) cum hoc nomen ſupponit ſed Cl. HENSLER (Ueber den Weſtindiſchen Urſprung der Luſtſeuche p. 89.) has cum hoc verum contrarium negat.

g) De eius vita v. ASTRVC l. c. p. 489. et HENSLER l. c. p. 103. quae ventilaretur Equitis Vlr. de Hutten ad B. Pirckheymer Epiſtola. In hacce dein ſpectabile et epiſtolae confabiat Jac. Burkhard. Wildbad. 1717. 8. et vertens continuo p. 56. *Von Ulrichs de Hutten ſeite* in vero de h[illegible] qua vnde et ſotus in ſeſſe mutando et dum ſibi [illegible] vrbs, Vtinam aliquis nobis ſerviſſe inter opere [illegible] eſſet ſedente [illegible] Goeth ex bibliotheca Gothana in opud. Cl. WILLGOETZ. Poſt vero, ſi ſcrutus [illegible] (Ch[illegible] Syempur p. 811.) reddamus, *ſurinam ſumit pruinae ſcalibus, ſuetator amphoras, neque depurumque ait, se monumenta, praeſtatur non ſigna. decoctur omnia, nomenſum ſuoi ne quid habemus ſibi, quam dabat arbor ſiderum, aromatum ſcabiem quae ibi ſola fidare ſumus eſt.* Quam [illegible] mihi. Excuſſiab Perid. ad Guethe (Sela ſ. B. 4. S. 5.) J. Id etiam ipſe praeſtitiam. ſi pro nomen et aut [illegible] [illegible] tam et videtur eorum [illegible] ſueſſe [illegible] genero ad 1505 Iudicem liberat [illegible] [illegible].

Videtur ergo inde ab a. 1515, quo Ruthem Sogno in vulgus edidicit, nihil amplius mali perferiſſe: hoc in poſtremioribus libelli nullius quotidianorum amplius experimentis. Talis ergo Erasmus illi, et qui in eum verba nuncupat. *Hunc nemo ſcribimus ipſo illo. Inventor iuſſe non videtur ſanitatis impetitur,* vt ipſe ſe ſuſcipit. Ipſe quid in moneret in eſſemus conſtat, vt p. (Ep. ad Fredar. Pſrencorum p. 114 Opp. T. I. ed. Wagenſeil) inde tamen praeſente. *Tenes me quidem tranquillitas deſiderata, quam olim viventes Ad hoc opus eſt vitae quae me curet. Noſti mores. Non facile ſine eſſe poſſum ut nulla quidem. Succeſſet mihi enim praedicare quidem ut bonae haec et ſolitudinis terrae* [illegible] *maxime* [illegible] *ego* [illegible] *hic* ſcripsit *curae* ab ſuum et in ſind. Leaſ. deſideranti

h) Ep. ad Fabh. Zwikhoyant. ed. Burkh. pag. 49. ſeq. P. I.

i) Ibid. p. 52.

k) Ib. p. 58.

l) *Vlrici de Hutten* Opera ed. *Wagenſeil* T. I. p. 229. *Epiſt.* 42. *ad Fantum Remum, Cuſſani a Medicina.*

m) In C. Burgo. *Aule* ſcripta ad nomen. Illumine ITEPERBA, de et maximo titulo quidam, hanc libidinem.

n) *Deſid.* Familiari Dt. *ad.* Colloquia vnam *conſulatura cum Annotationibus Arnoldi Mantano.* Lipſ. ap. Kreutzum 1663. 12. Conuocat HVTTENI (1523), primum autem diuidit animus et nune abuecelaus, hinc ei [illegible] ſub [illegible] ſolum obſtinatus erat, ſed poſt ſimulacrum et ſeduciam ſolus ſolitus et narratur, exagitare nam HVTTENVM male nomina exprimens.

o) *Proci et Puellae* p. 115. ſeq.

p) *Adoleſc. et Scortum.* p. 295.

Digitized by Google

fa ei repugnant. *Quod si tandem eam lepram contagiosam, quam vocant scabiem Hispanicam, aut [illegible], non sic potuisse effugere. Quod si fiat* — *quid aliud erit, quam tuam indicare?*

P. Nae tu mihi nuptias loqueris prorsus non suspicatas. — P. Non igitur felicem est? G. Imo misere infelicem. — Nullum omnino illa alteras numina, praeter unam deam, quae Gratiis distincta est. P. *Pruriginosas*, opinor, *nuptias* dicis. G. Imo *scabiosas et purulentas.* — G. Nupsit POMPILIO BLENNO. P. Illen Thrasoni, qui nuper non solus novit, feret gloriosis fabulis? G. Huic ipsi. P. At is nunc etiam celebrior est in hac urbe duabus potissimum rebus, mendaciis ac *scabie*, *quae nondum suum habet nomen, cum ipsa tam multorum habeat nomina.* G. *Superiosissima scabies est*, *quae nec lepras, nec elephantiasis, nec lichenas, nec podagrae, nec mentagrae cedat, si ad certamen veniatur.* P. Ita praedicant medicorum filii. — G. Interim producebatur ille *sponsus tuus noster alterum trahens tibiam*, sed crure feliciter, quam solent Scoti, *manibus scabiosis*, halitu gravi, *oculis languidis*, capite obvoluto, *sanie et e naribus et ex auribus fluente.* Alii digitos habent annulos, ille etiam in femoribus gestat annulos. — P. Nihil plane videtur hoc factum dementius [illegible] qui morbus, ut sequitur Maro,

mergebat corpora vitis,
Composuitque manusque atque ardua acu. —

Nec ulla re deterior est [illegible] *publica sanitas*. *Squalidum hoc ipsum, quod sponsa, meum est invenire, quid loquatur, pessimus est, quod contingit, mors est* — G. At *haec tam est quae lepra tam tetra, tam incertior.* Nam *saltus serpit et subinde recurrit, ac frequenter occidit*, cum quotusquisque lepra sua hominem ad extremum usque senectutem vixerit. — P. Aliquid tamen fuerit opportunum, quod illam commendaret parentibus. G. Nihil aliud[a], quam gloriosum aquilae nomen. P. *Quasi eques, cui per scabiem [illegible] sedere licet*[b] — P. Quid igitur dotis hic Thraso confert in sponsam? G. Quid? *maximam.* — Sine me loqui *maximam*, eo usque, *quamquam scabiem.* — Certe hic morbus, quicquid est hominum ceterorum, solet subducere — Caeterum si quis nuptias hujus noscit, qui sit suum maculare ejus. — Adducerem hoc contagium. — Hic, qui nupsit, fecit ad infortunium dominae, prorsus in quo hoc infelicior est foemina, quod illa mulierem prorsus nimia, ut larum oculis inferum aliqua liberatis spes concludere possit. P. Sane coloreum asperisti. G. Adhuc non est contagium, nisi inter vivos. Hoc pentimo addidit. P. Reperiuntur et alias reliquias. Sed foetere (opinor) saltem sibi ipsa nubere, [illegible] tua diu adsignet omnis sepulchrum. G. Si hoc mihi liceret, quod expediret reipublicae, facerem quidem unum, sed nullius excursionem. — Quod quidem verum sibi obtulerim nolli [illegible] Tum paucorum exitio totius orbis saluti consuli poterat. Et Italos saltus reperimus exemplum in Gallorum annalibus. P. At mitius erat illos castrari, in summoveri. G. Tandem parum quid facerem? P. Adderem similiter. G. Ita quidem prospectum esset, ne ex malis corvis nascantur mala ova. Sed faciebant, hoc esse mitius, *si ea facerem illud esse tutius.* Nam prudentes et oculati, *nec tam malo transfluit malo, sed osculo, sed colloquio, sed contactu, sed communione vitae*, [illegible] *sed aliter.* Et videmus hanc tam foedam luem quantum tamen ad virum, ut, quisque ex teneris, sui ullo suo commodo gradum, [illegible] faceret illaesa sedibus, [illegible] possint fugere, [illegible] vel ignotis legitimere a quotidie vero usui est periculi. — P. Verum id plerumque, qui dominum dedit. G. Illi faciunt latrum esse laudi! Sed *dominis hoc malum multo uisse suo culpa contraxisse*, *cum tamen paucos reperiam, qui sit eam sanum contraxerit nisi quibus* — Quod si nullum remedium videam in rebus tam ita nequeat, nunc quid censes faciendum ut ea omnium armaturam? P. Vincere vereor. G. Item aliud mihi respondeo. Apud Italos ut primum sanitate corpus pestilentia occluduntur aedes. Qui laborant ualentibus, submouentur e publico. Hoc quidam appellant inhumanitatem, cum summa sit humanitas, siquidem hac vigilantia fit, ut paucis funeribus sepiatur malum. At quanta est humanitas tot millium vitae consuli! Sunt, qui parum hospitale putant, quod fisus in saeviore pestilentiae tempore vulgo sua hospitiis pestis submovetur, cogitur quisque suis domi sedere agere, si placet est, paucorum incommodo maximo reipublicae bono prospicere. Quidam sibi valde fortes videntur et ridiculis, quod nolunt ad quemvis pestilentis abhorrentiam accedere, cuivis nihil sibi habeant negotii. At dum reversi domum inficiunt uxores, liberos ac totam familiam, quid ea fortitudine stultius, quid nostra inofficiosius, ut salutem alienam, tibi cujusmodi sit prudens esse discrimen adducere? Hem tamen, quanto minus est periculi a pestilentia, quam a scabie! Rarius etiam propinquis, nec fere laeso attingit, at quam ex qua, aut clari liberos aut restituit laterali, pestilentem esse quam tum fuerant. Haec quid aliud, quam perpetua mors est, vel ut verius dicam, sepulcrum? Olim in vivos licent ex nuptiis [illegible] — P. Vanitates cetera [illegible] erat huic [illegible] quod duos leprosos. At si hoc quoque tam dirum est, [illegible] domo, nec sibi quoque sumere permittitur. G. Quid si utrumque claudat? P. Adduxerunt nostrum. G. Est et istius rei [illegible] P. Quodnam? G. Ut quid solent aliquam reddat personam, quae per naturam latere in postrema leves oculis, nil unicuique ex praefatione, cum in pestibus per rerum et singulis porrecto. P. Esto. Si nihil tamen est ex conjugio, ubi gaudeat sanitatem, pestibus sit sumptu. G. Opera meas igitur hactenus usque ad genus dementiae. P. Infidetur. Deinde sint diductae in quibus sit sancta et chirurgus. G. Ad summum relegata tonsores. P. Miror [illegible] G. Esto. Ipsa sentiat hoc, ut qui ex vel in publicum habeat commune. G. *Ipsi in vita recipiat Anglia.* P. Neve duo mitescentur eodem lecto, praeter [illegible] G. Placet. P. Adtiam ne diversorum, ne quis hospes *admittet lintea*, in quibus alius sudaverit. G. Quid facies Germanis, qui vix lavant bis in anno? P. Relinquant lotores. Praeterea tollatur *mos*, quamvis vetustus, salutandi *osculo*. G. Etiamne in templis? P. Tabellam suam quisque opponat manum. G. Quid de *colloquio*? P. Vitetur illud Homericum, Ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, et alterum qui audiunt, tempus labra. G. Vix ibis leges suscepturi duodecim calculos. P. Sed quid sociali [illegible] publicae? G. Quid? alii vel libenter [illegible] quo si monstra cellere [illegible] *fecerit cum quo opponat manum*, [illegible] cum illo dormitet. —

Iam si quis percontetur, *inter corporum morbos*, cui debeat palmam, ei, hac infanda tribuitur ei malo, quod, incerta origine, toti iam annis per omnem orbis plagas [illegible] grassatur, multis Gallicus morbus, Hispanis *suis* Gallicus morbus *Hispanicus* Quid ista vocatur per collegium [illegible] singulas Europae [illegible] partes? Quae pestilentia tam malum [illegible]? Quae tamen a horrenda vos per [illegible] repugnat arti ceteraque medicorum? Quae facilius *contagio* transilit ex alteros[a]? Quae crudeliorem habet cruciatum? Vulgo praeter unum deformitatem quid habet multa, et [illegible] accipit. *Licheras* [illegible] *furfure* parum faciens [illegible] aliquam *corpori* operitur, sed citra cru [illegible] [illegible] tamen remedium non admittunt, unicum mors sit ut nos [illegible]. Haec sane, quicquid in ea est horrendum, [illegible] *foeditatem*, *cruciatum*, *contagium*, *ut in periculum mortalitatem [illegible]* [illegible] ac *foraminum*, et tamen utcumque collibus [illegible] repullulat, non aliter, quam podagra. —

Nec *satis* admirari ei possum, unde tantus Europae Christianorum animos occupavit. Quam tot plagas [illegible] admonemur, ut ex paucioribus sint [illegible] Aegypti [illegible] mitiores fuere, quam referuntur in Apocalypsi [illegible] plus quam Phryges [illegible] multiores ad meliorem frugem provocari [illegible], nihilo ominus meliores [illegible] usquam deploratum [illegible] adversa verbera [illegible] beneficiis [illegible] ad peccandi protervitatem, et adversus misericordiam [illegible] mitis [illegible] accrescit quod [illegible] Bellis [illegible] tumultibus, seditionibus, expilationibus, pestilentiis, penuriae [illegible] ita [illegible] ut iam pro malis non habeantur

Kk 2 Fa

a) Apomne ga [illegible] p. 664. Scripsit [illegible] lepra [illegible] sed [illegible] 1529. [illegible] [illegible] proferam [illegible] propter [illegible] Nam in ipso colloquio explicat hanc [illegible] expeditam.

a) Lingua per Des. Erasmum Roterodamum. Opus nouum et hisce temporibus [illegible] f. l. et a. in 8. Praef. p. 4. (Scripta Basil. 1525.)

b) Consultatio de bello Turcis inferendo, Opus cum vere nouum edition. Lugd. Bat. in 8. de Morte [illegible] p. 4.

Digitized by Google

Fecit deus, quod solent medici fideles. Nonnulli remedia, *invenisse humilitatem et intolerabile leyone genus, quorum nescio, quare, vulgus appellet scabiem gallicam, quum sit omnium gentium communis. Precussit hominum genus vicere vere pessimo.* Tam horribile malum adeo non donat nec castissimum ac sobrietatem, ut plane vertamus in locum. *Nam et ter dormisse videtur, et inter uxores, bellis et festivus, quemadmodum fibi videntur, homines ignobiles ac rusticanos habentur,* qui *fit ab hoc immunis malo.* Quid hoc aliud est, quam dominum eos castigantis oppedere, mediumque, quod dicitur solet, digitum ostendere? —

XXXXVI.

MISSA DE B. IOB

contra morbum gallicum t).

I*ntroitus*. Miserere mihi, Domine, quoniam ad te clamavi tota die, quia tu, domine, suavis et mitis es, et copiosus in misericordia omnibus invocantibus te.

Psalm. Inclina, domine, aurem tuam, et exaudi me, quoniam inops et pauper sum ego. Gloria patri etc. *Oratio.* Deus, in te sperantium fortitudo, adesto propitius, *intercedente b. Iob*, cum omnibus Sanctis tuis, Innocentibus cellulis, ut, sicut *post ulcerum pestes* universaque *flagellorum pressuras* duplicia pro omnibus multis reddidisti, ita nobis misericordiam tuam *largiter* impertiaris — per dominum etc.

Lectio Iob c. II. Factum est, cum quadam die venissent filii dei, et starent — (totum cap. ex vers. vulg.) *Grad.* Ego dixi, domine, miserere mei. Sana animam meam, quia peccavi tibi. Beatus, qui intelligit super egenum et pauperem. In die mala liberabit eum dominus. Alleluia, Domine, Deus salutis meae. In die clamavi ac nocte coram te. *Evangelium.* In illo tempore dixit parabolam hanc. (Luc. XVI. 1 — 9.)

Offertorium. Vir erat in terra Chus, nomine Iob, simplex et rectus, ac timens deum, quem Sathan petiit, ut tentaret, et data est ei potestas a domino in facultate et carne eius, perdiditque omnem substantiam eius et filios, *Carnem* quoque *eius gravi ulcere vulneravit.*

Secreta. Hostias tibi, domine, dicatas placatus assume, et, *intercedente patiente Iob* cum omnibus Sanctis tuis, *vires pessimas a supplicibus tuis remove*, ut, *restituti pristinae sanitati*, te digne possint laudare. Per dominum etc.

Post commun. Aufer a me opprobrium et contemptum, quoniam mandata tua exquisivi, domine.

Tandem, domine, repleti muneribus sacris, tuam, intercedente beato Iob, cum omnibus Sanctis tuis, imploramus, ut flagella iracundiae tuae a populo tuo amoveas, et nos tibi digne servire concedas. Per dominum etc.

XXXXVII.

IOANNES LE MAIRE v)

Mais en la fin, quand le venin fut meur,
Il leur naissoit du *gros bouton sans fleur*,
Si tres hideux, si laid et si enormes,
Qu'on ne vit onc visaiges si difformes;
Ne onc ne receut si tres mortelle iniure
Nature humaine en sa belle figure
Au front, au col, au menton et au nez
Onc ne ne vit tant de *gens boutonnez*.
Et quelque est, ce venin tres nuisible
Par sa malice occulte et invisible
Alloit chercher ses veines et arteres,
Et leur causoit si estranges mysteres
Dangier, *douleur de passion et goutte*,
Qu'on n'y sçauoit remede, somme toute
Fors de crier, souspirer, lamenter,
Plorer et plaindre, et mort se souhaiter.
Ne sceut onc nul bailler propre nom
Nul Medecin, tant soit il de renom.
L'ung le vouloit *Sahafati* nommer
En Arabic, l'autre a peu estimer
Que l'on doit dire en Latin *Mentagra*,
Mais le commun quand il la rencontra,
La nommoit *Gorre* ou *la verolle grosse*
Qui n'espargnoit ne Chanoine, ne Crosse,
Dangier Franc dit les Flamens et Picquars,
Le mal Françoys la nomment les Lombars.
Si a encores d'aultres noms plus de quatre,
Les Allemans l'appellent *grosse blatre*,
Les Espagnols *les Bovls* l'ont nommee,
Et dit — ou plus que la puissance Armee
Des fors Françoys a grant peine et souffrance
En Naples l'ont conquise et mise en France,
Don encore d'aulx *le Souvenir* la commence
Et plusieurs *loin* fes ce comptent et sommerent.
Les Sevigliens *la Clavela* la dient
Dela comment plusieurs gens en devisent,
Dela comment Amour, le jeune yvrongne
A fait aux gens grant dommage et vergongne
Et ne scet, on peut ses cloux desclouer
Bien bonnement a quel Saint se vouer
Neantmoins aucuns par grace souveraine,
Ont imploré Madame Saincte Reine
Les autres ont eu recours a Sainct Iob.
Peu de guéris, en sont de morts beaucoup,
Car regne a ce tres cruel tourment
Par tout le monde universellement.

XXXXVIII.

GONSALVVS FERDINANDVS DE OVIEDO x).

Sostengono anche i primi Christiani, che habitarono queste Isole, stati dolori et passioni per le *Bigue* et *per lo mal delle Bugne*, cioe *francese (de quas duo morbi si nequeunt oppressi)* perche nell' Isola erigine habbero, si per le donne di questo luoghi, come per la commune lingua. *Et quel delle Bughe per esser contagioso*, posto al parer mio le i Spagnol con li primi Spagnuoli, che qui vennero con l'Almirante Colombo, et di Spagna poi passo le Isabe et le altri mesi luoghi, come si dira appresso.

Delle due Infermita y) contali ne generalesi, che quei primi Christiani la quale furono sentirono, et ve le sentono anche hoggi alcuni, et i ne di loro, fu trasmesse in Hispagna et poi per tutti gli altri luoghi del mondo.

Mi rideva molte volte in Italia sentendo dagli Italiani nominare il *mal Francese*, et dalli Francesi dir' il *mal di Napoli*, et le effetto, che ne quelli, et quelli havrebbono indovinato il vero nome, se il male dell' Indie chiamato l'haveßero. Et che sia così il vero il mostrero in questo capitolo, con la molta esperientia, che s'egie fatta del legno santo et del Guiacco, con che principalmente pie che con el tra medicine si guarisce questa horrende infermita del le bughe, per che la clemenzia divine dove per no-

t) *Missale Romanum*, Venet. in aedib. Luc. Antonii de Giunta 1511. Communicavit amicitiae particularis vir Cl. Hirschingius cum Cl. Hensslero communicavit collegae suis interea opportunitati curavi.

v) *Les trois Comptes, intitulez, de Cupido et d'Atropos dont le premier fut invente par Seraphin Poëte Italien. le second et tiers de l'invention de Maistre Iean le Maire.* 1525. Vid. *Astruc* l. c. p. 123. seq. Fuit natione Belga, natus 1473. et circa id tempus quo Ebor prodit, *Astruc.* Qui ex fabula colligunt primam contagionemque contagionis vim a venereis ilus mutuis. Inde probabilem corpus lubricum, doctrina vehementissima aegros illustrare.

x) *Historia general y natural dell' Indias occidentales L. II c. 13. p. 30. et Coll. Ramus[?]o. Vol. III. Natus Matriti 1477. In aula regii Ferdinandi commoratus (1502 et 1490) cum Columbus ex Indis occidentalibus rediret, delatus 1513 in Terram firmam, primus castellanorum inspector . . . ad patriam 1519 et 1525 hoc dammatum ivit.*

ali Scrittorinus, et Cronic Vidimus contemporali. Multum ei ad huc Cl. Girtannerus (Abhandl. von der Lustseuche P. I. p. 30 et sequ. P. III. p. 355) negat et eiusdem probat. Cl. Hensler (Ueber den Westindisch. Ursprung der Lustseuche p. 18. seq.) cum et tamen insignibus fide esse, atque ab hi fuere conclusiones, et de fide, eruditi et omni propria habere. Inge quoties aggi annidie nequaquam ei intuitu suo. quale 1 1412 fuit in de hoc quaestione. Supervenit ne lucem nisi ab *La America vindicada de la calumnia de haber sido madre del mal venereo, por el autor de la idea del valor de la isla Espanola. Madrid 1785 4.* Auctor contra lu ex esti, et non hi laudi originem fuisse Europae asserit, viam argumentum Sanchesii, Clavigero et Sanremonti, de quo vide English Review Sept. 1788. p. 212 et Cl. Hensleri l. c. p. 69

y) D. L. II. c. 14. p. 93. et ed. Hisp. lib. 16. locum etiam illustrantem hunc partionem L. X. c. 1 p. 149. et 149. et L. XVI. c. 13. p. 177

Digitized by Google

nel peccato permette il male, la per ſue miſericordia ſua procede il remedio. Ma di queſti due alberi ſi dirà appreſſo nel decimo libro. Hora diciamo come queſte piaghe paſſorono in Hiſpagna da queſta Iſola Spagnuola con le nostre dall' oro. S'è nel precedente capitolo detto, che nel 93 tornò il Colombo in Hiſpagna. Dopo il qual ritorno, io viddi et parlai con alcuni di quelli, che ritornorono all' hora in Caſtiglia, come fu il Commendatore Meſſer Pietro Margarite et il Commendatore Arnaio et il Gallego et Gabriel de Leone et Giovan della Vega, et Pedro Navarro, et altri ancora nella corte del Re catholico, da i quali intesi molte coſe che veduto et patito havevano nel ſecondo viaggio, come anchora ne intesi molte di quelle del primo viaggio, oltre da Vincente Pinzon, che fu un di quelli primi piloti che andorono col Colombo la prima volta, et col quale io hebbi amiſtà, fin del 1514 che egli morì et come ne fui anco informato dal piloto Fernando Perez Matheos, che al preſente vive in queſta città, et ſi ritrovò nel primo et terzo viaggio, che ſi primo Almirante Don Chriſtophoro Colombo fece à queſte Indie. Hebbi anco notitie di molte coſe di queſta Iſola da due gentilhuomini, che nel ſecondo viaggio dell' Almirante ci vennero, et hoggi di qui in queſta terra vivono et ſono, Giovanni di Rojas et Alonſo di Valenzuela, et coſi anco da molti altri, che come teſtimonii di viſta mi diedero particolare relatione di quanto s'è detto di queſta Iſola, et de gli uſi mi et coſtumi, che vi tenevano. Ma più che niuno de gli altri, che ho detti, mi informai nel predetto Commendatore Meſſer Pietro Margarite, huomo principale della caſa reale et tenuto in buona eſtimatione dal Re Catholico et queſto Cavaliere ſo io bene, che il Re et la Reina per principale raſſimonio tenevano, et à chi maggior credito diedero delle coſe, che ſeguirono qui nel ſecondo viaggio ſi fece, come ſe n'è già ragionato di ſopra. Hora queſto cavaliere M. Pietro cadde nel infermità, et ſi lamentava et doleva tanto, che ben mi credo, che eſſo ſentiſſe i dolori, che ſogliono ſentir quelli, che ſono di queſta paſſione tocchi: ma non gli viddi però piaga alcuna. Indi à pochi meſi nel medeſimo anno del 96 cominciò à ſentirſi queſta infermità fra alcuni cortigiani: ma in quelli principii andava queſto male fra perſone baſſe et di poca conditione. Et ſi credeva, che ſi machinaſſe queſto morbo con accoſtarſi à una donna publicha. Ma poi ſi ſparſe anco fra alcune perſone principali et gran maraviglia cauſava à quanti lo vedevano, ſi per che era il male horrendo et contagioſo come per che ſe ne morivano molti. Et perche l'infermità era nuova, i medici non l'intendevano, ne ſapevano curarla, ne darvi conſiglio. Hora ſegui poi, che fu mandato in Italia il gran Capitano Gonzalo Fernandez di Cordova con una groſſa et bella armata da i Re Catholici in favore del Re Ferrando ſecondo di Napoli contra il Re Carlo di Francia chiamato dalla teſta groſſa. Et fra quelli Spagnuoli, che con queſta armata andarono, ve ne furono alcuni ammorbati di queſta infermità. onde col mezzo delle donne et col venire miſchiando poi queſte ſue morbo à gli Italiani et à i Franceſi. et perche ne quelli, ne quelli havevano giamai tale infermità ſentita, cominciarono i Franceſi à chiamarlo il mal di Napoli, credendo che proprio di quel regno foſſe: et i Napolitani penſando, che con li Franceſi foſſe venuto, lo chiamarono mal franceſe. et coſi di poi hà poi per tutta Italia ſi chiama. Ma il vero è, che queſta Iſola Spagnuola paſsò queſto male in Europa. Et qui è morbo molto ordinario à gl' Indiani, che ſe ne ſanno guarire, et hanno a queſto effetto eccellenti herbe, et piante appropriate à queſto et ad altre infermità, come è il Guaiacan (che alcuni vogliono, che ſia l'hebeno) il legno ſanto, come ſi dirà, quando ſi ragionarà de gli alberi.

Può Voſtra Maeſtà a) tener per certo, che queſta infermità venne dall' Indie et è molto commune à gl' Indiani, ma non è coſi carico in quelle parti come in queſte noſtre, anzi molto facilmente gl' Indiani ſi ſanano nell' Iſole con queſto legno, et in terra ferma con altre herbe, ò coſe che loro ſanno, perche ſono molto grandi herbolari. La prima volta che queſta infermità ſi vidde in Spagna, fu dapoi che Don Chriſtophoro Colombo hebbe diſcoperte l'Indie, et tornò a queſte parti et alcuni Chriſtiani che vennero con lui, che ſi trovarono al diſcoprir di quelle terre, et quelli anchora che fecero il ſecondo viaggio, che furono molti, portarono queſta malattia, et da loro s'attaccò ad altre perſone. Et l'anno 1495. che il gran capitano Don Gonſalvo Ferrando di Cordoba paſsò in Italia —

Del vero queſto b) e un proprio di queſte terre, è coſi ordinario à gl' Indiani, come nell' altre parti ſogliono eſſer infermità ordinarie — Fra gl' Indiani non è queſta infermità coſi gagliarda, ne coſi pericoloſa, come e in Spagna e nell' altre contrade fredde, — E benche con le altre parti ſi ritrova il mal Franceſe, la origine però di queſto hebbe, e dove i Chriſtiani prima lo videro, provarono a ſentirono — — fu in queſta Iſola Spagnuola — — In queſte Indie pochi Chriſtiani ſono de queſta diſgratiata male liberati, i quali ſi ſono carnalmente giunti con le donne Indiane di queſti luoghi.

Et lo que b) lo hable como teſtigo de viſta — y eſtava en Barcelona quando ſue ſendo el Rey, como he dicho, y vi alli venir el Almirante Don Chriſtoval Colon con los primeros Indios, que deſtas partes alla fueron en el primero viage y deſcubrimiento Aſſi que yo hablo de viſtas — ſino de viſta —

Ay en eſta isla c) un animal llamado Iuana. — Como los Chriſtianos ſe moſtraron a comer eſtas animales, eran entre ellos eſtimados — ſolo un dano tienen, de que yo he oydo quexarſe a algunos. Y es que dicen que los que han ſido tocados del mal de buas, quando comen eſte animal les torna a tentar a aquella dolencia aunque aya algun tiempo que eſten ſanos.

El arbol d) que en las Indias llaman palo ſancto, digo, que en opinion de muchos es uno de los mas excellentes arboles del mundo por las enfermedades y llagas y diverſas paſsiones que con el ſe curan. — Puesto que aqueſte palo ſancto ha hecho mayores experiencias porque de mas de ſe curar con el el mal de las buas, como con el Guayacan, y mas mejor, cura otras enfermedades muchas que no ſe ſanan con el Guayacan. Pero ſolamente dire yo aqui lo que vi hacer o eſperimentar en un enfermo curado del mal de las buas. Los que tienen llagas, lavan las con aquella agua, que es dicho, y limpian las con un paño, y deſpues de enxutas meten e untan la llaga con la eſpuma que hace el agua en el cozimiento que tienen recogida para ello, y ponen ſus hilas blancas y encima ſus paños blancos y limpios. Y ſanan de llagas que primero yo las he viſto ſanar de la forma tales que ſe tenian por incurables, por ſer mui viejas y mal encarnadas y denegridas, que ya parecian mas de eſpecie de cancer ò de ſant Lazaro, que otra coſa. —

XXXVIII.

IOANNES DE BOVRDIGNE e).

Je ne veuil oublier, que en ceſt an (1495) commença à regner en France une maladie que les François appellerent groſſe verolle ou galle de Napples, pour ce que en leur voyage de Naples premierement ſupporterent ceſte infection, et les Italiens l'appelleront le mal Françoys, pour ce qu'elle commença en leur pays, lorſque les Françoys y eſtoient. qui eſt une maladie dangereuſe, qui au commencement ſembloit moins à craindre que lepre, mais par ſucceſſion de temps elle a quelques peu mitigé ſa fureur, et n'eſt ſi vehemente, ne contagieuſe, comme elle ſouloit. Toutefois elle a eſte cauſe de la mort de pluſieurs grans perſonnages, lesquels ne trouvoient jamais remede, mais puis peu de temps ès Iſles eſtrangées que les eſpagnols ont nouvellement deſcouvertes a eſte trouvé ung arbre vul-

a) Sommario c. 75. p. 66. 1p. Ramuſ. Vol. III et ed. Hiſpan. cp. Gruner p. 603. [illegible]

a) Hiſtoria general y natural de las Indias occidentales lib. 2. p. 148 et 149. T. III. quem locum exhibuit. Ch. Gruner

b) Hiſt. generale 1. II. c. 14 f. 9. verſ. ap. Gruner Abhandlung von der Luſtſeuche T. III. p. 690.

c) Ib. L. XII. c. 3 fol. 93. Idem repetiit in Sommario c. 6.

d) Ib. L. XVI. c. 17 fol. 128.

e) Hiſtoire aggregative des Annales et Chroniques d'Anjou par Iehan de Bourdigne, reveues et additionnées par le Viateur, Angiers 1529. f. Tom. III. p. 150.

Aphrodiſiac.

L l

Google

guerement appelle Guyacan qui eſt la ſouveraine et extreme medecine et remede contre ceſte maladie, du quel boys de Guaiacum l'experience et cure fut approuvee a Auguste l'an de noſtre ſeigneur 1517. Et lui veis on ſaire merveilleuſes operations et en furent pluſieurs gueris lesquels un avoit eſperance de veoir jamais en ſante.

L.

IOANNES LVDOVICVS VIVES f).

Ne quis eſſet a periculo immunis, morbi venerunt ſunt Europam peragrati, uti illi modo vetres ... ſed novi, inſoliti, inauditi, horribiles, abominabiles. Primum ſcabies Indica, quam alme celicues in alma ... eſſe ſacrilent ſed quid nunc, ſi ee non ab ſe devehent ee depellant?

LI.

AVREOLVS THEOPHRASTVS PARACELSVS g).

De puſtulis h).

In ſpeciebus gallici morbi tria obſervabis, purgationem, curam et conſervationem. De quibus haec paucula accipe. Purga principio puſtuloſum evacuatione, quo pelluntur cauſa morbi vae cum marcais praecepte. Contentione autem, ne lenem o ... et quantitate huius purgationis longius quam per ... abest. Porro ſi puſtulae adhaeſerint cuti extrinſecus, aut aliquam dolor ſaliſſuratum alam ſaliedem corpori, bullage olaca, quod eſt ex eeligare, et cum ... ſelices aegrotus. De ulceribus autem, nodis, tuberibus, ſive extra corpus, ſive in corpore, quae inde excitantur, iuxta praeſcriptum praeteo, quod eſt de ulceribus, ages. —

Tum habebis (mercurium) praecipitatum dulce, ut ſuccurrat vel mel qui in omnibus vulneribus, ulceribus et morbo gallico famatum arcanum eſt, ut nemo ſine medicus agere non debeat. —

Sulphur et ſal non poſſunt ipſum (mercurium) conterere propter vehementiſſimum calorem, qui repellit haec duo, et mercurius adeo evenietur, ut oſſa et omnes penetret non ſolum poros, verum et alia in partibus, tamquam ſudor tranſit ac penetrat. Unde ſciendum eſt, morbi gallici puſtulas, lepram aliaque eius generis mala [illegible], ac ipſorum primam materiam et cauſam cum aliis cohaerentibus inde prodire. —

Similiter et in morbo gallico l) Doctores vaz quondam finxerunt, credentes eſſe morbum incurabilem, ſed et in peſte deſperando et fides ipſorum ſe cauſa ſuit ut curari non poterit, quia et iſte ſua fide coelum ipſum inficiunt, ut peſtes tales gignat, quales ipſi credunt. —

Ac ea res parva eſt m) nec ſic contemnenda — cum omnes morbos vulnerarios complectur quomodo ſe morbum gallicum transplantentur, qui morbus omnium, qui in mundo ſunt, maximus eſt, nec peior unquam repertus eſt, nulli parcens, praecipueque capita maxime eggrediens? —

Tranſmutatio morborum n) lepram generare poteſt, ut ſcabies gallicam, alopecia, morphea. —

De Morbo Gallico o).

Hic morbus apud Germanos primum dictus eſt gallicus ſ. Mala Frantzoſſ. Sed de eo non quaerimus. Certe a Gallis natus eſt — ſub obſidione Neapolitana. Hinc etiam dictum Neapolitanum cramen, inde dilatum contagium ad omnes nationes. — Non ſolum ex duplici lepra. — Hic morbus primum ſolo ab coitu — et ſedem ſolam habet in ventrice vel oriſicio vulvae. —

Naſcitur p) lues ex duplici lepra, communi et vulvam obſidente — peſtilens rabellis, ſalax, valde diverſus aegros — ex vena venae q) — ergo dici non poteſt morbus Lazari et Iobi, vepote veneri non deditos, — non debent eſſicis. —

Infecta genera puſtularum r) quinque ſpecies ſub ſe comprehendunt, nempe cancrum, puſtulas, morpheam et ſolo me magere, heriſipelam, ſed per contactionem tam alio modo et locorum diverſitate u ſua ſpecies infectae. — Mercurius s) motrix eſt velum congeries leprae, ſcabiei, herpetum, ſerpiginis, fiſtularum et caruncularum, gangraenarum. — Eſt ſpecies praeſumens gradium. —

Contrahitur t) primum alia venereo, deinde actu externo inquinato, tandem ſit morbus hereditarius, et tranſit a patre ad filium, ab infecto ad alumnum — Infectio per halitum ſit ſudore, vapore, ſpiritu. Hinc homo purus infecto non debet attingere nec cum eo habitare, nec eius veſtibus uti, ſed peſtilit eum prorſum fugere. — Eſt morbus foedus, ſi ad alios propagare, alios contaminant, et magis hereditarius quam lepra. — Quoque infans Gallicum parens accipiant, ut infantes, non poſſunt ab hoc contagio liberari. — creſcit morbus cum infante, et pro miſmendis virtute unde citius, modo tardius erumpit. —

Differunt puſtulae u) chirurgicae et ſancigenae, — hae primum erumpunt in pudendis et frontem, mediaeque in hoc plagis — incidunt cum magno membrorum debilitate, vitio ſtomachi et hepatis, ac pedum impotentia — curari nequeunt ſine mercurio — contrahuntur coitu. —

Ideo x) cum morbo Gallico copulatur non curatur, niſi inhaeſit materia venerea. Sic enim curari poteſt lues, herpete relicta. Qui ſi eſt immedicabilis, exinde colligitur, luem non eſſe ſunditus extirpatam. —

Influxione caeleſti y) oriuntur plurimae luis ſpecies, hinc genera morpheae, lepraſa, ſerpiginoſa, ſolidis etc. quae ſingulari medendi via debemus aggredi. — Ex tribus circumſtantiis z) elementalibus ſunt tres ſpecies morbi Gallici, atque triplici modo curandae. —

Nra

f) Caussa de ſudore Christi. Brugae 1519. Natus est Valentiae 1492 [illegible] Brugis et philologus. Edidit [illegible] 1540. [illegible]
g) A. Theophrasti Paracelsi Eremitae Operum latine redditorum T. I. Basil. et ... Petri Pernae 1575 ... p. 47. T. I. Opp. Strasb. 1603 ... p. 613. [illegible]

k) De Vita Longa II. c. p. 157. T. I.
l) De Natura Rer. V. p. 411. T. I.
h) Paramirum L. II. c. 4. p. 113. T. II.
l) De Caduc. Morbor. ... L. I. p. 361. T. II.
m) Paragranum p. 418. T. II.
n) Sebel L. VI. Paragraph. p. 187. T. I. Opp. Straſb. per I. Huſerum 1603.
o) V. Chir. Bücher u. Schrift. Straſb. 1605. Das dritte Buch der groſſen Wundartzney von Urſprung und Herkommen. Heylung und Erkantniſs der Lähmung, Blattern u. Franzoſen — c. 1. p. 131 ſeq. Ex his libris paucos duntaxat loſos excerpere, omnes non licet.
p) Cap. 2. p. 133.
q) Cap. 3. p. 137.
r) Cap. 5. p. 138.
s) Cap. 6. p. 142.
t) Cap. 8. p. 143. 144.
u) Cap. 9. p. 151 ſeq.
x) Tract. III. c. 6. p. 246.
y) Cap. 4. p. 147.
z) Cap. 5. p. 147 ſeq.

Google

Non dantur a) quatuor luis Gallicae ſpecies, ſed amplius centum, omnes vero ſibi affines. — Virus gignitur humidum non ſiccum. — Cura vaporum fumus eſt ex veteri medicina ab ſtuditudine ſubleti. — Locis colligitur mercurius in internodiis articulorum, ſed non habet vim curandi luem Gallicam. —

Curatio per ſuffumigia b) debere impoſtori, ne per mercurium ſola eſſe videatur, ſed per ſinuabrium — grata multa, donec dentes inde debebant, vero decadebat atque marceſcebat, tunc dantur deniſtis forn. —

Cauſtica c), quae temere adhibentur, non iuvant, quia virus non reſidet in cute, ſed in hac continuo ſuerunt gallicae, ergo prudens quisque ab iſtis abſtineat. —

Alii d) horum loco mercurium ſublimatum ſpirito vini commiſcendo praeparaverunt aquam, atque linentur puſtulas, ſic, ut cutis ipſe vicerarebatur, nec dubitarunt hoc modo aggredi contraſtus. —

Alii e), inquit hoc maxime ſoli, poſt Germani, luem balneo ſudatorio debellare non ſuere, ſed irritum. — Quis enim unquam abile, hanc luem eſſe ſudore profligatam? —

Alii adeo crediunt cantharides ſuperhabuerunt, ſed haec, etſi non nocent, tamen dolores augent — Nec iuventura f) reliquerunt medicamenta chemica et emplaſtra Saturnina. —

In curatione g) luis Gallicae prima ſunt mercurialia, mercurius et aurella. Has ſolis in praeſenti. — Purgantia h) non proficient, nisi addito mercurio — Omnis ſi dictu i) ſine mercurio vana eſt. — Si quando ſupervenient k) bubo vel aliae alcerationes, aperiri debent, nequaquam repelli. —

Temerario purgatione l), ſudatione, medicatione ex ſyruporum hausta occultos morbos valet concitat, luem gallicam haec vix non tollunt, ſed corpus debilitant, unde iterum nova morbi oriuntur, ut c. apoplexia, hydrops, dolor laterum, cetera quae ex putredine ac debilitate morbi. — Mercurius m) vim habet purgandi putrefaciendi ac refrigerandi, hinc varios morbos inducit. —

Miaſma venereum n) hoc habet proprium, ut omnes morbos imitetur, velutique in formam aliam transformet, et novos morbos ingerere.

Hinc prodierunt miras peſtilentiae, pleureſis, febres, — eaque de cauſa immedicabiles, ſimplex repetenus.

— Alimenta o) non afficiunt luem Gallicam, quodammodo ſovent. — Morbus p) ſi dicere ita ſo decet ſi Germani. — Naſcuntur ex hoc malo q) et per uſu medicatione novi morbi, febris hectica, phthiſis pulmonalis, hydrops, vicera interna, iſchias, ſingultus et tremor ſtomachi, ſuſpirio lenſa, diarrhoea, dolor laterum, ſurditas, ſitis, ſluor albus, exanthemata, eryſipelas, lupus, cancer —

Erupit morbus r) circa a. [illegible] ob inſolentia Veneris et luxuriam poſt annum generatione perpetuo, et ad infantes tranſit conceptione ac lacte, attamen tactu communi ſudore etc. Hinc ſi prima ex infectis abſtinuiſſent ab actu venereo, lues

prorſus periiſſet, hinc corporale viſum eſt, nunquam aſtrale [illegible] ab unica infectione ortum — Non adeo diſſat s) lepra ab lue Gallica, ſed haec ſexu propagata, meliora materia morbi, conſtellatione Veneris et cetera miniſterio. —

Non aurei poteſt lovat t), niſi ante curetur morphea, unde me augere, alopetia, elephantia etc. In his enim ſerva morbi eſt. — Lues Gallica u) eſt morbus contactus. —

Omnis morbi a) venerei latent in femine — Interdum ſerus intra erant — facient dolorem articulorum, arteticam, iſchiadam, podagram, chiragram, genugram, bubones et puſtulas etc. — Ab infirmitate aeneree y) oriuntur puſtulae venereae, ſed hae non eſt praeſente materia. Puſtulae vulgares ſemper ſuere, lues Gallica minime. — Saepe enim cantat nunerem, quamſi cales non ſit. — Gallicae puſtulae z) cognoſcuntur, quod non per ſe ſacerenus veteri curationis vis, — cernuntur ſiccae, humidae, acutae, durae, molles, parvae, ſubliores, longae, latae, nigrae, aureae, albae, citrinae, virides et rubrae, ſed cunctis bona diverſitate non ab miaſmate venereo eſt, magis ab veteri puſtularum genere. — Secundum variam materiam a) poſſunt tres et plures Gallicae luis formae oriri, non uno modo permutandae — Dantur etiam puſtulae, quae ſerpentarum ſpecie conſtant, cum hinc inde migrent mutantes, at alio loco deſidant, et maturescunt, dantur alias, quia quidem locum mutant, hic quidem conſiſtunt, ſed illic iterum erumpunt. Hae dicuntur variolae peregrinatricis, et ubi formam exteriorem mutant, tamen eadem conſiſtit materia.

Attendenda etiam eſt natus puſtularum b) Gallicarum. — Ipſe ſi nunc breui erat ſcabies anormalarum per ſe ſanſcit. — Sed mea, ne tempus eruptionis ſit ning ras idem putes. — A ſimilitudine puſtularum nomen induunt, v. a morphea venerea. — Sed maior cura habenda eſt materiae, quam formae. —

Fiunt interdum ſub forma bullarum c), albarum, magnarum, parvarum, calidarum et arcentium [illegible] dolentium. Haec eſt cura lubrica.

Alias bullae ſunt etiam molles, vi furfures, et ſquamae. Haec eſt cura piſtana. Aliae bullae ſunt albidae, at glandulae, nodi vel verrucae. Haec eſt cura thymi. Aliae reſtirunt ſerpiginem, ſerpunt, tonſiſiunt, ambulant ex loco alio in alium, vel cutem erodunt, exulperant, ſindunt: Haec eſt cura trifoliata. —

Ex conjunctione conſtellationum d) ſit contractio receptorum. Vna ſpecies eſt, in qua ſubeſt contractura membrorum, ſiccitas, nodus. Haec eſt cura tuckhororum. Si vero membra ſiſtantur, cum eruptione exanthematum, puſtularum, tumorum, haec eſt cura minuta. Si moluer ad brachia et pedes, lacertos, muſculos et ipſas venas dependitur, hunc efficitur cum virtute aquilſtate. Alia datur ſpecies, cui, vel aliquis, ab ſeminibus venerea nomen eſt, atque naſcitur ab medulla, vaist ſero, afficitur in cruribus. Haec eſt cura medullata. Alia ab aere, cibo atque potu prodet, et nominetur cura aſſluente. Alia retrudeſcit per ſolem cottam, et inquiet curam ſlorum verorum. —

Idem valet de acrogiſſis e). Si ergo vicera ſimilia ſunt cancro, fiſtulae, ſeritia ſaceri, lupo, at-

L l 2 que

a) Libr. Chirurg. I. II. De Morb. Gall. L. I. De Impoſtur. p. 151
b) Ib. p. 113
c) Ib. p. 136.
d) Ib. p. 154.
e) Ib. p. 126.
f) Ib. p. 137 ſeq.
g) L. III. c. 3. p. 163
h) Ib. c. 4. p. 165
i) Ib. c. 11. p. 167.
k) Ib. c. 21. p. 122
l) L. III. c. 2. p. 171
m) Ib. c. 3. p. 175.
n) Ib. c. 4. p. 118.
o) Ib. c. 6. 7. p. 176.

p) Ib. c. 16. p. 179.
q) Ib. c. 11. p. 181. ſeq.
r) De Orig. Morbi Gall. I. 3. 4. p. 158.
s) Ib. c. 5. 7. p. 192.
t) Ib. c. 8. p. 10.
u) Ib. c. 17. p. 126.
x) L. II. c. 1. p. 197. et c. 11. p. 209.
y) Ib. c. 13. 14. p. 103.
z) Ib. c. 11. p. 204.
a) Ib. c. 16. 17. p. 204.
b) Ib. c. 19. 20. 11. p. 205. ſeq.
c) Lib. VII. c. 9. p. 158.
d) Ib. c. 10. p. 130.
e) Ib. c. 12. p. 230.

quo hinc inde ſerpunt, vlcerant, pungunt, vrunt, tendunt, rubedinem inducunt, ſit cura cancrae. Si aſſimilatur phlegmon hui, ſcrophulis fiſtulis vlcerebus, deſcribitur cura de ſale. Si adſint tumores crurum, ſtrumae, putrefactiones, dicitur cura reverberatoria. Si aſſociantur papulae, vlcera humida, veſicae, eryſipelas, quae inſtituunt ambrides vel varicibus, requiritur cura rotunda. Si notae ſignis per ſiſti, ventrem vel locaſſae accidunt cum cute nigra vel livida, vnguentum diſſ..... et paratur, dicitur cura intercluſa. Si verrucae, ficus, tumores ſuae tirantur et ſinus effluunt, ſit cura argenta. Si naturalis et lumbos occupat, et cum carbunculis, bubone vel hernia copulantur, dicitur cura cinderum. Si non cumant, ſequitur cura cuſcutae. Si tandem morbus aſſimilatur lepraa, hydropſi, vulneribus, elephantiae, nominatur cura interpoſita. —

Puſulas f) non naſcuntur ab quartana hominibus — lues Gallica *g)* ſit transformatione. —

Infectio *h)* ſit triplici via, videlicet coitu, partu, ſuctu. Prima via ſatis patet; altera aſſumatur ab parentibus; tertia ſit accedente ſuſſione lacta ex infrumentis infectis etc. Hi vero, ſiſi tam chirurgicis morbis copulantur, non illico pro veneris habentur, ſed alterum demum nomen eis cognoſcuntur, quam natura non non ſanie ab hac hereditaria materia ſuperarent. Tunc demum, ſi coitu vero in corpore latebant, ciſtas aſſoreſcunt velociores erumpunt. — Sed extra hanc viam triplicem non datur alia luis gallicae origo. —

Dantur etiam multae ſpecies *i)* mutabiles, et videntur modo eſſe verrucae, modo ſcrophulae, modo varices, atteramen lucem ipſam produnt, modo apparent, vt bochia, pori, vulnia, polypus, nodi, nata, aqua, modo ſimiles ſunt formiculis, chordis, medullis ac exuberis —

Complicantur *k)* etiam lues Gallica cum hydropiſi, podagra, paralyſi, catarrho, ictero, gonorrhoea, morbo caduco et menſtruo, interdum inter ſe plures veluti miſcentur. —

Hoc lignum *l)* ſolum venerem laxat, ſatum morbum non curat, aliſ ſit mobilis. Alias morbum hoc ligno nunquam curabilis aut ſolo caſu. — Ante curam purgandum eſt. —

Morbus Gallicus *m)* interum naſcitur ex venere, deinde ſit etiam ex hereditate. Haec ergo prima ſigna ſunt. Quicunque queruntur ſubitam debilitatem corporis, dolorem ſub axillis, lumbis et inguine, et non habuerunt cum meretrice, hoc minime lues Gallicus eſſe dicito. Quia mala ſi deſunt, contra incidit febris ſine paroxyſmo, ſi dolorem dentium conqueruntur, et cicatrices oſtendunt, dic etiam, hoc eſſe initium luis, modo coitus praevaluerit. Quod ſi ne haec quidem ſigna deprehenderes, vtraque argui poſt vararem incidunt in carnibus cum vel in eius ſpecies, mulieres ſunt vel pueri citrati, ſanitas pronuncia lucem adeſſe. Item ſi bubo, proſtibus natura illum vel qua alio viceratio virgea inquaerere, vbi concubuerunt, dic, natum eſſe luem Gallicam. Item ſi puſulae, verrucae, alopeciae, ſcabies et aliqua lenimentarum dolor vrgerant. Similiter erunt lues eſt. Item ſi lyſirus et pituita narium fluctir, et inguen tumet, color aegreſſo, audacter lucem praedicito. Item ſi femina ſit nigra ac bella quidem eſt, quoad phyſiognomiam, verum hic inde poſt coitum puſulae aſſoreſcunt, morbus Gallicus inſequitur.

Item ſi poſt coitum *o)* illa ſigna deſſiant quidem, aegre vero perſentiſcerent dolorem ab mutato aere, vel veſperi, vel ſub lunae conuerſionibus, dic, hunc eſſe paralyſin Gallicam. Vel ſi tales dolores frontem vel oſſa narium, mandibulas, ſuperiam vel fauces occupant, vtraque vrget ſpiritus fetidus et compreſſio orificii ſtomachi, adeam inficitur paralyſis Gallicus laſiuus. Quo ergo plura ex reliquis accidis concurrunt, dic, morbum hunc difficilius partum hi. Quia ſi vlcera oriuntur poſt illa ſigna, vel cum illis ſignis, vbi vir cum muliere habuerit, cum vel tam neceſſitate ſeclum puta. Hoc tamen animadvertendum eſt de his, qui luem hereditate acceperunt. Ex iis qui cohabitant cum gallicis hominibus, aliqua ex praedictis ſignis ſenſerint, hi ab infaſtia vivunt putandi ſunt, ſive ſint taliter orti vel quoque alio corpore, ſine ſalute, ſine tumore. — Sed vtraque morbi eadem eſt ſedendi curatio, ſine adultis ſive, ſeu infantes. In his tamen non ſignat vlli origo. —

Vt ergo ſolatur cura puſulorum *o)*, hoc ſtudendum eſt, hanc inde ſpiritu mercurialis conſideret. —

De bubone p). Ego vero dico, bubonem eſſe contagionem ex commixtione duorum ſeminum et ex inde in generationem apoſtematum, vnde ex ſubitus bubo ſemper in vlcerationem tranſit. — Curari debet apertura et maturatione. —

De cambuca q). Dico, cambucam oriri ab materia bubonis, cuius appoſita. Eo ergo loco, quo ſiſtit eſt depoſitio, ibi etiam ſit vlceratio. Quarquo cambucae eſt bubo, et ſolo loco differt. Si poſt eſſa a naturam ſequitur ardor et tumor, ſunt et pus in vrina, deinde alteratio, putedo, putredo, hanc cambucam dicenda eſt. Sub ſinem tracta in vlcerationem, ſemina corroſa confluunt et virga putreſcit. Curatio ſit camphorato et emplaſtro de mercurio.

De bubone r). Bubo, cuius ſigna ſunt, oritur ſeu, eſſe aut decem hebdomadibus, nunquam erumpit in ardorem duodecim dies, deinde tumet et rubet, corpore a ceteris ſedatur, pauit ardorem, ſuperiorum et faciei palloram. Iuſi dicunt ex cholera eſſe bubonem, alii ex vaſis ſpermaticis et ex corrupto ſpermate.

Bubonem dico originem ducere ex duabus commixtionibus, ſi lecat viri et mulieris. Ista commixtio eſt ſubiectum, id eſt, prima cauſa ad bubonem, poſtea alii ſcabioſitate ni aſt, tertius vero accedens buboem, id eſt, ſcabioſam ſperma. Ego vero dico, bubonem eſſe venenationem ex commixtione duorum ſeminum, id eſt, viri et mulieris per vtriuſque ſperma, et ex tertio, id eſt, adeuntis ſpermate peregrino. —

Bubo eſt corruptio. Hoc negare non poſſum, ſed qualis, obſcurandum eſt. Quando ſit, quod mulier concipit ſemen, id eſt, ſperma bonum, vnde generat, non ſit bubo, ſed quando ſcabies et pruritus in matrice ſunt, aut illae miſcentur, id eſt, ſperma lumenſum. Si eſt in matrice, aut quod vir immiſit luxuriae ſperma in matricem, ibi iacet quatuor vel quinque hebdomadis, et ſi poſtea alius accedit, et nondum in matrice ad apoſtema comparatum eſt, tunc in coitu libido, quae in viro apud venerem iacet, non in praeputio, (et in mulieribus in matrice libido eſt) idem libido vel luxuria vim attractivam habet, et in coitu per venulas attrahit ex fundo matricis peccantem materiam, inde ſit apoſtema ſeu bubo etc. Si autem vis attractiva libidinis non attrahit viro, tunc in muliere facit bubonem. Principalis ergo cauſa eſt bubonis, ſi mulier eſt ſcabioſa, non in cute, ſed ſi in inguine eſt, hoc tamen ad matricem vadit, in virgam autem et vaſa ſpermatica. Ideo quicquid eſſoreſcit et ſcabroſum, non facit bubonem. Id vero, quod non aſſoreſcit, attrahit, quicquid in membris pruriginoſum eſt, a vi attractiva et vaſa ſpermatica, quia libido vim habet attractivam, et attrahit nutrimentum ſuum a membris, et ſcabioſam materiam attrahit. Hoc notandum, quod duplex eſt ſperma, ſcilicet ſperma generationis et ſperma pruriginoſum, vnde ſcabies et pruritus oriuntur. Nam in vaſis ſpermaticis vis attractiva eſt, et attrahunt ab omnibus membris, quod ineſt vitioſae materiae, ſi non expellatur per cutem et cutis ſcabitur. —

f) De Variol. gall. habem. I. p. 253. ſeq.
g) L. III. c. 1. p. 266.
h) L. V. c. 1. p. 276.
i) Ib. c. 6. p. 279.
k) L. VIII. c. p. 293. ſeq.
l) De Ligno Guaiaco p. 327. ſeq.
m) Chirurg. L. III. Tract. I. c. 4. p. 473.
n) Ib. c. 6. p. 474.
o) Ib. Tract. III. c. 6. p. 400.
p) Vom Geſchwären c. 15. p. 443.
q) Ib. c. 24. p. 442. *Cambuca i. e. vlcus genitalium inguinorum.*
r) *Von offenen Schaden* T. IV. c. 15. p. 590.

Si in bubone glandulae tument, deinde rubent, ſubſequente impotentia, aeſtu, frigore appetitus deficiente, bubonem adeſſe dicito. —

Caue expellentia, cauſtica et medicinam attrahentem. Magnum periculum inde eſt. — Si ea repercutis, id non eo ſolo fit, vbi natura dedit emunctorium. —

De cambucca membrorum ſ). — Nemo doceat, quod bubonem vel cambuccam acciplat, niſi in membrum ſui ... habeat. Illa materia, quae facit bubonem, facit cambuccam. Nam quod non poteſt ire ad vaſa ſibilantia, manet incorporatum, et incipit vicerare et in eo, quod viceratum, quoque facit tumorem. Nam haec eſt natura ſalis nitriati, facere tumorem cum exulceratione. — Primum, quod in cambucca fieri debet, eſt, quod recte et totum ſedetur et non ab poſſibuum, praeter emplaſtratum, quod ita refrigeret, et, naſin ſubiaro, imponatur emplaſtrum. —

LII.

MAGNVS HVNDT t).

Popularis memoratio aliquot cauſarum et ſignorum luis Gallicae.

Etſi cauſſae huius luis Galliae ab medicis pèrihis ſatis deſcriptae et ſuo quaeque loco relatae ſint, tamen *praecipua cauſſa eſt humor melancolicus*, qui ſua veneſnia atrarum et maligna qualitate ſanguini admiſtus, in hepate ex eo augetur. huius vero virtute ad muſculos, panniculum adipoſum et cutem transmittitur, et ſic hunc morbum generat, *expellendo materiam primo ad pudendas partes et frontem*, more ulcerum morborum, ex vitio hepatis ardore naſcentium et ſanguinem exuberantium. Hinc ſic illa lues ab ardente viſitque crudo ſanguine inuiſcerio hepatis, quod tum ad membra propellit haec vero repellunt, et ad cutem demittunt. Quae vbi ab ea ... infecta eſt, oritur *venenoſa ſcabies*, *quae dicitur lues Gallica* et tranſit ex corpore alio in aliud pro cuiusque natura.

Signa praenuncia luis Gallicae.

Signa morbi huius *ſeditiſſimi* veneni ſunt grauitas capitis, colli et ſpaularum, brachiorum, et pedis motus membrorum difficilis et laſſitudo ſaniſus variatur in ſua cute. Praeter haec ſunt ... dolor ... tenus ... graulat. — Quo magis abundat venenoſus humor, eo diutius temporis ſpatium requiritur ad materiam expellendam. Quemadmodum pro varia corporum diſpoſitione variaque peccantis humoris natura alius citius alius tardius a morbo ſuperatur. — Hinc fit, quod *alii breui ab hoc malo liberantur*, *alii ſerius*, *alii ex iſque ad mortem laborant*. Quia ſaepius natura curabatur in ſua negotio ... negligentia ac peruerſa medicorum curat. Id quod in hac aegritudine plerumque accidit. Prima vero indicatio eſt reuerſio cauſſarum ... rerum nonnaturalium et humorum diſſolutio. — Si enim *puſtulae oriuntur* cum dolore magno et cutis vlcerantur erumpunt, ſunt ab ſanguine acri adufto. Si multum ... ſine vehementi quidem dolore, et non ſine quadam moleſtia, ſunt ab pituita ſalſa, cum ſanguine mixta etc. Quare ex notatione horum ſignorum complexionis, aetatis et temporis aeſtimanda eſt curationis via.

Fit vero haec ſeptem modis. Alii *decoctis* et *balneo lauantur*, et *ſuffumigio* vtuntur, (ſed hoc minus bene) alii vnguento quae ex iudicio medicorum peritorum aperte ... prouentus et ſalubria deprehenduntur, alii plurimum ſidunt *ligno Guaiaci et dant regimini*. Et hoc quidem pro morbi natura fere prodeſt, ſic, vt quocunque lignum vnde domum cerque ſumantur ... modo hoc aequaris regimen, eundem iuuamen oſtendas. Sed huic equidem nihil detractum cupio, modo memineris, plurimum ab hac victus cura et vita ... rerum ſperandum eſſe, pum, ab aere humido, moderato ... odorum ſuauitate bene afficiatur. —

De cibo et potu.

Debet cibus eſſe leuis et ſubtilis materiae — panis recens — caro leuiter in aceto... et ... la ſale praeparata — poma — vinum tenue — ſomnus moderatus et paulo longior — quies corporis magis potior — animi motus ... — ... lenimento mollienſe — Altera indicatio eſt purgatio humorum noxiorum quod fit electuario diacatholicon — haemorrhoides ſunt eunciandae vomitus ſiluerit, ... dolorem articulorum mouerentem. Tertia indicatio eſt puſtularum Gallicae ſiue materiam ... digeram, vt ... puſtis, *interne per decocta externe per vnguenta* et per ſyrupos, ... per ſyrupum de ... qui ceteris praeualet. — Bibe quouis mane vel decoctum vel ſyrupum per tres dies ... veſperi corpus hoc lauiter vnguento Rec. Butyri non ſalſi ℥j) adipis ſuillae nec recentis, nec veteris ℔ ... theriacae ... ℥ß ... ℥j. ... ℥j ... ℥j M. F. vnguentum. — Vbi vero per tres dies veſperi te ... et ... ſextam horam, hunc ſume medicinam purgantem. — Poſt purgationem ſit balneum calidum ex herbis mollientibus. — Sub ... ingreſſu ... aquam ... — Repetitur balneum ... per ſex aut ſeptem dies ... te vel hora ante coenam. Sexta indicatio verſatur in roborando corde. — Septima in mitigatione ſymptomatum, vt ſi abeſſunt dolorem — *Purgatio bona contra rheumatiſmum ...* — *Contra ... ...* ... Narque ... eſt ... mixtione ... ad ... Impedit ... quia ... vnguentum ... magis ab inferiore parte agat. — *Contra lichenas* — Aliud ad *lichenas* ... —

Quod attinet ad *mala vulnerata*, *fiſtulas et cancros*, quae hunc morbum ſaepiſſime ... vno ... hoc ſit, qui illa curare ... Cum vero *iſte morbus contagioſus ſit*, et ... *plurimum alius ab alio eum ... contrahat*, abſtinendum ab hoc ... eſt, et ... dum, vt ... ſcriptum eſt, deinde ſingula mala ... purganda. —

LIII.

LEONARDVS FVCHSIVS u).

Hallucinantur x) inter medicos recentiores non pauci morbum quem vulgo gallicum vocant eſſe eum, quem Graeci lichenas appellant, contendentes, cum is verius ſit, quem impetiginem Latine nominant.

Eſt complures, qui lichenas a morbo gallico nihil differre putant, errantes eſt ... Verum tamen SYMPHORIANVM CHAMPERIVM indicaſſe

t) lib. I. 24. p. 590 ſeq.

t) Ein ſer vast vnd ſehr Wunderliche Regiment wider die ſchwere und erſchreckliche kranckeit der Fitiſpoten, ... bewerten ... guldem ... geſtragen ... bericht der ... Regiment wider des ... Frantzoſen. Durch ein Bittle ... der ... Magiſtri Magni Hundt von Magdeburgk der ... Collegii Leipzigk Collegiaten ... 29. ... — In ... Gedruckt zu Leyptzigk durch Valten Schumann ... Anno 1529. 8. (Sub ...) ... 4 ... 1 ... ſeq. [illegible] ... Leipſ. ... Amsterdam Lipſ. 1501 ... MAGNVM ... Schreber ... ad Halleri ſcilicet

Aphrodiſiac.

Vol. I p. 80) et IO. ZACH. PLATNERVS (Prol. de Magno Hundt ... Lipſ. 1734 4.) Sed magis ... CL. ... (Bibliotheca ... Magnus ... Anni ... et ... p. ...

u) Ernſt ... LX ... ſecundum ... Leonardo ... Anno M. D. XXX. Menſe Martio, 4. ſol. 1. ... 1566 ... Tubingen ... doctoris ... et philoſophi ... D. Leonh. Fuchſ ... M. Ge. Hiſero — Tubing. M. D. LXVI. 4.

x) Errores 46. fol. 61 b.

Digitized by Google

in ſede ſit, qua capite duodevigeſimo libri ſecundi ſane Pandectarum commentario ueſſe aſſerit, quem Neapolitanum aut Gallicum nominant vulgo. At quum illa, ſupplenda iudicat, id, quod is morbus in Gallorum exercitu, qui apud Neapolim CAROLI [illegible] regis auſpicio belligerabat, primum circa annum [illegible] nece ll [illegible] CCCCXCIII, apparuit ac ingruit, ob idque gallicus dictus eſt.

Lichenas autem HIPPOCRATES, vetuſtiſſimi auctoris, fuiſſe iacula certum eſt. Nam et in tertia particula Aphoriſmorum in aeſtivorum morborum mentione, et in libro de morbis, et paſſim alibi lichenum meminit. Quin PLINIVS quoque, HIPPOCRATE iunior, etiam in libro naturalis hiſtoriae XXVI capite primo, lichenas morbum, ut ipſe ait, grauiſſimum, non imluceret modo, verum etiam vniuerſae prope Europae incognitum ante TIBERII CLAVDII Caeſaris principatum fuiſſe ſcribit. HIPPOCRATES enim PLINIO multo vetuſtior, [illegible] de lichenibus mentionem cum fecerit, ſi eius aetate ignotus fuit Europae hic morbus fuiſſet incognitus. Verum tamen eſt, quod paucis ante CLAVDII principatum in Italia fuit ingenita, quia, nondum Romano imperio ad extremas vsque progreſſo, nondum eo venerat donec multi Graeci qui vrbem Romanam frequentare coeperunt, eundem morbum lingua vocabulo lichenas nominantes, fecere illuſtriorem. Meminit et paſſim lichenum DIOSCORIDES, adeo, vt [illegible] in utriusque origine, lichenas non eſſe morbum Gallicum.

Porro λειχὴν Graecis aliud morbi genus eſt, quod ſi hoc vitium ex aſperitate Latini id noſtri impetiginem dixerunt. Ita GALENVS in libro Iſagoge ſeu medicus lichena dicit eſſe cum multo prurit, ſummae cutis aſperitatem. In ſua autem Iſagoge cum impetigine credidit ita verbis: Cutis malum eſt lichen. Duplex eius genus, mite alterum, ferum et difficilius alterum. Pelluntur ab eo ac ſummae cutis ſquamulae, videtque ſub illis locus laevis et non exulceratus. Eundem vero apud Latinos impetiginem, qui lichen apud Graecos, teſtatur in primis CELSVS FABER [illegible] huius auctoris haec ſunt verba: Impetiginem Graeci lichenas dicunt, quae nutur ex vehementiore humore, rotundo ſibilandoque, in ſuperficie cutis cum aegritudine prurit. Quod iterum confirmat CAELIVS AVRELIANVS libro primo Chronicon cap. IIII de lichenibus ea quae tum loquens, dum ait: Sunt autem ſquamulae exterioris cutis ſub crurium partibus et ipſis ammiſſibus natae. Has Graeci lichenas vocant, nos vero impetigines.

Praeterea quaecunque narrant PAVLVS GALENVSque ac omnes alii Graeci auctores contra lichenas dixerunt eadem fere omnia contra impetiginem a Q. SERENO, RHASI et AVICENNA tradi ſunt. Et vt ex multis vnum referam, Graeci lichenibus puerorum tantum dormis ſalivam vtilem, haec quoque Q. SERENVS SAMONICVS cap. XI. impetigini adhibendam eſſe docet iis verbis:

Si vero natum eſt, quod ducit ab impete nomen,
Hoc ieiunam potius oblinere ſaliuam.

Idem etiam docet AVICENNA Fen VI. Canonis quarti tract. IIII cap. IIII. Accedit etiam quod Arabes non aliter impetiginem, quam Graeci lichenas generaliter tradiderunt, ita vt dubium non ſit quin Latina impetigo id ſit, quod lichen Graecis. Accedit dum tamen, quod ea, quae CELSVS de impetigine ſcribit, lepras Graecis dictas convenire, et quemadmodum hic ſquam impetiginem his lichenas pap[illegible] cominuit, quod ſibi maxime religium. Sicut enim a CELSO ſummae ſcribitur, vaſa lichenas rotunda figura in ſuperficie cutis cum ingenti pruritu et aſperitate, ſic CELSVS lib. V. ait alterum genus peius eſſe eo quo per maximum paſſulis cutis exaſperatur, rubet leuiterque roditur, tenuesque ſerpit: idque etiam maiore autem incipit, eademque vaſtitas in orbem procedit. Porro quod GALENVS ac PAVLLVS dicunt ex lichenibus dictam fieri lepram, idem CELSVS de quadam ſpecie papularum pronunciat, inquiens: Quae etiam vocantur difficilius ſanatur. Niſi ſublata eſt, in impetiginem vertitur. Itaque quemadmodum GALENVS duplex lichenum genus facit, alterum mite, alterum ferum, ita CELSVS duplices papulas, alteram mitem ac lenem, alteram quam ἀγρίαν, id eſt, feram, Graeci appellant. Et vt Graeci lichenibus, et Arabes impetigini ieiuni hominis ſaliua medentur, ita CELSVS leui papulae eundem aſſe remedio ſolet, adeo, vt [illegible] ſit CELSVS lichenas vocare papulas.

Quod vero id malum, quod Graeci lepram nominant, ſit id, quod CELSVS impetiginem appellat, non aliunde certius, quam ex vtriusque morbi deſinitione colligere. GALENVS namque in libro Iſag. ſiue in medicinalium lepram ita definit: Lepra eſt tranſmutatio cutis ad animalium naturam [illegible] cum aſperitate et dolore atque pruritu et ſquamularum reſolutione, et quandoque totum, quandoque plurimas corporis partes depaſcitur. Quae ſane definitio quadrat in omnibus cum CELSO, qui libro quinto in impetigine cutem exaſperari, ſquamulas relinqui, et omnem vehementem eſſe ſcribit, ita vt haec manifeſta clarius ſit, impetiginem CELSI eſſe lepram Graecorum. Plura ea de re doctiſſimus LEONICENVS in libello de Gallico morbo.

Morbum, quem vulgo Gallicum vocant, non eſſe eum, quem Graeci lichenem, Latini vero impetiginem appellant, ſed nouum potius et veteribus incognitum 9).

Imputum me ſibi fuiſſe hoc loco conqueritur SYMPHORIANVS CAMPEGIVS, quod in ea ſententia ſiem, eſſe ſuſpiceatus, ſim quaſi gallicum morbum eundem cum lichene ſeu impetigine dixerim, cum in eo contrarium me aſſeruiſſe ſit in ipſum a lib. II cap. 12. Aggregatoris Lugdunenſis adſtruxiſſe. Et certe niſi librum hunc ad ſe pertineat [illegible] quum cognito hoc ipſum, quod ſuſpicatur ſcribere. Titulus enim capitis id ipſum ſatis monſtrat, qui ſic habet: De lichene ſeu mentagra ſiue pudendagra quam noſtri Neapolitanum morbum vocant, Itali vero Gallicum. Quibus verbis quid (oro) apertius eſſe poteſt? Aſſerunt enim lichenem nihil aliud eſſe, quam eum morbum, quem hodie quidam Neapolitanum, aliqui vero Gallicum vocant, ita vt mirari ſatis non poſſim, qui ſe ſic me ſenſiſſe auſus fuerit negare CAMPEGIVS. Contendi denique, niſi quum annotationem, nunquam paſſim ſuis libris ſolarum ſibi ſententiae: Hoc ipſum reſpondet dominus SYMPH. CAMPEGIVS LEONARDO FVCHSIO, qui cum de pudendagra ſiue morbo Gallico ammiſſo reprehendit. Quibus verbis rerum ſatis monſtrat ſe in ea eſſe ſententia, vt pudendagram a morbo Gallico nihil differre putet. Proinde quae ibi contra me incuſatur, plane ad inſtitutum nihil facimus.

Mihi non utroque ait, morbum Gallicum non eſſe lichenem, ille theologum [illegible] oſtendens contrarium eſſe dein. Id quod nemo negabit. Oportet certe eiusmodi nonnullis bonae charitatis [illegible]. Mendacii itaque arguendus mihi potius venit SYMPHORIANVS, qui non tantum mihi, ſed et LEONICENO mentem ſuſtulit. LEONICENO ſiquidem, quod hunc lichenem a morbo Gallico nihil differre docuiſſe aſſerit, cum tamen idem in libro de morbo Gallico adeo eum oppugnarit, quam morbum Gallicum eſſe lichenas aſſeruit [illegible]. Mihi porro, quod me morbum Gallicum ab impetigine diverſum non facere putat, cum tamen caeteri conſuetudines meas legens, me ab illa ſententia fuiſſe olim [illegible] vt hodie ſum alieniſſimum, vt qui docuerim lichenas non eſſe morbum Gallicum, ſed eum potius, qui impetigo Latinis dicitur. Scio autem quid deceperit CAMPEGIVM. Praepoſitionem de lichene ad illum non referendam, ad Gallicum morbum retulit perperam. Atque erroris ſui eum monſtraſſet confutatio mox ſequens prorſus, ita vt mirum ſit, cur hoc loco in noſtris legendis tam negligens fuerit, cum alias aut maximae totas paginas uno ſolio etiam integras in ſua tranſferre a noſtris ſolitus ſit.

Sed vt hanc caſſam ſeponens ad inſtitutum reuertentes monſtremus, quem Iupiter [illegible] qui morbum Gallicum vocant eundem cum lichena putent. Nouus vero ſit morbus is, quem hodie Gallicum aut Neapolitanum nominant, fieri non poteſt, vt lichen deinde

La

9) Fundamentum libelli eius Libro tum, in quibus ſane multa a nomine hominum prodiit. Accidunt omnesque noſtras medicorum errores non tantum indicentur, ſed et probatiſſimorum autorum ſcriptor ſententiis veritatibusque ac argumentis reſtitutorum. D. Leon. Fuchſio autore. — Baſil. ex officin. Io. Bebelio M D XXXV. 8. Lib. II c. 12 p. 55 b.

Google

Habemus enim seculo eidem Hippocratis fuisse cognitam. Horum namque in tertia parte epidemiorum, inter venereos morbos meminit, ut in libro de morbis mulierum loquitur etiam. Quapropter vehementer errasse Plinivm qui lib. XXVI cap. I lichenem morbum non Italiae modo, verum etiam vniuersae prope Europae ante Cl. Tiberii Caesaris principatum incognitum fuisse scribit. Si enim toti prope Europae incognitus fuisset, nusquam Hippocrates eius mentionem fecisset, quem multis annis ante Tiberivm extitisse constat. Verum ratione est quod morbus ante Tiberii principatum in Italia cognitus fuerit. Nondum enim Romano imperio ad exteras nationes propagato, nomine caruisse, donec medici Graeci, qui urbem Romanam frequentare coeperunt, hunc morbum sua lingua vocabulo lichenem nominarent, nobilioribus plurimisque notum fecere. Meminit lichenum Dioscorides Galenus, Paulus et quotquot sunt Graeci alii medici, ita, vt morbus Gallicus dici non possit.

Is enim anno a Christo nato M CCCC XCIII apud Neapolim primum irrepsit. Nomen vero inde sortitum est, quod in Gallorum exercitu, qui illic Caroli regis sui auspiciis militarent, apparuit prius, quam vspiam alibi. Hac occasione Galli omnes eum sic appellarunt, etiam a Gallicum haec sed morbum Neapolitanum vocarunt. Fecit enim quodammodo vt Gallicus vulgo dicatur. Quare λειχῆνα Graecis aliud a Gallico morbi genus est cum scilicet mitius et aspredo, Latinisque impetigo nominatur —.

Ceterum hic posteriorum cum Montvo loquendo pugnat erit, qui lichenum infelix, suo ibidemque nominatum sua probare studet, morbum Gallicum dici posse lichenas, quando quidem e symptomatibus morborum nomina imponere mutuari liceat. Quapropter his exiguis morbi gallici affectus lichen magna ex parte concernere solet, morbus igitur Gallicus lichen dici possit. Validum plane argumentum, quod vel pueri infringere possent intelligentes. Coli dolores paralysis magna ex parte sequi solet, coli igitur dolor paralysis dici possit. Vel ictero Pulmonis inflammationem nonnunquam, Hippocratis teste, pleuritis sequitur, pulmonis ergo inflammatio pleuritis dici poterit. Quibus argumentis quid, per Apollinem ecce, inluserit? Quid magna ridiculum? Tanta est Montvi et dialectices ignorantia, ut plane minime eius ortis principia non calleat. Perperam denique Galenvm et Avicennam citat Montvvs, cum ait, ex illorum sententia aliquando ex symptomatibus morborum mutuari licere nomina. Quasi dicat, si nomen morbo proprium ignoretur, tum licet eum sui symptomatis nomine appellare. O lepidum dictum! Quid hic stultissime non facerer Galenvs? — Meus inquit Galeni loco citato ait, quod morbis quibusdam e symptomatis, quae finiant, sint imposita nomina, solutam enim, quod liceat morbos eorum nominibus appellare, hi quando interdum commonstrat. Nam eius etiam hieme aliquando haemorrhoides dicere liceat, quod absurdissimum erit. Ita postremo Montvvi in citando Galeno loquens est, ac aliorum, quae affert, nihil plane intelligit. Quiescat itaque iam et senectutis lupo diu in otio emergat, illudque meditetur Qui, quae vult, dicit, quae non vult, audiet.

Dialexeos secunda ex Gratiae g)

Morbum Gallicum, quem alii Hispanicum nominant, mecum aſſi mosteque eorumque omne prave inexpertum, multi eruditissimi viri, quibus ne manum quidem porrigere Montvve dignus esset, nobiliorum fecerunt. Si enim nomen non sit rogo cobis aliquem ex veteribus poterunt, qui illum descripserit, et ipsis notis pollutum indicauerit. Itaque eum fera pornis, si unquam vetera homines is morbis, vtpote foedissimus, infestum, quo diligentissime illum, vel historiae scriptores, vel medici saltem literis mandassent.

Sed producit hic Montvvs Hippocratis ex lib. III. Epidem. testimonium, qui fere similem morbo Gallico eiusdum mutuo describit: *Plerisque itaque horum ut suppurant non ostensus contabescent, corruerunt et ossium nervorumque multum decidit. Erat autem illa fluxio, quae illic consisterat, non tabescens pars, sed quaedam alia putredo, ipsaque sorte multa et varia. Quibus ergo in capite quid illorum fieri contigit, his capitis totum glabrescebat, mentumque et ossa denudabant decidebantque, multae fuerunt stirenties. Haec quidem cum febribus, aliquando etiam sine febribus. Erant autem haec formidabiliora et deteriora.* Haec certe Hippocratis verba recensuimus, in quibus quidem similem, et mecum se facere Montvvs, at non eandem describit morbum. Est enim aliquid hic commemoratum, quae etiam in Gallico morbo apparent, tamen ea, *quae in hoc praecipua sunt, omittuntur.* Ex multis autem vnum aut alterum saltem recensebo, *inter sunt scilicet verum differens.* Qui certe, etsi interdum non [illegible], tamen explanatum tua faciat, vt mors quaecunque proferenda sit, quem hac sue durant tenguit. *Pustulas denique esse in pube et aliis partibus post contactus erumpunt, tamen eas partes non statim pilis denudant.*

Quid multa? Ex perdocere tota morbi gallici forma atque foeditas, quam elegantissime atque exquisitissime describit Vlricus Huttenvs. Germanus nobilissimus et medicus olim subjecerat tum certo confitabile enim ad se morbum. Quid ve plurimum fiendum, maxime opus erit quando id ipsum ante nos eiusdem sunt Epistola fecerit Manardvs. Et prorum certe talem, neminem quis, ne veterum morbum dicet, modo qualis vel que pergentibus sit, non ignoret.

Reliqua ad eorum, quae in paradoxo dicimus, confutationem nihil faciunt. Quare nec est cur quicquam ad ea respondeamus. Neque enim tanti non est, ut in his omnibus Montvi nugis diluendis multum operae et temporis perdere.

LIV.

SEBASTIANVS FRANK a).

A. 1495 heerbten die Landsknecht diese grewerlich verderbent *Plag der Frantzosen* ab ihnen aus Frankreich, und warden vor den Knechten *Frantzosen* genannt, darumb, daß sie diese Plag bey den Frantzosen erobert und überkommen hatten.

LV.

SEBASTIANVS MONTVVS b).

De morbo gallico c)

Morbum, quem Gallicum Itali, et Parthenopeum Galli, Hispanicum vero Germani indigitant, nos esse lichenas, (vt apparet) probavit Leonicenvs libro de epidemia. Nec enim quod Brvnsvicvs, conclusum eiusdem occasione, iterum operam sit neget, alimentumque inductum fuit errare et paradoxis contendere. Nam quod potestatem malorum magnam noster parum esse asseverat, falsissimum est, siquidem caussa illud efficientem nulla post mundi initia (vt praedicto libro loquitur Leonicenvs) extitisse. Quare simile malum ex caussis similibus etiam superioribus seculis contigisse par est. Nec nomen inutile prius dici potest, quin multi ipsi uni genere eadem inde sic, quae veterum periculum, ut pleni Galeno *foetidiores partes partur.* Congerie autem *symptomatum* nouum *si* adhuc parum constat, quando Hippocrates tertio *Epidemiorum* affectum fere similem describit his verbis: *Plerisque horum ubi essent ad suppurationem venerunt, corruerunt nervorum et ossium magna copia fiebant. Quod vero defluxit, pus sincerum erat, sed putredo quaedam alia, quaeque defluebat, multum et varium erat. Quibus autem horum quid circa caput fieret, et pili totius capitis pilique menti defluebant, ossaque denuda-*

Nn 2 ban-

a) Apologia in eorum aliquot paradoxa non explicationibus quae vana et nec praeclare in Populo Leoniceni Ludovicum Fuchsium Scholae medicinae Tubingensis professor publicus communis. Basil. in officina Roberti Winter. Anno M D XXXVIII. Mense Martio 4, sed pag. 1 decem omnibus singulis Dedit in Montvvo sufficere tantum. Apologia hac sua abeque per sum ubiamque et omnia primis Sebastiani Montvi diabertimentis producturam aliquis nomine quod frigescent. Leonhardvs Fvchsivs Hippocrate Aphorism. Lib. p. 79. seq. Ipsa vero confutatio legitur pag. 129 seq.

1) Seb. Frank von Wörd Chronica oder Zeytbuch, Straßb. 1531 p. 257.

b) Dialexeon Medicinalium libri duo, ... — Lugdun. apud Michael. Parmentarium, M D XXXVII. 4. 184 Pag. Oppositus est his e scriptis Leonhardvs Fvchsivs. ... Clavis sine in Gallico ... 1537.

c) Dialex. Medicin. L. II, Dial. c. p. 87.

Digitized by Google

bantur et credebant, multumque fuaris defudere, quae cum febri et sine febre sebant, quae magis formidolosa erant, quam periculosa.

Neque libros malum hoc dei notaire (vt quidam opinantur) cumedereti HIPPOCRATI, vt loquitur libro de [illegible] nec [illegible] vt ab GALENVS primo prognosti glossa scriptus, nullam cogitationem exultam [illegible] nullo loco in libro [illegible].

Et mox [illegible] ex morbo hepatis intemperie, calida et sicca cerebrique frigida et humida compositum est. Namque in [illegible] affectu huiusmodi dispositio confertatur, quae propter vim astrorum aut insalubrem aeris constitutionem, aut situm victus rationem, aut propter contagium efficitur

Humanae quoque contactus mala tanta sequuntur,
Et vitium dant de contagi [illegible]

vt canit SAMMONICVS. Ex qua corpus variis symptomatibus afficiantur [illegible] succi calcurent. Totum enim corpus exigit [illegible] succo, et vna parte concursu, effici possit vt [illegible] GALENVS monstrat sexto de locis affectis.

Symptomata autem fuere pustulae et ulcera, quae prodeunt primum, [illegible] capite, et reliquum corpus occupant. Non pudenda [illegible] sunt tum propter naturalem [illegible], tum quod [illegible] fuit condensum [illegible] Therapeuticae Methodi, tamen tum homo [illegible] quia nervosum est, [illegible] Aphorismorum [illegible] [illegible] dispulit cum porrigine, [illegible] sphacelos seu cancros, quam est [illegible] [illegible] sexto Therapeuticae Methodi et libro de [illegible] contra naturam) quam [illegible] membranae osse tegentis vehementi dolore, et consequentem ossa corruptio, ex quo demum osse corrumpuntur. Ossa eamque [illegible] membranae [illegible], vt [illegible] tertio de [illegible]

Prosequ itaque malo nominum diversitas imposita fuit [illegible] qui ex primum laborarunt vnde Hispanum, [illegible] credimus [illegible] multo appellatur, [illegible] [illegible] quam primo apparere [illegible] quae est mentula [illegible] quam sic [illegible] CATVLLVS

Mentula moechatur, moechatur mentula certe
Hoc est, quod dicunt, ipsa olera olla legit

A coitu enim magna ex parte ortum habet. Quocirca mentagra et podagra [illegible] dicitur. Postremo [illegible] a symptomatibus, quae facit hoc malum, [illegible] nominari possit, [illegible] GALENI doctrinam secundo Therapeuticae Methodi [illegible] secunda primi Fen. Quare sane a [illegible] depulit et a CAMERARIO, qui adeo doctus est, vt [illegible], in Lugdunensi [illegible] lichen vocatur.

Ob hoc CAMERARIVM [illegible], [illegible] est, vt [illegible] atque GALENI [illegible] e verbis [illegible] secundo Therapeuticae Methodi. [illegible] fuerit [illegible] Sed [illegible], vt [illegible] Inquit enim [illegible] GALENVS loco [illegible] est, quod [illegible] quibusdam e symptomatis, quae faciunt, [illegible] quod liceat [illegible] appellare, [illegible] quos interdum [illegible] Vnde [illegible] Si [illegible] fuerit symptoma morbi Gallici, hic e [illegible] secundum GALENI dogma [illegible] ex eodem [illegible] morbus [illegible] appellatur, qui [illegible] vel [illegible] male [illegible], vt videre est [illegible] de locis affectis. At [illegible] symptoma morbi gallici, argumento est, quod [illegible] affectus [illegible] lichen [illegible] in parte [illegible] solet. A lichene igitur morbus gallicus [illegible] denominabitur. Verum [illegible] impedit [illegible] vt [illegible] verum, [illegible]

d) [illegible] Theodosii, [illegible] Medicinales Epistolae LXVIII [illegible] Medicorum [illegible] [illegible] — Basil. apud [illegible] 1553 [illegible] 1541 [illegible]

ne nimium haud erit, [illegible] haud aberrat, quoniam [illegible] latius [illegible] omnibus [illegible] eos, quae pro CAMERARIO [illegible] hoc in loco [illegible] denique [illegible] sese gladio [illegible] confodit.

LVI

IOANNES BAPTISTA THEODOSIVS d).

De morbo [illegible] quo te [illegible] magnopere [illegible] est. [illegible] ipsos [illegible] quae impedit motum progressum, vt non possit pedem [illegible] vllo modo [illegible] et si [illegible] via [illegible] potest [illegible] (sustentus [illegible]) patitur, et habet [illegible] artus et tenuem, et decens [illegible] in multis etiam locis, in [illegible] tumores [illegible] est [illegible] et hoc est causa, cur non possit vllo modo progredi et ambulare — cum [illegible] tendonum, nervi, [illegible] et, vt [illegible] dicam, [illegible] dolorem non parum [illegible] [illegible], propter quam nullo pacto possit ad ambulandum [illegible]. —

Dicamus etiam [illegible] quidem pati [illegible] [illegible] Passus enim est [illegible] in [illegible] ulcera [illegible] in [illegible], porro et in isto [illegible] pede quae [illegible] sed non tamen [illegible] fundi [illegible] non desit et aliis, non [illegible] sed [illegible]. Guttam enim et [illegible] quo [illegible], et [illegible] est quodam [illegible] et [illegible] etiam, [illegible] ex quo [illegible] materiae et fuit [illegible], [illegible] post [illegible] [illegible] — Sunt et ulcera [illegible] quae ab hoc medico, cum [illegible], curata fuere

Ego tamen potius credo, eum ipsum ex morbo Gallico, qui primum ab Hispanis ortum habuit, [illegible] de [illegible] primum. Hoc [illegible] argumento est, quod medicis confessus est, se primum in mentula vicium habuisse. Et omnes medici, qui de hoc morbo tractarunt, aiunt, in obscuris locis primum [illegible] deinde in totum corpus diffundi. Vnde [illegible] Nonnunquam [illegible] [illegible] pustulae primum hos partes [illegible] [illegible], quorum [illegible] loco, sed alia ex causa [illegible] Hinc in capite et facie [illegible]. Sicut [illegible] in hoc [illegible] quia a pene ad caput se receperit. Quibus curandis, ad partes corporis [illegible] ad [illegible] ad [illegible], in quibus [illegible], et [illegible] crassis [illegible], ad suppurationem [illegible] et in hoc [illegible] quidam [illegible] operationem [illegible]. Sanies haec magna est, ita, vt saepe fit, quod ossa non [illegible] et venas, et vias [illegible] [illegible], alio atque alio loco erumpit, et sic [illegible] medicis imponit, quae cum tam [illegible] esse et in [illegible], vt [illegible] proverbio, credunt, tum denum maxime [illegible] incumbere convenit. Haec quoque ulcera possunt [illegible] de [illegible] atheromatibus et meliceridibus, quod [illegible], [illegible], [illegible], quia quasi materia ex his exit, et [illegible] —

Contra fere difficillimam prognosticon. Primum [illegible], quia mortuus est, quia vereor, ne ille mortuus sit haereditarius.

Pater [illegible] decessit, duo quoque fratres [illegible], vt [illegible] de patre et vno fratre — Addo, quod [illegible] est mihi — In [illegible] etiam [illegible] plurimum [illegible], exercitationibus [illegible] non [illegible] Quum [illegible] de [illegible] ne [illegible] [illegible] per [illegible]

[illegible] Sedes et [illegible] Dedi, quae hac [illegible] [illegible] saeculi XVI. [illegible] 1538 [illegible] anno LXIII.

te ſanguinem et moderate ſaepe effuderint, non tamen ex hoc ſanguinis profuſio relevatur. —

Anno praeteritis conſulvit D. Benedictum Victorium, qui poſt majus ad alterum duorum remediorum ſe reſtringit, vel quod ſi *accipere ad balneum Piſanum*, vel quod *decoctum Indicum caperet*. De his vero duobus me conſuluit, quodnam ſibi deberet eligere. An hic ego laudem, tamquam praeſtantiſſima et ſumma, quia caeteris et minimis morbis caetera remedia conveniunt, Conſului tamen, ut decoctum caperet, et ipſe etiam ad id capiendum hilarior demonſtrabatur. Juſſi parari ea, quae neceſſaria eſſe videbantur, ita, quod tandem incipiendum erat. Sed, ut multa diſſeram et non pauca inter os et offam accidere, ut dicitur, ſolent, omne dimiſit, ſymptomate quodam impeditus. *De balneo autem* dixi, me eſſe anceptem. Et quid tandem conſulerem. Diſſuaſi omnibus omnia, non etiam frater ejuſdem [illegible] propoſui, qui ſe illis commiſit, et habit aquam illam ferream, ἐμβροχὰς tamen exilares cumſit, ex his nondum ſolutus, ſed magis etiam laeſus. Nam ambae hae aquae ejuſdem naturae ſunt, ſiquidem ferreae.

Accedit, quod *in morbo Gallico ſemper balneorum* aquam nocent, etſi compertum habeam, *in iteribus ſummopere conferre et in excreticatis*, ut erat dama Bartholomaeus, ſicut in multis a me tentantibus expertus ſum. *Sed in Gallico hae non conferunt*, et ob id verebar, ne ſideratio accederet, ſideratio accederet, et poſtſimum, cum tendones et nervi in eruibus [illegible] apparerent. Frigidam enim nervis inimicum.

Et in illo tempore *ad decoctum Indicum me reſolvo*, et unum etiam, tertium ad [illegible], quod duas inſtabili ſua pietate nobis praefecit pro hoc morbo miſerrimo. Quamvis non ignorem haec *fomenta cum mercurio et ſuffumigia, quae ad haec ſuiret conferre*, attamen *decoctum hoc pro nobilius ab omnibus magis approbatur*. Et in medici illuſtres conſentiunt, licet ab hujuſmodi *fomentis et ſuffumigia diſſentiunt, quae per manus tonſorum et mulierculorum ſolent adminiſtrari*. Ista etiam aeger diſtrectos quodammodo nomen mereretur, et *quantumcumque bene corrigatur mercurius, ſemper erit tamquam nebulo. Semper orthloys eſt, etiam poſt frequentia balnea. Et ſicuti de lupo dicitur, quem etſi eicurare redidderis, tamen ſemper lupus erit*. Haec enim remedia contra *iſta in malo ſerpigine et mala morteo* quod antiquum, *et de eis dicunt*, quod faciunt exire materiam per os.

Illud autem *decoctum Indicum* mihi videtur eſſe probandum, etſi mihi viſum fuerit non eo toto conpaſire. Ut vobiſcum ingenue ſatear, quid ſentiam, volebam ego levi et optime moriturum *fomenta ſive ſuffumigia* miſgere, poſita apponere parum de cerotto illo Ioannis de Vigo, in morbo Gallico oculi me compoſito, ita, ut non viderim praeſentius pro malo illo cerottum. Ingens enim eſt malum, ſtatim per quos profecerit. *Suffumigat admodum ſectum etiam in ore exulcerato uſque ad deſperationem*. Quo ego et magiſter Ludovicus, in arte chirurgica optime edoctus, in quodam adulti et ſene uſi ſumus, qui primo poſt aliorum profuit ſalui eſt datus. Hoc autem decorum, uti vidiſſem, hoc decoctum Indicum non admodum proficere. Si quis tamen mihi objiciat, quod *hoc decoctum conveniat cum morbo* calido et ſicco, dicam tamen *morbum fundatum primo* innovare, quia decoctum manifeſte vires haec rationes ſiccanda ſunt, et eum hujuſcemodi vires non ſolum manifeſta qualitate ſed occulta maligna et quaſi venenoſa participent, hoc decoctum, tamquam alexipharmacon hujus venenoſitatis ipſam materiam reſolvit, et eque confortat, ex cujus ſuperflua caliditate adultio fit in humoribus, qui poſtea ſuppurantes ad loca debilia tranſmittuntur, et ſimul cum humoribus crudae in concursum aliquam figuram, et tumorem praeter naturalem elevant, et putreſcunt ſuppurantaturque, pars illa ſubtilior virulenta ſua moderate et ambiente cutim ſubtilior et aperit, et exit illa pars ſubtilior, *poro gummata paullatim ſubtilitat et lentorem amittit, et inſtar ſiſtula ſuunt ſenſim* egreditur.

Et haec aqua ad hoc valet. Febri etiam non nocet, cum ponant recentiores medici eam etiam removeri curare. Secundum, cum morbus remediis communibus non poteſt curari, et ſummi morbis ſummi remedia conveniant, nullum extat *remedium magis praeſentaneum hoc decocto, nec eſt praeſentius aliud, quodque minus laedat, et cum haec ſicca febrem ſoveant, ſiquidem ſames videtur uſi maſſa augmenti febris*. Dum enim conſicitur, febrem [illegible] cum confectum et extra tum minus redditur febris. Ad hae ergo victu, tanquam ad magis vegetis, vacandum eſt.

LVII.

HIERONYMVS BENZONVS e).

In Puna et ſiſibus Guaiaquil et portus veteres herbae quaedam ramula reperiunt, ſolis, ut Indorum *Zarzaparilla* vocant, quas venereae contagioni et aliis morbis medentur. — Ceterum omnes in venereum portus veteris provinciae *Indi fere puſtulis quibusdam obnoxii ſunt ſive verrucis, quae e ſuas utrique corporis partibus erumpentes, quarum maximae ſunt, tunis iuglandis craſſitudinem aequant. Id morbi genus et ipſe expertus ſum. Nullo doloris crucitu officiunt, foedae, ſanguinolentae, ut ne aliud quidem remedium deſiderent, quam ut maturitate exſiccatae, tunc ſic conſiſtentes abſcindantur*. —

Guaiacum, a nobilis *lignum Indicum* ſeu *lignum ſanctum* f). — Eius uſus primum ex occaſione innotuit. *Magnis doloribus huic Indorum* (malo enim ſic vocare, quem ut nonnulli *morbum Gallicum* quando haec lues primum ex conſuetudine Hiſpanorum cum Indicis mulieribus, non haeſerit cum Hiſpanis intra eſt, unde mox in Germanos quoque et Gallos mili contagione (erpſit) eo ergo morbo, quem ab Indica concubitus contraxerat Hiſpanus quidem torquebatur. Eius famulus Indus, ut Hiſpaniis medicum agens, *aquam Guaiaci* illi propinavit, qua non ſolum magnis illis cruciatibus liberavit, ſed pulliatim etiam ſanitati reſtituit. Eius exemplo plurimi alii Hiſpani ſimili morbo infecti curati ſunt. Eius morbi cum Hiſpanis ſtatim contagem eſt ab iis, qui ab ea inſula redierunt. Hinc per totam Hiſpaniam et inde per univerſum orbem, quem haec labes occuparat. —

Igname g) — come, guſtu et uſu ſuaviſſima, ad propterea in debilis, niſi, quod qui hac ſuſtu laboraverunt, ſi ea veſcuntur, recrudeſcentes et rebellantes puſtulis morbi dolorem ſentiunt.

LVIII.

PETRVS DE CIECA DE LEON h).

Tienen eſtos Indios muchos peſquerias, adonde mata pelcado en cantidad: entre ellos ſe toman unos que llaman *Bonitos*, *que es mala naturaleza di peſcado*, porque cauſa, a quien lo come calenturas y otros males. Y aun esta mayor parte della cada ſe crian en los hombres unas *berrugas bermejas del grandor de nuezes, y les naſcen en la frente, y en las narizes, y en otras partes*, que de mas de ſer mal grave, es mayor la fealdad que hace en los roſtros, y creeſe, que de comer algun peſcado procede eſte mal. Como quiera que ſean, aquellos ſon de aquello cuſta, y ſin los naturales ha avido muchos Eſpañoles, que han tenido eſtas berrugas.

e) Novae novi orbis hiſtoriae L. I c. 17 p. 281 et 303. Genev. 1600. 8. et repet. in *de Bry America* P. VI p. 63. Fuit natus Mediolanenſis ad Occanum ſtatuſe a. 1541 rediit a. 1556. Qui morbus cum capite P. GALLI. ſuo contemnandum aliter *Aclydiaſo* ad fuiſſe dominum omnes referenda eſt, sit eius autem quoque tractatum ultro in alias venuſt, ſubmagne nec malis ut eſſe Cl. HENSLER (Vom dem Weſtind. Urſprung der Luſtſeuche. p. 61 ſeqq.) qui ſimilitudine quadam ſymptomatum ductus, illud cum morbo *Aphrodiſiaco*,

unum nullatenus ut a. 1519. crumpente nondum Gallo profertur.

f) L. I. cont. 6.

g) Ib. L. XIII. c. 2.

h) *Cronica del Peru* 1 p. 43. p. 92. *Amberes* 1554. 8. Ital. verſionem Venet. 1560. 8 ſequitur Cl. GIRTANNER Fuit, teſte HENSLERO l. l. p. 61 natus 1520, puer adhuc ad Peruam a. 1532 delatus, ibidemque annos XVII commoratus, Hiſpaniam a. 1549 ſecunda; a. 1550 ad ſuam perductus,

In quell' Isola (di Funai) nasce vna herba in gran copia ed anco nel territorio di Gutusqui citta laquale chiamano *zarzaparilla.* — La radice di quell' herba vagliano à fanare molte infermità, e specialmente *i dolori causati dal mal Francese.*

LVIII.

IOANNIS FERNELII 2)

De luis venereae curatione perfectissima liber.

Cap. I.

Luis venereae definitio.

Lues venerea totius substantiae morbus est occultus, contagiosus, tuberculis, maculis, ulceribus, cruciatibus et doloribus insignis proveniens, *solo concubitu aut alio impuro contactu contrahendus.* Atque ut huius morbi vis et natura, de qua huiusmodi inter medicos parum convenit, certius innotescat, paullo altius repetenda est definitionis explicatio. Cum omnis morbus primum et per se in aliqua parte corporis insideat, partes autem omnes similares sint et dissimilares, necesse profecto fuerit in harum alterutra vel in utraque luem veneream primum et per se consistere. At vero in dissimilaribus primum et per se non consistit. Neque enim conformationis, neque magnitudinis, neque numeri, neque collocationis sua sedes morbus insidet. Restat igitur, ut partium similarium primum et per se vitium sit, et affectus primum excitatum. Neque enim, si cum omni genere morborum concurrit et complicatur, nec etiam nervos partium dissimilarium affectus [illegible] [illegible] facit morbus vnus non facit, sed etiam partium similarium primum et per se affectus censetur. Ita enim et lubrica, partes omnes [illegible] dissimilarium partium primum et per se morbus dicerentur, non unus esset affectus, sed plures: quod veterum authorum refragatur. Verum enim vero cum affectum quendam *similaris* [illegible] *communi genere* [illegible], *materiae* [illegible] *et totius substantiae corruptela*: ad quod [illegible] [illegible] ostendam. *Primum ad intemperiem* non pertinere [illegible] [illegible] [illegible] cum in ea [illegible]. Multo minus ad materiae [illegible] [illegible] potest. Neque enim [illegible] [illegible] est, neque [illegible] [illegible], neque [illegible] aut crassities, neque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] morbi. *Ad formam ergo* necessario referenda est, quae quoniam praecipua est, ac prima totius substantiae [illegible] [illegible] [illegible] substantiae morbi dicentur. Atque ideo *lues venerea* [illegible] *totius substantiae affectus* dicetur.

Iam vero cum morborum totius substantiae alii [illegible] [illegible] sequantur [illegible] febres omnes [illegible] [illegible] [illegible] ex putredine ortum ducentes: alii ab occultioribus et quod genus *lues* pertinere videntur. Quae [illegible] [illegible] [illegible] morbus, manifestum est [illegible] vel putredo quaedam [illegible], vel putredinis quaedam soboles, quod hic non convenit. Superest igitur ut *a secretiore causa ortu* ponamus. Atque hic et talis morbus dicetur, qui non ex dissoluto temperamento, neque ex simplici putredine, sed ex abditiore quadam causa procedens, totam corporis etiam substantiam primum et per se afficit. Hoc eodem genere continentur omnia [illegible] [illegible] et venena, quorum [illegible] in nostrum [illegible] [illegible] [illegible] vitae principium, cui tota [illegible] contraria est et infensa, maxime et primum [illegible] [illegible]. Non enim eiusmodi [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] plerisque [illegible] est, sed tota specie vi deleteria nos vel offendunt, vel enecant. Haec autem quae toto genere et proprie venenosa sunt, trifariam nobis nocumentum adferunt. Aut enim cum aere spirando ducuntur, ut pestilentia [illegible], aut extrinsecus [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] et venenatorum bestiarum [illegible] [illegible] in [illegible], cibi aut potus aut medicamenti specie. *Venenum*, quod non, nisi intro *sumptum* vires habet, omnium infirmissimum existit: cum in spiritu, non in toto humore, sed in crassiore quadam substantia [illegible]. Nullus genus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et alia parva innumera, quae non odore, non [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible]. Haec [illegible] [illegible] rum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] partium corporis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ex quo intelligitur, non esse [illegible] [illegible] [illegible]. At vero [illegible] [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in partes corporis demum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Venenum* quod [illegible] non fecit, omnium [illegible] est et efficacissimum, nec humore, nec crassiore materia, neque [illegible] indigens: [illegible] [illegible] [illegible] sed tenuissimum cum sit [illegible] [illegible] celeriter per poros [illegible] [illegible] [illegible] et in arterias [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] humores, postremo [illegible] partium substantiam [illegible].

Quod autem *venenum contactu* fertur, magna est causa [illegible], neque in *solo spiritu* vel in aura, sed in humore quodam [illegible] [illegible] habet. Hoc vero cum in partem cute [illegible] [illegible] [illegible] quidem cum primum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpus [illegible] [illegible] quadam [illegible]. Non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contagiosa [illegible] [illegible] in partem [illegible] [illegible] [illegible] vel humor, vel saliva [illegible] cum qua virus illud [illegible] [illegible] corpus [illegible]. In [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] substantiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sic [illegible] [illegible] quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ducitur [illegible]. Sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *lues venerea virus non infectata, sed humore, ac quoniam partem cute nudata depascit, sensim processit in omne corpus.* Ex his tamen, quae *solo contactu* [illegible], pauca quaedam numerantur, quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] et penetrant, [illegible] [illegible] ut quod a [illegible] aut torpedine [illegible] [illegible] [illegible].

Atque hae tres occultae atque venenatae causae tres occultorum morborum *differentias* constituunt, quorum alii ab aura, alii contactu, alii a [illegible], [illegible] [illegible] sit, [illegible] procedunt [illegible]. Illi quidem omnes [illegible] [illegible], at non similiter neque eadem ex causa. Nam qui ex [illegible] *conclusa* [illegible] [illegible], quia [illegible] non [illegible] neque in vicinas partes [illegible] *simpliciter venenati* nuncupantur. Qui vero ab aere aut [illegible] fiunt, *contagiosi*: quod vel externae cuiusque [illegible] causae occulta [illegible] [illegible] vel contagione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. At hi qui *solo contactu* [illegible], ut hydrophobia, *lues venerea* et qui [illegible] [illegible] [illegible] fiunt, *simpliciter contagiosi* dicuntur: alii qui ab aere procedunt, *pestilentes.* Vt [illegible] [illegible] [illegible] occultorum morborum alios venenatos esse, alios *contagiosos*, alios *pestilentes.* Sed [illegible] et pestilentibus [illegible], de *contagiosis* pauca quaedam dicemus.

Contagiosi vero [illegible] morbi alii *manifesti*, alii *occulti*. *Manifesti* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], lepra, achores, [illegible] et reliqui huius generis, qui licet contactu et [illegible] [illegible], nihil tamen occultum malignumque recipiunt, sed a manifesta putredine et qualitatum primarum intemperie oriuntur. Contagiosi

1) Cap. 22, p. 110 ed. Venet.

2) *Io. Fernelii Ambiani Vniversa Medicina* [illegible] *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]* [illegible] [illegible] *[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]* — *Ed. [illegible] Francof.* [illegible] *[illegible]* [illegible] 1592. f. p. 146 seq. Prima editio prodiit Antverp. 1579. 8. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad a. 1557. [illegible] [illegible] [illegible]. In Cat. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Natus erat a. 1497 obiit a. 1558 die 16. April. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cl. [illegible], *Memoires historiques* [illegible] *philologiques* [illegible] [illegible] [illegible] *bibliographiques*. 3 Paris 1775. p. 586 seq. [illegible] [illegible] [illegible] in *Almanach für Aerzte* 1786. p. 190. seq. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Digitized by Google

Contagioſi cenſeri debentur, qui externi cuiuſdam veneni occaſio et contagione primum contracti ſunt, vt ſcapies a ſcorpione pene vel ab aſpide, hydrophobia, et qui ſcorpionum beſtiarumque venenatarum morſu vel ictibus veneno laeduntur 1ſtu ſunt.

Ex horum cauſis hunc numeranda venit lues venerea. Cum enim eiusdem vnquam hac lue labefactari liquerit nec certe ſuſpicio nec multo contra numquam illi in vſu, *non poſſit vitae ſyndromae morbos cauſas*, cumque eo elementorum impuritas, nec vide in ea, non neceſſarius in ſe genita. Reſtat igitur, vt *habeatur inter contagioſa, quorum peculiaris eſt ſua cuiuſque cauſa. Et licet fortaſſis ab interne haec cauſa primum originem non habuerit,* quoniam tamen *haec ſemel genita ſunt, niſi contagione poſſet afficit*, contagioſorum more *contagioſus* quoque morbus *dicendus eſt*. Aliqui nec eius venis, nec qui lepra venerem et elephantiae proximiore fieri poſſint, inter morbos contagioſos recenſebunt. Quod tamen venerum affinitas et eius noxa git. Itaque hoc ventris totius labefactio affectus eſt occultus et contagioſus.

CAP. II.

Luis venereae origo.

Anno ſalutis Chriſti nunc poſt M. et CCCC nonageſimo tertio (vide Iacuadus), cum irrupiſſent venerem apud Neapolim pestem in Gallorum exercitum. Vnde a Gallis neapolitanus, a Neapolitanis *gallicus morbus* eſt appellatus. Hunc ſane Dei Opt. Maximi interpretati ſunt theologi, cum hanc malorum e nobis morum poenam exigi, hoc hypocriſin *de ſcortatoribus* hoc publice detestari. Alios ſtellis mihi tum horrendum affectae ſuperſtitio exemplo, ſcilicet quibusque hominibus et meliorculis ad ſtecuſi, quod vere lue referentibus opemque eſt in poſteritatem. Nec deſuerunt etiam aſtrologi et meteorologici, qui morborum popularium cauſas eiusdem reperiret. Itaque tempus quandum ſiderum conſtellationem et luem illis eclipſes, eamque legiſſe necesse quaedam ad progenies, accuſarunt, epidemicumque hunc affectum deinceps. Quorum etiam opinionem plures medici poſtea ſunt ſecuti. At ego vel ab inſulis quibusdam *Americis, in quibus populares ex affectum hunc graſſari endem per Hiſpanos ex Gallorum exercitum* vacam eſſe credidim eos *ſic certe ſcorta ex terrorem* magis inventione contraxiſſe, *exinde ex terra in omnem Europam, Aſiam, Africam et extremam ſimul deſaevit*, omnemque huius poenam, quae noſtrorum commercio vitiat, impleuerit. Eamdem ſi epidemicorum morborum conditione a certa aliquem habere deriete eſt haec lues, quae vno paucis diebus plures non efficit, eademque tempore deſit? Ita enim poſtea illa Anglica, hoc ſeculo nata, ſaepe et ſane et longe, et ex illa eſt penitus. Ita vero omnes epidemici, ab HIPPOCRATE celebrati in exanthemata et ecphymata exeunt et ſtomachus hal cuntum ſemper ebibitur. *At quid ab vno aut eiusdem pauci apud Neapolim originem habuit luis venereae*, cuius contagio hodieque larghi in rei quod, nec tempore deſit. Itaque accuſanda hoc loco medicorum credulitas, *qui multae ſe in eo morbo negotes arte confeſſae hoc ſibi iniuſtitiae* viliſſe hodieque *ſiue vbi conſtantius et impero contacta, ſed tu hodie vere inſpiciatur*. Non minus explodenda eſt illorum opinio, qui *lepra venerea inventa* in vno luem hanc ſaepius eiri accendunt, quaſi vero antiquas ſuos patiunt ex vnctis elimentis vi ſunt hominem hanc lue venerea, qui hanc in plebeios tantum et inſimae ſortis homines, videlicet plerumque cibis viliſſimis, non autem in magnates et reges ipſos, ſubſiſtit in eis vernari, graſſari ſe. *Multa etiam hanc luem indices nuntant et in malorum cuique tranſcenſeſcunt et ſit poſſibus brevi ſane habitura*. Interim produxerunt. Anno enim, cum primum exoriretur, tanta ſaltis foeditate, vt, quae nunc graſſatur, vix illius generis eſſe videatur. *Vlcera erant antiquam. In quorum glandis ſpeciem et magnitudinem eſſerem excerptiaque. ſpuram ab iis profluens humor ſoetor* vero tantum exhalans, vt, ut ius nares attigiſſet, in laſſi non crederetur, *color puſtulis ex nigro viriſcens*, ipſo aſpectu non minus negotii, quam dolore cruciabant. Fugiebant iidem vnicos eius aſpectum, nedum contactus abhorrebant, vt moribundi propriam nullus. Quae vero ſecuta eſt, et iam paſſim vagatur, *puſtulas* quidem habet *parvas*, vt et *ulcera, doloris autem atroces cum tuberculis ſcir-*
rhoſis. Ea vt foeditate tolerabilior, ita certe *doloribus et accuratius lenteque cauſis*. Id vero minime ſeneſcentem hoc nocuum et conditio inſeruntur, ſed *progreſſione* medicorum *curationi*. Adeo enim eſt haec lues medicis formidabilis, vt vel illos multos ſenſibus cum conſtentibus ad curandum *ex hydrargyro* conueniarum. Quod ſane puſtulas eradicem extinguit exſiccatque vlcera, et deſtillationes articulorumque dolores admovet. Itaque haec, niſi Deus Opt. Max. ſeu ei naturam ipſe caſtigaret, vix effectam hominibus ſcelerum temperet, *eamque exſtinctum iri*, ſed licet humano generi comitem et ſeruaturam crediderim.

CAP. III.

Luis cauſa efficiens ex variorum opinione.

Diximus de luis origine et externa occaſione. Iam *de efficiente cauſa*, cuius ad curationem cognitio eſt neceſſaria cognitio, enucleate diſſerendum. Illius quidem natura et eſſentia quae ſit, quam quaeſitum quamque tandem quamque adeſſe contrectamus, quae opinionem quam maxime examinemus, agnitae et ſemina diluendis contextis! At nondum tamen deſinita quaeſtio eſt. Alii enim *hepatis intemperiem* valde *ſiccam* et paullo calidiorem per contagionem imperſum arguit, et eam ſtillantem quidem ſimpliciter, deinde vero, increſcentem *humorum* nouam, tumpeſtam, qui in carnes ac neruos habitem e ibi a propullata, et eccleceem ſolent, et puſtulas vlceraque excitare, dolores, tophos itaque incrementa tumorum alia neceſſe. Neque tamen videri debere, ſi medicamentis, quae ad variis generis intemperiem componentur, hactenus non caſſum, quod omnis ſicca intemperies poſſit eluctari nobis, eamque hepatis, *hepatis* primogenii plerumque chilum eiuſque diſſipet, nec ſuſ ante luxuriae et ſumme nec cd eum viſu toti emendari poſſit, cum aut quae contra intemperies facile corrigantur. *Intemperiem* ſolidam eſſe, e natura ei repugnat, et ob eam cauſam ſi cuiuſdem puſtulas et vlcera, quae in hoc luis morbo, deſidem habent leſigenis, durabis autem ſi vel e pituitae cauſa, vel e melancholia. At pituita craſſa ſolida nec correctio. Recedunt enim, quae cum durities aſſiguit, ſuo conſtitit exteriorum craſſum et denſum egeſſerunt. Adhaec materia tenuis eryſipelas vel herpetis excitat, *vlcera autem hic profunda* lente et cauſe. Denique *hac venerea vlcera* ſic *tollantur remediis, quae veteres dedere ad vlcera e ſicca et torrida materia comparata*. Quocirca e materia calida ſicca et denſa emergunt. Hanc autem materiam non poſſe aliunde proficiſci quam ab hepate, ſuſpicione medicum eſt ſtatuendum, vtique cibus per corpus totum neque bibitur lacti, principium eius naturale neceſſario eſſe male effectum. Neque enim (quod exempli cauſa dictum ſit) motu et ſenſu totum corpus privari poteſt, illaeſo cerebro, motus et ſenſus principio, neque ecphyſea, id eſt, ſummi paſſus mihi ſomnus, in tota corpore depellendo poteſt, illaeſo non pericardio, corde. Sic praeterea valido ſanguine in omnibus corporis partibus, neceſſe eſt hepar laeſum eſſe, et vtiuſque toti eſt ſanguinem vitiam, talem quoque eſſe ſecum e natura. At neruus, *eo non ſemel ſi* tandem ſore et *ſcabiem* cerevis tam. Alienis neque in ſ bonum, cum totum corpori quietat calorem, quo ſit, vt ſanguis in hepate gignitur craſſus deeſſus et niceden, qui poſtea in ſuperficiem protrahis, cum calorem intuebus. Nam talis eſt cutis *in ſuperficie*, quales hoc humorum in intima corporis calore ſpectantur, niſi ad profundum ſrigore ets eius accedente dereliuntur receſſerint. Alii omnes in hoc conſentiunt quatuor *humorum confuſionem et malignam quandam affectionem antecedentem cauſam eſſe luis*. Cum enim dolores, nec puſtulas eximias, tumorelli vero et exulcerantes, dum alia cum porrexit, *humores* autem in hunc modum vitiari atque corrumpi, leſiones vel ſerum veluti atque corrupti ſulphureorum, vel ab nimia crudi et aquae corruptae vſu vel certe alterius liquoris eiuſmodi regatione atque congeſta. Quidam nihil aliud eſſe ſcripſit, quam *depravati ſanguinis ſuppurationem*, quae poſt in tumores ac nodos coaleſcens videretur, et eatis *ſcabiem a ſede affecta vrinore* pullulat. Horum rationes quam vim habeant paucis excutiemus, vt verius magis eluceſcat.

Intemperiem ſiccam luis cauſam non eſſe, ex iam dictis leuiandique modo conſpicuum eſt. Omnis enim viſcerum intemperies primarum vno ſicca, paullatim contrahitur, ſiquae vel potius pectus, vel
 ſerum

rerum exhilarans et ſiccantiam ſimulens viſa. Eſt enim ſeccata podiens qualitas, minimam vim agendi ſortita. Atqui lues *venerea*, quanquam non *ſemper ſubito ſe prodit*, ſed interdum, vt tab. ſi cum va... aliquamdiu in nobis *delituit*, repente tamen *ſemper* *tantalatur* ... *ipſo die vel altero*, vel certe *brevi admodum temporis ſpatio*. Quæ porro contracta eſt, ea virtute *ſua ſymptomata certo de ſe iudicia prodit*, *totumque corpus vel ipſius ſatum pervertit*. At poſſitne lues tam cito ſeſe eſſe, humidamque ejus primogenium ebibere, et ... in eo genitus humor in corporis ambitum propelli? Quorum iſte vel in quo alio morbo tam repentina perſpecta eſt humorum ſecretio genitus intemperies? In febre quidem peſtilenti, dum inquinati aeris inſpiratione repente cordis ſpiritus communicantur, buſtiſſimi ... tuberculis, carbunculis et bubonibus, foras erumpunt. At minime tamen accenſis aut refectis ſive viſcera, ... qualitas obiectum ſaepe prius extinguitur, quam viſcerum temperies poſſit pervertari. Ad haec, cedo, quae intemperies unquam contagioſa viſa eſt? Neque vero ſi tubercula duro *et eleva exudantia luem venereum ſicam exaequant*, idcirco ſane horum principium, lecus, ſicca intemperie ſtatim laborat eo quippe non tam a ſiccitatis vitio ut nova, quam a malignitate cauſae, quae humores ſe in ... depravat, proficiſcuntur. Itaque calida et ſicca hepatis intemperies luis venereæ cauſa eſſe non poteſt. Indignum certe ſuis tam philoſophi gravitate in re adeo aperta concatare. Aliorum ego omnium opiniones, quae non, niſi ſimplicem humorum corruptionem et exulcerationem proponunt, nihil moror, cum vel ipſis medicinae tyronibus ac conſortibus notum ſit, omni genere ex humorum putredine morbos ſua iure ſuperioribus ſeculis grasſatos fuiſſe, nec iis remedia, quae humorum putredinem arcent et emendant, luem veneream bene unquam fuiſſe curatam.

Cap. IIII.

Vera luis cauſa eſſicnus.

Efficiens luis venereae cauſa occulta eſt et venenata *qualitas atque pervaſiva labes*, *attactu et contagione contracta*, quae licet levis admodum et fere corporis expers ſit ſenſusque noſtros effugiat, *non ſimplex tamen et ſolitaria exiſtit*, *ſed in humore aut alio quovis corpore inhaereſcit*, quo, vt ſubiecto quodam et *vehiculo*, vtitur.

Qui enim poſſit corpori noſtro vim inferre virus incorporeum? Huius porro via et aſſectus d... aliquando in nobis diſtineſcat, tempore tamen copioſa ſigna et argumentis ſe prodit. Vt enim nihil ... ex non ſcorporis, ita huius *venenum ob ea ſola, quae ſit primum contagione inquinata*, *ſenſim in omne corpus ſpargitur*, *contagioſorum morborum naturam et conditionem imitatum*. *Maxime autem venereo contrahitur concubitu*, a quo et nomen invenit et eius frequentatione propagata eſt haec in hominum genus, et ex vulva impurae ac inquinamento ſenſim in vniverſum orbem diſſeminata, miſerabile ſceleratum flagellum. *Neque qui venereo complexu iungitur cum inquinato*, *a pudendis luem contrahit*, *verum*, *a quo inſans polluitur luc ſugit*, *a mammis obſtetrix*, *quae infectae parturiti opem tulerit*, *a manu*, *inſans*, *a viſitata nutrice eiectus*, *nunc ob ore*, *nunc ob interioribus*, *nondum alias inquinatis ſudore diffluenti a cute et a ſuoris partibus qui aſſiſtunt afflatu ſalivam exceperit ab ore*. Huius tamen veneni vis, quae eſt heic ..., non, *niſi in apertam mollemque partem facit*, neque quo luis inquinatus eſt, alieno habitu ſolo, *ſed inquirere de ſe in alterius corporis partem epidermide nudatam recente contingant*, *a qua maior profuſio ſanies ſunt*. Partium, a quibus lues humani corpo..., alias alius gravius ... diſcrimen inferunt. *Omnium certiſſima eſt lues, quae ab interioribus et mammilis inſerunt aut a partibus obſcenis veniunt*, ... leniores et minus periculoſa. *Cuicumque particulae lues primum inſederit*, *illic inhaereſcens puſtulam excitat*, iactim et viſceculum inde longius protenſa radices ſigit, ſeſeque porrum communicat interiora ſubit, et ex ... velut ex quodam ſubterraneo profecta ... *propagatur* et invadit, dum non ipſius modo ac... ſed et *arterias et partes ſolidas omnes* peragrat, ut ad extremum, ni medicamentorum adhibueris, ſeroſe omne corpus vaſtet atque depopuletur, *ſeque* hac fere *ratione*. Cum virus, exceptum

eſt totis, *contabueſt a pudendis* madore profuſo initium habet, *puſtulas et luc primum et ulcuſcula* exoritur ... malaque recte. Vapor deinde aut ſpiritus, ductu tam pudendi intro repens, (atque enim credibile eſt, humoris quidquam eo ſubire) ... ſanguinem arteriaque maiora ſpirituum labeſactat. Tum etiam *hinc protrumpit* in inguina, hinc, vaſa ſpermatica teſtibusque affecta, *gonorrhoeam ſe prodit*, quae virus velut exſtillando carpiſſima excitat. Cum exarmandum malum iam iecur et ventriculum invaſit, *inſar* quidam *alia ſuar* ſubeſſiende, ... cum iecore ſanguis polluitur, cutis ... poſtea venas ... ſunt, eoque ... ad cutem ... In *puſtulas* diſſemibatio, compitalem maleficium atque tacitum erumpit, puſtuliſque ... rubentesque *puſtulae*, *ulcuſcula cruſtoſa et herpetes*, annuli ... caro ... ſanguis, ... quidem phagedenico et ... *melancholico tartaroſa*, *pituitoſa* ... ſed *ſordium* et humore quodam maculoſa ſordidique ... *ſanguinis* ... *carbunculi* effigie, omnia quidem *labris prominentia*, *tumentibus* et *inverſis*, quae *certa morte*, ipſa etiam oſſa *depaſcunt*, ... qualia ſunt naſi et palati, denique ſolidiora, quae patrat ... *curioſaque tempore exedunt*. Ab iis tum malum iam cerebrum humanoque corporis arcem obſidet, mala ſeparatus pro partis conditione paralyſi affligi necelle eſt. Quae ſi ... ciſa *capite* continentur, magnum et acerbum *dolorem* commoveant. Sin fortes *ſub cutem capitis* prominent, vel in *articulos* vel *artus* devoluntur, cruciatum excitant immanes ac diuturnos, *qui noctu maxime ingraveſcunt* ... *tophos* ... tumores, haudquaquam tamen doloris expertes progignunt. Quanquam enim plurimoſa valetur materia, veneni tamen maleficio perfuſa acrimoniam percepta eſt. Hinc ſub oſſium membranas ſe recondere tum acrimonia ... dolorem excitat, in oſſium vero ſubſtantiam ... tenuit quaſi rubo ... inferens, illa deinde dilatatque in tumorem quae tandem acris conſumpta ... Si minus acris materia ac mordax cutim non exedit, ad ... ea eſſuſa malignitate ac venenato vapore *aſſectum* conſtat, quo pleriqua viſi ſunt *ſive capillis*, *ſive ſupercilio*, *ſive barba*, *ſive pilo*, qui poſtea repullulavunt. Cum autem multa vbique ſit huius perniciei ſigna, nullum tamen cernitur *in urina*, neque ex ſe quiſquam ... hoc, aut aliud aliam venenum genus poſſit deprehendere. Iam vero haec paucula de lue venerea ſi accurato iudicio ſtudioſe obſervaveritis, cui non perſpicua ſunt aliis perniciis, qui tam veneni participem induſtriaſ? Si enim maxima eius portio ... corpus diſſeminata ſerpit non aliter, quam quae a ... obſidet ... inferior, poſſimus eſſe veneni expers? Non enim in *externas* ... que ſub aſpectum veniunt, verum etiam in *interiores* quaſque partes in ipſaque viſcera penetrat, quam ... *morbus*, comparent *puſtula* ... *ulceribusque foeda*. Itaque hoc in morbo ... venereis plurimos videas captoſe neque admodum ... ratione ſalli, quod, dum vident ſymptomata haec omnia cum humoris ... vitio inſalutore, nihil praeter humorem laeſſe putent, nihil maius animo concipiant, neque ... ſunt ... perſuaſumur, nam aliud quippiam in humore latere, in quo praecipue affectionis cauſa conſiſtat, quale pene... ... ſunt non cernimus, poteſt certe ratione ac ... genita comprehendi. Alioqui in maxima rerum ignoratione verſamur. Sed de his alias.

Hanc luem nulli adveſſit, *niſi contagio qui ſe polluerit*, *homines*. Quod quoniam in concubitu ſolet ... ſiat, *puerae et ſenes* ... *expertes* ... *accepit*, ſeruma et ſordium, quo quis libeatur in venerem eſt proclivior. Quo de re ... a particulae obſcenis ſaepiſſime incipit, licet et *interdum ex aliis* plurimque, vt dixi, *locis* expullulet, *quibus labes contagioque fuerit aſperſa*. Inquinantur autem ... aut vel puros ob impuros, vel *impurus ab eo*, qui ſit longe *impurior*, *a ſanis* vero ... *nunquam*. Atque impurus citra offenſionem congredi licet, et ... *pariorem congreſſu labefactat*. Haurit enim interdum *luem e ſtomo*, quod ... ſit *inquinatior*, cum quae cum eo ... ab ... impuro ... *Impuritas non ex cute ſpectatur*, *quod ſerpit* ... *luis fermentum* ... ſit et obſtruſum. ... qui corripitur, ... ita non ... *defert*, aut diu *tenet* et *in totum abſtinet*. *In Italia* et *Hiſpania*, ac ſicubi praeterea ſubrii ſunt homines, *mitior*, ut *Germania*

propter

propter crapulam et vinum intemperantiam, vt diutius durat, ita probatos infeſtiſſime torquet et acerbiſſima affligit. Secundo loco ſunt Galli.

CAP. V.

Luis ſpecies, ſigna et ſymptomata.

Luis differentias ſpeciesque conſulti, quibus ſymptomatum, quam offendas maior cura fuit, varias multiplicesque ſtatuerunt. Vna tamen et eadem eſt eſſentia cauſſa, ſed varie diſtincta ordinibus. vt alia leuior ſit, alia grauior. Eſt et corporum in quos illa incidit, permagna varietas. Ac vtraque ex cauſa fit, vt lues alia leuioribus, alia grauioribus ſymptomatis exerceat. Omnium *leuiſſima* eſt *ſpecies*, quo ſolum capitis et barbae pili ſenſim citra vllam corporis offenſionem *defluunt*. Eius quippe virus latenti quodam vapore conſiſtit, qui in corporis ſumma diffunditur ad pilorum radices. Atque vt ephemera febris a putrida, ita et haec ſpecies diſtat a ceteris. *Altera* paullo deterior eſt, qua cutis vniuerſa crebris maculis maximis tuberantibus aſpergitur, lineis parum lentiginis luteis, et modo rubeis, modo fuſcis, quae non niſi deleri integreque poſſunt, quam morbi radix ſit eruta. Haec in reuiuiſcentiam ſanguinis varia habet, quam nullo alia grauiora ſequuntur ſymptomata. *Tertia ſpecies* grauior, et iam vera lues eſt. Hac rubent aut ſiunt *puſtulae* primum quidem circa frontem et tempora, poneque aures, dein in capite, atque etiam in reliquo corpore erumpunt, et exuberant rotundo ſchemate, ſiccae ſine pure, quae deinde cruſta abducuntur atque ſi negliguntur, ſerpunt in ambitum, accumulanturque rurſum, dum ex puſtula verum vlcus fiet, quod fere virulentum eſt et ſordidum. Partes quae ad pudenda, nares atque fauces ſunt, quae omnium primae exulcerari ſolent. Emergunt autem haec, cum iam ipſum atque ſanguinis humorumque maſſa labefactatur, a quo prodiens materia ad partes digniores erumpit. *Quarta* his ſpecies ſuccedit, cum iam inueteraſcente lue ſolidas partes, oſſa, cartilagines, membranas ac neruos adoritur. In hac iam etiam extremorum multa craſſa quidem et gelatinoſa pro partis conditione, ſed tamen maligna congeſtio accumulatur, quae ſub tendinum fibris inter oſſa et periostia conſiſtunt. Haec cum vel membranas ab oſſa diſtendunt, vel cum maligna acrimonia feruent, cruciatus cient implacabiles, qui noctu ſiunt ingraueſcunt. Ab hac demum congeſtione grandes tophi cum cruciatu multo grauiore ſuccreſcunt. Eadem cum porro in oſſa figuntur, hi ampliſicant et ſenſim ampliſicantur, vt oſſa ſaepe deprehenſa ſit monſtroſa figura. Tandem vero corpus vigiliis diriſque cruciatibus confectum et vtrinque marceſcens vita deſtituitur. Quae luis natura ac conditio, et quibus illa ordinibus, tanquam differentiis diſcreta ſit, ex his conſtat.

Iam certe luis *ſigna*, quae noſtra aſſerentes ſymptomata ſunt ſpecies propoſita, ſeriatim enumeranda, vt in ſyllogum contracta ſunt. Itaque ſi capillorum aut barbae defluuium citra morbum grauem et acutum luridae et maculae exigunt, lentiginis luteae modo rubrae, vnde ſaepe per cutim vniuerſam exortae ſint, lues venerea contracta eſt. Idque certius conſtat, ſi alia pene velut *quaedam* ἐπιφαινόμενα aliquod praeceſſit. Eadem ſeueratio facienda eſt, ſi rubrae aut ſuſcae aut luridae puſtulae circa frontem et tempora poneque aures, dein in capite et pudice ac aliquo corpore exuberant rotundo ſchemate. Quae cum iam ſiccae eſſent et ſine pure, dein ſicca cruſta abducuntur aut etiam exulceratione excitantur, quae, ac in vlcus ſordidum rotundum ſunt degenerant. Sed quidem harum puſtularum et vlcerum ab aliis ſimplicibus diſtinctio vix plane et ad vulgum literis explicari poteſt: oculorum iudicio et frequenti aſpectione comparanda. Si dolores et cruciatus augentes noctu ingraueſcentes nec in articulis, ſed in mediis artubus affigunt in quibus etiam tophi prodeunt harum oſſa et periostea ex craſſa lentaque materie ſuccreuerint aut etiam caries conſummata eſt conſumpta, lues iam diu contracta eſt. Horum multis aut aliquibus rebus comparandis, luem contractam intelligitur et curatio moderanda. Multos vrſeo ſymptomatum multitudinem inter luis ſigna exponere, Quae quoniam illius propria non ſunt, cognitionem interturbant, et tyronum ingenio tandem incertitude et viſa condenſa caliginem offundunt. Quorſum autem attinet lasſitudinem, proſtratam appetentiam, ſomnolentiam, faciem pallorem, linguam ſubbrunneam, aliaque innumera, ſine luis quaedam ambiguitate inter luis ſigna recenſere?

Iam vero cum clandeſtine ſaepe ſerpat haec lues atque in corpore ducitur, nullis ſignis praedictis conſpicua, illius ab aliis affectibus internis ſeparandi ratione arcuatam tradendam. Itaque ratio ex dubiis ſignis de luis ambiguitate, a quibus affectibus laeſi etiam ſigurandae et partes amaras adeundae, a quibus lubricum habere poteſt. Et quoniam non, niſi cautio contempta, neceſſe eſt, vt libros aliqua in ea parte primum comparemus, per quos interrogari aſſiduus. Quendam exempli cauſa ſint amas multos iam menſes de ſcapularum et occipitis dolore, quem qui interdiu grauius aſſiget et conqueruntur, qui iuſſus purgantibus et topicis remediis non ceſſerit. Cum dolor externus ſine a ex iſtis tumore aut abſceſſu tandem eſſuxerit, ſingularis ex capite humorum ex confluxu ſenſim aut certo partis eiulo et imbecilliori ſigni cumulatque neceſſe eſt. Qui tantum a viſceribus in partes externas poſſunt vnius humor, ſiue tubercula aut puſtulas excitet. Sine ſuſſiens, ſiue per vniuerſum corporis habitum diffundens, dolores non afficit cum vitenter, aut vnde exacerbeſcentes, ſed qui diuturne circa partes membranoſas cumulantur. Luis enim laedit in ſuccedentibus nexis materia ad cutem pellitur, quae poſtea in tubercula et puſtulas erumpit, nullus tamen ante aſſigit dolore, quam circum membranas vacantes quaedam iam perfuſus vitioſus humor coeperit et maligna congeſtione conterere. Et in hydrope anaſarca licet totius corporis habitus aqua copioſa diſtendatur, nullus tamen aut cauſſas admodum dolor eſt, vt cum in membranis pedum oedematoſis, circa ſuam diſtenderem ſebrium contagioſis. Verum vero ſingulum ſiue humorem ſimplex partis laxitate cumulatur ne quoque poteſt maligna et perfuſa, inueſtigandum diligenter. Perſcrutandum ergo, num ante hos dolores quidquam *de puſtulis et ſeuelis compararet*. *Emergunt* autem in his *puſtulae*, *vlcera maligna*, *tumores*, *gonorrhoea et ſimiliat habentes*. Haec etenim nondum lues venerea ſtatuatur, ſunt tamen extremorum et veluti characteres luis impendentis. Quorum ſi quidquam praeceſſerit, quod poſtea quaerendum nonnullis fuerit ſublatum, conſtat tamen ſcapularum dolores diutius perſeuerant vacantem cuiuſdam quaeſtionis inde ſuſtineri ſuſpicio illa debet, quae ſit ſiue per ſen iam obſidens in illarum partium penetrauit extrementa multa congeſta atque craſſa et maligna, quae dolores cauſa ſunt eſſicientes. Et hic et vnicuique cauſa deſtillationum remedia conueniunt. Si vel in faucibus, vel in ore vlcus, vel exoriatio, aut quaevis alia corporis parte contagioſum aliquid lateat, eadem eſt ſerenda ſententia. Licet enim eſſectorum ſeminis fuerit vlcus, non eſt tamen vnde radix euulſa, ſed lenſim interius reſtans tempore ſuo teſtimonia prodit. Suſpicione porro occaſionem conſirmabit ſi circa os tibiae aut brachii, aut frontis aut alterius partis aliculus humor in tuberem aut tophum concreſcens, enormes dolore ſatigantes aſſiciat. Hic a diu vno alienda naſci ſolet, et huic morbo familiaris eſt. Quod ſi praeterea lenitiones ex hydrargyro aegro expertus eſt, multo erit certior cauſſae internae coniectura. At vero ſi illorum nihil praeceſſerit ſed ſolitarius dolor eſt, cauſſae internae difficilior exiſtit. Quum tamen hoc ratione aſſequi liceat ſi dolor, cuius cauſſa inueſtigatur, vel in articulis, vel mediis artubus et muſculis ſedem habet. Qui in articulis vel circa hos exiſtit, ſaepeque eſt, non venereus, ſed vel arthriticus, ſi vniuerſalis eſt, aut ſerendus repente inuadit, paullatimque iubetur, vel a ſimplici eſt deliquio. Non enim venereus dolor articulos, (id pace multorum dixerim) ſed medios artus obſidet. In quibus etiam dolorem plerumque tophi ſuccreſcere, maxime vero in fronte et capite in abdomine, in medio humeri radio ac cubiti oſſe, in parte priori tibiae nonnunquam et in alia quoque oſſibus. Iam vero ex his, qui in mediis artubus ſuntque brevi paruoque tempore extenuantur, a deſluxione ſimplici ſunt, quae repente e capite eo labi ſolet, quam etiam ſine ratio ſortaſſe ſuerit dependens. Qui vero ſenſim multoque tempore procedunt ab extremeo, quod pars male affecta paullatim congeſtis luis materiam redolent. Atque idcirco cauſſas certum eſt, dum alia ſe produnt ſymptomata. Neque enim incogniti et nondum plane per-

ſpecie affectus (morbus) vagatur eſt evenit. Solent enim complures admiſſum ſcelus conſtanter denegare, dum dolorum acerrimorum et ingenti ſymptomatum turba conculcantur. Sed de his ſatis. Jam agitur hujus morbi curatio.

CAP. VI.

Curatio per hydrargyrum.

Qui omnium primi ſtrui hujus et immanis morbi curationem ſunt aggreſſi, neglecta ejus cauſa, horum dirorum ſymptomatum, ſubeunte tempore et clementiorum, curam habuerunt. Ac primum cum illa antiqua depaſcebantur, cauſticis ambuſtam conati ſunt. Deinde quum, vero cauſticis, nova renaſcebantur, permulta excogitaverunt unguenta eadem reſtinguere omnia, in ulcerum puſtularum et ſcabiei modum. Alius atque alius hic tentabant, verum nullo quidquam effectu, argentum vivum qui non addiderunt. Hujus enim uſum aut nihil ex Arabum ſchola deduxerunt, quod omnibus hydrargyrum ad vitiorum maligna et cacoethea coercenda, atque ad ſcabiem curandam ſi[illegible] feliciter uſurpaſſe. Itaque ea, cum alia quibusdam oleis et pulveribus in unguentum formam coaliverunt, inungebant brachiorum et crurum juncturas, alii et ſpinam, et umbilicum, nonnulli etiam tempora, ſicut et ventrem, atque iterum alii univerſum corpus. Quibusdam ſemel die, quibusdam bis, nonnullis tertio iterum die, nonnullis quater. Claudebatur aeger in aeſtuario, quod calebat aſſidue atque intentiſſime, alii viginti, alii triginta totos dies, nonnulli plures. Porrectum et lecto, qui intra aeſtuarium ſternebatur, apponebant, ac, multa ſuperjecta veſte, ſudare cogebatur. Empiricum hanc curandi rationem habuerunt ſecuti ſunt medici et chirurgi fere omnes, non ſine magno reipublicae detrimento, cujus ſiquidem hujus vagantis crudelitas eſt atque ferocia, ut ſecundo ſtatim aut tertio die languefcere incipiat aeger, quippe quod in ſummo corpore eſt et in toto corporis ambitu, ſummo ſui incendio colliquat ac diſſolvit, ita tandem extrema reſtinguendi, quas pellit, ſuccubare ad interna rapelli, inde in ventriculum et thoracem, a quibus deinde lurido perenni continuatione ad gulam et os compellit tanta tamque violenter interna vi datur, quibus, ut et cerebro, peculiaritas familiarum eſt, ſtatim omnibus vaciſſimis ac nonnullis brevi decidunt omnes. Quaedam a corpore per ſudores diſſipat, quaedam purgamentis vi in alvum detrudit magnis torminibus. Atque ut genus complectar, omnibus certe, qui eo curantur excruciatus ſiunt, lingua et palatum, intumeſcunt gingivae, dentes vacillant, ſputum per os & ſalivam ſine ceſſatione profluit, nonnunquam ſoetida glandulae tamen angustae ut labia non conſolida vicem contenebant, et totus facies vicereutur. Fragiliſſimo ſtomacho, et nauſeato ferentes, appetentia cibi deſtituuntur aegri, adeoque ſiti ſummopere cruciantur, vix tamen bibere poſſunt, ut aliqui totam vias occupatas viſcera. Quibusdam lingua halitusque, aures ſurditatem contrahunt, alii tremendum habitum. Fuerunt omnino autem habendo. Atque adeo durum eſt hoc medicationis genus, ut perire morbo complures malint, quam cum periculo tam acerbo diſcrimine levari, quanquam nec ceſſabant quidem levatur, recidivae ut plurimum aegro. Recidiva rara ſimilis eſt aliis, neque iisdem ſymptomatis exercet, ſed fere diſtillationes, arthritide, tophis vel offium carie. Neque puri contagione eos, cum quibus ſoenera eſt, inficit, quod homines ſuos et impetus auxilio repreſſus ſit, eorum tandem mali radice revulſa, tempora ſiquidem et invaleſcit, recuditque interdum poſt annum vigeſimum aut etiam trigeſimum, eatenque latere, illa mali ſomes quaſi ſepultus, delitieſcit. Et ubiſlonibus, qui tum experientia penetrati expeditos ſe putant, alii cum quibus concubuerint, aeruminent, pleroſque gignunt, ex hac conjectura, judicium ſane, cum temporis maliſ ſermentum in venis in ipſiſque partibus reſervari, et, ut dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis delitieſcere.

Eſt igitur omnium curationum acerbiſſima, quae hujuſmodi perunctione ſit, et in ea maximum hoc quoque eſt, quod pleriqne omnes, qui ſic medentur, medicinam non callent, ſed ut audaciſſimus quisque aut ſe alio audit, aut ipſa rudis, ita medicum agit, uno quopiam ad omnes vagantes viros et, ut ille ait, uno collyrio omnes perungens nullius temporis, neque corporum qualitatem habita ratione. Si quid accidit interim aegro, conſilii inopia, quid faciat, non habens, multi periculoſum et malignantem angulum, quae non uſi ſtrenua vectione tolli poſſit. Hinc aliis bis, aliis ter aut quater nonnulli decies, alii etiam vicies aut duodecies eam curationem experiuntur, tanta cum dolore acerbitate et malorum ſtatio, ut credi poſſit, ulterium vivendi cupidos, qui non mori maluerint, quam ſic vitam producere. Multis utrique ad vertiginem, quibusdam ad inſaniam usque inſeſtatur cerebrum poſt curationem. Tremunt multis non manus tantum, ſed pedes et univerſum corpus, aliis quidem ad annos aliquot, aliis ad omnem vitam. Multos in media curatione interire vidimus, dum cauſticus aliosque hypocauſtis pluresque calidis includunt, in quo illi ſaltem, quum ſe adeptos ſe eſſe ſperant, ſtudio parietum conſiſtunt, denec, veſtibus caloris exhaurientur ſpiritibus, ac diſſolvi credidunt, morte in eos ſaeviunt. Alios vidimus, intumeſcentibus ad fauces guttur, cum exitum non haberet ſanies et ſpiritus, ſuffocari, quoſdam, cum mentre non poſſent, aliis, excita dyſenteria ac febre, mori. Omnino pauci ita convaleſcunt, atque validi et robuſto corpore, quibus malum minus late conſiſtit, ſolumque corpore ſparſum vel herpes, non autem partium ſolidarum videtur. Atque illi hoc periculo, hac anxietudine, his malis affliguntur. Nam cum minutim penetralibus ſere jam partium ſubſtantiam abſidat, ut argentum vivum pulſu, ulceribus, topheis, doloribus aliisque ſymptomatis tamen periculo opem ferens, malum radicitus reddens haudquaquam aufert. Et ſi quod lunaret tamen eius afferat vitam, id profecto nec ad paucos menſes, ut dicunt dies, durare conſuevit. Pro hac tam acerbo utrique periculoſa curatione chirurgi, naturae arcana paucos (ſi diis placet) nuntii, veluti pro aris et focis decertant. Nec, lutentes meliora fruge, glandibus vescentium veſte deſtituere, vereri (credo), ne vel ipſis de ſua aliquid decedat lucro, vel a laboribus aliquid diſtraſſe videantur. His ego ad ſalutem ejectorum utilitatem longum vale proferſum, quae de hydrargyro ſentiam, pauca exponam.

CAP. VII.

Hydrargyri vires.

Hydrargyrus, ſumma partium tenuitate praeditus, unicam vim purgandi ſortitus eſt, ut ne alteram quidem ex ſpecie ſoli praeterque poſſit. Sed quod aliorum purgantium nulli conceſſum video, is eius vires ſuperſit ex multo adeo, quam antea vehementiſſime. Purgat autem peculiari et ſibi ſoli propeterea craſſos lentumque mucum, atque ipſum pituitoſo deinde confecturum quoddam liquam utrumque. Craſſum hunc lentumque mucum cum ex corporibus vel exquiſite ſumta ex propaſſis detrahat tandemque membranae, uteroque aliisque partes ſolidas diſſolvere videtur, atque propriam ipſarum ſubſtantiam colliquare, et in eam materiam convertere, quam ex arteſiſtare manifeſte cernimus, carioſam aere et mollem ſuſtineus digerere, totumque corpore conſtructionem adeo pervertere, ut diu poſſes unus, niſi craſſum lentumque mucum vel ex parte alimentis proferat. Sed ne noſtris quidem, ſi quis ſaepius ungulas ex eo ſtatim ſuerit, vel alia vapore, aut eo cruribus, eius ſcholis, ſuffitu praeterea, ſiquidem dentes ex ſaepius inuncti ſtatim poſſea vacillant, et liveſcentes marceſcant. Alia vero craſſiora etiam parte quaedam contrahunt, quam ſerre excidunt guttulas argenti vivi tremulae non raro ipſe comperi. Quanquam autem ut et rei quae omnes validiora, ita hydrargyrus nonnunquam ſupra et infra vacuat, non intra corpus modo aſſumtum, ſed etiam foris inunctus, maxime tamen et propria vi ſupra purgare natus eſt, et humores omnes, praeſertim craſſos et lentos, ex corporis ambitu et valentia mole primum in ventriculum et pulmones regerere, ex his deinde in fauces, undeque in os compellare, non quidem vomitione, ſed continua muculi ſputi profuſione. Vulgo et *ſalivatio* vulgo dicta, nam haec et veteribus incognita purgationis forma. At haec quidem, foris inuncto hydrargyro, nonquam intra ſumto, contactu purgatio. Quae quandoque inchoata ſerrei in multos dies, valde noſſis, producitur, imbecillis viribus quibus illam permanentem, in certum vitae diſcrimen laborantem adducet. Recte Dioscorides argentum vivum ſeu ſublimatum ex minio, quod cinnabaris dicitur.

ſor, ſive minerale in argenti fodinarum tectis ſtillatim concretum, aut per ſe in metallis repertum poteſt: cum ulum peculiarem habere cenſeti, cum viu grauiſſima fieri carenta. Intertrumendi et exulceranti virtute ſupprimi, corpus intumeſcere plumbeamque deformitatem concipere teſtatus. At Guanerius ſuſpectum eius viſus ſit merito fubſrevata, et, ſerviliter, nec ut, ſumtum vel admotum, periculum nunquam facere voluerit: una denique ex veteribus Graecis in medicinas eiusdem periculoſum pharmacum inducere quiuerunt uſi ſunt. Quod igitur ex Arabum medicorum ſententia e multis argentum viuum vel exſtinctum cum aliis lenti intro poſſe diſſinatur, ſeuque, ut interpretantur, inhabilitate et grauitate, mox, ut ingeſtum eſt, ad aluum decidat, reliquisque ſaecerem aliquo ventriculi aut inteſtinorum vulnere, minime recipiendum cenſeo. Malo tamen vero conſentie, quod Antonius Musa, multis literarum monumentis clarus, ſcriptum reliquit, infantem hauſiſſe argenti aliam proxime in ſale enecaſſa effuſus. Nec ſi puerorum pediculos vngerent ex hydrargyro in capite parte cerebri et ſugillato ventriculo nullo diſcrimine interimunt. Idemque ſuus facum beneo argentum viuum, cuius ſolo vapore eru homines iuncta perculſi, ſaepe ſtupidi ac prorſus veterni reddantur, ſed etiam quaqua omnes repente mortuos concidunt, intra corpus aſſumere. Quid igitur de his ſentiam experimque ſim, paucis complectar.

Equidem ij mihi peccare videntur, qui hydrargyrum quouis modo praeparatum intro ore porrigi poſſe contendunt, quum qui ut manum adeo et humano generi periculoſum exiſtimant, ut a remediorum etiam externorum cenſu prorſus ſit expungendum. Non tamen ſocialis intro ſumtum ventriculum et inteſtina pondere non vexaverat, ſicut neque plumbei ſclopetorum globuli, ſiquidem hi diu interdum in corpore haerent ſine incommodo, dum ſibi viam et exitum pondere ſuo parauer) ubi nimia ingenii ſrigore, quo in praeſertim ventriculi laedit, ubi eaque multo grauiores venenata ſua qualitate ac malignitate ſymptomata concitat, iis non diſſimilia, quae, ſumto puluere plumbi, aniculae quidem memi his diebus expertus eſt. Erat is diſſicultati e capite interdum in ceruicem ac ſcapulas interdum in pedum articulos diuturne. Quo tamen ſupervenientibus, ipſis vacuationibus haud aegre liberari ſolebat. Huic a ma loco doloribus liberato empiricos quidam plumbi puluerem aduerſus arthritidem commendauit, ut is eo ſolo eius recurrendi praecauendi poſſe a ſe ſtatim perſuaderet. Cuius ſidelem ſumpſit amplexus, pulueris eius aequalibus ex baſculis, et mane et poſtea meridie ubique cibi ſacchari loco duorum quindecim ſpatio abſumpſit. Sed illi haud, quot quaecunque incommoda ſtatim perſenſit! Dyſuria crudelis febri ſtipata die duodecimo exorta eſt cum grauiſſimis non ventris ſolum, ſed et ventriculi torminibus ad eum ſpinae dorſi partem, in quam os ipſius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta diſſolutio, tanta eius oblaeſio ſubſecuta eſt, ut ne aquuſcham vel blandiſſimum ferre poſſet. Et quaecunque ingeſſerunt, vel in plumbeum colorem, vel in nigrorem iniqui ſſimum verſa non reddebantur. Inde auctum tanta edebatur copia, ut in ſiccus anxie ubilis viderentur. Sedata dyſenteria, graues illi ventris lumbarum et ventriculi cruciatus dies aliquot perſeverantes et cum incendi interni moleſtiſſimo ſenſu, toleratuque urinas peregit ſalutares. Atque hoc tempore intercalatim licet ſatis ipſum non valde exercentis, appetentia tamen ſemper proſtrata iacuit, nec ullum quidquam uſi vel clyſtera, vel catharticum medicamentum promtum reddidit, et quaecunque tum infra, tum ſupra, aut ſponte, aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia. Suam illam qualitatem internis partibus pertinacius adeo impreſſerat. Interim exortus alteri, atque tantum ſordidum apparuit, ac ſanguis, ſedata dyſenteria, ad ſebris curationem aliena vena detractus, totus ſictus, bilioſus ac ſpumoſus deprehenſus eſt. Haec tam grauia tamque periculoſa ſymptomata ſi plumbum non tam pondere aut baſeo frigidiate, quam occulta quadam eaque inexplicabili malignitate oblaeſis viſceribus infecta animaduertimus, quid de hydrargyro intro ſumto cenſendum putamus?

Pictor quidam Andegauenſis annos natus XXX. firma ac laudabili corporis conſtitutione non ita pridem hic agens anno M. D. LVII. manuum digitos grauiores ſolito, torporeque aegrotantque moleſte percipi- ens, paucis poſt diebus contabi illorum neruos quoque lenſim atque lenſim indies magis ac magis nulla affectio uſi, dum inermi illi et paene inſenſiles manerent. Quin et crurum, ut brachia pertuſit affectio, dum, vertis remedijsque infrigeratis, humoreque craſſo imbutis, admodum torpida, nonnulla grauiaque redderentur. Haud multo poſt idem pedes vitium ſenſere, ſubſeca incedendi potentia. In his tamen utque in brachiis, utque in manibus, non admodum vehemens dolor affligebat. Miſellus hic, cui mala non ſatis (tardo) deuexatus, aliud ſymptoma longe grauiſſimum ac crudeliſſimum incurrit. Dolor enim acerbiſſimus neque atrociſſimus ventriculum atque hypochondrium utrumque occupare coepit, ſed qui ad totum ventrem pertineret, et, cum non ceſſit, nec interdum intermittebat, clyſteribus, fotibus, balneis ac aliis quibuſdam remediorum generibus, ſed fruſtra, leuari quaeſitus eſt. Vulnera totum in acceſſionibus incertum eſt ſolitum, tres quatuorue ac horas homines ventri ſuperpoſitos ſuſtinens, compreſſo ſiquidem ventre, paullo magis erat leuatior erat. Vbi iam eſſent dies, nonnunquam et duodecim, miſer ille adeo ſaepe diſcruciatus, lenſim abeunte dolore, languidus quidem ac paene moribundus cernebatur, ſed qui ſtatim, reſtituta appetentia, vires aliquas reciperet, dum ille rurſus ſimili acceſſione correptus proſterneretur. Viginti enim aut amplius dies intermittebat. Atque in acceſſionibus aluus ne validis quidem purgantis medicamentis quidquam dimittere poterat. Quod ſi quando contingeret, nigrum omnino ac liuidum ſtercus erat. Sed et in intermiſſionibus, quaecunque purgantium medicamentorum vi detrahebantur, atrabilaria omnia ac ſplenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tantorum expugnationem celeberrimi quique medici brachiorum et pedum reſolutionem ad cautherium, qui pictores non raro vexarat referendam putauerunt. Cum etiam periculum ſiſſe ſorpa digitis extergeret, iis inhaerens cinnabaris ex hydrargyro factitium, portionem conuatum nios ſuam in cerebrum, cui ut et neruis et tendonibus, et membranis omnibus imprimis inimicum eſt, transmiſit. In quo frigiditate plerisque multo eandem collecta eſt, quae poſtea in tota brachia et pedes inſiens eorum tendonibus et neruis ſymptomata illa non diſſimilia, quae unguenta ex hydrargyro paraſſe accibant, excitauit. Et haec ſane ſatis ſunt radice ſententia. At in doloris illius atrocis perueſtigandi cauſa quamdiu laboratum eſt? Quot habitae conſultationes? Quam uariae fuerunt medicorum iudicia? Alius frigidam vtramque pituitam inteſtinis ſtrenue inhaeſcentem, quam ui ſacile poſſet detergeri, in ſiccus reſolui, docebat. Alius ſolem ventrem, quem natura in inteſtina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effuſum illicque coercitam cenſa nocentem inaleſcere tumoreſcere atque quoquouerſum lumbarum moueri indicabat, atque in ipſo motu impetus eum diſtenderes, cum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alii denique alias cauſas adſtruebant quas ſupervacaneum fuerit recenſere. Eſt autem unusquisque poſſet in iis et probabilibus conjecturis ſinarent cauſas remedia oppoſui conſultatum, nullus tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, ſed ne aliqua ex parte quidem minuere vel acceſſiones eius breuiores aut tardiores efficere. Immo vero aucta tres crudeliter exercitaſſet, extinguit tandem in plane miſellus alſum cum morte commutauit. In diſſecto deinde corpore ſingula ad cauſae inueſtigationem inſpicientes, iecur, lienem, ventriculum et renes naturalem conſtitutionem paene ſe ferre vidimus, nulla in cyſti ſellis obſtructio, nulla in meſenterio humoris vitioſi congeſtio, nihil denique in ulla alia parte natura poſitum, quod tantorum ſuiſſet malorum cauſa. Verum ſiquidem longa aberramus a ſcopo, at rem, quod aiunt, ula eruebamus. Cum enim penicillum non digitis modo extergeret, ſed etiam imprudens et incautus ore exſugeret, verſimile eſt, ut unanimum digitis penitum contaminatione ſcerebri eoque generi ueneno communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum et inteſtina membranasque omnes inferiores non hamectaſſe ſolum aut ſrigeſeciſſe, ſed inexplicabili vitio et maligna quadam qualitate, quae aculeorum inſtar abradens, infeciſſe, quae tantorum dolorum cauſa occulta fuerit, cui non tam purgantibus, quam contrario erat antidoto ſuccurrendum, ſicuti dolores, hic non diſſimiles, plumbei pulueris uſu contractos, cum nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum et laſis aſſidui uſu curauimus.

Itemque ſit igitur, argentum vivum et plumbum incomprehenſa ſua qualitate venenata inexplicabilis vitiis partibus interius inurere, unde vix unquam expediri queant, uno mero corpus vaporis ſucci debere. Quod ei illa aſſeruat nec conſtat. Populi, qui ad Alpes habitant, bronchocele turgida guttura habent. Id quod et nos aliquando vidimus, et accepimus complures literis prodiderunt. Id autem illis valum peculiare eſt, quod Alpes metallorum venis maxime quae [illegible], abundant, per quas aquarum ſontes gignuntur. Aquae autem vitioſa hydrargyri facultate imbutae ſunt, cum eas aſſerunt quae ex dictibus ei loci cerebro nunc perveniebant. Quae ex cauſa veteres multos ſontes ut [illegible] ex quibus qui biberant, ab intra blennum, ubi citius etiam [illegible]. Quanquam tamen hydrargyrus externis affectibus ſaepe auxilio ſuit, quippe qui ſingulari moderamine illa ſedaret, extinguerque [illegible] mitiget, ſiſat eique compeſcat, ex iisque mox ultra pellant. Quocirca ad cohibendam omnis generis ſerpentem ſcabiem ſiccam, ad lichenas ad pſoram ac lepram, effectus ſane perquam ſtabiles nec aliis quantumvis accommodatum, remediis aſſequuntur, magno profecto illud ut is rite perutiſſum, ut propria dictum loco, oſtenditur. Sed de his ſatis. Iam de primo gradu ſtat

Argentum vivum aliud ex plumbo ſtanno mutatum ſieri, aliud in argenti ſodinarum terra ſtillagm concretum inveniri, tunc natura conſtet metalline vel pertinet ſcriptores. Vivum de eius reſpectu non parum inter ſe tradunt diverſi autores. Alii frigidum et humidum, alius calidum et ſiccum exiſtimatur. Qui de ſodinis loquuntur ac de [illegible] in illis legendo obſervationes literis mandarunt, motores locaque omnes, in quibus abſtruſus dibaſis hydrargyri ineunte vere, craſſis denſiſque vaporibus ac nubibus circumdari, atque ab ſui grauitatem aſcendere aliquantulum, vixque unquam aquae ponerent ad medium uſque in harte perduxerunt. Ideirco arboribus plurimis illa loca luxuriant et herbis variis decorantur, aliis aliundum et venuſtate facile ſuperantibus. Sua enim frigiditate ac humiditate multi capta aeſtatis aeſtum et ſiccitatem hydrargyrus contemperat. Contra ſulphur, vitriolum et ſal calore ſuo et ſiccitate [illegible] et ſterilia vicina loca reddunt. Ad haec arbores ad ſodinas argenti vivi tardius multo, quam aliis in locis ſolia emittunt, ea vix unquam ſlores edunt. Qui ſi ſorte aliquando erumpant, fructus certe ad maturitatem perducit nequit. Poſtremo in ſodinae qui hydrargyrum legentes praeparant, uſi penduntur et concute ſe gerunt, in nervorum contractionem facile incidunt. Et haec quidem, quae mihi vel med cum ignoria experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrum frigidum et humidum eſſe teſtantur. Sed ad alia progrediar.

Argentum vivum aliud ſolidum ex plumbo, vel, ut Dioscorides eruditur ex minio, quod cinnabaris dicitur, aliud ſponte natura provenit, legitimeque in propria ſodinis. Illud cogitis ſane undum immensum craſſius et impurius, vaquod ad lnaurandum, nisi accurata praeparatione expurgatum attenuatumque fuerit, accommodari nequit. Naturale vero crudius, purius et ad omnia multo praeſtantius ductiſſima quaeque metallorum corpora ſubit ac penetrat, ſecumque in his aſſuſum reddere aurum. Utrumque tamen eiusdem eſſe naturae eodemque temperamento praeditum, inter omnes conſtat. Quoniam ſi ſolidum eorum ſal aulose frigidum ſit, argentum omne vivum frigidum eſſe neceſſe eſt.

Sed ad alia opera et effectus aculos utriusque convertamus. Dolores quoſcunque, tum calidos tum frigidos, vi arcanum ſiſtit et conſopit, perinde atque opium ſungaliusque propriores omnes ſiſtit, hilarantes mulceasque retundit, et acrem humorum humorum imperas cohibet, puſtulis ulceribusque ea in cute cipliuntur. Haecne vilas ad cauſam caloris participem referet?

Sed mala, quae corpori admotum inſtrere Argentum contineret, ut ea longa diligentium experientia percurramus. Cerebrum, nervorum principium in refrigerat, emollit et laxat, ea temulentis nulla aut hui admodum accipiunt. Patitur in poſterum. Atque ſi id quando in motum incidat, praeterquam quod toto ſingore dolores unitas ſtuporos, ſurditatem quoque parit, atque recentes perveniſſe ſua ſede dimovet, ſed, ut ſaepe, convulſionum? Qua conquieſcente, magna partis convulſae reliquitur gravitas. Interdum vertiginem ſaepiſſime epilepſiam concitat, nonnunquam veternum nec etiam apoplexiam, cerebri ſubſtantiam omnemque refrigerans commovetque. Haec ſi mundis ac corpori afficiunt hydrargyrus inſligit incommoda, nonne impenſe frigidus et humidus ſit oportet?

Febre quidam morarius anno Christi MDCLXXVI. ſubeo hydrargyri vapore gravißimo, quae mox dictarus ſenſit incommoda. Is his ter ad ſummum ducum argentum ſupellectilem inaurabat, hydrargyri vapore admiſſu imprudenter, ſtatim ſtupidus, veternoſus ac plane mutus mauſit. Quae in en ſuſtinuit diuturnius ſui in quidam ſitatis tamen et ulmus minima quidem ſui obat, neque ad aurem inclamantes audiebat. Itaque menſibus ſex accuſus humor febrem quandam acutam concepit, ac tum, excuſſo torpore, loqui coepit, et quaeſita reſpondere, ſed perturbate omnia et confuſe. Tandem die XX. poſt accommodatam vacuationem febris, et in tertiam degenerat. Qua tandem liberatus, cerebrum grave corpuſque ſenſus omnes remanſerunt, menſque eo intervallo perturbata. Hic quis nunc agnoſcit immenſam frigiditatem et humiditatem? Sed quid hunc, ut aiunt, praefert?

Nonne ex iis, qui vel unguento ex hydrargyro illinuntur, vel eius vaporem aut cinnabaris ſuffitum admittunt, alios quidem vidi a ſubito reſolutos aut attonitos repente concidere, quosdam aſſiduas anhelas alias paralyſiae colla, manibus pedibuſque tremulis vacillantes, alios ſudore, reliquos vitam miſere exigere? ulſpanctum et halitum aliquae ex hydrargyro ſucum inſlectus quaerentes in quem foedam cuncta illas conſiciunt? Solios ſacies alto dentes his brevi humi marceſcunt, ſimul ut halitus, ſacie corrugata oculi caligant, et ſeneſcentes aſthmate pereunt.

Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, a nullo, quod ſciam, animadverſam contemplamur. Hic enim, ſi quis rerum eventus bene obſervet, non modo paralytica morbo chronici noſtri reddit corpora, partesque omnia, ingenuis carnoſas ſive frigore et humore laedit, verum ita labefactat et ſua quaſi ſucce imbuit, ut ut corpus febre corripi poſſit, etiamſi multa ſcateat cacochymia.

Anno a Christo nato MDCLXV. curialium quendam juvenis, ut inuſſerem, cognovi, rerum effectum in obſervatione dignum me viſurum diſcerem. Ie tametſi annos amplius decem poſt curationem per hydrargyrum ex ſtibiante exegerat, ut ulcereque percurato, aegreſſe autem, eaarte in ſuccipite dolore diutius perſeverante, non modo eius partis os totum paullatim computruit exeſumque eſt, et ſiſtulatum exciderent ſed et cerebri utraque meninx eadem putredine abſumpta, ſubſtantiaque cerebri ſubſtantia in abſceſſum converſa eſt, unde magna puris copia (miſerabile viſu) per multos menſes non ex toto tum parte, ſed ex utraque oculi cuguli eiecſe ſtillavit. Denum exciderunt amaros. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) a ſua eſt, neque ulli ſolidis modum prorsus, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum eſt. Quo tempore mors repente hominem diu miſere affictum e medio ſuſtulit.

Alios complures vidimus non minus crudeliter etiam ſtrata ad longum tempus altem produxiſſe ſine ulla febre, uſi ſorte dolorum vehementia aut vigiliarum diuturnitate lentae cuiusdam ſpeciei inducetur. Quae eiſi ſingulare praeſeventer, non tamen, ut patrum in his vereſcat exiſtimare poſſet, in hecticam degenerat. Sed remediis, quae lenti eiusque ſymptomata tollunt, interdum etiam ſebri ſuccurrit adhibeant. Huc quoque ſpectat quod medici in ea ſis quidem operibus diu ubicatis et exercitatus, ſed parum oculis ſaepe impoſuit, eas qui unguento ex hydrargyro ſerui ſuerunt unxerit, atque adeo medicamentis purgantibus ſortioris, ut ea dyſpe validiora, quam arca, ſacile perferunt. Quae omnia ſi quis acriore animo intueatur et ponderet, nulla, nonne frigida quadam cauſa haec praeſuaſſe exiſtimet, quae non modo corporis noſtri nativum calorem ita obtundit, ut aegre poſſent catharticum e potentia in actum

Digitized by Google

aſtum relucat, ſed et partes omnes humoresque ita refrigeret et humeſtet, ut in ſimilem ſibi qualitatem alterer, vis ve vel medicamentorum vim ſrangere vel ſuſtentamentum concipere poſſit. Sincera autem hæc refrigerandi humectandique potentia, niſi in tenui ſubſtantia conſiſteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariae ſunt ſententiae, hic summo argumento nituntur. Argentum vivum temperie calidum eſſe, ex effectis (inquiunt) intelligitur, hæc ubi quibusdam probabilibus rationibus ſingulum eſſe apparet. Craſſa quippe attenuat, incidit, diſſolvit, et in ſudores diſſipat, obſtructa aperit. dum ſibi quoque penetrat, denique multa effe opere, quæ non alibunde, quam ab ejus calore provenient. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigori plane contraria. Verum enim vero ſi quis hanc rem propius intuetur, efficientem eorum causam aliam oſtendant eſſe, quam ad hydrargyri calorem intelligeret. Etenim duo nobiſcum et e philoſophis et medicis, ſumma medicamentorum vires et facultates, quæ omnibus ſunt efficientes, aliae a qualitatibus primis, calido, frigido, humido, ſicco, aliae a ſecundis, quae e materia pendeant, cujuſmodi eſt tenuitas, craſſities, lentor et contraria, et aliae a forma et occulta proprietate profiſci, neque perſaepe evenire, quia ſi medicamenti vires omnes e primis qualitatibus quaerunt, eliſique et tum arte poteſt rerum porum circumſonant. Itaque argentum vivum ſumma partium tenuitate quo vel durilima metallorum corpora ſubit ac penetrat, non calore attenuare, incidere et ſudores movere credendum eſt. Piper et pyrethrum calidiſſima cum ſint, imbecillius tamen ſudores proritant, quam Galenum temperatum minus quoque attenuare et incidere palatum craſſam lentumque mucum, mox magno movere puniunt. quam gignit cum ariſtolochia radix, illis calore cedens. Sed quaerat forſitan aliquis, qui fieri poſſit, ut e medicamento impenſe frigido et humido materia eſſe ſit tam partium tenuitate praedita? Quaerendum quoque ſuerit, cur opium adeo frigidum, vi narcoticam ſit vehementiſſimum, autore geſtandhos ſit moleſtum? Id dum (credo mihi) dependendas in rerum natura, ſi ſingula haec examinentur, in quibus excutiere humanum intellectum ſit neceſſe. Jam vero hydrargyrum vehementer humidum eſſe, non ſiccum, plurimi ſupra poſitis hinc colligitur, quod pendulus ſordidisque tumores per occulte corporis emolliat, concretaque diſſolvit, quodque nervos, ſinum et articulos adeo relaxet et debilitet, ut omnium ſunt quam facile admittant, ſuſe interque ejus vis tremores immedicabiles. At nihilominus quaedam vi ſpecifica omnia genera hydrargyri volunt eorum, unde ex accidens exſiccare perhibeant. Hos quidem tremores ad humoris moleſtos aliquibus narium alii vtrum vel ad mercurii ſpiritus ſicco frigidi, humorum debilitationemque, non ad argenti humiditatem vim vim et qualitatem uniuſcum rebus, neque eſſe contendunt chirurgi: et ad hæc argumenta venenis partim validis, quae nobis evadere facile licet.

Tremore videntur corripi non hoc modo contagione, ſed alii ſive omnes aqueſſet ſinti, quorumque argentum vivum in partes ſoluti, vel aliorum effodiunt, vel ex eo hydrargyrum et hinc alii ſulphurea ſcriptura decoquunt, vel qui unumodo vel alio quovis modo venenatum argenti vivi vaporem aut clostrum, eum ſolubis, ſuſtinet aut corporeque excipiunt. Tremant etiam ii interdum qui ſine venereo affectu vaporent ex hydrargyro ſurgent muneratur, idque ſine momentaneo effectu digna ſpirituum motorum reſolutione, ut ſine lue venerea.

Non ita pridem ſtaturarum quendam ſenſim hordeum ſanguine robuſtum et quadratum, cui hydrargyri vapore ita cerebrum totumque genus nervoſum repente affectum eſt, ut non modo brachia et tibiae vehementer illi tremerent, ſed ne ſtare quidem aut incedere, aut attentum caput et tremulum attollere poſſet. Hic contra ſtandi et incedendi vires paullatim recuperavit, verum cerebrum illi grave torpidumque mentis, et obcaecationis oppreſſum. Occurrent quotidie et alia cuſmodi ſymptomata, quorum nominibus, ſunt intelligere eſt, vim ſummam inſeſſe hydrargyro refrigerandi, humandi et molliendi, cerebro nervis, tendonibus membranisque omnibus imprimit perniciosum, atque abitum hoc vix ut

Aphrodiſiac.

quam, niſi in calido et ſicco corpore, ad calidum ſiccumque affectum vicendum. Qua ratione, mox dicetur.

Jam vero ex purgantibus medicamentis omnibus craſſum lentumque mucum ſpirituum ſalus vacuat in uſitiae hydrargyri, hujus imprimis ſymptomata ſimeridum compeſcit. Chirurgi verum illius alexipharmacum iſſe reddi, eiſque omnibus remediis poſſibilis, hunc medicum omnibus medicis medio ſuſpectum ut et uſitatum ad luis curationem uſurpandum contendunt. At licet hydrargyrum, ut ſupra comprehenſum eſt, cum virulentiae vſu, utrumque evacuare noverimus, vi vel ille ac aliud a corpore etiam aequaliſſe ſano craſſum lentumque mucum ſpiritione violentiae promoveat, quemadmodum ſane agaricus, ſcammonium, coloquinthis, ceterae ſcraſaeque humores inſitos proprietate vel ex ſano corpore detrahunt in aliorum, quantum tamen malignam humoris qualitatem ipſamque iuſi venenum lues ſerre ſe ſolidis partibus tenuibus inhaerens neque imprudens, manifeſte contrariam aliae occulta proprietate non exſtinguit, ipſius alexipharmacum aut antidotum dici non poteſt, vi neque colocynthus debilitatum conjunctim dicitur, niſi ſorte nominis appellatione alexipharmaca et antidota nominis medicamenta omnia, quaecumque vel purgando, vel aliqua facultate alia morbo ſuccurrit et auxiliantur. Quid tamen veterum doctrina et uſui loquendi ne nominis tympano adeſtriguat. Antidota enim et alexipharmaca proprie appellantur, quae non qualiquam extrinſecus impoſita, ſed intra corpus ipſum aſſumta tota ſubſtantia et occulta proprietate venenis reſiſtunt eorum aduerſantur, ipſamque malignitatem exſtinguunt. Nam et lethalia omnia, quae deletoria appellamus, ubi in animale corpus ingreſſa ſunt, totum id inimicae corporis humanum, eiuſque ſanitatem affectione alterant, ita ſane alexipharmaca ſeu alexiteria, quae venenorum remedia et antidota ſunt, contrario veneni lethaliae alteratione totum etiam corpus ſoveri tamen, et alteratione a doloribus impreſſam exſtinguunt, non ſane quod ſubſtantia ipſorum, per totum corpus penetret (neque enim poteſt tam exiguum ſuccus tam brevi tempore corporis univerſam maximam molem replere) ſed qualitate diffuſione, qualis et extra non a ſole ſulgore in ambientem aerem, diffunditur et in nobis tum a corde in arterias, tum a cerebro in nervos fieri conſpicimus.

Hydrargyro tantum vim purgandi multo diuturnius, ut ne vincere quidem deprimat, ſed in diurno ſuperſit multo etiam, quam ante, vehementius. Siquidem uſitato conſumta cohibitaque aqua hydrargyri ſubſtantia, in qua vis refrigerandi inſidebat, eſt jucundius tempore diſſolutum eſt, manet tamen in coeteris quae a forma naſcitur vis purgatrix, multo, quam ante, efficacior: atque in ima vincere, cum aquae fortis ad uſtionem conterunt bene ab argento vivo differens quo acetum ob ſuam ſiccitate. Hunc eorum exhibens chirurgi diſſolutum, tonſores, ſcelerati impoſtores, non medici ad luis venereae dolores duriſſimos vel aliosſiquidem quoſcunque affectus, ut hydrargyri ſcilicet quorundam aliquos granorum VIII. aut X. pondere ex colluteo aut mithridato vel theriaca. At ſtatim ex vehementer corporis multo omnis generis humores ſurſum ac deorſum penetrare, tanto impetu tamque violenter, ut, exhauſtis ſpiritibus ſeſſiſque viribus, vel repente moriatur aeger, vel aliquot dies ſine viribus, ſine pulſu, ſine voce, tamen mortuo perſimilis. Os interdum totum inflammatum, ac gangraenae vitera contrahunt putrido ac valde foedo, ſaucesque interdum ita intumeſcunt, ut aeger ad multos dies cibi prorſus deglutire poſſit. Sic, dum hæc ſcriberem, in meo vicinio ſeſſibus quidam hujus ingluviem pharmacopolas ad quatuor curationem tria cataplaſma ex eo et mithridato, concretum exhibere, granorum quadratim pondo diebus, dantea dyſenteria et dolore, e medio ſuſtulit.

CAP. VIII.

Quae ante luis curationem obſervanda.

Antequam agnime luis curationem aggrediamur, multa ſunt perſpicienda, ut primum, quamdiu ea affixerit, et quibus ſymptomatibus ſtipetur. Recens quippe humores ac tumore vacuum obedere aut vitam ſolidum evincere, nullo gravi ſymptomate ſolidi maculis aut puſtulis quibuſdam contipere, ſacile curationem recipit: aegritudo vero, quae praeterea do-

Ff *loribus*

Digitized by Google

lceribus et ſcirrhoſis tumoribus moleſta eſt, omnium difficillima, quae conſumta, quae *oſſium caries* ac partium cartilaginearum *in ſine* ſe prodit. Quam et interioribus nonnulli viſceribus ulcera et tubercula multa protrudere, in mortuorum corporibus diſſectis notant.

Ab his conſiderandus venit totius affecti corporis habitus et viſcerum, praecipue vero locorum conſtitutio et temperies. Nam qui ſicco ſunt et ſqualido corporis habitu, et ex ventriculi debili natu ſunt, minorem, quam qui frigido et humido ſunt corporis, aemulis expoſcuus, vt qui raro et laxo ſunt corporis habitu quam qui craſſo et duro. Idem de his quoque ſentiendum, qui improba vacatione earum partium hepatis calidiorem et ſicciorem contraxerunt. Hi enim omnes nec magnam medium, quo valide exſiccantes vires purgationes poſſint, cum tenui bile et malis humoribus in ventriculo imbuantur neque expungentur, vnde in graues ſtomachicas ſyncopas incidunt.

Inſpicere vero oportet, et qui in ipſis viſceribus humores ſubſiſtunt. Nam ſi vel parum unquentum noſtro vitio vel viuendi errore et longa crapula, vel alimentorum impuritate et intemperie via illum multum in primis venis et viſceribus congeſſerint, quae etiam inde in venas vniuerſas affundantur, antequam lues propria ſuaque vtili curatio purgandum corpus ſaepius eſt, et cacochymiae ſorde prorſus exhauriendus, priusquam quaeque aperientis aliusque quibusdam blandioribus primae corporis regionis expurgandae deſtinatis. Ab iis deinde ad ea veniendum, quae a venis malentibus aliquid etiam auxilium tendantque ad venas referantium. Quod ſi quis temperamentum et rei medicae faciendae ignarus cacochymia manente remedium ſacrum curationem ut ipſam (opus ſane quam difficile) colat, torpet ſane varias affectibus in quam forſitan vitium obſcurum relinquerit. Non enim bilioſa, melancholica aliusue craſſa illuuies circum viſcera collecta tunc in ſuderes deguri diſſipareue poteſt, vt quaecunque medicamentis narcoſis ac lubidis omnes partes malignis luis congeſtione laceretur, ſed tantam parte ſoluta, ſiccioris impingiturque viſceribus, ac eandem acrem malignamque qualitatem contrahens, ipſorum ſubſtantiam labefactat. Hinc profecto, curata lue, ſlexis ſucribus comparet vel iterum tenſum. Illum et herpetes ſaepius et morbus, nonnunquam et in alias corporis ſedibus maligni erumpunt, qui una, niſi longa viſcerum detorſione, humectatione et refrigeratione mitiget. Contrario errore tenentur, qui partibus externis luis impoſitam craſſam lactuamque imperitam plurimi docentibus aut vnicam medicamentis calidioribus ſeruorum contendunt, neque iam luem curare venerem. Ni tenta veneficium et viſcera omnia grauiter offendunt, et multa ſymptomata nullo paene via laborantem conuellant, cumque vires adeo proſternant, vt nequeat poſtea propriam naturalem viam perficere. Neque igitur, quae in primis eſt corporis ſedibus, humorum illuuiem per vrinas aut ſedem educere, atque quod externis partibus tenacius iam inhaeſit, per alvum reuocare tentandum, ſed HIPPOCRATI inculcandum Quae ducere oportet per loca conferentia, quo natura vergit, ducere, monet. At vero ſi yis valentium corpus ſaſti iam ſpatiumque erit cacochymia, quae tamen a viſceribus prodierit, non modo ante luis curationem primae et ſecundae corporis ſedes multis purgationibus ſtatutidem repetitis detergendae erunt, ac una illae habendae, ſed et per totum curationem, et quae in affectis viſceribus diutius ſaccreſcunt ſordes, diligenter prouidendum. Nam ſi bene habiti, vt recte cenſuit ALEXANDER APHRODISIAEVS, ſtimulantes, ſolito alio viſu praeteruntur, bilioſi, et maximam congerunt acriorum, multo certe magis, quibus viſcera literis vitio et prima affectione laborant, per iacturam alienam poſtleam corrumpere. Itaque purgationes, quod ſic quaeliſſe cumulabunt, extrahatur, vt vacuum manens aegri corpus, tutiusque ſit alterius affectus curatio. Conſideranda et conſuetudo. Haec enim nec ſana, nec aegra aegrotu mutari poteſt ſine diſcrimine. Oportet igitur ad inſuetam paulatim tranſire. Videndum et, quod anni tempus ſit, quae regio, quae ambientis aeris conditio. Haec enim ſi ad calidam declinaris, blandioribus agendum eſſe ſuadent. Si vero ad frigidum, validioribus. Aetas quoque pueris ut ſenibus eandem indicat omnium praeſtent, caeteras comparatum. Sed et ſymptomata grauia cum ſuperuenerint, ſi vires adfuerint, curationem ordinem permittent, dum leniuntur.

Cap. VIIII.

Alia luis curandae ratio, ſed minus perfecta.

Quam paullo ante propoſuimus curandi rationem, quae aegrotis vini inuaſione fit, cum inefficacem et parum tutam maioribus periculis augeri eſſent maiores, aliam tentare aggreſſi ſunt. Itaque purgabant valide inprimis, deinde quidam compoſitum ſingulare adhibebant, mox reliquis diebus lymphae praeparabant, quae poſtea purgationibus alteri diem repetitis adhibebant. In hoc ſedibus mercurii praeparationes mitigatam pertinere, euellit alteri vitam viribus ſoliditate aut corporis noxam ſperantes. Haec quidem curatio ſi vitiam aeuca commiſcuerit ſu, in ſuisque ſpiritus aut humor erunt aliquis, interdum liberat, at aeque, ſi non alicuius eſt pertinax ſubſtantia, imperium quidem et hoc anxie ſuarum rapuerit ac mitigat, ſed quod poſtea hiatibus enundescens ſenſim et clanculum radicitus extinguat, ita, vt cum vili remedium auxiliorum vitium poſſit aeſtimet. Hoc igitur lenis, non cauſam morbi tuetur, diſſert perfectum, non aufert.

Intermorerunt et alii, qui ratione non admodum diſſimili cum extremumque vaſis et pora ex balneis, gaudenteuel ex ſocijs abstinerent in ſuo corpore abdomen, humores dureſcant diſpoſitione ad vitiat et ſudore. Hoc unctio alij *paſſim* et vlcera cum corpore ſimul et lauabatur, ſtupor praeduram latuit neque difficile, ex hisque noxa doloris miſcera. At lymphaticis viſcera paraſit, multi vero alteraliam multo diuerſum, quod illae aberrauerint, ecce etiam, tanquam index, ſolidarum partium ſubſtantiae ſtrictae laboratione.

Quocirca curandi haec, quam ſuperiores, multo tutior et efficacior curatio, minimo certe periculo vndique liberat, nam praeſertim luis luem praecellentia ipſam partium ſubſtantiam oblecit. Itaque quibus remediis quoque methodo vſurpatam perfecte compleri poſſe tuas vtabi curatum ſtudendum, et nos quoque chriſtianae reipublicae pro viribus conſulentes. At quoniam hic gentium medica ſine qua non ante commode nec ſua perfici quaeat curatio, locum obtinet, de eius ortu et viribus prius dicendum.

Cap. X.

Guaiaci inventio, nomen et deſcriptio.

Inſula quaedam ſeptentrionibus annis inter aliquot terras et antiquis incognitas reperta eſt, in parte Americae ſita, qua longitudine in ſeptentrionem diſtat. Hanc *Spagnolam* a repertore Hiſpano nomine indictam eſt. *Illam vſſubra totius omnibus luem quondam, venereae hac grauiſſimis perſeuerat, aliquando ſamiliarem eſſe et* endemiam quemadmodum vnctionem et ecthymata hic noſtris *literis prodiderunt*.

Huius ſola vacuum remedium illa eſt ligni euiusdam decoctum. Quod cum animaduertiſſet nobilis quidam Hiſpanus, qui gallico morbo, quem in Hiſpania contraxerat, diutius et immaniter diſtorqueretur, eadem medicina viſus feliciter conualuit. Cuius idcirco viſam poſtea in Hiſpaniam attulit, primum curarum, ne non tanta mora, quale in miſſis, eſſet eum effectus. Nomen ei ligno ſecerunt *Guaiacum*, quod cum barbari *Hiuacum* pronunciant vel lustre. Alnum *credere*, quae apud nos ſraxinus, procerum, arborem ſertilem, ſolia habere planiuſcula, rotunda, ſed minora ac rotundiora et duriora, et nuces gignere caſtanearum forma. Cortex huius cum ad nos peruenit, valeo cinereo, haud ita denſo, ſed immodico durus, color, qui buxeo ligno, externas partes, nigrabunt internas, quam medullam dicunt, pondus ei, quale nulli praeterea ligno. Nulla eius quam minima pars in aqua fluitet, ſed mergitur omnino ea ſolidum, durior robur omne ſuperat, et ideireo quam minime his, neque facile vidua, quod nunc traxerit, vtrum ne inflammatur odore ſuaui, ab accenſo ganenea producitur ſubnigram et pendularum, vbi pefri-

ſuſtinent. Huius ligni ſuper ſubnatarum, nota certiſsima ſalutis ac ſucos ſpongeam, qui ſemel aqualitas nunquam errare in dignoſcendo ſunt antehac, vt utque etiam. Huius ligni quamquam non eſt ſpecies, tamen tanto ad nos commeat ut ei, illi exiſtimare ab arbore, ob in terra, vbique ſere albicantes a tantis decis. Praeſerendum, quod recens ſuit, neque ſam tam confuſum ſuiſſet, aut contra productum adveniat, quod quandoque album aliquid habeat valent lineis quibusdam colore fuſco per longum meatum ſiſſum eſt, quod quanto magnam pinguedinem et pondus valent. Eius enim ſcandella denſum eſt et macredo.

Eſt aut lignum MANABOUS, ligni huius differentia conſtituens. Tres enim albicamus et proſſus bonus arrores et odoratur; utque alteram valentiores eſſe nulli quoque parte nigrum atrorum agere, transferre, illi decoctum redderent et aſpectu tantum, et guſtu ſuauitus. Eſt enim lignum illud omnino bonum, potens lignorum et inaſſetur, addit quam decoctum clarum et limpidum, nulla acrimonia ſcoriae maréhens, ſed vt amittit, amarore maladhum. At quod nimis multum nigri obtinet, vt odoratum et acrius, ita decoctum facit albidius, et maxime lucidum. Plus enim reſinam obtinet reſinam, quae aquae incoctæ turbidam illam albidamque reddit. Sed et annotatum conſentaneum eſt, adhuc, quam aculs omnium eſſe tam, et quoque truncus quoque melior eſt propinquior, tanto praeſtantiorum eſſe, ac ratione, qui ab arbore ſua ſunto marceſcerat; nec recens extra dediderit tamen, Ea, quoniam modo parte aut laceſcentibus multo eſſe praeſtantiorem et efficaciorem. Praeſtantior tamen ligandum eſſe vſum eius, cuius trunci abuntur magni et valde craſſi, vbique ingeli id enim contingere ſeneſcentibus arboribus, vt ſucto dulciore ſuauius augeſcitur.

At vero cum omnes eos truncos experiendi gratia ſumpſiſſem dilicuiſſem, ac uno modo generi multa bona nongentum deprehendiſſem, ſed etiam a ligno aereo proſluere vidiſſem, alus decoctum vſurpare coepi, quod vt maxime craſſum et albidum, ita omnium efficaciſſimum longa experientia deprehendi. Quocirca hoc ego vel vnum ſolo, vel arboris parenum ſolo ſumo ab alio diligere eſſe, eiusque vt maxime ſucculentum vſum imprimis commendo. Iam vero cum in multa inſulis repertum, nuſquam tamen laetius certe proditum eſt, ex qua mittitur praeſtantius. Video magnum copiam albicantis, quod inſuetiſſimum diximus, peregrinum nigri ad nos vehi. Hoc mercatorum ab inſula IAMAICA ſacra, illud cum ab inſula S. Crucis, cum ab inſula S. DOMINICI adfertur. Itaque gradum aliud ab alio differt, vel pro arboris parte, a qua deducitur, vel pro ſolo, in quo ortum incrementumque ſumſit, vel certe pro aetate.

CAP. XI.

Guaiaci vires.

Cum medicamentum vnumquodque calidum aut frigidum, humidum aut ſiccum ad corpus humanum dicatur, quod ipſum per ſe ac ſua ſponte calefaciat, refrigeret, humectet aut ſiccet, guaiacum ex ſpecimine et calidum et ſiccum exiſtimandum eſt. Si quis enim ramentum aut pulverem illorum manducet, caliditatem quandam partium, acrimoniam percipiet. Quin et extracta viscera & alia decocta ex bullientis ſpuma illinuntur, illic poſtea calor et acrimonia quaedam ſentiuntur. Huic ipſi ſubſcribunt odor et ſapor. Nam, vt auctor eſt GALENUS (Simplic. II. 5.), odorata omnia calida eſſe certum eſt. Fit enim, vt ſcripſit ARISTOTELES, a vaporatione odor ſeu exhalatione quapiam. Quorum vtrumque caliditatem arguit. Haec autem cum temperata ſint et mitia, temperatam et mitem caliditatem declarant, quae ſecundi ordinis habitum non tranſcendat. Eſt autem ſecundo ordine calidum, ſiccum, humidum, ſiccum medicamentum, quod manifeſte ſuam qualitatem imprimat, partim vero, quod obſcure.

Non tamen, vt quibusdam placet, ſiccitas in eo obſcura eſt, vel in primo ordine ſubſiſtat, quin potius ſecundi ſuerit aſſequi ac manifeſte morborum humidorum auxiliationibus opinor. Quamquam vero guaiacum calidum deprehenditur et ſiccum, eſt tamen humiditate quaedam particeps, maxima parte materiae nigra, propinqua et reſinacea, quae viſcoſum et pinguem ſuldorum humidam primogenitam conſeruent ac alit, ventrem a lubricum facit praeterquam dum ſudores promouentur. Quod ſi robum culpae videatur, veteres ſcholae artis proceres qui medicamentorum vnum et ſimplex plurimus attendunt, itaque plane contrariis pollere facultatibus aſſeruiſſent, vt excalfaciendi, refrigerandi aut exſiccandi et humectandi, aut tenuium partium et craſſiorum etc. Sic eſſe prima illa et aliae eiusque qualitates in ſe vno medicamento conſiderantur, haud ſane, quae ex illis oriuntur, ſecundas ſimplice complexione ſuerint. Iam vero materia guaiaci nunquam contra ſunt valde tam non pariunt, tum vel ac ſua temperie praeſtantiſſima ſibi opera. Humores enim craſſos incidit et attenuat, lenta detergit, obſtructa aperit et liberat, ſudores promouet, vlcera alit, ſputa abluunt, ſtomachum penetrat durum, vniuerſalumque et arthritum ſua ſiccitate infirmitatis partes pe aſſiccat et corroborat; vt et alia omnia viſcera, eorumque malis medetur tollit, diuturnas et inueteratas acutas et lentas diſtillationes, ſcirrum, hydropem aliasque vitia ex iis nata curat. Conſumit corporis partium ſuperfluos humores frigidos diſſipat atque abſumit, neruos defluxiones omnes exhaurit, ex neruorum dolores tollit, anginam nothum, podagram, chiragram, iſchiadem omnemque arthritidem lenit, aſthmaticos, paralyticos, frigidos et quoquomodo reſolutos curat, accomodum aſſectionibus omnibus ſubiectum, tumores omnes frigidos et duros ad ſuppurationem perducit, vlcera maculas et chancras ſibi, caſiecat et cicatrice obducit, *lues pudendum* tubercula *ulceraque* omnia atque omnes ex iis natos dolores aliaque ſymptomata nulla corporis noxa nullaque virium laeſura penitus abolet et tollit, vt non ab re *guaiacum* ob admirabiles in hoc morbo curando proprietates *ſanctum* a multis dictum ſit. Vt autem omnis ligni eloquentur accurate et mentio guaiaci dependeat dicitur, ſi mulierem tam ſaecundi ac ſudores promouendi clament, prouocationisque et aſſeratur ſicut in ſecundo ac tenuando haberetur, aliis acres calida ac ſicca intemperie laborantis et febricitantis maleum eſſe nemo.

CAP. XII.

Guaiaci praeparatio.

Lignum oportet ſerra in ſcobem plane ac pulverem redigere, quo penetretur ſit ſcobis, et melius eius exaequatur vis. Nonnulli ad tornum in ſruſta, quae tum sunt pulla, comminuunt. Quod vt vtiliſsimum eſt, ita limpidius reddit decoctum. Huius ſelectam pondere libram in aqua fontanea aut fluuiatili libris VI. diem vnum macerare oportet, deinde percoquere lento igne, leni vapore, in fictili vaſe nouo, plenum vsque illud et diligenter prius oblitum, ad ſummum, dum ad libras duas ſeſe imminuat, magna cura et attenta cuſtodia, ne nimio calore ebulliat, vtque exaeſtuat, aut aſſeruat. Nam ſi quid ſuperfluerit, multum de vi et efficacia perit, reliquumque alienum relinquitur ſauſum. Ob idque ad ſummum coqui non debet, et primum quoque e medium petit, atque alium, quae non aspiratur, ſed ex ſe quoties pene ad manum vtatur, quaeque preparato in cooperculata, ne quid virium ſuſpiret. Sunt qui ad dimidias tantum percoquunt partes, ſed ego illud certe decoctum magis probo, quod ad ignem diutius ſuit, et quod a multo ligno paucum prodiit, ut, vt ſudores ad morbos inueteratos ad quartam etiam partem decoquatur modo nulla obſit caloris impetu aeta partes. Sic decoctum perfrigerari ſinendum, dum ſubſidat ſidea ſcoba percolare et in vitreum vas deſundere oportet, in quo diligenter obſtructo conſeruetur ad vſum. Hoc primum *decoctum* aliis *guaiaci* cremorem appellant, alii *ſerapium*. Color huius decocti eſt qui oqui in ſino aqua ex limo minimum turbata, ſapor guſtui ſubacidus, ſorte quidem ingratus ſed guſtantibus aſſuetis iucundus. Nonnulli ex eadem denuo ſcobe cum libris VI. aut VIII. aquae quandam quaſi loram percoquunt ad libras IIII. aut VI. Hoc tenue percolatum ad cibum potui dant, cum primo medicinam loco ſorbeant. Ego vero pulverem unum guaiaci pondere ſubiere in libris decem aquae tepidae horis XV. maceratum ad primas decoquendum ad libras VII. redigamus. Hoc non modo alit et humectat, ſed etiam medicatum cuiusdam eſt virtutis particeps, vt idcirco in potu et extra potum, quantum libet, toto concedi poſſit.

Digitized by Google

Ambo hoc loco inter medicos de guaiaci [illegible] [illegible]

[illegible]

CAP. XIII.

Curatio per guaiacum ut ipſius ſive venereas alexipharmacum.

In [illegible] [illegible]

[illegible]

cum dolore caput adſidetur. Nec enim ſe parte frigide adſectus vi eius humor decocti beneficio in ſudorem facile reſolvetur, aſt externorum præſidium ope incaleſcat. Sudore, quantum vires ferre poſſunt, eliciendo, ſtatuis ad die expurgendum eſt. Tandem corpus eſt, ex lenibus frictionibus, quod in partibus omnis hæſit, diſſipandum. Sed et ſe per noctem tabida humida eſt, paulo exſiccandum caput eſt, aut etiam calentibus linteolis perſiccandum. Serventur abunde toto curationis tempore quam ſenſerimus. Itaque ſi ſponte ſua non fiant, vel ſerum caninum [illegible] vel decocto [illegible] vel certe reſſus [illegible] abunde [illegible] Hoc enim præterea id quod venerem inanem reddunt, quæ in ventriculo et hepatis renle et in liene ſordidis ſæculis delitescebant, detergunt et expurgant.

Sed [illegible] in lectum aut lecto curationis diem ſæpe [illegible] incidere et ſermonis decocti vim [illegible] humores conclusi uno modo conducere rectum cum capite dolores [illegible] reddunt, ſed alia quoque varia, in quo inhærens pro parte conditione, ſymptomata proferunt, ut ſe quidem ventriculi incidere [illegible] propter malignitatem ſymptoma [illegible], in quibus vero tuſſis, [illegible] ſiccus, ſed tandem, incraſſato humore, [illegible] ex termo, ſi liquefactus humor eſt, aut e replis exeunt partibus [illegible] dolores ex nimia [illegible] et ſpiritus difficultatem, ſive febre plurimam [illegible], [illegible]. Si vero e [illegible] partibus capitis per [illegible] ſordibus in vertebras aut etiam in [illegible] ſubeat, dum [illegible] laborantem proſternit, ut ſe genere ſluxa non videatur eſſe, quam [illegible].

Hæc aliaque multa [illegible] hanc ſuperveniencia, non modo laborantibus ipſis de ſua re conceptam [illegible], ſed et medicos [illegible] alia confirmatio de [illegible] curandi ratione ad aliam traduce cogunt. Atque hi mire geſtiam [illegible], et dum hydrargyri vim et efficaciam in [illegible] efferunt, eoque Guaiaci decocto, [illegible] remedio [illegible] reſumere [illegible] impendente meminerunt, ſolum hydrargyrum [illegible] habere [illegible].

At ea certe Guaiaco [illegible] eſt eaque natura, ut, quam [illegible] impetus, agitatis humoribus, cum [illegible] dolores [illegible], iisdem [illegible] rebus eaque compeſcat, ſi quis eo conſtanter utatur. Itaque iis [illegible] aut certe iam [illegible], purgans medicamentum [illegible] aut ſi [illegible] repetendum, quod humores [illegible] et ſordes e toto corpore potenter expurget, [illegible] et die valdiore decocto. Sed et ſexto, et ſeptimo [illegible] curationis die [illegible] aliquod valentius repetendum. Ita enim non modo quod [illegible] decocto ſenſim [illegible], ſed et quod de [illegible] pro [illegible] aut corrumpitur et [illegible] repente extrahitur, vacuatumque excrementis macreſcit ægri corpus. Iterare quidem periculum [illegible], aliis poſt ſecundam [illegible] ſtatim die, aliis [illegible] quieto. Hoc ratione moderata [illegible] et in victus ratione [illegible] perſeveretur. [illegible] ſolutum eſt, non videre plures cibos, nec videre edendi, et aliorum non [illegible]. Ad diem [illegible] rationale decimum aut [illegible] decimum corpore bis aut ter [illegible] purgate. [illegible] abſtrusi [illegible] aliarum, [illegible] corpus [illegible] et potentia, [illegible] noſtra [illegible] ratione [illegible] modum.

Quotidie mane ac veſperi decoctum validius Guaiaci haurietur, [illegible] uncias, hinc ſtatim prædicti decocti ℥ij aut vij. ſuperbibat, et in lecto ſe ad excipiendos ſudores, [illegible] ſupra poſitum eſt, comparet. Hujus per [illegible] decem dies continuandus eſt uſus, aut etiam diutius, dum veneni radix ſit evulſa, penitusque extincta omnis pernicies.

Quod quoniam ſit aliud brevioris temporis ſpatio, [illegible] veneni conditione et efficacia [illegible], [illegible] eſt paulo ultra progredi, quam [illegible]. Itaque ſi quis perfectiſſime li-

ber eſſe cupit, Menſe aut tanto frigidiore et aquilonio, continuo ubi ipſe cubat, non exeundo, quoniam [illegible] in totum morbus ſit [illegible] et reſtituta valetudo. Sed et ſedatis doloribus [illegible] ſymptomatis ſi perſiſtere remediorum vim ſublata, ut quid [illegible], non prorſus extinctam denuo ſe prodat, poterit ſi ſe [illegible] exegiſſe poterum, in quo ſudores, ſumpto in ingreſſu Guaiaci decocto cum opiata [illegible] promovebuntur pro viribus, in eius vero exitu dum in lecto rurſum ad ſudores excipiendos ſe comparet, eaque ne ſtatim ad omnia venena [illegible], [illegible] hauriet. Hæc [illegible] dies aut amplius pro efficienda diuturnitate et ſui ipſius utrum ac viribus pervenerit. Interdum iterum erit quod purget. medicamentum, eoque ab eo [illegible] dicbus ſe paſſim [illegible] dierum, [illegible] Poſt ad [illegible] vivendi rationem paulatim redeat ne extra [illegible], ſed recte et longius et longius, [illegible] ſpatium [illegible], ſed primum intra parietes, [illegible] deinde ad vicinam [illegible], [illegible] longius domum, deinde [illegible] ferre aſſueſcat. Nihil enim hic repente ſieri aut mutari debet, ſed omnia [illegible] paulatim aſſueſcendum. Alii vigeſimum [illegible] dies ſatis eſſe putant [illegible] conducturum ægri, ſed ſecundarium decoctum [illegible] dies quinque [illegible] valde ducunt. Ita ſane eſſe [illegible] expectio. Quo cum quindecim [illegible] dies in cubiculo [illegible] extra [illegible] et ad conſuetum vivendi rationem paulatim redire, [illegible] non dare [illegible], nec [illegible] quæ tamen poſtea [illegible] omnia. [illegible] Nam [illegible] et temperato cælo [illegible] laborantur [illegible] poterunt [illegible], quin et, [illegible] maturaſſe. [illegible] vel ſerum [illegible], vel [illegible] dum ad veſperam ſit redeundum. Ac nihilo minus perfecte curantur. Tanta eſt [illegible] eoque efficacia.

At vero cum vel minimum hujus tam ſeverum aliquando [illegible] *haud* [illegible] *quamvis* [illegible] *tubercula*, [illegible] *vel maculæ, vel dolores ſuperſunt*, [illegible] *ſuſpecta eſſe medico debet ſanata valetudo.* Eam ob [illegible] ſi quis exiſtimatione [illegible] integram tueri, et omnis ſumma præclaris [illegible] conſequendo, [illegible] dum [illegible] ſubolem [illegible] tamen [illegible] et non crudelis tyranni [illegible] veſtigia deleantur.

Quod ſi forte vel cibariis intemperantia vel explenti ligni [illegible] quippiam aliquando *remanſerit* [illegible] *quæ poſt aliquot menſes aut annos* [illegible] hoc deprehenſum fuerit, eadem [illegible] ſubeunda curandi ratione [illegible] ſuperſit. Neque igitur diebus numerus, neque ligni et aquæ pondus [illegible] recte definiri poteſt. *Recens* [illegible] ſæpe XV. aut XX. diebus perfecte liberantur, [illegible] ligni pendere ſex, [illegible], [illegible] ℥ij aut paulo amplius. *At qui* [illegible] *diuturnitate* [illegible] *tubercula* [illegible], vix quadraginta aut quinquaginta diebus [illegible], ligni ℔ XV. aut XX. [illegible] ſumunt, [illegible] ℥ij. aut iij. *Qui ſurgunt* etiam *ſurgunt* [illegible] difficillime et vix [illegible] quam ſe [illegible] liberantur. [illegible] de cauſa, quod in eo ſi hydrargyri vis et propriætas, [illegible] ſimul [illegible], et quod [illegible] annos conſtum [illegible] illa in corpus impugnet.

Meminiſſe et veremini nonnulli, cum gracile et ſiccum corpus aut morbi diuturnitate exhauſtum [illegible] occurrit, [illegible] in hac [illegible] tandem [illegible] vel corporis atrophiam, ob idque [illegible] quid ſatis eſſe [illegible] vires [illegible]. At certe [illegible] et experientia [illegible] eſt, [illegible] ſuccos humidos [illegible] et [illegible] eaque [illegible] nutrire [illegible]. Quare etiam [illegible] non minus, ſed aliquanto etiam plus dandum eſt, quam [illegible] ſi [illegible] paulatim [illegible]. In his tamen [illegible], [illegible] ſudore, dum vires paulatim [illegible] decocti beneficio receperint. [illegible] *tenera et* [illegible] *ſunt, nihil ferre* [illegible]. *Hi*

 vero

vero ſi exigua ſint, neque exquirendum, neque aliud quid ſuperaddendum, ſed expectandum, dum exuſta mali radice, ſponte decidant. Sin vitium ſerpunt ſordida exigua ſunt, aqua noſtra plana detergens [illegible] quo illic [illegible] cuprumque [illegible] in [illegible] macerandum [illegible] vicenis etiam. Haec non modo mirifice deterget et ſiccat, ſerpentemque malignum paroti [illegible] et cohibet, ſed etiam quicquid in ulcere nimis durum eſt, paullatim maturat et in pus deducit, ulcus deinceps replet, et [illegible] cicatrice ducit, et [illegible] vegetiorem vice [illegible] vitaepari poſſit.

CAP. XIII.

Lues cum affectibus implicata curata.

Curationem luis venereae ſimplicis recens est non ita pridem contrahat, quam breviſſime licuit perſtrinximus. *Nunc cum plures cum ea concurrant et implicentur morbi, nec lues illa ſimplex eſt,* quaenam remedia curandi methodus tenendum. *Lues venerea morbus quibuſcunque componitur vel complicatur* ſecundum omnium conſenſu atque congruit, in eandem diſſentit. Conſentit, cum eius curatio alia quoque ſanandis conducit, aut aliud ſimul abeſt. Diſſentit, cum eius curatio alteri incommoda mutuam atque officit.

Lui conſentiunt ulceratio omnis et dolores externorum partium omnes a corpore deſtillationes, intemperies ventriculi aut accoris humidae aut frigidae, hincque nata obſtructio, vel etiam hydrops, epilepſia vel etiam ſtupor, paralyſis aliique complures ab humidi et frigida cauſſa originem producentes. Hos itaque ut ſimul cum lue, et levaſſe [illegible] licet. Cum que id tentare libet, ab urgentiora ſemper incipere [illegible], altero tamen, quod fieri licet, minime neglecto.

Diſſentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior et ſiccior, [illegible], lepra [illegible] omne ſanium ſive generis omnis ſanguinis ſive ex viere, ſive ex ore, ſive ex pulmone rejectus, aliique affectus complures a calida et ſicca cauſſa originem producente [illegible]. Horum enim [illegible] curatio [illegible] refrigerantibus medicamentis perficitur. Quorum ubi quidem [illegible] deterius malo, eas quoque et [illegible], et [illegible] ſatura eſt, quae calida et ſicca, et valde vehementibus remediis perficitur curatio. Itaque cum horum quiſpiam acutus et praeceps, ut pleuritis vel febris ardens, lui complicatur, poſthabita lue eius ſtatim debet tentari curatio, iis tamen remediis, quae quam minimum luis cauſſam augeant. In chronicis enim affectibus urgentior vel [illegible] ordine in primis eſt ſuccurrendum, atque in eo quod eſt graviſſimum, tenet cura et cogitatione primum occumbendum. Sed id ante luem venerem et curptum eius curationem paruum [illegible], ſive accurat [illegible] legit ea [illegible] curatio, [illegible]. Graviſſimum porro eſt, vel quod maxime aegrum in vitae diſcrimen adducit, vel de quo in gravitſſimo conjicitur, citius [illegible] periculum cedere cogitur. Horum exempla ponenda.

Non ita pridem tenſor me ad viſendum ruſticum quemdam bene habitum et quadratum deducit, qui cum duos ſemeſtres ab unctione ex hydrargyro annui dolore vexaſſet, ac [illegible] ſubſecutus ſibi videretur. [illegible] tamen incidit, quo duos iam menſes [illegible] admodum premebatur. *Dolores nervis tibiae et brachia modo obſidebant, atque ipſos etiam ſtrap [illegible] poſtea gravius contrahebantur* ſed omnium graviſſimi in axilla ulteriore parte [illegible] in qua etiam aliquid erat praecarium occultiſſa [illegible] in [illegible] deprehendebatur. *Partem quoque [illegible] vitae ad [illegible] [illegible] occupabat ſuccilia.* Nihilominus tamen nec decumbebat, nec cibo [illegible] premebatur, ſed [illegible] pro more [illegible], dum ſuperveniens angina deglutiendi difficultate, et viribus repente concidentibus in lecto iacere coactus eſt, in quo cum deprehendi languidum cum pulſu frequenti et celeri febre [illegible] ac maxime difficultate et modo deglutiendi ſubcundique, ſed etiam loquendi nihil internum tumor [illegible] et neque totus in amygdalis apparens. Quis non hic agnoſcat periculoſam anginam lui reſiduae implicitam omni celeritate accommodatis remediis, hac etiam neglecta, curandam? At imperitus tenſor, manente luperiorem, [illegible] omnia deglutiendi ſymptomata ad ſanguinem aliquem pertinere credens, ſtatim [illegible] ſive [illegible] ingrediendum aut potius [illegible] inquietudinem aegri [illegible] mutaſſe. Itaque vegetioris proſiliti ſtatim [illegible] habere eaſi [illegible] agerent. Haud minus [illegible] aegrotus lue venerea correptus, ſi vel febris adſit continua, vel etiam gravis morbus aliquis, cuius prae [illegible] curatio.

Familiaris quidam meus annos natus triginta quinque, quater aut quinquies in anno dum cruciatibus, ſpinae dorſi a ſcapulis ad ſinem lumborum obliderabat et [illegible] ſolebat torqueri ſine labore, ſine ulla [illegible] aut movendi difficultate ſine nocte, [illegible] a maligna quadam diſtillatione, ſuis naturam, quae [illegible] acrius reſpuere. Hic cum ſaepius [illegible] ſuiſſet his doloribus liberatus, iteratis purgantibus, vegetatis et ſolo anodyno primum, deinde reſolventibus et roborantibus ac demum recreatis viribus, aſſuetis ac ſuctibus ſieri capiti admotis, recurrentesque aliquoties dolor affluentes atroci eandem [illegible] ſolvi non expertis cogitatis, non fore bonum dolorum radicem penitus eximere poſſis, ac recidere penitus liberare. Hic dolorum eraſtabiliorum [illegible] lumborum regionem per [illegible] nephriticum eſſe [illegible], languidum iam aegrum quattuor iam dies noctesque [illegible] in balneum [illegible] ut aquae dulcis calid [illegible], ſi que [illegible] dia [illegible]. Quod ille dolores quidem [illegible] leniendi ſpe ſrenus exequitur, dum, reſoluta ſpiritibus [illegible] de lecto [illegible], [illegible] in non ſanaret. Sed quidem [illegible] propterea doloris vi [illegible] ſymptomata [illegible] frangente corporis gubernatione, neglecto etiam [illegible] ſuccurrere. Hoc enim praeſtabilius, quam vegetioris [illegible] pa ſicere aegrotaret [illegible] gratia [illegible] ſtimulatur. Nam quamquam ſublato morbo ſymptomata [illegible], neque [illegible] poſſit in corpore ſola ſubſiſtere, ſi tamen gravia adeo [illegible] ſunt, ut periculum ſit, [illegible] aequum damnetur morbus, violentia aut penitus [illegible], leniendo prodesse, ipſaque curandi methodus invertenda.

At ibi tamen peccatum gravius eſt. Eſt enim [illegible] mediciis [illegible] qui ex arte generoſe contra morbum quempiam pugnare contendo, conſtituunt, ut non medicetur ei, cum dolorem [illegible], et [illegible] per ea [illegible] quae [illegible] [illegible] atque [illegible] ſymptomata [illegible] [illegible] morbo [illegible] et [illegible] ſufficere poſſint. Iam vero ſi ibi complicatus diſſentiens affectus diuturnus et lentus eſt, [illegible] ſtatim curatio [illegible], et a quo [illegible] neglecto [illegible] quae a lue impendant pericula, [illegible] curanda [illegible], [illegible] remediis quae [illegible] et diſſenti cui morbo quam [illegible]. At ſi aeque graves et periculoſi exſiſtunt, [illegible] aut ille ſeorſum, ſed utrique medicamentis quidam et remediorum [illegible] temperatione eadem opera ſuccurrendum.

Ille itaque, nobis occurrat quiſpiam aegrotus [illegible] lue venerea [illegible] cui accepta ſit ſuccus et acidum, [illegible] febribus [illegible] obnoxium, volens [illegible] placereque [illegible] ſaepe ſolent, [illegible] ſit [illegible] pergerae aridior, [illegible] de [illegible] [illegible] ſubacidus curatio. Is [illegible] ſi quis remedius [illegible] curare aggrediatur, [illegible] affectibus neglectis [illegible] aegrum [illegible] adducet. Etenim manifeſta haec [illegible] temperies calida et [illegible] refrigerant ac [illegible] poſſibile ſunt [illegible] et [illegible] quae [illegible] ſaciant [illegible] cauſſarum [illegible] dubio. Itaque ſumma methodo opus eſt, quae eodem tempore [illegible] [illegible] utrique [illegible] curationem perficiat, ut [illegible] phlegmonae [illegible] remedia [illegible] permiſta adhibeantur. [illegible] non [illegible] ſiccent aut [illegible], et in [illegible] ſed quodammodo humectent et refrigerent, in quo [illegible] ſolo in potu [illegible] puſana. In cibo [illegible] pulli [illegible] aut [illegible] coctis ſiunt, [illegible] [illegible] [illegible] macerata, ſed adeo [illegible] atque etiam [illegible] ex [illegible] refrigerantes, aut etiam hordeacea. [illegible] quoque non ſemel tantum die [illegible] bis, ſed

ſed per quaterne expoſitus eleclus. Solvenda prima ſecilem die cui etiam medicamento e catholico, cum ſi magis exigitur, per cauſam ſtilulam, aut per aliquam aliquid inducere [illegible] hac ſeſſu eleetone ex decocto aliquod se duos menſibus haudere alternos ex deco ſto [illegible], lenden e, detergente et refrigerante compoſitum cum ſerina ex egraeco. Haec enim omnia quoniam purgendo humores pariter et refrigerant, idcirco ſunt aſſerum ſepſiorem et calorem emendant ſemel ſum, non tantum quod humores [illegible] [illegible] ſed etiam propter vi et uſus ſe calore. Rhabarbarum ſola ſec me abel in eſt, uni inque magis quoniamque [illegible] aliqua ſecundi et [illegible] vi pollens ut [illegible] coloquyntha eſſe. Poſtendia purgationis apud ut his die ad [illegible] ad materiae praeparationem [illegible]. Begerpore [illegible] tempore, motum duo ſingulis eſt pro plenitudinis et virem inbenu hi enim non modo viſcera totumque corpus refrigentur, ſed plerumdis etiam pericule, quae alii [illegible] [illegible] conciuni facile poſſent declinatur. Poſtquam viſcerum impuritati et intemperiei praeſtitum [illegible] aut octo dierum refrigerantibus his et blande expurgandibus, propius [illegible] remedia adhibenda ſunt.

Itaque pilanae loco decoctum Guaiaci hoc modo praeparetur quo et in paſta, et extra paſtam, cum velut [illegible]. Ad ſudores quoque promovendos conducere [illegible] valdius Guaiaci decoctum, quod longo eſt nominis non modo non augere [illegible] et [illegible] viſcerum intemperiem ſed his etiam beneſſice, ut quanto minore extenuatos et macros [illegible] gulares reddit, eo ſanius ſymptomata eb intemperie ea [illegible] et ſicca [illegible] contracte demulceat. Quod in legitima curatione [illegible], eiunm ſemper [illegible] eſſe oportere id in hac corporis conſtitutione maxime curandem obſervandumque eſt, eaque conſtituendum, ut quippiam [illegible] ad lienem, aut et hydropem [illegible]. Tertio igitur quoque die ſi [illegible] ſe ſebe, ete eum ſi ſponte eliquid deponit, quare tamen quoque die ſi ſponte eliquid deponit, quare tamen quoque die, ſi quid le viſceribus humidi haerere vel de quotidiano [illegible] ſi [illegible] cumulaque euſtinacet, expurgendum vel [illegible] ſuper poſt deſi vel caſſia ſiſtula vel catholico coenque die validiore Guaiaci decocto more ſolitum obſtinendum, etſi in eius ſuj tenere 38. Incoquere vis [illegible] ſuerit, idque percolatum loco [illegible] ſuper ad [illegible] eſſe. Cui tum herum remedium obeno [illegible] corpore humorem [illegible] diſſipenda ſuerit [illegible] ad opusce [illegible] vitio praeponam hala eas parcus aquae dulcis repidae, le quod ingreſſe aeger quarte ſeſtum quantumtem dequibus ac mox Guiaci decoctum ſuperbibat. Ibique deſidens largum [illegible] ſe [illegible] ad ſudores pro [illegible] in lecto ſe componat. Balneum [illegible] quod e corpore ſicce ſudores copioſiores dum [illegible] [illegible] ſudorum [illegible] vim [illegible] et calidam intemperiem ſi quid aliud [illegible] impedique, quo minus ſudorum eruptione ac moderate [illegible] medicorum viſo quae ad [illegible] aliquam [illegible] ſaria ſunt laedi poſſint. Maxime autem melancholicos [illegible] hoc impeditur [illegible] ſe ſio eſſe aſſecream et potentis ſolidarum temperaturae, quod humectari deſiderat. Id [illegible] in quotidie, eſt [illegible] ſemel ingredi lacum et [illegible], calida et ſicca eſt alterutra hepatis intemperie [illegible] conteret.

Ad id autem praeparentur, qua ratione [illegible] dixi, perſeverentque, dum haec omnium ſic ſublata [illegible] certe quoniam opertae uſus eius neceſſarium, eiſ ſorte intermittere eligat dies adſtandi medici prudentia aliquando cenſeris. Quod ſi forte per curationem, [illegible] quispiam repugnante [illegible] ingredi non licerit, eo tempore abſtinea, ſi qua longo remedi ore e vita partem temporis [illegible] eſt [illegible] balnei uſe ad [illegible] dies continuo facile debilitari, niſi vel hydropici eſt [illegible] conſuetum metus [illegible] Sit autem ex dies [illegible] ex decocto herbarum refrigerantium et humectantium compoſitum [illegible], et neque le egreſſa, ſudores nec promoventis, nec [illegible] Confert tamen [illegible] frequentis decocti refrigerandis et viſcera [illegible] abluere, quemadmodum aſſidenti medico videbitur. (Formula decoct)

Cap. XV.

Curandi modus perfectiſſimus.

Iam vero ſi neglecta lues aut imperfecte curata tandem in corpore haeſit, et non modo dolores implacabiles, ſed nodos etiam complures in tibiis vel in capite [illegible], ſeptem poſita quiete tuendi methodus tecenda eſt, ſed cui eius eoque eius pro laborantium natura et ſymptomatum [illegible] validiora remedia accedant. Unius exemplum a me eſſicitum, quorum imitatione ceteri curari poſſint.

Dominus de [illegible] Prior S. Dionyſii a carcere, annos enim quadraginta corpore mediocriter carnoſo et bene habito, lue correptus venerea, ſiveres ſtatim conſuluit [illegible] [illegible] medicos et chirurgos. Horum [illegible] communi conſilio [illegible], repugnante plane corpore ac ſtegnitate [illegible] hydrargyri [illegible] Sputatio [illegible] ſeptimo die copioſe [illegible] ſponte reſolutum. Quod [illegible], qui [illegible] [illegible] curacum in [illegible], ut [illegible] ſemet [illegible] ſuit, quam ad perfectam per hydrargyrum [illegible] ſperabant. Verum cum vero cum, [illegible] [illegible] nihil afferretur, [illegible] ſubſidium chirurgi [illegible] unguine, quo [illegible] niſi [illegible] ſuit [illegible], compeſci non omnino non poſſit. Ad quod [illegible] medici [illegible] [illegible], ſtique eundem ſed tamen crudeliorem [illegible] eſt, cum nihilo magis, [illegible] priori [illegible]. [illegible] chirurgi, quoniam eſſe [illegible] qui [illegible] hoc [illegible] [illegible], ſed etiam crudelius [illegible], quam prius [illegible], exacto tempore ab ea menſe nec [illegible], [illegible] hydrargyro [illegible] ſolida [illegible] [illegible] [illegible]. Quod [illegible] laborantis ſalutis [illegible] ſacile perſectio. Sed cum [illegible] meſſure [illegible], et [illegible] primores ſirinis et [illegible] in [illegible], et [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], chirurgos [illegible], qui [illegible] [illegible] per hydrargyrum [illegible] poſſent. Neque [illegible] ſirem [illegible] imponunt, quem [illegible] duobus [illegible] dies [illegible] doſtro [illegible] cruciatibus ſue [illegible] eſt. Inde ſi cum adeo et [illegible] corpus [illegible], ut [illegible] nihil praeter [illegible] et [illegible] ſuperſit, ac [illegible] [illegible] quam vivum corpus.

Tepidi letentem [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] capitis [illegible] ſe [illegible] qui [illegible] [illegible] humor ſ[illegible] iterare potuerit. Hos [illegible] alia [illegible] [illegible] *[illegible] operae* [illegible], [illegible] cute, ſiſtit [illegible] *ſpeculum*. Itaque cum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] afſigerunt [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ſanguinem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ac cum [illegible] dolores [illegible] *[illegible]* poſſet, [illegible] [illegible] [illegible] per menſem [illegible]. Alii [illegible] per menſem [illegible], alii etiam [illegible] ex decocto Guaiaci mergant, ſed omnia nullo [illegible]. Itaque hominem [illegible] [illegible] deſerunt, nulla et medicina [illegible] opem allatura profecit.

Quam, [illegible], [illegible] [illegible] cauſam eſſe rent? Cur hydrargyrum, quod hic [illegible] valentius praedicabant, [illegible] adeo [illegible] reſumere [illegible]? [illegible] (credo) curationem ſuſtinuiſſe dicunt. At chirurgi etiam [illegible] praeclare [illegible] medicorum [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] vaquam [illegible] [illegible] vaquam [illegible] [illegible] praeſcriptum eſt, quod [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] vaquam [illegible] [illegible]. Denique non opes, non artes, [illegible], neque [illegible] quod ad [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible] hydrargyrum* [illegible], *ſed [illegible]*, quod, tanquam [illegible], [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] *[illegible] curationem* [illegible] [illegible] debere.

Non multo [illegible], cum haec ſcriberem, [illegible] eſt cum [illegible] medico, docto quidem et bene

poto, ſed unius cruſtulâ. Hic cum ex impetu contubitu [illegible] ſet per [illegible] in tendine ei hunc terrorem iniiciſſet, quoquites [illegible] eum currebant ſeuſim moveade. Nelaſe tradem concordes et diſceruniſſem [illegible] ſenſi [illegible], pinctum contabuit, dum dentibus excidentibus, et gingivis putredine abſumtis, trudelliter vivere ſineret.

Qua ratione reſtitutus ille ſit.

Cum ardens corpus lenta etiam febre conſumtum videretur, uſus eſt regimen aliquo nutrientis et concoctu facilibus, cujusmodi ſunt pulli gallinacei, columbae, perdices bovorcs, dum vitulum caro et hordum, hisque perſimilia aut etiam praeſtantiores. Sunt autem haec ob excipitis [illegible] tractatique modo elixa, modo aſſa. Facilius eſt enim liquidis impleri reſiciquem, quam dulciarum. Commendat itaque ex Guaiaci decocto vinculo [illegible] pullo gallinaceo decoctum, circa finem adducto, cujuſvis, borraginae, bugloſſi, portulacae et pimpinellae, ſiquidem eorum expreſſum his bis die ad ℥vj exhibitum praeterquam quod vires [illegible] ut ſeuſim [illegible], cerebi quoque [illegible]. Ab et [illegible] quae aliud quoque [illegible] exhibebatur, quippe ut ſinum ſi poterat, uſurpabat [illegible] vinum paſſus ut panem biſcoctum. A vino tamen curatio-nis decurſu abſtinendum cenſuimus, id [illegible] verum eſſe [illegible] quod ſeat ſemel ad potum. Guaiaci et alterum decoctum [illegible] beneficio [illegible], qui vino [illegible], ſanis poſſe [illegible]. Eius loco Guaiaci decoctum, quale in [illegible] communi deſcripſi, tum in [illegible] tum [illegible] extra [illegible] ſumebatur, cui [illegible] eorum externi [illegible] ℥ß. addebatur. Mane bora ſexta et a prandio hora quarta ℥vj. ſequentis decocti exhauriebat, neque tamen ſudores, qui e corpore exſurgere ut prater [illegible] nulla praeſidio [illegible], expediebat, neque ſi erumpere potuiſſent, vires ferendo ſuiſſet.

Decoctum.

Rec Baſamae Guaiaci interioris rugoſ. ⅰ [illegible], re ſimul quatere. ℥j corticum ejusdem pulveriſatorum ʒß. Infunde in ℔vj aquae cujusdae. Sit decoctum addenda mel heleni polypodii quaemli, graui juniperi, radicum cichorei ana ℥j. paſſularum enucleatarum ℥ß. ſeminum cardui benedicti, radicum tamariae, tormentillae an ℥ß. glycyrrhizae, [illegible], ſcabioſae an. P.j.

Semel in hebdomade repurgabatur ſequenti aut ſimili medicamento. [illegible] longiudo veteri poſſet validius purgari, ſi quis tamen, quae alibi diximus, meminiſſe repetet, corpora [illegible], quae hydrargyro fuerunt [illegible] duplo validiora medicamenta perferre, nec facile ita commoveri, alius indicabat.

Haec dum fiunt, emplaſmata [illegible] ad [illegible] remollienda diſcutiendaque efficaciſſima bona [illegible]. Rec Sem. ſinapi in aceto maceraci per horas XX. deinde contuſi ℥ij. radicum bryoniae crudae ℥ij. radicum ſigilli beatae Mariae crudi ℥ɉ, axungiae porcinae veteris omnium aequale pondus, croci ʒß. confunantur ſimul ut formam cataplaſmatis per partibus dolentibus renovetur ſemel quandie, et ad multos dies perſeveret.

Fiat et emplaſtrum noſtrum, quod capiti toti quidem inſideat per tres aut quatuor hebdomadas, ſed ea lege, ut leuetur quandoc ſemel, dum raſum caput oleo noſtro efficaciſſimo obungitur, renovetur vero ſexto quoque die.

Emplaſtrum.

Rec Sem. Sinapi per noctem in aceto macerati ℥ß. piperis, pyrethri, caryophyllorum an. ʒj. maceris ʒj. hellebori nigri, rad. ireos florentinae, hermodactylorum an. ʒß. Sem. ſtaphiſagriae ʒß. gummi pini et ammoniaci an. ʒß. Malaxentur ſimul cum oleo de euphorbio, addendo in fine terebinthinae q. ſ. ut bene cohaereant omnia. Fiat emplaſtrum per magdal. extendatur pelle ſuper oleum pro nodoſis tumoribus aut doloribus ſeverorum capitis ſive aut alio calido frigido circum perveniatur collectus.

Oleum.

Rec. Rad. acori, galangae calami aromatici an. ʒij nucis moſchatae, caryophyll. cinnamomi, piperis utriuſque, pyrethri, maceris an. ʒß. ſaltiorum ſiccorum lavendulae, rorismarini, origani, ſalviae, pulegii, maioranae, roſmarini an. Pj. florum anthos, ſalviae, lavendulae, an P. ß olei communis ℔j vel amplius ſi valet, aquae vitae ℥viij. Reponantur omnia in phiala vitrea, bulliant ſuper cineres calidos ad aquae conſumtionem, deinde exprimatur oleum in [illegible] et ad uſum diſtum in curatione.

Cum primum horum remediorum uſu dolores aliquantum conquieſcere coeperant, non modo lenta illi febris, quae hecticae parabatur minantes, ſed corpus cum carne ſenſim ſua vires recepit, ut in lecto ſedere poſſet. Aeſtivum tum tempora procedit in quo tertio quoque die ſemel intermitterent, ac illi e ſederet, quando vires facile lucta poſſent. ſeu prius decocti ℥vj. exhauriebat, primumſi quoque ʒj Deinde ad ignem tamen corpus oleo noſtro calente [illegible] fricatione. Hoc enim, ſi quid aliud, infeſtas hydrargyri qualitates veneſo generi ſe prodit, diſcutit, et nativum recreat calorem, omnium, quae in nobis ſunt, fundamentum ac ſternum. In noſtrum aegrotu aliquis ſedet [illegible] Quam imbecilline vires eam ſint nova haud poſſunt, aperte adhuerit eſſe, ne lethum repetens laborante. ſignum ſiſtam cogitamus. In hunc modum [illegible] dum pergimus tredecim menses, [illegible] paullatim recreari in dies viſus ſuit, ut tandem circa quadrageſimum diem [illegible] ſalutis ſpes affulgeret. Non tam modo dolores illi capitis [illegible] reſoluto [illegible] curaſſiquum cauſa, [illegible], paullatimque ſenſibili [illegible] modoſi diſturbantur, ſed et quae cruda et cinerea in [illegible] ſuerant [illegible] et et [illegible] ſimulque pro aquoſa et tenuibus [illegible], ſicque aeger, qui diu [illegible] fuerat pertugit nullam aliquantum [illegible]. Hinc poſtea ſtatim meliores cuaſerunt, et vita iam ſua caſus, ut vix abundantius, validior et plenius edebatur. Sed et lenta, et baculo innixus ad LX. curationis diem corpus erigere coepit, ac tandem incedere. Quo tempore [illegible] tam ſatis emplaſtrum ſemel die per vires ameere ſtatuit, non in noſtra ſolum, ſed etiam in eius ingreſſu e lecto, non quidem [illegible] conatu, ſed tridecim ſemper [illegible], dum [illegible] quotidie eorum progreſſus perſiceret poſſet.

Iam vero cum corpus lecto oſſeum cerne [illegible] vallum videretur, [illegible] et [illegible] circumcidimus, aſſis [illegible] continuerimus, ne quid in ſinuſſeorum [illegible] eius [illegible] meteborum [illegible] aut [illegible] quae ſucco lecum [illegible] [illegible] hunc quoque [illegible] aliquis e [illegible] ſu pedibus ad [illegible] [illegible]. Malum [illegible] veſperi [illegible] in pectore [illegible] cum praeſertim aliquantiſper ſtabat aut incedebat. Sed et ſectionum trium lumborum quadruplicate theo paeri curationes, cuius [illegible] mane bis in hebdomada ad [illegible] potius [illegible] praemiserat. Cumque omnia doloris expers fuiſſet dies ſere quadecim, ac bene adeo omnia ſua membra nutriri videremus, ut paullatim magis ac magis omnes [illegible] curationis LXX. Quo ex decoctum validius aliquot menſes ſemper oſtendum cenſuimus. Si quid [illegible] ex ſtructum doleres [illegible] pertuliſſet, non id vere novo [illegible] facilius [illegible] vim repetito caſtra [illegible], [illegible] quiete et [illegible]. Verendum enim, ne iisdem comedit natura [illegible] affectuum [illegible] modum nos [illegible] aut certe alterabitur. Neque vero hic, ut in recenter contaminatis [illegible], ut taedio [illegible] morbus agat, redditurque difficilior. Immo qui in tam calamitoſum corporis ſtatum aut ſua negligentia, aut medicorum inſcitia praecipitari ſunt, via vaginem, niſi in omnium [illegible] curatione modo propoſita reſtituuntur.

Verum enim vero Guaiaci [illegible] decoctum in ipſo eorum intervallo non ſere praedictam, ex continuo, [illegible], ut [illegible] quidem [illegible] advenſum. Melle cadit, bene adeo habere coepit, ut cubitum [illegible] omnia obire poſſet. Ideoque et ad diem Februarii [illegible] ſe committere coepit et quoquoverſum diſcurrere, nullis dolorum veſtigiis ne in iis quidem locis, in quibus ante curationem labora

diſcur-

Google

[illegible] aromaticis; Tantum cuppas et [illegible] gratia [illegible] et [illegible] quamvis [illegible], cum e [illegible] ut [illegible] qui plus [illegible] mutabatur, et post exercitationem ordinarie quaedam pedes [illegible] dolebant, sed quod [illegible] pristina sumebat.

Quamquam post [illegible] quatuor menses neque dolor, neque [illegible] quicquam [illegible], quod literula [illegible] [illegible] visum [illegible] et [illegible] repeterem. [illegible] [illegible] [illegible] paululumque [illegible] posset, [illegible] malignitas, [illegible] [illegible] [illegible] dolorumque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quoque oleo [illegible] [illegible] [illegible] Vespere vero hora [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] repetebat. In [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] curabam.

Rec. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] videre potui. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] crudeliter fuerat excarnificati.

Quidam non ita pridem ad me venit, *cui [illegible] et penis [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]* [illegible], *[illegible] [illegible] supergressus* quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *[illegible] [illegible] malignum* [illegible].

Opiata antidota alexipharmaca.

Rec. [illegible] fiat opiata.

Aqua vulneraria.

Rec. *[illegible]* [illegible], calendulae, [illegible], [illegible], hyperici, betonicae, majoranae, [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Concundantur, et in vase [illegible] ad solem exponantur, [illegible] dies in sole [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Deinde in [illegible] [illegible] [illegible] herbas [illegible]. Deinde [illegible]. Deinde [illegible] [illegible] [illegible] in vase duplici, et [illegible] ad [illegible].

Aqua dicta ad ulcera.

Rec. Sublimati [illegible] [illegible] XII [illegible] [illegible], decoque super calidos cineres in phiala vitrea ad [illegible], et utere.

[illegible] [illegible] —

Hac multo [illegible] est *[illegible] [illegible]* [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], eo modo, quo [illegible] in [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] signa in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] indicia [illegible] [illegible].

LX.

MICHAEL ANGELVS BLONDVS u).

De origine morbi Gallici deque ligni Indici ancipiti proprietate Prooemium.

ARISTOTELES [illegible] qui [illegible] [illegible], [illegible].

Qui ex quibus morbi nascantur fontes.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] philosophi et clarissimi medici [illegible]. Cum vero descendit ad per-

s) De Morbo. [illegible] [illegible] [illegible]

t) De [illegible] [illegible] Morb. et [illegible]. [illegible] p. [illegible]

u) *De [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]* [illegible]

Aphrodisiac. Bb r

tem [illegible] contactu, [illegible] *herpetes* et *eryſipelas*. Verum [illegible] bilis [illegible] cum [illegible] corpore [illegible], et [illegible] totum [illegible] complectitur. Et [illegible] quam [illegible] per [illegible] tum [illegible], morbi [illegible] causa [illegible]. In [illegible] parte [illegible] [illegible] fan-guinis [illegible] et [illegible] symptomata [illegible] ex [illegible] simplices [illegible] fuit, quam ex [illegible].

De origine morbi Gallici.

Poſtquam [illegible] excessu atque humorum intemperantia [illegible] mortalibus, procul dubio [illegible] eadem [illegible] tempeſtate [illegible] morbi genus [illegible] mediis praeter morbos [illegible] cum HIPPOCRATIS et GALENI [illegible] de omni ſpecie morborum, quibus [illegible] corpus [illegible]. Verum neque [illegible] ASCLEPIADE [illegible] aut MA[illegible] ARCHIGENES, qui ſpecial[illegible] [illegible] neque PYTHAGORAS vel EM-PEDOCLES, [illegible] DEMOCRITUS, [illegible] HIPPOCRATIS, sed neque DIOCLES aut PRAXAGORAS [illegible] CHRYSIPPUS [illegible] HEROPHILUS, [illegible] HERACLIDES, THEMISON vel CAELIUS, nec [illegible] aut CE[illegible], [illegible] neque [illegible] [illegible] medicus [illegible], quia [illegible] [illegible] medicorum, [illegible] morborum [illegible], quae [illegible] HIPPOCRATIS, et [illegible] GALENI [illegible].

Itaque [illegible], quod per [illegible] [illegible] quam aliter [illegible] a *Gal-* [illegible] [illegible]. Quod si conceditur, oportet [illegible] et [illegible] [illegible]. Quod est ridiculum, [illegible] per [illegible]. Verum [illegible] morbi [illegible] poſuiſſe tamen, [illegible] hoc [illegible] esse, quam [illegible] omnes morborum ſpecies, quae [illegible] vel ex [illegible] [illegible] eorum [illegible] qualitate. Quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] eſſe. Itaque [illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] excellentior eſſet [illegible] quod [illegible] [illegible] eſt, quod [illegible] oportuit [illegible]. Cumque [illegible] iisdem [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] esse, [illegible] dictos morbos ab iisdem [illegible] poſſit [illegible] morbi ſpeciem excitare. [illegible] quibus hac [illegible] mortales [illegible], [illegible] credi [illegible] olim. Namque GALENUS in *Definitionibus med.* refert: *Morborum differentias* HIPPOCRATES [illegible] quae ſunt [illegible] [illegible], *peracutos*, et [illegible] — Sed [illegible] morbus [illegible] cum [illegible] et [illegible].

Igitur cum HIPPOCRATES et GALENUS de [illegible] bilis [illegible] [illegible] in [illegible] in corde et [illegible] capite ſcripſerint [illegible] quibus [illegible] [illegible] *nodos* et *tuberculos* [illegible] [illegible], et convulſiones [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quod [illegible] [illegible] [illegible] quodam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Antiquum ergo* [illegible] hoc. Quod omnes [illegible], qui de [illegible] [illegible], herpetes et [illegible] ſcripſerunt, [illegible] COR[illegible], qui de elephantia [illegible] [illegible] [illegible] nequaquam [illegible] [illegible], quem [illegible] de quo GALENUS [illegible], ut [illegible] in pluribus locis. [illegible] *curando* [illegible] [illegible] eſſe de [illegible] cum [illegible] [illegible]. [illegible] et *tuberculos* et *cruſtas* et [illegible] *fiſtulas* [illegible]. Itaque [illegible] cum [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. Verum [illegible] ex [illegible] eſt [illegible] [illegible] [illegible] *fiſtulas* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed eadem [illegible]

[illegible] ſemper. [illegible] *ab* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *corpus* [illegible] *et ex* [illegible] [illegible] [illegible] *corporis* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] apparet [illegible] symptomata quae [illegible]. Cum autem [illegible] [illegible] [illegible], quae [illegible] [illegible]. Haud aliter [illegible] de [illegible] et [illegible].

De cura ſecundum HIPPOCRATEM *et* GALENUM.

Sane [illegible] *groſſiſſimum morborum* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] imbecilles, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] HIPPOCRATES [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] HIPPOCRATES [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *Qui* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam quae [illegible] [illegible] oportebat, [illegible] exercens.

Quoniam igitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cumque [illegible] HIPPOCRATIS [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] GALENUS [illegible] *Medici*. *Qui ex* [illegible] [illegible] [illegible]. *Qui* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Itaque [illegible]. Nam [illegible] ARISTOTELES [illegible] *Meteororum*. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed hoc [illegible] Praeterea ARISTOTELES in [illegible] ARISTOTELES [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *ſiccus*, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Dicemus ergo, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Digitized by Google

cus vel in corpus ſigna, et ſunt eorum in agrorum [illegible]. Tamen ut ultimum dubio hunc vel me [illegible], *conſidemus non etiam iſta ſunt attribuenda ligno cum [illegible] ſortes longiore diuturnitate.* [illegible] in ulcera [illegible] et in [illegible] ſcrophulis [illegible] Corpus ac et multorum in [illegible] articulorum per [illegible] Italia [illegible] quem Gallicos [illegible] dicitur, qui [illegible] et [illegible] per [illegible] atque in [illegible] deſe[illegible]. Cum [illegible] morbi [illegible] et [illegible] ſtupeſcentes [illegible] tempore [illegible] vero [illegible] recedebantur [illegible] ſine [illegible] *in generanda recidiſſe* [illegible] quod plurimis [illegible] doctoribus plurimum [illegible] de [illegible] quoniam [illegible] medicos ſorent [illegible] eſſe. Tum dili[illegible]. Propterea [illegible] non eſt [illegible]. Nam et [illegible] iidem [illegible] in pluribus. Quod [illegible] [illegible] glorientur, [illegible] [illegible] medica[illegible] et [illegible] [illegible] ligni [illegible]. Qui enim, [illegible] idem, quod et nos, de ſolo [illegible] cum eodem ligno [illegible] ſarſa [illegible] [illegible], tuber, [illegible] et ſimilia, quae ſua proprietate plerumque [illegible] corpora, [illegible], ut [illegible].

Si quem igitur fructum et [illegible] conſequitur et [illegible], non eſt [illegible] ligno ſed [illegible] proprietati. [illegible] medici omnes [illegible] et [illegible] praecipue ligno Indico et [illegible] eius [illegible] fidem, qui [illegible] morbo [illegible] [illegible].

De ligno Indico.

Certiſſimum eſt, quod ab [illegible] medendi [illegible] [illegible] idem ſi modo [illegible] Empiricus [illegible] quare Methodicus [illegible] eſt [illegible], quia videtur, quod [illegible] medendi [illegible] ad [illegible] principium [illegible] habuit quod procul dubio credendum eſt [illegible]. Nam [illegible] cum ratione cum ſit [illegible] [illegible] [illegible] quo modo [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. Et ſi quid [illegible] [illegible] ſine virtute [illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] [illegible].

Propterea valde miramur, quod e [illegible] [illegible] [illegible] de quodam ligno Indico [illegible], cuius proprietatem experimento [illegible], quia dum [illegible] illius ligni exhibent [illegible], *plurimos infinitae magis, quam curant.* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod eſt [illegible] [illegible]. Sunt enim [illegible], qui [illegible] quod lignum hoc [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] *quam plurimum ex [illegible] in affectum [illegible].* [illegible] [illegible] quendam [illegible], qui [illegible] [illegible] Indicum, [illegible], id ſua proprietate [illegible] [illegible] prodeſſe. Quod credimus [illegible] [illegible]. Nam ſi [illegible] eſſet, quid dicunt [illegible], [illegible] [illegible] hominis [illegible], [illegible] [illegible].

Dicunt [illegible] [illegible], quod lignum Indicum eſt [illegible] temperatiſſimum [illegible]. Quod ſi verum eſſet, oporteret [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] partibus [illegible] [illegible], [illegible], quod cum [illegible] [illegible] eſſe, [illegible] [illegible] in corpore [illegible] ſaluberrimum, quia [illegible] cum AVICENNA dicere[illegible]. Conſiguit [illegible], quod quando nos [illegible] de medicina, ſi eſt calida aut frigida, aut temperata, non intelligimus hoc, niſi quod habet [illegible] [illegible] proportionem permixtionis [illegible] in corpore humano, vel [illegible] [illegible] corpore humano. Et corpus poſtmodum ab ea recipit [illegible] qualitatem [illegible] [illegible], proportionatam qualitatibus [illegible], quae [illegible] in corpore, quam proportionem dicimus. Sed hoc [illegible] [illegible] ligno, ſi vera [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] igitur plurimis [illegible], [illegible], cum [illegible] [illegible] proprietates. [illegible] igitur [illegible], lignum hoc [illegible] eſſe temperatiſſimum, cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], quod [illegible] [illegible] ligno, verum [illegible]

eſt [illegible]. Addunt [illegible] polypodium, [illegible], folliculum [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] cum [illegible], et [illegible]. Quae quoniam [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]. Horum itaque, cum ſit effectus bonus, et [illegible] eſſe debet.

Sunt etiam ex medicis, qui dicunt lignum Indicum [illegible] eſſe corpori. Quod ſi ſit, non eſt medicamen quo ſi [illegible] [illegible], quod [illegible] et [illegible]. Eſt namque tale [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible], quae [illegible] [illegible] [illegible], quod non eſt [illegible]. Ideo dicimus, quod lignum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible], neque ex [illegible] [illegible], neque ex [illegible] [illegible]. Nec eſt temperatum [illegible], quoniam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quae omnes [illegible] [illegible] [illegible] medici, [illegible] [illegible] magis [illegible]; ut videmus.

Igitur qui profitentur ſcientiam de proprietatibus [illegible] ligni, videntur [illegible] medicorum doctrinae. Nam ut AVICENNA [illegible] [illegible] *Videtur, quod [illegible] ſit ſententiarum, quod [illegible] quae operatur [illegible], non [illegible] [illegible] operatio [illegible] per ſe, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], propter proportionem [illegible] elementorum, quam habet [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] ſuam [illegible] ſit haec [illegible], quae non eſt perfecta.* Ex hoc [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] vel quia [illegible] [illegible], nec [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam plerumque [illegible] [illegible]. Ignis [illegible] eſt [illegible], nec [illegible] habet proprietatem. Operatur enim ſpecificam habet [illegible] PLATO, quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], quod quaelibet [illegible] poſſidere proprium proprietatem. [illegible] ARISTOTELES: *[illegible] ſunt contrariae [illegible].*

Si hoc ergo lignum eſſet temperatiſſimum ut [illegible] comprehenſum, non eſſet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] elementum, quod [illegible] [illegible] [illegible], quod medicamen habeat gradum in quantum qualitatibus [illegible] ſecundum, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], humidum, ſiccum vel frigidum.

Sed nullum ex his ſpecificum, ut [illegible], habet qualitatem, neque in [illegible] [illegible] gradum, quia [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], neque [illegible] [illegible] ſimplex, [illegible] [illegible]. Quare ſi [illegible] [illegible] [illegible] ſi in rerum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſſe, praecipue cum hoc [illegible] [illegible] [illegible] ad haec tempora, quod non [illegible], quia nec in [illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] habeat [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]. Quare ſi lignum Indicum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? Quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Sunt enim quidam, qui dicunt lignum Indicum calidum et ſiccum eſſe, et in his qualitatibus [illegible] [illegible] gradum [illegible]. Verum plerique [illegible] [illegible] [illegible] gradum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qualitatibus, quod ſorſan [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] aqua, [illegible] habet [illegible] [illegible] ligno, cum [illegible] [illegible] frigida. Cum [illegible] [illegible] et ſiccum [illegible] frigida, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], dum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Vera [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] ligni, ergo

Dicet autem quiſpiam, accedit temperamentum ex omnibus ſimplicibus, nec [illegible] [illegible] [illegible] quod ſi verum, [illegible] [illegible]. Tamen [illegible] etiam, quod hoc medicamen ſit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſi temperatiſſimum? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

 hu-

Digitized by Google

bauſe languori, dum curarentur ab illis, qui ſibi adſcribunt quandam peritiam. Namque ſibi medicandi ex arte lectentur dici. Quare vbi deſeri ſoleat mitonem, ubi [illegible] eſt felix expectatum. Nam ita erit potius deficiens, quam convaleſcentes et ad extremum vitae reductos, qui multum [illegible] [illegible] corporis ad maximam gracilitatem reductus eſſe.

Propterea cum dolores nodorum ſive ligamentorum [illegible], dum incolis [illegible], dum ſanguinis ſemper [illegible], dum ara bilis ſit temperata, [illegible] eſt [illegible] ſola coloca et adveniente proprietas potius, quam ligno Indico, quoniam dum naturae corporis non appoſitae [illegible], ſed corpus alberg [illegible], cum omnes virtutes corporis ſint potentiores [illegible]. Verum ſi qua proprietas [illegible] eſt in dicto ligno [illegible] [illegible], quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Lignum* [illegible] eſt, habet enim proprietatem et medicamen [illegible] eſt circa hanc [illegible] hominem, et non [illegible]. Qui igitur [illegible] vel ipſum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt [illegible], qui ſub [illegible] cum [illegible] vivere [illegible]. Fidem igitur [illegible] [illegible], quod [illegible] in [illegible] eſt [illegible], quod [illegible] [illegible], et in eo generalem conſtituere propoſitionem licet.

De dulcibus aquis et earum proprietatibus.

Et quoniam in concoctionibus [illegible] in elixatione [illegible] in ſolent ſieri in aqua, ideo congruum videtur, vt aliquid dicamus etiam *de proprietatibus aquarum*, quae ſint notiſſimae, *ad* [illegible] *iſſiſque dicti ligni* [illegible] *ab ipſo vino ligni, vel aeneum ab aqua, vel ex* [illegible] *regione* [illegible].

Dicit ergo Dioscorides: *Aquam ne* [illegible] *propter locorum diverſitates et* [illegible] [illegible] *et alia plerumque difficile eſt cognitu. Magna tamen ex parte dulcis, ſincera* [illegible] *omnium qualitatis* [illegible] *optima eſt.* Vtrumque autem laudat aquam, quae dum ſtetit in vaſe, non [illegible], praecipue ſi non repetitur in [illegible] [illegible] vel [illegible], poſtquam [illegible], et in qua celeriter ſunt [illegible], [illegible] eſt aqua. Et hinc [illegible] non [illegible] eſt, et in [illegible] [illegible]. [illegible] Quae ex [illegible] aqua colligitur. [illegible] virtutes eo, quod [illegible] ex omnibus fontibus [illegible] [illegible]. Et Galenus V *Aph.* dicit, aquam bonam eſſe, ſi neque turbida, neque coenoſa, neque in guſtu, neque in odore aliquam abſurdam qualitatem prae ſe fert. Et idem Hippocratis *Aqua, quae* [illegible] *et cito refrigeratur, leviſſima eſt.* Et Galenus *primo de ſanitate tuenda: Cuius ad orientem ſolem ſunt* [illegible], [illegible] *per medium* [illegible] [illegible] *terram*, [illegible] [illegible] *optimam eſſe* [illegible]. *Non enim*, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] *pro ratione* [illegible] [illegible], *ita de aqua quoque ſtatuendum eſt, ſed quam* [illegible] *optimam* [illegible], *hoc eſt puero, iuveni, ſeni conducere.* Item *que ſunt de* [illegible] *curandis.* Aquas [illegible] [illegible] [illegible] *ſemper fugito, ſicut etiam* [illegible] [illegible]. Idem tamen Galenus *de* [illegible] [illegible] [illegible] *aquarum.* [illegible] *temperie ſint, vt calida et humida eſt.* [illegible] [illegible] *ſi* [illegible] *frigida quod ſi* [illegible] [illegible] *aut calida quidem, ſed non* [illegible] *humida*, [illegible] *horrere corpora contrahique* [illegible] [illegible], *ita vt* [illegible] [illegible] *non poſſit*, [illegible], *quod* [illegible] *latet*, [illegible] *mittere*

Ex dictis ergo colligitur, ad vſum hominis quae ſit eligenda. Et quoniam in [illegible] ſiunt concoctiones [illegible] ſive elixationes, vt diximus, quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ideo [illegible] eſt, vt illud [illegible] [illegible], ſed [illegible] vt eſſet [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ſyrupum, qui quae [illegible] [illegible] [illegible], vt [illegible] eſt. Hunc autem ſyrupum [illegible] [illegible] ſive [illegible], dum [illegible] [illegible] ſecundum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quod [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

De vniverſalibus ſuccorum diverſorum compoſitionibus.

Vt vero ad veram curandi [illegible] [illegible], cum tamen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

De alterantibus et gutturis ſedantibus linguaris.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], de quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Albinus, Doctor Hiſpanus, ad [illegible] [illegible] [illegible]. — Demum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], de quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et eſt [illegible] [illegible] dicti doloris qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Nec* [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] XXXVII, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Albinus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Sed* [illegible] [illegible] eſt [illegible] [illegible] [illegible] ad vncias [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible]. *Praeterea* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vt eſt [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Albinus ſive Galeni [illegible] [illegible], [illegible] *regum et* [illegible]. *Quando autem* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Coquantur in dicto [illegible] [illegible] aqua [illegible]. Demum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad arbitrium, cum quo [illegible] [illegible]. Sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] laudabilem honorem

De praeſidiis Augustini Niphi *ſingulariſſimis.*

Augustinus Niphus ſub [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], in dictum [illegible] [illegible] [illegible], cum praecipue ſecet [illegible] [illegible] corpus. [illegible] [illegible] [illegible] in dicto [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] vel quinque cum dimidia, et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] eſt Syrupus [illegible] in aqua [illegible] ad [illegible] [illegible], ſenae, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] aequalem vnciam, liquiritiae et [illegible] aequale [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], aequale [illegible] [illegible], polypodii quercini vnciam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], violarum, [illegible] et [illegible] [illegible] aequalem. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] decem et octo, [illegible] vncias XXXVI [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], tres et per diem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ex-

exſiccatas ad ſolidum, atque efferes, vt opportunum fuerit, optabus tamen aſſiduè ſemper inuocando.

De praeſentis medicamine barbarorum.

Et quoniam ſemper ſtile uſitatum illis rebus ſtudere, quibus maxime ſperamus prodeſſe aegrotanti, nisi non diſſiciles perquirere, ſi apud quas barbaras nationes quid excogitatum eſſet in compoſitum morbum. Itaque inuenimus quoddam ſolidum medicamen, quod modo referamus. Confert autem quadratis et robuſtiſſimis corporibus, praecipue diutius aegrotantibus et dolorum ſue articulorum morbo laborantibus. Praeceptum iterum a viro fide digno, quod et rex ipſe Teucrorum eodem vtatur frequenter medicamine. Plurimi itaque infeſti morbo compoſito veteres hoc praeſidio liberati ſunt, cuius poſt aſſum etiam nunquam doloris ſenſerunt longo tempore. Conficitur autem eiuſcurii drach. xxv. meliſſ drach iij. rhabarbari drach. x. ſcammonii drach. iij cum ſucco betonicae, redigentes ad formam ſolidam. Deinde cum ſpatiaeuerit efferre, dabis ſcrupulum, cauta tamen magis quantitatem infeſtis offerendo.

De praeſtantiori medicamento.

Deſideramus amorem noſtri animi retegere grauiter infeſtis languore, curantes hoc praeſtantiſſimum medicamen conſcripſiſſe, quo grauiter infeſti et curatio confirmato ſpem plurimi profuimus. Et tempus neſtrum eſt, in quo maxima profuit, vtcunque autem propria et ſolidum plurimum, et villoſam bilem adimit, et malos ſuccos a ligamentis et partibus ſimorum euacuat. Malum quoque contagioſum maturare et ad aſpellit, omnemque a diis infeſti nocs cutis curat, et dolorem remouit victorum. Igitur conteradas omnium mirabili partes drach. ſex, troch. alhandal, mecho chri ſcammonij correcti aequales drach tres, ſagapeni, origani, cymini drach. ſex, ellebori nigri drach. quatuor, ſpicae nardi, euforbii, acetu aerul aſſi, ſalis gemmae pondus aequilibre drach capillorum Veneris, folliculorum ſennae, polypodii, gallicidi, anthos ſaxipendrii, epithymi aequales drach. tres, coriandrorum, ſem aniſi, polypodii quarter pares drach. duram, ſpecierum hieras de olis rebus, ſpecierum Diarhodon Abbatis aequales drach XVI ſaccharum Antimonii vt olim cum dulſis, agarici troch. et aloes lotae pares drach. XX. Demum cum ſucco ſumitoreae ſac paſtillos. Verum exhibendo reſermentur cum rhabarbaro et doſis eſt ratis neceſſitatum. Eſt autem medicamen praeſtantiſſimum.

De graui odore oris.

Et quoniam ob putridum ſuccum ſtantem in ventriculo ſoetidus odor, proueniens ab ore, plerumque et aſſiduus ſolet afficere, adeo, vt frequentius grauiter et male olentes, quae in cenaculis conſpiciuntur loca, minus anhelis aſſeuntur, idco poſt euacuationem exuberantium hoc medicamine grauem odorem corriges. Lauſtandiſſo garyophillorum, ligni aloes, raxuae, cinamomi drach. aequalem, moſci ſcrupulos quaque vel minus, aloes hepaticae vnciolas ſeptem: aqua cum ſubſimandum rosarum colliges in paſtillos vnciolae, et poſt ſecundam refectionem in cubilia ingreſſus vſaris paſtillum vel minus, vt ſideltear, ſiſtatque detinens cum du in ore praecipitem, donec liqueſcat, ſed quod liquet, deglutiat. Viſu itaque me decentissimo illius breui ſpatio auer get oris foetorem.

Ad integritatem memoriae.

Frequenter iam infeſti morbo compoſito triſtantur grauiſſima, nec tamen noſcunt memoriae cauſſam. Deinde illis conſeramus prodeſſe hoc praeſidio. Conficire ſpecierum electi. de gemmis, diamargaritonis, ornaiu ſi ſtagnantorum aequalem drach. ſaccharo quod ſatis eſt, poſtmodum cum aqua roſacea, in qua mulſel modicum ſuerit ſolutum, rediges in formulas. Sine roturadea rad acori, bugloſſae piperis longe et longri vicene ſub aequali pondere, et craſſem cum melle deſpumato. Hoc enim idem et GALENVS conſeruerat. Quod ſi non proderit, deſcendes ad hoc praeſidium. Tereis aloes lotae cum ſucco roſaceo vnciolae dimidium, roſarum rubrarum Aphrodiſiae.

drach. duas cum dimidia, mirobal. chebulorum, maſtiches aequale dimidium drach. ij conſicire, quoniam et ventriculo et capiti prodeſt. Sero tamen ante cibum et poſt oblatum laudetur.

Piſanti alteri eximius medicus, PISTAMANO, conſueuerat offerre infeſtis dicto morbo hoc medicamen. Conterabat aloes lotae drach. troch. agarici, maſtiches, aequale dimidium vnciolae, et conficiebat, et doſis erat magnitudo ciceris par horam ante coenam. De compoſitis autem plurium priſcorum quia paſſim reperiuntur ſcripta, notiſſima eruditiſſimis, hinc omiſſimus.

De familiari praeſidio.

Familiare praeſidium infeſtis compoſito morbo homines hoc eſſe, itaque ut, vt nutri ſue hoſtes naturae egregie occulerentur nodorum ſiue ligamentorum infeſtis cruciatibus infra ſcripti praeſidio quieſſe cum pilulis de hermodactylis malicibus pluribus parum porrexerunt. Cum vero viſum idem diminui cognoſcebamus, cum pilulis de fumo terrae illud porrigebamus praeſertim iam dictis concoquentibus. Eſt enim hoc apud plerosque occultiſſimum etiam, quibus retulimus.

Infundebat itaque argenti viui quantum vnciarum XII in aqua forti vitreum, quo diſſoluitur metallum donec redactum et liquidum (Quod ſit ſpatio dierum XX vel circa) poſtea eodem ſublimatur, ut fecem ſunt melior pars. Quibus addatur ſalis armoniaci pondus aequilibre, deinde triduum hora per horam miſcuit ſub aliquo ſimo putrifieri, poſtmodum ſublimatur iterum. Et tunc receptum fuerit vnum liquidum, et ſuccum eorum apparatum remouentur recipiens, et aliud limpidum aquae ſonantem planum reponatur bulla. In quod ſurſus ingrediatur recentis, cauſtritiſſe ſpiritus omnibus quoniam eum ſerum verum mercurius extrahetur, quem colliges, atque loquor in aqua forti ſublimabis. Sex demum illa ſecuntur quoniam domitie narea eum, vt periti mechani compoſitum dedimus. Diſſot enim pilulis admiſceatur et modica quantitate. Reſeres autem grauis aſſiſſimo, cum verum mercurium ſublimando extraxeris, quem tamen exhibendo autem ſemper diu nam ſanitatem praepones.

De aquis.

Et ſi pardum corporis humani ſint affectus grauiſſimi, non tamen ad forte dumam ipſiſſium currendum eſt praeſidio, verum a blandioribus inchoando ad ea adſcendimus. Sed quoniam prae ceteris partibus in quouis languore cordi ſemper fauendum eſt, hanc tandem in cura aliqui admouere conſueuimus. Ex ſublimationibus eſt ſublimatio boraginis, bugloſſae, acetoſae. — His demum cum pleriſque aliis in compoſito morbo et ſolitatem infeſtus, et non honorem haud mediocrem conſecuti ſumus et conſequimur.

De vigiliis.

HIPPOCRATES ſecundo Praedictionum loquit de ſomno: *Quemadmodum ex natura et in conſuetudine eſt, interdiu vigilandum, noctu dormiendum eſt. Si contra commutetur peſſimum eſt.* — Itaque praeter opiata vehementiora in vigiliis immoderatis hoc medicamine vtuntur ſoporem. —

De tumoribus dolentibus.

Et quoniam de tumoribus ortis ex dicto morbo congruum eſſe vt aliquid dicamus, quibus infeſti dicto languore torquentur adeo, vt lamentis credant eſſe continuos cruciatus, quam ſit eorum triſtis ſuſpicio quae vehementer premuntur adeo a diſſenſione inchoatura ad eorum ruram deſcendamus. — *Ad craſſos in vlcera duſſi morbi.* Sublimati drach ij Sacchari vnciolam, ſimilis omnium duo in vnum reducito. *Ad eadem.* Olei roſacei vnciolas tres, ceruſae tantundem, terebinthinae, butyri recentis aequales vnciolas ſex, ſublimati vnciolas tres, vitelli ouorum trium, conſicito. *Ad eadem.* Pinguia ſuilli mercurii pares vnciolas tres, lithargyrii aurei vnciolas, congrega-

L

Digitized by Google

Originem traxit in Inſula Hiſpaniola, quod ſatis longa certaque experientia compertum. Cum enim a Christophoro Colono, Thalaſſiarcha aperta et detecta eſſet, militibus cum incolis converſantibus, quod *adſellas contagioſus eſſet*, *facile communicatum eſt*, *et quam celerrime in exercitu graſſabatur*. Cumque *dolores* corporis [illegible] ob illas [illegible] aut cognitis ſuaves, eiulum in omnes labores et non gratiorem moleſtias referebant, aliaque occaſiones, ut cuique probabilis visum erat. Et cum eodem tempore, qua Colonus Thalarcha appulerat, Regere Catholici Hiſpaniae degerent, quibus itineris rationem reddebat, neque quam adeo reperta demonſtrabat, mox *tota urbe eodem corripi coepit*. *Latiſſime ſe diffundente*, ut antea fuit ſaepius obſervatum, ſed quum *incognitus hactenus validaque formidabilis videretur*, leiunia, ceſſationes devotiones aliae et eleemoſynae inſtitutae ſunt, ut Deus illos a tali morbo tueretur. At ſequente mox anno [illegible] cum Rex Gallorum Christianiſſimus, Carolus, qui tum rerum gerebatur, ingentem exercitum in Italiam duxiſſet, *multi Hiſpanorum*, qui hoſtes illorum erant, iisdem *hoc lue infecti vivebant*, *adeo* et *non regiae copiae infectentur*, *ignorae tamen*, *ubi graſſiore morbus eſſet* aut *quo nomine appellaretur*, *credebant* et *ipſis orta regione ſuborta*. Vocarunt igitur *morbum Neapolitanum*, Itali autem et Neapolitani, quibus nulla eius hucuſque notitia, *gallicum* nominabant. Deinceps vero prout acciderat, quisque pro libitu aliud nomen imponebat inde deſumptum, unde originem ſubortam putaret. Caſtellani *bubas*, ut Luſitani nomen [illegible] *Caſtellanorum*. In India Luſitanica morbum *Luſitanicum*, in inſula Hiſpaniola vero *o[illegible]* [illegible], ut non *bene* [illegible], *apoſtemata* et ulcera dicitur. Ita illi ſingulariter gignuntur, *bubas*, *buhas* et *yaa*. Ego *morbum ſerpentinum Inſulae Hiſpaniolae* vocavi, ne longius excurrerem, ex qua univerſum in orbem propagatus eſt. Quisque, quod velit, ut voluerit, aliud imponat.

Cauſam, cur id fecerim, praecipuam habui, quod ipſiſſima natura et turpitudo illius ſerpenti compareat. Ut enim ſerpens animal *deforme*, timidum et horribile, ita et hoc *affectus graviter*, *apoſtemata* et *corruptionem carnis inducens*, ſimulque *oſſa et cartilagines* [illegible], *nervosque contrahens* et quaſi *devorans*. Tum vero etiam quia *in inſula illa* ab antiquiſſimis temporibus *endemius* eſt. Qui tamen prout libuerit, quia, quod velit, nomen imponere poterit, ut omnes alius nationes hactenus fecere. —

Prout quidem omnes hunc contagioſus exiſtit, ut etiam in *plantis* [illegible] *obſervamus*. Radice enim, quae vero eſt Anſaleſae, in brevis, vidi illam ſive vaticine eram, ut quibus *enſeratis inſeſtorum* ſolent ſolebant, atque tuam [illegible] ſirpes [illegible] caules, iisdem inficiebantur, poſtea efferiſebant, eaeque tota ſimiles, ut potiſſimum ex caulibus, furfuribus in ambitu exciderent, et quam minimum de foliis decerpentes, ſibique lateribus medelaſtus faciei imponerent, tam naturales videbantur plerique leprioſis [illegible], quibus *eligendi medullae* hodierna incognitum erat, et non ſuppone verè haec arbuſtementa. Multa autem arbuſta ſequentiſſime temporibus eodem morbo tacta deprehenſa. —

LXIII.
HIERONYMVS MONTVVS r).

De lue Indica ſive venerea.

Ferunt, in Hiſpanienſi Indie infantes naſci hac cum lue, quae nomen ſortita, quod illam ad hanc nobis *per Hiſpanos invecta ſit*. Haec enim venerea, quoad ea a caliis magna ex parte ortum habet. A qua profunda graves contrahunt ſomnum, *aſſiduaque ſitum aſſeruntur puſulas*, quae caput et externum corporis partes occupant. Subinde dolores acuti orientur et oſſa *deſiderant*, in quibus aliquando *abſceſſus duri ſiunt*, qui poſt longum tempore *deſinunt in puſſima adeo ulcera*, ut *oſſa quoque plerumque videant*. Haec lues fera eſt. Al-

tera colat, in qua, *ſanitis puſtulis*, eandem dentacem *fuſtium*, *barbae atque ſupercilium deſtuunt*.

Cauſſa externa vis aſtrorum, ſi aſtrologis credimus, cui alioris certis in calore et humiditate intemperies, aut *contagium*. Namque ſimilia fere ſymptomata ex conſtitutione aeris yoſſidenti III. *Epid.* Hipp.

Humanas quoque contaſtus modo tactu ſeparatur,
Et lucidus votum docet de corruge conatiae,

ut canit Sambucus, ſed prodigio, ſi mentula moechatur: Qui de Catullis

Mentula moechatur, moechatur mentula certe.
Hoc eſt, quod dicunt, ipſa olera olla legit

Totum corpus aſſici poſſe exigue ſucco, in vulgare contento, eb eypareuthus, hoc eſt, phalangii et ſcorpionis ictu, probat Galenus *VI. De Loc. affect.* eandemque ſeri effectus autumat et e letalis veneni potione, et eb ea, quae eſt in corpore, naſci et ſcaturire potius corruptione.

Cauſſa interna eſt dyſcraſia, iudiceris ex cacochymia conſtitutione, quae vitiat ſuccos genitos vel potius *cacochymia a contagio* [illegible]. Quae in *malum* ſua [illegible], in dorſo maxime in totum corpus diſpergitur. Ab hac etiam dyſcraſia hepatis, et conſequenter aeris [illegible] cetera lymptomata naſcuntur, nempe *puſtulas*, *abſceſſus*, *ulcera*. Cacochymia enim vitiat vires in genere gignit, *III. De Temp.* Arthritis efficitur ex humore redundante ad articulos decumbentis, *X. De Compoſit. Medic. κατὰ τόπ.* Dolor membrorum oſſa ingentia eiusque ondurum eb acri erodentique humore fit. Atque eſt ſola ſpoliata membranaque ſiderorum, ut ſcribit Aristoteles *III. De Nat Animal.* Carent enim ſenſu, teſte Galenus lib. *de cauſ. morb.* ubi neres humore eſſe eiusdem. *Iterum II de loc. affect.* [illegible]. Iſte dolores, quae oſſibus adhaerent, veluti enim ab exercitationibus eveniunt ſolent, quoniam interdum vel a frigore, vel a plenitudine ſuaviter poſſunt. Dolorem certum *de[illegible]* a nativo humore generatur, [illegible] radicum corruptionibus *VI. Aphor. Comm.* 24.

Diagnoſtica ab eſſentiae ratione petenda. Cacochymiae diſcrimina deprehendi facile poſſunt colorbus, lymptomatis et medicamentis, quae educuntur, experientia. Ad haec confert primoribus ætate vena, anni tempus, regionem conſtitutio, ceu et aetas, et corporis habitudo, *X. κατὰ τόπ.* Membraneorum, quae oſſibus adhaerent, dolores et profundi ſiunt, et oſſium ipſorum, veluti dolentium, ſubierunt imaginem. Ob id *oſcopi* [illegible], *II. De Loc. Affect.* Si tendentibus in membris dolor ſeſſibus, eſſocopia appellatur, ob profundiorem ſenſum, qui tendinea oſſibus adhaerent, *III. De Tuenda Sanit.* Membranarum dolor profundi ſimilis eſt, ut ſenſum exprimit, frangente quidem ſenſu vero in parte eorumque in affecti loci centro ſentire, tenſivis vero ſenſum percipiente omni circum eum ad centrum muſculo. *Lib. De Curat. per Sang. Miſſion.*

Praeſagia. In *ſexu calidoque naturis haec* ſum *ſtrui magis iſſetur*, in *humidis contra* autem eſt. Si quidem ut ſeniſile ſuo bonitate calidior, acres in senuens humores infervere ſolet, ita naturalis plenius poteſt, ut eliditur *IIII. De Tuend. Sanit.* et IIII. Aetii. Miror, itaque Manardus quod haec lues longe ſit et vehementer, aſſeritque, eos, qui per hydrargyrum curantur, eadem illam curatorem adverſitere, ſi in eundem morbum reciderint, et itaque praeſidia eſſe prorſus inefficacia. Illius et gravior exhibit, et ſolum reddet, non valde omne a hydrargyri ſed aliquando eorum cauſa. Sub his enim adipe gentibus [illegible], reddi in os ſuperne, ut etiam eſſe videmus, ut refert Plinius *Hiſt. Nat.* XXVIII. 9. Equidem vidi invidere ac ſplendent line et profunda ulceribus graviter effectum habuiſſe, exhauſte ſolum

Se 2 hydrar-

r) *Hiſtoria Febrium*, quae omnium morborum graviſſimae ſunt, libri IX. Chirurgia [illegible] ad aliquas [illegible], qui ſequentium exigunt curationem. Morbi item venerei, et terrae, qui hinc orbe ſunt curationes. — Auct. Hieronymo Montuo, Lugd. ap. Io. Frellonium et Ant. Vincent. M. D. LVIII 4. et lue potiſſimi ſubſequentem: Chirurgiae continet, et eſt

p. 43. Nihil hanc [illegible] apud comprehenſionem tum a radice per [illegible] [illegible] [illegible] et gamoci et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sub Regio Galliae Conſiliarum.

Digitized by Google

hydrargyri vapore. Qui dum argentum laborant, non ſæpe cutanei prodit.

Qui hac lue laborant, febricitare non ſolent, quia lentus eſt morbi nunquam motus, qui facile cor non ſtimulet. Malum itidem pudendis primum inducitur, quod pudenda peculiari obnoxia ſint, tum propter naturalem humiditatem, tum quod excrementorum ſint canales. *V. Therap.* Alibi tamen non humet, liquide, genitale, quia nervosum eſt.

Cur dolor noctu magis, quam interdiu affligat? An quod a noctis frigidiore perinde conſtrictis ſit, ſicque materia ad ſenſiles partes intus impellatur, eoque ſit ut magis diſtent pellis? Adde, quod languida per ſomnum interiora magis ſentit. Ob id dolores circa interiora validior, circa vero exteriora manifeſte frigidior, vt docet HIPP. *VI Epid.* Atqui frigidum inimicum neruis, oſſibus, dentibus, cerebro, ſpinali medullae. *V. Aph.* 19.

Methodus medendi. Quoniam hunc lues ſimillima morbis, ex humorum corruptione abortis, analogiſmum curanda. Videlicet ſuccis medetur vacuatio et alteranda, *III. Art. p. et III. De Temp.* Cacochymia purgationes, quae nunquam ſeparandi ſucco ſit accommodata, corrigenti. *XIII Therap.* Flauae bilis concretae ſanda, pituitae et nigrae bilis difficilior. *XIIII Therap.* Morbi quicunque vlcera ſunt, et ſuper coliquen corpus eminent, non ſimul cum medicamentis etiam ſame curare oportet, conſilio HIPP. lib. *De Loc. in Homine.* Ivre ergo remedia vulgo petuntur a ſeproductione, aliqui e ſt thymomamae. De quibus omnibus copioſe ſcripſit MASSA et alii plurimi.

An hoc in lue medela ſit ex vſu? Non illa ſane, quae ducit ad extremam eluriditatem. Nam vbi laeues, laborandum haud eſt, *II. Aph.* 16. hoc eſt, neque ſanis praecipienda ſunt extrema ſimul cum inedia, neque aegra aliquis vehementior motus adhibendus, vna cum nihil abſtergentia, non ſanguinis miſſio, non purgatio, non vomitus, non multa frictio, aut in totum vehementer modo, nec alteratio corporis, ne vires diſſoluantur, quod magno ſtudio leuari iubet HIPPOCRATES, vt ſcribit GALENVS in *Comm.* Itaque in diaeta non ſufficit, ſed diminuitur cibus, vt vires alimento confortentur, conuincere complacet praeter febres vaſta ſemel laborant, vt aſſerit AVICENNA *quarta primi.* GALENVS contra Eraſiſtratum non eſſe vſurpandam inediam et venaeſectionem ſemel circa vnum eundemque aegrum monet. *Proinde illos errare conſtat, qui hac in lue curanda vſurpant largam ſanguinis detractionem et purgationem, non modo per validas catharticas, ſed etiam per hydroticas potiones, quae ingentes largiantur ſundant ſudores, cum tenui victus ratione, quam ad XXX, vel XXXX dies imperitiore ſolent.* In plethoricis ſanguinis miſſio neceſſaria, et in membranarum doloribus accerrimorum vtilis. *Lib. de curat. per ſanguin. miſſion.* At in cacochymicis citra plethoram ſola purgatio ſufficit, quae ſcilicet per deiectionem, vomitiones, vrinas, ſudores atque per inſenſibilem halitum efficitur, quippe in aequam, hoc eſt, in affectu ſaluti rebelli. GALENVS cacochymiam omni purgationis genere vacuare praecepit *lib. de alimen.* Similiter et HIPP. *VIIII. Aph.* inſignis *lib. quib. med. purgan conuenit,* GALENVS *cum inquit: noxius humor in vniuerſum corpus redundaueril, omnes euacuationum ſpecies admouebimus.*

Remedia ſunt, quae cacochymiam abigunt purgationes, per vomitum, per diarrhoeam, per ſudores, per ſputum ſiue inſpuitiones, et per vrinam.

Vomitum eliciunt epithemata et electaria NICOLAI. — Aliud. Hydrargiri viſi ſcrup. ij. chalcidis drachm. ß. rubeſilli drachm. iij. pulu. elect. de gemmis ſcrup. j. ſermentur pilulae, doſis drachm. ß. Curat enim peſtiferum argentum, vt aiunt. Verum mihi non videtur vomitus *in hac lue adeo ſalubris,* quoniam cacochymia in magis venis et in cordibus potius conſiſtitur, quam in ventriculo: et antiquum, quod vomitus eſt violentus expedientis motus, *III Nat. Virt.* et laborioſus, quam deiectio, *II. Aph. Com.* 35.

— *Aqua ſtillatitia pota ſanat hepar*, et humores defectos, *illas euacuat ſuos venerem cum vlceribus,* ſine coctorum, neque et leporum, ſi SANCTO credimus.

Purgantia per aluum. — Succus ebuli ad ſolem concreti et exſiccati ſanat *artuum dolores.* — Sunt, qui laudent pilulas Regis Barbariae, quae recipiunt argent. viui drach. ij. gr. xij. ſcammon. moſchi vna ſcrup. j. vel gr. xxiij ß. rhab. drach. j. gr. xv. ſint vna cum gr. viij ß. Cum ſucco limonum ſint maſſa. Illis vſus eſt illuſtris Dominus FRANCISCVS TRIVVLTIVS, Lugd. gubernator, clara ſanatio, has eorum non probo, quoniam tanquam hepatica, *quibus admiſcent ſublimatum argentum, venenum nocentiſſimum.*

Ob quae purgationes *praeſtat decoctum hagionyli ſeu guaiaci* in chiloſa et frigida, contra in calidis et macilentis vtendum eſt decocto radicum ſmarum v) aut radicis pentaphylli lupine aliquot diebus. Sed in illis cum tenui et attenuante victu, et in cubiculo vtrique ſubtepido manet, in illis vero tenuis moderata, non item extremus ulius ex vſu eſt. *Sant guaiacum mirum in modum exſiccat,* praeſentim in ſano oliveto, ſuarum vero radix in alterius qualitatibus temperata videtur, et in paſſivus ſitea, tertio ſere gradu.

Decoctum guaiaci recipit cantaterium vel ſcobis eius lib. j. aquae lib. xv. macerentur horis xxiiij. in olla noua, deinde coquantur lento igne, colliſis diligenter ſpumis, et ſtriatis ad vſum, donec ad dimidium conſumetur. Colatum ſeruetur in vitro. Doſis vnc. vij. vel viij. Calentes ſumat quoque horas ſuas prandium, vnc. a lectulo mox tres horis exſurgat expectatis ſudorem. A prandio horis ſex ruſum huius decocti bibat vnc. v. ſi ſurſe poteſt, ne poſt horas quatuor coenet. Sunt, qui ſingulis quinque diebus vnc. ſex huic decocto addunt leuam, polypodium, turbith, hermodactylos aut ſenam ſimul coquentes. Quod a ratione alienum videtur, ſiquidem hydrotica a centro ad corporis circumferentiam mouent, contra purgantia catharctica a circumferentia ad centrum. Ergo miſcenda non ſunt, quando natura ita fert, vt ſcribit ARISTOTELES *VII De Natur. Animal.* vt humor locis pluribus ſimul erumpere ſoleat. Quod patet in *mulieribus, quae menſtrua habent. Illis enim deteriores accidunt purgationes,* et quaſdam lac emanat, mulieribus magna ex parte non ſunt.

Secundum hagionyli decoctum ſit ex ſcobis priori decocti relictis, rorum in lib. aquae xij. elixatis ad quartae partis conſumtionem, qua ad aporter loco vini. FRACASTORIVS in guaiaci penuria vtitur ſuberis, iuniperi, citri, cupreſſo, vel et ſeda, terebintho, cedro, hebeno vel raſuris aromatico ruſce radice grotonis. AMATVS aſſerit guaiacum lignum eſſe, quod buxum appellamus, eiusque decoctio pro guaiaci decocto vtitur.

Decoctum radicum Sinarum ſic paratur. Deligitur radix orientalis (quia occidentalis minus valet) denſior, recentior et minus carie implicata, quae per tranſuerſum inciditur in aſſulas tenues rotundas, atque harum vnc. j. in lib. xij. aquae miſcetur, et ad conſumtionem tertiae partis lento igne coquuntur diebus ſingulis, quantum aſſumatur eodem reddi ſolet. Decocti huius ab vncus ſex vſque ad xij. in meroea bibenda concedit FRACASTORIVS. Alii duae decocti non parum calentis vnc. viij. mane prudio plures, alii vncias ſex, hoc ordine. Mox hora quarta calens peruigenter, etiam prandeat, quarta ruſus poſt meridiem non tam calens aſſumatur, octava deni coenetur.

Sed commendo decoctum ſumentes in lecto decumbere poſtride tectos, ac ſi ſudarem poſſhere valeant. Qui ubi prodierit, calidis linteis eſt abſtergendus.

Obſeruatum eſt, vt ſingulis dietim plus minus dieboni, pro aegri natura, purgatio inſtituatur. Barſus decocti propinatuil ſinem purgatione terminamus. Datur cum curationi dies viginti quinque, item, vnciis viginti quinque, tota curatio viginti numero explicatur cum ſalubri regimine. In quo ara ſubterpidus eſſe debet, cibus reſenſus in hominem extra-

a) i. e. Calcum, quam illius ſcripſerunt [illegible]

Google

[illegible] et magna ſecitura accendens eſt [illegible] et ſudans, [illegible] et laſſa, [illegible] quoque frequentatur et lumbares.

Secundum decoctum fit ex reliquis orificiis in [illegible] ſeculis [illegible] modum. Orbiculatim [illegible] aquae lib. iij. Coque ad conſumtionem tertiae partis. Colatura pocus vice data. Sunt, qui [illegible] [illegible] decoctio diuretum. Alii [illegible] [illegible] interdicunt.

Si cares ea radice, vel poteris loco eius radicibus contusam [illegible] aut calamum aromaticum addas. Fiunt et radicum [illegible] decoquere, quae [illegible] ſudorem ciet. Cui ſi [illegible] vel xyris et acorum [illegible] aromaticum, et ſchoenanthum [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] teſte [illegible]. Hoc Guaiacum, aut ſubſtituta [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] lignum, ſaſſafras, [illegible] [illegible] quod laudat. De [illegible] [illegible] [illegible] dixi. *Spiritus [illegible] ipſe ſuccuſſatio*, qua de [illegible] [illegible].

Ad *ſudationem* adferenda ſunt *gymnaſteria* et *ſtufae* quas praeſcribit [illegible] Epiſcopus, et [illegible] [illegible] *ſunt* [illegible], qui plane ſunt [illegible] [illegible] teſte [illegible] ab hac [illegible] [illegible] eſt. Nam [illegible] virus expreſſit, [illegible] [illegible], [illegible] ſignificat [illegible] [illegible] ſudoribus.

[illegible] ex vapore decocti [illegible], althaeae, [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] aquae thermae ſudorem prolicit. [illegible] aqua [illegible] in [illegible] radicum althaeae, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] et [illegible] in [illegible] XXIIII horis, poſtea adde [illegible] X [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]. Huius liquoris unc. iij. cum aquarum [illegible] unc. ij. [illegible] aegrotoque propinantur in ſtufa vel balneo, dum incipit ſudare.

Exhibita ex hydrargyro et ſulphur [illegible] *per halitum et ſudores* [illegible] [illegible] ſanguinis [illegible], *ſed* [illegible] *per* [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. Nam [illegible] [illegible] [illegible], et qui [illegible] [illegible] [illegible] modo is, qui moderatur, [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] et morbi magnitudinem. [illegible] [illegible] *ex argenti vivi* [illegible], [illegible].

Rec. Terebinthinae [illegible] [illegible] lotae in aqua vel lib. j butyri recent. lib. ß. Miſce malaxes [illegible] [illegible], deinde adde argenti vivi [illegible] [illegible] unc. [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible], et addito [illegible] vel [illegible], fiat unguentum pro [illegible] [illegible]. Aliud. [illegible] [illegible], et per [illegible] [illegible] lib. ij argenti vivi [illegible] [illegible] [illegible] lib. j. lithargyri unc. ij. ceruſae unc. ij. [illegible] unc. [illegible]. Miſce, fiat unguentum in *mortario* [illegible].

Si haec fit cum doloris [illegible], adde adipem gallinae, anſeris et anatis. *Si* [illegible], adde oleum de [illegible] de terebinthina et laurinum. [illegible] in calidas naturis, mollibus et delicatis, in unguentis ponenda ſunt, quae temperent, ut butyrum recens et [illegible] [illegible], [illegible] etiam [illegible], quae [illegible] [illegible]. *Ubi plus* [illegible] [illegible], plus [illegible] [illegible]. *Ubi* [illegible] [illegible] [illegible], *plus* [illegible] *ſuſſiturum* [illegible] plus [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible], aquae [illegible]. [illegible] totum corpus, praeter caput, et thorax in loco calido quinque horis [illegible] [illegible], diebus plus minus decem, et ſinis [illegible], cum [illegible] [illegible] [illegible] eſt, videlicet *cum dentes dolent cum ſtomatace, et* [illegible], *lingua* [illegible].

Qui non ſuſſiciunt illidens, [illegible] [illegible] emplaſtro de [illegible] Vigonis vel [illegible] [illegible], quod *Aphrodiſiae*.

recipit [illegible] unc. ij. [illegible] ſtyracis liquidae ana unc. j. [illegible] [illegible]. Vel [illegible] [illegible] drach. vj. thuris drach. ij. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ana unc. j. Aliud. [illegible] unc. ij. thuris, maſtiches, [illegible] ana unc. j. argenti vivi unc. ß. ſaliva [illegible] unc. ß. [illegible] [illegible] aceto vel aqua vitae, quae [illegible] argentum vivum, et reliqua paulatim addito. [illegible] [illegible] [illegible] non eſt [illegible] verum, ſed [illegible] ex [illegible] et argento vivo, ſed [illegible] eſt [illegible] [illegible] vel [illegible], quo [illegible] [illegible].

Ad oris ulcera. [illegible] [illegible] ex [illegible] [illegible] cum [illegible] vel cum decocto conſolidae in [illegible], [illegible], et ſaccharo. Aliud. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ana [illegible] j. [illegible] decoctum [illegible] cui adde [illegible] [illegible] q. ſ. Vel ſic. Aq. [illegible] aquae [illegible] aquae [illegible] [illegible] [illegible] ana unc. j. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Aliud. *Aquae* [illegible]. lib. ß. [illegible] [illegible] aluminis crudi unc. ß. Miſce. Aliud. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], camphorae ana drach. ij. [illegible] drach. ß. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hac [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible].

Ad [illegible] *puſtulas* [illegible] *vel* [illegible] *loci.* [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. Nicol. Alex.

Ad dolorem. [illegible] [illegible] decoctio altheae. [illegible] [illegible] [illegible] *ſalviae* et [illegible] [illegible] vino. Sacculus ex ſale [illegible] calefactus et appoſitus. Cataplaſma ex [illegible], ſale et [illegible] cum [illegible] [illegible] ad ignem factum. Aliud cum [illegible] [illegible] rad. altheae, cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]. [illegible] j. [illegible] [illegible] [illegible] in aqua altheae. unc. ij. Malaxentur, [illegible] [illegible].

Ad ſcrofuloſos tumores. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſpuma vel ex decocto cum aceto mixto et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] opus in [illegible] frigida.

Aliud, quod [illegible] [illegible] materiam frigidam et *nodos* [illegible], [illegible] [illegible], et prohibet humores fluere ad partem [illegible]. [illegible] [illegible] lib. j. [illegible] [illegible], [illegible] ana unc. j [illegible] [illegible] unc. ij. [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] vel [illegible] ad ignem [illegible]. *Ad dolores et duritiem* [illegible] unc. ij [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ad [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]. Ad [illegible]. [illegible] [illegible] ana unc. ij. ol. [illegible] unc. ij. [illegible] et [illegible], [illegible] ana unc. ß. [illegible] [illegible] j. [illegible] [illegible] unc. j [illegible] [illegible] [illegible] q. ſ. Fiat ceratum. *Ad* [illegible] *tumores in* [illegible]. Rec. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] ana unc. j. [illegible] [illegible] drach. j. Fiat ceratum. Aliud, quo [illegible] eſt [illegible] [illegible]. Olei [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ana [illegible] [illegible], et cum [illegible] [illegible] vel eius [illegible] fiat cataplaſma.

Ad putrida et [illegible] *ulcera.* [illegible], [illegible] ana unc. ij. [illegible] unc. ij. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lib. j. Exſtillentur lento igne ex [illegible] vitrea [illegible]. Hinc emanabunt duo liquores, quorum primus lucidiſſimus et optimus, alter turbidus reiicitur.

Ad ulcera antiqua, quae non facile ad contentum [illegible]. Aloes, myrrhae ana unc. j. cum ſucco [illegible] chelidoniae et [illegible], fiat unguentum. [illegible]

Ad ulcus [illegible], [illegible] *et* [illegible] [illegible] [illegible] unguentis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Ad* [illegible] [illegible] [illegible]. Olei

Digitized by Google

die agitati in mortario, plumbi vnc. ℥j. lithargyri vnc. j cerussae sextae drach. vij. Fiat linimentum.

Ad ſcabiem ferinam in palma manus. Pomatae vnc. ij. ſucci pomorum macium vnc. [illegible] depurati vnc. ß. Biliſcae et limon. Aliud. Pomatae vnc. ij. [illegible] vnc. j. aceti acris drach. x. Fiat linimentum. Vel bullit alnaperum et ſolidae cum aceto acerrimo, et ex decocto lava. Oleum ſulfuris contra ſcabiem, impetigines, lichenas ſtrumasque ſiluum valet, teſte MATTHIOLO. Hos adeo vnguentum de elleboro MONTANI oleum de tartaro, item sappos ſolis ex aceri aceto et malis eadem menſura impone. vel corticem rad. rumicis cum aceto tritum, vel ex rad. rumicis et [illegible] lotum cum acri aceto, fiat cataplaſma. *Ex lib. de parab. remed.*

Ad veſtigia puſtularum ſive maculas. Maculas ſacies tollit aqua ſigilli Salomonis. Si ex eo lauentur, vel panno [illegible] ſuperponatur, narcus dulc. et ſanguinem concretum inter cutim et carnem diſcudit. ARNA. Oleum de ben confert veſtigiis vlcerum, lentiginibus, [illegible] cutis et morpheae. MESVE. Vnguentum citrinum NICOL. laudatur. Lotum ex cryſtallo calcinato, aqua ſragorum dilutum. AQVILA NO. Lac virginis aut ſuccus lapathi dictum. *Roſar.* Aqua metallorum ARNALD. et SERVABALIAE. Emplaſtrum ex rad. cucumeris ſilueſtr. MONTAN. Aqua lapathi VICTORII exſtillaticia.

Ad inſantes puſtuloſos, qui hoc lue conficiuntur, decoctum guaiaci per marum exſtillatur, et huius aquam puriſſimam ad vnc. ℥j. vel iij. bibendam duo diebus ſingulis, vel decoctum rad. ſinarum.

Ad praeputiorum. A coitu craſſuliae ubi debetur vlcus et magnis repit, quod euocare oportet ad exteriora. Igitur ad pudendi radicem, quae repitlunt, vt bulas armas ſang. draconis et id genus alia, in aqua plantaginis ſoluta, cum aceto oppi moda luat. Mox penem immitte in diſcuſſam et adhuc calentem columbam, quae venena omnia rapit, ſine a propinqua ſive a cuius nuper traſtatum caliditate virus erbaceat et habeſcit. Si vero in cute naſſit vlceratio, ſublimatum vel aliud acquam admoueas; quae ſic efficitur. Sublimati ſcrup. j ſolia pastim vnc. ſß. aquae plantag. vnc. viij. Roſiana ad conſumtionem decimae partis. In pruritu ſublimati valet puluis praecipitati.

Ad vlcera pudendorum. Sicut aloe eſt optima medicinarum in vlceribus virgae, ita tutia in antiquis all aeli. Avic. *XXI tertii.* Rec. Aloes drach. j. roſei ſcrup. j. Cum mella roſ. et aqua agrimoniae fiat vnguentum. Aliud. Tutiae terpur vnc. ß vaſtiina, thuris ana drach. j. ceruſe albae drach. ij. rofacei q. ſ. fiat vnguentum. Amylum, gummi et tragacantha accuminae in vnguentis, quia ſiccant dolorem, mulcent, et inficiunt omnes medicamentum qualitates. Vnguentum de lithargyro vnde. Illud item diapompholygos, ſed pompholyx, quae vitrum eſt cadmiae, tutia circumvis. BARBOANAL. *Ad vlcus in canali virgae.* Rec. Succi virgae paſtor. plantag. ſyrophyli ana vnc. ij. conſoſae ſcrup. iiij. amyli rec. vnc. ij. ceruſae vnc. j. lytharg. vnc. ß. radice lapar drach. vj. fiat vnguentum molle in mortario plumbi. Abſtergit, repellit et detergit.

GLOS.

Digitized by Google

GLOSSARIVM
VOCVM MEDICO-BARBARARVM
ET
INSOLENTIVM

A.

Abdenta l. [illegible] [illegible]

Abſterſori l. Abſtergens. [illegible]

Abſrantur. [illegible]

Acella et Acellus l. [illegible]

Achaneus l. Achor. [illegible]

Accendiae l. [illegible]

[illegible]

Aegaeonum l. [illegible]

Aetite l. [illegible]

[illegible]

Aggregatorii l. [illegible]

[illegible]

Aldea Alathfil. [illegible]

Aldubia et Aldubelia l. [illegible]

Alafangenum l. [illegible]

Algemen l. [illegible]

Algeda l. [illegible]

Algazfan l. [illegible]

Alhuite. [illegible]

Alhafar l. [illegible]

Alhemes l. [illegible]

Alhudil. [illegible]

Alhonia l. puſtula. [illegible]

Alhopanis et Alhopaſis l. Alopecia. [illegible]

Alhopardum l. [illegible]

Alhaaden l. puſtula. [illegible]

Alhaharim l. ſpecies ſophori. [illegible]

Alhaharil l. ſophori. [illegible]

Alhaharil l. [illegible]

Aleas l. Althaea. [illegible]

Alcandiia. [illegible]

Alcarnaſis l. [illegible]

Alhandana l. [illegible]

Alhacia et Alhacia l. Anhelos. [illegible]

Alhatii. Veneno ſpecies. [illegible]

Alhumana l. [illegible]

Alhada l. Serpigo. [illegible]

Alaucre l. [illegible]

Ambelaſinum l. [illegible]

Amphaiſmus l. Aphoriſmus. [illegible]

Anchas et Anca l. [illegible]

Anteroi l. [illegible]

Angulus l. [illegible]

Antilli l. [illegible]

[illegible]

Andizum. Anodyna. [illegible]

Anſignus et Anſigma l. [illegible]

Antiſtatis l. Antidotarium. [illegible]

Antarus l. Anthrax. [illegible]

Apoſtemare [illegible]. Tolluntſi quandoque apoſtemantur [illegible]. Virga [illegible] apoſtemant [illegible].

Apoſtematoſus Aggregatio ſaniei [illegible] apoſtematoſus [illegible].

Apoſtemoſus [illegible] *apoſtemoſus ſimilis* [illegible].

Apparentia [illegible]. [illegible] et apparentiam [illegible].

Appropinqua [illegible].

Appropria [illegible] *proprietas*. [illegible] appropriatus [illegible], quod appropriatur [illegible] ARIC. Cum [illegible] appropriatur. [illegible]

Appropinquare [illegible]. [illegible]

Aqueus [illegible] aqueos [illegible].

Aquoſitas [illegible]

Arundo et *Arundinis* [illegible]. [illegible]

Arſ [illegible]

Arſenicum [illegible]

Armoniacum [illegible] *Ammoniacum*. [illegible]

Arnaldus [illegible]

Aſafetida [illegible] *ſophati* [illegible]

Aſophati [illegible] *Sophati*. [illegible]

Aſſecutiones [illegible] *Aſſecutiones* [illegible]

Aſſatum [illegible]

Aſſimilatio [illegible] *ſimilitudo*.

Aſſimulo [illegible]

Aſſukar [illegible]

Aſſumagni [illegible]

Attractiva [illegible] *attractiva*. [illegible]

Attractio [illegible]

Attritio [illegible]

Attritio [illegible]

Attrito [illegible]

Augmentatio [illegible]

Auſugia [illegible]

B.

Balneum [illegible]

Balneoſum [illegible] *balneoſum*.

Balguar [illegible]

Balneum [illegible]

Balſamum [illegible]

Baos [illegible]

Barbi [illegible]

Baurac et *Baurac* [illegible]

Bdellium [illegible]

Bedeg [illegible]

Benedicta [illegible]

Benzui [illegible]

Bilicuſium [illegible]

[illegible]

Bladu [illegible].

Blancus [illegible]

Blancus [illegible]

Blandus [illegible]

Blaſtus [illegible]

Boleſtus [illegible]

Bolus [illegible]

Borrago [illegible]

Bos [illegible]

Botium et *Botius* [illegible]

Boterius [illegible]

Botrionſi [illegible]

Botulus [illegible]

Botrilis [illegible]

Botdium [illegible]

Buglia [illegible]

Bulla [illegible]

Bullitura [illegible]

Burcellis [illegible]

Burſa [illegible]

Butilium [illegible]

Butyrus [illegible]

C.

Cachochima [illegible]

Cachochimus [illegible]

Cacochimus [illegible]

Cacochimus [illegible]

Cacochimus [illegible]

Caſura [illegible]

Calamus [illegible]

Calamentum [illegible]

Calefactio [illegible]

Calefacientium [illegible]

Calefactio [illegible]

Calibeata [illegible]

Caliditas [illegible]

Cambucca [illegible]

Came [illegible]

Digitized by Google

Camamilla i. chamomilla. Pinct.

Camamillinus i. ex chamomilla confectus. Cum oleo camamillino. Sched. [illegible]

Cancrari i. in cancrum abire. Ex fricatione corporis aliquando cancrantur. Cirurg. Quandoque cancrantur. Brunsc.

Cancer i. cancri ulcus. Si ulcera herba bona cancri, sa[illegible] [illegible]. Parac.

Cancrosus i. cancrosus. Ad ulcerum et cancrorum [illegible] ferri et [illegible] vide Arnald. 2) Vitio phagedaenico [illegible]. Quia et [illegible] qui [illegible] [illegible] cancrosa [illegible] [illegible] [illegible]. Propter cancrosam [illegible] [illegible]. Vigo.

Cancrofus i. Virus cancrosum. Cinam.

Cancrafiatus i. ulcus cancrosum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et cancrosum. Cirurg.

Canzam. Videtur [illegible] Cinam.

Canfona i. camphora.

Cannalis i. colla. Nonnulli afferunt [illegible] in humano corpore [illegible] [illegible] [illegible]. Brunsch.

Cannalans i. cutiuncula. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible]. Vigo.

Caphura et *Cafura* i. Camphora. Crato et alii.

Capatili. Carnes Capatorum. Wier.

Capelli Carnes [illegible]. Sched.

Capfa i. cifta. Vitlas ex [illegible] quae in via [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sched.

Carbi i. pruni. Wier.

Carbunculus i. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Arnald.

Carbas i. cancer. [illegible] [illegible]. Crato.

Carifla i. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Parac.

Caroton i. Carotum [illegible] [illegible]. Schenck.

Carnalis i. Propter carnalitatem [illegible]. Wier.

Carnisformis [illegible] [illegible] membrorum carniformium. Parac.

Carolum i. caro. Carnis [illegible] [illegible]. Fuchs.

Carnofitas i. Excrefcentia. [illegible] [illegible] [illegible] et carnofitatem [illegible] Bened. 2) Caro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Caeula i. pustula. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Arnald. [illegible] in [illegible] [illegible] Cinam. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Vigo. [illegible] [illegible] [illegible]. Vigo.

Cata [illegible] [illegible]

Cartonium [illegible] [illegible]. Schenck.

Cafias [illegible] Vigo

Caftanea [illegible] [illegible]. [illegible], quod non potest [illegible] [illegible] Cinam.

Catamedicina [illegible] Valens difficultas [illegible] [illegible] [illegible] Cinam.

Catarrus [illegible] [illegible]. Fuchs. et alii.

Catistomus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Caufa [illegible] Caufalis [illegible] [illegible] [illegible] Manard.

Catenega. [illegible] [illegible] [illegible]. Gesn.

Cauterius i. cauterium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Wier.

Cautericare i. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Cauterizare i. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Parac. [illegible] [illegible].

Cauterizatus i. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Arn. [illegible] [illegible] Vigo.

Cavia i. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 18.

Cavilla [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Cau[illegible] i. [illegible]. [illegible]

Cen[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cinam.

Cerifianus i. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fuchs.

Ceraſa i. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

Chalibeata et *Calibiata* i. ferrata. Aqua chalibeata. Sched.

Chalidonia i. Chelidonium.

Chimea i. chymus.

Chiolera i. pustulae genus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fuchs.

Chirasticus i. ad manum pertinens. Quando morbus [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Vigo.

Chirurgicus i. chirurgus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fuchs.

Cholera i. bilis. Cholera permista melancholiae. Arn.

Chiatus i. cyathus. Cum [illegible] [illegible] [illegible]. Vigo. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Chibul[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fuchs.

Cicatrifatio i. cicatricis [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

Cicatricatus i. cicatricem inducens. [illegible] [illegible] [illegible]. Cel.

Cicatricatio i. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Vigo.

Cicatrico i. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. Valesc.

Cicatrix i. cicatrix. Sched.

Cimilum i. Cuminum. Vigo.

Cinopium i. cinnabaris. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Manf.

Cinis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Arnald.

Cirurgicus chirurgus. [illegible] [illegible] et alii.

Cirurgicus i. Chirurgus.

Citrangula et *Citrangulus* [illegible] [illegible]. Fuchs. [illegible] [illegible]

Citrinus i. citrinus. Vrinae declinantes ad citrinitatem. Fuchs.

Citrusfus i. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. Brunsc.

Citrinitas i. flavus color. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sched. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sched.

Citrinus flavus. In colore citrino. Sched.

Clarolus i. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Arnald.

Clarificatio i. expletio. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fuchs. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible].

Clarificare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Clauditi i. claudi [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] claudus. Cart.

Clauſus i. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Arn.

Clauſio i. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fuchs.

Clauſura i. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fuchs.

Cliſtera i. [illegible]. Clyſtere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Cliſterium i. [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Cliſterizare i. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cinam. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Arnald. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible].

Coadunatio i. coadunatio. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible].

Coadunare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

Coadunatus i. [illegible]

Coalescentia [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fuchs.

Coaxatio. [illegible] [illegible] [illegible] Fuchs. [illegible] [illegible] [illegible] Wier.

Cocilium i. cochlear.

Coctura i. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible].

Coctio i. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cinam.

Colera i. cholera [illegible]. [illegible] [illegible]. Arn. Cholera [illegible] Arn.

Colericus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fuchs.

Colericanum [illegible] [illegible] [illegible]. Arn.

Colerica i. cholera. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible], [illegible] [illegible]. Fuchs.

Col[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Vigo.

Coll[illegible] i. Colyrium. Cart.

Collifus l. *gladiolus*. [illegible] HOMER. VIGO.

Comifus. [illegible] ALBERTUS. [illegible] SCHELL.

Commentum l. *commentarius*. [illegible] TIRET

Commiftura l. *mixtura*. [illegible] ARIC. [illegible] STE[illegible]

Communicatio l. *fistula*. STOPH.

Complexio. [illegible] TIRET

Complexio l. *natura*. [illegible] TIRET

Complexionatus l. *constitutus*. [illegible] TIRET

Compositum. [illegible] TIRET

Conaftellium l. *lignifrum*. CORIN.

Condefium l. *suppressio*. [illegible] GARIB.

Conditiones l. *Condylomata*. GARIB. [illegible]

Condyloma. [illegible] PETRUS

Conditionalis l. *cum conditione*. [illegible]

Confectio. [illegible] GERHL.

Confectionem l. *Confectionem*

Confectionis *formis*. [illegible] TIRET

Confecto l. *formam facio*. [illegible] SCHEL.

Confectualis l. [illegible] TIRET

Confectionarius. [illegible] TIRET

Confidentiabilis. [illegible]

Confolidatus l. *Compositum*. [illegible] *Meftue*. [illegible] ROLAND.

Confolidat. [illegible] SCHELL

Confirmativus l. *optimum*. [illegible] TIRET

Confirmatio. [illegible] CORIT

Confirmatum l. *Balsamum confirmativum*. TIRET.

Confrondiamentis. [illegible] TIRET

Confervatio l. *refectum*. [illegible] VIGO. [illegible] VIGO.

Confumptio l. *refidum*. BOLOGN.

Confumtivum. [illegible] TIRET

Contagiofus l. *contagium*. [illegible] VARRO

Contentus l. *diffusio*. [illegible] TIRET

Contentiffimo. [illegible] TIRET

Continuum l. *continuum*. [illegible] ANGELUS

Contributionem l. *conferentiam verborum*. [illegible] PETRUS

Corpufculum v. *Corpufcum*.

Coquina l. *coena*. [illegible] ROLAND.

Coordinationem. [illegible] ROLAND.

Corrofiones. [illegible] ARIC.

Corruptibilis. [illegible] TIRET

Corruptione. [illegible] TIRET

Coffi et **Corti** l. *pustulae*. [illegible] CORIN.

Coffi l. *vermes*. [illegible] PETRUS.

Cranium l. *cranium*. [illegible] TIRET

Cretica l. [illegible] SCHEL.

Crinium *crines*. [illegible]

Cribellatur. [illegible] ANTICAE [illegible] VIGO.

Cribello l. *cribro transeo*. [illegible] AL[illegible]

Crifomila. [illegible] SCHELLIN

Crifomilla l. *Crifomilla*

Cryftallum l. *Sudamina*. [illegible] TIRET

Cucurbita *dormiens*. [illegible] TIRET [illegible] SCHELLIN

Cucurbitula *dormitiva*. [illegible] SCHELL.

Cugilis l. *syrupus*. [illegible]

Cupulae. *Capulorum glandium*. SCHELL.

Curcurius. [illegible] SCHELLIN

Cufuditiiz. [illegible] TIRET

Cyrtus l. *cyrtus*

Cynamomum l. *Cinnamomum*

Cyrurgia l. *Chirurgia*. SCHELLIN.

D.

Dambulus *ambulans*. [illegible] TIRET

Decampes *bis*. [illegible] VIGO.

Decapitandus l. *caput decerpitur*. Alabastrum (*hoc* [illegible]) [illegible] TIRET

Defenfiens *defendens*. [illegible] LANFRANC.

Deflatus l. *fissus*. [illegible] ALBERT.

Defraudati l. *falsitas*. [illegible] PETRUS

Dentadas v. *Dentes*.

Dentibus l. [illegible] PETRUS

Deoppilationes l. *deoppilationes*. [illegible] SCHELLIN.

Derivar l. *Scrapigo*. [illegible] SARTORI

Defcriptio l. *per descriptionem*. PETR

Defenfus l. *Defender*. [illegible] PETR

Defenfiones l. *formas*. [illegible] LANFRANC

Defenfilis. [illegible] PETR

Decompofitum l. *Diacodion*.

Decoctio l. *valet valeo*. [illegible] TIRET

Dicitur *valere propter hoc*. [illegible] CORIN

Diminutus l. *defectus*. [illegible] WEND

Diafalter v. *Diaphoreticum*.

Diagredium v. *Diagrydium*. PETR

Diarrhoea v. *Diarrhoea*

Diarrhoea *diarrhoeam*. [illegible] PETR

Differens *diversus fum*. [illegible] PETR

Differentiae *modo fumo*. [illegible] GARIB.

Diffufio. *Profusio*. [illegible] CORIN

Digeftibilis l. *facile digerendus*. [illegible] WEND

Dilatatio l. *Diffusio*. [illegible] ARIC.

Diluentes. [illegible] ROLAND.

Dimittit l. *Dispergit*. [illegible] ALBERT. 2. [illegible] WECKER

Difconfluere l. *promi*. [illegible] CORIN.

Difcrimini l. *gradus* l. *partes*. [illegible] PETR

Difcuffus l. *fparfum*. [illegible] PETR [illegible]

Difpunctione. [illegible] PETR

Difproportionalis l. *fine ratione*. [illegible] PETR

Diffolutum *diffusum*. PETR.

Diftemperatus *Diffuse*. [illegible] ALBERT. [illegible] WECKER [illegible] CORIN. 2. [illegible] TARILL.

Digitized by Google

Diſſuarium i. *Miſtura*. Sudent ut aque ſuperius, ut diſtermi- [illegible] cum alias ſuperius. Arnold.

Diſſudo i. *Extrudo*. [illegible] de ſanguine cum [illegible] ſunt [illegible] et diſſuduntur de eo uſque ad [illegible]. Arnold.

Diſſuſio i. *Diffuſio*.

Diuerſificaui i. *diuerſum eſſe*. [illegible] Pinct. [illegible] in Diuerſificatu [illegible]. Id.

Diuerſificatum i. *diuerſum opinione*. [illegible] Pinct.

Diuerto i. *abs traho*. [illegible] ad [illegible]. Pinct.

Diuiſiuus Pinct.

Dolorofum *Dolens*. [illegible] Bricas.

Dragmento i. *bubo*. [illegible] bubo vel dragmentum. Saliis.

Dubeylo et *Dubeylat* i. *Apoſtema*. Arnol.

Dubellati i. *Abſceſſus*. Avic.

Dubeiles i. *Abſceſſus*. [illegible] ad [illegible] dubelos. Avic.

Dulcoratio. [illegible] pro dulcoratione. Wier.

Dulcorator i. *dulcis*. [illegible] Scvellio.

Durabilitas i. *Cauſa* [illegible] durabilitatis [illegible] videntur. Pinct.

E.

Ebeta i. *Hebeta*. Pinct.

Ecalypſare i. *aſi aſſello*. [illegible] Pinct.

Edel [illegible]. Schenck.

Educatum i. *educens*. [illegible] Brunon.

Effuſivus. Pinct.

Effuſtionem *eſſiciens*. [illegible] Pinct.

Electuarium i. *Elixarium*. [illegible] Mont.

Elevatio i. *vapor*. [illegible] Arn.

Elicitatio *Oppoſitum* τῷ *abſcoditus*, [illegible] Pinct.

Emmoraida i. *Exſpiratio*. [illegible] Pinct.

Embrotica i. *ſale cum ſaleomeo*.

Emenorium i. *Ramiſicatio*, [illegible] Pinct.

Emeroida et *Emeroraida* i. *Haemorrhoides*. Cauſa [illegible] Mar.

Emeroidarium [illegible] Mar. [illegible] Hald.

Emoroyda et *Emoroida*. [illegible] Ro-[illegible].

Emoroyde et *Emoroide* i. *Haemorrhoides*.

Emoragia i. *Haemorrhagia*. [illegible] Bricas.

Emparis [illegible] *Emporia*. Vocab.

Emplaſtratum *emplaſtro obductum*. [illegible] Hamus.

Emplaſtrum *emplaſtrum ſuper leonem*. [illegible] Arnold. [illegible] Schenck.

Enaduen *Se pugna*. [illegible] Gordon.

Enca *Fagona*. [illegible] Arnold.

Epar i. *hepar*. Wier.

Epedicetalis. Pinct.

Epidimicus i. *Epidemicus*. Pinct.

Epithema i. *epitheti ſuperductum*. [illegible] Cords.

Epitimum i. *Epithymum*.

Equi [illegible] i. *equorum ſum*. [illegible] Arnol.

Eradicatione [illegible] Pinct.

Ereſip la i. *Eryſipelas*. [illegible] Cords.

Eſcara i. *Eſcara*. [illegible] Mar. [illegible] Lanfranc.

Ethica i. *Hectica*. [illegible] Pinct.

Evaporatione [illegible] Pinct.

Euchimum i. *corpore euchymico*. Pinct.

Eucraticum i. *eucraſiam*. [illegible] Vocab.

Euforbium i. *Euphorbium*. Rulands.

Exania *Exhalo*. Pinct.

Exanthemata i. *exanthemata*. Pinct.

Exaſſiſtio. Schenck.

Exclusio i. *Expulſio*. [illegible] Regis.

Excrementum [illegible] Lanfranc.

Excreſcentia *germen*. [illegible] Vigo.

Exiſtura i. *Puſtula*. [illegible] Vigo.

Exitura i. *puſtula quando interdum abſcedens*. [illegible] Arnold. [illegible] Argel.

Exorſio i. *abortus*. [illegible] Theoph.

Expulſio pro *Expulſ*. Pinct.

Expulſivus. Pinct.

Expulſiuus [illegible] Brunon.

Exſiccationem Schenck.

Extenſio i. *ſuperinductio*. [illegible] Cords.

Exterſio i. *Deterſio*. [illegible] Pinct.

Extinctione. [illegible] Pinct.

Extraneus i. *extra*. Pinct.

Extrancitas i. *quod extraneum eſt*. Pinct.

Extremalitas Schenck.

F.

Facilitas *exemplo* pro *facilitate* i. *leſio*.

Faciens i. *faciens*. Pinct.

Faciola i. *faſciola*. [illegible] Pinct.

Faldella i. *ſplenium chirurgicum*. [illegible] Cords. [illegible] Pinct.

Famina i. *fama magna*. [illegible] Pinct.

Farmaco i. *medicinam purgantem exhibeo vel ſumo*. [illegible] Pinct.

Farmacia i. *Pharmacia* i. *purgatio*. [illegible] Pinct.

Farmacum i. *pharmacum*. Cels. Pinct.

Farmacula i. *Pharmacia* *purgatio* *alvi*. [illegible] Wiemas.

Faſcinatio *Ligatura*. [illegible] Bricas.

Fatigatio i. *Calor*. [illegible] Cords.

Fauilla *ad* [illegible] *partienes*. [illegible] Schenck.

Fetidus *impurus*. [illegible] Velsic.

Fiſtula *ſive* *ſiſtula*. [illegible] Cels. [illegible] Schenck.

Fiſtula [illegible] Gordon.

Figabi i. *Ficigale*. Gordon.

Figus i. *Ficus* *f. tuberculum*. Cords.

Fiſtula. [illegible] Wier.

Fiſtula i. *fiſtulam facere* [illegible] Gordon. [illegible] Regis.

Flebotomo i. *venam incido*. Wier.

Flebotomia i. *Phlebotomia* *f. venae ſectio*. Wier.

Flebotomum i. *phlebotomum* *f. inſtrumentum* [illegible] Hald.

Flegma i. *phlegma*. Schenck.

Flegmone i. *Phlegmone*. [illegible] Cels.

Digitized by Google

Flegmaticus, phlegmaticus f. [illegible]. Humores flegma[illegible] Avicenn.
Flegmoneus l. *hlegmoneticus* pustula flegmonea. Cels.
Flembotomus l. [illegible] Finck.
Flemmaticus l. *Phlegmaticus f.* [illegible]
Flebothomia l. *Phlebotomia f.* [illegible]. Laurent. Wirsung.
Flebothomus et *Flebotomus* l. [illegible]
Fluiditas u. *fluidum*, [illegible]
Fontes l. [illegible]
Fonticulus l. [illegible]
Formatio [illegible]. Finck.
Formicalis f. [illegible]
Fomentum, *fomentum referens*.
Fomento l. [illegible]
Fucus [illegible]
Fuliginosus [illegible]
Fumus [illegible]
Fungiginum [illegible]
Furcula l. [illegible]
Furfur l. [illegible]
Fungibilis [illegible]
Fungosus [illegible]
Fungus [illegible]
Fuscus [illegible]
Fistula [illegible]
Fugileus, *Fugilis* [illegible]
Fumiterra, *Herba*, [illegible]
Fumosus l. [illegible]
Fumositas l. *Vapor*. [illegible]
Fundamentum, *Profundum* [illegible]
Furunculus [illegible]

G

Galradines [illegible]
Gariofili l. *Caryophylli*. Finck.
Gargarismus u. *Gargarismus*. [illegible]
Gargarisatio [illegible]
Gipsum l. *Gypsum*. Finck.
Gonorrhoea, *Gonorrhoea*. Gesner.
Gramen [illegible]
Granulatio [illegible]
Grossi l. [illegible]
Grossitudo l. *Crassities f.*, [illegible]
Grossities l. *Crassities f.*, *spissitudo*. [illegible]
Grossus l. *Crassus* [illegible]
Gummi l. *Gummi*. [illegible]
Gummosus l. [illegible]
Gummositas [illegible]
Gummatus [illegible]
Gummosa [illegible]
Gummatio [illegible]

H.

Hammoniacum: *Ammoniacum*. Conrad.
Hammoniaksalz l. *Ammoniacsalz* [illegible]
Haematites [illegible]
Hepatica et *Heptica* l. [illegible]
Hepatica [illegible]
Hemicrania u. *Ventosum*. [illegible]
Herba [illegible]
Humectatio [illegible]
Humidus l. *madefacio*. [illegible]
Humor l. *humidus*. [illegible]
Hydrophobia l. *Hydrophobia*. [illegible]
Hydromeli [illegible]

I.

Iacinthus *Hyacinthus*. Finck.
Icterus [illegible]
Ignis sacer l. [illegible]
Ignis volaticus l. [illegible]
Ignitus l. [illegible]
Imbibitio l. [illegible]
Imbibere l. [illegible]
Impetigo l. *Impetigo*. [illegible]
Impressio l. *Impressio*. [illegible]
Impropriatio l. *Proprietas*. [illegible]
Incarnatio l. [illegible]
Incarnativum l. [illegible]
Incensum l. [illegible]
Incisio l. [illegible]
Incrementum l. [illegible]
Incurvatio [illegible]
Infusio l. *Infusio*. [illegible]
Infundibulum [illegible]
Inflammatio [illegible]
Inspissatio [illegible]
Inspissatus [illegible]
Intestina [illegible]
Intensio l. [illegible]

Ja

Indigenus [illegible]. Vigiliae [illegible] in [illegible] Sennert.

Indolentia, [illegible]. Sylv.

Inermis [illegible]. Vincus [illegible] Wier.

Infaeno [illegible]. [illegible] Gauter.

Infiala [illegible]. [illegible] Rhenan.

Infirmitas [illegible]. [illegible] Parac.

Infrigidatio [illegible]. [illegible]

Infrigidatus [illegible]. [illegible] Schenck.

Ingenium [illegible]. Parac. [illegible]

Ingluvies [illegible]. [illegible] Wier.

Ingressus [illegible]. [illegible] Avic. [illegible] Lemnius. [illegible] Paracelsus. [illegible]

Inguen [illegible]. Helm.

Inflammatio [illegible]. [illegible]

Innatus [illegible]. [illegible] Parac.

Innaturalis [illegible]. [illegible] Parac.

Infans [illegible]. Schenck. [illegible] Schenck.

Insensibilis [illegible]. Parac.

Infusus [illegible]. Parac.

Infumatio [illegible]. Parac. [illegible] Ib.

Infuntanga [illegible]. Parac.

Instillatio [illegible]. Parac. [illegible] Parac.

Intrinsecus [illegible]. Avic.

Innatus [illegible]. Avic.

Inversio [illegible]. Vallec.

Inuncto [illegible]. Parac.

Insolitus [illegible].

Intrinsecabilis. [illegible] Parac.

Irregularis [illegible]. Parac.

Irisp. [illegible]

Issulum [illegible]. Vinalli [illegible] Ib.

Iunctura [illegible]. [illegible] Iunctura [illegible] Iacob.

Iunctus [illegible]. [illegible] Parac.

K.

Kaliens [illegible]. Parac.

Kili [illegible]. [illegible]

Kilis [illegible]. [illegible] Parac.

Kilis [illegible]. [illegible]

L.

Laban [illegible]. [illegible] Crato.

Laboriosus [illegible]. [illegible] Parac.

Laboriosum [illegible]. [illegible] Ib.

Lapidelius [illegible]. [illegible]

Largitas [illegible]. [illegible] Sylv.

Lauda [illegible]. [illegible] Bruno. [illegible]

Laudanum [illegible]. Bruno.

Laxatio [illegible]. Crato.

Laxativus [illegible]. [illegible] Ruel.

Laxatus [illegible]. [illegible] Ruel.

Lenis [illegible]. [illegible] Ruel.

Lenitivus [illegible]. [illegible] Ruel.

Lentus [illegible]. [illegible] Parac.

Lenticula [illegible]. Aldrovand.

Leviculus [illegible]. Sennert.

Lepidacoris [illegible]. [illegible] Helm. [illegible]

Libanus [illegible]. [illegible] Bruno. [illegible] Vier.

Lichenius [illegible]. Bruno.

Limosus [illegible]. [illegible] Vaccius.

Lipotomia [illegible]. [illegible] Sennert.

Litargirus [illegible].

Lubricus [illegible]. Sennert.

M.

Maliosum [illegible]. Wier.

Magistralis [illegible]. Helm.

Magnificus [illegible]. [illegible] Schenck. [illegible] Parac. [illegible]

Malaferrum [illegible]. Paracels. et alii.

Malasia [illegible]. Marc.

Malancholia [illegible]. Parac.

Malancolia [illegible]. Parac.

Malancolicus [illegible]. Parac.

Malancolius [illegible]. Parac.

Maligno [illegible]. [illegible] Parac. [illegible] Vaccius.

Malitiosus [illegible]. Arnald.

Mandumonum [illegible]. [illegible] Vallec.

Manualis [illegible]. Sennert.

Manutergium [illegible]. [illegible] Wecker.

Marangius [illegible]. Bruno.

Marasmodes [illegible]. [illegible] Parac.

Marasmus [illegible]. [illegible] Parac.

Marcorum [illegible]. Parac.

Mareliliis [illegible]. Lyser.

Medicinalis [illegible]. Parac.

Melibrum [illegible]. Vier.

Megaffus [illegible]. Helm.

Melancolia [illegible]. Avic.

Melliferum [illegible]. Tarduc.

Mentiis [illegible]. Avicen.

Menta [illegible].

Mezafaugi [illegible].

GLOSSARIVM

Mercurialis l. *Mercur.* [illegible] Merc. [illegible]

Meum [illegible] CELS.

Mesenterium [illegible]

Mirobalanus [illegible] PLINY.

Mercurialis l. *Mercurialis* [illegible] India. [illegible]

Mustela, *Mustela*

Mitigatorium [illegible]

Moderator [illegible]

Mollificatio l. *mollificatio* [illegible]

Mollificativum l. *mollientia*. Curatio cum temperata molli[illegible]. [illegible]

Mollifica[illegible] l. *molle facit* [illegible]

Molybdaenum l. *Molybdaena*. [illegible] CELSUS

Mollities l. *mollities* [illegible] CELSUS.

Morbus l. *Morus frutex*. [illegible]

Morbus comitialis [illegible] PLINY.

Mul[illegible] l. *Mulsum*

Mundificatio l. *Ipse mundans facit*. Et mundificans partes [illegible] AEGIN.

Muria l. *Muriae* PLIN.

Mutatio [illegible] gradu confectum. [illegible]

Mu[illegible] l. *mutare* [illegible]

Mundificatio l. *mundans*. [illegible] PLIN.

Mundificativum [illegible]

Mundificans l. [illegible] VARRO.

Musculus l. *musculus* [illegible]

Myrrha l. *myrrha* [illegible] PLIN.

Myrtus l. *myrtus* [illegible] PLIN.

Mundificatio. [illegible] AEG.

Mundificatorium l. *mundans* [illegible] LIBAVIUS

Myrica l. [illegible] SERAPIO.

Myrrhina. [illegible] AETIUS.

Myrtus l. *Myrtus* PLIN.

Myrtillus. [illegible] SERAPIO.

Myxa. [illegible] SERAPIO.

N.

Napus. [illegible] VARRO.

Narcissus l. [illegible] SERAPIO.

Nardus [illegible] PLINY

Nummus l. [illegible] PLIN.

Nux [illegible]

Nux pinea [illegible]

Nux [illegible]

Nux [illegible]

Nodulus l. Tuberculum. [illegible] HALY

Nodus [illegible] *Tuberculum*. [illegible]

Nutrimentum l. [illegible] SERAP.

Nutritivum l. *Nutritivum*. [illegible] SERAPIO.

O.

Obliquatio l. [illegible] PLIN.

Operatio l. *virtus*. [illegible] PLINY. [illegible]

Opilatio l. *Oppilatio*. [illegible] RHASES.

Opilativum l. *oppilans*. Pogon.

Ordeum l. *Hordeum*. [illegible] AVICENNA.

Ordinatio l. *Praescriptio*. [illegible] PLIN.

Ordo l. *Praescriptio*. [illegible] PLIN.

Oleum l. [illegible]

Offa l. *frustum*. [illegible] CELSUS.

Os [illegible] l. *ossifractorum*. [illegible]

Os [illegible] l. *Ossifractorum*. [illegible] PLINY

P.

Pallis l. *lenis*. [illegible]

Panacea l. *Panacea*. PLINY

Pastilli l. *Pastillus*. [illegible] RHASES.

Pastillum l. [illegible] SERAP.

Pasta [illegible] VARRO.

Pannus l. [illegible] PLINY

Pannus l. *pannus*. [illegible]

Paralysis l. *paralysis*. [illegible] PLIN.

Paries l. *paries*. [illegible] AVICENNA.

Pellicula l. *Pelliculum*. [illegible]

Pellicula l. *membrana*. [illegible] PLINY.

Pellis l. *Pelliculum*. [illegible] VARRO. [illegible] ANGELAT. [illegible]

Penetrativum PLINY

Perfectio l. *Finis*. [illegible] PLINY

Perfectio l. *Perfectio*. [illegible] PLINY.

Perlarum. [illegible] VARRO.

Permutatio l. *Permutatio*. PLIN.

Permutatio. [illegible] PLINY

Pessarium l. [illegible] PLINY.

Pestilentia l. [illegible] VARRO.

Pharmacia l. *purgans*. [illegible] VARRO.

Phlegma l. *phlegma*.

Phrenesis l. *phrenesis*

Physica l. *physica*. SERAPIO.

Physica et Piscis l. [illegible]

Pilulae l. *Sub forma pilulae*. PLINY.

Piper l. *Piper*. SERAPIO.

Pisum l. [illegible] GALEN.

Pix [illegible] PLINY

Pistacia l. [illegible] VARRO

Piscina l. [illegible] CELS.

Pl-

P[illegible] *intima miſtio.* Poſtea ſubſtantia cum ſanguine cibi [illegible] Tabula Ubi [illegible] vel [illegible]. 2. *Cogn.* [illegible]

[illegible] *Pone ſinglura.* [illegible] Rome p[illegible] Lexer

P[illegible] Dein vaguatur et [illegible] Iuane

P[illegible] I. *Pictura* Pinct

P[illegible] *Platinum* Pinct.

P[illegible] *Platinum* Pinct

P[illegible] ſtatuet pleuritis. Pinct.

P[illegible] Dolor in pleuritis. Pinct

P[illegible] I. *Polyedron.* Worm

P[illegible] I. *Gravatur.* Cum calefacit vehemens terra et ponderoſum [illegible]. Ruland.

P[illegible] I. *Porrum* In porraſanbus membranum Pinct

P[illegible] I. *porrum* [illegible] Porrulos [illegible]. Schroed.

P[illegible] I. *Pollulas* Pinct.

P[illegible] Conceptionum generaliter [illegible]. Pinct.

P[illegible] I. *additionem* Praſticum [illegible] Pinct.

P[illegible] I. *Praefecturam* In quo abundantia [illegible] parti [illegible] Pinct

P[illegible] I. *ſummum.* Ex [illegible] vel [illegible] Pinct.

P[illegible] I. *Praeſation.* Cauſa praeferation. Pinct.

P[illegible] Cauſarum primariarum [illegible] ſive praeferation. Pinct

P[illegible] I. *Praeſtitution* Ex quo [illegible]. Pinct

P[illegible] Cauſa primaria. Pinct

P[illegible] I. *Praeterea* Pinct

P[illegible] I. *efficiens.* Cauſa efficiens vel productiva. Pinct

P[illegible] I. *Proemium.*

P[illegible] I. *Proxim.* Modus [illegible] verſato [illegible].

P[illegible] I. *Progreſſionem.* Schroed.

P[illegible] I. *ſimilia.* Vires [illegible] proportionabilia [illegible] Ruland.

P[illegible] I. *communis.* [illegible] proportionem. Schroed.

P[illegible] I. *Propriam.* Per Iſtum [illegible] proportionaliter [illegible] proportionem. In [illegible] proportionem. In.

P[illegible] Regnum [illegible] Worm

P[illegible] I. *communis.* Sive [illegible] Schroed.

P[illegible] Dolores [illegible] aſſignatus. Pinct.

P[illegible] I. *Ephium.* [illegible] Agrippa.

P[illegible] I. *pleriſe.* Pinct.

P[illegible] I. *paline.* [illegible] medicamentum [illegible] Pinct

P[illegible] I. *adverſam.* [illegible]

P[illegible] [illegible] pulverati. Pinct.

P[illegible] I. *in pulverem redactus.* Worm

P[illegible] I. *in pulverem redactus.* [illegible] *ſubtiliſſimo* pulveratum. Agrippa.

P[illegible] I. *Pulverem facio.* Pulvis [illegible] Ruland

P[illegible] Terram [illegible] Pinct

P[illegible] I. *purgans.* Pulſus [illegible] purgationem Comm

P[illegible] I. *purgans.* Cum [illegible] purgans [illegible] Pinct

P[illegible] I. *modus.* Schroed.

P[illegible] I. *Color ruber.* [illegible] ad purpuraſcentem declinans Agric.

P[illegible] I. *qualitas* [illegible] Worm

P[illegible] I. *in pustulas acuas.* Pinct

P[illegible] [illegible] putreſcibiles. Schroed.

P[illegible] I. *Sudorem [illegible]* Ad ſudorem [illegible] in ſtrabos. Mont.

Q

Q[illegible] Materiae [illegible] Pinct.

Q[illegible] I. A [illegible] Pinct. Sola [illegible] Pinct.

Q[illegible] I. *Cara.* [illegible] Cynar

Q[illegible] I. *mente.* Quidditas [illegible] Lexer

R

R[illegible] *ſi lolliant* [illegible] Gonzag

R[illegible] *ratio.* Vt [illegible] Pinct.

R[illegible] *foſſa* Lucis [illegible] Dorn.

R[illegible] Vltimum medicinae [illegible] Agrippa.

R[illegible] *ſono.* Ve [illegible] Cynar

R[illegible] *Colliſu.* [illegible] Dorn.

R[illegible] *formo.* [illegible] Pinct

R[illegible] *re yam.* Corpus [illegible] Pinct [illegible]

R[illegible] *In [illegible]* [illegible] Pinct

R[illegible] *In* [illegible] Cynar

R[illegible] *contuſo.* [illegible] Pinct.

R[illegible] *praeſervare.* De [illegible] Pinct.

R[illegible] Ad [illegible] reductibiles. Ruland.

R[illegible] *Qui [illegible]* Sanguis eſt [illegible] per [illegible] Pinct

R[illegible] *Cordis.* Cordis et [illegible] Worm. In [illegible] Pinct

R[illegible] *Corrigens.* [illegible] Pinct.

R[illegible] *Corrigo.* [illegible] Schroed. [illegible] Pinct.

R[illegible] *Specie ſiephen.* Schroed.

R[illegible] Quoque [illegible] Worm.

R[illegible] *Fraenulus.* Confluens [illegible] Schroed.

R[illegible] *Refectum.* Quod [illegible] Pinct

R[illegible] *Memoria.* [illegible] Schroed.

R[illegible] *mollificus.* [illegible] Cyn

R[illegible] [illegible] Pinct

R[illegible] *repetitur.* [illegible] Agric.

R[illegible] *Refectus.* [illegible] Pinct

R[illegible] et R[illegible] *refectum.* [illegible] Schroed.

R[illegible] *Quod* [illegible] Id. quod eſt [illegible] Worm

R[illegible] De [illegible] Gard.

R[illegible] *rubium.* [illegible] Pinct

R[illegible] *chirurgus.* [illegible] Gorrhon

R[illegible] *retraction.* [illegible] Pinct.

R[illegible] I. *rhabarbarum.* Worm.

R[illegible] I. *rotatio.* [illegible] Varig.

R[illegible] I. *rotare.* [illegible] Varig [illegible] Schroed.

R[illegible] I. *rheum.* [illegible] Schroed. [illegible] In

R[illegible] *[illegible]* [illegible] Scot

R[illegible] *[illegible]* De [illegible] Rodr.

R[illegible] *deſtillo.* [illegible] Rodr. [illegible] In

R[illegible] [illegible] Schroed.

R[illegible] et R[illegible] [illegible] Vigo, [illegible] Horst

R[illegible] *Menſura.* [illegible] Pinct

R[illegible] Rubedo [illegible] Rulan

R[illegible] *Saturnus.* [illegible] Rulan

R[illegible] I. *ruptura.* [illegible] Rodrig. Per [illegible]

[illegible] Pinner.

S.

Sa[illegible] [illegible] Ponnf. [illegible]

Sangui[illegible] [illegible] Vitus [illegible]. Vossius.

Sebaſt[illegible] [illegible] Aven.

Sellaus [illegible] Scheller.

Senſus [illegible] Pinner. [illegible]

Sanguin[illegible] [illegible] Pinner.

S[illegible] [illegible]

Sandal[illegible] [illegible]

S[illegible] [illegible] Corneus.

Si[illegible] [illegible]

Sibilis. [illegible] Pinner. [illegible]

Si[illegible] [illegible]

Si[illegible] [illegible] Blanc.

Si[illegible] [illegible] Pinner.

Si[illegible] [illegible] Pinner.

Si[illegible] [illegible]

Si[illegible] [illegible] Pinner.

Si[illegible] [illegible] Pinner.

S[illegible] [illegible] Corneus.

S[illegible] [illegible] Pinner.

S[illegible] [illegible]

S[illegible] [illegible]

S[illegible] [illegible]

S[illegible] [illegible] Laurens.

Sigillatus [illegible]

Signa [illegible] Alexand.

Similis [illegible] Pinner. [illegible]

Si[illegible] [illegible] Mont.

Si[illegible] [illegible]

Si[illegible] [illegible] Pinner.

Si[illegible] [illegible]

Si[illegible] [illegible] Pinner.

Si[illegible] [illegible]

Si[illegible] [illegible]

Siringa [illegible]

Siringa [illegible]

Sirupus [illegible]

Sistrum [illegible] Pinner.

Sisinus [illegible] Pinner.

Sommeliſsium Somnifera. [illegible] Pinner. [illegible]

Sp[illegible] [illegible]

Spirit[illegible] [illegible] Pinner.

Sp[illegible] [illegible]

S[illegible] [illegible]

S[illegible] [illegible]

S[illegible] [illegible]

Stypticus [illegible]

Stypticus [illegible]

Stuffa et Stupha [illegible]

Stuppa et Stupa. [illegible]

Stu[illegible] [illegible]

Subacidulus [illegible]

Sub[illegible] [illegible]

Subl[illegible] [illegible]

Subſtantificus. [illegible]

Subtilis [illegible] Pinner.

Subtil[illegible] [illegible]

Subtil[illegible] [illegible]

Subtilis [illegible]

Subtilis [illegible]

Subtilis [illegible]

Subtilis [illegible]

Sudor [illegible]

Sulfur [illegible]

Sulfur [illegible]

S[illegible] [illegible]

Superficialis [illegible]

Supercompleſsio [illegible]

Superfluitas [illegible]

Superfluitas [illegible]

Superfluus [illegible]

Superlunaris [illegible]

Supersubſtantialis [illegible]

Suſpirium [illegible]

Symbolum [illegible]

Symptoma [illegible]

T.

Tabe[illegible] [illegible]

Ta[illegible] [illegible]

Tamp[illegible] [illegible]

Ta[illegible] [illegible]

Te[illegible] [illegible]

Te[illegible] [illegible]

Te[illegible] [illegible]

Te[illegible] [illegible]

Te[illegible] [illegible]

Ter-

GLOSSARIVM VOCVM MEDICO-BARBARARVM.

Terrifitas l. *Terrae abundantia.* Sunt habentes maiorem terrestreitatem. Pract. In materia terrestria maior [illegible] terrestreitas. Id.

Thewingiſunis l. Tragum.

Thiriaheriklia l. *Tiur barbare.* Vigo.

Thimus l. *Thymus* Iansvar.

Tholalileus l. vernicula fumatis. Sestasto.

Thuthia l. *Tutia* Serapion.

Thyalementias l. *Pellicula de ſiſiculis.* Hisn. Matth.

Timon l. *Thymus* Iansvar.

Timaraſus l. *petroſelino.* Hoc nutrimentum eſt valde commendatum. Idem. De ſpecibus venerorum nominatum eſt. Perce.

Tintfune l. *Tonſores.* Bentus.

Titisnsl. *Theorem.* Vin ſidarie Peter.

Toplasina l. *Talpa.* Amilin, quae factura adversus calpter fui majorum capiti. Vigo.

Trachinartiola l. *Aſpera arteria.* In perficus guttulae, et ſophagi [illegible] et in tracheartene. Pract.

Tragantum l. *Tragacantha.* Pract.

Tuniartilum l. *Siphuncula.* Mandibulas debent tenuiter cum tenaculis. Vasarc.

Trauſitus l. *ventus.* Hic et [illegible] eius effluit ad reſinam [illegible] qui ſunt in ungu. Alsarav.

Trifera l. *tryphera.*

Triplicitates Commiſſus ponderoſitatem in triplicitates ſignis. Pragm.

Tuberſitates l. *tuberculosa.* Agrelli tuberculi. Vigo.

Tuberſous l. *tuberoſus.* Ubi ſit aliud tuberem. Carn.

Tunnahis l. *Thrombus* Cum tumblis. Ceas. thrombi cumulus tumoris. Id.

Tabernſitas l. *tuber.* Oris tuberoſitatibus thiroticis. Vigo.

Tutia l. *Tutia.* Vigo.

Tyriaca l. *Theriaca.* Serapion.

V.

Vaccaſitas l. *actum mortal ſtatis.* Quae putredine matrem [illegible] quodam eſt [illegible] Serap.

Vaccisenſis *Cucurbitae verſiones.* Mat.

Vaniſitas l. *Craſſus humor.* Indigentes et [illegible] Exuas. Debilitantur et [illegible] Gatosr. Quandoque [illegible] Rekha. Aliquando [illegible] grilli. Laurenc.

Vatsuſa l. *ſiatur genere.* Scilicet [illegible] Wiem.

Vetiſicatas l. *Certus.* Aliquae tuberibus vaſiſerm. Avic.

Viwmaniuns l. *morbi ſpecies.* Bocteson.

Vaſquialis verrucae ſimilis. Melancholia eſt [illegible] Mat.

Vrialentia l. *viridentia.* Semnst.

Viſcla l. *uſtus.* Venae et [illegible] humorum corruptorum [illegible] Lanrganc.

Viſicalis l. *Veſicae ſimilis.* A plaga [illegible] Mat.

Viſicanus l. *Veſicam continens.* Et ab [illegible] Mat. Pellula ſegmentum, [illegible] Carn.

Viſicaris [illegible] Cum dolore [illegible] et [illegible] Carn.

Viſicus l. *viſcere viſcera.*

Viguratoriaus l. tarchoes. Bocosr.

Vigerus l. *Lerila.* [illegible] Vitorea. Debet [illegible] Pract. [illegible] *Augea.* [illegible] Vigo.

Vituſaſus l. *virtuti ſuſſiciens* [illegible] Pract.

Viſcoſitas l. *viſcidus humor.* [illegible] Serap. [illegible] Pract. [illegible] Id.

Vialſicai l. *ſuſſio.* [illegible] aqua frigida coloram [illegible] Pract.

Vitimitas l. *fermtum.* Corporibus [illegible] Pract.

Vudimia l. *frigidi apoſtematis ſpecies.*

Vulatica l. *ampli go. v. Dentata*

Vtiſſima Ita materia [illegible] Pract.

Vnalis l. *Vvae ſimilis.* Mamma [illegible]

Varus l. *vvae ſimiles.* [illegible] Avic.

Y.

Yporisas l. *Hyppocras*

Yſiſagus l. *oeſophagus* Suffocatio [illegible] Pract.

Z.

Zaphati l. *Sophati.* Pract.

Zenion l. *Aerugo aeris.* Accipiatur de [illegible] et decima parte ipſius Zinzi. Alsarav.

Zuicaro l. *Saccharum.* Cum [illegible] Pract.

Zuicarinas l. *Dolris.* Aliorum [illegible] Vigo.

Zuiharia l. *Saccharum* Colmatur [illegible]

Zuiadum l. *Saccharum.* [illegible] de ſale vel [illegible] Pract.

Zuhcaram l. *Saccharum.* Succus [illegible] coloratus et [illegible] Gymnas.

INDEX

RERVM MEMORABILIVM

A.

Acomodiare, quid 27

Acrochordon, quid 8. 9. 10. 11.

Albiones v. *Atrozi*.

Alberus, quid 13.

Aloe [illegible] morbo [illegible] 17

Aei [illegible], qui 19. 20. 31 [illegible]

Antheras, quid 27

Aphthae propter morbo gallico 30. 49. maligna 52.

Apostemata [illegible] 12. [illegible]

Argentum vivum [illegible] v. *Morbus Gallicus*.

Atrozi v. *Atrozus*.

Atrozus f. *Amitus*, quid 21. 25. 29. 31 [illegible]

Assis, quid 14.

B.

Bubones [illegible] in morbo gallico propter [illegible] 42. 43. [illegible]

Borrages [illegible] 130. [illegible] 130. [illegible] 132. 141. [illegible] 162.

Bothor quid 26.

Brochos quid 32.

Bronchocele in Alpium [illegible] 115.

Botor v. *Bubos*

Bubones [illegible] gallicum 33

Bubon [illegible] 84. [illegible] 130.

Bub[illegible] 33. 32. [illegible] 32. [illegible] 33. [illegible]

[illegible] 33 [illegible] 39. [illegible] 81. [illegible] 133. [illegible] 136. [illegible] 136 [illegible]

Borgha, morbus [illegible] 132. 135. [illegible] 134. [illegible] 133. 132. [illegible] 133.

C.

Calefactio, [illegible] 116. [illegible] 117

Cambucca, [illegible] 136. [illegible]

Cancer, [illegible] 11 [illegible] 14. [illegible] 11. 22. 23. 31. [illegible] 25. 31. [illegible] 24. [illegible] 24.

Cancerenceria, quid 116.

Cholerativa [illegible] 14. 24. [illegible] 52. [illegible] 24. [illegible] 30

Cerus[illegible] quid [illegible] 115. [illegible] 52. [illegible] 53.

Carnarula [illegible] 13 [illegible]

Cinnabrium [illegible] 14 [illegible]

Clitoris, [illegible] 9. [illegible] 12.

Colon, [illegible] 30. [illegible] v. *Morbus Gallicus*.

Condyloma, quid 6. 26. 29. [illegible] 25. [illegible] 7. 8. 9. [illegible] 23. [illegible]

Corona [illegible] propter morbo gallico 39. 48. 63. 88. [illegible] 41. 48. v. *Morbus Gallicus*.

Coss [illegible] gallicis 51.

Crusta [illegible] gallicis 27.

D.

Defluvium [illegible] in morbo gallico 5.

Dentes [illegible] 32

Dolor [illegible] 74. [illegible]

E.

Elephantiaſis, eius ſpecies eſt morbus Gallicus 35. 39. 77. [illegible] 40.
Exanthemata, [illegible] 10.
Exulcera, [illegible] 16. cum puſtula 17. quid 18.

F.

Fiunt [illegible] 7. 23. 29. [illegible] 25.
Filia [illegible] quid 24
Fiſſura, v. *Rima* & *Rhagades*.
Fluores [illegible] 13. [illegible] 19. [illegible]
Foeditas, [illegible] 23
Formica, quid 9. 11. 14. 15. 19. 22. 26. 27. 28. 30. [illegible] 17.
Formula [illegible] 31. [illegible]
Frons [illegible] 64.
Fugile quid 16
Fungi, [illegible] 29.

G.

Gallicus morbus, [illegible]

[illegible]

[illegible]

H.

[illegible]

I.

[illegible]

Iaces animal Indicum [illegible]

K.

Kolpomα, quid [illegible]

L.

Lepra [illegible] morbus gallicus 31 [illegible]

Lichen [illegible]

Lues venerea [illegible] v. *Morbus Gallicus*

Lupercorum [illegible] 26.

M.

Malum mortuum [illegible]

Marsyas [illegible]

Mercurius [illegible] v. *Morbus Gallicus*.

Melonum [illegible] 119.

Meurus [illegible] 161.

Molae [illegible] 7.

Morbi contagiosi [illegible]

Morbi [illegible]

Morbi venerei [illegible]

Morbi venerei [illegible] 13.

Morbus femineum Herodoti et Hippocratis quales fuerit 5.

Morbus femininus [illegible] 14.

Morbus gallicus v. *Gallicus*.

Morbus Scythicum v. *Morbi feminei*.

Morphaea [illegible]

Morum [illegible]

Myrmecia, [illegible]

N

Nodi [illegible]

P.

Paralysis [illegible] 10.

Pavo [illegible]

Aphrodisias.

Pestis [illegible]

Phagedaena [illegible] 6.

Phimosis [illegible]

Phagedaena [illegible]

Phymata [illegible]

Pleuritis [illegible]

Porri [illegible]

Praeputium [illegible]

Prurigo [illegible]

Pustulae [illegible]

R.

Ragadia [illegible]

Rhagades v. *Ragadia*.

Rana [illegible]

S

Sahafati [illegible]

Saphati v. *Sahafati*.

Scabies [illegible]

Semen [illegible]

Sera [illegible] 14.

Serpigo [illegible]

Strabo [illegible]

Sparteporiis [illegible] 169.

Sperma [illegible]

Sternutatio [illegible]

T.

Talpa [illegible]

Testiculi [illegible]

Tophus [illegible]

Topinaria v. *Talpa*.

Tremor [illegible] 99.

V.

Variolae [illegible]

Digitized by Google

Vnctio [illegible] hirta [illegible] 140 [illegible]

Vermes [illegible] 29 [illegible] 17 [illegible] 8 [illegible] 10 [illegible] 29 [illegible] 128 [illegible] 24 [illegible] 35 [illegible]

Virga [illegible] 13 [illegible] 17 [illegible] 23 [illegible] 13 [illegible] 16 [illegible] 27 [illegible] 27 [illegible] 29 [illegible] 20 [illegible] 31 [illegible] 23 [illegible] 37 [illegible] 22 [illegible] 19 [illegible] 24 [illegible] 14 [illegible] 20 [illegible] 13 [illegible] 27 [illegible] 27 [illegible] 18 [illegible] 25 [illegible] 29 [illegible]

ib. [illegible] 37 [illegible] 115 [illegible] 24 [illegible] 65. 68

Vlcera [illegible] 11

Vlcera [illegible] 14 [illegible]

Vlcera [illegible] 147 [illegible]

Vlcera penis, [illegible] gallico [illegible] 52.

Vlcera pudendorum, [illegible] 7. [illegible] 8 [illegible] 9 [illegible] 11 [illegible] 10 [illegible] 11 [illegible] 113

Vlcera femi [illegible] gallico 21

Vlcera venerea [illegible] 12 [illegible] 143. [illegible]

Vlcera [illegible] gallico 13 [illegible] *Virga*.

Vua, [illegible] gallico 39.

Z.

Zarzaparilla, [illegible] 141 142.

FINIS

IENAE,

TYPIS GOEPFERTIS.

d.p. Restauro s.n.c.

Interventi di restauro, segnatura 1-[08 vol.[I]

- collazione
- rammendo alla piega e imbrachettatura (velo giapponese Vang 25502)
- spianamento a secco
- cucitura su cinque nervi singoli (filo in cotone, corde in canapa)
- fogli di guardia struttura F (carta Vang 20231)
- capitelli doppi ricamati (anima in canapa, filo in cotone naturale e colorato)
- rinforsatura in carta Vang 25517 lino e cuoio afiorato
- compensazioni in cartoncino durevole Fabriano 100% cotone
- coperta in tutta pelle (capra e concia vegetale) dorso attaccato
- dorature e ferri in oro
- collanti: mending metilcellulosa tylose MH300p al 2% e 4%, legatoria: metilcellulosa tylose MH300p al 6% e colla mista emulsione polivinilacetato Vinavil 59 e metilcellulosa tylose MH300p